SUS LA MUNTE, LA IZVOR...

Mircea Ordean

ediția II

vol. 1

Volumul I

Lui Niculae Baticu,
la îndemnul căruia am pornit
spre această carte

Fotografia de pe coperta I înfățișează pe Niculae Baticu, la a doua parcurgere a traseului Furcile, din peretele Gălbenelelor, și provine din colecția Sorin Tulea.
Imaginea de pe coperta IV a fost luată în deceniul patru de Const. C. Parhon, între persoanele de acolo găsindu-se Cécile Benkner.

Mircea Ordean

SUS LA MUNTE,
LA IZVOR...

2023

Mulţumiri
înaintaşilor care m-au onorat cu amiciţia lor:
Alex. Beldie, Ion Cantuniari, Cristache Dedula,
Lala Ionescu, Carol Lehmann, Ion Manof,
Lili Șincan, Florin Ştefănescu,
Radu Ţiţeica

De asemenea:
Ion Coman, Constantin Conteş,
Alexandru Calista, Matei Dănăţoiu,
Barbu Nestorescu

Afecţiune deosebită
Alexandrinei şi lui Gheorghiţă Ţiţeica

Gratitudine
Bibliotecii Academiei, Bibliotecii Centrale
de Stat, Bibliotecii Centrale Universitare,
Arhivelor Statului
(am păstrat titulatura din vremea
în care le-am consultat)

Am preferat, în depănările mele de față, scrierea cu *î din i* și *sînt*. Nu mă aflu neapărat demodat pentru asta, nici susținător al ideilor comuniste. Pur și simplu fac ceea ce consider eu că e bine. Totodată, nu alerg după nobilitatea conferită de vreo descendență latină (nici măcar în decenii în care e la mare modă dacotracismul)

Prefață

”Sus la munte, la izvor” este o volum de istorie montană ce scoate la lumină perioada de început a mersului pe munte la noi.

Este o carte cu spirit unic în literatura românească de profil (destul de săracă de altfel), prin modul documentat, dar amuzant oarecum, prin care sunt prezentate atmosfera, asociațiile turistice, personajele majore ale momentului – cu ale lor bune și rele... Iar toate acestea vin în urma a numeroase discuții cu alpiniștii trăitori în perioada respectivă – adică informații de prima mână! – pe care autorul a avut grijă să-i intervieveze pe când încă mai erau în viață, să le salveze gândurile și imaginea pentru eternitate, în interesul întregii mișcări turistice montane din România.

Prin modul lui de a scrie pe hârtie sau online, prin modul relativ impetuos de a comunica în scris – nu am văzut aceeași combativitate față în față! – Mircea Ordean a reușit să se certe cu multă lume de-a lungul anilor, care astăzi nu-l suportă sau în cel mai bun caz îl ignoră.

Pe mine personal niciodată nu m-a deranjat modul lui nonconvențional de a scrie și de a comunica, cu un parfum ușor retro, dar greu de contracarat în lipsa unui bagaj consistent de informații documentate, cât și a unei dorințe de a duce o luptă de idei pe termen nedefinit... Dar nici nu am avut contradicții de vreun fel.

După ce l-am cunoscut indirect, inițial prin intermediul articolelor cu multă sare și piper din vremelnicele reviste ale anilor 90, l-am întâlnit efectiv la începutul anilor 2000 când, în calitate de coordonator al unui Festival Alpin la Galați (cinci ediții anuale), l-am invitat să țină o prezentare publică despre istoria mersului pe munte. Ulterior am mai colaborat când eram redactor-șef al publicației ”ALPIN Info” (1998-2004), întotdeauna trimițând articole bine puse la punct, interesante ca informație și ușor amuzante.

În calitate de persoană cu studii în sociologie, nu pot decât să apreciez munca lui de cercetare, de salvare a memoriei colective interbelice, cu tri-

miteri antebelice și postbelice. O muncă pe care a făcut-o singur, așa cum a știut și cum s-a priceput. Ca pasionat al muntelui care și-a transformat pasiunea în profesie, am găsit că întreaga lui colecție de texte sunt o comoară pentru începuturile *bucegismului*, a vieții turistice organizaționale *regățene*, a oamenilor-cheie și a relațiilor dintre ei.

Este plăcut că, spre deosebire de mulți alții, Mircea Ordean face corelații între diferitele personaje și momentele istorice, integrând turismul montan în contextul socio-economic al momentului, așa cum este și normal. În plus, nu le prezintă doar într-o lumină roz, ci așa cum le-a perceput și înțeles el, în alb, negru, dar mai ales mult gri.

Mi-aș fi dorit să fi avut astfel de cărți și pentru comunități de munte din alte orașe, cum ar fi Brașovul... Da, astăzi avem o imagine foarte bună și documentată despre mersul pe munte al sașilor brașoveni de până în 1945, cît și ulterior (două volume în germană, unul tradus și în română), dar din păcate încă nimic consistent despre *alpinismul roșu*, din a doua jumătate deceniului cinci pînă prin 1960. Exact acea perioadă delicată în care alpinismul și oamenii lui au jucat nu o dată un rol în combaterea rezistenței anticomuniste din Carpații noștri. Oare nu avem aceste informații încă – iar generația în cauză este aproape dispărută – deoarece multor alpiniști le-a fost rușine de ceea ce au făcut?

Din păcate, se pare că oameni precum Mircea Ordean, scormonitori în istoria montană românească, dornici să caute și să pună întrebări incomode, sunt destul de puțini în comunitatea românească. Cu atât mai mult apreciez rezultatul unei munci și al unei atenții la detalii și nume, pe parcursul a mai mult de un sfert de secol.

Spunea Niculae Baticu, în 1981: *”Aș fi bucuros dacă credința mea de acum și-ar găsi ecou în inimile cititorilor îndemnându-i, măcar pe câțiva dintre ei, să pornească pe drumul greu dar frumos al cercetării, al scoaterii din anonimat a faptelor și evenimentelor de rezonanță din istoria alpinismului românesc*”.

N. Baticu va fi avut mai mulți discipoli, dar în direcția indicată mai sus Mircea Ordean este singurul care a pășit cu hotărâre.

Marian Anghel

președintele Societății Ghizilor și Liderilor Montani

În loc de introducere

Primul om care a vrut să întocmească o istorie a mersului pe munte în România a fost Mihai Haret, în anul 1938, dar inițiativa nu a depășit stadiul de proiect. Tot atunci, Radu Tițeica a alcătuit un material despre *Etapele cuceririi Bucegilor*, rămas multă vreme la stadiul de manuscris.

La modul în care vor fi reflectate evenimentele epocii lor în istoria alpinismului au gîndit și alții în deceniul patru – unii în glumă...

> *"Ce s-ar face posteritatea și prin ce dificultăți ar fi nevoit să treacă acela care s-ar încumeta să scrie istoria alpinismului la noi, dacă printr-o minune, ar dispare într-o bună zi de pe monumente și indicatoare, de pe arbori și zidurile cabanelor, acea profunzime de inscripții, unele mai grotești decît altele, care informează – luăm un caz dintr-o mie – că «în ziua de 2 noiembrie* [...] *Crucea Caraiman a avut onoarea să primească vizita alpinistului... Popescu»!"*[1]

...alții cît se poate de serios – de pildă liderii asociației ADMIR, convinși că faptele lor „vor ocupa în trecutul istoric al alpinismului românesc locul de frunte...".

În anul 1943, președintele Federației Române de Turism, Dem Popescu era de părere că „turismul românesc este prea tînăr și ideea unui istoric se află în faza preliminară". După război, Emilian Iliescu, fondatorul grupării „Hai la Drum", nu făcea un istoric, dar stabilea deja „mari figuri ale drumeției românești": Mihai Haret, Friederich Kepp, Calistrat Hogaș, Ion Simionescu și Nicolae Ioan. Peste un an (februarie 1948), Iosif Salter, președinte de onoare al „României Pitorești", a conferențiat, poate primul, despre „istoria turismului și alpinismului în România".

[1] Nae Dimitriu, în *Buletinul Alpin*, nr. 1/1935.

Instaurarea regimului comunist a pus ceasurile domeniului la zero, între altele prin acreditarea ideii că numai după 23 august 1944 „turismul și alpinismul au căpătat un caracter de masă, s-au înființat secții turistice și alpine, cabane noi... [au avut loc] excursii în țară și străinătate". De această optică un Emilian Cristea nu a ezitat să profite: „Am avut cinstea să conduc (în 1959, n.n.) acest prim curs de alpinism din țara noastră" (atari școli fuseseră consemnate la noi încă din 1938).

În deceniul șapte, oameni precum brașoveanul Virgil Ludu se aflau „în așteptarea cronicarului care va scrie *cu înțelegere* (subl. n.) și pasiune întreaga viață turistică de peste o sută de ani" .

Concret însă (e drept că inițial la nivel de simple – dar documentate – contribuții), primii care purced serios la întocmirea unei istorii a turismului românesc sînt membrii asociației turistice din strada Mircea Vodă, din București, condusă de avocatul Mircea Dumitrescu. O fac în scris, dar și în conferințe. În ce privește prezența în publicații, remarcăm aici în primul rînd revistuța proprie, pe nume „Comentar", unde apar articole tratînd despre Turingul interbelic, despre „Biblioteca turistică" animată în aceeași perioadă de Emilian Iliescu, despre lucrări vechi precum „În plaiul Peleșului" de I.G. Babeș. Alte titluri: „Mihai Haret și Turing-Clubul României", „Momente și figuri din istoria turismului românesc", „Bucura Dumbravă", „Literatura turistică veche".

Astăzi, toate eforturile pomenite mai sus pot părea performanțe minore, iar nu o dată afirmațiile aferente trezesc justificate semne de întrebare. Mircea Dumitrescu considera de pildă, în „Caietul Turing Club" (care a urmat din 1980 „Comentar"-ului), că poteca Take Ionescu a fost „pământ austro-ungar alipit" României. Sau Virgil Z. Teodorescu afirma cu maximă seriozitate că liderii teceriști interbelici drămuiseră „fiecare bănuț". Dincolo de tot, aceste contribuții au constituit fundamentul, solid și serios, al realizării unei istorii a turismului în România. De altfel, la Turing Club se constituise un „cabinet de istoria turismului", care, după știința mea, a cercetat în premieră inclusiv documente din Biblioteca Academiei (ce-i drept, inițial prin intermediul unei membre salariat al acestei instituții, Dalia Aramă). La o adică, totul seamănă cu pașii pe care îi făcuse în deceniul patru alpinismul românesc. Dacă ne este permisă o relație grosieră, la 1931 cățărătorii noștri își dădeau în cel mai bun caz cu ciocanul peste degete, pentru ca în puțini ani să urce la coardă dublă...

Filonul avea să fie curînd luat în exploatare și de unele personalități turistice ale epocii din afara grupării lui Mircea Dumitrescu. Unii dintre acești oameni erau apropiați ca spirit Turing-Clubului, ba erau chiar foarte apreciați aici, de pildă Ion Ionescu-Dunăreanu. Suflul îl atinge și pe relativ tînărul redactor al Editurii Sport-Turism, Valentin Borda, care inițial scoate (cu un coautor) o colecție de interviuri cu pionieri ai turismului de la noi (1976), iar peste trei ani „Călătorie prin vreme". Ultima fiind o lucrare care, deși își refuza condiția de istorie a turismului autohton, chiar aceasta reprezenta! Interesant aici este că nu izbutesc o asemenea performanță tocmai cei care și-o stabiliseră drept țel. Un profesionist în ale condeiului, dar amator în domeniul istoriei montane s-a dovedit mai eficient decît un colectiv cu gesturi totuși *hăis-cea*.

În ce privește o istorie a alpinismului la noi, scenariul pare că s-a repetat. Performanța a aparținut lui Niculae Baticu, modest întru pregătire academică și pe deasupra ostracizat – datorită caracterului incomod – între autorii epocii. Demersul acestuia a fost amorsat de apariția cărții de interviuri a lui V. Borda, în care mai ales I.I. Dunăreanu și E. Cristea au făcut mai multe afirmații fără acoperire. Ca urmare, Baticu îl contactează pe redactorul Editurii Sport-Turism, îi furnizează documente și finalmente influențează hotărîtor capitolul de istorie a alpinismului din „Călătorie prin vreme" (de precizat aici că Borda va servi cu egală osîrdie și pe E. Cristea, singurul alpinist menționat între „Călătorii și exploratorii români", 1983). Pornit pe această pantă, Baticu – altminteri fragil ca fizic – va fi de neoprit. Într-o primă fază va izbuti să-și publice *Amintirile* (1981), apoi, avînd alături pe Radu Țițeica (cu merite în studiul turismului „vechi", dar și în captarea bunăvoinței mai-marilor editoriali), va publica „Pe crestele Carpaților" (1984), ce poate fi considerată întîia amplă expunere a activității alpine din munții României, cît și a celei realizate de montaniarzi români în lume.

Este unica pînă astăzi.

Lucrarea de față nu are pretenții asemănătoare, fiind concentrată pe un spațiu geografic, cît și pe un interval de timp reduse.

1919-1926

O pătrundere în atmosfera anilor imediat următori primului război mondial ne este prilejuită de rîndurile contemporanului Alexandru (Lică) Ionescu:

> *"Am urmat liceul la „Matei Basarab", unde exista încă dinaintea războiului o Societate de Gimnastică, Atletism, Rugby, Footbal și Excursii, îndrumată de cîțiva dascăli și îndeosebi de profesorul Tudor Georgescu. După război* (1919, n.n.) *această societate și-a extins excursiile. Între altele, cam 150 de elevi, cu cîțiva profesori (conduși tot de Tudor Georgescu), am plecat cu trenul la Cîmpulung-Muscel și de aici, pe jos, am suit Mateiașul și, trecînd prin Dragoslavele, am ajuns la Rucăr. Localitatea a fost în amănunt studiată din punct de vedere geografic. De la Rucăr, pe scurtătura croită de ciobani cu turmele lor, am ajuns la Podu-Dîmboviței. Am trecut pe la peștera Dîmbovicioara, devastată și ea de război, apoi am urcat în ceea ce nouă, tinerilor, ne-a părut a fi inima muntelui (probabil zona refugiului Grind de mai tîrziu, n.n.) și unde am dat de o bornă a vechii frontiere. Pășeam în Transilvania, de acum în România Mare; am plîns de fericire și am cîntat «La arme», «Eroi au fost...», «Ardealul, Ardealul».*
>
> *Prin Giuvala am coborît la Bran, unde am fost primiți, ospătați și cazați de minunații români brăneni. Cum eram tineri și falnici, am încins o horă frățească* [...] *Tot pe jos, am trecut prin Rîșnov, prin Cristian și am ajuns cîntînd la Brașov, unde în centrul orașului am jucat «Hora Unirii». S-a suit la Postăvarul, mergîndu-se apoi, printr-o zonă devastată de război, pînă la Sinaia.*
>
> *În 1920, 200 de elevi și profesori au călătorit cu trenul pînă la Curtea de Argeș, unde au fost vizitate monumentele istorice din localitate.* [...] *Am mers la Rîmnicul Vîlcii. Pe firul Oltului, în sus, am trecut pe lîngă Călimănești și Căciulata, poposind finalmente la Cozia. Am recitat aici poezia «Umbra lui Mircea», chiar din turnul de unde se inspirase poetul Grigore Alexandrescu. Am luat apoi în piept, tot pe jos, acea splendoarea naturii, defileul Oltului. Pe Lotru, am umblat apoi la Voineasa, considerată pe atunci a fi în creierul munților.*

Cu trenul, am mers pînă la Sibiu, oraș pe atunci cu majoritate germană, pe care ne-a făcut deosebită plăcere să-l vizităm. Cu nu mai puțină încîntare am privit din tren drumul pînă la Arad și Timișoara, iar de aici la Anina și Oravița."

Cum arăta turistul montan al epocii, ne spune un alt contemporan:

"...Bine echipați, adică încotoșmănați chiar și în miez de vară cu bocanci grei, țintuiți și jambiere de lînă, cu bastoane înalte (alpenstock-uri sau «alpiștoace», cum le ziceau călăuzele din Sinaia) și purtînd saci de spate îndesați cu merinde, haine, pătură, lampă de spirt, cutii de conserve și altfel de cutii și cutiuțe, căni și ibrice și toate cele trebuincioase dichisului drumețului pe munți cu adăposturi rarisime."
(Alexandru Beldie)

Din punct de vedere social, dintre așa-numiții regățeni urcau înainte de 1916 pe munte doar fețe subțiri, fără îndoială iubitori de natură dar suficient de comozi și înstăriți pentru a închiria călăuze, cai, porteuri[1]. După război (cînd „se pare că au înviat timpurile vechii Elade [iar] educației fizice generațiile noi îi acordă, alături de cultivarea minții, un loc de frunte"[2]), o dată cu media de vîrstă a colindătorilor munților au scăzut în oarece măsură și posibilitățile lor materiale.

Adăposturi

Imediat după război, ființa în Bucegi doar cabana Mălăiești, turiștii primind totuși găzduire la Cantonul Schiel[3] și la Schitul Peștera – la ultimul,

[1] Legat de situație, nu vom face greșeala de a o atribui precarității materiale a restului populației: pur și simplu nu sosise vremea exploziei turistice din anii '20.

[2] *Gazeta Sporturilor*, 14 septembrie 1924.

[3] „*Interiorul cantonului, format dintr-o încăpere mică, o sălită, avea trei uși, care duceau: la dreapta – în camera cantonierului, în față – în camera rezervată familiei Schiel și funcționarilor mai mari ai fabricii, iar la stînga – în camera rezervată turiștilor. Cînd mergeai mai des și te cunoșteai cu cantonierul, mai dormeai și în camera rezervată familiei Schiel sau în cea a cantonierului. Camera turiștilor era «mo-*

de pildă, „pentru o cinste făcută părinților schitului, părintele Ioil îți face mămăliguță și-ți dă cartofi și varză”[1]...

> Foarte primitor era acolo și părintele Leonida: „*Toți care treceau pe la Schitul Nou întîlneau la intrarea în ograda schitului un omuleț în rasa de monah, care cu vorbe puține îți ura bun venit./Imediat ce se auzeauchiote în pădure și se aștepta să-i sosească musafiri se ducea prin chiliile schitului pentru pregătiri de primire. Patul comun cu fîn proaspăt așternut. Chilia curată și împodobită cu icoane. / Leonida era cel mai întreprinzător dintre călugări. Știa să lege cărți, făcea dulgherie și în ultimul timp construise aproape singur un fierăstrău acționat de apele Ialomiței... / În chilia lui a fost găzduit și principele Carol... / Primea ce i se dădea fără să spună vreodată că e prea puțin. Te ruga frumos să spui prietenilor tăi să nu-i strice chilia cu iscălituri sau tăieturi pe pereți./ La plecare te mai poftea și alta dată, îți întindea mîna, îți ura drum bun și te binecuvînta...”*[2]
>
> Schitnicilor le mai picau și altfel de oaspeți, nedoriți, cum a fost cazul în 1931, cînd hoții au jefuit călugării, cît și îngrijitorii de la Padina. Atunci, pentru că nu aveau cei 10 000 lei solicitați, starețul Mihail, călugării Antonie și Gherasim au fost bătuți de către răufăcători...

În ce privește găzduirea la stîne, calitatea îi era în funcție de ospitalitatea fiecărui cioban în parte, cît și de modul în care era stimulată ea de către vizitator.

La 1923 este construit adăpostul „Hanului Drumeților” de la Peștera, dar în iarna următoare o avalanșă distruge casa de la Mălăiești (1578 m alt.), din fericire nelocuită în acel moment. În august anul următor, pe terasa aceleași văi, la cota 1720 de această dată, S.K.V.[3] inaugurează o

---

bilată» cu un prici mare, cu cetină de brad în chip de saltea, iar pentru acoperit se afla la îndemînă o cergă mare, dar cam nespălată. În cameră se mai găseau o masă mare din brad, două bănci și o sobă din cărămidă...” (Niculae Baticu, *Amintirile unui alpinist*, p. 27-28).

[1] Ion Săvescu, *Gazeta Sporturilor*, 23 septembrie 1924.

[2] *Gazeta Sporturilor*, 18 martie 1926.

[3] Siebenbürgischer Karpaten Verein (Asociația Carpatină Transilvană), constituită majoritar din sași ardeleni, fondată în 1880, desființată de autorități în condițiile anului 1944. A constituit la vremea ei cea mai mare formațiune turistică de pe teritoriul României (5000 membri).

nouă cabană. De bunul mers al lucrurilor aici a rămas să se ocupe Paraschiva Stănilă, al cărei soț murise în război[1]. Pentru a asigura legătura noului adăpost cu punctul Prepeleac[2], din însărcinarea S.K.V., Carol Lehmann a construit tot atunci o potecă.

Aceeași asociație amenajează în anul 1926 la Bolboci (Bulboace), pe Valea Ialomiței, o cabană. Adăpostul beneficia de curent electric, încălzire cu sobe și posibilități de aprovizionare prin intermediul funicularului fabricii Schiel. Serviciul, ireproșabil, era asigurat de un român, Crețu.

Asociații turistice

În afara „Hanului Drumeților" (transformat în 1925-26 în Turing Clubul României), existau la acea vreme mai multe asociații turistice, cît și secții de turism ale unor cluburi sportive (de pildă „Voința" și „Stadiul Român", la ultimul printre animatori fiind Eugen Stoian, Virgil Ioan, Walter, frații Stoenescu, V. Popescu).

---

[1]Despre Ion junior și Paraschiva Stănilă scrie Nestor Urechia (*Vraja Bucegilor*): "*Păzitorul, Ion Stănilă, este lipsă, fiind plecat la Rîșnov, după merinde* [...] *Paraschiva este o matroană trupeșă, la față măr copt, cu ochi rîzători, icoană a celei mai înfloritoare sănătăți. Liota de copilași agățați de fusta ei nu o împiedică să-și vadă de treburi, adică o gospodărie în regulă: găini, porc, vacă* [...] *Îndată ne puse la dispoziție, pentru la noapte, odăița de lîngă bucătărie și, pînă una-alta, pe un preț foarte modest, niște cafele cu lapte «à la Viana», gustoase* [...] *La masa de seară ne ospătează împărătește lelea Chiva: unt, smîntînă, mămăliguță, ouă, pui fript. Zău așa, nu te-ai crede în creierii munților la 1 600 metri altitudine...*" Ipotetica relatare de aici a cercetașilor lui N. Urechia este datată iulie 1913. Tot înainte de primul război, Mihai Gold amintește că la Casa S.K.V. Mălăiești prețurile erau modice, iar serviciul de calitate, spre deosebire de adăposturile românești.

[2] Cronologic, primul în zonă a fost deschis drumul lui Deubel (Casa Mălăiești-Prepeleac-vîrful Bucșoiului-Omul, "însemnat cu vopsea pe bolovani", după cum zice N. Urechia). I-a urmat poteca Take Ionescu, croită la 1899 și care lega, îndeobște pentru uzul turiștilor de la sud de Carpați (i s-a și zis *poteca românească*), Pichetul Roșu de Prepeleac.

Războiul a afectat, cum era de așteptat, relațiile dintre români și sași, stare de lucruri remarcată și în unele scrieri turistice. Nestor Urechia de pildă are în *Vraja Bucegilor* un capitol de un antigermanism uimitor astăzi, tendință pe care o regăsim și la Mihai (Gold) Haret, acționînd prin pana proprie sau prin intermediari precum Jacqueline Salles[1] și C.I. Ionescu.

Organizau excursii, în vara anului 1925: „Macabi" (Sinaia-Peștera-Bușteni), „Asticus" (Sinaia-Piatra Arsă-Bușteni), „Unirea", „Amicii Naturii"[2]. În aceeași perioadă, în cadrul Federației Societăților de Sport din România apare o subcomisie de turism (fondatori: Tenis Club, Sportul Studențesc, Amicii naturii, Macabi, Juventus și Petrolul), care în scurtă vreme pune la punct excursii pe munte: Piatra Craiului (conducător I. Săvescu) și Sinaia-Peștera-Strunga-Bran (conducător Ionel Beju). În 1926, subcomisia avea un comitet compus din Mișu Nicolescu (președinte), Ion Carabașu (secretar), Tudor Constantinescu, Carol Krampa și Cristache Dedula.

---

[1] a) „*Am dori să vedem* (la Casa Bolboci, n.n.) – *căci numai așa ar fi frumos – limba română pe picior cel puțin de egalitate cu limba germană*".

b) *„Deși bine amplasat, fără a fi totodată la fel de spațioasă și confortabilă precum cea de la Peștera*, [cabana] B*ulboacele este departe de a fi simpatică și primitoare. Un spirit puțin amabil pare că o domină și numeroși sînt cei care* [...] *au fost în repetate rînduri primiți prost.*" Nedreaptă este și afirmația că adăpostul Mălăiești ar fi fost "*destul de rău îngrijit și puțin primitor cu turiștii de alta limbă decît cea germană*" (extrase din *Anuarele Bucegilor*).

c) *„... Dar acolo? Să fie bărbat? Să fie femeie? Mister! Un grup de sași zgomotoși...: toți erau ciudat îmbrăcați. Bărbații purtau toți pantaloni scurți de culoare verde, deasupra genunchiului, în timp ce mai toate însoțitoarele lor aveau* [...] *un pantalon foarte scurt care le dezgolea pînă sus* [...] *ca la music-hall... Ciudată îmbrăcăminte pentru practicarea alpinismului!"* (Jacqueline Salles, alias Mihai Haret, în *Al treilea anuar al Bucegilor*)

[2] În opinia lui Cristache Dedula, "Amicii Naturii" a reprezentat o continuare a "Prietenilor Naturii", asociație polisportivă a cărei orientare comunistă a obligat autoritățile să o desființeze. Despre ea, I.I. Dunăreanu scria (*Almanah Turistic* 1972): "*Folosindu-se de prilejul antrenamentelor și întrecerilor sportive, și mai ales de organizarea de excursii în mijlocul naturii, s-a creat posibilitatea de a se înfățișa participanților aspecte ale situației politice din acea perioadă* [...] *informări despre stările de lucruri din Uniunea Sovietică, despre procesul istoric al formării primului stat socialist din lume...*".

Parcurg acum munții și formațiuni de militari, cum e cazul batalionului sinăian de vînători, ce suie în vara 1924 Valea Horoabei[1].

Numeroase asociații turistice își fac simțită activitatea și în țară. La Sinaia, de pildă, ființează cercul „Peleș", înființat în aprilie 1923 de către Decebal Mateescu, căpitanul Ioan Dimăncescu, frații Calista, C.I. Ionescu, Walter Muston și alții, ca președinți de onoare figurînd Teodor Rosetti-Solescu și Gh. Mateescu. La 1926, cercul era condus de I. Dimăncescu, Ilie Radu ("cel mai bun schior și alpinist al nostru") și C.I. Ionescu, intenționîndu-se între altele organizarea a două tabere de munte (cu tot atîtea cursuri de alpinism, ce nu par să fi avut loc însă).

Pe malul Dunării, la Călărași, cîțiva liceeni, poate încurajați de vreun dascăl iubitor de natură, pornesc deseori pe munte. Între ei îl găsim pe Nicolae Comănescu[2], devenit ulterior cățărător de elită.

Excursiile *mateiștilor*

În deceniul trei este de evidențiat și o pleiadă de excursioniști bucureșteni, cu merite de excepție în dezvoltarea ulterioară a alpinismului românesc: Nicolae (Nae) Dimitriu, Cristache Dedula, Victor Mateescu, Paul Nedelcovici, Ionel Săvescu și alții. Aceștia, formați inițial de inimosul profesorul Tudor Georgescu de la Liceul „Matei Basarab", odată deveniți studenți întreprind în 1920-21 cîteva ture deosebite; iarna: Valea Urlătorilor–Peștera–Șaua Strunga-Bran; Bușteni-Mălăiești-Scara–Țigănești; vara: Bucegi–Leaota–Păpușa; Piatra Craiului–Bucegi.

---

[1] M. Haret, *Peștera Ialomiței și Casa Peștera*, 1924.

[2] În tipărituri, numele lui Nicu Comănescu apare pentru prima dată în *Gazeta Sporturilor,* legat de prezența lui în Bucegi, de Paști 1925. În extrasele din registrul Casei Peștera, aflate în *Anuare*, pentru prima dată îi întîlnim semnătura la 25 octombrie 1925, într-un grup de tecerișți călărășeni (avea pe atunci 18 ani). În aceeași perioadă, Cristache Dedula îl întîlnește la Grindul Pietrei Craiului, de unde merg împreună pînă în Valea Viștei din Făgăraș. Apoi, după un parcurs cu cortul, N. Comănescu semnează în *Gazeta Sporturilor* (18 ianuarie 1927), articolul „În lungul Carpaților".

Acest grup parcurge și creasta Carpaților Meridionali: în 1921, cu plecare din Grădiștea Retezatului, iar în 1922 din Teregova-Banat, ambele ture încheindu-se în munții Făgărașului[1]. S-au folosit hărțile Marelui Stat Major, care puteau fi achiziționate din librării.

> *„În aceste excursii se punea acut problema alimentației întrucît în munți nu găseai nimic și totul trebuia cărat în spate. 10-15 zile nu aveam decît pîinea înșirată pe sfoară, costiță afumată, ciocolată Menaj (cu kilogramele, pe care o mîncam pe pîine), conserve și ce ne dădeau ciobanii pe la stîne"* (Cristache Dedula)

În ce privește adăposturile, din valea Cernei pînă la Jiu au întîlnit doar unul, cabana lui Kendefi din Retezat. Mai bine stăteau lucrurile în Parîng și Cibin, nu și în zona Făgărașilor, unde cabanele de dinainte de război fuseseră distruse[2].

În 1924, iarna, același grup a mers la Peștera, via Mălăiești-Omul.

> Ideea acestei excursii i-a venit lui Tudor Constantinescu, în cursul unui drum în Făgăraș, toamna, unde grupul fusese surprins de o ninsoare: „*Hai să mergem de Anul Nou în Bucegi!*" Zis și făcut. În seara de 29 decembrie 1924 s-au întîlnit în Gara de Nord, unde Nae Dimitriu[3] a inspectat echipamentul participanților. Fiecare adu-

[1] „L-am cunoscut pe Nae Dimitriu în timpul stagiului militar, la geniu, el fiind acolo și dirijor al unui cor, iar totodată coleg fiindu-i Murgeanu – geolog ca și mine. Ulterior, aflînd de drumurile lui Nae pe culmea Meridionalilor, am convenit să ne vedem într-o zi anume [1922] la casa Robert Gutt, de la Negoiu. Eu eram cu Al. Ștefănescu, fiul unui bancher bucureștean, iar Nae cu Dedula și cu unul Blum. Am mers împreună la Bîlea. Apoi, fiind vreme proastă, iar totodată plictisiți, Dimitriu și amicii lui au coborît pe Valea Arpășelului. Noi am continuat o vreme, dar apoi nu am căzut de acord asupra coborîrii; prin urmare eu am mers pe Valea Buda, iar Ștefănescu pe Valea Viștei. Cu Dimitriu și cu Dedula am mers cu alt prilej pe la Lanțuri, în Piatra Craiului." (N. Gherasi).

[2] Cf. articolului „Alte adăposturi și cabane în munții noștri", de Cristache Dedula, în *Gazeta Sporturilor*, 16 decembrie 1924.

[3] După spusele proprii (scrisoare, 1932, către R. Țițeica), N. Dimitriu urca iarna pe munte din 1918. Despre o atare îndeletnicire, avocatul nota: „*Cine n-a pătruns în mijlocul netulburatei singurătăți a marilor înălțimi în zilele de iarnă, cînd peste imensa împărăție a munților pasul omului trece atît de greu; cine n-a rătăcit pe*

nase ce putuse, ca niște studenți în permanentă jenă financiară ce erau. Au petrecut noaptea la vila familiei Săvescu din Bușteni, de unde a doua zi, dis-de-dimineață, au pornit pe drumul Văii Cerbului. Odată cu altitudinea, a crescut și grosimea stratului de zăpadă. Din Pichetul Roșu au coborît la Glăjărie (era ora 16, cînd au luat aici masa), suind apoi la Mălăiești. Noua cabană (ridicată la 1720 m alt.) i-a întîmpinat, în lipsa cabanierului, cu un bilețel: „*Nu spargeți ușa, e deschis!*". Înăuntru au găsit tot necesarul unei înnoptări comode în acel loc: lemne de foc, mașină de gătit, lampă de gaz și chiar un pom de Crăciun, împodobit cu tot dichisul - rămas de la brașovenii ce petrecuseră aici Sărbătorile.
După ce au lăsat o sumă de bani ca plată a găzduirii, către amiaza zilei următoare au pornit în sus pe firul văii. Deși aveau un singur piolet, au răzbit prin Hornul placat în unele locuri cu gheață, folosiți fiind aici „ghimparii" (colțari aplicați doar vîrfului bocancului). Noaptea lăsîndu-se devreme în acea epocă a anului, de la Omul către Peștera s-a mers la lumina lunii. În vale, la casa Hanului Drumeților, au avut bucuria să-i întîlnească pe Mihai Haret și pe Bucura Dumbravă; cu primul unii au vorbit despre viitorul turismului, în vreme ce alți membri ai echipei au discutat cu scriitoarea despre opera lui Panait Istrati.
Au dormit la schit, acoperiți cu păturile din rucsaci. După o zi de odihnă, coborîrea spre Bușteni s-a făcut pe Valea Jepilor.

Asemenea drumuri de iarnă, cît și cele estivale cu parcurgerea mai multor masive (numite *kammwanderung,* probabil după corespondentul în germană al acelui tip de drum) vor constitui o prezență permanentă în activitatea acestui grup, dintre componenții căruia amintim pe Lucian Bacu, Tudor Constantinescu, Paul Crețoiu, Iosif Salter, Nicu Alexandrescu,Dumitru Ionescu-Crânguri, Dumitru Carabașu. Între ture, menționăm pe acea din august 1927, cînd treceau din Piatra Craiului în Bucegi:

---

sub albele arcade ale pădurilor, ca printr-o lume de vis, țesută din lumină și argint; cine, în sfîrșit, n-a ascultat, în liniștea unui adăpost pierdut în mijlocul pustietății de gheață, uriașa răzvrătire a viscolului, trecînd în goană peste culmi și văi, acela nu se poate mîndri ca a cunoscut în adevărata ei măreție frumusețea muntelui românesc" (introducere la un articol despre întîia ascensiune hivernală a Rîpei Zăpezii, în *Buletinul Alpin*, nr. 1/1934).

Elena Panciulescu, Vivi și Cristache Dedula, Ion Carabașu, Tudor Constantinescu, I. Păunescu, Nicu Naci, Eufrosina Hodrescu și Ion Săvescu.

Alte excursii

Am menționat trecerea grupului Dimitriu pe la Casa Peștera, în decembrie 1924. Se aflau în acel moment acolo și alți turiști. Dintre ei, Mihai Ciupagea, Spiru Gold-Haret și Petre Coliban au cercetat în acele zile, sub conducerea lui Mihai Haret, văile Șuchelniței și Doamnelor, în vreme ce Toni Zlatko și doi tovarăși ai săi au explorat Horoaba și creasta către Omul. Încîntat de zilele petrecute atunci la Peștera ("unde am fost *de sute de ori*[1] și sper să mă mai duc") se declarași grupul de prietene animat de Bucura Dumbravă.

În registrul Casei Peștera întîlnim mențiuni legate de trecerea prin acel loc și a altor personalități:

1924: profesorul Ion Simionescu, Ermil Pangrati și, după o excursie de 30 de zile în munții Coziei și ai Făgărașului, trei fruntași ai SKV: Fr. Kepp, Rudolf Czekelius și Dan Rădulescu.
1925: Simion Ștefan Radian, Sextil Pușcariu, Alexandru Borza, Vasile Teodorescu.
1926: Dr. Vasile Steopoe, ing. N. Caranfil[2]

Tot acum, străbat înălțimile Teodor Rosetti-Solescu, Nicolae Gherasi (care în 1925 știa deja Valea Gălbenelelor), foarte tînărul Alexandru Beldie, frații Stoenescu și mulți, mulți alții.

---

[1] *Cartea munților,* ed. II-a, p.80. Este probabil o exagerare.

[2] Despre inginerul Nicolae Caranfil, în deceniul patru adevărat Mecena pentru unele asociații turistice, se spune că a comandat piesa de artilerie amplasată în 1916 pe vîrful Coștilei. Locul a fost ținta unui intens bombardament inamic, despre care Petre Gold-Haret nota: „*Ne aflăm pe Sorica* [...] *Cît e noaptea de lungă, cu riscul de a primi vreun obuz în cap, stau și privesc la zidul fantastic al Coștilei, iluminat de colorații extraordinare, cînd se sparg de dînsul obuzele nemților care produc și ecouri nemaipomenite, prin ploaia de bolovani ce provoacă*" (Nestor Urechia, *Vraja Bucegilor*).

Cu pasul, începînd cu 1922, a bătut mare parte a țării și Mircea Eliade. Despre aceste deplasări el scria, între altele:

"Nu voi uita niciodată viscolul și troienele care ne-au întîmpinat, într-o vacanță de Paști, cînd ne apropiam de Schitul Scheia agățat pe un perete al Carpaților; sau ploile reci, nesfîrșite, pe care le-am îndurat, apărați doar de pelerinele noastre scurte, neîndemînatic confecționate din foi de cort, cînd am trecut Cheile Bicazului și am ajuns în Cîmpia transilvană. Nu voi uita bivuacurile pe Piatra Craiului [...] Într-o vacanță de Paști [...] am pornit spre cabana de la Schitul Ialomicioara. Dar înainte de a ajunge bine la Pietrele Arse, timpul s-a schimbat brusc, a început să ningă și curînd s-a pornit viscolul Eram vreo cinci, șase băieți, toți îmbrăcați în haine de primăvară [...] Plecasem din Sinaia destul de tîrziu, și din cauza viscolului am rătăcit drumul. Nu mai știu cîte ore am mers așa, oarecum la întîmplare, prin zăpadă. Se făcuse de mult întuneric, cînd am dat peste o cabană, pe care o foloseau, probabil, în timpul verii, lucrătorii de la o întreprindere forestieră. Am spart lacătul și am intrat. Am aprins focul, am pregătit ceai și l-am băut cu mult rom, înveselindu-ne [...]

Adormisem, cînd ne-au trezit lovituri puternice în ușă. A trebuit să deschidem. Erau doi lucrători care purtau cu ei un mort, într-un fel de sanie improvizată. Îl aduceau de sus, de pe munte, și, zărind dogoarea focului prin ferestruicile cabanei noastre, s-au oprit să ni-l încredințeze nouă. Ei erau lucrători, trebuiau să fie dis-de-dimineață la fabrică. Dar ne-au asigurat că vor înștiința jandarmeria din Sinaia și vor trimite să-l ridice. «Dacă-l lăsăm în fața ușii, îl mănîncă lupii pînă dimineață», ne-a spus unul din ei, văzîndu-ne că ne codeam să-l primim. L-a așezat, învelit într-o manta, chiar lîngă ușă. Nu cred că vreunul din noi a mai dormit în noaptea aceea [...] Reîntorși la București, ne simțeam foarte mîndri de primejdia prin care trecusem." (Probabil accidentul lui Dippon, despre care scrie și Gazeta Sporturilor, în aprilie 1925, n.n.).

Altădată, "o furtună de o extraordinară violență ne prinsese [...] pe Pietrele Arse. Cînd trăznetele au început să cadă la cîteva zeci de metri de noi, exaltarea mea n-a mai cunoscut margini. M-am cățărat pe o stîncă și am început să cînt, mai mult urlînd, Cavalcada din Walkiria". Despre escapadele montane ale studentului său a aflat și profesorul Nae Ionescu: "«Ce-ai de gînd să faci în vara asta?» «Urc pe Bucegi, și de acolo pe Piatra Craiului»".[1].

[1] *Memorii*, 1991, pag. 80, 84, 97 și 124.

Turiștii

Dorința de competiție – proprie tinerilor, dornici dintotdeauna să se afirme – a marcat după primul război și mișcarea turistică.

„Cu cît sacul de spate era mai voluminos și mai greu, cu atît turistul era considerat mai «tare», sacul ușor, mic, fiind denumit «sac de fraier», iar dacă ajungeai la cabană, pînă să-ți tragi sufletul erai asaltat de ceilalți turiști cu întrebări: «Pe unde ai urcat? Cîte ore ai făcut?» Și dacă noul sosit declara ca turist «încercat» că bunăoară a făcut numai 3 ore de la Sinaia la Peștera Ialomiței, se simțea dator, pentru completarea performanței, să adauge: «Și cu ce greutate în spate! Pune și d-ta dom'le mîna și te convinge!»".[1]

Alții au ținut să învingă muntele și în condițiile dificile ale iernii, inițial pe drumurile clasice, apoi pe văile de abrupt.

S-au organizat în aceeași perioadă, poate influențat de manifestări similare ale S.K.V., și concursuri de cros montan. Cel dintîi de care avem știință a avut loc la 25 octombrie 1925, sub oblăduirea Subcomisiei de Turism a F.S.S.R. Ruta, măsurînd 45 de kilometri, pornea de la Bușteni, atingînd succesiv Valea Cerbului, Omul (comisar de control: Grigore Pescaru), Peștera (Butmăloi și Repanovici), Bolboci (Petruș, Farcașși Răspop), Cantonul Schiel (Săvescu și T. Constantinescu), revenindu-se finalmente în Bușteni.

Bucureștenii – concurenți, juriu și spectatori – au călătorit în vederea acestei întreceri cu trenul de noapte, într-o aglomerație de nedescris. Sosiți la ora 3 și jumătate în localitatea de sub Caraiman, au fost întîmpinați cu ceaiuri calde de cofetarul Moarcăș, în localul căruia s-a purces imediat la înscrierile de concurenți. Apoi, la ora 5, cu mult înaintea răsăritului, s-a dat plecarea în cursă.

Inițial, plutonul a fost condus de către Cr. Dedula și Horia Taflan, dar dincolo de Poiana Coștilei în frunte s-au instalat frații Alexandru și Toma Calista, care vor trece de altfel primii linia de sosire. Timpii pe parcurs ai cîștigătorului (Al. Calista): Omul ora 7^{45}, Casa Peștera 8^{45}, Bolboci 10,

[1] Alexandru Beldie, „Amintiri și cugetări din 50 de ani de drumeție pe Bucegi", în *Muntele*, nr. 1/1990.

Canton Schiel 12[10]. După cei doi frați (secundul venind la două minute) au sosit Iuliu Kroner (la 20 de minute), Ion Petrescu (după o oră), Const. Stoenescu (la o oră și jumătate) și Starjil. Ceilalți au abandonat pe parcurs, dar pentru efortul lor meritâ notați Matei Stelian, Cristache Dedula, Ioan Coza, Horia și Const. Taflan, Nicolae Comănescu, Brandwein, Untăreanu, Bela Sas și Zăinescu. După cursă, unii concurenți s-au îndreptat spre gară, alții au găsit puterea să meargă alături de oficiali la Peștera. În ziua următoare, unii dintre membrii subcomisiei de turism, îndrumați de Comănescu, Repanovici, Răspop și Petruș, au făcut o excursie în zonă, coborînd pe Valea Horoabei.

Peste o lună, cofetarul Moarcăș a organizat o alergare similară, învingătorul primind o pereche de bocanci. Apoi, sub impresia unui accident mortal petrecut în munții Făgărașului la un cros al S.K.V., subcomisia de turism a hotărît că în viitoarele curse să instituie pauze de 30 de minute după fiecare etapă de parcurs. De asemenea, startul nu s-a mai dat din Bușteni, ci de la Omul, atinse fiind apoi Bulboace, Cantonul Schiel și Bușteni. În prima alergare de acest fel a cîștigat Constantin Enache (premiu: un termos și un serviciu de aluminiu pentru ceai și masă).

În 1927, pe ruta Bușteni-Peștera-Sinaia, a cîștigat Costică Pascu, urmat de fratele său Filică, de Iosif Covaci, G. Gâtej și N. Loga. Învingătorul a primit un butoiaș de bere, dar, după cum declara, odată cursa încheiată tot ce și-a dorit a fost să doarmă. Ulterior s-a renunțat la asemenea manifestări[1].

Tot acum, „noul (pentru Vechea Românie, n.n.) sport al schiului face din iarna pe munte nu o piedică, ci o ispită”[2].

Protecția mediului

De fapt, în această perioadă, spre disperarea unui Mihai Haret, nu se face nimic pentru ocrotirea naturii.

[1] Între participanții la crosurile citadine din epocă, ieșiți pe locuri fruntașe chiar, întîlnim oameni de munte ca Paul Büchler, M. Dănățoiu, Traian Belitoreanu.
[2] *Buletinul Alpin*, nr. 1-2/1936.

Ciobanii culeg floare de colți cu sacul, pentru a o vinde în gară la Sinaia ori în alte locuri. Pentru a-și procura fonduri, subcomisia de turism din F.S.S.R. comercializează și ea, la meciul de fotbal Slavia-Juventus, flori de colți în valoare de 1085 lei, cu intenția de a repeta acțiunea[1]. Tot acum, constructorii Monumentului Eroilor stîrpesc realmente *Floarea* din Șaua Mare a Caraimanului (cu mențiunea că la distrugerea barăcilor lăsate de acești muncitori decisiv a fost aportul turiștilor...). *Leontopodium Alpinum* a fost culeasă și din zonele de abrupt, de către alpiniștii epocii, unii alcătuind din zeci de exemplare inițialele asociației din care făceau parte.

Raritate în Bucegi, în Carpați în general, a devenit și capra neagră. Vînată fără cruțare, numărul acestor animale s-a împuținat alarmant, iubitorul de natură socotindu-se norocos dacă zărea vreunul în cursul unei ture de abrupt.

Toate aceste acțiuni devastatoare au fost stăvilite doar în parte prin promulgarea în 1930 a Legii monumentelor naturii.

[1] „*În ceea ce îi privește pe ciobani îi consider o adevărată nenorocire a munților, prin rolul de adevărați vandali pe care-l îndeplinesc cu o criminală inconștiență*." (Dan Rădulescu, în *Al treilea anuar al Bucegilor*)

Turing-Clubul României

Între bucureştenii rămaşi în capitala ocupată de inamic la 1916-18 se aflau şi iubitori ai muntelui, statornici excursionişti în alte vremuri, dar nevoiţi în noile condiţii să-şi limiteze drastic aria călătoriilor. Astfel, un grup avînd între componenţi pe publicistul Emanoil Bucuţa organiza în acea perioadă şezători, unde, alături de reconfortante aduceri aminte, se punea la cale viitorul turismului românesc.

La o astfel de întîlnire s-a aşezat într-o seară a anului 1917 şi scriitoarea Bucura Dumbravă.

> Pe numele ei real Fanny Seculici, Bucura Dumbravă s-a născut la Bratislava (1868), emigrînd în România împreună cu familia[1] pe cînd avea cinci ani. În apropierea munţilor, Fanny a simţit nevoia să le colinde întinsurile, într-o vreme cînd coborîrea ei şi a unei prietene în Rucăr (chiar conduse de o călăuză) a provocat senzaţie în rîndul localnicilor. A colindat mai mulți masivi montani din ţară, fermecată fiind îndeosebi de Retezat, Făgăraş şi Bucegi („*În Bucegi nu ştiu care munte mi-e mai drag...*", dar pare să fi iubit cel mai mult zona Peşterii Ialomiţei). A făcut parte dintre primii „boieri" care s-au încumetat să pătrundă în abruptul prahovean; împreună cu una din nelipsitele ei prietene (şi sub conducerea vreunui ghid de talia lui Gheorghe al Sandei), Bucura Dumbravă a urcat înainte de 1914 văile Albă, „Gălbinelului", Mălinului[2], Morarului,

[1] Carol I, „dacă a avut nevoie să se consulte cu cineva, a făcut-o la începutul domniei lui cu tatăl său, iar mai apoi cu Iuliu Seculicz, un slovac supus austriac, şi Basset..." (Ion Bulei, *Arcul aşteptării*, 1981). La începutul secolului, la Sinaia exista o vilă Seculicz, iar între cei cărora Caragiale le trimitea (1905) salutări, se aflau „Fanny Szeculics (,) M-me Szeculics şi d-l" (Şerban Cioculescu, Caragialiana, 1977).

[2] „*Valea Mălinului am urcat-o într-o zi pe dibuite împreună cu o prietenă şi doi oameni harnici dar care nu mai fuseseră nici ei vreodată pe acolo. Instinctul topografic al ţăranului născut la munte e însă foarte sigur. Mi-aduc aminte de conversaţia ce se repeta din zece în zece minute între una din noi şi omul care urca în frunte: Gheorghe, ce se vede? Mai merge înainte? Pînă unde se vede, e bine, domnişoa-*

probabil şi altele. Îndrăzneţe drumuri pentru acele vremuri a întreprins şi iarna[1].

Bucura Dumbravă a scris romanele *Haiducul* şi *Pandurul*, alături de *Mama lui Ştefan cel Mare* şi *Sarea norodului*. În 1917-1921 îi întîlnim semnătura în ziarul *Lumina*, apoi, sporadic, în *Viaţa Romînească*, *Ideea Europeană* şi *Convorbiri Literare*.

Prezenţa Bucurei Dumbravă alături de *drumeţi* (cum îşi spuneau cei din grupul lui Emanoil Bucuţa[2]) le-a animat întrunirile, contribuind la atragerea în cerc şi a altor turişti. Între aceştia s-a aflat şi Mihai Gold-Haret.

Experienţa în materie de organizare turistică a *drumeţilor* era destul de redusă. Marea lor majoritate nu făcuseră parte din vreo formaţiune românească de profil[3], mulţumindu-se să cotizeze la grupări străine.

Pe atunci mai exista, chiar dacă apatia membrilor şi vitregia vremurilor îi reduseseră drastic activitatea, Societatea Turiştilor Români. Această asociaţie construise pe munte drumuri şi cabane, efectuase marcaje, organizase numeroase excursii, reflectate în filele unei publicaţii de ţinută: *Anuarul S.T.R.* Seteriştii îl primiseră cîndva cu braţele deschise pe Mihai Gold-Haret, promovîndu-l extrem de repede în comitet, dar acesta nu pare să se fi angajat cu energia vîrstei şi firii sale la redresarea asociaţiei. El se mulţumea, de pildă, să admire curăţenia adăpostului S.K.V. de la Vlăduşca, dar nu a întreprins nimic pentru refacerea adăpostului propriu din învecinatul Grind[4].

---

ră... Dar nu ştiu cum o fi înainte... La zece seara [eram] *în vîrful Coştilei...*" (*Cartea munţilor*, ed. II, cap. *Stîncile*)

[1] Excursie Peştera – „muntele Jepi" (poteca Schiel) - Buşteni, cu Elena Romniceanu şi patru *porteuri*, la 10 dec. 1912 (*Bucegii din Buşteni,* nr. 36).

[2] Nu e clar cine a propus întîi acest nume. Mihai Haret scrie în acest sens: „*Am cunoscut pe Bucura Dumbravă la Bucureşti, în anii ocupaţiei* [germane]*, cînd îi plăcea să ia parte la reuniunile unui mic cerc denumit de mine Drumeţii...*" (*Boabe de Grîu*, aici şi în continuare nr. martie 1930), contrazis fiind însă de E. Bucuţa: „Aveam *încă* [...] *de la 1909 sau 1910, un mic cerc de prieteni* [...] *Ne ziceam drumeţi* [...] *Făceam sub ocupaţia germană* [...] *mici şezători pentru noi. La una din aceste şezători s-a aşezat într-o seară şi Bucura Dumbravă*" (*Al doilea anuar al Bucegilor*).

[3] Valeriu Puşcariu afirmă (*Enciclopedia Turistică Românească* – în continuare *E.T.R.* –, 1946), preluat şi de alţii, că Bucura Dumbravă s-a aflat între fondatorii Societăţii Carpatine „Sinaia", asociaţie în care s-ar fi format ca turişti Mihai Haret şi Emanoil Bucuţa - pretenţii inexacte însă.

[4] *Anuarul S.T.R.*, 1915, articolul „În octombrie la Piatra Craiului".

Încă din timpul războiului Bucuţa şi apropiaţii săi visau la înfiinţarea unei asociaţii montane pe care o voiau în pas cu cerinţele timpului.

I-au spus „Hanul Drumeţilor". Ideea înfiinţării unei noi asociaţii i-a aparţinut Bucurei Dumbravă ("cel mai hotărît dintre ctitori", cf. E. Bucuţa; graţie acestuia din urmă ideea a fost „frumos concretizată în revista *Ideea Europeană*"). Scriitoarea avea în vedere un adăpost pentru iubitorii muntelui în Sinaia, sub forma unui „locaş confortabil [...] cu bibliotecă, muzeu şi sală de conferinţe". Erau fără îndoială himerele unei „vizionare, îndrăgostită de bine, de frumos, de util", la care Bucura pare să fi meditat dinainte de război. Majoritatea „drumeţilor" ignorau însă dificultăţile transpunerii în viaţă a unui asemenea plan. Era nevoie de oameni practici, dispuşi să-şi sacrifice un volum mare de muncă şi de timp. Şi-a asumat această dificilă sarcină Mihai Haret.

Plămădit din aluatul spiritual al celor dornici să-şi conducă semenii, Mihai Haret viza postul de lider unic al preconizatei formaţiuni. Conştient însă că sprijinul colaboratorilor este hotărîtor într-un asemenea demers, a făcut acestora cîteva concesii. Şi i-a alăturat, de pildă, în calitate de fondatori, pe Bucura Dumbravă şi Emanoil Bucuţa.

> Deşi îl proiectase şi îi dăduse chiar numele, odată înfiinţat „Hanul Drumeţilor" Bucura Dumbravă a avut mai puţin a face cu el decît s-ar crede. Ea nu a făcut niciodată parte din consiliul de administraţie, iar prin 1924 nu cunoştea nici măcar costul unei acţiuni a societăţii (probabil datorită nepriceperii administrative, despre care Bucura însăşi avea „cea mai proastă părere"[1]). La rîndu-i, Emanoil Bucuţa[2] (şi el un răsfăţat al literelor) nu a rămas multă vreme în conducerea „Hanului Drumeţilor", absorbit fiind fără îndoială de obligaţiile profesionale.

Titulatura de „Hanul Drumeţilor" aleasă pentru noua asociaţie se înscria în eforturile iniţiatorilor ei de a reforma lexicul românesc. Astfel, în termenul „«drumeţ» vream să punem corespondentul neaoş al turistu-

[1] Scrisoare către Mihai Haret, 5 martie 1921.

[2] Emanoil Popescu (Bucuţa) (1887-1946). Licenţiat în filologie modernă. Redactor la *Ideea Europeană, Boabe de grâu* şi altele. În 1926, şeful Direcţiei Poporului din Ministerul Muncii. Secretar general în Ministerul Cultelor şi Artelor (1932-33 şi 1939-40), important factor de decizie la Fundaţia Carol.

lui”[1], „han” era asociat ideii de cabană montană, „alpinist” devenea carpatist, „restaurant” – ospătărie etc.

Ca organizare, „Hanul Drumeţilor” era o societate anonimă pe acţiuni, formulă turistică unică pe meleagurile noastre. Explicînd raţiunile care au impus această opţiune, M. Haret a motivat că grupările întemeiate în principal pe venituri din cotizaţiile membrilor „decedează metodic după o grea şi scurtă durată” şi că „numai forma [...] pe acţiuni ar putea da rezultate apreciabile”.

> Această orientare ar fi fost „unanim adoptată” de conducerea „Hanului Drumeţilor”, după cum la întocmirea statutelor ar fi lucrat o echipă, formată din M. Haret, Ion Bianu[2] şi Bucura Dumbravă[3]. Ultima afirmaţiese află contestabilă: despre (in)competenţa scriitoarei în probleme de organizare am vorbit, în vreme ce directorul Bibliotecii Academiei avea timpul drămuit, motiv pentru care M. Haret i-a şi trimis doar la semnat actele „Hanului...”[4].

Hanul Drumeţilor

În ultima zi a anului 1920 au fost înaintate Tribunalului Ilfov, în vederea obţinerii personalităţii juridice, actul constitutiv şi statutul societăţii „Hanul Drumeţilor”, cu un capital social de 975 000 lei. O primă emisiune de acţiuni, în valoare de 200 000 lei, a fost acoperită integral de către opt mem-

---

[1] E. Bucuţa, *op. cit.* Ulterior, A. Pandrea (*Hoinar prin munţi*, 1958) a apreciat că „*«drumeţ» a prins şi va rămîne, fiind aproape echivalentul românesc al neologismului «turist»”*.

[2] Ion Bianu (1856-1935). Întîiul director al Bibliotecii Academiei Române. Naş de cununie al lui Mihai Haret.

[3] *Boabe de grâu*.

[4] „*Lucrez acuma la Actul Constitutiv, cu advocatul nostru, pe care ţi-l voi aduce la iscălit”* (scrisoare M. Haret către Ion Bianu, 23 decembrie 1920). Avocatul se numea Take Policrat şi nu pare să se fi bucurat de o moralitate desăvîrşită. Bucurei, alarmată în acest sens de nişte zvonuri, M. Haret îi răspundea liniştitor, dar preşedintele s-a îngrijit ulterior să nu-i fie eliberate drepturile băneşti cuvenite lui Policrat decît după isprăvirea formalităţilor legate de înfiinţarea societăţii şi numai contra chitanţă (scrisoare către D. Z. Furnică, 8 ian. 1921).

bri fondatori: Ion Bianu (profesor universitar), Fanny Seculici (scriitoare), Sophie Bragadir, Mircea Neniţescu (inginer), Emanoil Popescu (publicist), Aurel Stănescu (procurist), Dimitrie Furnică (comerciant) şi Mihai Haret (naturalist şi geograf). Ultimul din această enumerare figura însă primul în ierarhia Consiliului de Administraţie stabilit cu acelaşi prilej: Mihai Haret (preşedinte), Ion Bianu (vicepreşedinte), D. Furnică (casier), Emanoil Popescu (secretar general), general Scarlat Panaitescu, Aristide Blank, Dimitrie Papadopol, Mircea Neniţescu, Eugenia Bărbulescu (membri) Ioan Flachs, Aurel Stănescu şi Ştefan Bogdănescu (cenzori)[1].

Considerînd îndeplinite toate formalităţile, instanţa a acordat (prin sentinţa nr. 55 / 15 februarie 1921) personalitate juridică „Hanului Drumeţilor".

> În ce priveşte momentul apariţiei „Hanului Drumeţilor", M. Haret amintea în 1923 că punerea de acord asupra formei de organizare a „Hanului Drumeţilor" a avut loc la 14 şi 15 **septembrie** 1920[2], pentru a plasa ulterior „întîlnirile preparative" în **iarna** anului 1920[3]. Ori, în **vara** acelui an, Aristide Blank aducea la cunoştinţă lui Mihai Haret (deja „preşedinte al soc. Hanul Drumeţilor") că subscrie la capitalul acesteia contravaloarea a 25 **acţiuni** în numele său personal, iar alte 50 acţiuni în calitate de director al băncii „Marmorosch, Blank & co."[4].

Anii existenţei „Hanului Drumeţilor" s-au caracterizat, între altele, prin strădania conducătorilor săi, în special a lui Mihai Haret, de a-i estompa

---

[1] Scarlat Panaitescu, general, membru corespondent al Academiei Române; Dimitrie Papadopol, directorul liceului Spiru Haret; Ioan Flachs, directorul Contabilităţii la Banca Marmorosch Blank; Ştefan Bogdănescu, subdirector general în Ministerul Finanţelor etc. Într-un comitet ştiinţific figurau Simion Mehedinţi, Fanny Seculici, Otilia Oteteleşianu, Margareta Miller-Verghi, Mihai Haret şi Al. Tzigara-Samurcaş. Despre acest comitet, V. Puşcariu (*op. cit.*) scrie că „*nu ştim să se fi întrunit vreodată*", menţiune omisă de M. Handoca (prefaţă la *Cartea munţilor*, 1970) şi de V. Borda (*Călătorie prin vreme*).

[2] Informaţiile de aici au fost preluate şi de Valeriu Puşcariu (*E.T.R.*, 1946).

[3] *Natura* (aici şi în continuare, nr. 3/1923), respectiv *Boabe de grâu*. Oscilează în acest sens şi Mihai Ciupagea: „s-a înfiinţat **prin 1922**" (*Gazeta Sporturilor*, 23 oct. 1924), apoi: „la **15 septembrie 1920** a luat fiinţă Hanul Drumeţilor (*idem*, 2 nov. 1924).

[4] Scrisoare, 19 iulie 1920, colecţia de manuscrise B.A.R.

în ochii opiniei publice caracterul lucrativ. Manevra era mai mult decît necesară în condiţiile în care se urmărea obţinerea unor cît mai numeroase subvenţii şi donaţii[1].

Statutul „Hanului Drumeţilor" menţiona clar că această societate urmărea un profit, din care trebuiau acoperite nu doar dividendele acţionarilor, ci şi plata membrilor Consiliului de Administraţie. Ori o atare imagine nu putea îmbia idealiştii să pună umărul la propăşirea asociaţiei. Din fericire pentru Mihai Haret şi ai săi, puţini ţineau să consulte actul fundamental ori copiile după bilanţ pe care societatea le depunea periodic la tribunal. Prin urmare, mai marii „Hanului..." au purces la confecţionarea unei faţade cît mai romantic-atrăgătoare a acestuia. De pildă, tenta lucrativă neputînd fi complet eludată, publicului i-a fost oferită imaginea unei societăţi cu scopuri dintre cele mai înălţătoare, pe care doar vitregia vremurilor o constrînseseră să adopte o formă lucrativă de organizare.

În această optică, „Hanul Drumeţilor" era o „societate de turism şi pentru protecţia naturii [...] necomercială şi cu scopuri ştiinţifice-cultural-sportive". Ştampila asociaţiei menţiona şi ea: *Pentru Ţară, spre Lumină, sus la Munte*. În ce priveşte facilităţile oferite, membrii urmau să beneficieze de „centre de instrucţie intelectuală, morală şi patriotică" (concret, case de adăpost în munţi) – gazde ale unor „serbări ştiinţifice şi turistice", cu proiecţii de diapozitive şi cinematografice. Pentru materializarea acestor ambiţioase proiecte, societatea conta pe fonduri provenind din: *a)* vînzarea acţiunilor, *b)* cotizaţii şi taxe de înscriere, *c)* subvenţii, donaţii şi venituri diverse (taxe de participare la conferinţe, proiecţii, serbări, excursii colective)[2]. Cu dărnicie erau oferite nu doar vorbe, ci şi facilităţi urmînd a fi asigurate de alţii (cazul reducerilor pe CFR) sau care puteau fi împinse la termene îndepărtate (recte reducerile la cabane şi la publicaţiile asociaţiei).

Modul de organizare al „Hanului..." a continuat să provoace însă „confuzii"[3]. Pe de o parte, adepţii formaţiunii clasice de turism evitau asociaţia lui Mihai Haret, în vreme ce alţii vizau numai avantajele pecuniare de-

[1] Imediat după înfiinţare, Bucura Dumbravă (scrisoare către Mihai Haret, 5 martie 1921) îşi exprima speranţa că „vor veni şi alţi miniştri mai civilizaţi", adică dispuşi să acorde subvenţii asociaţiei.

[2] Extrase din statutul „Hanului Drumeţilor" (vezi *Natura*).

[3] *Idem*.

curgînd din calitatea de acţionar. Într-o postură deloc de invidiat, preşedintele a deplîns „interesul material (ce) stăpîneşte azi lumea cu atîta putere", asigurînd că fondurile provenind din vînzarea acţiunilor sînt întrebuinţate nu atît pentru obţinerea de dividende, cît pentru a da „operă utilă ţării".

Casa Peştera

Prima acţiune importantă a „Hanului Drumeţilor" a constituit-o deschiderea la Sinaia a două adăposturi, care funcţionau în case ţărăneşti închiriate. Primul, apărut înaintea recunoaşterii juridice a asociaţiei, avea opt locuri şi a fiinţat în anii 1920-22 (numai vara). Un al doilea han a funcţionat în intervalul martie 1921-februarie 1922.

Implicarea Bucurei Dumbravă şi a lui Mihai Haret – oameni cu oarecare greutate socială – în această întreprindere este mai amplă decît s-ar bănui.

> "*N-am mai notat conservele vîndute bizuindu-mă pe însemnările d*[umi]*tale, de la care puteam apoi să deduc ce datorez Hanului. Dar lista originală am găsit-o. Iată numărul de cutii total: 478 fasole cu carne, 96 slănină, 95 sardele, 71 sosbif, 48 cîrnaţi, 5 arpacaş, 5 sago. Te rog deci să faci socotelile necesare şi să binevoieşti să-mi comunici şi mie rezultatul ca să plătesc şi eu..."*[1]

În ciuda eforturilor, hanurile sinăiene au avut puţine în comun cu „vechiul tip românesc, în care drumeţii intelectuali să poată găsi un adăpost curat, confortabil şi o masă igienică şi ieftină"[2]. Mai mult, au prilejuit un deficit total de 25 000 lei, decurgînd din coeficientul redus de ocupare al paturilor (vara 60%, iarna 0,5%). Insuccesul a fost atribuit de organizatori faptului că „românii nu iubesc şi nu apreciază muntele", ei preferînd codrilor verzi de brad postavul de aceeaşi culoare al Cazinoului. Fără să dezarmeze, conducerea „Hanului Drumeţilor" a dat curs unui mai vechi

[1] Scrisoare B. Dumbravă către M. Haret, 5 martie 1921.
[2] Revista *Natura*.

deziderat al Bucurei Dumbravă, acela de înfiinţare a unei case de adăpost la Peştera Ialomiţei.

> "*Cînd şi-a instalat Schiel fabrica şi funicularul, cînd la Bulboace s-a dezvoltat industria lemnului, lanţul Bucegilor dinspre Sinaia a căpătat o viaţă nouă. Funicularul i-a dat Bucurei ideea să stăruie în crearea «Hanului Drumeţilor», la peştera Ialomiţei. Vedea în el transportul materialelor de construcţie* [...] *Casa ce o visase Bucura din timpul cînd munţii noştri erau înstrăinaţi, sub ocupaţie germană*"[1]. Apoi, scriitoarea a găsit de cuviinţă să insiste: „*Te rog, să nu lăsăm Peştera din mînă. Noul stariţ, Mihăilă, e gata să facă totul pentru noi*"[2].

Mihai Haret a dat curs solicitării, „cu credinţa fanaticului religios" chiar. Între altele, preşedintele asociaţiei „a întins mîna la mare şi la mic, pînă ce [...] a strîns suma necesară"[3]. În paralel, după demersuri incomode, a fost obţinut în arendă[4] de la Ministerul Domeniilor un teren de 3,5 ha la poalele muntelui Cocora. Un diferend privind preţul lemnului provenind din tăierea pădurii de pe acel loc a fost soluţionat favorabil „Hanului…" de chiar primul ministru al României, Ion I.C. Brătianu.

> Iniţial, s-a vizat o *Casă* (numai) *a Membrilor*, cu etaj şi mansardă. Mai apoi, în lipsa mijloacelor materiale, exigenţele au scăzut, preferat fiind, la sugestia doctorului Urechia[5], un adăpost în genul Schitului Nou din apropiere, cu un singur nivel şi camere despărţite de verandă printr-un antreu.

---

[1] F. Neniţescu-Boerescu, *E.T.R.,* 1946.

[2] B. Dumbravă, *op. cit.* Predecesorul lui Mihăilă (e vorba de Ieronim) nu pare să fi văzut cu ochi buni înfiinţarea unei cabane turistice în preajma schitului Peştera, motiv pentru care Alceu Urechia găsea de cuviinţă să noteze la moartea sa: „*un duşman al Hanului mai puţin*".

[3] A. Urechia, *Universul*, 10 octombrie 1923.

[4] În ciuda insistenţelor ulterioare, terenul a rămas în proprietatea Eforiei Spitalelor Civile. Aşa a fost posibilă, prin 1935-36, îndepărtarea cabanierului Grigore Pescaru, acuzat de braconaj repetat de către Al. Ghica, vînător, dar şi fiu al eforului. Finalmente s-a ajuns la ameninţare cu rezilierea contractului de arendare, motiv pentru care M. Haret a fost nevoit să renunţe la un colaborator apreciat (informaţie de la Fl. Ştefănescu)

[5] Informaţie de la Ion Cantuniari.

Deşi ulterior meritele ridicării primei case a „Hanului Drumeţilor" aveau să fie atribuite lui Mihai Haret sau Bucurei Dumbravă, servicii cel puţin egale a adus doctorul Alceu Urechia. El a contactat în toamna anului 1922 mai mulţi antreprenori din Sinaia, căutînd să obţină un preţ de construcţie cît mai bun.

> „*Duminica trecută a venit Dobrescu pe care mi l-ai anunţat; era însă în aşa hal de beţie, încît nu am putut lucra nimic cu el. Şi coincidenţă* [...] *la Sinaia, în aceeaşi zi, a fost tot pentru casă şi Gâtej, însă şi el aproape în acelaşi hal ca Dobrescu. Ce vrei, la Sinaia aerul e tare şi omul trebuie să bea ca să reziste. Concluzie: pînă acum nu avem decît oferta lui Venturini* (antreprenor sinăian, n.n.)*, care nu e însă acceptabilă din cauza preţului prea ridicat: 275.000 lei.*"[1]

În vara următoare, „Marele Urs" (cum îl numea Bucura Dumbravă pe Alceu Urechia) a supravegheat personal şi lucrările de construcţie.

> *„Casa noastră, deşi D*[umi]*tru Marin* (vreun muncitor constructor, n.n.) *a dat bir cu fugiţii, va fi peste 2-3 zile complet terminată, de asemeni şi mobilierul* [...] *Buştenii lui Schiel se cară de zor. În curînd totul va fi dus. Pentru măsurătoare voi fi şi eu acolo,* ***sper deci să nu fim înşelaţi cu prea mult*** (s.n.). *Paturile sînt deja la casă, marţi vom monta de asemenea şi geamurile.*
> *Sîntem în tratative cu armata* (batalionul de vînători din Sinaia, n.n.) *să ne dea caii necesari pentru transportul saltelelor şi al perinelor* [...] *Sper ca săptămîna viitoare Casa Peştera*[2] *să funcţioneze în regulă. După ce organizez la Peştera mă duc la Bucureşti să vedem de este ceva de făcut cu Wapner pentru farfurii etc. M-am interesat la Buşteni pentru pături de învelit – cele mai bune scumpe foc 900-1000 lei bucata. Cele rele, 500, dar mai mult păr de bou decît lînă. Finalmente Muston a găsit la Braşov pături din cele comandate de Carpaten Verein* (S.K.V., n.n.) *pentru adăposturile lor, cu 340 lei bucata, lînă bună şi relativ groscioară...*[3]*."*

---

[1] Scrisoare A. Urechia către M. Haret, 8 noiembrie 1922.

[2] Titulatura adăpostului a fost din start aceea de *Casa Peştera*, cum apare şi pe placa adusă din Sinaia de Gheorghe al Sandei (Titu Evolceanu, *E.T.R.,* 1946). Mihai Haret (*Peştera Ialomiţei şi Casa Peştera,* 1924) găsea totuşi că ar fi fost mai potrivită cea de *Casa Cocora*).

[3] Scrisoare A. Urechia către M. Haret, probabil septembrie 1923.

Întrucît „nu am mai avut parale" (A. Urechia), nu s-a putut amenaja atunci şi mansarda, ce ar fi sporit capacitatea de cazare a adăpostului[1].

Casa, cu o zestre iniţială de numai 15 locuri, a fost inaugurată (deşi „nu se putea locui"[2]) la 21 septembrie 1923, pe o ploaie rece. Cu acel prilej adăpostul şi-a întîmpinat vizitatorii cu ghirlande de cetină, cu încăperile încă nemobilate mirosind a brad şi a cioplitură de lemn. „Clădirea semăna cu o magazie lungă şi avea pe latura dinspre vale un fel de podişcă de lemn cu o balustradă în cruci"[3], nota un oaspete. Tot acum, cineva a sugerat acoperirea, în viitorul apropiat, a cerdacului. Potrivit obiceiului, a avut loc o slujbă religioasă, după care fiecare s-a aşternut la masă scoţînd ce adusese în rucsac şi apreciind „vinul oferit graţios de preşedinte"[4]. Şi-a făcut apariţia şi un taraf de lăutari, curînd încingîndu-se un chef în toată regula. Petrecerea, agreată de majoritatea celor prezenţi, l-a indispus însă pe doctorul Urechia[5].

În calitate de cabanier a fost adus şi instalat, „cu căţel şi purcel", Nicolae Butmăloi din Buşteni[6].

Ridicarea Casei Peştera ("construcţie, mobilier, arendarea locului şi tăierea pădurii") a necesitat cheltuieli de 326 723 lei. În şedinţa Consiliului de Administraţie în care a fost comunicată această sumă, conducerea „Hanului Drumeţilor" a dat descărcare doctorului Urechia şi lui M. Haret pentru toate aceste cheltuieli, acordîndu-le totodată creditul de 100 000 lei

---

[1] Avînd în vedere aceste eforturi ale lui A. Urechia, spusele atribuite în *Cartea Munţilor* acestuia sunt mai mult decît neaşteptate: „*De ce le-ai făcut o casă, Bucuro?*"

[2] Bucura Dumbravă, *op. cit*.

[3] Titu Evolceanu, *op. cit*.

[4] *Idem*. T. Evolceanu nu avea de unde şti că licoarea oferită cu atîta dărnicie a fost decontată ulterior lui Haret de către Consiliul de Administraţie.

[5] Cu acest prilej, A. Urechia a apreciat că „*celor mai mulţi dintre turişti nu li se poate acorda încă egalitatea cu podoabele naturii*" (*Cartea munţilor*). Legat de acelaşi incident, T. Evolceanu (*idem)* scrie că A. Urechia „*şi-a expus dezaprobarea atît în faţa grupului de cunoscuţi prezent la inaugurare, cît şi ulterior, în Universul"*. În paginile acestui ziar doctorul a publicat într-adevăr la scurtă vreme articolul *Porcus Turisticus*, dar materialul reprezenta discursul pe care din cauza ploii nu a putut să-l ţină la inaugurarea casei.

[6] Despre N. Butmăloi a relatat Radu Ţiţeica, într-un text de tinereţe nepublicat, iar apoi într-un *Profil* din cartea „Pe crestele Carpaţilor". Totodată, pornind de la datele oferite de Dan Rădulescu (*Al treilea anuar al Bucegilor*), naşterea lui Butmăloi poate fi plasată la 1857, acesta avînd deci la inaugurarea casei Peştera 68 de ani.

solicitat pentru amenajarea unei săli de mese, a unui grajd de vite şi a unui gard împrejmuitor. Pentru a-şi asigura fondurile trebuincioase unor astfel de solicitări, Consiliul de Administraţie a dispus mărirea capitalului societăţii printr-o nouă emisiune de acţiuni[1].

În ultimele luni ale anului 1924, între M. Haret şi A. Urechia apar fricţiuni, în urma cărora doctorul – „din motive de ordin principial"[2] – demisionează din asociaţie. Responsabil cu lucrările la Peştera (şi, în general, din Bucegi ale asociaţiei) a devenit Walter Muston[3], un devotat al preşedintelui.

Tot în acea perioadă, presat de lipsa fondurilor necesare extinderii Casei Peştera, „Hanul Drumeţilor" face în presă mai multe apeluri la donaţii. Din motive care ne rămîn obscure, costul operaţiei sporeşte într-o primă fază la 200 000 lei, pentru ca apoi să fie solicitaţi 400 000 lei. „Vechiul apel a fost nul", nota preşedintele „Hanului..." după a treia solicitare publică, puţin încrezător în succesul celei de-a patra[4].

În ciuda scriselor lui M. Haret (potrivit căruia încă din toamna 1924 mansarda ar fi devenit „splendid salon", iar acoperişul sălii de mese îi proteja deja pe turişti de „soarele prea arzător al înălţimilor"[5]), preconizata extindere a Casei Peştera a fost finalizată abia în vara anului următor. În acelaşi an s-au construit un grajd şi o anexă destinată găzduirii călăuzelor[6]. Prin aceasta, costul total al cabanei ajunge la un milion de lei (302 000 lei fuseseră acoperiţi de membri, iar restul din donaţii). Peste

---

[1] Arhivele Statului Bucureşti, dosar 3/64-1921 (v. şi N. Baticu, R. Ţiţeica, *op. cit.*, p. 157)

[2] *Gazeta Sporturilor*, 14 octombrie 1924. Gestul va fi fost pripit, întrucît peste doi ani doctorul Urechia nu doar prezidează adunarea generală a secţiei teceriste din Sinaia, însă chiar militează pentru formarea unei echipe care să solicite obolul comercianţilor şi hotelierilor din Sinaia (cf. *Al doilea anuar al Bucegilor*).

[3] Vezi și articolul „Draft de istorie turistică", în *Risipite pe net* din acest volum.

[4] *Gazeta Sporturilor*, 13 noiembrie 1924. În paralel, M. Haret a sondat şi alte posibile surse de venituri. Probabil prin mijlocirea lui E. Bucuţa, Ministerul Muncii acorda în 1923 o *a doua* subvenţie. Într-un mod similar a servit asociaţia în acei ani şi Ion Bianu, graţie căruia în 1929 ajutoarele din partea Ministerului Instrucţiunii deveniseră „obicei vechi" (*Caiet Turing-Club*, nr. 7-8).

[5] *Idem*. Similar va proceda M. Haret în cazul casei Omul, prezentată în 1930 (*Boabe de grâu*) ca avînd în pod paturi de lemn şi saltele, deşi abia peste doi ani se vor instala (numai) saltele.

[6] Deoarece turiştii umblau din ce în ce mai rar cu ghizi, anexa Casei Peştera a adăpostit, pe sume modice, vizitatorii în jenă financiară (de obicei tineri).

alţi cinci ani costul casei atinge 1 652 762 lei. Vertiginoasa creştere a primit justificări de genul: „s-au adus (în 1925-29, n.n.) neîntrerupt îmbunătăţiri, făcîndu-se la zi reparaţiile necesare” ori „s-au cumpărat saltele de lînă, paturi, perne etc.”.[1]

Datorită extinderii din 1925, Casa Peştera şi-a sporit zestrea cu 24 de locuri (în trei camere cu paturi aflate la mansardă), plus patul comun (fără lenjerie) din construcția-anexă. În 1927, preţurile la cazare erau de 10-50 lei pentru tecerişti şi de 20-80 lei pentru nemembri. Şcolarii, studenţii şi cercetaşii beneficiau de reducere la patul comun chiar dacă nu erau înscrişi în asociaţie.O masă la restaurantul aflat în regia proprie a cabanierului se ridica la 90-120 lei, separat putîndu-se comanda bere şi vin (acesta din urmă, numit de turişti *Păcură de Peştera* sau *Păcură Haret*, era de bună calitate şi provenea din viile Valea Călugărească).

Pentru bună desfăşurare a activităţii, a fost redactat un *Regulament de funcţionare*, potrivit căruia cabana „nu este nici han public, nici hotel, ci este un adăpost turistic cultural [...] al membrilor T.C.R.-işti. Cu alte cuvinte, dacă se primesc spre găzduire şi excursionişti nemembri, aceasta e o favoare ce poate fi oricînd suprimată”. Restaurantul se închidea la ora 22, socotită ceas de stingere pentru cabană. Articolul 8 din acelaşi regulament instituia şi o taxă, numită *de verandă*, plătibilă de către turiştii care nu înnoptau la casă, dar îi treceau pragul pentru o scurtă odihnă ori pentru a se adăposti de ploaie în cursul zilei. Această taxă (percepută ulterior şi la casa „Mitropolitul Nectarie”, din Rarău), a provocat nemulţumiri, îndeosebi în rîndul turiştilor saşi, neobişnuiţi cu un asemenea tratament şi care au preferat să-și continue drumul spre alte adăposturi.

[1] *Boabe de grâu*. Comparativ, iată preţurile din epocă ale altor adăposturimontane: Scărişoara şi Detunata (asociaţia Frăţia Munteană, 1933), împreună 335 270 lei; Vîrful cu Dor (S.K.V., 1936, 120 locuri) circa 500 000 lei; „Alex. Vlahuţă” (sau Ciucaş, a României Pitoreşti, 1937), aprox. 200 000 lei; Baleia (cu etaj, a secţiei T.C.R. Retezat), 650 000 + 200 000 lei; Cristianul Mare (cu etaj, a secţiei T.C.R. Braşov), 1300000 + 400 000; Căminul Alpin Buşteni, al C.A.R. (cu etaj, din cărămidă, plus costul terenului), 2 milioane lei, 1939. Toate acestea nu l-au împiedicat pe Virgil Z. Teodorescu (*Caiet Turing-Club*) să prezinte T.C.R. ca „*drămuind fiecare bănuţ*”.

La aplicarea acestor norme a vegheat pînă în 1928 Nicolae Butmăloi, secondat de soţia Mina şi de cîteva ajutoare. I-a urmat ginerele său, Grigore Pescaru.

Hanului Drumeţilor devine Turing-Clubul României

Revenind la anii de început ai „Hanului Drumeţilor", nu pot fi trecute cu vederea eforturile unora din conducătorii asociaţiei pentru popularizarea frumuseţilor muntelui şi, implicit, pentru creşterea numărului de turişti. Astfel, în 1921-22 au fost refăcute potecile Văii Jepilor (în colaborare cu S.K.V. – secţia Bucureşti, cheltuieli de cîte 6 000 lei) şi Take Ionescu (alături de Sport Clubul sinăian). De asemenea, Mihai Haret şi Bucura Dumbravă au organizat încă din 1921-22 ascensiuni, la care au participat între 3 și 10 persoane. Explicaţia „tineretul nostru este încă foarte departe de a fi amator de excursii"[1] nu a descurajat oameni precum Ion Colman. Acesta îşi făcuse „ceată de *fini*" (bogaţi în entuziasm, nu şi în echipament montan)[2] şi se străduia să plaseze *Cartea munţilor*, cu convingerea că aceasta „va avea mulţi drumeţi noi pe conştiinţă". Tot el urmărea, la începutul lui 1924, „să dezmorţim Ploieştiul" şi, alături de Mihai Ciupagea, în toamna aceluiaşi an invita publicul la ture conduse de ei în Bucegi. Sînt de notat aici şi eforturile depuse de Walter Muston[3], Gabriel Dimitriu (preşedintele *sediului* Cîmpulung), M. Ciupagea şi alţii. În paralel, M. Haret şi-a continuat seria de conferinţe cu caracter turistic, desfăşurate în mai multe locuri din ţară (Bucureşti, Sinaia, Azuga, Călăraşi).

[1] Revista *Natura*.

[2] „*Pentru a împiedica pătrunderea elementelor nedemne fiecare membru trebuie să fie prezentat de un* naş (admis deja în Hanul Drumeţilor, n.n.) s*au direct la preşedinte, însoţindu-şi cererea şi de oarecari referinţe controlabile*" (*Idem*). Un asemenea procedeu eliminator va fi fost aprobat şi de Alceu Urechia, care scria: „Porcus Turisticus *nu respectă nimic* [...] *Îşi face trebuinţele în chilia în care a fost adăpostit: l-am văzut!* [...] *Îşi frige mîncarea la focul făcut cu crucile mormintelor călugărilor: l-am văzut!* [...] *Sînt convins că s-a înscris şi în asociaţia H. Drumeţilor...*" (*Universul*, 10 octombrie 1923).

[3] Vezi scrisoare către M. Haret, 9 februarie 1924 (manuscrise B.A.R.).

Propagandistic, nimic nu a egalat însă adăpostul sigur şi confortabil (pentru acea epocă) oferit colindătorilor muntelui de Casa Peştera.

Ca proiecte, în 1923-24 erau vizate reconstrucţia Casei Caraiman (în Şaua mică a Caraimanului), ridicarea unui adăpost în Piatra Craiului (la 1 700 m. alt), însemnarea unui hăţaş către cascada Vînturişul, organizarea unei arhive foto, editarea a 1-2 broşuri. S-a reuşit publicarea ghidului *Peştera Ialomiţei şi Casa Peştera* şi a monografiei *Castelul Peleş,* ambele avînd ca autor pe M. Haret.

Un indiciu al impasului în care intrase în 1924-25 „Hanul Drumeţilor" l-a constituit ritmul scăzut de creştere a membrilor. Societatea a avut 1284 de membri la 1 ianuarie 1923, iar peste un an 1432, deşi oferea reduceri (50%, grupurile peste 5 persoane) la casa asociaţiei şi pe CFR. Mai mult, membrii se vădeau „cu entuziasmul mic", între altele refuzînd să sprijine editarea unui buletin al societăţii[1].

La baza nefericitei stări de lucru stătea fără îndoială „haina" de societate pe acţiuni. Aceasta devine de-a dreptul insuportabilă în februarie-martie 1925, cînd, la Paris, pare-se cu ocazia unei întruniri a Alianţei Internaţionale de Turism, Mihai Haret are discuţii între alţii cu diriguitorii Turing-Clubului şi ai Clubului Alpin francez[2]. De aici şi pînă la dorinţa de a restructura fundamental „Hanul...", prin organizarea în Carpaţi a unui Turing-Club, nu a fost un singur pas.

Constituirea noii grupări nu a reprezentat o problemă pentru M. Haret, care în aprilie 1925 o considera deja „virtual înfiinţată"[3].

> Brusc, M. Ciupagea scrie acum că formula pe acţiuni fusese aleasă în 1920 întrucît altfel nu putea fi obţinută (în lipsa legii adoptate

[1] Este drept că nici conducerea Hanului Drumeţilor nu dovedea maximă seriozitate în activitatea sa. Cu privire la anul 1924 de pildă, M. Haret contabilizează 1050 *drumeţi*, în vreme ce Mihai Ciupagea socoteşte numai 921 membri (277 acţionari, 642 cotizanţi, 2 donatori -*Gazeta Sporturilor*, 2 aprilie 1925, respectiv 2 nov. 1924) - „*ale căror contribuţii le vom arată într-un număr viitor*", promisiune neonorată.

[2] M. Haret îi cunoscuse pe François Regaud (preşedinte C.A.F.) şi F. Dumesnil (secretar general T.C.F.) la Sinaia. Dorinţei de colaborare a preşedintelui Hanului Drumeţilor, francezii i-au „r*eplicat categoric* [...] *că nu înţeleg să stea de vorbă decît cu un Turing Club sau cu un Club Alpin*" (*Boabe de grâu*). Nu este exclus ca refuzul să se fi datorat şi neobişnuitei forme de organizare a Hanului Drumeţilor.

[3] *Boabe de grâu*.

ulterior) personalitate juridică, dar că ea „*nu cadrează cu scopul idealist al asociaţiei*". Totodată, „*numele* [...] *«Hanul Drumeţilor" face să se creadă că ar fi o asociaţie regionalistă menită să-şi poarte acţiunile numai în munţii Bucegi şi Bucureşti"*[1]. Motivaţii similare oferea Mihai Haret[2] (din care s-a inspirat V. Puşcariu, vorbind asemănător de „*gruparea regională*", cu denumire „*poetică, dar puţin practică*"[3]).
Trebuie spus totuşi că, încă din 1923, „Hanul Drumeţilor" avea *sedii secundare* la Sinaia, Cîmpulung Muscel, Rîmnicu Vîlcea, Chişinău, Brăila, iar ulterior a mai fost înfiinţat cel puţin unul, la Călăraşi.

Mai dificilă se anunţa însă preconizata preluare a activului (şi pasivului) Hanului Drumeţilor... Temîndu-se de o reacţie nefavorabilă a deponenţilor în cazul unei iniţiative directe, preşedintele asociaţiei a preferat să acţioneze prin intermediari. Astfel, în adunarea generală a secţiei Bucegilor (3 mai 1925) s-a cerut transformarea „Hanului Drumeţilor" în „Turing-Clubul României". Ideea a fost reluată în adunarea generală a societăţii (10 iunie, acelaşi an), cînd s-a propus ca în schimbul calităţii de membru pe viaţă al noii asociaţii acţionarii să renunţe la drepturile lor băneşti. Propunerea nu pare să fi fost primită cu interes. Abia peste şase luni s-a decis (probabil după ce recalcitranţilor li s-au returnat banii) schimbarea numelui grupării, majorarea cotizaţiilor (de la 55 la 100-120 lei) şi a taxei de înscriere[4].

La 2 aprilie 1926, Turing-Clubul României a obţinut personalitate juridică[5]. Aflat în lichidare, „Hanul Drumeţilor" a mai funcţionat, în paralel cu T.C.R., pînă la sfîrşitul anului 1926[6].

---

[1] *Gazeta Sporturilor*, 19 mai 1925.
[2] *Boabe de grâu*.
[3] *E.T.R.,* 1946.
[4] *Gazeta Sporturilor,* 19 mai, respectiv 26 noiembrie 1925.
[5] Au circulat mai multe versiuni ale datei naşterii T.C.R., unele în filele aceleiaşi cărţi: „a luat fiinţă în *iulie* 1925 (p.18); „*cu cîteva zile înainte de sosirea noastră* (3 iulie 1925, n.n.) *adăpostului montan* (Casa Peştera, n.n.) *i s-a mai adăugat o anexă. Turing Clubul României, continuatorul Hanului drumeţilor, se pusese pe treabă*" (V.A. Marinescu, *op. cit*., p. 23). Se deduce din ultimul citat că înfiinţarea a avut loc cel mai tîrziu în iunie 1925.
[6] În acelaşi an a încetat din viaţă (la Port Said, pe cînd revenea din India) Bucura Dumbravă. Nu știm din inițiativa cui, vîrful Ocolit de lîngă Omul a primit numele scriitoarei (scriitoarea nefiind totuşi, după cum susţine M. Handoca în prefaţa *Cărţii*

Consiliul de administraţie al T.C.R., ales în 1926, pentru cinci ani: Mihai Haret (preşedinte), Ion Bianu (vicepreşedinte), Ion Colman (secretar general), Mihai Ciupagea (al doilea secretar), Gabriel Dimitriu, Gh. Morţun, general Scarlat Panaitescu, Const. N. Popescu, Andrei Popovici-Bâznoşeanu, Carol Rasidescu, Ştefan Spirescu, Valeriu Puşcariu, George Vîlsan (membri), Dimitrie Furnică (casier), Ştefan Bogdănescu, Nicolae Missir şi Aurel Stănescu.

Casa Omul

O primă realizare a noii asociaţii a constituit-o darea în folosinţă a celei de-a doua cabane, amplasată pe cel mai înalt vîrf al Bucegilor.

Decizia de a clădi acest adăpost a fost luată în şedinţa Consiliului de Administraţie din 10 februarie 1924[1]. Lucrările de construcţie au debutat în vara aceluiaşi an, în curtea fabricii Schiel, unde are loc și o asamblare de probă. Transportul pînă pe Platou s-a făcut în vara următoare, cu funicularul. De la cantonul Jepi urma să se lucreze cu particulari, care „se zice că […] au cerut 20 000 lei" – sumă considerabilă pentru o asociaţie care în paralel voia să extindă Casa Peştera. Ca urmare, Iacob Kulhmann, din conducerea Hanului Drumeţilor, a propus ca transportul componentelor să se facă prin efortul fizic al membrilor asociaţiei, idee care nu a putut fi pusă însă în practică. Finalmente transportul a costat, în ciuda prestaţiei gratuite a vînătorilor de munte sinăieni[2], 80 000 lei[3].

Construcţia propriu-zisă, realizată de fraţii Pascu (sub supravegherea lui Mihai Haret şi Walter Muston) s-a desfăşurat în intervalul 15 septem-

---

Munţilor, 1970, prima femeie care a călcat acest pisc). După cum am punctat în alt capitol, încă din timpul vieții ei se propusese ca Dintele Roșu dintre Acele Morarului să-i poarte numele.

[1] Anterior, vestea că „Hanul..." va ridica o casă la Omul îl făcea pe A. Urechia să se simtă „*asemeni unui copil căruia i s-a promis jucăria dorită*". Totodată matur, Alceu a început imediat după acea demersurile practice necesare (scrisoare către M. Haret, 14 ian. 1924).

[2] Batalionul local de vînători de munte a asigurat şi nivelarea locului din jurul Casei Peştera, eliberîndu-l de buturugi şi deschizînd un nou drum de acces prin pădure.

[3] *Al doilea anuar al Bucegilor*.

brie – 24 decembrie 1925. Pentru a rezista puternicelor vînturi din zonă, casa a fost prinsă cu ancore metalice de 12 blocuri din beton (de cîte 2 metri pătraţi), amplasate la temelie. Adăpostul cuprindea un dormitor comun (10 locuri, sufrageria de mai tîrziu), o cameră cu două paturi şi camera îngrijitorului, care servea şi drept bucătărie.

Cabanier a fost adus Ion Stănilă din Rîşnov, adăpostul urmînd să funcţioneze şi iarna[1]. Reclama noii cabane a fost asigurată între alţii de Ion Săvescu: „Casa e lucrată foarte solid [...] Trei camere, o verandă şi un pod ce se poate amenaja ca dormitor [...] Deocamdată [...] 20 locuri [...] Confort prea mare nu se poate pretinde la un adăpost la peste 2500 metri înălţime. Nu se găseşte pîine, ci doar biscuiţi, coniac, vin, zacuscă – preţuri convenabile pentru locul unde vrei să cumperi"[2]. Un pat în dormitorul comun costa, în 1927, 35 lei (25 lei pentru membrii T.C.R.), cu menţiunea, omisă de autor, că turistul trebuia să plătească separat, dacă le găsea necesare, pătura şi perna. Celui care opta pentru unul din locurile camerei separate i se puneau la dispoziţie (în schimbul a 140/80 lei pe noapte) „o somieră englezească, saltea de lînă, pătură şi pat cu cearceafuri, perină înfăţată, cu servici şi caldură". În ambele cazuri, lumînările necesare iluminatului se achitau separat.

Acelaşi I. Săvescu cifra costul cabanei la 360 000 lei, „o sumă ce ar părea fantastică". Pusă la dispoziţia turiştilor în iunie 1926, casa Omul a fost inaugurată oficial la 7 august acelaşi an, în prezenţa a 400 de persoane. Printre participanţii sfidînd vremea rea s-au aflat întreaga secţie Braşov (80 persoane), 100 membri ai secţiei Bucegilor şi alţi 50 ai filialei teceriste din Bran. De remarcat totodată prezenţa unui profesor universitar din Cluj, a unui general din Chişinău (probabil Scarlat Panaitescu), a unui profesor din Turnu-Măgurele şi a unui grup de avocaţi craioveni. Cu acel prilej, au cuvîntat mai multe persoane, între care M. Haret. Între altele, preşedintele Turing-Clubului a informat şi el despre costul construcţiei (325 000 lei).

---

[1] Luînd această decizie, M. Haret opta pentru răul financiar mai mic, amintindu-şi probabil că iarna adăposturile Societăţii Carpatine Sinaia fuseseră nu o dată devastate (furate fiind sobele, distruse obloanele etc.), datorită „*răului obicei pe care îl au oamenii de aici de a distruge tot ceea ce e mai frumos şi folositor*" (N. Bogdan, *Anuarul S.T.R.*, 1909).

[2] *Gazeta Sporturilor*, 17 noiembrie 1925.

Fuseseră obţinute următoarele donaţii: Primăria Sinaia, 50 000 (lei), doamna Grămăticescu 20 000, Familia Bragadiru40 000, Min. Instrucţiunii 10 000, Banca Naţională 30 000, Prietenii lui Petru G.-Haret 7 000, Primăria Bucureşti 20 000, Creditul Minier 2 000[1]. Restul provenise de la membrii tecerişti.

Tot atunci, contabilul Ion Tatulea din Azuga a propus ca noul adăpost să poarte numele lui Mihai Haret[2], idee agreată de cei prezenţi.

În iarna următoare, cabana s-a dovedit mai puţin solidă decît se anticipase. Ea „nu oferea pe atunci adăpost suficient, mai ales contra vîntului, care reuşea să stingă chiar lumînarea din casă"[3]. Pentru a atenua vibraţiile produse de vînt, în vara anului 1927 a fost clădită o magazie-tampon, între casă şi blocul de conglomerat din spatele acesteia. În acel spațiu urmau să fie depozitate vara băuturi şi alimente, iar iarna lemne de foc. Tot atunci a fost căptuşită cu carton gudronat mansarda (podul). Costul acestor amenajări, supravegheate de aceiaşi M. Haret şi W. Muston, s-a ridicat la 100 000 lei.

Şi costul acestei case avea să cunoască în următorii ani creşteri, e drept nu atît de spectaculoase precum cele de la Casa Peştera. Astfel, în 1930 ea valora 410 000 lei, iar peste patru ani, după amenajarea pentru dormit a mansardei, 550 000 lei.

Iniţial, o înnoptare la Casa Omul era privită cu reţinere de către turişti, temători de vînturile puternice şi de trăznete. Îngrijorarea lor fiind repede infirmată, adăpostul a devenit curînd obiectivul multor excursii, nu atît de multe pe cîte şi-ar fi dorit însă liderii Turingului. Ca atare, sinăianul Albert Nacht ţinea să vorbească (ori M. Haret scria în numele lui...) despre „casa

---

[1] T.C.R.: „*realizări* [...] *fără nici un sprijin din partea autorităţilor sau instituţiilor de stat*" (Virgil Z. Teodorescu, *op. cit.*).

[2] I s-a spus *Casa Omul-Mihai Haret,* iar Nicolae Ioan, M. Salter şi însuşi primul preşedinte T.C.R. au numit-o chiar *Casa Mihai Haret*. Opus lor, R. Ţiţeica nota: „*Mi s-a părut ciudată această propunere, căci de regulă nume de persoane în viaţă nu se prea dădeau unor case de adăpost, şi mi s-a părut ciudată şi acceptarea de către preşedinte*" (*Memorii*). Mai radical, N. Dimitriu spunea prietenilor (probabil după 1931): „*Auzi, Casa Omul-Mihai Haret! Pasămite Haret e Om cu o mare*!" (informaţie de la Al. Beldie)

[3] Titu Evolceanu, *E.T.R.,* 1946.

încălzită, hrana caldă, ceaiul delicios cu pesmeţi şi băutura divină", în vreme ce Ion Săvescu, deplîngînd indiferenţa „aproape generală din partea tuturor turiştilor care cutreieră aceste plaiuri", aprecia că priveliştile de la Omul „sînt făcute numai pentru cei puţini care poposesc la acest adăpost [...] care face cinste nu numai T.C.R. [...], dar chiar României întregi"[1]. Potrivit statisticilor, în 1926-29 fuseseră cazate aici 2 592 persoane (dintre care 1 256 tecerişti), în vreme ce alţi 1631 de oameni, doar în trecere pe la cabană, achitaseră taxa de verandă.

În afara acestor două cabane, „Hanul Drumeţilor"/Turing-Clubul României proiectase să amenajeze şi altele. Cum am amintit, încă din 1923 se viza ridicarea unei case în masivul Piatra Craiului, la altitudinea de 1700 metri ("cu mult mai sus decît fosta casă Grindu a vechii societăţi a Turiştilor"), plan ce interesa îndeosebi membrii din Cîmpulung. În 1930, sarcina aceasta fusese trecută secţiei Bran, care „poate va construi o cabană". În final, nu s-a făcut nimic[2].

Era vizată de asemenea amenajarea unor case sub Căpăţîna Porcului şi în Şaua Mare a Caraimanului. Astfel, în primii ani ai deceniului trei Ştefan Bogdănescu obţinuse aprobare din partea Ministerului Finanţelor pentru refacerea Pichetului Roşu, căruia îi fusese stabilit şi un nou nume: „Nicolae Bogdan". Mai apoi, după plecarea constructorilor Crucii Eroilor, conducerea T.C.R. a gîndit să preia barăcile de pe Caraiman (renunţînd astfel la ridicarea din temelie a preconizatului adăpost din Şaua Mică). În acest sens, Mihai Haret obţinuse din partea regelui Ferdinand cedarea „cu act în regulă Turing Clubului României, asociat cu Societatea Naturaliştilor [...], folosinţa gratuită a terenului" (proprietate a Casei Regale). Au fost simple himere, chiar dacă, în 1927-28, Nestor Urechia scria deja despre casa „Nicolae Bogdan", iar prima hartă a abruptului menţiona existenţa pe teren a „Casei Caraiman a T.C.R.".

Tot atunci apare ideea construirii unei case de adăpost în munţii Gîrbovei. A fost perfectat un împrumut, iar după nici un an de la debutul lucrărilor de construcţie Casa Piscul Cîinelui (aflată pe locul unde înainte

[1] *Gazeta Sporturilor*, 2 iulie 1929.

[2] Acesta a fost unul din motivele pentru care Gabriel Dimitriu şi alţi tecerişti musceleni au trecut la ADMIR. „*Conducerea de atunci a asociaţiei era obsedată parcă de Casa Peştera. Chiar Casa Omul a fost mult neglijată"* (R. Ţiţeica, *Memorii*)

de primul război Societatea Carpatină locală[1] amenajase un chioşc) primea cei dintîi oaspeţi. Inaugurarea noului adăpost (opt locuri şi un restaurant) a avut loc în noiembrie 1928, nelipsind discursurile. Mihai Haret informa de pildă căTuring-Clubul avea în vedere amenajarea de noi cabane la Sfînta Ana, Vînturiş, Stîna Regală, Poiana Tîrlelor şi Clăbucetul Taurului. Au mai cuvîntat C.I. Ionescu, dr. Ionescu (primarul Sinaiei), Neagu Boerescu (care a înmînat gazdelor o plachetă din partea ziarului „Universul"), dr. Suciu Sibianu, consilierul Gh. Diaconescu (ultimii doi reprezentînd secţia T.C.R. Braşov) şi aghiotantul regal Al. Manolescu. În audienţă au putut fi remarcaţi părintele Nicodim Petrescu, Wendy Muston, Ion Colman, I. Săvescu, Dem Stoenescu, Traian Belitoreanu şi Christache Ionescu. Noua casă de adăpost, realizată după planurile „d-lor ing. Walter Muston, Mihai Haret şi Gh. Pescaru" (*Universul*), costase pînă în acel moment 871 000 lei, pentru amenajări suplimentare fiind solicitaţi alţi 170 000 lei. În 1934, casa valora 1 400 000 lei.

Secţia alpină a Bucegilor (I)

În 1923, la Sinaia exista un „sediu secundar" (primul de acest fel) al Hanului Drumeţilor, avîndu-l ca preşedinte pe doctorul Alceu Urechia. Sporind numărul membrilor, la începutul anului următor (24 ianuarie) acesta se transformă în *Secţia alpină a Bucegilor*, cu următorul comitet: Alceu Urechia (preşedinte), Walter Muston (vicepreşedinte), Const. I. Ionescu (secretar), Carola Muston, maior Apostoliu, Gh. Mateescu, Fritz Schiel şi Vasile Teodorescu. La dorinţa expresă a iniţiatorilor, filiala a fiinţat pe principii nelucrative.

Spre deosebire de filialele înfiinţate ulterior, cea din Sinaia avea o situaţie aparte, pe terenul atribuit ei (plasa Peleşul) activînd şi Centrala. Suprapunerea se va fi datorat în principal lui Mihai Haret, care la Bucureşti, unde locuia, dincolo de coordonarea secţiilor ar fi avut de organizat doar excursii la mînăstirile din jurul Capitalei (cum se preconiza în

[1] Societatea Carpatină „Sinaia" (1893-1912), între altele, a marcat poteci şi a construit pe munte mai multe adăposturi.

cazul viabilităţii unei secţii bucureştene). Ori aceasta l-ar fi împiedicat să capteze, prin incontestabila-i putere de muncă (dar şi prin discursuri), necesara atenţie a opiniei publice. Pe de altă parte, locuind o bună parte a anului la Sinaia (în vila lui de pe Calea Codrului), Haret era privit de localnici drept unul de-al lor, şi încă unul avînd numeroase relaţii în protipendada epocii. În plus, dincolo de minusurile activităţii sale relevate în această lucrare, preşedintele cunoştea ca puţini alţii Bucegii. Totodată, avea un rol determinant în colectarea de fonduri, indispensabile realizărilor care au făcut din „Hanul Drumeţilor" cea mai puternică grupare românească de turism.

Chiar şi aşa, sub conducerea doctorului Urechia secţia alpină a Bucegilor a putut manifesta o oarecare autonomie, dar după 1924 Muston şi ceilalţi au executat întocmai directivele lui M. Haret, chiar dacă acestea erau uneori în contradicţie cu interesele sinăienilor.

Prin scopuri şi modul de materializare al acestora – îndeosebi după retragerea doctorului Urechia –, secţia Bucegilor a constituit o copie la scară redusă a Centralei T.C.R. (deviza lor era, de pildă: *Prin dragostea de munte / să se ridice sufletele / şi / să se dezvolte energiile*).

Proiectele teceriştilor sinăieni erau cît se poate de îndrăzneţe, privind construcţia de case de adăpost, amenajări şi marcări de poteci, birouri de voiaj în diferite localităţi, publicaţii de specialitate în mai multe limbi, hărţi turistice, înfiinţarea unei arhive foto a României, organizarea de campinguri, grădini şi mici staţiuni ştiinţifice. Totodată, se dorea ca „toţi sinăienii, toţi buştenarii şi toţi azugenii să fie membri ai T.C.R." (C.I. Ionescu).

Muntele nu-i atrăgea însă pe locuitorii Prahovei de Sus, iar ajutoare se primeau prin 1928 doar de la „16-17 comercianţi din peste 100", în vreme ce „nici un otel nu ne dă măcar un leu pe an". Pe localităţi, se ducea totodată „luptă mare cu indiferenţa buştenarilor, azugenilor şi predelenilor".

În eforturile pentru remedierea acestei situaţii, un merit deosebit a avut Mihai Haret. Acesta şi-a asigurat sprijinul unor personalităţi din Sinaia precum inginerii Iosif Sîngeorzan şi Costache Emanoil (ambii de la Ocolul Silvic local), Gheorghe Mateescu (proprietarul unui cunoscut magazin, iar în 1926 ales primar al localităţii), V. Vecchi şi Al. Orăşanu (comandanţi succesivi ai batalionului de vînători de munte), C.I. Ionescu (directorul şcolii Carmen Sylva), avocatul Gh. Cojocărescu, antrepreno-

rul Wl. Bortnovsky, Fritz Schiel (din conducerea fabricii de hîrtie Buşteni), Ion Tatulea (contabil-şef la fabrica de ciment Azuga) şi alţii. Ca atare, secţia alpină a Bucegilor a ajuns să numere – la începutul deceniului patru – 500 de membri, Sinaia fiind pînă la desfiinţarea asociaţiilor turistice particulare (1948) un incontestabil fief tecerist.

Alte amenajări pe munte

Primele lucrări de marcaj efectuate de „Hanul Drumeţilor" au avut loc, după cum am arătat, în 1922, cînd alături de S.K.V.-secţia Bucureşti, a fost refăcută poteca Văii Jepilor (cost total 6 000 lei). Campania a continuat în anul următor, de această dată în colaborare cu cercurile sinăiene „Sport Club" şi „Peleş".

Respectivele amenajări se dovedeau însă insuficiente. De aceea, în 1925 (an în care Centrala „Hanului Drumeţilor" a mai alocat 1 560 lei pentru însemnări de drumuri în Bucegi[1]) a fost elaborat un amplu program, ce viza marcarea a 300 km poteci (legînd în marea lor majoritate cabanele asociaţiei de Sinaia şi Buşteni), şi care necesita 40 000 lei. Operaţiunea urma să dispenseze drumeţii de serviciile „călăuzei-om, oneroasă din toate punctele de vedere".

> Similar: „*călăuzele veritabile lipsesc sau sînt incapabile şi totdeauna scumpe*". Nicolae Butmăloi – previzibil – era de altă părere: „*Nu e bine să vă scumpiţi la un ban mai mult dat unei călăuze, căci ei, în adevăr, îşi merită banul*" (*Mica călăuză*, 1927). Cum şi în turismul de munte a

[1] „*Mi-am luat angajamentul faţă de Mihai Haret ca împreună cu voi* (studenţii grupei, n.n.) *să refacem marcajul pe Obîrşii*" sînt cuvinte atribuite de V.A. Marinescu (*op. cit.*) profesorului său Sim. Radian, ca spuse în iulie 1925. Cum Hanul Drumeţilor a cheltuit nici 2 000 de lei pe marcaje în acel an, am fost tentaţi, cu gîndul la o acţiune benevolă a studenţilor, să luăm de bune această afirmaţie. Consultînd *Anuarele Bucegilor* descoperim însă că grupul în chestiune a plecat de la Peştera **la Buşteni prin Babele-Valea Jepilor**, iar la construcţia casei Omul nu a pus umărul atunci (cum pretinde autorul) pentru simplul motiv că aceasta a debutat trei luni mai tîrziu. V.A. Marinescu nu pare de altfel să fi dat vreodată prin zonă, pretinzînd senin că „*de la Omul am coborît pe grohotişul Bucşoiului şi urmînd Valea Cerbului* [...] *am ajuns în Buşteni*".

domnit însă *enteresul şi iar enteresul*, luat ca însoţitor de către M. Haret în inspecţiile sale, Niţă Pascu dorea viaţă lungă T.C.R., căci „numai graţie lui mai umblăm şi noi, călăuzele, mai des pe Bucegii noştri fermecători". Aceluiaşi N. Pascu îi era dedicat în *Anuare* un articol elogios, între altele fiind recomandat drept însoţitor bun, sigur.

Suportată financiar de secţia T.C.R. Sinaia, acţiunea a necesitat „o cantitate considerabilă de conducere, supraveghere şi muncă brută"[1]. Necesarul de vopsea cît şi stîlpii trebuincioşi au fost obţinuţi prin donaţii de la doi tecerişti bucureşteni şi de la Eforia Spitalelor Civile. În 1926-27, lucrările au fost conduse de M. Haret şi W. Muston, muncitori fiind Moise Roşculeţ şi unii dintre fraţii Pascu. Au fost amenajaţi în acest interval 137 km de drumuri (inclusiv Valea Albă, marcată benevol de fraţii Radu și Șerban Ţiţeica), pentru care s-au cheltuit peste 80 000 lei[2].

În regulamentul Casei Peştera, personalul de control era remunerat (art. 10, lit. b), cum plătite în general erau toate prestaţiile mai importante făcute de membri în slujba asociaţiei[3].Nu ştim dacă în campania de marcare din 1926-27 Mihai Haret şi Walter Muston au primit un salariu. O precizare relevînd executarea „*conducerii şi supravegherii marcajului* [...] *în mod gratuit şi benevol*" va privi însă doar lucrările din 1929, dirijate de W. Muston[4].

---

[1] Deşi unele grupări au plătit pentru executarea de către un lucrător a marcajelor (cazul lui Carol Lehmann, pentru S.K.V. şi ADMIR), trebuie amintit aici că majoritatea asociaţiilor au întreprins asemenea acţiuni prin contribuţia benevolă a membrilor. De pildă, în 1915 secretarul general al S.T.R., Traian Lalescu, nu se sfia să utilizeze pensula şi vopseaua pe Valea Cerbului (semnului i s-a spus, datorită formei marcajului, *geamantanul lui Lalescu*)

[2] Comparativ, asociaţia „Amicii Predealului"a executat în 1936-37 un număr de şapte marcaje, înlesnind accesul spre Mălăieşti, Omul, Postăvarul şi Piatra Mare, cu 6 400 lei.

[3] „*Aţi fost numit* [...] *membru-delegat secretar al secţiei Bucegilor, şi pentru că însărcinarea d-voastră comportă multă alergătură s-a stabilit o indemnizaţie lunară de 800 (opt sute) lei. Tot d-voastră sînteţi însărcinat cu încheierea lunară a socotelilor casei Piscu-Cîinelui, avînd şi pentru acest servici o diurnă de 125 lei lunar.*" (scrisoare către Fl. Ştefănescu, 8 februarie 1936). Vezi de asemenea funcţiile plătite celor din consiliul de administraţie al Hanului Drumeţilor.

[4] *Boabe de grâu*.

Pentru a sublinia dificultatea muncii efectuate, conducerea secţiei a informat că pe unele porţiuni s-a lucrat de mai multe ori, în răstimp „uraganele de nisip" şi „ploile torenţiale" degradînd semnele, iar indivizi neidentificaţi ("vandali") însuşindu-şi stîlpii instalaţi pe teren.

Sub conducerea lui W. Muston, marcarea a continuat în 1929, din cei 29 462 lei cheltuiţi în acest scop, 15 000 reprezentînd amenajarea *drumului lui Deubel*, în Bucşoiul. Deşi iniţial se preconizase ca acţiunea din Bucegi să se încheie în 1928-29, acest lucru nu a fost posibil nici atunci, nici mai tîrziu".[1]

Amintind despre succesele secţiei al cărei secretar era, C.I. Ionescu vorbea în ianuarie 1928 despre „sprijinul puternic acordat de centrala noastră". Afirmaţia este însă discutabilă. Potrivit statutului „Hanului Drumeţilor" şi al succesorului acestuia, Centrala prevala 50% din taxele de înscriere şi cotizaţiile încasate la secţii, oferind în schimb „ştampile, chitanţiere, formulare de înscriere etc." şi, cînd era cazul, ajutoare pentru echilibrarea bugetului. În această lumină, secţia Bucegilor furnizase, în 1926, 6 000 lei, primind ca subvenţie 9 000 lei. Avantajul filialei era doar aparent, întrucît sinăienii cheltuiseră în acel an 40 000 lei pentru marcaje convergînd spre casele din Bucegi *ale Centralei*. Situaţia avea să se repete în anul următor, cînd secţia a cedat 15 000 lei şi a cheltuit pe marcaje şi indicatoare 42 000 lei, primind... 401 lei.

Exploatarea caselor din Bucegi de către Centrală şi nu de către secţie (pe al cărei teritoriu de activitate se găseau) se baza iniţial pe stipulaţiile articolului 9 din Regulamentul casei Peştera: „se administrează deocamdată direct de către Consiliul de Administraţie central [...] Mai tîrziu, cînd va fi complet înzestrată şi cînd secţia Bucegilor va fi şi dînsa în plină funcţionare, Casa Peştera se va putea ceda acesteia spre administrare şi exploatare fie în schimbul unei arenzi [...] fie în alt mod". Departe

[1] Într-un articol pus la dispoziţia presei (*Turismul*, mai 1930) de conducerea T.C.R., se vorbeşte, între alte realizări, de marcarea a 120 km poteci, proiectate fiind în acelaşi timp finalizarea lucrărilor din Bucegi şi trecerea la amenajarea similară a Pietrei Craiului. Materialul, prezentînd aceleaşi informaţii, este reluat peste un an, semn că între timp nu se realizase nimic. Prin 1935 (scrisoare către Radu Ţiţeica), preşedintele T.C.R. se mărturisea descurajat de permanenta dispariţie a marcajului: „*Cum să-l mai putem reface dacă vandalii îl distrug?*".

de a ceda vreodată cele două cabane secţiei Bucegilor, Centrala avea să preia în 1936 şi casa Piscul Cîinelui... Nu am găsit totodată în bilanţurile anuale ale secţiei „cuantumul alocat în fiecare an de către Consiliul de administraţie central din beneficiul net al caselor de adăpost atîta vreme cît acestea nu vor fi proprietatea secţiei ci numai administrate de ea”(capitolul 2, art. 8, lit. b din Regulamentul secţiei Bucegilor) pentru simplul motiv că adăposturile nu au fost nici administrate măcar, cum s-a prevăzut iniţial, de către secţie.

Ca exemplu pentru sursele de venituri ale secţiei Bucegilor şi modul în care erau folosite fondurile, iată bilanţul pe 1927:

Încasări

50% din cotizaţii şi taxe de înscriere	15 000
Cotizaţie extraordinară avocat Secelea	2 000
Cotizaţia fabricii de ciment Portland Azuga	2 950
Cotizaţia fabricii de postav Azuga	2000
Cotizaţie extraordinară Albert Nacht	500
Cotizaţia întreprinderilor Costinescu-Sinaia	3 000
Subvenţia Ministerului Instrucţiunii pentru *Anuar*	10 000
Încasări pe reclamele din *Al doilea anuar*	12 700
Beneficiu cuvenit secţiei, din vînzarea primului Anuar	2 412
Soldul în casă – 1 ian. 1927	212
Produsul conferinţei de la Azuga	3 620
Încasările totale ale balului din 15 ianuarie 1927	18 850
Beneficiul conferinţei şi balului din 21 mai 1927	5 760
Subvenţia Băncii Comerciale Române pe 1927	3 000
Subvenţia Centralei pentru balansare	401

Cheltuieli

Cheltuieli generale	487
Cheltuielile conferinţei de la Azuga	180
Cheltuielile balului din 15 ianuarie 1927	3 165
Cheltuielile balului şi conferinţei din 21 mai 1927	3 900
Vărsaţi pentru al doilea Anuar	35 834
Marcaje în Bucegi	40 000
Tabele indicatoare pe poteci	11 839

În privinţa realizărilor secţiei din primii ani, care aveau să fie depăşite ulterior doar ca număr de membri, *Al treilea anuar* menţionează (intervalul 24 ianuarie 1924-31 decembrie 1927): organizarea cîtorva excursii în Gîrbova şi Bucegi[1]; ţinerea unor conferinţe cu subiect turistic în Sinaia şi Azuga; publicarea a două anuare şi a lucrării *Peştera Ialomiţei şi Casa Peştera*; reparaţii de poteci în Bucegi; marcaje; tăbliţe indicatoare.

Pentru anul 1928, planurile secţiei erau extrem de ambiţioase. Pe lîngă continuarea editării anuarelor şi a organizării de agape, conferinţe şi excursii colective, la Sinaia urmau să fie construite şi amenajate un birou de turism, un cămin pentru colindătorii muntelui, o sală de conferinţe şi cancelaria secţiei. Se viza de asemenea stabilirea unei reţele de poteci în munţii Gîrbovei, editarea unei călăuze a Sinaiei şi completarea celor două schiţe ale abruptului prahovean (încît „să avem [...] cea mai minunată hartă turistică existentă").

Între planuri şi realitate distanţa s-a dovedit însă prea mare. Fără promisa donaţie de 250 000 lei, Mihai Haret nu a mai scris proiectata monografie în limba franceză despre Sinaia. Marcaje în Gîrbova nu s-au făcut, iar cel de-al patrulea anuar al Bucegilor nu a văzut vreodată lumina tiparului[2]. De aceea pare justă aprecierea că în cazul asociaţiei lui M. Haret „activitatea practică cea mai însemnată a fost aceea a construirii unor cabane"[3]. Şi mai puţin s-a făcut pentru dezvoltarea alpinismului, contribuţia întregului Turing limitîndu-se la marcarea Văii Albe[4] şi la cîteva descrieri de trasee, în Anuarele Bucegilor.

---

[1] În *Regulamentul* secţiei era prevăzut că „*taxele excursiilor colective revin întregi secţiei*". Nu am întîlnit însă aceste taxe printre veniturile secţiei şi nici alte anunţuri privind excursiile colective organizate de secţie.

[2] Iniţial s-a anunţat că al patrulea *Anuar al Bucegilor* urmează să apară în 1930. Sfîrşitul acelui an avea să-l găsească tot în stadiul de proiect: materialul fusese adunat, însă datorită crizei nu se găsiseră amatori de reclamă în paginile volumului. O conjunctură mai favorabilă se aştepta şi în 1934 (cf. revistei *Turing-Clubul României*), dar nu s-a ivit vreodată.

[3] Şerban Ţiţeica, în *România Pitorească*, ianuarie 1974.

[4] Marcajul pe Valea Albă a fost executat de fraţii Ţiţeica, cărora Mihai Haret, cu apreciabilă minuţie, le scria în august 1926:

„*Cumpăraţi deocamdată 5 kilograme ulei de in dublu fiert. Aci în Sinaia l-am plătit 70 şi 75 lei k*[ilo]*gramul, pe cînd în Buşteni - la Stroescu îmi pare - am cumpărat şi mai bun şi numai cu 65 lei kgr. Rog să luaţi tot ce există mai bun; apoi 5 kilograme*

Spiritul Centralei T.C.R.

Încă din primii ani ai deceniului trei dorinţa de căpetenie a lui Mihai Haret a fost ca asociaţia lui să fie cea mai puternică din ţară, să se identifice cu întreaga mişcare montană românească[1]. Acest ţel era cît se poate de realizabil în al treilea deceniu, paleta asociaţiilor turistice cuprinzînd în rest doar mici asociaţii şi secţii turistice ale unor cluburi sportive (excepţie făcînd S.K.V.-ul transilvan). Contrar aşteptărilor liderilor „Hanului Drumeţilor" (ulterior ai Turing-Clubului României), numeroşi iubitori de munte pregetau să dea curs generoaselor invitaţii de înscriere în această grupare.

În acest sens, M. Haret nota[2]: „Numeroşi tineri practică azi muntele cu pasiune [...] De ce nu vin [...] toţi aceşti iubitori ai naturii, ai muntelui, să ne mărească rîndurile şi puterea?". Răspunsul aceluiaşi: „Pentru că nu-şi dau seama de forţa uriaşă a solidarităţii"[3].

O explicaţie ceva mai realistă a fenomenului oferea însă Mihai Ciupagea: „*Suferim noi, românii, de un rău mare: sîntem grandomani şi prea vanitoşi, am vrea ca într-o asociaţie toţi să fim preşedinţi sau membri în*

---

zinkweiss cea mai bună calitate […] *apoi 2 pensule, una pentru alb, alta pentru verde, pensule mijlocii, cu diametru la gîtul în care intră părul de circa 15 mm şi în fine 1 (un) k*[ilo]*gram vopsea verde pentru ulei, tot ce se va găsi mai bun* […] *Pentru toate cumpărăturile să luaţi factură în regulă cu timbru pe numele T.C.R."*

În *Memorii*, Radu Ţiţeica găseşte nefericită ideea marcării Văii Albe:

- atari însemnări diminuează plăcerea drumurilor în abrupt;
- înălţimea stratului de zăpadă de pe această vale fiind variabil, semnele aplicate pe perete pot fi la un moment dat ori prea sus, ori prea jos/invizibile;
- verde este o culoare mai greu sesizabilă ochiului.

Totodată R. Ţiţeica atribuie ideea marcării Văii Albe lui Mihai Haret, numai că acesta îi felicită în pomenita scrisoare pe cei doi fraţi „*pentru iniţiativa dvs.*". Adevărul pare aici la mijloc, în sensul că tinerii Ţiţeica au venit în întîmpinarea unei iniţiative generale a conducerii T.C.R.

[1] Mihai Haret considera că „*Turingul* [...] *sintetiza rolul de coordonator al întregii activităţi turistice la noi* [...] *El gîndise viaţa mişcării turistice din România gravitînd în jurul creaţiei sale, Turing Clubul*" (V.A. Marinescu, *op. cit.*, p. 103.)

[2] *Gazeta Sporturilor*, 23 octombrie 1924. Tot aici, o observaţie, de această dată îndreptăţită: „*Ne mai place nouă românilor să criticăm negativ tot ceea ce se face la noi, «fără noi», şi atunci mi se pare nedreaptă critica*".

[3] Discurs la inaugurarea casei Omul, în *Al doilea anuar al Bucegilor.*

comitet. De aici puzderia de asociaţii sportive de la noi şi cam aşa şi-n ramura drumeţiei. Hanul Drumeţilor s-a înfiinţat prin 1922 şi şi-a concretizat activitatea dintr-un început în Bucegi. N-au trecut doi ani şi noi asociaţii, avînd aceleaşi rosturi, cu un şi mai mic număr de membri au luat fiinţă [...] *De ce ?".*

În repetate rînduri Mihai Haret a invitat turiştii „neînregimentaţi" să se înscrie în asociaţia sa, iar pe cei deja membri să „strîngă rîndurile"[1]. Cuvintele mari sau apelurile solemne ("Cine ajută T.C.R., ajută Ţara") nu suplineau însă lipsurile îndepărtînd oamenii de asociaţie. Ca atare, Centrala Turingului şi-a văzut stabilizat curînd numărul de membri.

Dincolo de pretenţia de a cumula, în baza respectabilei vechimi de 2-3 ani, energiile întregii mase de turişti, trebuie spus că Ciupagea şi colegii săi n-au ştiut să folosească omeneasca dorinţă de afirmare a celor tineri. Au preferat s-o ridiculizeze, ca în extrasul de mai sus, ori să lanseze promisiuni fără acoperire.

> Ciocnind un pahar de vin cu un grup de tineri, membri ai „Hanului Drumeţilor", „*camaradul Mihai Haret avea lacrămi în ochi şi nu ne dorea decît să muncim cu rîvnă pentru propăşirea acestei asociaţii [...] care mîine va rămîne pe mîna elementelor tinere*"[2]. Era o simplă lozincă, întrucît în practică Haret nu a avut de gînd vreodată să plece... Poziţia sa este poate de înţeles: nu îi era accesibilă vreo altă înaltă poziţie socială, după cum nu-i putea promova pe tineri (exceptîndu-i pe cei foarte docili) deoarece între concepţiile lor de viaţă se căsca o prăpastie. În aceste condiţii, M. Haret nu putea decît să-şi favorizeze cogenerii, tinerilor fiindu-le rezervate în cel mai bun caz vorbe frumoase, dar goale.

Lăsînd deoparte spiritul inerent de frondă, mulţi tineri (categorie formînd, atunci şi acum, marea majoritate a colindătorilor munţilor) erau nemulţumiţi în principal de preţurile mari percepute la casele de adăpost ale Hanului Drumeţilor (şi ulterior T.C.R.). Semnale negative la adresa activităţilor Casei Peştera T.C.R. se iviseră încă din 1924 şi vizau în principal pe cabanierul Butmăloi. Acesta, om muncitor şi de bună credinţă, era privit cu simpatie de mulţi vizitatori. Lipsit însă de tactul indis-

[1] Adunarea generală T.C.R. din noiembrie 1929.
[2] *Idem*, 27 februarie 1925.

pensabil lucrătorului în contact cu firi umane extrem de diverse, el îşi ascundea cu greu dispreţul pentru cei pe care nu-i considera oameni de munte. Se iscau astfel numeroase reclamaţii la adresa septuagenarului cabanier, respinse însă de conducerea asociaţiei[1].

În 1925, ziarul „Rampa Sport" s-a făcut oglinda unor nemulţumiri legate de preţurile la Casa Peştera. Acestora, „adunarea [generală a] T.C.R.-ului a hotărît să nu răspundă".

> O va face Ion Săvescu, după cîteva luni bune şi zice-se fără autorizaţia conducerii asociaţiei. Acesta, după ce a pus la îndoială buna credinţă a reclamanţilor[2], le-a replicat că preţurile contestate sînt în realitate „derizorii", argumentînd prin scrisorile celor care ar fi solicitat, pentru prosperarea asociaţiei **din care nu făceau parte** (s.n.), sporirea taxei de cazare de la 70 la 100 de lei. Săvescu recunoştea că o pîine de 36-40 lei pe Valea Prahovei era vîndută la Peştera cu 60 de lei, iar kilogramul de mălai, achiziţionat cu 7 lei la Bolboci, era vîndut, sub formă de mămăligă, cu 18 lei în casa de sub Cocora. Ca scuze erau invocate accidente de genul ploii care udase prin velinţe făina transportată, sau al frînghiei rupte în urma cărora două butoaie goale căzuseră în prăpastie, punîndu-se totuşi finalmente punctul pe i: „*nimeni nu munceşte pe gratis, fiecăruia trebuie să-i rămînă un mic profit*"[3].

Şi totuşi nu era vorba de „1-3 glasuri din 2-3 000"... Nemulţumiţii îşi făceau cunoscute opiniile verbal, cît şi scris, în *Cartea Prietenilor* (registrul de impresii al Casei Peştera) sau în presă.

---

[1] „*Dacă adeseori ai neplăceri, Moş Niculae, şi dacă adeseori unii din drumeţi îţi vorbesc altfel de cum ar trebui, iartă, ca un creştin bun ce eşti.*" (M. Ciupagea, *Al doilea anuar…*).

[2] Era contestată raţiunea de a exista a secţiei turistice Unirea Tricolor, iar despre soţii Cristofor, I. Săvescu afirma că nu i-a văzut vreodată la Casa Peştera. În legătură cu „*teoria că meritele turiştilor sînt direct proporţionale cu numărul de semnături de la cîrciuma lui Mihalache*", N. Dimitriu avea să scrie: „*Un fante de mahala, în orele libere alpinist, a exibat recent o remarcă extrem de interesantă, asupra unor turişti oarecari: «Cine or mai fi şi ăia? Doar nu i-am văzut niciodată la... Peşteră» (criteriu care nu dă greş). Printr-o eroare a naturii, autorul teoriei de mai sus este... biped*" (*Gazeta Sporturilor*, 17 iunie 1932).

[3] *Gazeta Sporturilor*, 17 noiembrie 1925.

Alexandru Calista, membru al Turingului şi al „Peleşului", se plîngea că preţurile practicate la cabana Omul i-au „distrus buzunarul": o ciorbă 25 lei, o felie de pîine 8 lei, o sticlă de vin (700 ml) 70 lei. Cunoscutul turist fusese neplăcut surprins să constate de asemenea că îngrijitorul îi pune la socotează perna şi pătura, absolut necesare unui somn omenesc[1].

Articolul „Case mari, preţuri mari"[2] era ocazionat de inaugurarea casei T.C.R. de pe Postăvarul. Fără să-i conteste utilitatea, autorul (Ion Carabaşu) îi vedea sceptic viitorul: „*Această casă va fi şi ea ocolită în curînd de majoritatea turiştilor cu bani puţini... Cauza: specula ce va fi făcută fără îndoială de vreun administrator hrăpăreţ pe spinarea turiştilor*". Se argumenta, exemplu deloc solitar, că un litru de lapte cumpărat de la stîna aflată la o sută de metri depărtare cu 8 lei, era vîndut, fiert, la Casa Peştera, cu 20 lei. Similar, după ce critica aspectul interior al unor adăposturi T.C.R. ("*unele dormitoare seamănă cu grajdurile*" – aluzie probabil la anexa Casei Peştera), autorul deplîngea nivelul preţurilor de la Omul, „*unde se percep taxe şi pentru pernă şi pătură, iar preţul consumaţiilor se apropie de cele practicate la localurile de noapte din Bucureşti. Şi conducerea acelor case se miră de ce nu rentează. Turiştii nu şi-ar umple rucsacii cu mîncare dacă ar avea preţuri omeneşti*[3]".

Dumitru Gherasi, din Grupul Alpin Brav, prezent în 1932 la inaugurarea casei Grind-ADMIR, compara preţurile rezonabile de aici cu cele „*de cabaret ale cabanelor T.C.R. de pe Bucegi* [...] *o friptură 50 lei, vin 700 ml – 75 de lei*"[4].

Conducerea Turing-Clubului a considerat acest gen de semnale ca răuvoitoare, lipsite de bun simţ sau în cel mai bun caz nerealiste. De pildă, reclamaţiile cuprinse la 1926 în registrul de impresii al Casei Peştera repre-

[1] *Idem*, 11 decembrie 1930.

[2] *Idem*, 24 noiembrie 1931.

[3] *Idem*, 14 septembrie 1932.

[4] Nu am întîlnit în presă nemulţumiri legate de preţurile cabanelor celorlalte asociaţii sau ale particularilor interbelici, în cel mai rău caz fiind criticat amplasatul acestora (cazul caselor Babele sau Horoaba).

Indispoziţii (asemănătoare lui Al. Calista) trăise înainte de război Nicolae Bodgan, în casele Societăţii Carpatine Sinaia. El solicita pentru Casa Caraiman „*prietenului Sîngeorzan saltele, căci ne rupem oasele pe scîndurile goale, şi două sobe*", găsea totodată preţurile puţin cam urcate faţă de Mălăieşti". Altminteri Bogdan îi aprecia drept conştiincioşi pe cabanierii de la Caraiman şi Omul (*Anuarul S.T.R.,* 1909).

zentau „nemulţumiri, neadevăruri, polemici cu conducătorii asociaţiei sau cereri lipsite de bun simţ". Nu era transcrisă vreo astfel de notaţie, pe considerentul: „Nu putem polemiza cu oameni care prin însăşi conduita lor arată că nu merită această onoare". Nemulţumiţii, despre care se recunoştea că erau totuşi „doctori, ingineri, avocaţi", erau etichetaţi „ca sălbaticii – adică scandalagii pe nedrept". Întrucît 90% din reclamaţii proveneau de la nemembri, M. Haret le reamintea acestora că „nu au nici un drept, de vreme ce nu au contribuit cu nimic la opera realizată", îndîrjind prin atitudinea lor personalul cabanelor, „care şi fără asemenea cazuri ne dă suficient de lucru". Precara pregătire profesională a angajaţilor era pusă pe seama recentei apariţii a acestei meserii în munţii noştri, unde nu exista experienţa a 3-4 generaţii de cabanieri – ca în ţările cu tradiţie în domeniu.

> În context, vizitatorii caselor Omul şi Peştera erau rugaţi să solicite cabanierilor respectivi (Butmăloi şi Gh. Stănilă, *nota bene*)„*cu toată stăruinţa dar şi cu toată politeţea, caietul de găzduire, ca să-şi facă singuri adeverinţa pentru plata taxei de găzduire*". Gestul, aparent neînsemnat, prezenta o mare importanţă pentru conducerea formaţiunii, care îi trata ce vizitatorii ignorînd acest îndemn, după caz, „răi membri tecerişti" sau probînd „cea mai elementară lipsă de conştiinţă şi progres"...

Pentru contrabalansarea criticilor, anuarele Bucegilor publicau extrase favorabile din registrele caselor T.C.R. Căpitanul Chernbach din Braşov de pildă, după ce găsea casa Peştera drept „cea mai frumoasă realizare a mîndriei naţionale", lansa anatema: „Cel ce pîngăreşte măcar cu gîndul darmite cu vorba acest altar al Românismului nu e nici om, nici român." Alţi doi braşoveni, D. Hîrlea şi D. Maftei, găseau că „masa [...] cu vin bun şi ieftin [...] la această altitudine ar putea avea măcar un preţ triplu", iar bucureşteanul Arthur Tuchfeld preciza şi el că „la casa Peştera se odihneşte şi se ospătează bine". În respectiva campanie, nici femeile nu rămîneau deoparte. Maria Casimir, împreună cu soţul ei Emil, aveau „o observaţie de făcut [...] contra nemembrilor care deşi beneficiază de ospitalitatea acestei case (Peştera, n.n.) [...] nu găsesc oportun a se înscrie ca membri ai Turing Clubului României plătind modesta sumă de 280 lei", notaţie vizibil sugerată, ca şi scrisele unor cetăţeni străini. Henry Jacquenard se extazia, de pildă, în faţa vinului „d'un cru superbe" şi care „est pour rien a sept francs la bouteille".

În paralel, fruntaşii Turingului au subliniat „preţurile derizorii" sau faptul că „modestele preţuri percepute sînt fixate astfel ca să fie accesibile oricui, tineretului în general"[1]. Cu toate acestea, interesul pentru un profit cît mai substanţial al activităţilor desfăşurate sub egida asociaţiei s-a dovedit primordial[2].

Dispreţul pentru puncte de vedere diferite transpare şi din textul formularului de înscriere în asociaţie, ce i se pretindea candidatului să adere „*întrutotul şi fără rezerve* la actul constitutiv". Similar, sinăienilor (C. Emanoil, dr. P. Marinescu, W. Bortnowski, căpitan Focşeneanu, Iosif Sângeorzan) care, în minoritate, propuseseră Centralei în mai 1925 denumirea de „Turing-Clubul României – Hanul Drumeţilor"[3], C.I. Ionescu le-a replicat peste un an că „această chestiune fiind **definitiv tranşată**, nu mai poate fi discutată"[4].

> Între nostalgicii de acest fel îl găsim pe Titu Vasiliu (*Turismul şi Turing-Clubul României în secţia Munţii Apuseni Cluj*, 1929): „...«Han al Drumeţilor», nume aşa de potrivit şi românesc, pe care-l regretă mulţi turişti". Contrar lor: „*Mărturisesc că nu mi-a plăcut niciodată acest nume. Mai întîi pentru ca casele de adăpost nu sînt hanuri, aşa cum îmi închipuiam eu că trebuie să fie un han* [...] *Apoi pentru ca nu am înţeles niciodată termenul de «drumeţ». Nu concep pe turist ca pe drumeţ. Cred ca acest termen este fie un arhaism, al cărui conţinut este astăzi depăşit, fie* [...] *vrea, fără să reuşească, să fie arhaic, neaoş românesc. De altfel întregul nume al asociaţiei, „Hanul Drumeţilor", vrea să aibă un parfum de arhaism. Mi s-a explicat* [...] *că ar fi datorit Bucurei*

[1] *Boabe de grâu*.

[2] Casele de adăpost fuseseră construite cu fonduri obţinute din donaţii, lucru care nu împiedica urmărirea unui profit declarat de cel puţin 5 la sută. Afirmaţia din darea de seamă a secţiei Bucegilor pe anul 1927: „*Casa Peştera, deşi nu dă deficit, totuşi merge greu, deoarece abia îşi acoperă cheltuielile de exploatare şi întreţinere şi nici vorbă* [...] *să-şi producă amortismentul legal*" este contrazisă de lista beneficiilor obţinute în 1924-29: 10 619 lei (1 166 persoane găzduite) - 1924; 31 212 (1 436) - 1925; 41 811 (2 035) - 1925; 59 358 (2 063) - 1927; 110 715 (2 077) - 1928 şi 51 136 (1642) – 1929 (M. Haret, *Boabe de grâu*). În paralel, Casa Omul a produs în 1926-29 un deficit de 41 080 lei, „*pe care numai Centrala, cu puterea ei financiară îl poate acoperi*"; situaţia (pretins) foarte grea a celor două adăposturi era motivul pentru care nu erau trecute în administrarea secţiei Bucegilor.

[3] *Al doilea anuar al Bucegilor*.

[4] *Idem*.

Dumbravă şi că ar vrea să aibă o consonanţă, oarecum, poetică. Fie cum o fi, mi s-a părut nefericit." (R. Ţiţeica, *Memorii*)

În 1929-30, Turing-Clubul, cu un număr de membri fără precedent (3 500) şi o zestre de cabane în plină creştere, exercita în ţară o atracţie deosebită. Aparent paradoxal, cei mai critici activităţii teceriste se dovedeau turiştii bucureşteni. Totodată, în capitala ţării au continuat să apară secţii montane ale unor formaţiuni sportive, cît şi asociaţii pur-turistice. Astfel, în 1928 se înfiinţează Asociaţia Excursioniştilor Români. Nu cunoaştem ce i-a împins pe Cristache Dedula şi prietenii săi la acest gest, dar legat de o asemenea atitudine Radu Ţiţeica scria:

"*S-a căutat* (de către conducerea teceristă, n.n.) *să se imprime turismului un caracter mai puţin sportiv*[1]*, către un turism familiar de natură mai mult statică şi contemplativă. Vîrsta de atunci a conducătorilor T.C.R. i-a predispus desigur spre acest mod de a vedea, care a făcut ca T.C.R. să piardă monopolul pe care aproape îl deţinea în turismul românesc. Este de necontestat că dacă T.C.R, înţelegea la timp, prin 1930, că noile generaţii de turişti, tineretul, obişnuit cu sportul, caută la munte altceva decît veşnicele platouri ale Bucegilor, pline de farmec desigur, dar monotone şi fără priză în mentalităţile tinere cărora le trebuie mişcare şi luptă, şi dacă ar fi sprijinit pe cei care căutau să încurajeze căţărătura (chiar în forma ei primitivă), alpinismul românesc ar fi avut mult de cîştigat. Ar fi cîştigat, mai întîi pentru că răspîndirea gustului pentru regiunile stîncoase s-ar fi făcut mai repede şi, în al doilea rînd, fiindcă s-ar fi făcut în cadrul unei singure organizaţii, bogată, care prin asta s-ar fi dezvoltat şi mai mult. Faptele stînd altfel, auluat naştere pe rînd mai multe asociaţii noi, bunăvoinţele fărîmiţîndu-se spre dauna turismului.*"[2]

Peste un an, disidenţa ADMIR a fost ceva mai făţişă. Tot acum iau naştere „România Pitorească" şi micul grup de liceeni care vor constitui la jumătatea deceniului Clubul Carpatin Român. Din T.C.R au plecat şi cei mai buni căţărători ai epocii (care, după un stagiu în ADMIR, vor înfiinţa Clubul Alpin Român), cît şi grupul Olgăi Geresch. Fărîmiţarea este

[1] Conform V. Puşcariu (*Ani de drumeţie*, p. 103), articolul 11 din Regulament excludea din activitatea T.C.R. preocupările pentru performanţe sportive sau participări la întreceri de profil.
[2] *Buletinul I.P.G.G.*, nr. 10-11/1967.

de constatat şi la nivel local: în Prahova, de exemplu, apar cercul Peleş, Clubul Alpin Coştila, Grupul celor Nouă.În aceste condiţii, sporirea numărului de membri tecerişti s-a datorat în special secţiilor, a căror putere de decizie a sporit corespunzător în consiliul de administraţie (cu rezultate care se vor vedea).

În iunie 1929, T.C.R. aderă la Alianţa Internaţională de Turism. Peste un an, cînd acest for şi-a ţinut congresul la Istanbul, Mihai Haret declara: „Sîntem foarte săraci şi deşi nu sîntem decît la o mică apropiere de locul congresului nu putem deplasa nici măcar un singur reprezentant. Am cerut pentru această deplasare Direcţiei Turismului din Ministerul Sănătăţii un fond de 50 000 lei; ni s-a răspuns că nu există fonduri”[1]. Din acest motiv, preşedintele Turingului s-a mulţumit să discute cu unii din conducătorii Alianţei în tren, pe parcursul Braşov-Bucureşti.

Asemenea contacte l-au făcut pe M. Haret să caute îmbunătăţirea cu orice preţ a cărţii de vizită teceriste. Astfel, deşi în primăvara lui 1930 precizase că Societatea Turiştilor Români „a existat pînă în 1916”[2], curînd informează că T.C.R. a „fuzionat la 14 iulie 1931 [...] cu Societatea Turiştilor *din România*”[3]. Această unire (probabil grăbită şi de ţinerea, în împrejurimile casei Peştera, a celei de-a şasea *Excursii fitogeografice internaţionale*) a sporit din condei, cu aproape două decenii, vechimea grupării conduse de Mihai Haret[4].

Activitatea secţiei Bucegilor (II)

În 1930, conducerea T.C.R. aprecia secţia alpină a Bucegilor drept „cea mai bine organizată secţie teceristă”, care, „prin felul ei de a se comporta,

[1] *Gazeta Sporturilor*, 31 mai 1930.

[2] *Boabe de grâu*.

[3] Vezi, între altele, antetul scrisorii adresate lui R. Ţiţeica în noiembrie 1933 (*Pe crestele Carpaţilor*). Peste ani, V. Puşcariu scrie că „*S.T.R. a fuzionat în 1931 cu Turing-Clubul României, dar de fapt activitatea ei a încetat în prejma războiului din 1916*” (*E.T.R.,* 1946)

[4] Unii au luat de bună această pretenţie: „*T.C.R.* [...] *este singura asociaţie care de 30 de ani lucrează necontenit...*”, scria, de pildă, V.A. Marinescu (*Rolul industriei turistice...*, 1933).

prin cinstea ei desăvîrşită [...] a cîştigat deplina încredere a prahovenilor doritori de progres"[1]. În acel moment teceriştii sinăieni aveau în fruntea lor pe avocatul Gh. Cojocărescu, care în anii imediat următori a ridicat la 500 numărul teceriştilor locali[2]. Ca semn al bunelor relaţii dintre membri, în 1933 are loc o agapă (prelungită pînă la ziuă), care au participat, între alţii, W. Muston, Canev, Coşoveanu (cu soţiile), domnişoarele Wiessernigg, Dina şi Tranquilla Coletti, Gh. Cojocărescu, C.I. Ionescu, Dem Stoenescu, Christache Ionescu, Diaconescu, Brandel, D. Popescu, Leventer, Fl. Ştefănescu şi Gh. Mateescu.

Seria acestor întîlniri fusese deschisă în 1928, la restaurantul Nae Georgescu de pe strada Furnica. Cum „*tradiţia agapelor colegiale latine* [...] *cere să se vorbească şi dacă se poate să se vorbească mult şi frumos*", au cuvîntat mai mulţi membri tecerişti:

"*Mulţi se miră încă de sforţările ce facem pentru progresul tecerist. Mulţi se întreabă* [...] *care o fi motivul care-i face să muncească cu atîta abnegaţie? Tuturor acestora le spunem un lucru: să se dezbrace de haina materialistă* [...] *Nici ambiţia de glorie, nici dorinţa de a trece în istorie, nici profituri egoiste nu însufleţesc activitatea noastră, ci pur şi simplu dorinţa de a contribui şi noi, cu ceva, la propăşirea României.*" (M. Haret)

"*Asociaţia noastră este una dintre cele la care se lucrează mai mult şi se vorbeşte mai puţin, şi între altele aceasta este chiar una din cauzele încrederii ce ea inspiră publicului* [...] *Nu mă sfiesc a spune că a fi membru al T.C.R. este azi o onoare* [...]

Noi am vorbit prea puţin pînă acum: am fost, mai bine zis, prea modeşti şi ştiut e că o modestie prea accentuată nu poate folosi. Noi neam mulţumit pînă acum să muncim, e drept din greu, şi cu folos, dar iată că marele public nu ştie nimic sau mai nimic de noi şi de activitatea noastră!! [...]

Dacă secţia noastră a lucrat cu elan, aceasta se datoreşte numai şi numai iubitului nostru Preşedinte central, M. Haret, pe care avem onoarea şi fericirea să-l avem în mijlocul nostru..." (C.I. Ionescu)

---

[1] *Boabe de grâu*.

[2] „*Secţia Bucegilor numără 450 membri*" (scrisoare M. Haret către R. Ţiţeica, 2 ianuarie 1931. Conform celor spune nouă de Fl. Ştefănescu, curînd s-a atins cifra de 500 membri.

"*Mă adresez tineretului în special, ca evocîndu-le trecutul să ştie a spune urmaşilor lor că munţii noştri îşi au legendele lor, că munţii Carpaţi au fost casa străbunilor şi leagănul românismului, apăraţi apoi prin energia şi puterea braţelor predecesorilor* [...]
Tinerii să meargă cît mai des pe Bucegi, căci prin ei se oţeleşte trupul, se înalţă sufletele, se limpezeşte mintea şi se dă ţării elemente împrospătate de noi energii de care se simte atîta nevoie..."
(Russe Stănescu)[1]

Peste alţi doi ani, M. Haret găsea că „în Sinaia poziţia noastră e f. Solidă. De celelalte soc[ietăți turistice] nici nu s-a auzit vorbindu-se [...] Avem în Sinaia circa 250 de membri", dintre care 50 întîrziați cu plata cotizaţiei[2]. Nu mult după aceea însă, la 8 februarie 1936, conducerea Turing Clubului (semnatari Mihai Haret şi Ion Colman) avea să emită următoarea adresă:

„*Consiliul examinînd situaţia fiecărei secţii în parte, a constatat că secţia alpină a Bucegilor nu a avut adunare generală de doi ani, adică din 1933, şi că mandatul vechiului comitet a expirat şi el în ziua de 31 decembrie 1935. Cu alte cuvinte secţia alpină a Bucegilor era în vînt, neavînd nici un organ de conducere şi administraţie.*
Avînd în vedere cele de mai sus, Consiliul central de administraţie, care conform statutelor este suveran spre a aplica secţiilor felul de conducere pe care îl crede mai nimerit, a hotărît [...] *ca pînă la noi hotărîri, secţia alpină a Bucegilor să fie direct administrată de către centrala noastră prin trei membri delegaţi, şi anume domnii avocat Gheorghe Cojocărescu ca preşedinte, Albert Nacht, casier şi Florin Ştefănescu, secretar.*"

De mirare în această decizie este şi faptul că de secţie urmau să se ocupe, în mare parte, cei care o păstoriseră şi pînă atunci! Nu cunoaştem alte amănunte legate de această măsură (care aminteşte de pre-

[1] M. Haret şi unii din apropiaţii săi acordă interes (verbal) tineretului şi în alte materiale: „Închin această carte (*Cartea Munţilor*) tineretului"; „Doresc tineretului dorul de munte" (B. Dumbravă); „Cer tineretului să-mi răspundă, dezlegînd această enigmă" (Elena Romniceanu, registrul casei Peştera). Similar, Ion Bianu în scrisele din *Al doilea anuar* deja reproduse, din care s-a inspirat şi farmacistul Russe Stănescu.
[2] Scrisoare către R. Ţiţeica, 19 august 1935.

luarea secţiei Bucureşti de către Centrala ADMIR, în 1938); legat de ea sau nu, în 1937 secţia avea 300 de membri[1], iar peste un an 200[2].

Secţia va redeveni autonomă abia în 1946.

Demisia lui M. Haret din fruntea Turingului

Vara anului 1937, gara din Cîmpulung-Moldovenesc.

Soseşte, la invitaţia secţiei T.C.R. Bucovina, Mihai Haret, preşedintele central. Este întîmpinat de o mulţime de oameni, în frunte cu primarul dr. Gh. Danileanu. Ovaţii. Răsună „*accentele de bun simţ ale muzicii militare a Regimentului 37 Infanterie Botoşani*". Seara, în sala Clubului Cultural „Rarău", corul „Răsunetul Carpaţilor" îl întîmpină pe oaspete cu „Mulţi ani trăiască!", în vreme ce publicul „aplaudă frenetic şi aclamă".

Cu muzica militară (de această dată din Galaţi) este primit Mihai Haret şi la Vatra Dornei. Aici, între alţii, preşedintele Oficiului de Turism local, Aurel Avram, mulţumeşte pentru „munca pe care de ani şi ani o desfăşuraţi pentru dezvoltarea turismului".

La Casa Rarău, sub portretul înaltului vizitator, se toastează „în cinstea şi sănătatea iubitului geograf Mihai Haret", a cărui personalitate este scoasă în relief şi de vorbitori, mulţumindu-i-se „pentru munca deosebită pusă în slujba dezvoltării turismului românesc şi pentru faptul că s-a obosit să viziteze secţia". În ton, soseşte o telegramă: „*De pe vîrful Omul va salutăm şi vă îmbrăţişam pe plaiurile dulcei noastre Bucovine*", dar şi scrisori ("*maestrului neîntrecut...*"). Cu aceleaşi sentimente, unii tineri suie învecinatele Pietre ale Doamnei.

Răspunsul „*eminentului şi neobositului nostru preţuit oaspete*" nu se lasă aşteptat. M. Haret ţine să sublinieze „*credinţa ce-mi animă entuziasmul tecerist şi activitatea pentru propăşirea Touring-Clubului României, căruia i-am închinat anii cei mai frumoşi ai vieţii mele şi cea mai mare parte din munca mea*."

[1] A*nuarul Munţilor Apuseni* (1937)

[2] *România*, septembrie 1938.

Am relatat pe larg primirea făcută lui M. Haret de către tecerişţii bucovineni pentru a sublinia înălţimea de la care, peste nici două luni, fondatorul asociaţiei avea să cadă: demisia, şi încă forţată, din fruntea Turing-Clubului României.

Aparent, nimic nu a anunţat această debarcare a unui om aflat realmente la apogeu: lider al celei mai puternice asociaţii româneşti de turism, preşedinte al Federaţiei de Turism, membru în diferite comitete şi societăţi ştiinţifice din ţară şi de peste hotare, prim-redactor al unei apreciate publicaţii, invitat să ţină conferinţe în săli pline şi la radio.

Istoriografia turistică favorabilă primului lider tecerist ignoră complet neaşteptatul eveniment. Doar foarte vag, N. Ioan a ţinut să releve „atîtea mîhniri ce a îndurat Mihai Haret”[1].

> Legat de aceste misterioase insatisfacţii, în aceeaşi perioadă un ziar (nu am aflat care) i-a atribuit lui M. Haret o origine semită[2]. La intervenţia celui lezat, publicaţia a dat o dezminţire, menţinîndu-şi însă voalat afirmaţiile dintîi[3].

Consultul publicaţiilor teceriste din acei ani nu risipeşte decît în foarte mică măsură ceaţa. *Enciclopedia Turistică* încetează brusc în 1938 să mai sublinieze calitatea de preşedinte T.C.R. a lui Mihai Haret, pedalînd totuşi pe alte însuşiri de excepţie ale acestuia. Imediat după al doilea război, aceeaşi publicaţie reliefează meritele lui M. Haret în fondarea şi conducerea Turingului, ignorînd însă plecarea acestuia din fruntea asociaţiei. Se menţionează (1946) doar că „sforţările pentru educaţia tineretului (tecerist, n.n.) s-au intensificat **după** *1937*”. Doar Anuarul secţiei „Frăţia Munteană”, publicaţie regională, relatează că Mihai Haret a fost „*demis* din calitatea de preşedinte şi membru al Consiliului de Administraţie”, la 14 noiembrie 1937.

---

[1] N. Ioan, în *Anuarul A.T.R.P.*, mai 1940.

[2] Iosif Gold-Haret (*Călător prin munţi*) scrie că modificarea patronimicului i-a adus fratelui său mai mare multe neplăceri în ultimii ani ai existenţei (adică exact cei de vîrf ai fenomenului legionar). Motivul pare să fie antisemitismul amintit în text.

[3] Dețin informaţia de la Fl. Ştefănescu, colaborator apropiat al lui M. Haret. Ştirea cu pricina ar fi apărut pe prima pagină a ziarului, în vreme ce replica a fost găzduită, contrar uzanţelor, undeva în interiorul gazetei, pe un spaţiu de importanţă mai redusă.

Detalii în plus oferă însă unii contemporani. Iată evenimentele în viziunea lui Niculae Baticu, relatate cu o patimă care nu ne-a împiedicat să le luăm drept punct de plecare în cercetările noastre:

„Acuzaţia că-şi desfăcea vinurile proprii[1] *în cabanele T.C.R., adusă de unii, este minoră faţă de practica de a adăuga un zero la notele de plată ale diferitelor lucrări de la cabanele administrate de Centrală. Aşa s-a întîmplat că în 1937, făcîndu-se o oarecare reparaţie la Casa Peştera în valoare de 1 560 lei, pe chitanţă a apărut 15 600 – diferenţa intrînd în buzunarul lui Mihai Haret*[2] [...] *Dr. Borş, sesizînd că suma este exagerată, a mers cu chitanţa la cabanierul Moise Roşculeţ. Acesta, luat din scurt, a mărturisit şi a scris pe dosul chitanţei: «Dl. Haret m-a obligat să adaug un zero* [...]*». Convocîndu-se o adunare generală extraordinară şi verificîndu-se sumar scriptele T.C.R.-ului, s-au mai găsit nişte chitanţe semnate de Mihai Haret, cu sume între 40 000 şi 60 000 lei, reprezentînd dobînda anuală plătită de T.C.R. la un împrumut făcut la mătuşa-mamă adoptivă – sumă ce nu a intrat niciodată în casieria T.C.R.-ului.*

Pentru a scăpa de aceste acuzaţii, Mihai Haret a apelat la bunul său prieten ing. I. Protopopescu. Acesta, la rîndul lui a apelat la preotul Duminică Ionescu, conducătorul organizaţiei legionare de Argeş[3]*. Acesta a venit cu patruzeci de inşi, proaspăt înscrişi în T.C.R., ca să-l apere pe Mihai Haret. Dar în faţa documentelor*[4] *susținătorii n-au mai putut face nimic şi Mihai Haret şi-a prezentat demisia."*[5]

---

[1] Fără să o găsească dezonorantă, despre această îndeletnicire a lui M. Haret pomenesc şi alţi contemporani (Ş. Ţiţeica, Al. Beldie, R. Ţiţeica).

[2] Acelaşi Fl. Ştefănescu nu-l condamnă pe fostul său şef pentru astfel de ciupeli: „Erau atîtea mici cheltuieli la cabane ce nu puteau fi decontate..."

[3] În anul maximei influenţe electorale legionare, asemenea desfăşurări de forţe nu trebuie să mire. În ce-l priveşte pe Ion Protopopescu, acesta era şeful organizaţiei legionare din Banat şi în septembrie 1940 avea să devină subsecretar de stat la Banca Naţională.

[4] E de bănuit că asul privind dobînzile la acest împrumut a fost scos din mînecă abia în faţa adunării generale, năruind astfel orice apărare a lui M. Haret.

[5] „*Cele afirmate mai sus le ştiu de la membrii Consiliului de Administraţie* (al T.C.R., n.n.) d*in care am făcut parte în anii 1941-1944* [...], *de la prof. Radu Ţiţeica şi Valeriu Puşcariu*." (comentariu făcut nouă în scris, în aprilie 1987). Acest punct de vedere nu a putut răzbate în lucrarea *Pe crestele Carpaţilor*, virulenţa lui fiind

Văzute prin lumina dezvăluirilor de mai sus, o serie de alte informaţii încep să se lege... Îndeosebi spre jumătatea deceniului patru, o parte dintre membrii consiliului de administraţie al Turing-Clubului erau nemulţumiţi de modul autoritar în care M. Haret conducea asociaţia, de rolul decorativ care le fusese atribuit. Acest fapt nu se datorează apariţiei abia acum a vreunor tendinţe dictatoriale din partea preşedintelui (ele existaseră dintotdeauna), cît creşterii importanţei secţiilor pe ansamblul Turingului[1], în condiţiile în care numărul celor înscrişi în secţiile dominate de M. Haret se diminuase drastic.

Nemulţumiţii par să se fi grupat în jurul lui Alexandru Ştefănescu, director la fabrica Românofir Tîlmaciu, despre care M. Haret, în particular, declara: „Dacă în România nu este mare lucru să fii preşedinte al Touringului, în străinătate eşti privit cu totul altfel. Ştefănescu are bani: îşi mai doreşte un asemenea titlu..."[2]

Un rol în şubrezirea poziţiei lui Mihai Haret va fi jucat şi retragerea din calitatea de secretar general T.C.R., în februarie 1937, a lui Ion Colman[3].

Cînd are loc exact depistarea chitanţei falsificate nu ştim exact. În iunie 1937 însă, un lider tecerist de provincie ţinea să afle[4]:

"*Vă rog personal pe dvs. a mă lămuri care a fost rostul acelei şedinţe şi pentru ce am fost chemaţi şi cîte un delegat din partea secţiilor, deoarece eu sînt nelămurit în această chestiune şi vă spun adevărat că nu m-am ales cu nimic, ba din contra sentimentele şi impresiile mele frumoase au suferit o deprimare.*

---

drastic redusă de natura cărţii, de coautorul Radu Ţiţeica şi mai ales de cenzura nedeclarată a vremii.

[1] Fuzionînd, în 1933, cu Turing Clubul României, asociaţia „Frăţia Munteană" din Cluj pare să fi adus nu doar un spor de prestigiu, un mare număr de membri şi două cabane, ci şi un spirit de corectitudine mai rar întîlnit în vechiul Regat. Aşa se face că Gh. Borş şi ai săi au tratat cu maximă intransigenţă o delapidare relativ minoră, iar ulterior nu au ezitat să facă publice motivele demiterii lui M. Haret.
În deceniul trei au fost înfiinţate secţiile „Retezat" (1933), „Maramureş" (1934), Banat (1935), Arad (1935) şi Satu Mare (1936).

[2] Cf. afirmaţiilor făcut nouă de Fl. Ştefănescu (nici un grad de rudenie între cei doi!).

[3] I. Colman a fost şi el închis după 1948, în așa-numitul *lot Româno-Americană*.

[4] Anton Moroşanu, scrisoare 5 iulie 1937.

Am observat că este o dizarmonie la Bucureşti şi ambiţiuni de conducere, astăzi cînd turismul a căpătat şi un caracter oficios.
Eu nu-i pot cere dlui preşedinte central să mă lămurească în această privinţă, deoarece am observat că chiar dsale i se aduc reproşuri. El care şi prin care turismul a ajuns la această fază de dezvoltare admirabilă, deci D[omnia]*sa care este într-adevăr întemeietorul turismului în ţara noastră, astăzi să i se aducă, după jertfe de timp, sănătate şi poate chiar jertfe băneşti, oarecari obiecţiuni, eu lucrul acesta nu-l înţeleg şi nu-l pot admite şi declar aceasta chiar în numele secţiei Bucovinei. Eu singur muncesc de aproape 10 ani pentru turism absolut dezinteresat şi cu mare dragoste, aşa cum ne-a îndrumat dl Mihai Haret şi numai D*[omnia] *sa ne-a insuflat aceste sentimente frumoase*…"[1]

Existau însă în provincie şi membri cu sentimente opuse. În vara aceluiaşi an de pildă, Dina Coletti (noua secretară a secţiei Bucegilor) l-a informat pe Mihai Haret – aflat în acel moment la Sinaia – că este insistent căutat din Bucureşti de unii dintre membrii consiliului de administraţie. În aceste condiţii, preşedintele a rugat-o pe Dina să răspundă că nu e de găsit în localitate. Secretara i-a dat ascultare, dar în paralel a trimis o telegramă în care a relatat adevărata situaţie[2]. Atari lucruri îl fac pe Haret să dorească „cum s-ar putea aranja ca să se termine odată această chestiune nenorocită […] Abia aştept să demisionez să scap".

Rîndurile de mai sus poartă data de 1 noiembrie 1937[3]. În acel moment M. Haret era deja suspendat din funcţia de preşedinte, situaţie în care, la inaugurarea extinderii casei Omul (7 noiembrie 1937), din partea conducerii T.C.R. ia cuvîntul vicepreşedintele în exerciţiu, Alexandru Ştefănescu. Contrar tradiţiei, nici acesta şi nici ceilalţi vorbitori de atunci nu pomenesc nimic despre măreaţa operă a întemeietorului T.C.R.; mai mult, numele lui Mihai Haret este îndepărtat din titulatura cabanei[4]. Trecuseră 11 ani de la entuziasta propunere a contabilului Tatulea...

---

[1] E interesantă naivitatea mimată de semnatarul scrisorii, care nu vrea să renunţe la admiraţia pentru idolul său – motiv pentru care execută un antologic slalom argumentativ.

[2] Informație de la Fl. Ştefănescu, care, devenind cabanier la Casa Cristianul Mare a T.C.R., predase Dinei Coletti funcția de secretar al secției sinăiene.

[3] Scrisoare către Radu Ţiţeica.

[4] *România*, nr. 12/1937.

Înlăturarea numelui lui M. Haret a produs şi regrete. N. Ioan vorbea de pildă la 1940 de „*Casa de la Omul, care pînă mai ieri a purtat numele Mihai Haret...*" (*Buletinul A.T.R.P.*, mai 1940). Asemeni lui, A. Pandrea (*op. cit.*, ed. 1957, p. 82) reaminteşte: „*Cabana Omu purta odată numele lui Mihai Haret*", în vreme ce V.A. Marinescu găsea cuvenit să se întrebe, peste patru decenii chiar: „...*Casa Omul-Mihai Haret. Oare de ce nu s-o mai fi numind şi astăzi aşa?"* (*op. cit.*, p. 131).

Peste zece zile, are loc adunarea generală extraordinară. Spiritele sînt încinse[1], dar nu încît noua conducere să facă publice motivele debarcării lui M. Haret. Se va informa doar despre demisia sa.

"*Pe ziua de 14 noiembrie 1937 – cînd se împlinesc 17 ani de la prima mea alegere ca preşedinte ale fostei societăţi «Hanul drumeţilor" şi apoi T.C.R. –* ***mă retrag*** (subl. text, n.n.) *din calitatea de preşedinte al Touring-Clubului României, precum şi din calitatea de membru în consiliul său de administraţie central. Plecînd din fruntea asociaţiei, căreia i-am consacrat întreg sufletul meu şi întreaga mea activitate, îi urez o dezvoltare normală şi cel mai desăvîrşit succes*…"[2]

Această discreţie este de înţeles: orice publicitate negativă ar fi dăunat imaginii asociaţiei...

În lunile care au urmat, este de bănuit că patimile au scăzut, nu însă pînă la a-l readuce pe M. Haret în vechea funcţie (cu atît mai puţin a-i relua cultul personalităţii). Următoarea adunare generală Turing-Clubului, ţinută în prima parte a anului 1938, îl confirmă pe Alexandru Ştefănescu în calitate de preşedinte, dar îi lasă fostului lider şefia *Enciclopediei* Turistice (căreia îi devine, din prim-redactor, „director"). Această din urmă decizie va fi avut mai multe motivaţii. În faza acută a neînţelegerilor, materialul volumului în pregătire (1938) se afla la M. Haret şi îndepărtarea lui totală ar fi compromis apariţia anuarului. În paralel, conducătorii tecerişti au avut în vedere bunele relaţii existente în fostul preşedinte

[1] La şedinţă a luat parte, ca membru în Consiliul de Administraţie, şi Radu Ţiţeica. Decepţionat de cele aflate acolo, cît şi de vehemenţa părţilor în dispută, s-a retras din sală înainte de încheierea lucrărilor (informaţie de la N. Baticu). Despre incident R. Ţiţeica ne-a pomenit şi nouă, voalat, în cursul unor convorbiri din 1985-86.

[2] Scrisoare către membrii consiliului de administraţie, 9 noiembrie 1937 (un exemplar trimis lui Radu Ţiţeica).

şi Carol Rasidescu, directorul „Cărţii Româneşti” (unde se tipărea, cu apreciabile înlesniri, anuarul). Nu în ultimul rînd a contat faptul că Ştefănescu şi ceilalţi, oameni cu ocupaţie permanentă, nu dispuneau de timpul necesar întocmirii unei publicaţii de anvergura şi pretenţiile *Enciclopediei Turistice*, de care în același timp nici nu se puteau dispensa.

După moartea lui M. Haret şi mai ales după trecerea tăvălugului războiului, conducerea T.C.R. şi-a modificat în mare parte optica legată de întemeietorul asociaţiei. Ghicim aici tendinţa românului, a omului în general, de a reţine din viaţă doar aspectele convenabile, amplificată de predispoziţia pentru iertare a celui trecut prin grozăviile conflagraţiei mondiale. În context, la aniversarea unui sfert de veac al Turing-Clubului, s-a vorbit elogios (dar cu măsură) despre ctitorii formaţiunii, Bucura Dumbravă şi Mihai Haret, ale căror tablouri au fost expuse în sufrageria Casei Peştera.

Mai este de notat că al doilea preşedinte tecerist a ştiut să evite în mare măsură erorile înaintaşului său, între altele colaborînd strîns cu membrii consiliului de administraţie[1]. Alexandru Ştefănescu[2] a donat de asemenea importante sume de bani asociaţiei, descurajînd în acelaşi timp nelipsiţii ridicători de osanale.

[1] Bunele relaţii între membrii consiliului de administraţie T.C.R., sub conducerea lui Alex. Ştefănescu sînt ilustrate şi de excursia efectuată în comun, în Carpaţii Orientali, în vara 1939. O asemenea întreprindere ar fi fost de neconceput pe vremea întîiului preşedinte, amator mai degrabă al agapelor colegiale.

[2] Despre destinul tragic al lui Al. Ștefănescu, vezi materialul dedicat acestuia în secțiunea *Risipite pe net*.

MIHAI HARET

Debutul publicistic

Numele lui Mihai Gold (Haret) apare pentru prima dată în scrisele turistice la finele primului deceniu al secolului trecut, între „turiştii de forţă" conduşi de „profesorul nostru de carpatism", Nicolae Bogdan[1]. După un an, M. Gold publică ghidul *În munţii Sinaei, Rucărului şi Branului*, lucrare suscitînd, îndeosebi în perioada interbelică, un deosebit interes.

> *"Cea dîntîi călăuză bună şi completă a unei regiuni a Vechiului Regat."*[2]
> *"Cartea care va inaugura literatura turistică modernă, concepută pe coordonatele ghidului complet (text, fotografii, hartă, informaţii auxiliare)."*[3]
> *"Mihai Haret este autorul celui dîntîi ghid montan din literatura noastră turistică."*[4]

Contrar, N. Baticu i-a contestat[5] lui Mihai Haret paternitatea cărţii de debut, socotindu-l, la 26 de ani, prea tînăr pentru o realizare atît de complexă. Pretenţia este întărită de faptul că pînă la sfîrşitul zilelor sale, M. Haret nu a mai dat vreo lucrare pe măsură. S-a vehiculat

---

[1] *Anuarul S.T.R.*, 1909.
[2] George Vâlsan*, Al treilea Anuar al Bucegilor*, p. 25.
[3] Valentin Borda, *Călătorie prin vreme*, p. 91.
[4] Prefaţă semnată de I.I.-Dunăreanu şi Iosif G.-Haret la *Călător prin munţi*, 1976. Asemenea puncte de vedere îşi au izvorul în chiar scrisele lui Haret (*În munţii Sinaei...*): „*poate prima lucrare ce apare la noi în genul acesta*" şi umplînd „un gol" în literatura de profil.
[5] Discuții în anii '80, cu semnatarul acestor rînduri.

pînă şi numele adevăratului autor: Nicolae Bogdan. Nu împărtăşim acest punct de vedere: chiar dacă „Moş Nălucă" pare să fie la originea multor informaţii din ghid, el nu a întocmit şi nici măcar nu a avizat lucrarea înainte de tipar, eventualitate în care ar fi depistat cu uşurinţa cunoscătorului multe din erorile textului.

Un important izvor de informaţii l-au constituit pentru M. Gold cele 48 de titluri din bibliografia existentă la sfîrşitul volumului. În acest sens, este vădită inspiraţia autorului (decurgînd structura similară a materialului) din lucrările *Din Plaiul Peleşului,* 1893, de Ion G. Babeş, respectiv *Sinaia şi împrejurimile*, 1903, de Alexandru Găleşescu[1].

„Preţios concurs" au oferit de asemenea inginerul Iosif Sîngeorzan, conducătorul circumscripţiei silvice din Sinaia a Eforiei Spitalelor Civile, şi directorii fabricii de hîrtie Buşteni, fraţii Carol şi Samuel Schiel. Un alt segment al documentaţiei este legat de bunăvoinţa unor colaboratori precum Nicolae Bogdan, N.N. Turnescu, Petre I. Gold, George Sutzu, Tita Eftimiu, Demetru Turnescu, Mihai Stamate, Puiu Zorilă, Costică Georgescu şi alţii. În cazul zonelor mai puţin cunoscute din Bucegi şi Piatra Craiului, informaţiile se datorau unor călăuze precum Butmăloi şi Gh. Marin Văsîi, respectiv ciobanilor din zonă.

Un aport decisiv în ce priveşte Leaota, Piatra Craiului şi Iezer-Păpuşa au adus lucrării lui Mihai Gold (Haret) *învăţătorii*[2] D.D. Polexe (din localitatea Porceşti), I. Ştefănescu (Rucăr), Ion Grigorescu (Comarnic), Dim. Râpeanu (Predeal), Iosif Catrinescu (Dragoslavele), Dumitru Bulmez (Fundata) şi Gh. Marincu (Zărneşti). Avînd în vedere bogata listă de colaboratori, se pune întrebarea care a fost aportul lui M. Gold la realizarea pomenitei lucrări. După opinia noastră, el doar a însăilat, cu incontestabilă migală, informaţiile furnizate de alţii.

Într-adevăr, autorul scrie că „am parcurs regiunea descrisă [...] de nenumărate ori şi în toate sensurile". Mai mult, indică ture „făcute de noi" în abruptul Caraimanului şi Coştilei:

[1] Corespondenţă: traseul 1 (Găleşescu) corespunde traseului 1 (Gold), iar mai departe: 2-8, 4-9, 5-7, 6-24, 7-15, 9-20, 12-18, 13-5, 15-11, 16-9 etc.

[2] Bună parte din acțiunea lui Spiru Haret de revigorare a învățămîntului românesc s-a bazat pe relația *cu învățătorii* rurali.

“La Portiţa Caraimanului [...] *De la Portiţa se poate urca în sus spre vîrful Şelei Mari* [...] *de-a dreptul. Drumul e foarte greu, căci panta este aşa de înclinată încît urcuşul abia se poate face în patru labe.* De la *Portiţa se mai poate ieşi în partea de sus a V. Albe, urmînd brînele de la N-E şi trecînd o săritoare*. Drumul [...] este foarte periculos.”

Legat de acest din urmă traseu, Radu Ţiţeica se întreba: „*Cum se poate ajunge în Valea Albă de la Portiţa, fără să traversezi Valea Seacă? Ce săritoare poate fi găsită pe nişte brîne? O fi fost Haret pe drumul descris? Nu-mi vine să cred. Probabil l-a citat după informaţii culese de la altcineva*” (*Memorii*). Paradoxal, M. Gold (Haret) pare să fi beneficiat aici de îndrumări corecte, vizînd una din rutele: a) Brîul Portiţei (cu o săritoare pe parcurs, la nord de Valea Spălăturii) – partea superioară a Crestei Picăturii; b) Brîul Portiţei – Vîlcelul Mortului, unde o săritoare se ocoleşte, iar alta se escaladează direct. Din ambele variante se iese în Şaua Mare, de unde un brîu de piatră conduce în partea de sus a Văii Albe.

De asemenea:

“*Coştilele-Buşteni* [...] *prin V. Mălinului. Coborîş extrem de greu.”*
“Coştilele sau Caraiman–Buşteni prin V. Albă... Coborîş extrem de greu şi periculos.”

“*Coştila, afară de V. Mălin, mai este brăzdată de o mulţime de văi ca V. Verde, V. Seacă, V. Coştilei*[1]*, V. Priponului, V. Urzicii etc. Toate aceste văi se pot parcurge, sînt foarte interesante* [...] *se pot compara cu cele mai grele şi mai periculoase ce se fac în Alpi. Apa lipseşte cu totul din aceste văi.”*
„Se mai pot face şi alte explorări în Coştila, la Hornul cel Mare, pe Brîul Mare etc., pe care însă nu le-am vizitat încă.”

Din ultima precizare se înţelege că autorul parcursese celelalte itinerarii, lucru neadevărat însă, asupra căruia vom reveni. Precizăm doar că, străbătînd Valea Mălinului, se face cunoştinţă automat şi cu Brîul Mare.

[1] Se prea poate ca autorul să fi vizat aici nu artera cunoscută ulterior sub acest nume, ci „Vîlceaua Coştilei”, cum îi spunea N. Bogdan Vîlcelului Poieniţei de azi (vezi „Ascensiunea muntelui Coştila”, în *Anuarul S.T.R.,* 1910).

În Bucşoiul, autorul nu menţiona dacă cercetase efectiv drumurile indicate, dar următoarea descriere risipeşte orice dilemă:

> "*Omu-Bucşoiul prin V. Bucşoi la Dihamu. Nu există potecă. La un moment dat se trece o săritoare şi apoi se coboară în poteca Take Ionescu."* [1]

Conştient el însuşi de precaritatea unor atari îndrumări, M. Gold îndemna amatorii să nu se aventureze în abrupt fără conducători de talia lui „Jilipeanu", „căci riscaţi să vă rămînă oasele pe acolo".

Reclamau imperios prezenţa unei călăuze, după opinia noastră, şi descrierile unor drumuri clasice:

> „*Jepi - P. Ţapului prin V. Urlătorilor* [...] *Coboară V. Urlătoarea Mare şi apoi V. Urlătorilor, care rezultă din unirea primeia cu V. Urlătoarea Mică*." (se înţelege de aici, inexact, că poteca nu ar atinge şi „Urlătoarea Mică"...)

Neparcurgere a terenului trădează pînă şi prezentarea clasicei poteci Piatra Arsă-Babele, ca traversînd Urlătoarea Mare, Urlătoarea Mică şi valea Comorilor (în realitate ea atinge doar malul drept al Văii Mieilor, afluent al „Urlătorii Mari").

Informaţii inexacte lansează cartea analizată şi în domeniul istoriei mersului pe munte, respectiv toponimiei.

> – Numărul puşcaşilor scutelnici de la Mînăstirea Sinaia nu a crescut în decursul timpului, ci a scăzut (de la 104 la 40)[1].

[1] Sursa de inspiraţie în acest caz pare că a fost N. Bogdan, care, sub conducerea ţăranului Comşa, a coborît din vîrful Bucşoiului pe „poteca românească" (parcursă anterior şi de alţi regăţeni, între care generalul Mavrocordat cu soţia): „*Luăm deadreptul panta verde* (după toate aparenţele, a văii numită astăzi Bucşoaia, aflată imediat la nord de Valea Bucşoiului, n.n.) *pînă aproape de sfîrşit, trecem în valea strîmtă şi pietroasă* (firul învecinat, afluent al Văii Rele, n.n.), *o săritoare cu fereastră...*" (*Anuarul S.T.R.,* 1911). În context, N. Bogdan identifica pe flancul estic al Bucşoiului „*mai multe văi, dintre care unele inabordabile, mai cu seamă cele dinspre Moraru. Valea mărginaşă dinspre Transilvania* (probabil Vîlcelul Prepeleacului de mai tîrziu, n.n.) *se poate urca şi coborî*".

– Primii locuitori nu se stabilesc în zonă la începutul secolului 19, ci cu mult înainte. Rîşnovenii, de pildă, posedau pe la 1600 în valea superioară a Prahovei o moară, care inerent îşi oferea serviciile localnicilor. De asemenea, pe la 1765 se plăteau în aceste locuri dări pentru livezile şi stupii existenţi în zonă; tot pe atunci, hanul Slonul de Piatră (pe locul de astăzi al Buşteniului) avea fără îndoială personal, dintre care cel puțin o parte vor fi fost băștinași. Chiar primul om amintit de M. Gold ca stabilindu-se aici, s-a căsătorit cu fata pădurarului (deci alt om al locurilor).

– Casele Caraiman, Omul, precum şi pavilionul Piscul Cîinelui sînt atribuite Eforiei Spitalelor Civile, cînd de fapt aparţineau Societăţii Carpatine „Sinaia".

– S.K.V. nu a avut vreo casă la Plaiul Foii. Cele două construcţii aflate acolo la 1910 aparţineau grănicerilor, respectiv, Ocolului Silvic.

– M. Gold indică drept Mare firul aflat în partea sudică a evantaiului Urlătorilor; or denumirea acestora s-a dat nu în funcţie de anvergura bazinului, ci de zgomotul, de „urletul" pe care îl fac[2].

– „Clăiţa" se află la baza Clăii Mari; M. Gold o confundă cu Claia Mică[3]. Etc.

1910-1916

Scrisele de tinereţe ale lui M. Gold trădează o puternică dorinţă de afirmare. Volumul *În munţii Sinaei, Rucărului şi Branului*, de pildă, semnat în calitate de calitate de geograf alpin[4] şi de membru al Clubului Al-

[1] Deşi o trece între lucrările consultate, M. Gold pare să fi ignorat documentele reproduse în *Sinaia 1695-1895* de Alex. Găleşescu. Potrivit acestora, numărul scutelnicilor de la mînăstirea Sinaia s-a redus odată cu trecerea timpului.

[2] Nestor Urechia, incontestabil ştiutor al abruptului Bucegilor, vorbea despre „*cele două Urlători, dintre care* ***cea mare se aruncă în cascadă***." (cap. „Priveliştea Bucegilor", *În Bucegi*, 1907, reluat în *Dragi să ne fie munţii*, 1916, p. 69).

[3] „*Claia mijlocie despărţită de Claia mare, printr-un adevărat horn, «Valea Seacă»... Clăiţele se ivesc ca nişte copilaşi, prin faldurile rochiei de brazi a Clăii mari...*" (N. Urechia, *op. cit.*). Autorul oferă aici şi o schiţă, în care Clăiţele sunt plasate sub creasta sud-estică a Clăii mici, iar Clăii mijlocii i se spune Claia Mică.

[4] M. Gold îşi alătură această calitate în mai toate lucrările sale. Se poate ca acest titlu să-şi aibă originea în existenţa la Grenoble a unui institut *de geografie alpină*,

pin Francez, era închinat, „respectatului meu unchi, Spiru C. Haret". În volum, autorul făcea de asemenea trimiteri la munţii din Occident, unde, după cîte ştim, cel mai mare dintre fraţii Gold nu a păşit însă vreodată[1]. În aceeaşi perioadă, Mihai Gold probează şi o deosebită conştiinţă de sine, care îl împiedică multă vreme să adere la societăţile de turism autohtone. Astfel, deşi va spune că arhimandritul Nifon l-a „onorat chiar de copil, cu o părintească şi aleasă amiciţie"[2], el nu figurează printre membrii Societăţii Carpatine „Sinaia", prezidată de înaltul prelat.

> În *Preumblările la Sinaia* (1885), Nifon descrie şi o grotă în muntele Piatra Arsă, pe care Mihai Gold (Haret) o numeşte în lucrarea sa de debut „peştera lui Bogdan". Aceasta deşi arhimandritul murise de un an, iar Moş Nălucă avea să mai trăiască ani buni. În acelaşi ghid, se vorbeşte de „fosta Societate Carpatină", deşi creaţia stareţului sinăian a fiinţat pînă prin 1912. Despre aceeaşi formaţiune, peste două decenii (*Boabe de grîu*) preşedintele T.C.R scrie: „*1910, cînd – din cauze pe care nu le ştim – a încetat orice activitate*". Deducem de aici că Haret: a) nu se avea atît de bine pe cît afirmă cu Nifon, b) la 1910 ţinea cu orice preţ să-l răsplătească pe N. Bogdan – de unde presupunerea că acesta îi făcuse servicii importante.

A aderat însă, peste hotare, la Clubul Alpin Francez, Siebenbürgischer Karpatenverein (S.K.V. 1911-1914). Abia la 1913 intră în Societatea Turiştilor Români, unde este, la scurtă vreme, promovat în comitetul de conducere.

între membrii căruia Radu Haret (într-o emisiune TV din vara 1984) îl citează şi pe unchiul său.

Legat de aceeaşi pretenţie, s-au pronunţat N. Dimitriu (vezi cap. *Pătrunderi…*), Şerban Ţiţeica („– *Era geograf? – Nu, viticultor*", în *România Pitorească*, ian. 1974) şi I. I.-Dunăreanu („*M. Haret, naturalist, iar nu geograf*", în *Călător prin munţi*, 1976, p.127).

[1] Radu Haret (*op. cit.*) remarcă „*fotografiile executate de Mihai Haret în cursul călătoriilor sale în Franţa. Albumele ne-au păstrat din acea vreme peste trei sute de fotografii*...". Nu am întîlnit însă publicată vreuna. Indiscutabil, Mihai Haret a ajuns în Franţa, dar el nu face vreodată referiri la munţii pe care i-ar fi urcat aici. Aceste deplasări se pare că aveau ţinte ceva mai puţin poetice: „*Prefera restaurantele cu bucătărie şi vinuri de calitate*", ne-a declarat în acest sens Florin Ştefănescu.

[2] *Al treilea anuar al Bucegilor*, p.121.

Avîndu-i în vedere firea cît şi unele gesturi ulterioare, îndrăznim să credem că subiectul nostru s-a alăturat seteriştilor doar cînd a fost sigur de o poziţie fruntaşă între aceştia. Totodată, brusca ascensiune pe linie turistică a lui Mihai Gold-Haret pare să fie mai puţin legată de cartea sa de debut, cît de moartea, cu un an înainte, a lui Spiru Haret. Întrucît acesta din urmă nu a avut descendenţi masculini în linie directă, lui M. Gold şi fraţilor săi li s-a permis să-şi adauge numelui de familie pe cel de Haret. Peste cîteva luni, Mihai Haret se mută în casa mătuşii sale (apreciată drept „a doua mamă") din strada General Manu, de care avea să fie (prin 1916-1919) înfiat.

Apar acum cele dintîi articole turistice ale lui Mihai G.-Haret (trei la număr, toate în volumul S.T.R.), semnate în calitate de „membru al Clubului Alpin Francez şi al Societăţii Regale Române de Geografie"[1]. Cum pomenitele titluri îi vor fi părut autorului insuficiente, într-o broşură reluînd aceste articole le sînt adăugate cele de „naturalist amator, viticultor, membru al [...] soc. Turiştilor Români şi al Soc. Carpatine Ardelene din Sibiu". Totodată, neîndestulătoare i s-a părut aceluiași poziţia de „nepot al statuii"[2], motiv pentru care a trecut la confecţionarea unei ascendenţe turistice pe măsură. Dacă pînă atunci se considerase că întîiul turist pe Bucegi a fost profesorul Jean A. Vaillant[3], el a ţinut să precizeze că „noi cunoaştem un alt român care a explorat Bucegii începînd cu 1837, şi care, pînă se va descoperi un altul şi mai vechi, rămîne primul bucegist român". Temerarul ar fi fost nimeni altul decît Carol S. Golld, bunicul său patern.

Asemeni protipendadei epocii, M. G.-Haret şi unii dintre prietenii săi de munte pozează în români (*Fanny* Seculici alegîndu-şi chiar un

[1] Nu ştim în baza căror realizări a fost admis în respectivul for, ori în „*Academia de Ştiinţe* [...] *devenită apoi parte integrantă a Academiei Române*", ca membru corespondent (R. Haret, *op. cit.*).

[2] Alex. Beldie, interviu în *Ani de drumeţie* de V. Borda şi N. Simion, 1976.

[3] Francezul Jean A. Vaillant a fost profesor la liceul Sf. Sava. În 1839, călăuzit de ţăranii Ion Puiu şi Stoica Vodă a suit la vîrful Omul, publicîndu-şi impresiile în lucrarea *La Roumanie...* (1844). Despre această întreprindere a scris N. Urechia, prima dată în *În Bucegi* (1906), apoi, atribuindu-i profesorului francez onoarea de „prim bucegist român", în revista *Printre hotare* nr. 4/1908. Scrisele lui J.A. Vaillant au inspirat şi amintitul articol lui M. Haret.

nume literar şi fotografiindu-se în costume populare neaoşe), dar îşi modifică numele cu ochii la Apus: *Sophie Bragadir, Natalie* Slivici, *Frosy* Neniţescu, P. *Soutzo*, *Mïchai* şi *Suzanne* Haret, aderă la grupări turistice occidentale și au scrisele împănate cu franţuzisme.
În paralel, observăm la cîţiva urmaşi de sex masculin ai lui Iosif Gold o redusă atracţie pentru patronimicul lor. Mihai, de pildă, semna în 1915 numai *G.-Haret*, după cum ulterior nu pare a fi avut deosebite reţineri în a adopta doar numele de familie al unchiului său Spiru. Fratele lui mai mic semna şi el, în 1976 (*Călător prin munţi*), „Iosif G.-Haret", deşi, după moartea lui (1981), pe crucea de la cimitirul Belu-catolic s-a scris doar „Gold". Mai mult decît atît, Radu, fiul lui Spiru Gold-Haret, a ajuns să se cheme doar „Haret" (cum apare şi în ferparul *României Libere*, în 1985).
Similar, Mihai Haret a manifestat dezinteres şi pentru ascendenţa alogenă a rudelor sale paterne. După cum am arătat, îl considera pe Carol S. Golld român, deşi acesta era de origine hanovrez, născut la Braşov. Aceasta optică se voia justificată prin faptul că C.S. Golld „*a venit în Muntenia* [...] *S-a însurat cu o româncă şi s-a românizat cu totul*". (N. Urechia, *Vraja Bucegilor*, capitolul *Premergătorii*), dar un alt nepot al sasului braşovean informează că bunica sa a fost Adelaida Burelli, fiica unui antreprenor italian.

Acesta, odată cu efectuarea unor măsurători topografice pe Bucegi, ar fi întreprins în masiv şi cîteva excursii de plăcere. Afirmaţia se baza pe documente din arhiva familiei, din care M. Gold-Haret s-a ferit să citeze însă, cu atît mai puţin să le reproducă în facsimil[1]. Cît priveşte itinerariile parcurse de înaintaşul său, M. Gold-Haret asigura că „vom vorbi altădată", fără a-şi onora promisiunea.

I-ar fi fost şi greu, în condiţiile în care activitatea în Bucegi la 1846 a inginerilor hotarnici Fischtum şi Papadopol a fost apreciată de cunoscători drept „fapt nemaipomenit pînă atunci pe aceste locuri"[2].

[1] Despre aceste „izvoare scrise" aminteşte şi Radu Sp. Haret, dar nici el nu publică vreunul.
[2] *Din plaiul Peleşului*, de I.G. Babeş.

1916-1923

După 1918, cele legate de turism reprezintă principala preocupare a lui Mihai Haret. Ca şi pînă atunci, el nu are o profesiune anume, dacă facem abstracţie de obligaţiile decurgînd din exploatarea viilor Haret de la Valea Călugărească (a căror producţie pare să-l fi scutit de probleme materiale deosebite[1]). Acum, Mihai Haret militează pentru înfiinţarea unei asociaţii de turism, „Hanul Drumeţilor", al cărui preşedinte va fi desemnat. În această calitate, probînd între altele spirit de organizare şi o remarcabilă tenacitate, el depăşeşte greutăţile primilor ani şi face din această grupare (transformată ulterior în Turing Clubul României) cea mai puternică asociaţie românească de turism.

M. Haret abordează acum şi problemele legate de protecţia naturii, într-o serie deschisă cu articolul „Parcurile naţionale din România"[2].

În 1924, Mihai Haret publică două cărţi. Prima dintre ele, intitulată „Castelul Peleş", tratează în amănunt despre reşedinţa de vară a familiei regale.

> Cheltuielile legate de realizarea acestei lucrări au fost următoarele (în lei): 79 263, factura tipografică (5 000 ex.); 2 000, fotografieri în castel; 10 000, călătorii diverse la Sinaia, *bacşişuri* etc.; 909,60, cheltuieli poştă pînă la 1 februarie 1924. Aceşti bani fuseseră acoperiţi astfel: 10 000 lei împrumut de la soc. Hanul Drumeţilor: 10 000 obţinuţi pe reclamele urmînd să apară în carte, iar restul de autor. În privinţa veniturilor, se preconiza ca ele să aparţină în totalitate

[1] După moartea lui Spiru Haret, i-au moştenit viile de la Valea Călugărească soţia, împreună cu sora dispărutului (căsătorită cu Pompiliu Eliad). Despre lucrul aici, „Mihu" nota: „*Culeg de 7 săptămîni* [...] *N-am atins recolta din 1923, cînd am făcut 11.700 decalitri, totuşi şi anul acesta stau foarte bine* [...] *Sperăm* [...] *să încasăm peste un milion* [...] *Totalul cheltuielilor anului viticol 1925-1926, va trece peste 350 000 lei*." (scrisoare lui Ion Bianu, la 1 nov. 1925).

[2] *La Nature*, august 1921. Materialul e socotit de I.I.-Dunăreanu, în *Călător prin munţi,* drept „*una din cele dîntîi luări de poziţie (dacă nu chiar prima)*" în domeniu. În ţară, M. Haret a mai publicat „Turism, carpatism, parcuri naţionale şi monumente ale naturii" (*Natura*, 3-5/1923), „Turism şi parcuri naţionale" (*Cultura*, 1924) şi broşura „Parc Naţional în Bucegii Superiori" (1938).

lui M. Haret, în vreme ce „Hanul Drumeţilor" urma, pe lîngă returnarea împrumutului, să primească „eventual cîteva cărţi".

În aceeaşi şedinţă a Consiliului de Administraţie în care a fost comunicată lista de cheltuieli expusă mai sus, Vasile Teodorescu s-a oferit să scrie o lucrare despre Peştera Ialomiţei, la preţul de 3 500 lei pentru un total de 3 000 exemplare, a cîte 16 pagini. A fost aprobată însă contrapropunerea lui Mihai Haret, „Valea Ialomiţei şi Peştera Ialomiţei", 16-32 pagini, 2 fotografii, în care scop autorului i-a fost aprobat un împrumut de 10 000 lei, din eventualul beneficiu al cărţii el urmînd să primească 50%, Centrala „Hanului Drumeţilor" 30% şi secţia Bucegilor 20%. Finalmente, lucrarea s-a numit „Peştera Ialomiţei şi Casa Peştera". *Castelul Peleş,* respectiv *Peştera Ialomiţei şi Casa Peştera* sînt ultimele cărţi publicate de Haret, care în restul vieţii a oferit tiparului articole, broşuri ori simple note.

Debutul cultului personalităţii lui M. Haret

În 1924 răzbat în coloanele publicaţiilor primele manifestări legate de cultul personalităţii lui M. Haret. Primul pas îl face, după cît se pare, Valeriu Puşcariu, care scrie despre „neobositul alpinist şi descoperitor al locurilor de tăinuită frumuseţe pe care le ascunde ţinutul de miazănoapte al Peşterii", despre „firea adevăratului iubitor de natură care nu lasă nimic necercetat în cale şi cu metoda omului de ştiinţă"[1]. Avea să îl imite curînd Ion I. Săvescu, copleşit şi el de „iubitul preşedinte", de „sufletul asociaţiei (Hanul Drumeţilor, n.n.)"[2].

Va urma o adevărată cascadă, nici pînă astăzi epuizată. Momentul de vîrf al acestor omagieri este perioada 1927-28, loc de producere fiind *Anuarele Bucegilor*:

> *"Fruntaşului* tecerist *Mihai Haret, părintele turismului românesc şi al Bucegilor, întreaga recunoştinţă a sufletului nostru."* (Haig Acterian)

[1] *Primul anuar al Bucegilor*.
[2] *Gazeta Sporturilor*, 23 sept. şi, respectiv, 13 noiembrie 1924.

“Trăiască d-l Mihai Haret...” (Vasile Teodorescu)

Prin stăruinţa, munca şi perseverenţa extraordinară a domnului Mihai Haret a (sic) *luat fiinţă Turing-Clubul României şi casa Peştera.”* (lt. Ştefan Ionescu)

“Sînt doi, poate îi cunoaşteţi, fraţii Haret, care îmi sînt dragi... Sînt nelipsiţi din cuprinsul acesta Mihai şi doctorul Petre Haret [...] Nu cutreieră Bucegii de ochii lumii [...] ci de plăcere *trupească şi sufletească. Şi minune, nu murdăresc nimic şi nu strică nimic pe unde trec. Hei, dar aşa suflete sînt rare...”*[1]

“Acestui mare român şi vajnicului luptător, harnicul domn Mihai Haret, ca şi neobosiţilor săi colaboratori, să le aducem imnuri de laudă pentru preţioasa lor operă.” (Russe Stănescu)

“Mihai Haret, părintele turismului românesc.” (Const. I. Ionescu)

“La hanul drumeţilor,
Pe munţii Bucegilor
A fost tot de berechet
Să trăieşti domnule Haret...” (Vasile Bumbulescu)

“Marea operă educativă a Touring-Clubului – expresie a civilizaţiei şi geniului neamului nostru – al cărui reprezentant este Mihai Haret, întrupare desăvîrşită a virtuţilor de idealism şi muncă a Românismului [...] *Doar unul este Mihai Haret, care din fragedă tinereţe a colindat şi studiat munţii* [...] *Este prea modest* [...] *Om de ştiinţă şi fierbinte idealist...”* (Nestor Urechia)

“J'ai eu le loisir de connaître [...] *plusieurs personnalités roumaines d'une grande distinction, parmi lesquelles le président du Touring-Club de Roumanie* [...] *D'une vaste érudition, modeste, mais brillant comme un vrai savant, monsieur Michel Haret ferait comme prési-*

[1] Este vădită amprenta fanteziei pe aceste scrise ale lui N. Urechia, întrucît:
a) M. Haret era îndeobşte recunoscător celor care-i aduceau elogii. Or în 1921, la moartea lui Ieronim, el nu pare să fi suferit prea mult, ba A. Urechia nu găsea deplasat să-i scrie că „*Ieronim s-a mutat cu purecii lui la dreapta tatălui*”, rezultînd „*un duşman al hanului mai puţin*”; b) în 1913 Mihai şi fratele lui nu se numeau *Haret*, ci *Gold*. De altfel, în aceeaşi lucrare, N. Urechia fabulează evident, datînd 1913 un dialog (altminteri instructiv) la Casa Omul – în realitate căzută de doi ani pradă flăcărilor.

dent du Club Alpin Français honneur a cette illustre compagnie... Enthousiaste patriote roumain et passioné alpiniste, auquel je demande pardon si j'offense trop sa grande modestie..." (J. Salles[1])

Indirect, omagii lui M. Haret aduceau şi semnatarii unor notaţii de genul: „prima casă de adăpost în munţi (Casa Peştera, n.n.)" (C. I. Ionescu), anterior căreia „nu au existat nici măcar case de adăpost pentru turişti" (Ioan G. Popescu)

Legat de acest fenomen:

a) el nu este nou: „*Bizanţul ne-a lăsat în sînge plăcerea de a ne pune capul în pulbere şi de-a săruta urmele tălpilor celor mari*" (George Călinescu).

b) în citatul de mai sus, nu întîmplător se vorbeşte despre plăcere: sicofantul are propriile avantaje, după principiul relevat de un alt înaintaş: „*...lăudîndu-te pe tine, lustruindu-se pe el*." Într-un necrolog dedicat regelui Ferdinand, M. Haret nu face excepţie de la regulă:
"*Regele Ferdinand I a fost un Rege Mare* [...] *De aceea şi jalea Neamului Românesc a fost grozavă, tocmai fiindcă a fost sinceră, deoarece fiecare Român a avut intuiţia atunci, că stingerea Regelui martir, bun şi blînd, era mai mult decît simpla pierdere a unui şef suprem; era o catastrofa naţională care ar fi putut zgudui din temelii acest Stat închegat cu atîtea sacrificii şi nu îndestul de consolidat. De aceea cu toţii, de la mic la mare, ne-am cutremurat.*
Graţie Providenţei însă, graţie mai ales cuminţeniei proverbiale a poporului Român, momentul cel mai greu a fost trecut cu bine şi sperăm că Ţara va continua să propăşească liniştit dezvoltîndu-se normal [...]

[1] Înflăcărata luare de poziţie a Jacquelinei Salles trădează, în formă cît şi în spirit, influenţa scriselor haretine: ea grafiază „Bulboace" şi „Piatra-Crai", compară cabana teceristă de la Peştera cu adăposturile Clubului Alpin Francez şi socoteşte marile ascensiuni din Bucegi „*en général pas inférieures à celles des Alpes*". De remarcat şi expresia *je continuerai peut-être un autre jour*, al cărei echivalent românesc îl găsim şi în scrisele lui Mihai Haret. Prin urmare, îndrăznim să credem că, pornind de la simpatia pe care i-o vădise o fiică (nu-i exclus tomnatică) a Franţei aflată în trecere prin Sinaia, liderul T.C.R. îi atribuie ulterior acesteia un material ce altminteri îi aparţine în întregime.

Lunga audienţă ce mi-a acordat la Bucureşti în ian[uarie] 1925 cînd m-am dus să-i prezint cartea mea «Castelul Peleş» [...] *şi să-i vorbesc de „Turing-Clubul României" pe atunci Hanul Drumeţilor* [...] *l-am putut face o lungă şi colorată expunere, asupra înfiinţării Hanului Drumeţilor, asupra activităţii sale prezente dar mai ales viitoare, asupra transformării asociaţiei în Turing-Clubul României* [...] *lucru ce l-a aprobat, dînd din cap...*"

În aceste condiţii este de înţeles cum, la numai un an de la *Restauraţie*, lui Carol II i se ridicau statui (O. Han), iar un turist precum I. Săvescu ţinea să tipărească în preajma aniversării zilei de naştere a suveranului: „*Dintr-un capăt pînă în celălalt, un simţământ de sărbătoare acoperă ţara* [...] *Primul sportiv al ţării* [...] *Turismul, unul din cele mai oropsite sporturi din* [...] *ţara noastră, se pare că şi-a consolidat în sfîrşit temeliile* [...] *Maiestatea Sa, unul dintre primii cercetători ai munţilor noştri* [...] *Să nu se uite că Maiestatea Sa Regele Carol II, pe timpul cînd era Principe Moştenitor, îşi petrecea vara în pădurile răcoroase de brad ale Sinaiei, unde, aproape săptămînal, organiza excursiuni la Peştera* [...] *Chilia răposatului părinte Leonida* [...] *-L adăpostea de multe ori în nopţile cînd vijelia şi răpăiturile ploii împiedicau pe Augustul turist să întreprindă un drum de noapte.* [...] *Un adînc cunoscător al chestiunii* (turistice, n.n) [...]".

Tot pe atunci, colonelul Strat semna telegrama: „*Cu prilejul sfinţirii casei T.C.R. secţia Braşov de pe Cristianul Mare, care poartă numele Majestăţii Voastre, gîndurile întregii şi numeroasei asistenţe se îndreaptă către Măria Voastră, desăvîrşit iubitor al naturii şi sprijinitor al turismului românesc, urînd Majestăţii Voastre sănătate şi voie bună*."

La mijlocul deceniului cinci, a fost rîndul lui Mihai I să fie consacrat „primul drumeţ al ţării" (*E.T.R.*, 1946).

Colaborarea cu Radu Ţiţeica din 1926-28

În 1926, tînărul Radu Ţiţeica a alcătuit un articol despre Valea Gălbenelelor, pe care, dornic să-l publice în *Anuarul Bucegilor*, l-a expediat spre avizare preşedintelui Turing-Clubului. Tot atunci, l-a informat pe

M. Haret că posedă o hartă a abruptului Caraiman-Coştila, pe care o voia de asemenea tipărită.

Iniţial (20 septembrie 1926), recenzentul a găsit „foarte bun" articolul. Cu o menţiune: „De ce *Valea Gălbenelului*[1]? Eu am auzit pe Jilipeanu *Valea Gălbenelelor*, de la floricelele[2] de munte numite *gălbenele*". Cînd articolul, rescris conform cerinţelor tipografiei, i-a parvenit pentru a doua oară, Mihai Haret l-a găsit „interesant". Aprecieri de acest gen vor fi fost măgulitoare pentru tînărul student, dar trebuie spus că ştiinţa despre abrupt a preşedintelui T.C.R. era neînsemnată, iar în cazul Văii Gălbenelelor chiar nulă.

> În schiţa însoţind lucrarea *Peştera Ialomiţei şi Casa Peştera,* zona abruptului prahovean (mai exact cea situată la sud de Valea Cerbului) este brăzdată de o mulţime de fire de multe ori fără legătură cu realitatea.
> Ca denumiri, apar doar văile Mălinului, Albă, Seacă (a Caraimanului), Carierelor, Seacă (a Jepilor), Comorilor (un singur fir).
> Exceptînd această ultimă vale, în restul abruptului sînt indicate *patru* cote (una în Coştila, două în preajma Tîrlei Berbecilor şi una privind Claia Mare.
> Posibilitatea ca M. Haret sa fi dobîndit informaţii noi în domeniu după apariţia lucrării *Peştera Ialomiţei şi Casa Peştera* este exclusă: *„din vara 1924, adică de cînd cu turingul şi cu casa Peştera, am uitat că mai există aceste minunate locuri"* (scrisoare către R. Ţiţeica, 24 oct. 1926).

Pentru a nu-şi trăda totuşi lacuna, Mihai Haret a abordat sub alt unghi problema:

> "*Urmăresc cu mare perseverenţă chestiunea toponimiei Carpaţilor scîlciată de multe ori şi greşit interpretată de însuşi cei la care te-ai aştepta mai puţin* [...] *Bietul moş Bogdan fostul meu profesor de carpatism şi tovarăş de excursiuni, cunoştea denumirile munţilor cum le cunosc ciobanii; fără nici o raţiune. La fel se întîmpla şi cu*

[1] Foarte probabil Radu Țițeica a preferat forma existentă în dicționare, și nu aceea a Bucurei Dumbravă.

[2] De sesizat aici că Haret consideră gălbenelele drept *floricele*, şi implicit mici ca dimensiune – ceea ce nu e cazul în realitate...

biata Bucura Dumbravă, care zicea că «Valea Jepilor» se numeşte «Valea Iepei» de la iapă femininul calului şi cîte alte bazaconii de astea aş putea cita. La fel Butmăloiu, care şi el e departe de a cunoaşte nomenclatura după cum ne-am aştepta de la un vechi cutreierător al Bucegilor. Singur Jilipeanu cunoştea mai exact denumirile. El mi-a spus mie de Valea Gălbenelelor. Da, e exact. Se zice Valea Mălinilor, nu V. Mălinului... Bazat pe consideraţiile de mai sus sînt de părere să rămînem la titlul de

***Prin Valea Gălbenelelor**...”*
iar titulatura de capitol va fi ***Excursiuni grele în Bucegi***

Titulatura aceasta deschide un capitol, care sper va deveni din ce în ce mai mare şi mai important în viitoarele anuare ale Bucegilor [...] *Anul acesta d-ta cu articolul dumitale faci începutul;* ***e posibil să pun şi eu o excursie*** (s.n.) [...] *Aştept cu mare nerăbdare harta Caraimanului şi Coştilelor: va fi ceva minunat pentru anuarul nostru* [...] *Încă o dată îţi mulţumesc pentru ea. Voi căuta să o scot cît mai frumoasă* [...] *Imediat ce o voi primi – o dau la desenator*...”

Liderului T.C.R. i-a parvenit apoi şi anunţata schiţă a Caraimanului şi Coştilei. Dincolo de vorbe (“nepreţuită”, „te felicit pentru ea”, „va fi un adevărat eveniment turistic-cultural pentru „T.C.R.” etc.), M. Haret nu avea de ce să fie încîntat de hartă. Ambiţiosul lider realiza pericolul, ignorat pare-se la întîia lectură a articolului despre Valea Gălbenelelor: prin reuşitele ei, noua pleiadă de turişti îşi eclipsa vădit precursorii. Această succesiune a performanţelor, altminteri în ordinea naturii, era percepută de Mihai Haret că o adevărată catastrofă, ameninţîndu-i, între altele, calitatea de „primul alpinist român în adevăratul sens al cuvîntului”, de realizator al „escaladelor cele mai grele, cu care se mîndresc astăzi alpiniştii foarte tari”[1].

Hotărît să-şi menţină cu orice preţ poziţia, fondatorul Hanului Drumeţilor i-a scris la 10 octombrie acelaşi an lui Radu Ţiţeica:

“Din cei ce sînt azi în viaţă (exceptînd pe Butmăloiu şi ceilalţi vînători-braconieri din Buşteni[2]) nimeni n-a parcurs mai mult ca mine versantul prahovean al Caraimanului şi Coştilelor [...] *Sînt şi eu deci competent în această regiune, n-ai să te îndoieşti cînd îţi spun că*

[1] C.I. Ionescu, *E.T.R.*, 1939.
[2] Cf. Radu Ţiţeica, Butmăloi a fost într-o vreme paznic de vînătoare.

am făcut de 8 ori Valea Albă, de 6 ori Valea Mălinului, de 4 sau 5 ori Valea Gălbenelelor[1]*; cunosc Strunga Gălbenelelor, căreia aşa-i zicea şi Jilipeanu; am făcut Văile Priponului (fiecare de cîte 2-3 ori), Caprelor, Verde (pe Valea Verde era chiar să cad în prăpastie – odată cînd o făceam cu Butmăloiu), Valea Coştilelor, Seacă, etc. Am făcut Brîul Mare, Brîul Caprelor, Brîul cu Jnepeni, Portiţa etc. Am suit de la Portiţa în Şaua Caraimanului, chiar prin Valea Portiţei. Am fotografii frumoase din întreaga regiune* [...]
Am explorat şi studiat această regiune înainte de război, cu Jilipeanu (cu Butmăloiu n-am mers decît de 2 ori, pe cînd cu Jilipeanu de mai bine de 30 de ori). Acesta, contrariu lui Butmăloiu, era un om cult, care-şi dădea seama de importanţa toponimiei. De la dînsul mi-am notat sumedenie de denumiri, în mare parte necunoscute chiar de Butmăloiu[2] [...] *Ca atare,* mi-am permis să adaug pe harta d-tale o mulţime de numiri*, pe care de vreme ce nu le-ai trecut, înţeleg că nu le cunoşteai..."*

Pe marginea acestor afirmaţii comentariile sînt indispensabile.

a) Dacă M. Haret l-ar fi cunoscut într-adevăr pe „Jilipeanu", i-ar fi ştiut numele corect, cel de *Gelepeanu* (formă existentă în scrisele celui care l-a însoţit în numeroase ture în abrupt, N. Urechia, şi în ale concitadinului său Vasile Teodorescu). Gelepeanu murise însă în 1923 şi nu putea infirma faptele puse în contul său. M. Haret şi-l prefera ca însoţitor pe Gelepeanu şi pentru că acesta căpătase o anumită notorietate, graţie cărţii *Vraja Bucegilor* de Nestor Urechia, apărută în acel an;
b) menţiuni de genul „era să cad în prăpastie" mai întîlnim în textele lui M. Haret, cu unic scop impresionarea cititorului;
c) fotografia lui M. Haret care va însoţi articolul lui R. Ţiţeica despre Valea Gălbenelelor poartă menţiunea „*vedere generală de pe Creasta (?) Gălbenelelor*", dar este luată în realitate de la obîrşia Văii Verzi şi înfăţişează abruptul nordic al Coştilei.

---

[1] Deşi ulterior va scrie că a efectuat premiera Văii Gălbenelelor în 1906, pînă la *Al doilea anuar al Bucegilor* scrisele lui M. Haret ignoră complet această arteră.
[2] Legat de competenţa alpină şi toponimică a lui M. Haret, este interesant de notat că pînă în 1926, dacă facem abstracţie de trimiterile din 1910, el nu publică nici un material despre abruptul Bucegilor, cu atît mai puţin nu vehiculează denumiri. Această din urmă observaţie priveşte şi singura lui descriere alpină de pînă atunci (*La Lanţuri*, Piatra Craiului).

Bănuindu-şi interlocutorul anesteziat, Haret şi-a continuat demersul:

*"*Ca exemplu pentru tineret *aş dori să mă trec şi eu în grupul care aţi făcut excursia* [...] căci am făcut-o de mai multe ori şi am chiar fotografii..."[1]

Întrucît în convorbiri anterioare cu membrii grupului Ţiţeica preşedintele T.C.R. se vădise aproape ignorant în materie de abrupt[2], propunerea a fost respinsă, sub pretextul că lumea turistică luase deja cunoștință de componenţa grupului care suise valea ("I. Cantuniari, Ş. şi R. Ţiţeica", după cum se va preciza în anuar). S-a admis doar „a pune notă cum că deoarece am făcut de mai multe ori V. Gălbenelelor, se explică de ce am fotografii"[3].

Reculul viticultorului a fost de moment. La 24 octombrie 1926, încîntat „cum pe negîndite se naşte colaborarea între oameni", Haret scria:

"Voi reface curbele de nivel din regiunea păduroasă, căci eu le am foarte exact la scara 1/5 000 [...] *Am harta Văii Gălbenelelor la 1/5 000 făcută de mine. Da ştiu, astfel de lucrări reclamă un număr enorm de observaţii. Dovada sînt drumurile şi notele mele. Eu am parcurs abruptul Jepi-Caraiman-Coştile-Moraru-Bucşoiu cam de 100 de ori şi anume: de 2 ori cu Butmăloiu (care nu era bună călăuză mergînd prea repede, n-avea răbdare să aştepte facerea observaţiilor), de 30*

---

[1] Chiar dacă dovezile ne lipsesc, este greu de crezut că acest gen de intervenţie a rămas singular în cariera lui M. Haret...

[2] În primii lor ani de activitate montană, fraţii Ţiţeica l-au privit pe şeful T.C.R. cu respectul datorat omului cu o apreciabilă carte de vizită turistică, dar şi socială. Cercetînd Bucegii şi consultînd în paralel publicaţiile epocii, fraţii Ţiţeica au sesizat exagerări (de genul „escalada *Brîului Mare al Caraimanului"*, cum apare în *Anuarul S.T.R.* 1915) şi chiar flagrante inexactităţi (cazul turelor directe Portiţa-Şaua Mare a Caraimanului), care i-au făcut să devină „circumspecţi în interpretarea unei anumite bibliografii".

Cînd a primit scrisoarea din 10 octombrie 1926, Radu Ţiţeica a apreciat-o drept „*plină de neadevăruri, Haret declarînd că a parcurs o mulţime de trasee în abrupt, văi şi brîne, pe care ştiu sigur, din convorbiri anterioare cu el, că nu le cunoştea*..." (*Memorii*, p. 46-48). De această neştiinţă şi-a dat seama în vara anului 1925 şi Ion Cantuniari, cînd i-a solicitat lui M. Haret detalii privind versantul nordic al Coştilei.

[3] Radu Țițeica a acceptat propunerea (va folosi *Gălbenelelor* întreaga viață). În Al doilea Anuar al Bucegilor, articolul său conține această formă, pe care o întîlnim și în harta însoțind volumul (Strunga, respectiv Colțul), în paralel cu *Gălbinelelor* (Valea).

de ori cu Jilipeanu de care mă lega o prietenie de 20 de ani; de 6 ori cu Ştefan din Moraru şi restul cu Gheorghe Cîrnu sau cu Moş Bogdan. Cred că observaţiile mele trec de 2 000; ele se întind pe un interval de timp lung (1905-1915) şi 1919-1923). N-ar fi imposibil să am curbele de nivel din Valea Albă pe care am parcurs-o şi cercetat-o de vreo 8 sau 10 ori. Tot cu busola-alidadă am lucrat şi eu, plus aparatul fotografic şi barometrul altimetric al colonelului Goulier. Harta Statului Major pentru întreg acest abrupt este de o fantezie poetică, aşa încît te sfătuiesc să nu te mai bazezi pe ea[1] [...] *Am frumoase şi numeroase fotografii după întreg acest abrupt: păcat că mijloacele lipsesc pentru a le putea publica pe toate..."*

Nici acest demers nu a fost luat în serios. Cu poarta închisă înainte, inventivul nu şi-a făcut însă complexe din a escalada gardul.

Articolul „În vîrful Coştilelor din abruptul prahovean"

Am arătat că iniţial, alături de articolul lui Radu Ţiţeica despre Valea Gălbenelelor, M. Haret găsea „*posibil* să pun şi eu o excursie", reţinere de care s-a ulterior s-a dispensat complet.

Experienţa în domeniu i se limita însă la cinci-şase trasee din categoria Văii Albe[2]. La jumătatea deceniului trei, asemenea rute deveniseră mai mult decît banale, dar Mihai Haret poseda suficiente însuşiri pentru a pune pe hîrtie descrierea unei ture (în 2 octombrie 1915) dintre cele

[1] Nu am consultat această hartă a Marelui Stat Major, pentru a verifica afirmaţia de mai sus. Cert este că într-o schiţă haretină a Bucegilor (1915) „*cele mai multe altitudini sînt luate după hărţile Marelui Stat Major*", în vreme ce harta din *Peştera Ialomiţei şi Casa Peştera* este „*aranjată după harta Inst. Geografic* (al Marelui Stat Major, n.n.)*, a Statului Major Austriac, a inginerului Sîngeorzan din călăuza Găleşescu şi mai ales după ridicări şi cercetări personale*").

[2] Exceptînd Valea Priponului (pe care la 1910 o găsise „*grea şi periculoasă*"), primul tecerist nu călcase în Coştila decît în porţiunea mediană a Văii Mălinului. Aici a fost luată, în dreptul trecerii spre Poiana Mălinului, singura fotografie publicată reprezentîndu-l pe M. Haret în abrupt (imagine comercializată de autor, înainte de 1913, sub forma unei vederi purtînd menţiunea „*Un loc periculos pe Valea Mălin*").

mai dificile, prin locuri pe unde altminteri nu trecuse nici cu privirea. În acest scop, eroul nostru a folosit trei surse de informaţie:

a) un articol din *Anuarul S.T.R.* 1910 ("Ascensiunea muntelui Coştila", de Nicolae Bogdan). Pornind de la acesta, şi-a încropit o trecere pe ruta Vîlcelul Poieniţei–Valea Mălinului–Poiana Mălinului–Brîul Caprelor–Valea Seacă–Brîul cu Jnepeni[1];

b) schiţa Caraiman–Coştila (autor Radu Ţiţeica), graţie căreia M. Haret revendică şi suişul Văii Ţapului pînă în Brîul Mare, urmat de coborîrea pe Valea Mălinului;

c) o fotografie (dintr-un set datorat, se pare, tot „Nălucii Bucegilor"[2]), purtînd legenda „Peretele Caraimanului (sic) spre Creasta Viilor Senza-

---

[1] În excursia redată în *Anuarul S.T.R.*. alături de ghidul Butmăloi, a participat şi un alt turist (nenumit). Bazat pe cele aflate de la Butmăloi, Radu Ţiţeica spune (*Memorii*) că este vorba chiar de M. Haret. Este probabil o eroare de memorie a septuagenarului cabanier, căci dincolo de contraargumentele din textul nostru, M. Haret pretinde că în 1915 a stabilit o premieră (vezi nota C.I. Ionescu), or ascensiunea lui N. Bogdan a avut loc în 1908-1909.

În context, R. Ţiţeica mai notează (*op. cit.*): „*De la Creasta Viilor Senzaţii, participanţii, speriaţi probabil de aspectul finalei Văii Ţapului, nu au vrut să mai continue ascensiunea, scriind: «A urca mai sus crezurăm de prisos, căci numaidecît ajungeam în brîul cel mare al Coştilei, pe care îl cunoşteam foarte bine, fiind făcut de mai multe ori de noi şi de aceea hotărîrăm că e mult mai bine şi mai nimerit să ne întoarcem pe Valea Verde, un drum nou şi cu totul necunoscut de noi». Faptele mi-au fost povestite şi de către Butmăloi*".

[2] În acest articol, M. Haret susţine că a luat fotografii în cursul escaladei Văii Seci a Coştilei („*fotografiem cu greutate, deoarece panta este atît de repede încît nu putem sta jos decît ţinîndu-ne cu ambele mîini de ierburi*"), dar nici o astfel de imagine nu răzbate în presă. În schimb, el publică după 1926 mai multe fotografii ale abruptului, ce reproduc doar peisaje (nu şi oameni, cu atît mai puţin propria persoană) din locuri unde se poate demonstra uşor că M. Haret nu a călcat. Din acest motiv le-au fost alăturate nu o dată legende eronate:

a) în anuarul Bucegilor (1927):

– „*Peretele* Caraimanului (sic) *spre Creasta Viilor Senzaţii*", peisaj inexistent în zona Seacă–Ţapului;

– „*Abruptul Coştilei între văile Mălinului şi Gălbenelelor*";

b) ultima imagine este reluată în *E.T.R.* 1938, cu explicaţia „*Colţii şi V. Bucşoiului văzuţi chiar de pe această vale mai jos de Săritoare*". În realitate ea înfăţişează muchia cu brîuri ce străjuieşte pe dreapta Valea Bucşoaiei.

ţii". Falsul iese însă lesne la iveală, favorizat între altele de independenţa pe care M. Haret şi-o ia faţă de textul seterist, cît şi interpretării – inevitabil greşite în cazul unui profan – a fotografiilor şi a hărţii Ţiţeica:

> – din Valea Seacă a Coştilei nu se vede Poiana Coştilei, iar Colţii Morarului nu se înfăţişează ochiului „mai mult decît clar" (Acul Mare le maschează pe celelalte);
> – porţiunea de creastă redată în fotografia însoţind articolul lui M. Haret se află realmente pe muchia Seacă–Ţapului, care este într-adevăr orizontală, dar nu are „*cam 100 metri lungime"*, ci doar 50, totodată nefiind „*foarte ascuţită*", ci suficient de largă pentru ca omul să umble pe ea fără nici o problemă. De asemenea, locul respectiv se află *la nivelul* Brîului cu Jnepeni, pentru a cărui atingere nu mai este necesar de aici încă un urcuş ("*gîfîind din greu*") pe Valea Ţapului.
> – coborîrea din creastă în Valea Ţapului este constant descendentă şi prin urmare nu se merge „*cînd urcînd, cînd scoborînd*";
> – Valea Ţapului, deasupra Brîului cu Jnepeni, prezintă **două** braţe, clare, şi prin urmare nu te deplasezi „*cînd pe dreapta, cînd pe stînga, cînd pe **firul** văii"*.
> – pe segmentul aflat imediat la sud de muchia Ţapului–Mălin, Brîul Mare nu are un parcurs „neîntrerupt", ci acuză o discontinuitate, care nu se depăşeşte „cu uşurinţă" (motiv pentru care vînătorul Tunaru a şi fixat, în primele decenii ale secolului XX, un cablu ajutător);
> – din muchia Ţapului–Mălin, mergînd pe brîu nu ai această din urmă vale la stînga (mai degrabil punctul de atins este în dreapta), cum apare doar privitorului neavizat al hărţii – în cazul nostru, M. Haret).

Aceste greşeli nu pot fi atribuite unor rateuri de memorie, rîndurile lui M. Haret redînd „aproape cuvînt cu cuvînt" notaţiile din timpul (pretinsei) ascensiuni.

Incorectitudinile autorului nu se opresc aici. Pasămite extaziat de priveliştea de pe muchia Seacă–Ţapului (la nivelul Brîului cu Jnepeni), M. Haret a găsit că „ar fi drept să i se zică Creasta Viilor Senzaţii"[1].

Respectivele clişee credem că au aparţinut iniţial lui N. Bogdan (care a descris rute prin apropierea locurilor fotografiate), după moartea acestuia colecţia fiind preluată de ucenicul său întru carpatism, M. Haret.

[1] Cu privire la oportunitatea acestei denumiri, părerile sînt împărţite. „*Ce nume nefericit*", opina Radu Ţiţeica (*Memorii*). În acelaşi sens, Nae Dimitriu admitea că

De asemenea, deşi scrisese că „anul acesta d-ta cu articolul d-tale faci începutul", în anuar şi-a plasat producţia înaintea rîndurilor lui R. Ţiţeica. În acelaşi volum, o notă redacţională informa că „ambele explorări (turele descrise de R. Ţiţeica şi M. Haret, n.n.) [...] au fost efectuate pentru prima dată de către Nicolae Bogdan, doctorul Petru Gold-Haret şi domnul Mihai Haret, sub conducerea vestitei călăuzei Nicolae Jilipeanu[1]" – însoţitori literari aleşi şi de această dată cu grijă, dintre cei care nu mai puteau contesta nimic...

Aceste amănunte par să fi scăpat însă contemporanilor[2].

Prima hartă a abruptului Bucegilor

Revenim la pasajul din scrisoarea să datată 10 octombrie 1926, unde Mihai Haret recunoaşte că şi-a permis să adauge „o mulţime de numiri". Acestea aveau să fie:

M. Haret a atins muchia în cauză, însă lua în derîdere toponimicul propus de acesta. Ulterior, considerînd-o „*improprie toponimiei munţilor noştri*", N. Dimitriu îl va înlocui cu aceea de „Creasta Frumoasă" (*Buletinul Alpin* nr. 1-2/1933). De Creasta Viilor Senzaţii aminteşte şi Alfredo Pugi (*România Pitorească*, 1933), care o confundă însă cu muchia Seacă-Verde.

În lucrările sale, dînd credit lui M. Haret, W. Kargel a popularizat în mai multe rînduri toponimicul.

[1] Între alte reproşuri făcute acestei descrieri haretine, R. Ţiţeica sublinia că „Gelepeanu numea această vale «Valea Largă»" (*op. cit.*, p. 48-49).

[2] „*Cetirea minunatelor articole «In vîrful Coştilelor prin abruptul prahovean» de Mihai Haret şi «Prin Valea Gălbenelelor» de Radu Ţiţeica a fost o desfătare pentru sufletul meu, răscolind preţioase amintiri, de pe vremea cînd exploram, cu nenea Nicolae Gelepeanu, aceste abrupturi ale Caraimanului şi Coştilei*" (N. Urechia, în *Al treilea anuar al Bucegilor*, p.112). La N. Urechia asemenea aprecieri nu sînt singulare, în faţa unui alt material haretin el declarîndu-se uimit „*încă o dată de ce spirit ştiinţific este animat preşedintele T.-C.R. şi cu cîtă răbdare şi meticuloasă perseverenţă, calităţi ale adevăratului savant, este înzestrat acest* ***apostol*** *(subl. text) al turismului*."

Valea Zăpezii (”denumire cunoscută în genere”), respectiv **Şiştoaca Dracilor.** Fire pe clinul sudic al Caraimanului, în apropierea cabanei omonime de astăzi.
Al doilea toponimic deschide seria denumirilor haretine apreciate de unii contemporani drept ridicole ori de-a dreptul stupide.

“***Brîul mic al Caraimanului,*** *care începe din Valea Jepilor, chiar din dreptul fostei Case Caraiman* (pe locul căreia s-a construit cea de azi, n.n) şi care [...] *răspunde chiar în vîrful de jos al Şelei* (colţul care domină obîrşia Hornurilor Văii Seci, la extremitatea răsăriteană a Şeii Mari, n.n.)”, adică pe la cota 2260. *Acest brîu interesant are o pantă înverzită care-l leagă de brîul mare şi care de asemenea cred că trebuie notată pe hartă*.”
Despre acest brîu (imediat inferior celui Mare), M. Haret e foarte posibil să fi știut de la ciobani.

Vîlcelul Înţepenit (imediat la est de „Valea Zăpezii”)[1]

Vîlcelul Tremuriciului (afluent pe stînga confluînd cu valea Spumoasă la aprox. 1600 m alt).
Haret parcursese sub conducerea lui N. Bogdan, în primul deceniu al secolului, un drum pe vechiul hățaș dintre Poiana Tîrlelor (Caraiman) și Platoul Bucegilor. Cu acel prilej, un participant la tură exasperat de o zonă nesigură (am identificat-o în rampa ce coboară în actuala Spumoasă), a propus ca locului să i se spună Valea Tremuriciului. Fusese o glumă, cu o soartă aparte însă. Pe de o parte, N. Bogdan ține să o amintească într-o descriere a drumului din *Anuarul S.T.R.* 1909. Pe de altă parte, pe cînd își fabrica un trecut alpin în ochii tînărului Radu Țițeica, M. Haret își justifică unele intervenții pe harta acestuia (zona sud-estică Caraimanului, mai exact) în felul următor:

"*După cîte ştiu eu, cea însemnată de mine Vîlcelul Tremuriciului este Vîlcelul Portiţei şi valea însemnată a Portiţei, care vine tocmai din mijlocul Şeii C*[araimanului]*, se numeşte Valea Tremuriciului sau a Carierelor*.”

Din acest stadiu, e de precizat că știința ambilor asupra jumătății inferioare a viitoarei Văi Spumoase se limita la traversarea ei, pe vechiul

[1] R. Ţiţeica trasează corect „Şiştoaca Dracilor” ca traversînd cu două fire Brîul Mare al Caraimanului, nu şi „Vîlcelul Înţepenit” (indicat cu obîrşie sub „Brîna Mică a Caraimanului”). Va fi explorat doar vizual zona, de pe învecinaţii Jepi Mici, de unde e greu reperabil că firul în chestiune răzbate pînă la marginea apuseană a Şeii Mari.

hățaș amintit. În aceste condiții, în hartă apare un afluent ce răzbate chiar deasupra Brîului Portiței (imediat la SV de ultima), ba chiar primind un fir pe stînga. Nu știm cît este aici intervenție a lui Haret[1], și cît observații grăbite de la distanță ale lui R. Țițeica, cert este că ele primesc denumirea *Vîlcelul Tremuriciului*, respectiv *Vîlcelul Portiței*. Cele două toponimice nu vor rezista în timp, probă pe care o trece însă cu brio altă invenție haretină: întreg bazinul de acolo, deși lipsit de vreun curs de apă, e numit *Valea Spumoasă*.

Eroarea se datorează pe deoparte lui R. Țițeica, care – după cum am arătat – nu parcursese partea inferioară a văii și, prin urmare, s-a mulţumit cu observaţiile de la distanţă, mai exact din poteca Văii Jepilor. Din respectivul punct perspectiva i-a jucat însă un renghi, căci a luat drept „Valea Portiţei" (ascunsă în realitate privirilor) un fir aflat imediat la est de aceasta şi caracterizat prin cîteva bogate izvoare. Ca urmare, a menţionat pe schiţa de hartă: „*Valea Portiţei (care formează cascada de la cariere)"*, veriga următoare a lanţului de greşeli aparţinînd mai mult decît probabil lui Mihai Haret, care va fi optat în ultimul moment pentru – specialitate a casei! – o titulatură bombastică. În ciuda neconcordanţei cu terenul, toponimicul s-a păstrat[2].

"**Grohotişul Înflorit** fiind primăvara cu multe flori pe el".

Mai mult ca sigur tot Haret ține să-l indice pe hartă (prin intermediul unei largi arii, aparent al unei poieni), la nivelul hățașului ciobănesc

---

[1] Există pe hartă mențiunea „*Brîna Portiței pînă în Vîlcelul Mortului*", datorată fără îndoială lui Haret, asta deși cingătoarea se prelungea mult la nord de acel fir.

[2] Pînă la război, denumirea este preluată fără rezerve de alți autori, doar I.I.-Dunăreanu (1936) vorbeşte despre „*Vîlc. Spumos*", vizibil din poteca Văii Jepilor.
În ghidurile postbelice, se fac precizări de genul „*apele ce se despletesc în cascade în dreptul vechilor cariere ale Caraimanului nu au nimic comun cu Valea Spumoasă, ele aparţinînd Vîlcelului Înspumat*" (*Bucegii turism-alpinism*, p. 39), dar denumirea este menţinută. Mai mult, la 1988 Spumoasa este prezentată ca unindu-se direct cu Valea Jepilor, imediat la est de ea fiind trasat un „Vîlcel cu Lespezi" ("*care se termină cu un perete înalt de 50 m, o adevărată capcană care a costat viaţa multor alpinişti"*) (W. Kargel, *Drumuri spre culmi,* p. 15-16). Autorul extrasului de mai sus nu pare să fi cercetat în amănunt zona (el însuşi o apreciază drept „greu de descifrat"), motiv pentru care va fi preluat de la alţii informaţii eronate. „Vîlcelul cu Lespezi" nu este însă altceva decît porţiunea inferioară a Văii Spumoase.
În context, R. Ţiţeica va scrie despre „Valea Portiţei", respectiv „Valea Spumoasă, vale pe care am admirat-o toţi cei care am coborît poteca Văii Jepilor" (*Memorii*).

dintre Poiana Tîrlelor și Valea Jepilor, respectiv între Valea Spumoasă de azi și afluentul ei care pornește către sud-est de sub Portița.

E greu de spus aici la ce loc exact se referea Haret. Să fi fost vorba de panta stîncoasă pe unde hățașul amintit coboară în Spumoasă? Ori auzise vag de el, dar i-a plăcut cum sună și a ținut să-l imortalizeze pe undeva? Oricum ar fi, se va ajunge ca W. Kargel (1988) să atribuie greșit denumirea *unui fir de vale*, mai exact afluentului pomenit mai sus.

"**Vîlcelul Mortului** fiindcă în acest vîlcel a căzut şi a murit acum vreo 25-30 ani un excursionist" (pe hartă, fir al Văii Seci cu obîrşie la NE de Şaua Mare).
În Caraiman se înregistraseră pînă atunci două accidente mortale: Avram Blum (moldovean venit în vilegiatură la Sinaia, care a dispărut în iulie 1910, fiind găsit peste un an, „*la stînga de poiana a 2-a din Caraiman*"[1]) şi Şerban Magheriu (1882-1912), căzut peste marea săritoare a Văii Spumoase. Îndeosebi ultima nenorocire a făcut vîlvă printre buşteneni, care numesc şi astăzi locul *Vîlcelul Mortului*.
Ignorînd aceste amănunte, Haret atribuie denumirea unui fir din zona de obîrșie a Văii Seci.

Vîrful Picătura

Albişoarele Văii Albe

Pe versantul nordic al Caraimanului (partea lui superioară), alături de două vîlcele intersectînd Brîul Văii Albe care îi suscitaseră interesul, Radu Ţiţeica trasează în schiţa din 1926, imediat în aval, şi un al treilea fir (după toate aparenţele ulterioara Albişoară a Brîului). Pe acesta M. Haret notează, în harta trimisă la tipar, denumirea „Albişoarele Văii Albe".
Despre această denumire cîteva remarci sînt inevitabile: a) M. Haret tratează aici o zonă care i-a fost întotdeauna străină: în 1910 scrie că Valea Albă nu primeşte pe dreapta **nici un afluent**, pentru ca în 1924 să traseze tot aici nu mai puţin de **14 fire**; b) avem de a face cu un pleonasm, albişoarele fiind prin definiţie ale Văii Albe; c) este greşit ca un singur fir să se numească „Albişoare" (la plural); d) „*Ce înţelegi prin Albişoarele Văii Albe*", îl chestiona N. Urechia pe R. Ţiţeica (scrisoare, 4 iulie 1927), de unde concluzia că Gelepeanu şi ai săi nu aveau ştiinţă de acest toponimic.

[1] Cf. Vasile Teodorescu, *Sfaturi folositoare turiştilor pe munţi*, 1921.

Ulterior, sub numele de *albişoare* vor fi avuţi în vedere toţi afluenţii pe dreapta, din zona de stîncă, ai Văii Albe.

Vîlcelul ladul Văii Albe

Poiana „La Verdeaţă"

Valea cu Scoruşi (fir confluînd cu valea Mălinului, pe dreapta, la cca. 2000 m altitudine) Denumire haretină dintre cele voindu-se (nemărturisit) replică la un toponimic deja existent (în cazul de faţă Valea Mălinului). Nici în tinereţea lui Radu Ţiţeica şi nici astăzi pe această vale de altitudine nu există însă vreun scoruş[1].

Colţii Mălinului (zona între văile Scoruşilor şi Mălin, deci pe dreapta geografică a acestei din urmă văi).
Nu ştim cu certitudine ce loc din Coştila viza M. Haret aici; dacă este vorba de cele trei vîrfuri situate pe stînga Mălinului, nu-i exclus să fi luat cunoştinţă de ele dintr-o schiţă a lui Ary Murnu din *Vraja Bucegilor*, după cum toponimicul în sine va fi provenind de la un cunoscător localnic al locurilor. Oricum ar fi, întrucît „*colţi, în vorbirea ciobanilor înseamnă un clin acoperit cu lespezi şi iarbă, iar nicidecum nişte vîrfuri*"[2], pe hartă R. Ţiţeica a indicat pajiştea situată la acelaşi nivel, dar pe malul opus al văii.
Denumirea de Colţii Mălinului reapare în 1933 (*Buletinul Alpin*), desemnînd cele trei ţancuri pe care le face muchia Mălinului-Ţapului imediat sub Brîul Mare, pentru ca ulterior termenul să fie folosit doar la singular și indicînd pe cel mai impozant dintre acestea.

Vîrful Măgarului (pe dreapta Văii Colţilor)

Vîrful Prăpădit (pe dreapta Văii Seci a Coştilei)

Lista nu era nici pe departe închisă:

"*Te rog să mai adaugi: Văile notate de mine cu 1 şi 2 sînt Valea Ţapului şi Valea Urzicii. Sînt aproape sigur că 2* (cifră probabil pe vreo

[1] „*Nu ştiu de ce această vale* (a Mălinului, n.n.) *se numeşte aşa, deoarece nu am văzut, pe ea, mălini, dar poate printre copăceii din partea inferioară sau din Poiana Mălinului pot fi şi mălini. Numele, însă, de Valea Scoruşilor nu e justificat de nimic, în această vale neexistînd nici un copăcel...*" (R. Ţiţeica, *op. cit,* p. 48).
[2] *Al treilea anuar al Bucegilor*.

ciornă de hartă, circulînd între cei doi, n.n.) *este Valea Urzicii şi 1 Valea Ţapului. Denumirile d-lui Nestor Urechia din Vraja Bucegilor sînt denumiri de fantezie; de altfel Jilipeanu pretindea că nu există denumirea de Valea Urzicii şi el îi zicea tot Valea Adîncă* […]. *Însă aci Jilipeanu se înşela, deoarece eu am auzit numele de Valea Urzicii de la ciobanul Ştefan din Moraru şi de la Costache din Caraiman, care au ciobănit prin acele locuri timp de 30 de ani şi care după Jilipeanu erau cei mai buni cunoscători (ca topografie şi ca toponimie) ai abruptului Caraiman-Coştile. De altfel d-l Popovici-Hatzeg, în monumentala sa lucrare scrisă acum 30-35 de ani, vorbeşte de Valea Urzicii din Coştila şi din apropierea Priponului* [...] *Tocmai nu am aici notele şi schiţele care notează despre aceste două văi...*"

Pentru un neavizat, asemenea construcţii sunt fără cusur şi el nu poate decît să se încline în faţa erudiţiei alpine a maestrului.

Dacă ar fi luat însă cu adevărat note despre clinul nordic al Coştilei, informaţiile decurgînd din ele ar fi răzbit în lucrarea lui Haret din 1910, ori măcar în cea din 1924. În realitate, M. Haret a aflat despre văile Largă şi Adîncă nu de la Gelepeanu, ci din cartea lui N. Urechia *Vraja Bucegilor,* şi, mai mult sau mai puţin invidios, le-a înlocuit în schiţa pornind spre tipar cu denumiri proprii, inventate sau adaptate[1].

Unul dintre acestea este „Valea Urzicii". M. Haret ştia într-adevăr de ea din cartea lui Popovici-Hatzeg, o şi enumerase de altfel la 1910 între văile Coştilei, fără a-i preciza însă poziţia. Abia la 1926 el o trasează în plin versant nordic al Coştilei, dovedindu-se însă un cititor neatent al „monumentalei lucrări". Căci prin „Valea Urzicii" Popovici-Hatzeg avea în vedere „un afluent pe dreapta al Văii Cerbului", „interesant prin depozitele de tuf calcar depuse la îmbucătura lui şi datorită nenumăratelor izvoare care vin din conglomeratul calcaros al Coştilei"[2]. Geologul pare să fi avut însă în vedere aici „Hoagele Urzicii" – pîrîul rezultat din unirea vă-

[1] În ce priveşte „Valea Ţapului", acest toponimic „a *fost probabil inventat de către Mihai Haret, poate prin analogie cu Valea Caprelor*" (R. Ţiţeica, *Memorii*, p.43).

[2] „*De semblables depôts tufacés se sont formés au voisinage de la Valea Urzicii, affluent droit de la Valea Cerbului, prés Buşteni: il sont dus à des sources qui sortent du conglomerat calcaire de Bucegi*" (*Étude géologique des environs de Campulung et Sinaia*, Paris, 1898). Autorul nu pomeneşte nimic, în lucrare, despre Valea Priponului.

ilor Coştila şi Gălbenele[1]. Ori valea indicată de M. Haret sub acest nume este seacă şi nici nu vădeşte depozite de tuf calcaros.

Între denumirile de ultimă oră atribuite de M. Haret, pentru care nu a solicitat nici măcar formal acceptul autorului schiţei, s-a aflat şi cea privind un alt afluent al Văii Seci, *Valea lui Zangur*. Intrigat de acest toponimic, Radu Ţiţeica a făcut cercetări în Buşteni, fără a depista vreun locuitor cu acest nume. La Azuga a găsit totuşi un *Zangor*[2].

> E de semnalat, în hartă, anumită o eroare datorată lui R. Ţiţeica. În cazul firelor de obîrşie ale Văii Seci a Caraimanului, se preia reprezentarea lui M. Haret din 1924 (or firul Hornurilor primeşte întîi Vîlcelul Mortului, nu Valea Spălăturii, aşa cum apare în schiţă[3])

Pe hartă, M. Haret a adăugat curbe de nivel şi cote (detalii ce lipsesc aproape cu desăvîrşire din scrisele lui precedente despre abrupt. Legat de acestea, Radu Țițeica va nota:

> *"Mihai Haret, care adeseori se intitula «geograf alpin», a comis două greşeli, pe care nici un geograf nu le-ar comite. Prima greşeală a fost redesenarea schiţei la* [...] *1/10 500. Orice geograf ştie că scara se alege astfel încît să poată fi transformate uşor măsurători de pe*

---

[1] Vezi în acest sens *Bucegii turism-alpinism*, 1961, de N. Dimitriu şi E. Cristea.

[2] Este drept că în Bușteni a viețuit Ion *Zangor*, mort în război (1916). Mai mult decît tragic, fiul său (pe nume Ecobică, 1917-1944) se prăpădește în a doua conflagrație, ambii fiind pomeniți de o cruce, în curtea bisericii domnești din localitate.

[3] În mod neaşteptat, alpinişti care au călcat locurile înfăţişează firele de obîrşie ale Secii Caraimanului mai mult decît fantezist. Nae Dimitriu, de pildă, după ce copiază (*Educaţia Fizică*, nov. 1931) aproape identic schiţa Ţiţeica, oferă o reprezentare corectă a locurilor (*op. cit*., apr. 1932), pentru ca în *Buletinul Alpin* (an I, nr. 1-2), să reia erorile din 1931. Mai mult, în *Bucegii turism-alpinism,* p. 200, Hornurile sunt reprezentate ca unindu-se întîi cu Spălătura, apoi cu Spintecătura (sub Brîul Portiţei!) şi finalmente cu Vîlcelul Mortului – configuraţie complet greşită. La rîndul său, Walter Kargel plasează confluenţa Hornuri–Spălătură (*Trasee alpine în Carpaţi*, p. 206) şi Hornuri–V. Mortului (*Drumuri spre culmi,* p. 136) deasupra Brîului Portiţei. Exemplele pot continua.
Corect redă locurile C. Stăncescu, de la clubul bucureștean „Floarea de Colţ", într-o hartă netipărită.

hartă în distanţe de pe teren sau invers. Scări uzuale sînt, astfel: 1/1 000, 1/2 500, 1/5 000, 1/10 000, 1/25 000 etc., dar nici o dată ceva aşa bizar ca 1/10 500[1].

A doua greşeală a fost cea relativă la curbele de nivel. Echidistanţa de 25 m între aceste curbe, adoptată de mine pentru platoul Bucegilor, nu convenea abruptului, unde pantele sînt mai mari. De aceea, în schiţa mea erau prelungite, în abrupt, numai acele curbe de nivel care corespundeau altitudinilor exprimate din sută în sută de metri. Haret a prelungit, prin interpolare arbitrară, pe abrupt, şi celelalte curbe de nivel, astfel încît pe abrupt existau, în partea superioară, curbe de nivel din 25 în 25 de metri, iar în rest din 100 în 100 de metri, ceea ce este cu totul bizar."[2]

Finalmente, pentru frîngerea oricărei rezistenţe, a fost apăsată şi pedala vorbelor mari: „pentru binele şi gloria Turingului sînt sigur că nu mă vei ocărî şi [...] -mi vei trimite neîntîrziat harta cu adaosele mai sus menţionate. Harta aceasta va fi un adevărat eveniment turistic-cultural pentru T.C.R. deoarece **va fi cred prima hartă turistică publicată în România**."

Ca şi cum toate cele de mai sus nu ar fi fost de ajuns, harta a apărut cu doi autori, ba chiar întîiul menționat fiind Mihai Haret[3].

"Nu înţeleg de ce a apărut şi numele lui Haret, iar în ce priveşte ordinea în care sînt scrise numele celor «doi» autori, mă întreb dacă ea a fost impusă de vîrstele celor doi sau de ordinea alfabetică, pentru că alt criteriu nu pot găsi. Toate acestea mă supăraseră mult şi decisesem să întrerup orice colaborare cu Turing-Clubul, rămînînd totuşi membru [...] *Supărarea nu a ţinut mult şi în al treilea anuar al Bucegilor am prezentat un nou articol şi o nouă foaie a schiţei de hartă, care continua dincolo de Valea Cerbului pe cea precedentă*."[4]

---

[1] Într-o schiţă a marcajelor teceriste din 1930 (*Boabe de grîu*), M. Haret foloseşte scara *1/79 000*.

[2] *Memorii*, p. 46-48.

[3] Nestor Urechia, poate şi alţii, a luat de bună îndoita paternitate: „*splendida hartă a abruptului Bucegilor cuprins între văile Jepilor şi Cerbului alcătuită de Mihai Haret şi Radu Ţiţeica* [...] *Harta aceasta a colegilor Haret-Ţiţeica*.." (*Al treilea anuar...*). Peste ani se pare însă că nedreptatea făcută lui R. Ţiţeica a devenit notorie, motiv pentru care, între hărţile atribuite lui Haret, Nicolae Ioan nu i-o menţionează şi pe cea din 1927 (necrolog, *Buletinul A.T.R.P.*).

[4] R. Ţiţeica, *op. cit.*, p.48-49.

Reprezentarea se voia parte a unei hărţi a Bucegilor, „care va apare treptat la scara 1/10 500, în foi separate putîndu-se racorda" (înştiinţare în prefaţa celui de-al treilea *Anuar al Bucegilor*). Cum acest volum a fost ultimul, nici dorita hartă nu a putut fi completată.

Deşi pe schiţa Moraru-Bucşoiul numele lui M. Haret lipseşte[1], preşedintele T.C.R. s-a produs şi aici cu cîteva denumiri proprii.

> Atribuite explicit de Radu Ţiţeica preşedintelui T.C.R. sînt toponimice precum *Degetul Prelungit*, *Siştoaca Dracilor*, *La Balaur* ("de ce?" se întreba R. Ţ.)[2] şi *Fîntîna fără apă a Ştirbului* (în *Poiana cu Urzici*). Inimitabilul stil haretin poate fi reperat de asemenea în *Şiştoaca Roşie* (derivînd probabil din *Creasta Roşie* – aflată imediat deasupra Brînei Mici, pe versantul sudic al Morarului), *Poiana Bătrînilor* (sub poteca Poiana Morarului–Poiana Coştilei), *Vîlceaua Răsărită* (afluent înjnepenit al Văii Bucşoiului), *Vîlceaua Bucşoaia* (cu obîrşie imediat la est de vîrful Bucşoiului), *Siştoaca Crăpată* (afluent al Bucşoaiei), *Colţul Strîmb* (pe stînga *Şiştoacei Crăpate*), *Vîlcelul Puţoi* (sic, pe dreapta *Văii Rele*), *Vîlcelul Îndrăcit* (despărţit de Prepeleac de vîlcelul cu acelaşi nume).
>
> Mihai Haret a lansat se pare şi *Brîna Mică* (pe faţa sudică a Morarului, privind Brîul de Mijloc, de mai tîrziu), denumire poate inspirată de cingătoarea omonimă din Caraiman și pe care nu o întîlnim în carnetele de excursii ale lui Radu Ţiţeica.

Aceste denumiri ţin mai puţin de „toponimia veche pe care pentru totdeauna am fixat-o[3]", cît de inventivitatea întîiului tecerist, care, după cum se arată în altă parte a acestei cărţi, la 1939 (cu un an înaintea morţii sale) nu călcase nici măcar la Pichetul Roşu... Cît priveşte eventuali-

---

[1] Pe hartă apare ca autor numai R. Ţiţeica, însă în interiorul volumului M. Haret semnează alături de el o derutantă înştiinţare: „*Foaia doua, «abruptul de la Valea Cerbului spre Dihamul» ce oferim... Prin această foaie am repetat*..."

[2] Denumirea priveşte un punct din creasta estică a Bucşoiului (Bucşoiul Mic), cota 2035. Întîmplător sau nu, acolo se află o formaţiune stîncoasă care, cu oarecare imaginaţie, poate fi luată drept creatură fantastică. Monografia *Bucegii turism-alpinism*, p. 352) arată că Brîul Mare al Bucşoiului „*atinge linia de creastă a Bucşoiului Mic, sub peretele stîncos denumit «Creasta La Balaur»*". Ulterior, colindătorii locurilor au spus „Creasta Balaurului" întregii muchii a Bucşoiului Mic.

[3] *Înştiinţare*, în deschiderea celui de-al treilea *Anuar al Bucegilor*.

tatea ca vreun cioban să îi fi pomenit respectivele denumiri, e de spus că ele nu apar în lucrările lui M. Haret de pînă atunci.

Lui Radu Ţiţeica îi aparţin: *Creasta Roşie* (între Brîna Mică şi Ace), *Poiana cu Urzici, Rîpa Zăpezii, Valea Adîncă, Portiţa* (în creasta sud-estică a Bucşoiului, la nivelul Ţimbalului), *Valea Rea*[1]. El a lăsat nenumite în zonă văi pe care le parcursese ori măcar atinsese cu piciorul şi cărora alţii aveau să le spună *Vîlcelul Morarului, Valea Poienii, Vîlcelul Ţancurilor, Rîpa Mare* etc.

Cîteva precizări despre evoluţia ulterioară a relaţiilor dintre Radu Ţiţeica şi Mihai Haret:

Pesemne că după 1927-28 Şerban Ţiţeica şi Nelu Cantuniari lasă deoparte orice urmă de respect nemăsurat şi încep să se amuze pe seama vocii nazale a preşedintelui T.C.R., numindu-l totodată „Raheţică" (anagramare răutăcioasă a lui „Hareţică"). Atari maliţiozităţi nu au răzbit însă dincolo de cercul prietenilor;
– în iunie 1930, pe cînd Radu Ţiţeica se afla la Paris, „*în urma propunerii mele la adunarea generală* [...] *ai fost ales membru în noul Consiliu de Adm. al T.C.R. Natural ştiam că nici în 1931 nu vei fi în ţară. Totuşi cum noul consiliu este ales pe perioada 1 ian 1931-31 dec. 1935, eu am dorit ca locul să fie ocupat de d-ta, căci cred că vei continua şi pe viitor, din ce în ce mai mult să-ţi fie drag T.C.R.* [...] *Trebuiesc oameni întregi, nu glumă, la conducerea unei asemenea asociaţii"* (scrisoare M. Haret, 18 ian. 1931);
– în primii ani ai deceniului patru, la vremea avalanşei de noi asociaţii, Radu Ţiţeica rămîne fidel grupării lui M. Haret (excepţie face aici înscrierea la 1937 în Clubul Alpin Român);
– între altele, la 1935, R. Ţiţeica se oferă să confecţioneze nişte afişe-reclamă pentru Turing şi facă „propagandă în Natură", ambele primite cu interes de liderul tecerist. Colaborează și la revistele asociaţiei;
– invitaţi de tecerиștii locali, merge cu M. Haret în Bucovina (1937);

[1] Denumirea se datorează locurilor extrem de sălbatice din sectorul acestei văi aflat sub poteca Take Ionescu. Mai tîrziu, în urma unei discuţii cu Alex. Ghica (1929), Radu Ţiţeica notează: „*Ceea ce e curios, după Nae* (numele de familie care urmează în scrisoare este indescifrabil, n.n.)*, care a scris în cartea* (de impresii, n.n.) *de la Omul, şi ăsta mi-a afirmat că valea aia din Bucşoi e Valea Rea şi mi-a spus că ştie de la ciobani. Extraordinară coincidenţă!*".

– după suspendare, M. Haret se interesează prin intermediul său de cele petrecute în consiliul de administraţie;
– ca membru al conducerii T.C.R., R. Ţiţeica nu intervine acuzator în tensionata adunare generală din noiembrie 1937, preferînd să părăsească sala. Ulterior, el scrie că M. Haret *şi-a dat demisia* cu acel prilej, nu că fost *demis*.

M. Chernbach sau M. Haret?

Articolul „În vîrful Coştilei prin abruptul prahovean" se încheia cu promisiunea ca „în *Anuarele* viitoare să dau şi alte descrieri" – angajament rămas fără urmări doar în aparenţă...

S-a considerat pînă azi, inclusiv de către ştiutori ai abruptului, că articolul „Valea Seacă a Caraimanului" de Mircea Chernbach[1] (în al treilea *anuar al Bucegilor*) porneşte de la o excursie reală. A lipsit însă şi aici o analiză serioasă a textului.

1) Descrierea Văii Seci trădează o inspiraţie de netăgăduit din lucrarea *În Bucegi (*1907) de Nestor Urechia.
a) Deşi spune că a ţinut „*cît mai mult firul crăpăturii"*, obstacolele indicate de Chernbach sînt identice, ca număr şi caracteristici, cu cele din textul lui N. Urechia, care evitase însă în mare parte talvegul. Este drept că autorul, servindu-se și de harta Ţiţeica, atribuie strategic celei de-a doua săritori cota de 1400 m, numai că descrierea acestui obstacol nu are nimic comun cu marele bolovan existent pe teren. Etc.
Lipsa de repere concrete este compensată de expunerea pe larg a unor pasaje delicate, reluate de asemenea după N. Urechia (care exagerase, se pare din motive literare, dificultatea locurilor respective).
b) În condiţiile în care izvorul de inspiraţie nu tratează despre partea superioară a văii, Chernbach e nevoit să părăsească şi el Seaca la

[1] Mircea Chernbach (1900-?), arhitect, funcționînd în deceniile trei și patru în cadrul Primăriei bucureștene. Într-un *Dicționar* al branșei, în portofoliul de lucrări îi sînt amintite proiectul hotelului de la Cota 1400 (Sinaia), precum și a numeroase vile, în București, Valea Prahovei, Tușnad.

nivelul Brîului Portiţei. Spre deosebire de înaintaşul său, care-şi recunoştea neputinţa în faţa „*zidurilor drepte de sute de metri*”, autorul îşi motivează renunţarea prin „*ora înaintată*”. Chiar el demolează însă acest argument, afirmînd în acelaşi text că în apropierea Văii Jepilor „*din nou pofta de escaladă m-a apucat*” – deci anterior îl părăsise!
Tot de la N. Urechia, Chernbach preia informaţia despre o surpătură pe brîu, între Vîlcelul Mortului şi Portiţa, care „*îmi dădu din nou zdravăn de lucru*”. Acest punct a fost însă inventat de Nestor Urechia, dornic probabil să confere tensiune literaturii sale, un asemenea pasaj nefiind remarcat de fraţii Ţiţeica şi ori de alpiniştii deceniilor imediat următoare.

2) E drept că, legat de Valea Seacă, autorul oferă şi „contribuţii” proprii:

a) din locul unde poteca dinspre Buşteni coboară în valea Seacă (1260 m alt.), „*cît puteam cuprinde cu ochiul în sus, nu se vedeau decît bolovani uriaşi îngrămădiţi unii peste alţii şi se ghiceau săritori ademenitoare; malurile foarte apropiate şi extrem de înclinate, îmi arătau de la întîia privire că partea mai accesibilă tot pe fundul văii este*...”
Or, din respectivul loc nu se vede parcursul în abrupt al talvegului, iar malurile sînt încă paşnice.
b) „*Dragălaşa poiană* (Poiana Tăinuită/Mare, n.n.) *ce zărisem cu 1/2 oră mai înainte.*” Această zonă se ascunde în realitate privirilor celui aflat în aval.
Din aceeaşi poiană, „*minunea văii Prahovei se arată în toată strălucitoarea ei splendoare*”. Or, în zonă o atare privelişte există doar din preajma Portiţei.
Etc.

Vădita incorectitudine este complet neaşteptată din partea unui om care s-a bucurat de bună reputaţie în ochii contemporanilor. Căutînd prin urmare în spatele semnăturii, bănuiala nu îl poate ocoli pe M. Haret. Nu excela el în descrieri pe cît de pompoase, pe atît de imaginare, inspirate mai mult sau mai puţin de textele celor care fuseseră cu adevărat pe teren? Nu preşedintele Turingului îşi făcuse un obicei din a interveni în materialele altora[1]?

[1] În *Al doilea anuar al Bucegilor*, zice-se reproducînd o notaţie a lui A. Nacht din registrul casei Omul (**13-14 nov. 1926**), se scrie: „*Am văzut (din Brîul Văii Albe,*

Îndoielile ne sînt risipite de fragmentul: „Aproape de Valea Caraimanului [...] am părăsit brîul şi am luat-o în sus, urcînd pantele exagerate ale **crestei** cuprinse între Vîlcelul Înţepenit şi Şiştoaca Dracilor, cînd numai cu picioarele, cînd mai ales cu ajutorul mîinilor". Aici Haret şi-a plasat nişte vechi şi vagi amintiri (după doar un an erau deja neclare!), decurgînd din deplasarea cu călăuză de la 1910. Şi unde realmente „urcuşul abia se poate face în patru labe"[1]. Atîta doar că drumul a avut loc mult la est, pe un fir al Spumoasei superioare, după cum creasta dintre cele două fire indicată în falsul text Chernbach este de fapt perete vertical de mare întindere.

În acelaşi material, ca proprie lui M. Haret identificăm dorinţa de a uimi cu orice preţ cititorul. Doar în cazul acestuia, de pildă, „renumele de vale grea şi puţin umblată, precum şi faptul că aveam s-o urc pentru prima oară, nu făceau decît să-mi mărească curiozitatea şi pofta de căţărat". Doar unui om deosebit de orgolios şi în acelaşi timp necunoscător al muntelui, partea superioară a Secii, privită de la Cruce, îi oferă „convingerea că [...] ascunde oarecari surprize, ceea ce nu putea desigur decît să mă atragă". Sigur pe el, autorul nu se sfieşte să intre în traseu singur şi dispreţuind oboseala turei alpine din ajun. În plus, suie numai prin talveg, fără obişnuitele evitări. Totul într-o ameţitoare viteză: pe brîul Portiţei, de pildă, pînă la baza „muchiei" Dracilor-Înţepenit şi de aici la Cruce, face numai 45 de minute!

---

n.n.), Blidul Uriaşilor, Albişoarele *Văii Albe...*" – denumiri care văd lumina tiparului abia în anul următor.

Or, în această perioadă a anului, chiar dacă nu este zăpadă, gheaţa (mai ales pe versanții nordici şi la altitudine) creează probleme deplasării alpinistului, fie şi pe un brîu. Nacht nu pomeneşte de asemenea necazuri, dar zice în schimb că a văzut Blidul Uriaşilor, de neobservat în realitate din acel loc. Această din urmă constatare ne face să credem că, peste iarnă, M. Haret a intervenit în scrisele lui Nacht din registru şi le-a adăugat un toponimic de care comersantul sinăian nu avusese anterior habar.

[1] M. Haret foloseşte aici termenul *creastă* exclusiv din dorinţa de a epata. Aceasta întrucît la nici un an după tura sa alături de N. Bogdan impresiile sale din ghidul de debut erau extrem de vagi, şi mai ales pentru că între cele două fire se află de fapt un perete…

Dacă ipoteza de mai sus ne este corectă, mai e de ştiut dacă M. Chernbach şi-a acordat realmente girul pomenitului articol ori pătrunderea lui în *Al treilea anuar al Bucegilor* s-a făcut fără ştiinţa sa[1].

> Nu ştim să fi sesizat cineva falsurile cuprinse în amintitul articol, nici chiar Nae Dimitriu. Prin 1931-32, acesta îl ironiza pe arhitect pentru un articol din *Al doilea anuar al Bucegilor* (de „*alpinism hivernal*"), dar găsea că varianta Chernbach din Seacă, „*deşi posibilă, este mai periculoasă*" decît cea urmată de el, cu grupul A.E.R. (*Gazeta Sporturilor*, 21 februarie 1931). Ulterior Dimitriu nu pare să-şi modifice opinia, deşi va studia în amănunt Valea Seacă, iar spiritul polemic îi va rămîne la fel de treaz. Mai tîrziu, s-a negat caracterul de premieră atribuit de M. Haret turei lui Chernbach (*Pe crestele Carpaţilor*, de N. Baticu şi R. Ţiţeica, 1984), dar nimeni nu a sesizat ca e vorba de o descriere fictivă.

Primii ani ai deceniului patru

Încetarea apariţiei *Anuarelor Bucegilor* îl lipseşte pe Mihai Haret de tribuna la care se produseseră atît el, cît şi „corul armonios laudativ în cinstea T.C.R.-ului şi îndeosebi a Preşedintelui..."[2]. Ce-i drept, cînd se ivea ocazia, condeierii devotaţi Turingului nu scăpau ocazia reînodării tradiţiei.

> Titu Vasiliu informa în 1929 că „s*ecţia Bucegilor sub conducerea animatorului Mihai Haret lucrează de cincisprezece ani* (sic)"[3]. Similar, I. Sava remarca „*meritul* [...] *d-lui Mihai Haret, geograf alpin, iniţiatorul şi animatorul acestei instituţiuni de interes naţional.*[4]"

În 1933, Turing-Clubul României purcede la editarea unei publicaţii. Prima încercare poartă chiar numele asociaţiei.

---

[1] La numai doi ani – legat sau ba de acest articol –, Chernbach simte nevoie să adere la o altă grupare turistică (ADMIR). Ulterior, legătura lui cu mersul pe munte pare să se estompeze, numele lui fiind totuși pomenit de M. Haret la 1939, într-un articol despre Valea Seacă a Caraimanului.

[2] Nestor Urechia, *Al treilea anuar al Bucegilor*, p.110.

[3] Titu Vasiliu, *Turismul şi Turing-Clubul României*, 1929.

[4] I. Sava, în *Curentul*, reluat în *Turismul*, mai 1930.

"Prin 1933 sau 1934, la insistenţele mele (nu-i exclus ca iniţiativa să fie legată de apariţia în epocă a *Buletinului Alpin*, n.n.), *T.C.R. începuse publicarea unei reviste trimestriale. În mintea mea, această revistă trebuia să conţină articole mai lungi, descriind zone turistice ale ţării, articole mai scurte, mai concrete, şi o parte informativă asupra activităţii T.C.R. Nu ştiu din ce motiv, Haret a introdus şi cîte un articol în limbă străină. De asemenea, nu ştiu prin ce împrejurări, costul revistei s-a ridicat pînă către 100.000 lei numărul, ceea ce, comparat cu costul de circa 30.000 lei al unui număr din Buletinul Alpin (care, de altfel, era şi mai bine realizat din punctul de vedere tehnic), apare de neînţeles. De aceea, din cauza acestui cost prea mare, revista a apărut numai în două numere."* (Radu Ţiţeica).

O a doua, *Calendarul Turistic Săptamînal* (contrar titulaturii, o publicaţie anuală), a rezistat cu brio pînă la venirea comuniştilor[1].

În pregătirea unei serii de articole pentru primul volum al *Calendarului*, Radu Ţiţeica a expediat în toamna anului 1933 lui Mihai Haret trei articole. A fost reţinut spre publicare doar unul, tratînd despre Valea Horoabei, nu înainte de a-i fi solicitate autorului cîteva modificări. Între ele, întocmirea unui „scurt istoric, arătîndu-se că Valea Horoabei [...] a fost descoperită şi denumită de mine în 1907, am parcurs-o prima dată în tovarăşia lui Nicolae Bogdan, a doctorului Petre G. Haret şi sub conducerea lui Ieronim fostul stareţ al Schitului Peştera"[2].

Întrucît Radu Ţiţeica nu a dat curs sugestiei, perseverentul M. Haret a căutat un intermediar mai docil. L-a găsit peste trei ani, în persoana Lilianei Protopopescu, doritoare să scrie şi ea despre Horoaba. De această dată, Haret a introdus personal nota istorică, „încredinţat că aceste date şi informaţii e bine să fie cunoscute de noile generaţii de alpinişti". Poate pentru că era în joc propria semnătură, Mihai Haret a lăsat altora[3]

---

[1] *Calendarul Săptămînal* a devenit din 1938 *Calendarul de Turism*, cu subtitlul *Enciclopedia Turistică Românească*, pentru ca după 1940, sub bagheta lui Valeriu Puşcariu, să se numească doar *Enciclopedia Turistică Românească*.

[2] Scrisoare către Radu Ţiţeica, 2 noiembrie 1933, în *Pe crestele Carpaţilor*.

[3] Între aceştia, e menţionat călătorul englez John Paget, la 1840. Autorii lucrării *Pe crestele Carpaţilor* (p. 58) contestă însă aceste afirmaţii, arătînd că John Paget a străbătut Bucegii în 1836, iar din descrierea publicată de el nu rezultă să fi parcurs şi valea Horoabei.

onoarea descoperirii văii, dar a împins data primei sale treceri pe Horoaba la 30 iulie 1903.

Modificarea impunea un mic sacrificiu: cum în al treilea an al secolului fratele său Petru abia păşea în adolescenţă, acesta a fost exclus dintre „primii excursionişti moderni, care au străbătut Horoaba de la un capăt la altul". Precizăm că M. Haret şi prietenii săi au străbătut într-adevăr Horoaba, unde au făcut mai multe fotografii[1], dar aceasta s-a petrecut după 1910 (lucrarea *În munţii Sinaei...* aminteşte Horoaba doar ca afluent, pe dreapta, al Ialomiţei).

> Cum în palmaresul său trebuiau să figureze performanţe cît mai valoroase, în al treilea deceniu M. Haret a proclamat Valea Horoabei „*un fel de chintesenţă a Bucegilor, toată lumea ţinînd azi să o parcurgă*"[2], străbătută anual cînd de „*sute de alpinişti*"[3], cînd de „*2000 de persoane*"[4] – cifre mult exagerate[5].

M. Haret în F.S.T.R. şi O.N.T.

Cum Mihai Haret reprezenta un nume în turismul românesc interbelic, entuziaştii dornici să înfiinţeze un Oficiu Naţional de Turism nu-l puteau omite dintre posibilii reprezentanţi în acest conclav[6]. Demersurile în

---

[1] *E.T.R.,* 1938.

[2] Scrisoare, 2 noiembrie 1933.

[3] *E.T.R.,* 1938.

[4] *Parc naţional în Bucegii superiori*, 1938.

[5] Ulterior, reproduc elogios această notă N. Ioan (*Buletinul A.T.R.P.*, mai 1940) şi – „*datorită interesului pe care îl prezintă pentru istoria drumeţiei pe munte*" escalada lui M. Haret pe „*celebra vale*" – I.I.-Dunăreanu (*Călător prin munţi,* 1976). Mai mult, Valentin Borda a consacrat pretinsa reuşită haretină din 1903 drept moment de naştere al alpinismului românesc (*Călătorie prin vreme*, p. 247).

[6] „*Înfiinţarea O.N.T., atît de combătută de parte a presei* [...] *o găsesc foarte bine venită. N. Boerescu* (redactor sportiv la ziarul *Universul*, n.n.) *şi M. Haret – nediscutat – vor figura printre reprezentanţii acestui oficiu. Primul este mai de înţeles, al doilea, cred însă că ar preconiza construcţii de cabane în punctele care ar constitui un vad mai bun pentru produsele viilor sale.*" (scrisoare Nae Dimitriu către Radu Ţiţeica, 21 martie 1932).

chestiune nu au dus vreme de mai mulţi ani la vreun rezultat, eşecul datorîndu-se fără îndoială opticii diferite a protagoniştilor: M. Haret găsea că „Turingul [...] sintetiza rolul de coordonator al întregii activităţi turistice de la noi", în opoziţie cu grupările dornice să-şi păstreze individualitatea, cît şi cu adepţii principiului „numai printr-o concentrare a tuturor iniţiativelor s-ar fi putut realiza succese deosebite".

În 1933 însă, Legea pentru Educaţie Fizică a stabilit între altele „obligaţia societăţilor turistice să se grupeze într-o Federaţie Naţională care să le coordoneze activitatea, dînd directive comune de funcţionare, dar fără amestec în autonomia financiară sau administrativă"[1]. Nu tocmai democratic, statutele noului organism au fost alcătuite de reprezentanţii unei singure grupări: Mihai Haret şi Emanoil Bucuţa, care au refuzat, atunci[2] dar şi mai tîrziu, să accepte în federaţie şi secţiile turistice pendinte de cluburile sportive. „În nici o ţară din lume nu există mai multe asemenea secţii ca la noi", se motiva, „şi multe din aceste secţii, sub masca turismului, au o cu totul altă activitate, asupra căreia nu este cazul să insistăm acum"[3]. Ultima formulare privea, după cît se pare, manifestările extremelor politice. Se exprima de asemenea temerea că acele secţii de turism, „prin numărul lor, ar eclipsa asociaţiile mari şi serioase"[4].

---

[1] *Universul*, 20 martie 1934.

[2] „*În* [...] *1933*, *Consilieratul pentru turism, înfiinţat pe lîngă preşedinţia Consiliului de Miniştri din iniţiativa guvernului naţional-ţărănesc ne-a reunit la şedinţe de lucru în vederea unei eventuale legiferări* [...] *Am propus ca la Consilieratul de turism să fie invitate şi principalele asociaţii sportive care aveau în structura lor organizatorică şi secţii de turism. Haret s-a opus cu toată vigoarea de care era stăpînit atunci cînd vroia să realizeze ceva. Cuvîntul său, atîrnînd mai greu în balanţă, a învins...* [...] *Ulterior am văzut în noul statut F.S.T.R.* [...] *strecurată ideea ca secţiile de turism ale asociaţiilor sportive să nu poată face parte din Federaţie*." (Vasile A. Marinescu, *Oameni, locuri, întîmplări*, 1981, p. 104-105).

[3] *Turismul,* iunie 1936.

[4] În realitate, în F.S.T.R. au fost eclipsate mai degrabă grupările mici. Obligaţi de formalităţile obţinerii personalităţii juridice să aibă avizul Federaţiei de Turism, „*Turing Clubul judeţului Bihor (fost Clubul Turistic din Bihor)*" şi-a văzut refuzată cererea, pe motiv că „*titlul de Turing Club aparţine unei societăţi mai vechi, care singur(ă) poate să desemneze Turing Cluburile judeţene*". Ghicim aici şi insatisfacţia T.C.R. de a nu fi izbutit să înfiinţeze o filială în Crişana. Într-o şedinţă ulterioară, delegatul asociaţiei în culpă, „*doritor să se disculpe de învinuirile ce i se aduc*", a fost ascultat doar după „*stăruitoare cereri*". Cum Mihai Haret a făcut

Miza fiind mai mare (posturi bine remunerate, investiţii din fondurile statului), lucrurile au mers diferit în cazul constituirii O.N.T. La pregătirea anteproiectului de lege al acestui for Mihai Haret s-a opus unui eventual control al statului asupra mişcării turistice particulare. „Compromisul între cele două puncte de vedere a fost realizat pînă la urmă prin includerea în proiectul de lege a unei noi clauze: înfiinţarea Consiliului superior al turismului, în atribuţiile căruia intra pînă şi avizarea sau neavizarea numirii preşedintelui O.N.T. [...] Haret s-a mai liniştit după votarea legii, mai ales că a fost numit membru al Consiliului superior, ca reprezentant al federaţiei societăţilor de turism"[1]. Influenţa teceristului în O.N.T. a fost însă redusă, iar după 1937, din motive asupra cărora vom reveni, nulă.

O nouă etapă a cultului personalităţii

Tradiţia scriselor elogioase avînd ca subiect persoana lui M. Haret capătă în nou suflu o dată cu apariţia *Calendarului de Turism,* în 1934. Unele scrise de acest gen îl au ca autor pe însuşi redactorul publicaţiei. Astfel, în primul articol din seria „Răzleţe", M. Haret relatează că „de mai mult timp, prieteni excursionişti [...] sau colaboratori devotaţi îmi cer să le vorbesc despre mine ca alpinist, mai exact stăruie să le spun cum a putut lua naştere acum patruzeci şi mai bine de ani – pe cînd abia intrasem în liceu – pasiunea mea pentru munte, perseverentă pînă azi. Ei sînt curioşi să-i cunoască evoluţia [...] Într-un **volum, la care de multă vreme mă gîndesc şi pentru care adun materialul necesar** (s.n.), voi căuta să răspund dorinţelor şi curiozităţii amicilor mei. Îi rog însă, să mai aibă răbdare".

Pe moment, autorul menţiona că „două persoane singure – mama şi aceea care m-a format sufleteşte ca a doua mamă (doamna Ana Sp. Haret) au înţeles de la început [...] importanţa gustului meu pentru

imediat după aceea colegilor o „expunere confidenţială" asupra cazului (*Turismul, op. cit.*), este greu de crezut că investigaţiile făcute la scurtă vreme în Ardeal au dat satisfacţie bihorenilor.

[1] Vasile A. Marinescu*, op. cit.*, p. 105-106.

munte [...] mi-au permis şi m-au ajutat să-l practic, deşi aveam [...] opuneri destul de serioase...” De asemenea, Mihai Haret ţinea să informeze masa cititorilor că „am parcurs Carpaţii, primăvara, vara, toamna şi uneori chiar iarna, mai mult singur – căci aşa-i convine muntelui – mereu singur, însoţit numai de planuri şi gînduri...”

Apariţia doritei cărţi de memorii a trenat însă. „Articolul «Gînduri răzleţe», continuare a celui din 1935 şi cerut cu insistenţă de foarte numeroşi cititori, ne-am văzut siliţi – din lipsă de spaţiu – să-l lăsăm pentru calendarul pe 1938”. Va fi şi atunci din nou amînat, fără să vadă vreodată lumina tiparului.

Lipsa acestor amintiri a fost oarecum suplinită de amplul articol *O excursie acum 36 de ani*, apărut în *Buletinul A.T.R.P.* (1938-39).

În campania de impresionare a celorlalţi turişti intra şi riguroasa contabilitate pe care M. Haret o ţinea anilor săi de mers pe munte.

“*Cum a putut lua naştere acum patruzeci şi mai bine de ani* [...] *pasiunea mea pentru munte...”*

“Cei 36 de ani de bucegism”[1]

“În al 39-lea an de alpinism şi al 53-lea al existenţei mele”[2]

“În al 40-lea an de alpinism şi al 54-lea al existenţei mele”[3]*;*

“Cei 41 de ani de alpinism”[4]*;*

“42 de ani de alpinism neîntrerupt”[5] etc.

Domeniul trădează oarece inconsecvenţă. De unde iniţial Mihai Haret plasa la 1900 debutul său în alpinism (reprezentat prin întîia ascensiune la vîrful Omul), ulterior va devansa momentul la 1 august 1898. Chiar şi aşa, în realitate el a atins platforma Omului ceva mai tîrziu, altfel nu ar

[1] *Cum am cunoscut pe Bucura Dumbravă*, broşură omagială publicată în 1935 de Asociaţia Creştină a Femeilor. Semnau, alături de M. Haret, Ion Jalea, Alceu Urechia, Gala Galaction şi alţii (cf. *Călător prin munţi*, 1976).

[2] Cuvîntare la Cîmpulung-Bucovina, reprodusă în *E.T.R.,* 1938.

[3] Notaţie în registrul Casei Babele, reluată în *Buletinul Alpin* (ADMIR) nr. 3/1938.

[4] *E.T.R.,* 1939, articolul „Bucşoiul”.

[5] Conferinţă radio, devenită articolul *Munţii cu lacuri şi peşteri* (*E.T.R.,* 1940).

mai fi scris că adăpostul sinăienilor a fost ridicat în 1905 (corect, 1900)[1]. Similar sînt devansate la 1899 (iniţial 1901) începutul strîngerii de date pentru călăuza *În munţii Sinaiei...,* şi de la 1903 la 1902 întîia pătrundere în masivul Piatra Craiului.

În producţiile proprii găsim inserate, ca provenind de la alţii, şi alte aprecieri convenabile.

> Bucurei Dumbravă mai toate marile idei turistice par să-i fi venit în cursul unei excursii efectuată alături de M. Haret, în septembrie 1918. Atunci, parcurgînd Horoaba, scriitoarea ar fi meditat pentru întîia oară la ceea ce se va numi *Cartea munţilor*, pentru ca apoi, ajunsă la Omul, să informeze despre „*un proiect de societate turistică la care se gîndise tot timpul ocupaţiei*". Pe acoperișul Bucegilor s-ar fi născut şi invitaţia: „*Haide domnule Haret, să scriem împreună o* antologie *a Bucegilor*", iniţiativă nematerializată ulterior.
> Întîmplător sau ba, în acelaşi material M. Haret îi atribuia scriitoarei o vîrstă **cu** zece ani mai mare decît în realitate...[2]

Cît priveşte lăudătorii în carne şi oase, este greu de spus cît din gestul lor era naivitate (decurgînd din neştiinţă, din bună credinţă), cît (incontestabil) farmec al prezidentului T.C.R., şi cît interes.

> În cazul lui N. Urechia, va fi contat mult faptul că „mi-ai dat prilejul să-mi retrăiesc anii mei cei mai frumoşi, scriind aceasta cărticică" (menţiune în prefaţa *Vrăjii Bucegilor*), recunoştinţă ce lasă de înţeles că N. Urechia a fost scutit de investiţiile în tipărirea lucrării. Primul tecerist găsise, de asemenea, dispoziţie să asculte, prin pădurile Peleşului, pasaje din viitoarea carte.

Cert este că un om cu faimă în „Ţara fagilor", profesorul Radu I. Sbiera, se declara deja, după cunoştinţa făcută „la casa ce poartă cu cinste numele d-v", copleşit de personalitatea Maestrului. Între altele, îi lua de bună pretenţia de a fi suit pînă atunci de 197 de ori la Omul, transă din care Sbiera nu pare să fi ieşit peste un an, cînd trimitea lui M. Haret, zice-se tot de la Omul, o entuziastă telegramă.

---

[1] Articolul *Bucşoiul*, în *E.T.R.,* 1939.

[2] *Cum am cunoscut pe Bucura Dumbravă*... Ori Fanny Seculici s-a născut în 1868 (vezi, între altele, V. Borda, *Călători şi exploratori români*, 1985, p.156-159).

Lăudători s-au găsit şi prin alte colţuri din ţară. Despre primirea făcută preşedintelui de teceriştii bucovineni am scris. Asemenea lor, un profesor de geografie din Piatra Neamţ (Neculai Zaharia pe nume) ţinea să proslăvească „omul închinat cu tot sufletul turismului, apărătorul vajnic al frumuseţilor naturale şi al parfumului mistic ce abureşte peisajele celor mai tăinuite unghere ale ţării".

La mijlocul deceniului patru a fost reînodată seria (ce debutase în *Anuarele Bucegilor*) epistolelor trimise „dragului Mihăiţă" de generalul Scarlat Panaitescu, „mîndru că te afli în fruntea acestei mişcări" şi convins că „T.C.R. îşi va face pe deplin datoria". Cum la asemenea dulceţuri se cădea un răspuns pe măsură, mereu serviabilul Ion Colman – după ce a lămurit profanii că generalul este „un distins geograf, membru corespondent al Academiei Române" – a îndemnat cititorii să tragă „concluziile care se desprind". Bravul militar avea să recidiveze în 1937, cînd se extazia „în faţa acestor documente (hărţile „Retezat, Ţarcu şi Godeanu", respectiv „Ceahlăul cu Cheile Bicazului", editate de Turing-Club sub semnătura lui M. Haret, n.n.) reuşite prin claritatea, precizia şi bogăţia lor de informaţii"[1]. N-au lipsit nici acum „salutările omului de specialitate", care, în lipsa lui I. Colman (retras din conducerea Turing-Clubului în iarna acelui an), a fost nevoit să îşi facă singur reclamă.

Un alt fruntaş (secretar general) al Turingului, Christian Ionescu, semna un articol din care îi aparţinea în realitate doar o notă introductivă de şapte rînduri, restul de trei pagini dînd satisfacţie „multor camarazi" dornici să afle „cum scrie d-sa (M. Haret, n.n.) în registrele de impresii ale caselor de munte".

---

[1] Schimb de scrisori între Ion Udrişte-Olt şi Carol Lehmann: *„Am auzit că «Unirea» a pus în lucru harta Făgăraşului şi a Retezatului. Te rog interesează-te cine o lucrează adică cine îi trage marcajele şi o pune la punct şi cînd este gata, deoarece eu am în lucru harta Făgăraşului. Am văzut în ziar că o lucrează Haret. Este adevărat? Sau o lucrează tot ca pe cea a Pietrei-Craiului, punîndu-şi numele pe ea."* (31 martie 1937) Răspunsul lui Lehmann, în româna lui imperfectă: *„Face harta Făgăraşului dar după Retezat şi Ceahlău* [...] *Harta a fost făcută fără Haret ca şi celelalte. Haret, adică T.C.R. a plătit 10 000 pentru a se tipări în numele T.C.R. Haret cred că îi prieten cu General...*" (27 mai 1937). Se pare că pomenitul general din conducerea Institutului de Arte Grafice „Unirea" era chiar Scarlat Panaitescu.

Pornind de la exemplele de mai sus, este de remarcat că amabilităţile circulau în ambele sensuri. Bineînţeles că M. Haret era mult mai ponderat în aprecieri, dar gestul său rămînea măgulitor. Ion Protopopescu, ce vorbise într-o conferinţă publică despre „epoca descoperirilor" (se înţelege ale cui), era onorat drept „distins colaborator". Soţia sa, Liliana, era apreciată şi ea pentru „frumosul articol" despre Horoaba. Mulţumiri se aduceau şi lui Carol Rasidescu (directorul „Cărţii Româneşti", unde se tipărea *Calendarul turistic*), familiei de cabanieri van Saanen, de la casa Cristianul Mare, sau „tenacelui preşedinte" al secţiei T.C.R. Braşov, consilierul Gh. Diaconescu. În cel puţin un caz (Ion Protopopescu), podgoreanul şi-a exprimat gratitudinea şi printr-un butoiaş cu vin[1].

> Cu cei deloc dispuşi să îi înalţe osanale M. Haret proceda într-un mod simţitor diferit. Astfel, erau înfieraţi cei care, *„dispreţuind munca noastră dezinteresată, vin numai cu pretenţii de cele mai multe ori exagerate ori ridicole, fără ca ei să contribuie cel puţin cu oarecari sume de bani, dar mai adresează şi reclamaţii, care nici nu pot sta în picioare*". Sau: „*Tuturor acelor care nu au găsit decît cuvinte de critică hărţii Retezatului, le răspundem cu totală ignorare şi-i invităm să înveţe în prealabil să citească bine o hartă*".[2]

Pe acest fond, convins că este alfa şi omega turismului românesc, Mihai Haret scrie... Şi o face ca de obicei, urmărind ridicarea stelei proprii, dar şi eclipsarea altora.

Mihai Haret şi Piatra Craiului[3]

Despre Piatra Craiului, M. Haret scrie încă din prima sa lucrare.

A făcut-o din poziţia celui care „în lungul interval 1901-1910 am parcurs regiunea descrisă, Sinaia-Rucăr-Zărneşti **de nenumărate ori şi în**

[1] Informaţia o deţin de la Fl. Ştefănescu, *via* N. Baticu.

[2] Citatele din acest capitol la a căror sursă nu am făcut trimitere, provin din *E.T.R.*

[3] Terminologic, în scrisele lui Haret întîlnim de foarte multe ori toponimicul „Piatra Crai", ce-i va fi fost foarte drag, dar, uneori, şi forma clasică, „Piatra Craiului".

toate sensurile". Pretenţia că avem de a face cu un bun ştiutor al Pietrei Craiului transpare şi din menţiunea că două trasee nu fuseseră cercetate cu pasul de către autor, lacună remediată în parte prin informaţii culese de la ciobani[1].

Dincolo de vorbe, scrierile lui M. Gold despre Piatra Craiului trădează multă ignoranţă. Iată, ca prim exemplu, prezentarea drumurilor „La Lanţuri" şi, respectiv, Vlăduşca-La Om:

> *"În tot parcursul de la Plaiul Foii la vîrf nu se mai găseşte apă* [...] *Pînă la vîrf, aşa-zisa cărăruie trece printr-un labirint de stînci şi dărîmături. Panta este înspăimîntătoare. Tot timpul trebuie să te ajuţi cu mîinile şi să sari de pe o stîncă pe alta* [...] *Urcuşul e foarte obositor căci panta e colosală, nu este însă periculos. Fiecare urcă pe unde vede cu ochii, căci nu există potecă. La început se urcă cam un km un grohotiş plicticos care astupă o sişţoacă, apoi după acela suind cînd spre V. cînd spre S-V, după 2-3 ore* [...] *se ajunge* [...] *«La Om»*..."[2]

Panorama oferită de cel mai înalt vîrf al masivului era pe măsură: „vedem **spre V. aproape vertical în vale** (s.n.) [...] acoperişul roşu al casei de adăpost din plaiul Foii". Ori peretele în cauză nu este vertical, iar Plaiul Foii se află mai degrabă spre est, scăpări de neiertat pentru un *geograf alpin* despre a cărui minuţiozitate s-a vorbit nu o dată.

Peste trei ani, autorul recidivează[3]:

> *"Avem chiar sub picioarele noastre la 1.000 m adîncime, casa de adăpost din plaiul Foii* (alt. 850 m., n.n.) [...] *Tămăşelul, Valea lui Ivan, Ceardacul Stanciului, drumul lui Friderich Deubel etc., etc. Poate*

---

[1] „*Om-Rucăr, pe creasta Pietricica. Se pare că urmînd creasta de La Om spre S. s-ar putea ajunge la Rucăr. După spusele ciobanilor drumul acesta e posibil dar e colosal de greu* [...] *Noi n-am avut timp să-l facem*..."

[2] În mai toate cărţile sale despre Piatra Craiului (de pildă în volumul din 1986, p. 52), I.I.-Dunăreanu nu-şi refuză plăcerea de a puncta pe marginea relatării de mai sus a lui Haret: „*În anii noştri trec pe aici, în fiecare an, zeci de grupuri de şcolari şi tineri care rezolvă cu îndemînare toate dificultăţile de teren*".

[3] *Anuarul S.T.R.*, articolul „În octombrie la Piatra Craiului". Între altele, M. Gold-Haret deplînge aici aspectul mizerabil al casei Grind. Nu ştim însă cine alta decît proprietara lui de drept, Societatea Turiştilor Români (din a cărei conducere făcea parte Mihai Gold-Haret) trebuia să redea aspectul civilizat al acestui adăpost.

vom vorbi vreodată[1] *şi de toate aceste minuni."* (a vorbit doar de Ceardac, tocmai în 1940 şi se va vedea cum)

Aproape un sfert de veac apoi, condeiul lui Mihai Haret nu ia în seamă drumurile Pietrei Craiului. Din această letargie iese abia în 1936, cînd Ion Ionescu-Dunăreanu, autor al ghidului *Bucegii şi Piatra Craiului*, îi expediază protocolar un exemplar al cărţii. Sensibil ca întotdeauna la elogii, Mihai Haret va fi fost încîntat de nelipsita dedicaţie respectuoasă, de pasajele din lucrare ce-l priveau[2]. Despre răspunsul său nu avem date, însă putem bănui că teceristul, cunoscător pe cît îl ştim al muntelui, a ţinut să releve doar erori insignifiante[3]. Mai putem intui, legat de acest moment, că „părintele Bucegilor" nu a scăpat ocazia să-i înşire novicelui date şi fapte din gloriosu-i trecut, după cum este foarte posibil ca în replică Dunăreanu să fi apăsat și el pedala lăudăroşeniei, a măreţelor planuri turistice pe care le nutrea.

Dincolo de atari amabilităţi, Mihai Haret a intuit în mai tînărul confrate un concurent, dornic să-l eclipseze în graţiile publicului. Aceasta fie şi pentru că ghidul *Bucegii şi Piatra Craiului* strica legenda „unicei călăuze româneşti", după ce harta admiristă a Pietrei Craiului răpise deja Turingului prioritatea primei reprezentări turistice a acestui masiv[4]. Colac

---

[1] De la M. Haret se pare că preia I.I.-Dunăreanu, alături de alte ticuri (amintirea vechimii că om de munte, folosirea unor termeni ditirambici, descrierea unor locuri neparcurse de autor etc.), promisiuni de genul: „*Povestea acestei văi* (Izvorul Dorului, n.n.) *este lungă* [...] *o vom povesti altădată*..." (*Ziarul Ştiinţelor şi al Călătoriilor*, nr. 29/1936); „*Escaladarea acestui Horn al Coamei, de care ne vom ocupa altădată*..." (*idem*, nr. 35/1936) – nerespectate ulterior.

[2] „*Prima şi pînă azi unica călăuza turistică românească*"; „*Casa Omul Mihai Haret*"; „*Drumul Mihai Haret*"; trimiteri la cartea *Peştera Ialomiţei şi Casa Peştera* etc.

[3] În scrisoarea de răspuns, datată 23 iulie 1936, M. Haret sugera lui I.I.-Dunăreanu să nu mai spună „*drumul Schiel*", ci al *Urlătorilor* (cf. I.I.-Dunăreanu, *În Bucegi*, 1948, p.56).

[4] „*Rîndurile de mai sus constituie prima descriere sistematică a masivului Piatra Craiului, publicată în literatura turistică românească... Adăugăm* [...] *că prima hartă turistică a masivului ne aparţine şi ne mîndrim cu această realizare*..." În paralel, „*o datorie de obiectivitate ne obligă să precizam că, în mai 1936, T.C.R. a editat o nouă hartă, care însă nu se deosebeşte de lucrarea noastră decît prin redarea unei mai mari porţiuni de teren limitrof masivului şi o prezentare strict topografică*" (*Bucegii şi Piatra Craiului*, p.140).

peste pupăză, între cei doi pare să fi existat şi o diferenţă de vederi politice, conservatorul Haret avînd în faţă un fan activ al mişcărilor de dreapta. Pe acest fond, un motiv în plus de a trece la recuperarea terenului l-a constituit articolul *Piatra Craiului*, publicat de Dunăreanu în *Buletinul Alpin* (1936). Nu peste mult timp, M. Haret scrie şi el despre acel masiv, tot în revista Clubului Alpin Român. Uşurinţa cu care redactorul acestei publicaţiii abandonează dispreţul pentru „cîrciumarul alpin", pentru „mazeta" M. Haret se va fi datorat disputei surde ce survine, la 1937, între Dimitriu şi fostul său amic devenit fruntaş al ADMIR-ului[1]. E singura colaborare a lui M. Haret la revista căţărătorilor români.

În acest articol, se executa o discretă punere a punct a veleitarilor epocii, prin scoaterea la lumină a prodigioasei activităţi haretine din Piatra Craiului. După un tipic pe care îl vom reîntîlni, erau subliniate nenumăratele pătrunderi în zonă, cît şi desfăşurarea acestei campanii încă din zorii turismului, cînd înlesniri de genul cabanelor sau drumurilor marcate nu ar fi existat. Potrivit afirmaţiilor sale, Mihai Haret ar fi zărit pentru întîia oară zvelta lama de calcar dominînd ţara Bîrsei la 1900, de pe Omul Bucegilor. „Uite tinere, Piatra-Crai", i-ar fi spus cu acel prilej Ilarie Chendi (mort în 1913...).

> "P*este trei ani, tot revăzînd de la distanţă* [...] *fantastica spinare de piatră, am fost atras de ea ca un magnet şi cu toate greutăţile acelor timpuri am început s-o vizitez tot mai des, de cîte patru, cinci şi şase ori pe an, dormind noaptea prin bordeie pe la stîni, sau adesea la foc, sub cerul liber, şi mîncînd zile d-a rîndul numai hrană rece, din sacul de spate*[2] [...] *M-a impresionat atît de adînc, încît şi azi,*

[1] Va mai fi contat aici mijlocirea lui R. Ţiţeica (membru în conducerea T.C.R.), dar şi faptul că M. Haret fusese numit în Consiliul Superior al Turismului din O.N.T., organism cu care nu făcea să te pui rău şi de unde se puteau obţine chiar subvenţii...

[2] Acest gen de pretenţie îl găsim şi în alte lucrări haretine: „*Douăzeci şi cinci de ani n-am cunoscut altă găzduire de noapte* (decît a bordeielor ciobăneşti, n.n.) *pe munte şi n-am avut altfel de acoperămînt decît bolta înstelată, ori cerul înnorat, ameninţător, chiar ploaia persistentă*" (Buletinul A.T.R.P., „O excursie în munţi, acum 36 de ani").

O viziune asemănătoare întîlnim, în aceeaşi perioadă, şi la ADMIR: „*Nu mai departe decît acum 10-15 ani drumeţii care urcau munţii erau număraţi pe degete...*" (dr. Gh. Dumitrescu) „*Anul 1929 nu diferea prea mult de anii anteriori, cînd* [...] *drumeţia de munte se făcea în condiţii care intrau de-a dreptul în categoria actelor*

după atîţia ani şi sute de ascensiuni, cînd aud de Piatra-Crai, încerc încă un sentiment deosebit... Începînd din 1903 şi pînă în 1934, în afară de anii războiului 1915-1918, am suit Piatra Craiului de mai multe ori pe an, escaladîndu-i toate versantele, cercetîndu-i toate văile şi studiind-o sub toate feţele şi aspectele ei."

Aserţiunile de mai sus impun, din start, precizarea că rezultatul prodigioasei campanii de cercetări nu a ajuns vreodată la cunoştinţa semenilor.

Cît ştia în acea vreme Mihai Haret despre Piatra Craiului aflăm peste un an, cînd, pretextînd o eroare de tipar în materialul găzduit de *Buletinul Alpin*, M. Haret plusează, mutînd la 1902 primul său contact cu Piatra Craiului[1] – prilej pentru o tură de excepţie în masiv. Avem de a face însă cu o mistificare, bazată exclusiv pe literatură (inclusiv cea proprie). Iată cazul itinerariului La Om-Vlăduşca, ce reia însemnările autorului din anuarul seterist:

„...Scoborîş îngrozitor pe o pantă excesivă şi făcînd un mare arc de cerc către N-E aproximativ de un km., am ajuns la o îngrămădire de stînci aparente, situate cam la jumătatea abruptului, de acolo am ţinut-o pe o dist. de 200 m., d'a coasta, către stînga, pînă la începutul unei şiştoace asemenea foarte înclinate (45-70°), pe care am scoborît-o apoi pe un grohotiş neplăcut, cam pînă aproape de locul unde *a fost construită mai tîrziu cabana Vlăduşca a S.K.V.*"

---

de eroism; aceasta în ceea ce priveşte Bucegii, căci despre ceilalţi masivi, cu excepţia regiunii nordice a Făgăraşilor, ce să mai vorbim" (Ioan Nistorescu, *Buletinul Alpin*, nr. 2-3-4/1939).

Se miza aici pe lipsa de memorie/experienţă a confraţilor turistici căci numai în Bucegi, pentru a servi numeroşilor drumeţi, fuseseră ridicate, pînă la data ipoteticei excursii din 1902 a lui M. Haret, casele: Mălăieşti (1882), Omul-SKV (1888, la a cărei inaugurare au asistat 85 de persoane), Omul-S.C. „Sinaia" (1900), Caraiman (1900), Peştera, precum şi chioşcul de la Vîrful cu Dor. După scrisele lui N. Bogdan (*Anuarul S.T.R.*) mai existau şi alte adăposturi. La Bolboci, de pildă, se găsea „un mic hotel" care pentru un preţ modest oferea „condiţiile cele mai bune". Se putea înnopta în casele funicularului de pe Brătei, în vreme ce la Scropoasa „*oamenii de serviciu au ordin să adăpostească şi să servească pe vizitatorii întîmplători*".

[1] „*Este o eroare de tipar, căci efectiv am făcut întîia oară acest masiv în 1902...*" (*O excursie acum 36 de ani*, în *Buletinul A.T.R.P.*, iulie 1938).

Concluzia acestei descrieri este că M. Haret nu a călcat prin zonă la 1902, întrucît adăpostul S.K.V.-ului fiinţa acolo de peste două decenii[1]. Nu a călcat nici mai tîrziu, motiv pentru care la 1938 a improvizat pornind de la reprezentările hărţii (într-un stil ce reaminteşte „premiera" autorului pe Valea Ţapului-Coştila). Chiar şi această metodă s-a dovedit însă insuficientă în cazul descrierii crestei principale, motiv pentru care urmaşul lui Daguerre a fabricat următoarele:

„Porţiunea această de creastă, pe cît de variată şi impresionantă acolo în natură [...] *pe atît de imposibilă este la fotografiat şi fastidioasă pentru o descriere scrisă sau vorbită, căci nevoiţi am fi să repetăm la nesfîrşit calificativele şi imaginile celor douăzeci şi mai bine de vîrfuri, care se aseamănă toate între ele" .*

Ca atare, trebuie luată drept glumă pretenţia aceluiaşi de a fi suit ulterior de 12 ori la Omul Pietrei Craiului...

Vădita ignoranţă nu-l împiedica pe M. Haret ca în anul în care împlinea „42 de ani de alpinism neîntrerupt (1940, n.n.) în care am studiat munţii pe toate feţele, sub toate aspectele şi în mai toate manifestările lor" să trateze despre Cerdacul Stanciului. „Eu însumi am încercat explorarea [...] renunţînd în faţa unor mijloace mai neîndestulătoare şi prea costisitoare". Sînt însă invenţiile unui om dornic să nu rămînă în urma contemporanilor şi care, inspirîndu-se probabil dintr-o hartă proastă, plasa cu acelaşi prilej Ceardacul „în dreptul muntelui Tămăşelul"[2]...

[1] *Pe crestele Carpaţilor*, p.115.

[2] Ion Ionescu-Dunăreanu a găsit şi el hibe acestui material: „*Despre această formaţie calcară, M. Haret dă un detaliu ciudat* [...] «...cam la 2 km. în sus de Valea lui Ivan se vede în peretele Pietrei Crai acea faimoasă peşteră Cerdacul Stanciului la care trebuie să te urci pe o prăjină de 12 m înălţime ca să poţi pătrunde în ea.*» În schimb nu pomeneşte nimic despre minunatele arcade ale Cerdacului*" (*Piatra Craiului*, 1944, p.84).

Febra finală (1938-40)

După mai mult de un deceniu (mai exact în toamna 1937) M. Haret este nevoit să renunţe la menţiunea „preşedinte T.C.R.", pe care şi-o alăturase iscăliturii fie şi în cele mai neînsemnate înscrisuri. În noile condiţii, ştafeta a fost preluată de titulatura „preşedinte F.S.T.R."[1]. Cînd va fi deposedat şi de această onoare (peste un an), vechea calitate de „geograf alpin" fiindu-i insuficientă, va căuta sprijin în trecut, pretinzînd că a fost secretar general Societăţii Turiştilor din România.[2]

Pierderea acestor galoane coincide cu o campanie fără precedent de menţinere în atenţia opiniei publice, centrată pe sublinierea meritelor personale în istoria turismului. M. Haret vesteşte acum mai mult ca niciodată despre performanţele sale, considerate cu nimic inferioare reuşitelor noilor generaţii. În această acţiune, prezenţa cîtorva fideli se impunea. Ori, potrivit obiceiului pămîntului, nu puţini îl părăsesc după octombrie 1937 – motiv pentru care M. Haret întăreşte relaţiile cu prieteni mai vechi, precum Albert Nacht, C.I. Ionescu şi Albert Baer, probînd de asemenea o călduroasă amiciţie cu Nicolae Ioan, preşedinte al asociaţiei *România Pitorească.* Concomitent, regele detronat încearcă să dreagă relaţiile cu Ion Udrişte-Olt, apreciind public activitatea ADMIR[3].

Campania apela cu precădere la cuvîntul tipărit, îndeobşte prin intermediul *Enciclopediei turistice*, dar şi al *Buletinului A.T.R.P*.

În 1938 alpiniştii români, cuceritori de trei ani ai peretelui Gălbenelelor, încep să deprindă tehnica modernă de căţărătură, graţie căreia vor izbuti parcurgerea unor trasee cu ridicat grad de dificultate, ca Surplom-

[1] Tot acum M. Haret devine, din redactor-şef, director al publicaţiei – metamorfozată şi ea, din *Calendarul turistic,* în *Enciclopedia turistică românească)*.

[2] Într-o scrisoare din 24 sept. 1938 (*Buletinul A.T.R.P.,* p.99), M. Haret afirmă: „Din 1915 cînd *am fost ales pentru prima dată secretar general al Soc. Turiştilor Români*". Pretenţia va fi preluată integral de către Radu Sp. Haret (*op. cit.*) şi parţial de către I.I. Dunăreanu şi Iosif Gold *(op. cit.*: „secretar"). Or în anii cînd M. Gold-Haret s-a aflat în S.T.R., secretar general al grupării a fost Traian Lalescu, iar secretari Popovici Hatzeg (1913), I.D. Protopopescu şi I. Popescu-Băjenaru (1914-15) (cf. *Anuarelor S.T.R.* din respectiva perioadă).

[3] Vezi rîndurile lui M. Haret în registrul casei Babele, la cap. *ADMIR.*

ba Mare şi Hornul Ţapului. Tot atunci, Mihai Haret ţinea să informeze despre performanţele lui montane de la începutul secolului, aşternînd pe hîrtie articolul „O excursie în munţi acum 36 de ani”[1]...

Arsenalul îi era cel obişnuit:

– **revendicarea unor trasee,** multe și parcurse în vremi îndepărtate:

Văile Peleşului, Jepilor, Albă, Mălinului şi Cerbului (1898-1901)

– ...**în condiţii de mare sălbăticie** a munţilor noştri...:

“*Nimic din ceea ce ajută azi pe excursionist, nu exista acum 36 de ani; poteci nu erau, afară de cele naturale; marcări şi semnalizări, nici atît; casele de adăpost păreau irealizabile* [...] *În Bucegi nu-i urcau de plăcere nici o sută de persoane pe an. Douăzeci şi cinci de ani n-am cunoscut altă găzduire de noapte pe munţi şi n-am avut alt fel de acoperămînt decît bolta înstelată, ori cerul înnorat, amenințător şi chiar ploaia persistentă*.”

– ... dintre **care unele chiar în premieră** (“*descoperiri şi explorări, cum le ziceam cu oarecare îngîmfare*”):

“Bucşoiul, Valea Bucşoiului şi Valea Morarului, pe care noi le-am făcut cei dintîi, în 1901, sub conducerea lui Ştefan, ciobanul din Moraru.”.

– ... **în ciuda strîmtorării** materiale a protagonistului[2]

---

[1] O deosebită conştiinţă de sine îl face pe M. Haret să precizeze că nu el s-a prezentat (precum un solicitant de rînd...) cu materialul la redacţia *Buletinului A.T.R.P.,* ci aceasta „*mi-a cerut descrierea unei excursii din timpurile începătoare ale alpinismului românesc, cînd un drum de munte însemna o mică expediţie*”.

Asemănător se procedase în al treilea *Anuar al Bucegilor* (articolul „Sinaia veche”), procedeu repetat de C.I. Ionescu în 1939: „*Buletinul Alpin al CAR* (sic) *a solicitat* [...] *domnului Mihai Haret un articol de istorie alpină românească*”. După cum „scrisori primite în 1937 şi 1938” ar fi solicitat directorului un articol despre Bucşoiul (cînd, de fapt, avem de a face cu replică voalată la materialul similar publicat de Radu Ţiţeica).

[2] Frosy Neniţescu-Boerescu acreditează şi ea ideea că înainte de primul război „n*u existau adăposturi şi mersul pe munte costa foarte mult”* (*E.T.R.*, 1946) Costa însă pentru că deplasările Bucurei Dumbravă, ale lui N. Bogdan ş.a. se făceau cu însoţitori plătiţi, cu cai închiriaţi chiar. Niţă Pascu a mers, de pildă, pentru prima dată pe munte la 17 ani, pentru a duce bagajul lui N. Bogdan. Alteori, era angajat cîte un copil doar pentru a duce aparatul foto al orăşeanului îndrăgostit de munte. De acest obicei, al prezenţei în grupul de excursionişti-boieri a ţăranului-servitor, M.

– ... **înfruntînd opinia nefavorabilă** a contemporanilor:

„Nebunii de Golzii care colindă munţii..."[1]

Toate aceste pretenţii sînt însă cusute cu sfoară albă.

Drumurile lui M. Haret în abrupt, reduse altminteri la număr, au debutat în realitate către sfîrşitul primului deceniu al secolului 20. Nici gînd să treacă prin aceste locuri la 1902, caz în care, după cum am mai arătat, ar fi ezitat să scrie despre Casa Omul că „n-a fost construită decît în 1905".

Neîntemeiată este şi pretenţia stabilirii de premiere pe drumurile pomenite. Trecînd aici peste ideea de premieră sub conducerea unui cioban, nici primul turist pe Valea Morarului, de exemplu, nu a fost M. Haret, întrucît îl precedaseră alţii[2]. Mai mult, autorul în cauză nu a călcat itinerariile revendicate, cărora nu le ştia nici măcar poziţia exactă pe teren. S-a inspirat în schimb din scrierile vremii; în cazul traseului „Bucşoiul", de pildă, dintr-un articol semnat N. Bogdan; despre Valea Bucşoiului, a aflat din harta Ţiţeica (dar nu i-a ştiut vreodată amplasamentul exact).

> La 1939 (*E.T.R.)*, cu un an înaintea morţii, descriind segmentul de potecă vîrful Bucşoiul–Omul, Haret confunda Valea Bucşoiului cu „*un fir secundar al Văii Morarului*"[3].

Asemănător erau întocmite şi alte materiale haretine din epocă. În cazul „Cuptorul Răducului din Jepii Mici" de pildă, autorul, care nu pomenise vreodată de acest punct în scrierile lui, susţine că l-a vizitat în nenumărate rînduri.

Haret nu scapă nici în 1939 (*E.T.R.*), cînd, „suind" Bucşoiul, şi-l alătură pe țăranul Ion Vintilă din Secăria.

[1] Chiar dacă am accepta această pretenţie, trebuie spus că Mihai şi Petre Gold se aflau într-o companie mai mult decît ilustră: Dimitrie A. Sturdza, Ionel Brătianu, Take Ionescu, Traian Lalescu şi mulţi alţii.

[2] Valea Morarului a fost coborîtă de Edward Mysz în 1895, sub conducerea lui Ion Stănilă-senior (cf. *Anuarul SKV* 1896).

[3] În ciuda văditelor erori, amintitul articol a trezit elogiul unor pretinşi cunoscători ai muntelui, ca Nicolae Ioan şi Albert Baer. Ultimul, de pildă, citise „*cu deosebită plăcere, chiar cu emoţie articolul publicat de dl. Mihai Haret, preşedintele Federaţiei de Turism şi neobositul explorator turistic şi ştiinţific al munţilor* [...] *Cei mai de seamă cunoscători ai munţilor noştri: dl. Mihai Haret, Bucura Dumbravă, d-şoara Bragadiru şi alte personalităţi*..." ("Amintiri din munţi", în *Buletinul A.T.R.P.*, septembrie1938).

După toate aparenţele, „Cuptorul lui Răducu" (*În Bucegi*, 1907) este un loc din categoria celor pe care Nestor Urechia nu s-a sfiit să şi le recunoască drept invenţii ("*Cuptorul cel cu balcon* [...] *şi cu salon-dormitor-sufragerie*" din Poiana „Tăinuită" (recte Mare) a Văii Seci a Caraimanului – *Robinsonii Bucegilor*, 1916, ori *Baden-Powellian–Refuge*[1] din Valea Caprelor, în *Vraja Bucegilor*, 1926).
Chiar şi aşa, dacă N. Urechia plasează Cuptorul Răducului „în Valea Urlătoarei, sub Jepii Mici", în apropierea unui „izvoraş", M. Haret îl duce în plin abrupt, pe coama dintre văile Urlătoarea Mică şi Comorilor, la aprox. 1.810 m alt., cu menţiunea că „*de la Urlătoarea apă nu se mai găseşte*"...

Pentru credibilitate, M. Haret îşi împăna aserţiunile cu sumedenie de date şi fapte. Premiera, de pildă, ar fi avut loc, „fără frînghie", la 1904, în compania lui N. Bogdan şi a lui N. Soutzo (fireşte, dispăruţi la data relatării), tura fiind reluată împreună cu N. Bogdan, Nae Cocorăscu şi I.M. Văsîi, „sub conducerea magistrală a lui Neculai (sic) Jilipeanu", în 1907. S-ar fi revenit prin acele locuri în 1923, în 1928 (cu „alpinistul francez ing. R. Béchard") şi în 1932 (cu Jacqueline Salles, Gh. I.M. Văsîi şi Moise Roşculeţ[2]). Într-o asemenea excursie ar fi fost executată o abatere pe Brîul Subţire şi Valea Seacă a Jepilor, devenită subiectul unei descrieri în bună tradiţie haretină:

"...*Cea mai sălbatică şiştoacă ce mi-a fost dat să parcurg, zisa Valea Seacă a Jepilor. După Bucşoi* [?] *o putem clasa ca una din exploraţiile cele mai emoţionante ale abruptului prahovean* [...] *Frînghia este indispensabilă* [...] *Am făcut-o, o singură dată, în 1913, atunci cînd am petrecut noaptea în «Cuptor» şi în tovărăşia lui G. Soutzo, dr. P.G.-Haret, Gheorghe I.M. Văsîi, sub conducerea lui Jilipeanu. Am fost atunci pe punctul de a pierde pe Gheorghe, care fiind rău lovit în şold de un bolovan venit cu viteză de sus nu se ştie cum, a căzut leşinat şi dacă prin prezenţa de spirit a camarazilor Soutzo şi dr. G.-Haret, care au susţinut puternic coarda n-ar fi rămas agăţat, se prăvălea în prăpas-*

[1] Mișcarea cercetășiei, înființată de englezul Robert Baden-Powell, se afla în mare vogă la începutul secolului XX.

[2] Pînă să piară la 1938 într-o avalanşă, Moise Roşculeţ lipseşte din scrisele lui Mihai Haret...

tie[1]*. Norocul a fost că în cîteva minute Gheorghe şi-a revenit, putînd continua ajutat de noi scoborîrea foarte grea*[2]."

Cum dovezi fotografice lipseau, s-a apelat, cu mici modificări, la sistemul consacrat:

"*Pe aceste abrupte fotografiile sînt ca şi imposibil de luat, mai ales cu un aparat mare (13×18) ca al meu; de aceea articolul apare neilustrat*[3]".

Materialul făcea şi referiri la „flora alpina rară, care îmbracă pereţii şi brînele acestor locuri aşa de greu accesibile... Pe aici am găsit – ca şi în Caraiman – pe *Gypsophila petraea Rchb*., pe *Dianthus Glacialis Haenke*, pe *Anthenus pyrethriformis Schur* şi multe alte plante nobile..."

Rămînînd în domeniu, e de spus că în aceeaşi perioadă (1938), „pornindu-se de la cunoaşterea pe care o am ca şi perfectă asupra Bucegilor, pe care îi parcurg şi îi studiez sub toate feţele şi aspectele de 40 de ani încheiaţi", Comisia pentru Ocrotirea Naturii i-a solicitat lui Mihai Haret un referat asupra înfiinţării unui parc naţional în Bucegi. În răspunsul său[4], abordînd şi plantele necesar a fi ocrotite, naturalistul M. Haret citează savant plante de a căror existenţă pe teren nu avusese categoric ocazia să se convingă (*Iris Sibirica, Braba Compacta* şi *Braba Hayinaldi* – „pe surplombele Văii Gălbenelelor", Braba Transilvanica „pe Colţul Gălbenele, în Vîlcelul Mortului şi Albişoarele Văii Albe"). Aserţiunile culminau cu citarea ca existentă în Bucegi a speciei *Dianthus Callizonus*, „cunoscută pînă acum doar de pe Crestele Pietrei-Crai".

Descoperirea de către Haret, în Bucegi, a speciei *Dianthus Callizonus*[5] pare că a fost făcută publică la Cea de-a şasea excursie fitogeografică internaţională (la 8-9 iulie 1931, bază fiind Casa Peştera).

---

[1] Clişeul fiinţa cel puţin din 1926: „*Pe Valea Verde era chiar să cad în prăpastie odată cînd o făceam cu Butmăloiu"* (scrisoare către R. Ţiţeica, 10 oct. 1926).

[2] Pe o schiţă din *Turing Clubul României*, 1930, M. Haret plasează V. Seacă dintre Cläi, *la sud* de punctul „1863" (Claia Mare) – în realitate se află la nord.

[3] Cu un aparat similar, „Taica" Dem Stoenescu cutreiera traseele mai uşoare din abruptul Bucegilor (o excelentă fotografie a Colţului Mălinului, din Brîul Mare al Coştilei, am putut admira în locuinţa lui Fl. Ştefănescu).

[4] Articol publicat în revista *Vasile Adamachi* din Iaşi, iar ulterior reluat în broşură.

[5] *Parc naţional în Bucegii Superiori*, 1938.

> Zvonistica vremii a pretins că exemplarele îndreptăţind anunţul în cauză ar fi fost mutate, în secret, din Piatra Craiului, de către însuşi M. Haret, dar Alex. Beldie a opinat că şeful tecerist va fi luat *Dianthus Gelius* drept „Garofiţa Pietrei Craiului".

Schiţa însoţind referatul prezenta şi ea erori grosolane, cum ar fi reprezentarea văilor Urlătorilor, Comorilor şi Seacă din Caraiman ca depăşind la vest (cu sute de metri!) limita superioară a abruptului.

Regăsim tenta afirmaţiilor fără minimă acoperire şi în alte articole. Înmărmuritoare performanţe vizau, de pildă, Bucşoiul, unde M. Haret ar fi întreprins o excursie (24 noiembrie 1935) pe clasicul drum al lui Deubel, alături de Albert Nacht[1]. Potrivit obiceiului, descrierea itinerariului (marcat de 50 de ani...) este presărată cu exagerări gen: „fantasmagoric, peretele perfect vertical al Bucşoiului [...] munte uriaş şi prăpăstios", cu pante, pe potecă, „aproape ca peretele" (între care o Săritoare Mare, cu o înclinaţie de 75 de grade, la altitudinea 1975 m – inexistentă însă pe teren), alături de epitete menite să cutremure de groază cititorul neavizat: extrem de primejdios, formidabil, scabros, înfiorător, diabolic, infernal etc.

> Paradoxal, în aceeaşi perioadă nimeni altul decît Mihai Haret blama (*E.T.R.* 1940) lucrările cu „*informaţii vagi, dacă nu chiar inexacte, împănate cu fraze frumoase şi de superlative ditirambice, dovadă a unei sărăcii intelectuale şi, mai ales, a unei complete necunoaşteri a descrierilor făcute"*. Acelaşi autor considera că un bun articol turistic nu trebuie să fie „*o simplă adunare de fraze plăcute, pline de uimiri, de exclamaţii, de superlative şi de alte asemenea calificative, care dau iluzii, însă nu informează cîtuşi de puţin*..."

Trecerile autorului prin zonă erau atent contabilizate: *Strachina Gălbinării*[2]*,* 1904; abruptul Văii Rele[1], 1908"; „Blidul Caprelor"[2], 1913, 1923

---

[1] Spre deosebire de C.I. Ionescu şi A. Baer, Nacht nu consacră în epocă ditirambi directorului *E.T.R.,* dar nici nu pare să fi protestat legat de afirmaţiile acestuia…

[2] Sub conducerea lui Ion Stănilă, „*ca premieră, cu moş Bogdan, în 1904, prin Strachina Gălbinării şi marele abrupt nordic, începînd chiar din circul doi al Mălăieştilor şi pînă sus în vîrful mare al Bucşoiului. Poate voi povesti odată această escaladă formidabilă, care a durat 11 ore şi pe care am repetat-o în 1909, cu Georges Soutzo şi cu* [...] *doctorul P. G. Haret, sub conducerea lui Jilipeanu şi a lui Ştefan [...] din Moraru*." Aici, mai bizară chiar decît o premieră montană alături de un cunoscător al locurilor este **repetarea** unei astfel de ture sub conducerea unei călăuze.

şi 1929. Cu aceeaşi ocazie forţau pătrunderea în toponimia românească denumiri ca *Şuhoiul lui Moise*, *Fereastra Caprelor*, *Şuhoiul Cununei, Inelul lui Stănilă*, *La Cununǎ, La Tîrsă* – puncte aflate în apropierea potecii de pe „Faţa Bucşoiului" (*Deubel Weg*).

Întregul articol se voia „o completare necesară, cu caracter istorico-descriptiv" la articolul despre Bucşoiul semnat în aceeaşi publicaţie, în urmă cu doi ani, de Radu Ţiţeica[3]. Replica viza fără îndoială şi un alt material al acestui din urmă condeier, apărut în *Buletinul Alpin* (1937); de aici M. Haret a aflat de văile Caprelor şi Pietrelor, pe care le-a rebotezat cît se poate de pompos, iar apoi şi le-a atribuit drept premiere. Aceasta deşi în cazul Văii Pietrelor nu-i cunoştea nici măcar amplasamentul exact pe teren[4]...

Punînd punctul pe i, trebuie arătat că M. Haret nu călcase drumul lui Deubel şi nici chiar poteca Take Ionescu, pe care o descrie astfel:

> „[Venind dinspre Pichetul Roşu] *ocolim Valea Bucşoiului* [...] *de unde trecem aproape orizontal şi insensibil pe vestitul munte Bucşoiu* (or pe acest munte se intră de la Pichetul Roşu, n.n.)*. Vederea foarte întinsă devine deodată superbă: la stînga se înalţă provocanţi pereţii abrupţi ai Morarului şi Bucşoiului"* (din locul respectiv nu se vede Morarul!).
>
> Nu este o greşeală de tipar şi nici o scăpare a condeierului, întrucît în acelaşi material se afirmă negru pe alb că „la Pichetul Roşu ne aflăm [...] la baza peretelui vertical al Morarului".
>
> Inevitabil, ignoranţă trădează şi unele fotografii ale autorului, din acelaşi volum (1939). De pildă, aceea luată din apropierea Pichetului Roşu, *către nord*, cu legenda "*Moraru şi Bucşoiu, doi munţi din Bucegi puţin umblaţi*"... Or Morarul se află *la sud* de Pichetul Roşu.

---

[1] „ ... *făcut de noi ca premieră, sub conducerea ciobanului Ştefan, din Moraru*" Or, denumirea de „Valea Rea" şi a fost lansată de Radu Ţiţeica în 1928. Dacă ar fi avut cunoştinţă de acest toponimic (măcar prin intermediul acelor vînători care, independent, îl foloseau), Mihai Haret l-ar fi amintit în scrierile sale de pînă atunci.

[2] „Blidul Caprelor" va fi rezultat în retorta haretină din amestecul *Blidul Uriaşilor* (Coştila) – *Valea Caprelor* (denumire dată în Bucşoiul de Radu Ţiţeica).

[3] I.I.-Dunăreanu, *Călător prin munţi*, p. 200.

[4] Trecînd pe la obîrşia Văii Pietrelor, M. Haret remarcă doar „*şistoaca infernală a unui afluent scabros al* [văii] *Mălăieştilor*", eroare sesizată şi de I.I.-Dunăreanu (*op. cit.,* pag. 208).

„Spre neştearsă amintire”, în articolul „Bucşoiu” sînt consemnate şi alte date care, „făcînd parte din istoria premergătorilor, nu trebuie să se piardă”. Veridicitatea lor este însă mai mult decît contestabilă:

– Friedrich Deubel nu „*a descoperit trecerea prin peretele vertical al Pietrei-Crai* [...] *venind din Plaiul Foii*”, deci urcînd, ci în coborîş, pe un drum ce fusese parcurs anterior nu doar de ciobani şi vînători, dar şi de alţi membri S.K.V.;
– acelaşi Deubel n-a săpat treptele de pe blocul de conglomerat de la Omul în 1899, cum afirmă M. Haret, ci cu unsprezece ani înainte, probabil o dată cu marcarea drumului peste Faţa Bucşoiului (de existenţa acestor trepte, la 1886, pomeneşte Ioan Turcu, în *Excursiuni pe munţii Ţării Bîrsei şi ai Făgăraşului*, 1896).

Însăşi prenumele lui Deubel este redat greşit: „*Frideric*”.

– poteca Take Ionescu sfîrşeşte la Prepeleac, şi nu coboară de aici (cu atît mai puţin pe Brîul Mare al Bucşoiului, cum afirmă M. Haret) la Casa Mălăieşti[1].

Două articole din 1939

“Adevăraţii alpinişti, adică aceia care în mod cinstit cuceresc pas cu pas muntele greu şi înalt, trebuie să lupte [...] *contra acestor tendinţe de acaparare şi autoglorificării. De aceea e bine, de cîte ori posibilităţile se prezintă, să folosim faptele aşa cum în mod real s-au petrecut”.*

Semnatar al rîndurilor citate mai sus este Mihai Haret.

De cînd e lumea, nimeni nu a făcut mai mult caz de principii decît cei dispuşi să le încalce cu maximă uşurinţă. Cam tot de atunci, omul a văzut lesne la alţii defectele pe care le posedă el însuşi... De la acest adevăr nu a făcut excepţie nici înţeleptul din sinăiana Cale a Codrului:

[1] I.I.- Dunăreanu (*op. cit.*, p. 207) a ţinut să releve „*preţioasele informaţii despre istoria atît de puţin cunoscută a drumeţiei româneşti*” oferite de articolul în cauză.

"Constatăm în ultimul timp, că aşa-zişi alpinişti se împăunează cu merite pe care nu le au, făcînd o gălăgie de rîs în jurul unor escalade sau inexistente, sau de mîna a cincea. Astfel, nu mai departe decît în august trecut (1938) a avut loc la Sinaia o violentă altercaţie între două grupe de excursionişti, care revendicînd fiecare pentru sine gloria primei ascensiuni a Văii Seci a Caraimanului, erau pe punctul de a se război..."

Cunoscînd „din informaţii precise [...] că nici una din cele două grupe care se certau [...] nu a urcat în 1938 Valea Seacă", cel erijat în arbitru desemna drept cîştigătoare o... a treia tabără. Ca din întîmplare, teceristă la data reuşitei.

Concret, premiera părţii inferioare era atribuită lui Mircea Chernbach, la 1927, care „a suit [...] pînă pe la 1820 m., de unde a părăsit-o, a luat **ori** Vîlceaua Mortului în sus, **ori** vreo brînă **de d-asupra ei**, răzbind în Brîul Portiţei". Datele sînt vădit preluate din al treilea *Anuar al Bucegilor* (articolul „Valea Seacă a Caraimanului", respectiv harta abruptului), volum consultat însă neatent (valea avea pe atunci „renumele de vale puţin umblată", deci totuşi umblată)[1].

În ce priveşte întregul traseu, „prima escaladă" era acordată echipei Albert Nacht[2], Filică Pascu şi „inginer N. Rădulescu[3] din Buşteni", la 10 septembrie 1928. În acest caz se dădeau și ample detalii:

„ ...Au ajuns la confluenţa cu Vîlceaua Mortului (1.820), adică cam pînă unde fusese cu un an în urmă arhitectul Chernbach [...] *Mai departe, au continuat urcuşul pînă la Vîlcelul următor (1.940), de unde se desfăşoară* ***pe stînga (cum suim)*** *brîne acoperite de*

[1] Mai mult, o descriere şi chiar fotografii ale părţii inferioare din Valea Seacă văzuseră lumina tiparului încă din 1907 (Nestor Urechia, *În Bucegi*).

[2] Din cele spuse nouă de Cristache Dedula şi Florin Ştefănescu, Albert Nacht era în acei ani un om nu foarte tînăr şi fără pretenţii de mare alpinist. Menţiuni ale turelor lui pe munte găsim în *Anuarele Bucegilor* (nu şi în tabelul executanţilor de *Curse grele*). Făcea, de pildă, după propriile afirmaţii, de la Sinaia în vîrful Caraimanului aproape patru ore.

[3] Pare să fie vorba de persoana consemnată astfel în *Amintirile unui alpinist*, 1981, de Niculae Baticu (p. 68): „*Jenică Rădulescu, inginer şi vînător din Buşteni, se tot întreba: cum de dispar, deodată, caprele din Valea Seacă a Caraimanului, fără să fie văzute trecînd creasta* (Picăturii, n.n.)*? Secretul era tunelul*...".

iarbă ce răspund pînă în Brîul Portiţei [...] *Şi-au reluat escalada cu ajutorul espadrilelor şi al corzii* [...] *La alt. de 2.000 m imediat d'asupra Brîului Portiţei au dat de primul «Horn», larg numai de 60-80* cm, *în timp ce valea are pe acolo abia 2-4 m lăţime totală şi 70° înclinare. «Hornurile» de acum se succed unul după altul şi de la 2.000 la 2.100 m* [...] *sînt nu mai puţin de şapte sau opt, avînd fiecare 4 pînă la 14 m înălţime.*
Între 2100 şi 2.160 aprox. se găseşte al nouălea «horn», lung şi foarte greu, căci nu are prize. La alt. de 2.180 m [...] *au părăsit firul văii, care de altfel* ***mai sus dispare chiar*** *şi luînd-o puţin pe cracul din stînga, au urcat d'adreptul panta aşa cum s-a putut pînă la buza (2.270) de sub Crucea Eroilor....*"

Neştiinţa lui Haret în ale locurilor este evidentă, situaţie în care s-a acordat credit deplin schiţei Ţiţeica din 1927, relatărilor echipei Pascu-Nacht, cît şi... imaginaţiei proprii.

Graţie primeia a fost plasată confluenţa Hornuri-Valea Spălăturii mai sus de gura Vîlcelului Mortului, de unde pretenţia că de la confluenţa cu Vîlcelul Mortului „*au continuat urcuşul pînă la Vîlcelul următor*" (Hornurile).
Caracteristicile săritorilor (nu şi altitudinea lor – inventată), informaţia privind evitarea Hornurilor în partea inferioară – nu însă pe „*malul stîng... (cum suim)*", de fapt inaccesibil – cît şi faptul că firul ar dispărea deasupra Brîului de sub Streaşină par să decurgă din spusele celor doi sinăieni amintiţi, cu menţiunea că, datorită dezinteresului, emoţiei ori uitării, ei nu par să fi reţinut prea multe detalii.
Paradoxal, autorul nu pare să fi luat în seamă *Buletinul Alpin*, sau măcar călăuza Dunăreanu, din 1936.

De la înălţimea aceleiaşi priceperi de excepţie, M. Haret s-a simţit lezat de faptul că, la cursul de alpinism ţinut în vara anului 1938, delegaţii Clubului Alpin Român nu au găsit de cuviinţă să trateze şi despre istoria mersului pe munte de la noi. Mai exact despre modul în care directorul *Enciclopediei Turistice* privea subiectul respectiv. Pentru remedierea acestei lacune, M. Haret a acţionat prin mijlocirea unui vechi colaborator. Este vorba de C.I. Ionescu, cîndva îngrijitor al *Anuarelor Bucegilor* şi

a cărui stea turistică părea să fi apus după 1930[1]. După un deceniu de tăcere însă, institutorul sinăian se produce cu un energic articol, intitulat „Cuvinte despre alpinismul tehnic în România".

În ce calitate aborda C.I. Ionescu delicata problemă? O spune el:

> *"Încă din 1927-1928, prin Anuarele doi şi trei Bucegilor, eu m-am sesizat de această chestiune, pe care o vedeam în dezvoltare. Aveam de gînd chiar să fac în anuarul următor* [...] *un articol asupra istoricului alpinismului în România, ca unul care – imediat după domnul Mihai Haret – aş fi fost îndreptăţit la aceasta, atît pentru faptul că m-am ocupat destul de activ de chestie, cît şi prin faptul că locuind de mai bine de 35 de ani la baza acestor minunaţi Bucegi, am cunoscut* [...] *toate încercările şi frămîntările premergătorilor noştri."*

Nu cunoaştem măcar un rînd legat de deplasarea lui C.I. Ionescu fie şi pe cea mai banală potecă turistică, producţiile de pînă atunci ale acestuia limitîndu-se la notele redacţionale din *Anuarele Bucegilor* (unde plasează Pichetul Roşu „pe Moraru, jos la Dihamu"!). Chiar în textul de mai sus, institutorul sinăian nu-şi face un titlu de glorie din parcurgerea munţilor, ci mai degrabă din traiul *la poalele acestora*. Oricum ar fi, lui C.I. Ionescu istoria alpinismului îi era destul de străină, altfel nu ar fi stîlcit date de referinţă din acest domeniu (casa de lemn de la Omul nu a fiinţat între 1908-1913, iar adăpostul din Şaua mică a Caraimanului nu a fost ridicat în 1907, aşa cum pretinde el). Atari amănunte nu tulburau însă demersul institutorului sinăian...:

> *"Am fost surprins* [...] *să constat că la cursul de alpinism* (al C.A.R., n.n.) [...] *chestiunea istoriei n-a fost atinsă, nefăcînd parte din materiile care s-au tratat..."*

Pomenita „surprindere" nu luase naştere în urmă vreunui drum pînă la Refugiul Coştila (pe care, după cum se va vedea, C.I. Ionescu îl plasează *în Buşteni*), locul desfăşurării şcolii de alpinism, ci doar din lectura

[1] C.I. Ionescu a fost institutor (învăţător) în Sinaia, ulterior ajuns în funcţia de director al Şcolii de fete din localitate. Avînd în vedere zelul pe care i l-a consacrat lui M. Haret, nepotul ministrului liberal nu pare să fie străin de această promovare. După al doilea război, C.I. Ionescu era directorul Oficiului Local de Turism. A încetat din viaţă în 1947 (cf. revistei *România*).

unui articol oferit spre publicare *Calendarului Turistic* de un participant la acele cursuri, cernăuţeanul Francisc Severin[1].

> *"Asupra materiilor cursului, n-am nimic de zis*[2] *fiind bine stabilite, am rămas însă mirat* [...] *că din program lipseşte cel mai însemnat capitol, şi anume: istoricul alpinismului în România, cu care ar fi trebuit să înceapă cursul* [...]
> *Îmi pare rău să constat că şi aici, ca şi în multe alte manifestări ale noastre, legătura cu trecutul nu este îndeajuns de puternic cultivată, neacordîndu-se premergătorilor, acelora care au pus bazele alpinismului în ţara noastră, nici consideraţia ce l-i se cuvine, nici destulă admiraţie pentru opera săvîrşită de ei. Şi trebuie să se ştie, că dacă aceşti premergători nu existau, nu perseverau şi nu făceau şcoală, azi desigur nu s-ar fi putut ţine un curs de alpinism* în Buşteni, *căci n-ar fi avut nici cine să-l ţină şi mai ales nici cine să-l audieze* [...] *Tinerii alpinişti de azi* [...] *să ştie că [...] nu mai departe de acum 30-35 de ani, deşi nu exista o singură marcare, un singur refugiu alpin, o singură casă de adăpost în munte, totuşi se făcea alpinism temeinic – de un mănunchi de tineri modeşti, dar dotaţi – care au ştiut să ridice la rangul de adevărată tehnică alpinismul românesc. Şi ei întrebuinţau frînghia, dar aşa cum îi învăţa practica – şi numai foarte rar – de aceea şi meritul lor era cu mult mărit; iar după o escaladă grea de 8-9-10 ore, cînd ajungeau sus în vîrful golaş bătut de vînturi, nu găseau o casă de adăpost confortabilă ca azi, ci mai adesea nevoiţi erau să petreacă noaptea sub cerul liber sau poate obosiţi peste măsură să se înapoieze la Buşteni ori la Sinaia pe noapte neagră. Îşi poate închipui cineva ce patimă de munte, ce perseverenţă stăpînea pe aceşti tineri?*
> *De fapt existau şi două adăposturi – Casa Caraiman şi Casa Omul* [...] *ambele erau însă aşa inconfortabile* [...] [încît] *preferai să stai afară.*

---

[1] Este interesant de precizat că materialul lui C.I. Ionescu apare în deschiderea volumului, cu mult înaintea articolului care-l incitase la replică. Asemenea favoare este acordată în volumele Turingului şi altor rînduri omagiindu-l pe M. Haret, cum ar fi cele semnate de Christian Ionescu (1934) ori Radu Sbiera (1937).

[2] „*Programul prevedea, pentru fiecare serie, un curs teoretic de topografia şi geologia Masivului Bucegilor, un drum de prezentare a abruptului prahovean şi în fine, cursul propriu-zis de tehnică alpină modernă.*" (C.I. Ionescu, *op. cit.*)

Îndemn deci pe alpiniştii de azi să cugete la plăcutul minunat al casei «Mihai Haret» de la Omul, spre exemplu, ca să poată înţelege cîtă energie trebuia pentru a putea suporta toate aceste lipsuri şi greutăţi. Iată pentru ce susţin că neîncetat trebuie onoraţi, ori de cîte ori ocazia se prezintă, fiindcă numai datorită exemplului şi îndemnului lor, descrierilor şi propagandei lor există alpinismul românesc de astăzi.

Incontestabil că primul alpinist român în adevăratul sens al cuvîntului, este maestrul nostru al tuturor, domnul Mihai Haret, care de patruzeci de ani şi mai bine continuă şi azi să parcurgă munţii, cu aceeaşi dragoste şi acelaşi pas tineresc[1] *pe care i l-am cunoscut încă de acum treizeci şi cinci de ani, şi îl rog să mă ierte că sînt silit de cinstea ştiinţifică pe care îmi place s-o respect, să vorbesc mai îndelung de d-sa.*

Mihai Haret, încă din tinereţe a manifestat un gust deosebit, atît pentru cursele noi, cît şi mai ales pentru cursele grele[2]*, pe unde nu umbla toată lumea, căci curiozitatea sa ştiinţifică nu-i dădea nici un moment pace sau răgaz de linişte. Aşa se face că fiind elevul în drumeţie al lui Nicolae Bogdan, l-a întrecut în puţini ani, devenindu-i maestru. Fiindcă Nicolae Bogdan era un foarte bun mergător, care însă nu avea curiozităţi şi veleităţi de descoperiri, în afară de drumurile clasice-istorice. Din contra Mihai Haret, chiar din primii ani ai turismului său a fost doritor să cunoască mereu noi locuri, mărindu-şi raza acţiunii şi întreprinzînd explorări, pe unde niciodată nu trecuse picior omenesc, afară poate de acela al vînătorilor de speţa lui Răducu, Jilipeanu ori Butmăloi* [...] *La curent cu publicaţiile străine de alpinism, a ajuns să execute escaladele cele mai grele, cu care se mîndresc astăzi alpiniştii foarte tari...*"[3]

---

[1] R. Ţiţeica ne-a istorisit că îndreptîndu-se în 1937, împreună cu Haret şi alţii, pe Valea Colbului spre cabana Rarău, preşedintele T.C.R. mergea foarte încet, acuzîndu-i pe însoţitorii mai grăbiţi că vor să bată recorduri (incidentul este voalat amintit în *Memorii*, p. 70).

[2] În *Buletinul A.T.R.P.*, mai 1940, N. Ioan susţine însă contrariul: „*Mihai Haret nu căuta prilejul de a se anina de stînci că o sălbăticiune mlădioasă sau de a înfăptui «performanţe», făcînd din urcuş un primejdios joc de-a moartea sau o goană nebună, care nu te lasă să vezi, să auzi şi să înţelegi nimic...*"

[3] Într-un eventual clasament al scriselor turistice să le spunem *tupeiste* (altminteri deloc rare), afirmaţiile lui C.I. Ionescu ar avea asigurat un loc pe podium.

Către sfîrşitul deceniului patru, după cum am arătat, M. Haret considera drumurile sale pe „pe Bucşoi" şi în Seaca Jepilor drept cele mai dificile pe care le întreprinsese vreodată. Or la 1938 alpiniştii români suiseră Furcile şi Surplomba Mare, tatonau ceea ce avea să se numească Traseul celor Trei Surplombe, iar peste hotare suiseră trasee chiar de gradul V.

"...Nicolae Bogdan care umbla pe munte încă din 1884 [...] *nu făcuse pînă în 1901 aproape nici una din excursiile mai grele. Abia în 1901, sub conducerea ciobanului Ştefan din Moraru, face Bogdan şi cu d-l Mihai Haret, ca premiere, Valea Morarului, pe care au coborît-o, Valea Bucşoiului, pe care au suit-o şi urcarea Feţei Bucşoiului (drumul lui Frideric Deubel de azi*[1]*). Adică într-un an nu mai puţin de trei curse virgine... În 1902 au coborît pentru prima dată Valea Jepilor – fără potecă; poteca pe această vale, nefiind construită decît în 1904* (în realitate, 1899, n.n.) [...] *În 1903 fac văile Albă şi Mălinilor, tot în scoborîre* [...] *Ele fuseseră făcute se pare, însă, ca premiere, de regretatul inginer Nestor Urechia, sub conducerea vechiului său prieten N. Jilipeanu.*

Ca premieră în 1903, N. Bogdan şi Mihai Haret au făcut la 30 iulie 1903, Valea Horoabei, sub conducerea lui Ieronim, fostul stareţ al schitului Peştera [...] *În 1904, premiere au fost Cuptorul Răducului sub conducerea lui Butmăloi şi escalada Bucşoiului din circul al doilea a Văii Mălăieşti pînă în vîrf, trecînd prin Strachina Gălbinării şi marele abrupt septentrional, sub conducerea bătrînului vînător de urşi Stănilă* [...] *Aceasta este una din cele mai grele explorări ce se pot întreprinde în Bucegi.*

În 1905 s-a efectuat ca premieră Brîul Mare al Coştilelor, întreg, adică din valea Albă, peste Valea Priponului, pînă la bordei în Valea Cerbului [...] *sub conducerea vestitului vînător Niculae Jilipeanu (a se vedea:* Vraja Bucegilor*, de Nestor Urechia*[2]*).*

Tot în 1905, d-l profesor Dan Rădulescu [...] *face singur, ca premieră, întreagă creasta Morarului, de la un capăt la altul, împreună cu dinţii* [sic] *şi Portiţa Morarului (a se vedea fotografiile*[3]*).*

---

[1] Fr. Deubel marcase drumurile ce-i poartă numele în Bucegi şi Piatra Craiului *la 1886* (sau, în viziunea lui M. Haret, *1899*).

[2] Din amintita lucrare lipseşte vreo menţiune la turele în abrupt ale lui Haret.

[3] Nu ştim ca Dan Rădulescu să fi publicat vreodată, cu atît mai puţin ca probă a premierei sale, o astfel de fotografie.

În 1906 [...] *sub conducerea lui Jilipeanu, Valea şi Strunga Gălbenelelor. Paralel* [...] *d-l profesor Dan Rădulescu*[1] *întreprindea şi d-sa premiere diferite în abruptul prahovean şi brănean* [sic]*, care l-au făcut vestit pe vremea aceea în Sinaia, fiindcă cele mai multe le efectua singur sau în doi, în tovărăşia prietenului său Mihai Haret…*"

Chiar admiţînd, greu credibil, că C.I. Ionescu nu avea de la M. Haret datele, ultimul le-a reprodus fără modificări în *Enciclopedia Turistică*...

"Din 1906, această pleiadă de tineri au umblat în ce în ce mai mult, răscolind munţii. Nu trebuie să uităm pe [...] *Bucura Dumbravă care împreună cu doctor A. Urechia şi alte două sau trei persoane, asemenea au făcut escalade grele şi chiar unele premiere, cu mulţi ani înainte. Fapt este că persoanele numite – dintre care Mihai Haret şi profesorul Dan Rădulescu umblă şi azi pe munţi –* **executaseră pînă în 1916** [...] **absolut toate cursele grele şi escaladele primejdioase (cu excepţia Văii Seci a Caraimanului, făcută prima dată abia după marele război) atît din abruptul prahovean, brănean, al** [...] **Vînturişului şi ialomiţean (Zănoaga-Dichiu) cît şi din peretele vestic al Pietrii-Crai** [s.n.].
Ca încheiere, ştiu că Buletinul Alpin al CAR (sic) *a solicitat domnului Mihai Haret anul trecut* (1938, n.n.) *un articol de istorie alpină românească*[2] *– ceea ce îl onorează şi mai ştiu că d-l Haret adună datele necesare pentru întocmirea acestui studiu, care desigur e aşteptat cu nerăbdare de adevăraţii iubitori şi admiratori ai muntelui românesc.*
În orice caz, eu nu am avut în vedere aici scriind această punere la punct decît a scoate în evidenţă meritul imens al acestor scumpi premergători, în speranţa că organizatorii cursului de alpinism din 1939[3] *vor binevoi să ţină seama de observaţiile unui veteran în ma-*

[1] Simpatia lui C.I. Ionescu pentru profesorul clujean nu e întîmplătoare, acesta fiind văr cu M. Haret (cf. *Caiet Turing Club,* nr. 2/1980). Este de spus aici că dincolo de poziţia partizană adoptată în conflictul CAR-ADMIR, Dan Rădulescu a lăsat o bună impresie între turişti. În afara scriselor lui C.I. Ionescu şi a turei împreună cu Butmăloi pe Brîul Mare al Coştilei (1927), nu cunoaştem însă alte semne ale activităţii lui D. Rădulescu în abruptul Bucegilor.

[2] Asemeni amintirilor pomenite în *E.T.R.* (seria „Răzleţe"), dacă acest material a existat, el nu a văzut vreodată lumina tiparului.

[3] Această sugestie, nu ştim dacă voit, a fost ignorată.

terie şi că printre capitolele ce se vor preda, vom avea bucuria să salutăm şi pe acela referitor la istoricul alpinismului românesc."[1]

În replică la articolul lui C.I. Ionescu, Radu Ţiţeica a explicat (*Buletinul C.A.R.* nr. 1/1939) că nu se poate vorbi de premiere decît în locurile unde, pentru a înainta, căţărătorul este obligat să folosească materialele tehnice. „În urma unei convorbiri cu Dl. M. Haret, am constatat că ideile noastre în privinţa chestiunii de mai sus sînt aproape identice". A fost însă un recul nesemnificativ, întrucît „d-sa crede că un scurt istoric îşi avea totuşi locul la cursul C.A.R."

Mihai Haret în scrierile de după 1940

Mihai Haret s-a stins, în urmă unui atac de cord, la 5 aprilie 1940, în vila sa din Sinaia. Avea 56 de ani[2]. Este de bănuit că în agravarea bolii care l-a răpus un nefericit rol au jucat excluderea din fruntea Turingului şi dispariţia Casei Peştera, în urma unui incendiu (februarie 1940). Înconjurat – cel puţin aparent – cu atîta consideraţie în timpul vieţii, primul preşedinte tecerist a fost condus pe ultimul drum de către „familie, cîţiva prieteni şi numai 5-6 drumeţi, reprezentînd 3 asociaţii din cele 50 ale ţării"[3]. Tăcerii (adică dezinteresului!) care a domnit în acel moment i s-a găsit următoarea înălţătoare explicaţie:

"*S-ar zice că toţi s-au înţeles în clipele acelea să nu tulbure cu vorbele lor măreţia şi taina somnului său de veci... Sau poate s-au gîndit la marele şi tristul adevăr cuprins în versul lui Eminescu:* Laudele lor

[1] În *Călătorie prin vreme*, Valentin Borda îl consideră pe C.I. Ionescu ca „*uitat, din păcate*". Ne alăturăm şi noi acestei aprecieri, din alte motive însă.

[2] După spusele lui Fl. Ștefănescu, corpul neînsuflețit a fost descoperit de sinăianul Albert Nacht, care convenise cu Haret să se vadă în acea zi, în centrul localității. Cum ultimul nu a venit, Nacht a suit pînă la vila din Calea Codrului.

[3] E. Iliescu, *Buletinul Hai la Drum*, apr.-mai 1940, p.3. În aceste condiţii este greu de vorbit despre „*doliul pe care l-a lăsat printre marii săi prieteni turiştii* [...] *şi chiar în sfera slujitorilor ştiinţei*" (V. Borda, *Călătorie prin vreme*, pag. 90).

desigur, m-ar mîhni peste măsură... *şi nu au vrut că la atîtea mîhniri ce a îndurat Mihai Haret să mai adauge şi pe aceasta din urmă*"[1].

Acelaşi Nicolae Ioan îi alcătuia lui M. Haret un portret din cele mai favorabile, frizînd însă exagerarea şi chiar neadevărul:

„Din cea mai timpurie tinereţe, cînd în munţii noştri nu erau nici marcaje, nici case de adăpost, iar încumeţarea de a sui spre vîrfurile de piatră era socotită o nechibzuinţă primejdioasă, dacă nu chiar o nebunie, Mihai Haret a urcat spre singurătatea şi frumuseţea piscurilor [...]
În 1910, după o activitate pe teren de opt ani, publică cea dintîi lucrare a sa [...] *Urmează după aceea volumul atît de cunoscut: «Peştera Ialomiţei şi Casa Peştera», cu itinerarii preţioase, cu descrieri pitoreşti pline de sugestie şi multe date ştiinţifice* [...] *Editează anuare; scoate «Calendarul pentru turism»* [...] *şi lucrează Harta Bucegilor, Harta Pietrei Craiului şi Harta Retezatului* [...]
Muntele era pentru el un mijloc minunat de îmbogăţire a sufletului cu tot felul de simţiri alese şi de cunoştinţe, o apropiere a omului de natură şi de Dumnezeu [...] *Adevărat apostol al drumeţiei româneşti."*[2]

O tentă similară poartă necrologul semnat în epocă de Em. Iliescu:

„Şi-a sacrificat întreaga viaţă propăşirii turismului autohton şi îndrumării lui pe calea cercetării ştiinţifice [...] *Cercetătorul a sute* [!] *de poteci noi în munte, autorul a zeci* [!!] *de broşuri şi sute* [!!!] *de articole de cercetare ştiinţifică a minunilor întîlnite pe plaiuri*."[3]

În 1946, scria despre fostul său şef turistic Ion Colman („activitatea lui Haret lasă o dîră luminoasă pe oriunde trece" etc.)[4], după care, în condiţiile istorice ştiute, liniştea a învăluit vreme de mai mulţi ani numele fondatorului T.C.R. Firul avea să fie reînodat la sfîrşitul anilor '50:

---

[1] *Buletinul ATRP*, mai 1940, p. 52-53. Citatul din Eminescu este însă neinspirat, cît şi incomplet, căci Mihai Haret nu a probat vreodată „... *teama* [...] *ca nu cumva / Oamenii din ziua de-astăzi să mă-nceapă a lăuda"* (Scrisoarea II).
[2] *Idem*.
[3] Em. Iliescu, *Buletinul Hai la Drum*. E greu de înţeles ce se găsea în mintea acelui condeier, cînd aşternea pe hîrtie asemenea vorbe.
[4] *E.T.R.*

"Neînfricat deschizător de drumuri în turismul modern din România [...] *Neobositul Mihai Haret, documentat şi autentic om de ştiinţă în materie turistică* [...] *Prietenia lui Em. Bucuţa cu Bucura Dumbravă şi Mihai Haret se baza pe cultul comun al Bucegilor, pe excursii estivale şi schimb de experienţă în documentarea colectivă* [...] *Adevărat deschizător de drumuri în turismul de munte românesc* [cuvenindu-i-se] *recunoştinţă şi pioşenie*." (Andrei Pandrea[1])

"Un pasionat de documente... Bucegilor le va dărui Haret cele mai frumoase din operele sale: Masivul Bucegi [sic], *Peleşul* [sic], *Peştera Ialomicioara* [sic], *Casa Peştera* [sic]...

Membru al Societăţii Geografice din Paris, al cluburilor alpine francez şi italian, organizatorul şi animatorul Turing-Clubului României..." (Virgil Ludu[2])

"Generaţia lui Haret şi a tînărului pe atunci Şerban Ţiţeica, despre care îmi amintesc cu dragoste şi respect [...] *Desenau marcaje pe tulpini şi stînci* [...] *ne dădeau lămuriri şi sfaturi. «Vezi acolo, după ce cotești la stînga, brîna se îngustează; te ţii cu stînga, priveşti în sus, dar pipăi cu grijă, cu talpa, piatra pe care calci...»"* (D. Almaş[3])

"Mihai Haret trebuie considerat, indubitabil, ctitorul cu profilul cel mai proeminent în galeria precursorilor mişcării turistice din România..." (Valentin Borda[4])

"Activitatea, strădaniile şi munca neobosită pentru ridicarea drumeţiei româneşti pe o treaptă situată cît mai sus [...] *„Mare iubitor al turismului românesc."* (Vasile A. Marinescu[5])

---

[1] A. Pandrea, *op. cit.*, p. 78, 138, 139-140 şi 222. Asupra scriselor lui I.I.-Dunăreanu despre M. Haret, vezi capitolul dedicat animatorului admirist.

[2] *Cartea munţilor*, 1967, p.141-142.

[3] Acest pasaj (prefaţă la *Cartea drumeţiei*, 1975, de I.I.-Dunăreanu) viza doi iepuri, într-o vreme cînd Şerban Ţiţeica ajunsese vicepreşedinte al Academiei Române. M. Haret nu a executat însă efectiv vreun marcaj (v. capitolul *Turing-Clubul României*), în vreme ce Ș. Ţiţeica a aplicat într-adevăr unul (Valea Albă, 1926), dar fără ca D. Almaş să-l fi însoţit.

[4] *Călătorie prin vreme*, 1979, p. 90.

[5] *Oameni, locuri, întîmplări*, p. 98-99.

"*Savantul academician Mihai Haret* [...] *Pentru generaţiile de azi, care ştiu atît de puţin despre strădania şi frumuseţea morală a înaintaşilor, va trebui să readucem la lumină chipul lui Mihai Haret...*" (Gh. Ştefănescu[1])

„L-am văzut şi-l văd pe Mihai Haret preocupat de turism, de organizarea lui, de cercetarea ştiinţifică, în special ca naturalist şi analist al peisajului geografic, totul cu dragoste şi interes pentru natură, în scopul educării marelui public şi tineretului, foarte puţin deprins cu 40-50 de ani în urmă (1934-1944, n.n.) *să se deplaseze numai pentru a admira farmecul şi miracolele naturii."* (Vintilă Mihăilescu[2])

În cadrul aceleiaşi campanii poate fi încadrată şi reeditarea în a doua jumătate a secolului a articolului „În vîrful Coştilelor din abruptul prahovean"[3] ("prin bunăvoinţa ing. Tiberiu Ionescu") şi a necrologului scris de Emilian Iliescu[4].

Această revărsare de texte elogioase nu a înăbuşit rarele voci contestînd, mai mult sau mai puţin, valoarea omului şi a operei lui M. Haret. După cum am arătat, în timpul existenţei sale l-au atacat N. Dimitriu, cît şi „pretenţioşii" nemulţumiţi de lucrările turistice haretine şi de tratamentul de la casele Turingului. Mai apoi, V. Borda găsea necesar să amintească (1979) despre existenţa unor contemporani care „vor să

---

[1] *România Pitorească*, nr. 10/1992.

[2] Emisiune TV *O viaţă pentru o idee,* în iulie 1984, la care „*întreaga documentaţie ne-a fost pusă la dispoziţie de nepotul savantului, prof. dr. ing. Radu Haret*". Materiale semnate ori inspirate de acelaşi Radu Haret au mai văzut lumina tiparului în *calendarul Editurii Politice* 1981, într-unul din almanahurile BTT ale acelor ani şi în *România Pitorească* nr. 4/1984 (V. Hossu-Longin). Toate îşi au originea (cu fraze aproape identice) în prefaţa la *Călător prin munţi*.
În aceeaşi emisiune TV, M. Haret era prezentat şi ca „*geograf, botanist, cartograf şi publicist de înaltă valoare",* între operele lui fiind citat ierbarul, *„rod al unei deosebite meticulozităţi, care oferă şi astăzi specialiştilor preţioase date ştiinţifice*". Legat de acest ierbar, Alexandru Beldie ne-a declarat: „*În 1941* (la dispariţia Anei Sp. Haret, n.n.), *am preluat din partea Institutului de Studii Forestiere ierbarul alcătuit de Mihai Haret, cu plante de la Valea Călugărească şi din Bucegi. Consultîndu-l, mi-am dat seama că M. Haret fusese un bun colector, meticulos, însă nu o dată determinările lui erau greşite ori pur şi simplu lipseau"*.

[3] *Buletinul I.P.G.G.*, nr. 7/1967.

[4] Ana Iliescu, *Drumeţind pe creste*, 1983.

lase mărturii – măcar orale – că se exagerează în opera de reconsiderare a lucrării dispărutului. «Bustul» lui Mihai Haret este aşezat pe un soclu prea mare, lasă aceştia din urmă să se înţeleagă, argumentînd, între altele, că interesul, ca proprietar şi podgorean, ar fi dinamizat gesturile lui"[1]. Nu-i un secret că principalul animator al acestei tendinţe a fost Niculae Baticu. Opiniile sale, exprimate iniţial doar verbal, au răzbit şi în lucrările purtîndu-i semnătura.

Pornind de la imensa diferenţă de vederi dintre cele două tabere, autorul acestei cărţi a ţinut să cunoască şi opiniile altor contemporani cu Mihai Haret. Iată-le:

CRISTACHE DEDULA*: „L-am cunoscut pe Haret prin anii 1920-21, în împrejurimile Schitului Peştera. Ne-a vorbit, mie şi însoţitorilor mei, despre «Hanul Drumeţilor» şi scopurile lui, invitîndu-ne să ne înscriem în asociaţie. Dînd curs îndemnului, l-am vizitat la Bucureşti, în casa lui de pe strada general Gh. Manu. S-a purtat amabil cu noi. Am şi acum* (1985, n.n.) *legitimaţia de membru al «Hanului Drumeţilor». Pe munte l-am mai întîlnit o singură dată pe M. Haret*."

NICOLAE GHERASI: „*Deşi absolvise Ştiinţele Naturale, Mihai Haret nu a profesat niciodată în baza licenţei obţinute.*
Avea serioase complexe de inferioritate, căutînd din acest motiv să se afirme cu orice preţ. Din acest motiv a ales turismul..."

RADU ŢIŢEICA: „*Tînăr, entuziast, dar tot atît de neexperimentat, am avut iniţial o părere foarte bună despre Mihai Haret. Mai apoi însă, umblînd pe munte, mi-am dat seama că el îşi exagera mult realizările alpine, iar unele descrierile de drumuri erau insuficiente ori de-a dreptul fanteziste.*
În 1926-27, deşi contribuţia lui fusese neînsemnată dacă nu chiar negativă, s-a trecut coautor, şi încă primul, pe schiţa abruptului Carai-

[1] Fără să o găsească dezonorantă, despre această îndeletnicire a lui M. Haret pomenesc şi alţi contemporani (Ş. Ţiţeica, Alex. Beldie, R. Ţiţeica). Fl. Ştefănescu, care între altele a ţinut pînă în 1937 şi socotelile legate de desfacerea vinului lui M. Haret în cabanele Turingului de la Peştera, Omul şi Piscul Cîinelui, a ţinut să ne precizeze că preşedintele T.C.R. nu obliga pe nimeni să-i vîndă vinul, ba chiar, de calitate fiind, *Păcura de Peştera* nu acoperea cererea.

man-Coştila. Profund decepţionat de Mihai Haret am fost şi în cursul adunării generale extraordinare a Turingului din 1937..."

CONST. (NINI) PARHON: „*Mihai Haret mi-a lăsat o bună impresie.*"

ION CANTUNIARI: „*În ciuda diferenţei de vîrstă, mie şi fraţilor Ţiţeica* (fiii vicepreşedintelui Academiei Române..., n.n.), *Mihai Haret ne-a fost accesibil. Altminteri, mi-a părut un om destul de îngîmfat* [...]
Îşi vindea vinurile la cabanele Turingului."

VASILE A. MARINESCU*:* "*A fost un om corect. M-a ajutat foarte mult să-mi editez două broşuri, cele din 1933 şi 1938*[1]*."*

NICULAE BATICU: „*Între majoritatea lucrurilor care s-au scris despre M. Haret şi realitatea istorică există o distanţă ca de la cer la pământ.*"

FLORIN ŞTEFĂNESCU: „*Un om cu mult suflet, dintre puţinii care au făcut ceva dezinteresat pentru mine. Într-o vreme cînd sănătatea soţiei mele îi impunea să stea numai la altitudine mare, mi-a propus să devin cabanier la una din casele Turingului, deşi pierdea astfel un colaborator, zic eu, preţios.*
Nu l-am auzit niciodată vorbind de sine, gen «Am făcut, am dres...»
Ştia să aprecieze o masă bună, iar cînd mergea la Paris vizita restaurante cu bucătărie şi vinuri de calitate.
Ana Spiru Haret, care-i purta lui Mihai o afecţiune poate exagerată, mi s-a părut de asemenea o persoană deosebită, o adevărată doamnă."

ION MANOF: „*Mihai Haret ne trata de sus pe noi, cei tineri pe atunci; e posibil să fi justificat această atitudine şi diferenţa de vîrstă. El apăra punctul de vedere al «bătrînilor» – cei trecuţi de 35-40 de ani, aflaţi în conflict de generaţii cu cei tineri. De situaţie găsesc răspunzător mai ales orgoliul unora dintre vîrstnici de a fi mereu în fruntea Turingului, lucru care a condus la mai multe dizidenţe, la crearea unei puzderii de asociaţii turistice.*"[2]

---

[1] *Rolul industriei turistice în economia naţională a României* (1933) şi *Contribuţii la dezvoltarea turismului în România* (1938).

[2] Nu-i de mirare să fi existat un asemenea conflict între generaţii. Reprezentanţii vechii gărzi îi acuzau pe „*băieţoii care umplu astăzi munţii"* (M. Haret, scrisoare

ALEXANDRU BELDIE: ”*Un tip morocănos, plin de el. Odată a fost invitat la o şedinţă a clubului din care făceam parte*[1]*. Ne-a spus: «Unii merg pe munte fără un scop precis. Nu e bine. Normal este să facă o fotografie, ca domnul Dem Stoenescu, sau o hartă, ca mine ori domnul Ţiţeica...»*“.

---

către R. Ţiţeica, 1935) că „*nu păstrează legătura cu trecutul*”, că nu îşi respectă premergătorii (C.I.Ionescu), că sînt interesaţi doar de căţărătura primejdioasă şi curse vijelioase (N. Ioan). Tinerii turişti nu rămîneau nici ei mai prejos: „*Haret purta un gen de mustaţă pe care noi o găseam teribil de demodată. Avea de asemenea o voce nazală care-i amuza teribil pe Şerban şi pe Nelu Cantuniari*” (declarate nouă de Nicolae Gherasi). Aceiaşi fraţi Ţiţeica, în scrise cu circulaţie restrînsă e drept, criticau pe atunci unele scrise ale „babei” Bucura Dumbravă şi dispreţuiau „coloneii imbecili” care umblau pe munte (scrisori între cei doi fraţi, 2 februarie 1929, respectiv 7 decembrie 1932).

Asemenea lor, N. Dimitriu lua peste picior „*sfinxul alpin cu mustăţi de cîrnăţar*”.

[1] Probabil Clubul Carpatin Român.

Grupul Țițeica

Primii ani pe munte

Imediat după primul război mondial, excursiile în abrupt înregistrează un moment de regres. În mare măsură, faptul s-a datorat retragerii generaţiei antebelice de căţărători (a „bucegiştilor") şi a localnicilor care i-au îndrumat pe munte. Astfel, în 1922-23 trec în nefiinţă Nicolae Bogdan şi Nicolae Gelepeanu, în timp ce N. Butmăloi, aflat în pragul a şapte decenii de viaţă, devine cabanier la casa „Hanului Drumeţilor" de la Peştera. Tot atunci, sub povara anilor, Nestor Urechia se mulţumeşte cu plimbări prin codrii de la poalele masivului. În ceea ce-l priveşte pe Mihai Haret, încă în puterea vîrstei, activitatea lui în abrupt, după 1918, este cvasiinexistentă.

O excepţie în acest sens a constituit trecerea neobositei Bucura Dumbravă, sub conducerea lui Teodor Rosetti-Solescu (și alături de frații Vătămanu), pe Acul Mare al Morarului.

Retragerea „bucegiştilor" a produs un gol, neumplut o vreme de nimeni. Au existat, e drept, unele excursii răzleţe, departe însă de amploarea turelor antebelice, de răsunetul în presă al acestora. În 1924, de pildă, un grup condus de N. Georgescu încerca atingerea Clăii Mari, respins fiind însă de ceaţă şi ploaie[1]. În 1926, Costel Stoenescu (zis "Cîrlig") şi prietenii săi cunoscuseră cel puţin drumul din Valea Jepilor la Portiţa, dobîndind o experienţă alpină care peste trei ani le va permite să escaladeze cel mai dificil dintre Acele Morarului (al Crucii). Alături de

[1] *Gazeta Sporturilor*, 7 octombrie 1924.

toţi aceştia, este mai mult că sigur că abruptul Bucegilor a fost parcurs în epocă şi de alţi temerari, între care, din raţiuni mai întotdeauna practice, de localnici.

În lipsa unor hărţi sau descrieri de trasee, a unor îndrumători de talia lui Gelepeanu ori Butmăloi, chiar şi cei mai îndrăzneţi dintre turiştii acelor ani au pregetat să părăsească comoda reţea de poteci (multe din ele marcate). Unei încîntătoare dar riscante ascensiuni în abrupt îi era preferat un drum lipsit de emoţii şi încheiat la una din casele de adăpost ale vremii.

Între cei care au contribuit decisiv la modificarea acestei stări de lucruri, activînd pentru cunoaşterea şi popularizarea abruptului Bucegilor, un loc de frunte îl ocupă fraţii Radu şi Şerban Ţiţeica.

Un mare rol în cultivarea dragostei lor pentru munte l-au avut părinţii, ei înşişi iubitori ai înălţimilor. Împreună cu familia, mama lor[1] obişnuia să vină pe Valea Prahovei încă de prin 1885, iar în Buşteni, atît vara cît şi iarna, din 1890. Tatăl, matematicianul Gheorghe Ţiţeica, vizitează Buşteniul ceva mai tîrziu, dar vrăjit de farmecul locurilor îşi cumpără aici, pe strada Paltinului, o casă de vacanţă.

Cum era de aşteptat, aşchiile n-au sărit departe de trunchi. În 1907, pe cînd avea doar doi ani, Radu Ţiţeica este dus de părinţi la Urlătoare... într-un coş. Aceiaşi mentori, la 1913, îi îndrumă paşii pe Valea Jepilor şi platoul Bucegilor, excursie în urma căreia foarte tînărul alpinist a ţinut să aştearnă pe hîrtie următoarele („Cînd am fost pentru prima oară pe Caraiman”):

> *“Era la Buşteni pe la 15 august. Mama îmi spusese că o să mergem a doua zi sus pe Caraiman. Nu mai puteam de bucurie. Mă uitam la Caraiman, îl măsuram şi făceam fel de fel de planuri. Nu mai puteam de nerăbdare să vină seara. În sfîrşit sosi. După masă mă culcai imediat, că să mă pot scula a doua zi devreme. La 5 dimineaţa mama mă deşteptă. Era încă puţin întuneric, dar ce avea a face. Într-un sfert de oră fui îmbrăcat, pe urmă băurăm cafeaua la şase*

[1] Este vorba de Florence (1882-1965), elveţiancă, fiica lui Florentin Thierin (1849–1907), directorul al unei școli particulare bucureștene, Institutul Schewitz-Thierin. Foarte probabil în memoria bunicului, Șerban Țițeica a primit și prenumele acestuia (cf. Silviu B. Moldovan, *George Manu și țara lui*).

să plecăm. Cu noi trebuia să mai vină Elsi şi Hansi (probabil copii de aceeaşi vîrstă, n.n.). *Ca să ajungem la drumul spre Caraiman trebuia să trecem prin curtea fabricii. Nu era cam gustos, mi-era cam frică de cîini. După o urcare de 3 ore ajungem la casă* (Casa Caraiman, construită în 1900 de Societatea Carpatină „Sinaia" în Şaua mică a Caraimanului şi distrusă în timpul războiului, n.n.). *Acolo mîncarăm lîngă un izvor*[1]*. Mi se părea masa mai bună ca acasă. Pe la 3 pornim spre babe. Acolo era o mulţime de zăpadă, aşa încît o bătaie cu zăpadă începu. Hansi, săracul a căzut într-o gaură adîncă şi nu mai putea ieşi. La 4 1/4 eram din nou la casă de unde începu coborîrea. Desigur merse mai iute ca urcarea, aşa că pe la 6 eram din nou acasă la Buşteni. Nimic nu mi s-a părut mai frumos ca pe Caraiman."* (bilet în arhiva familiei Țițeica. Excursia a fost repetată în anul următor).

Cum reiese şi din rîndurile de mai sus, încă din copilărie Radu Ţiţeica (şi curînd după el fratele său mai mic, Şerban) au fost fascinaţi de zidul de piatră al Bucegilor. Bănuiau că acesta sfîrşeşte în forma de creastă ascuţită, dincolo de care urmează un versant la fel de prăpăstios, urmat de o vale, un alt versant înclinat ş.a.m.d.[2] Dilema le-a fost risipită de tura din 1913, cînd, total neaşteptat pentru ei, un pod întins i-a întîmpinat deasupra abruptului. Cu acelaşi prilej, zărind din marginea platoului un om (însoţit de un cîine chiar!) care suia pantele finale ale Văii Albe, au realizat că la munte se poate merge şi prin locuri lipsite de potecă.

Această din urmă constatare i-a făcut să privească cu interes sporit zidul de piatră al Bucegilor, cu deosebire al muntelui dominînd satul Buşteni, Caraimanul. Îl urcaseră, pe o comodă potecă, pînă în poienile Kalinderu[3] şi, mai sus, a Tîrlelor[1], ultima aflată la limita superioară a pădurii.

---

[1] Copilul folosește perfectul simplu, tatăl fiindu-i de fel din Turnu Severin.

[2] Exerciţii de imaginaţie asemănătoare făceau şi soldaţii teleormăneni concentraţi în 1915 în zona Buşteniului: *„Nu văzuseră niciodată munţi şi era aproape comic să-i auzi mirîndu-se: «Oare cine i-a făcut, a lăsat drum pentru a urca sus?»* [...] *Alţii credeau că munţii au fost vopsiţi pe cine ştie ce fond. Nu e, deci, de mirare că, cu toată vitejia lor, asemenea apărători ai munţilor prahoveni au fost handicapaţi în luptă cu trupele alpine austriace sau germane...*" (*Memorii*, p.10)

[3] *„Fiul unor oameni bogaţi din Bucureşti, Ion Kalinderu, n. 28 decembrie 1840, îşi făcuse studiile juridice la Paris, unde-şi luase doctoratul în drept* [...] *În ţară, Ion Kalinderu a lucrat o vreme ca magistrat, ajungînd şi membru în Curtea de casa-*

Zona părîndu-li-se banală, „obiectul curiozităţii şi năzuinţei noastre de copii" a devenit un al treilea luminiş, căruia i-au spus *Poiana a treia*, aflată în plin abrupt. Locul, aflat sub un perete de stîncă la obîrşia Văii lui Zangur de astăzi, era la începutul secolului trecut lipsit de jnepenii care l-au acoperit ulterior. Legat de acelaşi punct, aflaseră de la cunoscători (între ei „nenea Gelepig", cum îi spuneau cei doi tineri lui Gelepeanu în primii lor ani de viaţă), că se poate urca pînă la el, dar drumul este „foarte greu". Nu însă şi imposibil, dovadă că un cunoscut al familiei Ţiţeica, doctorul Dănculescu, răzbise prin 1911-12 pînă acolo.

Cînd, după război (1921), au revenit cu familia în Buşteni, Radu Ţiţeica avea 16 ani iar fratele său, Şerban, 13.

Şi-au reluat atunci, însoţiţi de tatăl lor, hoinărelile prin zona de la poalele Bucegilor. Într-o zi, pe cînd urcaseră încă o dată la Poiana Tîrlelor, au găsit în partea de sus a acesteia un hăţaş. Urmîndu-l, au dat de un luminiş (numit de Gelepeanu, *Poiana Verde*[2]), dincolo de care au coborît într-un vîlcel. Aşteptaţi acasă la masa de prînz, n-au mers mai de-

---

ţie. Cînd în 1884 se înfiinţează Domeniile Coroanei, el este numit administratorul lor (se pare că datorită intervenţiei lui Ion Brătianu, care-l remarcase pentru activitatea sa în calitate de comisar al guvernului la Berlin, în anii 1880-1882, cînd cu răscumpărarea căilor ferate de către statul român). Ca administrator al moşiilor regale, Ion Kalinderu dovedeşte multă pricepere organizatorică; devine un om foarte influent graţie relaţiilor sale foarte întinse şi mai cu seamă trecerii de care se bucura pe lîngă regele Carol [...] *Kalinderu era membru al Academiei din anul 1893"* (Ion Bulei, *Lumea românească la 1900*, 1984).

Aproximativ la jumătatea urcuşului dintre satul Buşteni şi flancul stîncos al Caraimanului a fost construit la sfîrşitul secolului trecut un chioşc (aici aportul Domeniilor Coroanei şi, implicit, al lui Ion Kalinderu, vor fi fost hotărîtoare). Neglijat, adăpostul a ajuns să fie folosit de ciobani (cf. N. Bogdan, în *Anuarul S.T.R 1909).* Probabil după 1918, între Buşteni şi „Poiana Kalinderu" a fost tăiată o pîrtie de schi (numită de bucureşteni „Kalinderu", iar de buşteneni „Avîntul" sau „Boncu").

[1] „*Din Buşteni, pe acea vreme, se vedeau foarte bine, în pădurea de pe Caraiman, două poieni, astăzi parţial sau total mascate de copacii care au crescut: prima, Poiana Kalinderu* [...] *mai sus, la extremitatea superioară a pădurii, arătînd că o cravată legată la gîtul Caraimanului, „Poiana Tîrlelor, cunoscută, pe atunci, mai mult sub numele de Poiana a doua*" (*Memorii*, p.3)

[2] Pare să fie vorba de locul ceva mai deschis unde poteca Poiana Tîrlelor–Grohotişul Înflorit traversează (azi există aici o zonă cu pietriş nesigur) firul de obîrşie al Vîlcelului Înspumat.

parte, dar, „înainte de a ne întoarce au izbucnit, spontan, întrebările: «unde ajungi dacă mergi în continuare pe hăţaş?»; şi «unde ieşi dacă sui pe vîlcel?». Astfel de întrebări ne-au frămîntat timp de douăzeci de ani... Fiecare excursie deschidea orizonturi noi, provoca probleme noi şi provoca noi excursii pentru lămurirea acestor probleme", nota ulterior Radu Ţiţeica.

De la unii localnici, cît şi din cărţile lui N. Urechia şi, respectiv, Mihai Gold (Haret) aflaseră că în imediata apropiere a „Poienii a treia" se află Portiţa Caraimanului, care în fotografii apărea mai mult decît interesantă. În privinţa posibilităţilor de a sui pînă la ea, aflaseră de la Nestor Urechia că se merge din Poiana Tîrlelor pe un hăţaş şi, „după ce treci de Stînca Berbecilor, ajungi pe Brîul Portiţei", de unde accesul la Portiţa era considerat simplu. Pe teren, dincolo de Poiana Verde, cei trei Ţiţeica au coborît în firul văii numită ulterior Spumoasă, suind apoi un afluent de pe malul opus, pînă într-o şa. Exact cum le spusese Gelepeanu. Semn că se aflau pe drumul bun era existenţa în apropiere a Brîului Portiţei, pe care l-au atins traversînd în vîlcelul învecinat şi urcînd încă un pic. Nici urmă de Portiţă însă, motiv pentru care au revenit de cîteva ori în acele locuri, dar fără succes în identificarea misterioasei spărturi în piatră. Exasperaţi, în anul următor i-au solicitat lui Gelepeanu să le fie ghid, dar în ziua convenită a plouat şi prin urmare tura a fost decomandată.

Fortuna a zîmbit finalmente (şi) acestor perseverenţi. Ieşiţi prin amintitul vîlcel în brîu, din pură curiozitate profesorul Ţiţeica a urmat firavul hăţaş al acestuia în sens invers. A ieşit după cîteva zeci de metri pe un frumos pinten, de pe a cărui frunte a identificat, dincolo de largul evantai al Văii Spumoase, inconfundabila „deschizătură cu o formă ciudată, ca o labă de picior de om", de care le vorbise Nestor Urechia[1]. S-au grăbit să

[1] Informaţiile lui R. Ţiţeica se cer completate.
Nu am identificat „Stînca Berbecilor", mai exact aria de piatră unde R. Ţiţeica a găsit scris cu vopsea „S.T.R.", dar este posibil toponimicul să fi privit întreg pintenul care străjuieşte pe dreapta Valea Spumoasă. Creştetul acestuia, înierbat şi legat prin Brîul Portiţei (cu care face corp comun) de Valea Jepilor, pare cel mai potrivit loc din zonă pentru o stînă.
Pentru atingerea acestui pinten, cea mai simplă şi mai directă cale, venind din Poiana Tîrlelor, urmează afluentul Spumoasei aflat imediat la nord de el. Bănuim că această variantă le și recomandase Gelepeanu celor trei Ţiţeica. Întrucît îndrumările buşteneanului nu vor fi fost extrem de detaliate, ori datorită neşansei

ajungă acolo, reuşita îndemnîndu-i să-şi propună, la o proximă ocazie, extinderea cercetărilor în zonă.

La 22 august 1926 (după marcarea Văii Albe), fraţii Ţiţeica, împreună cu Ion Cantuniari, coboară, din Şaua Mare a Caraimanului, „*direct prin V. Portiţei la stînca berbecilor*"[1]. S-a urmărit probabil identificarea traseului urmat de N. Bogdan în zonă, la 1909.

Peste un an, la 27 aprilie 1927, „*venind singur dinspre Stînca Berbecilor, încercasem să ies pe aceasta vale spre carierele din Caraiman. Speranţa că pot coborî pe acolo era întărită de faptul că, pe stînga văii, se găseau urme care păreau să constituie un hăţaş. Cînd m-am apropiat de gura văii, am văzut ca ea se îngustează mult, devine mai repede şi pare a se termina cu un jgheab între pereţi lucioşi. Fiind singur, n-am îndrăznit să continui, gîndindu-mă că aş putea luneca şi, scrîntindu-mi un picior, mi-ar fi fost greu să mă reîntorc. Am văzut, mai tîrziu, că bine am făcut, deoarece valea scăpa într-un perete de lespezi foarte înclinate. Cum însă hăţaşul din porţiunea de mai sus părea să arate că se poate trece pe undeva, problema a rămas în suspensie, urmînd să fie rezolvată odată, cînd vom avea timp. Am rezolvat-o în 21 august, în acest an (1945) cu colegul Irimescu, care auzise că partea delicată ar putea fi ocolită. Într-adevăr, pe stînga, acolo unde valea scapă în perete, am găsit* ***un cablu, care ajută urcuşul către o mică strungă****, oarecum împădurită, mărginită spre Valea Portiţei de un mic ţanc. Din această strungă, coborîşul* [...] *nu mai prezintă dificultăţi*[2]*"* (*Memorii,* p. 86).

---

novicelui, *Ţiţeicii* au abordat şiştoaca care scoate imediat în aval de Pintenul Spumoasei. Şi din acest fir se vede Portiţa, dar vremea închisă, cît ghinionul de a nu fi privit în direcţia ei (în condiţiile în care nu se vor fi aşteptat ca Portiţa să se afle la cîteva sute bune de metri de Stînca Berbecilor) i-au împiedicat pe cei trei Ţiţeica s-o observe.

[1] În continuare, grupul a parcurs vîlcelul aflat imediat la vest de Stînca Berbecilor/Pintenul Spumoasei „*pînă sub scara I-a din Valea Jepilor*". Firul, căruia nu i s-a atribuit vreun nume, este de dificultate alpină elementară.

[2] La baza rupturii de pantă din partea inferioară a Văii Spumoase se găsesc astăzi trei cruci şi o placă, amintind de tot atîtea accidente petrecute în respectivul loc. Aceste nenorociri par să fi implicat necunoscători ai locurilor, pătrunşi în vale pe Brîul Portiţei ori prin poteca de la Poiana Tîrlelor (în mod excepţional din Şaua Mare a Caraimanului, de unde accesul este mai dificil, dar nu imposibil). Aceştia, înşelaţi de aspectul relativ paşnic al locurilor, au avansat spre baza abruptului, ce

Revenind la activitatea fraţilor Ţiţeica din 1921, s-a ieşit atunci pentru prima dată în poiana numită ulterior „La Verdeaţă", acolo unde începe de obicei ascensiunea Văii Albe. Au avut aici, dominaţi de flancul Caraimanului aferent Crestei Picăturii şi, respectiv, de Peretele Văii Albe, revelaţia lumii alpine.

> "*Pe vremea aceea, citisem cărţile mai multor alpinişti celebri: Whymper, Mummery, Javelle şi, ajutat de fotografiile anexate, începusem să-mi închipui cum arată munţii înalţi. Nu am găsit cu nimic mai prejos ţinutul pe care îl aveam sub ochi şi, în gînd, speram să reuşesc şi eu, în acest ţinut, ascensiuni ca cele pe care le citisem cu atîta plăcere*." (*Memorii*, p. 13-14)

Peisajul era completat de limba de zăpadă care, sfidînd anotimpul, acoperea pe o distanţă apreciabilă fundul văii. În anul următor, avînd alături pe profesorul Ţiţeica, au suit această pantă de zăpadă pînă sub săritoarea numită de sinăieni a Cîrnului[1], unde au trecut pe malul presărat cu iarbă al Caraimanului. Cum se lăsase ceaţa, îngreuind orientarea, au considerat mai potrivit să coboare, urmînd a relua cercetarea zonei pe o vreme mai bună.

O atare atitudine poate părea excesiv de prudentă, dar ea se datora mai multor factori cît se poate de obiectivi. Cel mai important reclama revenirea cu bine de pe munte, de unde necesitatea reducerii la minimum a riscurilor asumate în străbaterea unor locuri nu o dată „urîte". O

---

pare ochiului neavizat ca aflîndu-se la doi paşi. Curînd însă valea începe să-şi mărească panta, nivel la care novicii, necunoscînd existenţa variantelor de ocol (către muchia din stînga) şi în acelaşi timp puţin dispuşi să se întoarcă pe unde au venit, continuă să avanseze, printre pereţi din ce în ce mai abrupţi. Înaintarea le este finalmente barată de o ruptură de pantă (50-90°, circa 70 m).
În această neplăcută situaţie s-au aflat numeroşi turişti, care, mulţi după o noapte petrecută pe munte, au suit (cu oboseala de rigoare) înapoi. Unii n-au mai apucat s-o facă însă (bănuim că întunericul i-a împiedicat să observe ruptura căscată sub picioarele lor)... La originea unor astfel de drame nu-i exclus să se fi aflat şi alunecarea (în joacă? provocată de alcool?) pe limba de zăpadă ce porneşte, iniţial domol, de lîngă Crucea Caraiman.

[1] Este vorba de Gheorghe Ion Marin Văsîi (Gheorghe Cîrnu), din satul Secăria, care a condus pe munte grupul lui Nicolae Bogdan, al Bucurei Dumbravă, poate şi pe alţii.

asemenea grijă au nutrit dintotdeauna alpiniştii, dar spre deosebire de ei, fraţii Ţiţeica nu au beneficiat în primii lor ani de mers în abrupt de materiale tehnice şi nici măcar de ghete de munte: aveau îmbrăcăminte de oraş, inclusiv pantofi cu talpa lucie! Abia în 1924 vor dobîndi bocanci, ornaţi peste alţi doi ani cu *tricouni*[1]. În 1927 este luată de acasă frînghia de rufe, necesară tragerii rucsacilor şi ajutorării coechipierilor peste săritorile mai dificile; doar la sfîrşitul deceniului trei, sub influenţa literaturii de specialitate, se va folosi, la rapeluri, o funie mai solidă, nu însă şi pitoanele, la care fraţii Ţiţeica nu ştim să fi apelat vreodată.

În aceste condiţii s-au evitat porţiunile de traseu care, în cazul unei „încuieri", nu puteau fi străbătute şi în sens invers. Pentru eliminarea oricăror surprize, s-a căutat obţinerea de informaţii privind dificultatea traseelor ce urmau a fi cercetate, cît şi eventualele posibilităţi de retragere. Astfel de date erau procurate de la eventualii cunoscători, dar mai ales prin observaţii proprii.

Un moment care a dat, dacă mai era nevoie, un imbold hotărîtor dorinţei fraţilor Ţiţeica de a cerceta abruptul prahovean al Bucegilor a fost vizita făcută de Nestor Urechia prietenului său, profesorul Ţiţeica, în 1922. Cu acest prilej, tînărul Radu, convins că are în faţă un bun cunoscător al abruptului Bucegilor, l-a rugat pe oaspete să-i dea cîteva informaţii în domeniu. Răspunzînd solicitării, din prispa casei de pe strada Paltinului Nestor Urechia i-a arătat *Gălbinările* şi *Degetul* (actualmente, Circurile şi, respectiv, Pintenul Văii Albe) din Valea Albă, Blidul Uriaşilor, Stînca lui Gelepeanu[2].

Pe vreme bună, în 1923 s-a revenit în Valea Albă. De la locul atins anterior, au urcat malul Caraimanului, pentru ca în ultima parte a văii, pînă la platou, să se meargă pe flancul Coştilei. Izbînda, relativ facilă, le-a conferit încredere, generînd în acelaşi timp dorinţa de a explora traseele

[1] Tricunii (fr. *tricouni*) erau nişte măsele metalice speciale, care se prindeau în epocă pe talpa bocancului, asigurînd o mai bună aderență pe povîrnişuri.

[2] Colţului în cauză, unii buşteneni îi spuneau „Nasul lui Traian", iar Nestor Urechia (intr-o schiţă din *Dragi să ne fie munţii*, 1916), „Stînca lui Gelepeanu". În aceeaşi lucrare, contrafortul ce domină obîrşia Hornurilor Văii Seci a Caraimanului şi Vîlcelului Mortului este numit „Stînca lui Nestor" – pe care Gelepeanu şi N. Urechia este foarte posibil să fi păşit, venind pe muchia ce-l leagă de Şaua Mare –, denumire ce nu s-a păstrat însă.

din jur: Gălbinările, Brîul Mare al Coştilei („pe care nu există potecuţă") şi Brîul Văii Albe.

În acelaşi an, Radu şi Şerban Ţiţeica izbutesc să urce la Portiţa direct, pe pantele de iarbă aflate deasupra Poienii Tîrlelor, ieşind finalmente în misterioasa Poiană a Treia[1]. Din muchia ce mărgineşte la nord această piezişea, avînd în faţă firele Văii Seci, s-a născut o nouă curiozitate: „unde se ajunge dacă urmăm brîul ce porneşte de la Portiţa şi se continuă prin aceste văi?".

1923 marchează şi primul contact al fraţilor Ţiţeica cu lumea de basm a Morarului şi a Bucşoiului. În căutarea Ţimbalului, cîntat de Bucura Dumbravă şi de Nestor Urechia[2], au pătruns în Valea Morarului, dar neavînd ochiul format nu au identificat semeţul pinten al Ţimbalului şi cu atît mai puţin hăţaşul care conduce pe creştetul lui. Suind însă valea şi ieşind mai sus pe Brîul Bucşoiului, vor descoperi uşor Ţimbalul. Nu s-au îndreptat în acea zi spre el, ci au suit în continuare Valea Morarului, pentru a coborî apoi din vîrful Bucşoiului „coasta cu cruce" („cruce" vizibilă de la distanţă şi care este formată de grohotişul văii Bucşoaia şi, respectiv, un guler de stîncă dezgolită), în speţă „poteca românească", prin „panta ierboasă a Bucşoiului", descrisă cîndva de N. Bogdan.

În acelaşi an, tot ca efect al lecturilor turistice, se pătrunde şi pe Valea Mălinului, „despre care auzisem multe lucruri minunate". Despre această vale, cu doi ani înainte, solicitaseră în Poiana Coştilei informaţii de la pădurarul Costache Enache. Însoţitorul acestuia din acea zi le-a arătat atunci direcţia văii, adăugînd însă (probabil era păţit): „Nu vă du-

[1] Credem că a fost urmat aici, din poteca Poiana Tîrlelor-Grohotişul Înflorit, partea finală a Vîlcelului Înspumat de astăzi. Acesta se uneşte (fenomen rar, nu şi unic – vezi Vîlcelul Uriaşului din Valea Seacă a Caraimanului) finalmente cu un afluent al „Vîlcelului Izvorului", sfîrşind într-o şa. De acolo, pe muchia din stînga, se iese într-o altă strungă, un urcuş susţinut (astăzi printre jnepeni) conduce într-un punct aflat imediat la nord de Portiţă.

[2] „*O luăm în sus, pe vale, pînă la poalele Ţîmbanului şi ne suim pe el; de pe podiş, vedere în Valea Morarului şi mai ales spre circul final, tare scrijilat. Ciulică dă un chiot care este urmat de un ecou foarte răspicat şi desluşit, întovărăşit de alte ecouri, cu glasul din ce în ce mai scăzut, însă tot nedeformate. Moşul ne lămureşte că ciobanii cunosc această însuşire a Ţîmbanului şi adesea, în miezul verii, îşi fac petrecere de a chiui aici*..." (N. Urechia, *Vraja Bucegilor*, 1979, p. 224).

ceţi pe acolo, că n-am chef să vă aduc în spinare!..." Îndemnul a fost urmat doar o vreme...

O primă explorare i-a condus pe fraţii Ţiţeica în Şaua Poieniţei[1], unde au putut zări nu doar ulucul stîncos al văii, ci şi cîteva capre negre jucîndu-se pe o limbă de zăpadă din apropiere. Aceste animale, datorită braconajului, erau extrem de rare pe atunci. Urcuşul efectiv al Văii Mălinului s-a desfăşurat în septembrie 1924. După toate probabilităţile au urmat atunci itinerarul „bucegiştilor", prin „Hornul Scara"[2]. Deşi nu cunoşteau drumul, au suit fără probleme. Aproximativ la cota 2 000 i-a întîmpinat o impunătoare poiană[3]. Prin stînga firului au ajuns apoi la înălţimea Brîului Mare, unde trecerea spre ramura nordică a acestuia s-a făcut cu ajutorul unui cablu[4]. Pe parcursul întregului drum au remarcat din loc în loc semne făcute cu vopsea roşie[5]. Din brîu, explorînd vizual împrejurimile, au

---

[1] Partea de jos a Văii Mălinului, punctată de cîteva săritori dificile, se ocoleşte urcînd, din Poiana Coştilei, prin vîlcelul Poieniţei, pînă în şaua omonimă.

[2] Vînătorii şi *bucegiştii* antebelici evitau săritoarea Văii Mălinului aflată imediat în amote de confluența cu valea numită azi a Colților. Venind dinspre Vîlcelul Poieniței, urmau cîteva zeci de metri muchia despărțind de bazinul Mălinului, coborînd apoi în V. Colților printr-un horn înclinat. Pentru a ușura accesul, pe un brad căzut aici fuseseră bătute mai multe piroane. Se ieșea în Valea Colților, de unde se traversa pe malul opus, iar apoi prin jnepeniș se trecea în Mălin, într-un punct unde săritoarea evitată se afla deja dedesubt. Începînd cu deceniul trei, întrucît alpiniștii au escaladat direct săritoarea cu pricina, s-a mers prin gangul aflat imediat sub Șaua Poieniței (denumit *Hornul Pămîntos*).

[3] Fraţii Ţiţeica ştiau din auzite denumirea de *Poiana Mălinului*, pe care la prima lor trecere pe vale au atribuit-o largii deschideri, singura de acest fel, situată la cca 2 000 m alt. Raţionamentul lor era cît se poate de just, după cum dreptate aveau şi înaintaşii lor care spuseseră Poiana Mălinului unui loc (circa 1 700 m alt.) situat în afara văii omonime, către învecinata Vale Verde.

[4] După spusele lui Alex. Beldie, prin 1932 acest fir metalic era fixat, destul de rudimentar, după un bolovan nesigur. Prin urmare, şi întrucît locul nu părea atît de dificil, cîţiva ani mai tîrziu cablul a fost îndepărtat.

[5] „*Semnele ce ai observat în V. Mălinului* [de care R. Ţiţeica pomeneşte într-un articol din *al doilea Anuar al Bucegilor*, n.n.], *făcute cu vopsea roşie trebuie să fie ale lui Butmăloiu. Mi-amintesc că într-un an înainte de război, venind pe brîul mare al Coştilei, pe o grindină formidabilă, m-am pomenit, nedumerit, cum iată a apărut Butmăloiu cu o tinichea cu vopsea: făcea semne în V. Mălinului; în loc să continui drumul spre Pripon, am coborît prin V. Mălin şi am dat pe la hornul repede, căţărîndu-ne cu ajutorul trunchiului vertical, cu piroane* [...] *Mă prinde mirarea*

apreciat drept accesibilă (şi prin urmare ţintă a viitoarelor cercetări), o vale despre care au aflat ulterior că se numeşte a Caprelor.

Cunoştinţele asupra clinului nordic din Coştila au fost extinse la scurtă vreme, cînd fraţii Ţiţeica au coborît din platou Valea Priponului, despre care citiseră în ghidul Gold (Haret).

Cercetările fraţilor Ţiţeica în abruptul Bucegilor (I)

Versantul estic al Caraimanului

Toate turele descrise mai sus s-au desfăşurat pe itinerarii cunoscute anterior „bucegiştilor", turiştilor în general. Începînd cu 1924, Radu şi Şerban Ţiţeica pătrund şi în zone ştiute doar localnicilor, iar uneori nici chiar acestora.

Cînd, imediat după război, cercetau cu privirea (din curtea casei din Buşteni) necunoscutul abrupt al Caraimanului, spintecătura abruptă aflată la nord de Poiana a III-a va fi rămas indiferentă fraţilor Ţiţeica, datorită aparentei ei inaccesibilităţi. După ieşirea la Portiţa însă, şi mai ales după contactul cu Nestor Urechia (direct, cît şi prin intermediul lucrărilor acestuia), fiii profesorului au început să privească cu alţii ochi Valea Seacă a Caraimanului.

După ce, în drumurile lor prin pădurea de la poalele Caraimanului, identificaseră intrarea în Seacă, Radu şi Şerban (împreună cu colegii de clasă ai ultimului de la liceul „Mihai Viteazul", Ion Cantuniari și Petru Vignali) s-au angajat la 1 septembrie 1924 în escalada primelor săritori ale văii. Pătrunşi în canion au depăşit întîiul obstacol serios, după care, ajunşi înaintea celei de-a doua săritori, au ieşit pe feţele din dreapta, pe unde au suit pînă în larga deschidere numită Poiana Mare.

În cartea sa „Popasuri în amintiri. România 1910-1974", *Petru Vignali oferă următoarele detalii: „Îmi plăcea să mă cațăr pe stînci* […] *Odată, pe Va-*

---

ca acel trunchi să mai fie în fiinţă de atîţia ani, dinainte de război, de cînd a fost amenajat de Butmăloiu!" (scrisoare N. Urechia către R. Ţiţeica, 4 iulie 1927).
Prin 1932, în cuiele de aici îşi agăţau involuntar pantalonii N. Dimitriu şi ai săi.

lea Seacă a Caraimanului, era să mă curăț […] *Plănuisem mai demult, împreună cu Șerban Țițeica, să urcăm Valea Seacă și să atacăm direct peretele Caraimanului pînă la cruce*[1]*. Dar pe la jumătatea văii se găsea un punct greu de escaladat: Săritoarea Mare* [foarte probabil e vorba de a treia săritoare din canion]. *Într-o dimineață am pornit-o de unul singur să caut o trecere peste săritoare. Am încercat mai întîi s-o ocolesc prin pereții laterali pe care, ici-colo, mai răsărea cîte o tufă de jnepeni. Ajunsesem aproape sus cînd m-am agățat de un colț de piatră ca să mă salt, dar colțul s-a desprins și eu am căzut pe spate; în acea fracțiune de secundă am întins într-un gest reflex mîna ca să apuc ceva: și mîna mea a întîlnit o rădăcină de jneapăn. Am rămas agățat de ea. Dacă mîna mea nu întîlnea acea rădăcină sau dacă aceasta ceda, mă făceam surcele. Nu m-am lăsat totuși, am coborît și am pornit iar la atac, pe alte căi. Săritoarea forma un jgheab drept, dar destul de adînc; l-am atacat după metoda alpiniștilor de a urca un horn și de data asta am reușit. O săptămînă mai tîrziu am revenit cu Țițeica*[2] *și Nelu Cantuniari și împreună am urcat Valea Seacă și peretele Caraimanului printr-o ulucă, pînă sus sub cruce. Mă mai mîndresc și azi cu această performanță.*[3]*"*

În căutarea variantei optime de urcuş (pe care aveau s-o descopere însă în excursiile ulterioare) au trecut pe malul opus, în pîlnia a ceea ce avea să fie numit Vîlcelul Uriaşului, pentru a reveni ceva mai sus în „Valea Principală". Au avansat apoi pe coasta dintre „V. Seacă" (în acest

[1] E vorba de Șaua Mare a acelui munte, Crucea Caraiman find ridicată în următorii patru ani.

[2] Foarte probabil Petru avea aici în vedere pe colegul Șerban, fără ca aceasta să excludă din grup pe Radu Țițeica.

[3] Se poate deduce din text că Șerban Țițeica viza încă din iarna 1923-24 („plănuisem mai demult") să urce Seaca, și despre care va fi discutat la școală cu Petru. Întîia pătrundere pe vale a fraților Țițeica a fost blocată de săritoarea amintită de Vignali, motiv pentru care acesta din urmă revine, dornic să identifice o variantă de ocol. Va fi ieșit (nu-i exclus pe afluentul numit ulterior *Valea lui Zangur*) iar finalmente pe Brîul Portiței, despre a cărui accesibilitate pînă în Valea Jepilor știa de la Șerban.
Optica privind Valea Seacă, ca fiind despărțită printr-un perete de Șaua Mare, trădează (fie și indirect) influența scrierilor lui N. Urechia, la care frații Țițeica renunță ulterior, nu și Vignali, care îi însoțește doar în acel an.
Ar mai fi de notat că grupul nu abordează la 1 septembrie 1924 săritoarea cu probleme, căci iese din dreptul obstacolului precedent pe fețele din dreapta, pe care le urmează pînă deasupra confluenței cu Zangur.

caz, Valea Spălăturii) şi viitoarele *Hornuri*, pînă la înălţimea unui brîu. Urmîndu-l la stînga, au traversat două „vîlcele" (Hornurile şi Vîlcelul Mortului), după care, suind un pic, au ieşit pe o „creastă cu jnepeni". Aici orice emoţii s-au risipit, întrucît atinseseră zona Portiţei, cercetată anterior. Mai mult, au reîntîlnit semnul în formă de cruce, făcut cu vopsea albastră (aveau să afle ulterior că aparţine lui Nestor Urechia), existent şi în cîteva puncte din Valea Seacă.

Această închidere de circuit a permis fraţilor Ţiţeica cîteva observaţii asupra împrejurimilor, de apreciat prin exactitatea lor. Astfel, „vîlcelul care suie direct la Portiţa" (Valea lui Zangur) a fost ghicit ca fiind „şi mai uşor" decît itinerarul prin „valea Principală". S-a apreciat, de asemenea corect, că pe „cel mai la stînga dintre cele două vîlcele (Mortului, n.n.) se poate (după toate probabilităţile) urca la şaua mare a Caraimanului". Luînd probabil în serios scrisele lui M. Gold, Radu Ţiţeica a apreciat vizual că „tot aşa de interesant e un brîu care trece prin fundul văii, mai sus ca brîul spre Portiţa şi care duce spre Valea Albă. Nu ştiu cum e mai departe, dar în partea din fundul văii e lat şi bun". Această din urmă observaţie pare să fi fost făcută de pe „creasta cu jnepeni" şi are în vedere un brîu aparent fezabil, situat imediat deasupra, dar care în realitate nu răzbeşte în firul Hornurilor, cu atît mai puţin în Valea Albă.

După aceste constatări, conform obiceiului, în următoarele excursii s-a trecut la extinderea cercetărilor. Peste zece zile, venindu-se prin Poiana Tîrlelor, s-a încercat „ascensiunea Caraimanului".

> Acest gen de titulatură nu trebuie să mire. Fraţii Ţiţeica, iar o dată cu ei alpiniştii epocii, răzbăteau pentru prima dată peste abruptul Caraimanului, pe al cărui vîrf se ajunsese pînă atunci doar prin văile înconjurătoare (Jepilor, Spumoasă, Albă).
> În mod similar, la cea prima escaladă a unui perete de la noi, s-a vorbit de *Peretele Gălbenelelor*, şi nu de [traseul] *Furcile* din peretele respectiv.
> Abia la descoperirea altor drumuri, pentru individualizarea lor, s-au căutat denumiri separate.

Iniţial, Radu şi Şerban s-au angajat pe un „drum greşit, care ne-a încurcat şi ne-a făcut să pierdem o mulţime de timp" (aproape trei ore). Des-

pre acest insucces Radu Ţiţeica este zgîrcit cu detaliile, dar credem că tentativa s-a desfăşurat pe firul Hornurilor[1].

Reveniţi în Brîul Portiţei, au hotărît să încerce escalada „vîlcelului de lîngă creasta cu jnepeni", socotit finalmente ca „drumul cel bun. Bun vorba vine, căci era destul de rău". Astăzi, această apreciere poate naşte zîmbete, dar nu trebuie uitat ca tinerii alpinişti, în vîrstă de numai 19 şi, respectiv, 16 ani, intrau pentru prima dată pe un traseu cu o asemenea înclinaţie, necunoscut contemporanilor şi ale cărui săritori puteau fi evitate rareori[2].

„... *Sîntem pe creasta ce desparte cele două ramuri ale văii* (pesemne Hornurile şi Mortului, n.n.). *De aici urcăm la stînga pe primul vîlcel. Panta este extraordinară, cred că media trece de 45 de grade. Suim săritori înalte şi prăpăstioase. Pereţii vîlcelului sînt aşa de apropiaţi, încît sînt puncte unde nu poţi trece decît lateral. Ba într-un loc, a venit de sus un bolovan, care n-a putut ajunge pînă în fund. Să-l escaladezi e imposibil. Am trecut pe burtă pe sub el, trăgînd sacii după noi. Ceea ce îngreunează mult mersul e pietrişul, grohotiş care porneşte la vale lovind pe cel care urmează. După două ore de*

[1] Din respectivul punct poţi porni către Şaua Mare şi pe muchia din stînga, cum urci, a Vîlcelului Mortului. Nu pe aici s-au blocat însă fraţii Ţiţeica, întrucît vor repera „coama crucii" (în dreptul căreia găsiseră marcajul), mai exact accesibilitatea porţiunii ei de deasupra brîului Portiţei, abia în iulie 1926.
În ce priveşte Hornurile, pînă prin 1928 R. Ţiţeica nu întreprinde vreo tentativă, de unde bănuiala că un prim contact cu acest fir îl convinsese de dificultatea lui extremă. În context, el nota: „*Vîlcelul Mortului a fost suit către sfîrşitul verii aceluiaşi an* (1924, n.n.), *iar Valea Seacă* [Hornurile] *mai tîrziu*" (*Memorii*, p. 23) Ca precizare poate necesară, cînd în lucrarea *Pe crestele Carpaţilor*, 1984, R. Ţiţeica afirmă că în 1924 a suit „Valea Seacă", el are în vedere ceea ce a considerat atunci drept parte finală a ei (adică vîlcelul denumit ulterior al *Mortului*), și nu ceea ce urmașii săi au plasat în această postură, și anume firul Hornurilor.

[2] Deşi „gimnastica pe stînci" i-a atras întotdeauna, la trecerea prin locuri necunoscute fraţii Ţiţeica evitau pe cît posibil săritorile. Această tendinţă poate fi întîlnită şi la căţărătorii interbelici de elită, care ocoleau, de exemplu, prima săritoare din Rîpa Zăpezii (v. Alex. Beldie, N. Baticu). Curînd însă, ca antrenament pentru ture mai grele, unii căţărători au ţinut să depăşească exclusiv prin talveg unele văi de abrupt...

sforţări, ajungem între cele două pietroaie din vîrful Şeii Caraimanului[1]*. Am suit deci timp de două ore o denivelare de 200 metri. Aceasta escaladă* [...] *este cred cea mai alpestră ce se poate face în Bucegi. Primii care au făcut-o au fost inginerul Ureche cu nea Niculae Butmăloi şi nea Vasile Teodorescu."*[2] (1926)

Peste un an, fraţii Ţiţeica şi-au reluat cercetările pe această faţă a Caraimanului. Graţie îndrumărilor primite în 1922 de la Nestor Urechia, au identificat drumul pe unde acesta şi nelipsitul său însoţitor, Gelepeanu, mergeau la Portiţa. Din şaua aflată imediat sub Portiţa, au coborît spre sud un vîlcel[3], evitînd o porţiune mai înclinată a acestuia prin dreapta, ocol însemnat de N. Urechia cu scîndurele bătute pe copaci[4]. În continuare au atins fără probleme poteca Poiana Tîrlelor–Stînca Berbecilor.

După ce în prealabil (23 august 1925) mai aruncaseră o privire (optimistă) asupra posibilului traseu, la 10 septembrie 1925 fraţii Ţiţeica în-

---

[1] Se avea pesemne în vedere zonele care, văzute din Buşteni, par două vîrfuri încadrînd obîrşia Vîlcelului Mortului.

[2] Nu ştim de unde a obţinut R. Ţiţeica aceste informaţii, la care pare să renunţe în primii ani ai deceniului patru, cînd atribuie premiera Vîlcelului Mortului lui Butmăloi. În ce-l priveşte pe N. Urechia, acesta a descris în cărţile sale doar porţiunea inferioară a Văii Seci a Caraimanului, restul reprezentînd pentru el „ziduri drepte de sute de metri" (*Vraja Bucegilor*, 1979, p.173).

[3] Cu privire la această excursie, R. Ţiţeica notează: „*Ne-am întors de la Portiţă prin drumul lui Gelepeanu. Unde începe, sus, e altit. 1940. Coborîm printr-un horn şi apoi pe Valea Izvorului...*".

a) Pare să fie vorba de drumul care coboară spre sud din prima şa aflată sub Portiţa, spre est.

b) În zonă nu există vreun izvor, motiv pentru care am bănuit iniţial că denumirea „Valea Izvorului" este o glumă a componenţilor grupului, de genul „Creasta Mar. Rahat". Cum Ş. Ţiţeica vorbeşte însă de „*aşa-zisa vale a Izvorului*" (notaţii din mai 1926, despre Strunga Gălbenelelor), socotim că era vorba de un toponimic acceptat fără mare entuziasm, foarte posibil de la cuplul N. Urechia-Gelepeanu, și în care nu găsiseră pe teren vreun izvor.

c) Deşi la 1926 R. Ţiţeica schiţa greşit parcursul respectivului fir (afluent al Spumoasei, şi nu al Vîlcelului Înspumat), denumirea *Vîlcelul Izvorului* este preferabilă celei de *Grohotişul Înflorit*, cum apare într-un ghid din deceniul nouă.

[4] Acelaşi sistem trăda în acei ani trecerea lui N. Urechia şi pe „directa" de deasupra Poienii Tîrlelor ori pe Brîul lui Răducu din Jepii Mici.

cearcă ieşirea din Valea Seacă în Valea Albă, la nivelul Brîului Portiţei. Imediat la nord de firul Hornurilor, brîul se continuă uşor, după care, pătrunzînd în pîlnia Spălăturii de azi, este punctat de un loc unde „trecerea este destul de grea". În continuare, au mers pe la baza marii rupturi de pantă din zonă, „avînd la dreapta prăpăstii formidabile, căci sîntem pe la mijlocul marelui zid al Caraimanului". Depăşind bazinul Spălăturii[1] au intrat în desişuri de jnepeni, „cu prăpastie în dreapta". Nu mai aveau mult pînă în creasta despărţind Valea Seacă de Valea Albă, cînd o lespede înclinată şi mai ales expusă le-a tăiat calea. Depăşirea pasajului nu părea imposibilă („e cam periculos... Pînă la capăt [...] cred că se poate merge"), însă doza de emoţii fiindu-le probabil suficientă pentru acea zi, au hotărît să exploreze cu altă ocazie restul drumului.

În ciuda eşecului, „cea mai periculoasă explorаţie ce se poate face în Caraiman" le-a oferit fraţilor Ţiţeica „vederea [...] după mine cea mai frumoasă" din acest munte:

> *„La picioare Valea Seacă, dincolo Brîul şi Poiana Portiţei, mărginite de formidabilul*[2] *zid al Caraimanului, brăzdat de brîne şi viroage. Pe dreapta în fine urcă brusc peretele de piatră ce suie la şaua mare a Caraimanului, neîntrerupt decît de rare hornuri extrem de repezi şi priporoase* [aici, R. Ţiţeica are pesemne în vedere partea superioară a Văii Spălăturii şi scocul-afluent, pe dreapta, al acesteia]."

Văile estice ale Coştilei

Cele două văi mai importante de pe acest clin erau cunoscute localnicilor sub denumirea generică de Valea Coştilei[3]. Cînd au pătruns în

[1] Trecerea din pîlnia Spălăturii pe faţa dinspre Creasta Picăturii se face printr-un horn de 5-6 m, de care R. Ţiţeica nu aminteşte, de unde concluzia că pasajul nu l-a întrebuinţat serios ori l-a ocolit pe lespezile de sub Hornul Gemenelor şi traversînd apoi, oarecum aerian, deasupra hornului.

[2] Ghicim în aceste rînduri influenţa scriselor turistice ale vremii – M. Haret, N. Bogdan, dar şi N. Urechia, autori aflaţi la rîndu-le sub înrîurirea limbajului epocii.

[3] Despre acest toponimic aminteşte în 1910 şi Mihai Gold („V. Coştilei"), fără a-i preciza poziţia în abrupt; se pare însă că el avea în vedere „Vîlceaua Coştilei", de care mentorul sau, Nicolae Bogdan aminteşte în articolul „Ascensiunea muntelui Coştila".

aceste locuri, fraţii Ţiţeica au apreciat că toponimicul îmbrăţişa o arie prea vastă, fiind în realitate vorba de două văi distincte. Cam tot atunci au citit în *Cartea munţilor* de Bucura Dumbravă următoarele:

> *"Caraimanul şi Coştila* [...] *Pe feţele lor* [...] *sînt cele mai interesante văi, valea Albă, valea Mălinului, valea Gălbinelului, o gradare de greutăţi turistice. Cea din urmă este cea mai prăpăstioasă; n-o poţi urca, din pricina unor săritori înalte, şi e nevoie de frînghie pentru coborîş; amănuntul cel mai original este, într-un loc, un fel de balcon cu jnepeni, peste care trebuie să treci* [...] *ca să ajungi dintr-o parte în alta a văii* [...] *Cui nu-i place, stînd drept şi uitîndu-se în jos, să vadă satul Buşteni tocmai la picioarele sale la o adîncime de peste o mie de metri, acela să nu se ducă în Valea Gălbinelului."*[1]

Chiar dacă descrierea Bucurei Dumbravă era, în ansamblu, săracă în repere, fraţii Ţiţeica au identificat cu destulă uşurinţă valea în chestiune: din Caraiman şi Coştila, doar de pe Valea Gălbenelelor de astăzi se vede Buşteniul. Prin urmare, denumirea de Valea Coştilei a rămas să o poarte doar valea aflată la sud pe acel versant al muntelui.

Primele cercetări în zonă le întreprinde Şerban Ţiţeica, singur, care spre sfîrşitul lunii august 1924 iese prin pădurea Munticelului în „poiana văii Coştilelor" (unde se află refugiul de astăzi). La acest nivel, chiar în timpul verii, valea păstrează un strat apreciabil de zăpadă, singurul vizibil din Buşteni şi prin urmare o atracţie în plus pentru tinerii exploratori.

În formaţie completă, grupul Ţiţeica porneşte să escaladeze Valea Coştilei la 22 septembrie 1925. Nu cu mult deasupra limitei pădurii, acolo unde valea face un cot la stînga, i-a oprit „o săritoare mare pe care nu am putut-o trece". Din acest motiv au evitat-o prin jnepenii versantului din dreapta, revenind în fir „la nivelul *Boldanului Coştilei*" (pesemne Ţan-

[1] Nu ştim cui aparţine cu exactitate acest toponimic, scriitoarei sau îndrumătorilor ei pe acea vale. Întrucît însă în Bucegi localnicii au atribuit cu precădere denumiri practice (Jepilor, Seacă, Albă, Caprelor etc. – excepţie face Mălinul, dar şi acesta nu-i exclus să fi fost botezat de orăşeni, la începutul secolului) şi mai puţin poetice, este de presupus că *Valea Gălbinelului* s-a născut în mintea Bucurei Dumbravă şi nu a celor „*trei sau patru ţărani care vor fi cunoscînd locul*". În sprijinul ipotezei noastre vine şi faptul că buştenenii consultaţi de Radu Ţiţeica nu ştiau de această denumire. Localnicii numesc și astăzi cele două văi drept *Oaga mare* și *Oaga mică* (informație de la salvamontistul Ciprian Aldea).

cul Mic de mai tîrziu). Au pătruns apoi într-o poiană, suind deasupra ei o coastă înclinată. Dacă terenul în sine nu avea de ce să pună probleme, îngrijorător li s-a părut stratul de zăpadă, în creştere odată cu altitudinea, care în dreptul Brîului Mare al Coştilei[1] măsura 20 de centimetri! Ca atare, s-a renunţat la proiectata tură pe brîu pînă în Valea Priponului, pentru retragere fiind preferată Valea Mălinului. Pe acest parcurs, au întîlnit un grup de vînători, între care matematicianul Alexandru Ghika (rudă cu eforul Spitalelor Civile)[2], care le-a oferit unele informaţii asupra zonei. Cu toții, au coborît Valea Mălinului, din care au trecut la un moment dat în dreapta (printr-un culoar în jnepeni tăiat de mîna omului), într-un vîlcel învecinat, sub aşa numita „Scară". Ajuns acasă, Radu Ţiţeica a ţinut să noteze următoarele:

„Între V. Mălinului şi V. Coştilelor este o vale care dă în brîul mare la locul numit „la pietriş"[3]. Pentru înţelegere o vom numi Valea Gălbinelului [...] *Pentru a da în Valea Gălbinelului cel mai bun lucru este să mergem din poiana din V. Coştilelor (1 800 m.). Aci* [...] *este o creastă, care se afla pe muchia care desparte cele două văi. De pe această creastă se poate coborî în V. Gălbinelului. Despre ea nu ştiu mare lucru, decît că la un moment dat se poate lua un brîu care duce în V. Mălinului. N-am putut afla dacă acest brîu nu este brîul mare...* (cu-

[1] Primele observaţii asupra Brîului Mare al Coştilei, porţiunea dinspre Valea Albă, au fost făcute la 2 septembrie 1925, de pe Brîul Văii Albe şi, apoi, de la „Nasul" lui Gelepeanu. „*Potecuţă sau hăţaş nu e pe acest brîu*", nota R. Ţiţeica, asemeni lui N. Bogdan cu cincisprezece ani în urmă.

[2] Alexandru Ghika (1902-1964), profesor universitar, membru al Academiei Române („Descoperiri ştiinţifice ale secolului XX", 1979).

[2] Alexandru Ghika (1902-1964), profesor universitar, membru al Academiei Române („Descoperiri ştiinţifice ale secolului XX", 1979).

Pasiunea pentru vînătoare i-a adus lui Al. Ghika şi multe necazuri. Încălcînd hotarul terenului arendat („de la hotarul Mălinului la Dinţii Morarului") avea numeroase „demêleuri" (R. Ţiţeica dixit, trad. *încurcături*) cu pădurarul Costache. Mult mai grav, pe cînd vîna în munţii Azugii, a fost rănit serios de o ursoaică (informaţie de la Fl. Ştefănescu, întăritâ indirect de Alex. Ghika însuşi, via Ş. Ţiţeica).

[3] „La pietriş" apare în prima hartă a abruptului, îndicînd punctul unde Brîul Mare al Coştilei taie „coama de piatră" despărţind văile Coştila şi Gălbenelelor. Această denumire pare să fi fost preluată de la Butmăloi ori de la vînătorii din grupul Ghika. Va fi definitiv consacrat în ghidul Dimitriu-Cristea, din 1961 – deși în acel loc nu prea există pietriș...

rînd, fiind obţinute probabil noi informaţii, se adăuga pe marginea textului: *„Se pare că valea nu dă în brîul mare, ci numai viroagele de izvor, neumblabile")*

Un timp, s-a bănuit că misteriosul brîu de la obîrşia Gălbinelului scoate în Valea Mălinului la nivelul „Lespezilor", intuindu-se de asemenea că în direcţia dorită duce şi „vîlcelul pe care-l întîlnim cînd coborîm pe hornul cu [scară]". În cele din urmă, un cunoscător al locurilor a fost descoperit la… Bucureşti, în persoana lui Nicolae Gherasi (1903-?), proaspăt geolog[1]. Nu ştim cine îl călăuzise pe Gherasi în acea vale[2], cert este că el a acceptat să refacă traseul împreună cu Şerban Ţiţeica şi Ion Cantuniari:

„Din cauza vremii rele timpurile au fost exagerate şi de aceea nici nu le-am mai notat: din Buşteni pînă la Nasul lui Gelepeanu (combinaţie probabil între „Nasul lui Traian" şi „Stînca lui Gelepeanu", n.n.) *am făcut mai bine de 10 ore. Am plecat din Buşteni vineri 21 mai la ora 6 1/2. Am urcat str. V. Albă apoi pe drumul de poiana Coştilei am mers mai departe de despărţirea drumului de V. Albă. Am trecut prin pădure V. Coştilei, am suit printre crăci malul ei stîng pînă în costişa unde valea iese dintre stînci. Ca să trecem în valea pe care am suit-o şi căreia o să-i zic Valea Gălbinelului pînă la noi informaţii, nu ne-am suit pînă în creasta mare, aia mărginită de un pisc, deşi ar fi fost mai bine să o facem. Am ocolit acel pisc la jumătate înălţime pe un mic brîu cu iarbă şi cu lilieci. Valea Gălbinelului e în punctul acela foarte largă, însă în loc să aibă o poiană, cum are Valea Coştilelor, are o coastă de brazi rari şi de lilieci. Intrarea în vale este destul de delicată*

[1] „M-am împrietenit cu Țițeicii prin intermediul lui Ion Cantuniari, dar și datorită faptului că locuiam vizavi, pe strada Dionisie Lupu" (N. Gherasi).
Cei doi frați nici în vacanță nu renunțau la rezolvarea problemelor de matematică. Profesorul Țițeica, deși avea o vîrstă, mergea destul de bine pe munte. Între tată și fiii săi relațiile erau amicale, aproape camaraderești. Existau ce-i drept lucruri asupra cărora nu reușeau să cadă de acord. Tatăl nu agrea o teorie la modă în epocă, a spălatului cu zăpadă, apreciind drept excesivă tensiunea nervoasă ce lua naștere cu așa prilej. La rîndul lor, fiii nu izbuteau să se împace cu bastonul pe care tatăl lor ținea să-l ia inclusiv pe văile de abrupt" (N. Gherasi)

[2] E posibil că pătrunderea inițială a lui N. Gherasi să fi avut loc tot sub impresia scriselor Bucurei Dumbravă despre Valea „Gălbinelului". Cert este că Gherasi este dus pe valea respectivă la 31 august 1922, de către unul din frații Găman („oameni simpli, care mai scoteau și ei un ban vara, la Sinaia").

şi trebuie cercetată mai de aproape. Noi ne-am încurcat pe nişte pereţi deoarece am vrut să dăm în vale prea jos; dar după spusele lui N. Gherasi există o trecere bună mai sus. Ajunşi în vale am dat de o limbă lungă şi groasă de zăpadă. Deşi era lungă şi în pantă foarte mare şi mai aveam şi saci grei pe deasupra, ne-am suit pe această limbă de zăpadă. Probabil că astfel am traversat săritori invizibile care vara trebuie escaladate. De la o vreme am lăsat firul văii fiindcă era prea obositor şi am suit pe malul stîng, pe brîniş asemănător cu cel din Valea Coştilelor. Peste vale malul drept îşi ridică un perete impresionant, cel mai înalt şi mai prăpăstios pe care l-am văzut în Bucegi. Nici vorbă de trecere spre Valea Coştilelor. Doar mult mai jos sînt nişte mici brînege care se pierd în stîncărie. Din acest punct valea, care încă de la început nu e paralelă cu Valea Coştilelor ia o direcţie nordică şi mai pronunţată. După cotitură am intrat iar în vale şi ne-a prins ploaia şi grindina şi zăpada îngheţată. Dar foarte curînd am ajuns la şaua din care izvorăşte această vale şi care o mărgineşte de Valea Mălinului [...]

Din creasta aceea se vede tot circul final al Mălinului, cu mulţime de vîlcele în pantă mare, toate pline cu zăpadă, şi cu brînişul nins proaspăt. Am coborît puţin din creastă, am trecut primul vîlcel şi am început să suim pieptul cu brîniş. Am suit-o pînă la brîul mare al Coştilei, pe care am apucat-o spre Nas. Partea brîului care priveşte spre valea Coştilelor şi care se vede şi din Buşteni avea mai puţină zăpadă decît partea dinspre Mălin. Totuşi am avut de trecut vreo 5-6 vîlcele cu limbi de zăpadă..."

Parcurgerea pe timp de vară a văii Gălbenele (25 iulie 1926) a fost, după cum se anticipase, mult mai uşoară. Intrarea în vale s-a făcut pe o altă cale, cea folosită şi azi, pe deasupra Ţancului Ascuţit. În continuare, după un ocol pe brînişul din dreapta, cum sui, s-a urcat cu ajutorul frînghiei o săritoare („cam la 1900 m alt.", deci ultima[1]), după care mersul pînă în strunga de obîrşie a văii avea să se dovedească „simplu".

[1] În discuţiile cu autorul acestor rînduri, Radu Ţiţeica a ţinut să specifice că a luat pentru prima dată în rucsac o frînghie (şi aceea de rufe) abia după ascensiunea pe Rîpa Zăpezii din septembrie 1926. Deducem de aici că funia folosită pe Valea Gălbenelelor aparţinea lui Gherasi. În ce priveşte itinerarul suit sub conducerea lui Gherasi, el seamănă cu cel urmat cîndva de Bucura Dumbravă, fiind probabil la origine un drum descifrat de vînători. Acest traseu, după toate aparenţele, ocolea pe la vest Ţancul Ascuțit de azi, depăşea o văioagă şi traversa în Gălbenele

Impresii: „Valea, compusă în realitate din două viroage despărţite printr-un dîmb central, e frumoasă şi interesantă”.

De la originea văii au putut privi în voie împrejurimile, apreciindu-se între altele: „nu cred să fie imposibil urcuşul vîrful *Marelui Rahat* (Colţul Gălbenelelor, n.n.)”. Legînd observaţiile de aici cu cele făcute la coborîrea, în aceeaşi zi, pe Valea Mălinului, s-a concluzionat că „*Vîlcelul Cuiului* (cel din dreptul Scării cu piroane, n.n.) suie la creastă Mar. Rahat şi e probabil urcabil”, paralel cu el desfăşurîndu-se un alt vîlcel (numit mai tîrziu de Nae Dimitriu, *Valea Hornului*).

După o nouă observaţie („vîlcelul cuiului e suibil o bucată bună de nu chiar pînă în creastă M.R.”), „*vîlcelul Colţilor*[1] (fost V. Cuiului)” şi fost Vîlcelul Colţului avea să fie escaladat la 27 august acelaşi an. Pe firul acestuia, aproximativ la jumătatea parcursului, s-a ieşit la stînga pe un brîu, pînă în şaua legînd flancul „Colţului Gălbinelului (fost m. rah.)” de un vîrf pe care Mihai Haret îl va numi al Măgarului. Deşi versantul Colţului Gălbenele are aici o înclinaţie apreciabilă, fraţii Ţiţeica nu au exclus „să se poată sui în sus şi apoi spre stînga spre coastele şi brînele înjnepenite dinspre V. Gălbinelului” (variantă parcursă ulterior de Alexandru Beldie).

Amănunt picant: în ultima parte a Văii Colţilor, printr-o suprapunere vizuală cu ulucul Hornului Coamei, valea părea să continue pînă imediat sub Platou. Urmare a acestei iluzii, echipierii se înarmaseră cu răbdare şi-şi drămuiau atent efortul. Brusca ieşire în Strunga Colţilor le-a oferit însă nu doar satisfacţia încheierii cu bine a ascensiunii, dar şi o perspectivă senzaţională asupra Peretelui Gălbenelelor[2].

---

imediat sub confluenţa firelor superioare ale acestei văi. Drumul ocolea apoi prin dreapta primele două săritori ale firului principal, în care se intra escaladînd a treia săritoare a acestuia (aici turiştii neexperimentaţi foloseau frînghia). În continuare, se mergea fără vreo evitare importantă pînă în strunga de obîrşie.

[1] Pe harta din 1927, apare ca **Valea** Colţilor. Despre ea, Radu Ţiţeica (*Memorii*, p. 42) avea să scrie: „*Nici această vale nu avea un nume şi l-am adoptat pe acesta, care reprezintă mai bine caracterul regiunii prin care trece* [...] *Nu am putut afla de la nimeni nici o informaţie asupra Văii Colţilor, dar sînt sigur, dat fiind că ea nu prezintă dificultăţi prea mari pe parcurs, că a fost străbătută de vînătorii de capre*”.

[2] Am văzut că acest perete atrăsese atenţia lui Şerban Ţiţeica încă de la prima lui trecere pe Valea Gălbenelelor. Radu Ţiţeica va admira şi el „*măreţul perete al*

Clinul nordic al Coştilei

Ca şi în cazul altor zone abrupte din Bucegi, cînd l-au zărit pentru prima dată (în cursul unei coborîri de la Omul, în 1921), versantul de miazănoapte al Coştilei a părut fraţilor Ţiţeica inaccesibil, „fără să-mi închipui că numai peste puţini ani îi voi cunoaşte toate vîlcelele, crestele, brînele şi alte frumuseţi". Au urmat lecturile cu sufletul la gură din cărţile lui Urechia şi M. Gold (Haret), care au risipit din teama cu care erau privite acele locuri. Apoi, după observaţii de la distanţă (întîi din Valea Cerbului), au coborît Valea Priponului.

"Capul de pod" fiind stabilit, cunoştinţele asupra versantului aveau să fie extinse. Pentru aceasta s-au făcut noi explorări vizuale, de pe clinul sudic al Morarului. Cu un asemenea prilej tinerii alpinişti au constatat că „lîngă V. Priponului este o vale, impracticabilă în partea de jos. Cred că se poate veni din vîrful Coştilei pe această vale pînă la un moment dat unde fiind impracticabilă se ia un brîu care o traversează". Cum valea respectivă – exceptînd Valea Priponului – părea să fie cea mai înierbată din acel versant, pornindu-se de la scrisele ghidului Gold (Haret) R. Ţiţeica a notat cu acelaşi prilej: „cred că este *valea Verde".*

Întîia pătrundere în inima acestui clin are loc pe Brîul Mare, pe sensul Mălin–Pripon (septembrie 1924). În caietul de excursii al lui Radu Ţiţeica nu apare acum vreo menţiune despre văile Ţapului şi Urzicii (apreciate probabil ca inaccesibile), ci doar despre „valea de lîngă valea Priponului".

După cum se poate sesiza, încercările de stabilire a toponimiei locurilor nu au fost dintre cele mai uşoare. Radu Ţiţeica a avut iniţial la dispoziţie doar prezentările extrem de vagi şi nu o dată derutante din ghidul Gold (Haret); abia prin 1925 a putut răsfoi articolul lui N. Bogdan „Ascensiunea muntelui Coştila" (anuarele S.T.R. fiind procurate de la un unchi al lui I. Cantuniari). În aceste condiţii, tînărul alpinist nu a completat golul toponimic prin contribuţii proprii, ci a căutat să afle ştiutori ai locurilor, să discute cu ei, sursă care a condus însă deseori la concluzii eronate. „Am aflat că este V. Seacă" scria în context R. Ţiţeica despre o vale, nu ştim

---

Gălbenelelor, fără să ne gîndim că, nouă ani mai tîrziu, va fi urcat de un grup de trei alpinişti" (*Memorii*, p. 41).

care, dar în mod sigur nu cea adevărată[1]. Asemănător, vînătorii din grupul Alex. Ghika i-au spus că „valea de lîngă Pripon e Valea Verde, iar lîngă ea e valea Caprelor. Ultima de lîngă Mălin (la nivelul Brîului Mare, n.n.) e probabil V. Seacă".

De bună credinţă fiind, Radu Ţiţeica a căutat să facă loc şi unei artere pomenită în ghidul Gold: „*V. Urzicii* [...] e probabil V. Caprelor". Informaţiile primite în aceeaşi vreme de la Butmăloiu („Nea Niculae ne-a spus că în V. Verde se merge plecînd din Poiana Mălin"), deşi corecte, nu fac decît să amplifice confuzia. Reperează totuşi „pe stînga acestei poieni (a Mălinului, n.n.) [...] o altă vale, care nu suie însă pînă sus, ci se opreşte la o creastă înjnepenită, valea Poienii Mălin".

Prima explorare în terenul dintre Pripon şi Mălin se face la 2 septembrie 1925, cînd este străbătut „Brîul cu Zade", care leagă văile Priponului şi „Caprelor" şi face posibilă evitarea segmentul inaccesibil din partea inferioară a acestei din urmă văi. Între aprecierile încurajatoare făcute acum a fost şi aceea brîul „se continuă spre Verde şi Seacă şi dă probabil în Mălin".

Înaintea sezonului de vară 1926, Radu Ţiţeica se mai zbătea în incertitudini: „regiunea dintre Valea Mălin şi Valea Priponului cuprinde trei văi principale al căror nume este cam complicat şi pe care le voi numi în ordine V. Seacă, V. Verde şi V. Caprelor sau a Urzicii". După alte bîjbîieli, soarele clarificărilor răsare, favorizat se pare de o convorbire cu Butmăloi (în aprilie, la Casa Peştera) şi mai ales de lectura „Vrăjii Bucegilor" de Nestor Urechia. Sub influenţa lor, metodicul căţărător optează pentru formula corectă, de cinci văi între Mălin şi Pripon, şi anume „V. Verde, V. Seacă, *V. Largă*, V. Urzicii (era sacrificată aici „Valea Adîncă" a lui Nestor Urechia, n.n.), V. Caprelor". Cu excepţia Văii Largi, devenită în toamna aceluiaşi an Valea Ţapului, aceste denumiri sînt acceptate şi azi.

După toate aceste ezitări, grupul Ţiţeica pătrunde frontal în versantul nordic al Coştilei. Întîi (17 august 1926) s-a urcat pe valea bănuită a fi cea mai uşoară, Valea Caprelor (în ciuda celor aflate de la Alex. Ghika,

[1] Notaţia este datată 21 august 1924, pe cînd Radu Ţiţeica nu avea cunoştinţă, între Mălin şi Pripon, decît de văile traversate pe Brîul Mare. Or adevărata Vale Seacă îşi are obîrşia sub acest brîu.

doar astfel îi vor spune), pînă în Brîul Mare. „E drept că [...] mai e mult pînă la vîrful Coştilei, dar cred că se poate sui. În orice caz se ajunge uşor pe un brîu situat deasupra brîului mare. Cam la jumătatea înălţimii dintre brîul cu zade şi brîul mare se face pe malul drept al văii un brîu, care dă într-o creastă înjnepenită, apoi continuă ca brîu cu jnepeni cel puţin pînă în valea alăturată, dar eu cred că pînă în creasta de deasupra poienii Mălin (previziune justă, n.n.)."

Apoi, la jumătatea lunii septembrie 1926 este escaladată „Valea Largă a Coştilei":

> *"Plecăm pe vale în sus, suind pe dreapta ei nişte coaste cu grohotiş pînă ajungem la un brîneag orizontal. De aci am dat spre stînga în creasta ce desparte V. Largă de V. Seacă... Coborîm din nou spre dreapta, trecem valea şi suim coastele de pe malul stîng. La un moment dat valea are o săritoare în tot largul ei* [...] *şi numai departe spre dreapta* [...] *dăm de nişte hornuri înierbite, care ne scot pe brîul cu jnepeni* [...] *Ne apropiem de fund şi apoi suim un brîniş cu lespezi pînă în brîul mare..."*

După obişnuitele tatonări, constînd în pătrunderea pe Brîul Caprelor şi coborîrea văii pînă în Valea Cerbului (este vizibilă aici influenţa scrierilor lui N. Bogdan), peste un an, în august 1927, are loc străbaterea integrală, în urcuş, a Văii Seci. De la obîrşia ei s-a traversat în Valea Ţapului, suindu-se apoi în Brîul Mare.

În urma tuturor acestor cercetări rămînea de urcat Valea Urzicii – cea mai dificilă din versant. După cum am menţionat, la un prim contact (1924, din Brîul Mare), locurile au părut fraţilor Ţiţeica mai mult decît fioroase. Cu timpul, şi mai ales în urma unor repetate explorări (între care abaterea din Valea Caprelor, pe Brîul cu Jnepeni), această senzaţie s-a diminuat.

În luna iulie a anului 1927, grupul Ţiţeica s-au considerat suficient de puternic pentru a încerca ascensiunea văii Urzicii. Şuvoaiele de apă provenind din topirea zăpezii au făcut să fie preferat mersul pe malul din stînga, dar nici pe aici nu au putut înainta prea mult, datorită ceţii.

Semieşecul nu a descurajat. Înaintea unei noi tentative, partea mediană a Văii Urzicii a făcut obiectul unei atente observări, ocazionată de străbaterea integrală (vest-est) a Brîului cu Jnepeni:

"Probabil că pe V. Urzicii se mai poate sui, de unde ne-am oprit anul trecut, trecînd pe unul din maluri, pe cel stîng, pînă în brîul cu jnepeni... Nu se poate sui pe fundul Văii Urzicii pînă în brîul mare, căci cam la vreo 30 m deasupra brîului cu jnepeni este o săritoare formidabilă. [*Nici*] *hornurile laterale nu sînt bune;* ***unul singur pare a fi suibil o bucată dar pe o mică porţiune e impracticabil. Mai sus se poate sui iarăşi*** [s.n.]*..."*

În consecinţă, peste cîteva zile are loc o nouă încercare:

"Plecaţi pe V. Cerbului, am luat hăţaşul care suie spre gura văii Urzicii. Pe malul ei drept am suit prin pădure şi apoi am dat în firul văii. Se poate urca pe vale numai pînă la o săritoare mare (1820 m alt.). Aici trebuie luat spre dreapta (cum sui [...]*) o viră care duce în jnepenii de sub brîul cu jnepeni şi se poate coborî în vale deasupra săritorii* [...] *Ajunşi în fundul văii se poate urca pe fund cînd e zăpadă (poate şi cînd nu e) dar în orice caz se dă pe malul* [...] *stîng cum sui şi pe coaste şi brîne de iarbă se dă în brîul cu jnepeni* [...] *Trecem valea şi pe un horn lateral al ei, afluent pe stînga, suim la brîul mare..."*

În aceeaşi perioadă, bazat şi pe unele observaţii luate din Brîul Mare al Morarului, se identificau pe versantul nordic al Coştilei şase brîuri, dintre care, sub Brîul cu Jnepeni: „*e) brîul care pleacă de pe creasta Vilor Senzaţii, trece pe la mijlocul hornurilor* (în Valea Ţapului, imediat sub marea ruptură de pantă, n.n.) *şi dă în firul Văii Urzicii. f) brîul care pleacă de la baza hornurilor* [...] *trece pînă în firul Văii Urzicii. E întrerupt pe malul stîng al acestei văii; de la o vîlcea secundară*[1] *taie Valea Caprelor şi dă în Pripon. E* [...] *brîul Priponit"*.

Partea superioară a Văii Urzicii, s-a bucurat de un tratament asemănător. Un prim contact cu zona a avut loc în cursul unei abateri din Va-

[1] Venind probabil pe Brîul Priponit, Şerban Ţiţeica a urcat acest vîlcel pînă în Brîul cu Jnepeni. Fratele său scrie (caiete ascensiuni) în acest caz de „Vîlcelul Şerban", denumire care nu apare și în alte notaţii ale lui Radu Ţiţeica.

lea Caprelor (în 1927[1]), pe brîul imediat superior celui Mare. Aici au descoperit însă că cingătoarea în cauză se pierde între creastă şi firul Urzicii. Brîul părea să continue însă pe malul opus al văii, lucru de care fraţii Ţiţeica s-au putut convinge cu pasul peste un an (august 1928)[2]. Au cercetat atunci și Brîul de Sus, apreciindu-se că la înălţimea acestuia „se poate urca [...] cam pe oriunde, de la brîul mijlociu"[3].

A urmat cercetarea îndeaproape a porţiunii Văii Urzicii dintre Brîul Mare şi Brîul de Sus. O deprimantă săritoare oprind aici din start avansul direct, mezinul familiei Ţiţeica a identificat, solitar, o variantă de ocol:

> *"În Valea Urzicii, Şerban a suit pe o vîlcea, nu pe ce pe care am venit pînă în brîul mare, ci mai spre fundul văii una, pînă la un brîneag superior unde a dat în vale* [...] *Se poate sui pe vale în sus o bucată, probabil* (deducem de aici că explorarea a fost doar vizuală, n.n.) *cel puţin pînă în brîul de mijloc. Astfel ar fi complet rezolvată chestia Văii Urzicii."*

Rîvnita „rezolvare" a Văii Urzicii s-a produs la finele lunii august 1929, escaladă la care lipseşte tocmai Şerban Ţiţeica. Fratele său (aflat în echipă în acea zi cu Nicky Nicolescu) pomenește inițial asupra drumului urmat doar că „am urcat Valea Urzicii pînă pe poduri". Ulterior, este stabilită și o a doua variantă, știința din acest ultim moment soldîndu-se și cu un material mai extins, despre întreaga vale.

În el se arată că, intrat prin ocol în partea superioară a văii, a fost depășită prin piramidă o săritoare mai dificilă, după care s-a ajuns la confluența a trei fire: principalul, respectiv cîte un altul venind din lateral. Este și

---

[1] În scrisele lui R. Ţiţeica nu întîlnim menţiuni mai timpurii privind zona nordică a Coştilei de deasupra Brîului Mare. Pe harta din 1926 apare însă „Brîna de sus a Coştilelor", cu cota 2346 m undeva între văile Urzicii şi Caprelor. Trecerea autorului prin respectivele locuri este însă discutabilă, deoarece brîul nu este trasat şi de partea opusă a Văii Urzicii (segment de asemenea comod).

[2] Brîul de mijloc are o zonă neclară și pe malul drept al Văii Urzicii, dar se pare că, fie și privind-o de sus, frații Țițeica au găsit-o fezabilă.

[3] În iarna 1928-29 avea să afle R. Ţiţeica (v. subcapitolul „Ascensiunile fraţilor Ţiţeica – premiere?") de faptul că „*brîul de mijloc al Coştilei se face tot, însă chiar pe firul Văii Urzicii, suind niţel şi coborînd iară. Eu e drept, cînd am fost cu tata* [se pare că e vorba de excursia din 28 august 1928] *am văzut că la nivel nu merge, dar n-am avut timp să aprofundez chestia...*".

locul unde se poate spune că Brîul de Mijloc traversează valea (avînd însă o discontituitate serioasă, pe malul vestic).

Am arătat că anterior se socotise că la înălţimea Brîului de Sus „se poate urca [...] cam pe oriunde, de la brîul mijlociu". Asemenea particularitate a locurilor se găsește pe malul stîng cum sui, de unde bănuiala că pe acolo au încercat și... au reușit. Locurile nu sînt însă foarte clare, și acesta fiind poate un motiv pentru care inițial a lipsit o descriere mai amplă. Ulterior, la 1933, „împreună cu Șerban și Nicky am identificat un nou traseu în partea superioară a Văii Urzicii".

E foarte posibil să fie vorba de firul din dreapta (cum sui) a Principalului, care nu este reperabil de la fața locului. Privind însă dinspre învecinatul Morar, au descoperit acel fir, a cărui confluență cu firul principal este confundabilă însă cu un perete, dar și o posibilitate de ocol a acesteia, prin stînga și un pic în amonte. La fața locului au descoperit într-adevăr un neașteptat gang, ce i-a scos deasupra rupturii. Talvegul de acolo nu prezintă în continuare probleme indisolubile, dar au preferat malul din dreapta („prin brîniș, lespezi și tufe de rododendroni"). Și care, îndeosebi după un timp, devine comod. Au ieșit pe acolo în Brîul de Sus, împrejurimile aceluiași fir permițîndu-le apoi acces lesnicios la *Poduri*.

Ultimul drum va fi fost considerat suficient de interesant pentru a i se vorbi de el lui Nae Dimitriu, care îl menționează într-un articol (sub semnătura lui Gh. Frim) despre „Finala Urzicii" din *Buletinul Alpin*, nr. 3/1933. Nu este menționată acolo și a doua variantă, în condițiile în care cei din echipa Dimitriu depășesc direct săritoarea ce oprise pe frații Țițeica. Ar mai fi de precizat că întreaga pîlnie a Urzicii dintre Brîul de Sus și Platou pune probleme de suiș omului, cu excepția firului din dreapta pomenit mai sus (cît și a muchiei despărțind de Mălin).

Aproximativ în aceeaşi epocă R. Ţiţeica întocmeşte o hartă a clinului nordic al Coştilei (scara 1/5 000, „care să permită introducerea unui număr mai mare de detalii"), care a văzut însă lumina tiparului... indirect:

"Această schiță am împrumutat-o lui Nae Dimitriu, ca să îi folosească pentru ascensiunile lui în această regiune, Nae a dat lui Eugen Stoian care a redesenat-o după metode folosite în cartografie, deci modificând pe alocuri prezentarea unor detalii. Când a apărut Bule-

tinul Alpin *numărul 1-2 din anul I, adică în iunie 1933, Nae Dimitriu și Al Beldie au publicat un articol intitulat "Din Coștila: Văile din Coștila și Brîna mare", articol ilustrat cu schițe extrase din schița desenată de Stoian, fără să mă fi întrebat și pe mine dacă sînt de acord. Aș fi fost bineînțeles de acord. Se schimbă lucrurile atunci când schițele din* Buletinul Alpin *au fost preluate de către un alt autor, care a compilat o călăuză (care, de alt fel, conține destule greșeli), iarăși fără să îmi ceară autorizație. Este drept, terenul este același pentru toți și oricine ar fi putut să facă măsurătorile care să îl conducă la schițe ale aceleiași regiuni, dar nimeni nu a făcut asemenea măsurători și a fost folosită munca mea, fără ca măcar să se semnaleze aceasta..."*

Morarul

Deşi străbătuseră Valea Cerbului încă din 1921 (excursie Babele-Omul–Buşteni), fraţii Ţiţeica acordă o atenţie specială Morarului abia peste trei ani. Reperează atunci, tot din Valea Cerbului, brîurile feţei sudice, dintre care „două sînt mai favorabile de luat": unul ducînd la „Colţi", celălalt, ceva mai jos, „poate [...] la Portiţa Morarului".

Informaţii asupra locurilor primiseră de la N. Urechia, iar mai apoi de la un cioban avîndu-şi bordeiul pe pintenul Văii Priponului[1]), în vreme ce despre spectaculoasa traversare a Acului Mare citiseră în *Cartea Munţilor* (ediţia II-a) a Bucurei Dumbravă[2].

---

[1] *Acesta „ne-a rugat* [...] *să-i aducem vreo carte de citit* [...] *să nu-şi piardă timpul. Ne-am întors peste trei zile şi i-am lăsat în bordei două cărticele din «Biblioteca pentru toţi»...*" (*Idem*).

[2] „*Urcuşul cel mai frumos în Bucegi l-am făcut pe Dinţii Morarului* [...] *Plecasem împreună cu patru tovarăşi* [după scrisele lui N. Baticu, *Amintirile unui alpinist*, doi dintre aceştia erau fraţii Vătămanu, „maiorul şi doctorul", n.n.]*, înzestraţi cu dichisul pentru o căţărare serioasă, adică cu frînghii. Conducătorul nostru era d-l T. Rosetti-Solescu, vestitul schior, care a învăţat în munţii elveţieni şi bavarezi teoria frînghiei. După două sau trei ceasuri de drum de la Buşteni în sus, prin păduri, pe poteci cunoscute, am intrat într-o şiştoacă verde, dreaptă, pe care am botezat-o vîlcelul Ursului, pentru că am găsit urme de urs pe ea şi care ne-a dus la nişte picioruşe de plai spînzurate deasupra genunilor, pe tăişul urcuşului, platouri mici şi înguste, acoperite de iarbă scurtă, deasă şi înstelată cu floarea Reginei. Raiul Caprelor. Nici turmele, nici florarii, care pasc flora Bucegilor mai*

Au urmat obişnuitele pătrunderi pe rute anterior descifrate vizual (între altele, din Valea Priponului). Pe o vreme închisă din vara 1924 au mers pe „brîul care pleacă din fundul Văii Cerbului în punctul unde poteca trece pe Morar, ceva mai sus de stînca Priponului". După traversarea a două vîlcele, au cotit la stînga, în urcuş pe o faţă ierboasă, pînă la baza unei „stînci mari". Negurile i-au oprit să identifice în ea cu certitudine „Dintele Mare", pe care pesemne îl căutau, dar au putut sesiza că de la nivelul atins „pleacă spre fundul V. Cerbului un brîu, paralel cu cel pe care am venit"[1].

Pe vreme favorabilă, după o lună, fraţii Ţiţeica au identificat *Fîntîniţa*, ascunsă printre ierburi nu departe de locul unde brîul numit apoi Mare trece de pe clinul sudic pe cel estic. Au reluat apoi drumul încercat anterior şi, ajunşi sub Acul Mare, i-au dat ocol pe un alt brîu, suindu-i final-

---

rău ca oile, nu se duc pe aceste locuri. Din blana lor verde răsar cei patru Dinţi sau Colţi. Cînd te apropii de acei dinţi, ţi se pare că ai dat de şira spinării ascuţită a unui colos antedeluvian, care se cabrează. La poalele sale, conducătorul nostru descolăci frînghia, şi-o legă împrejurul mijlocului, apoi, lăsînd-o să atîrne vre-o zece metri, mă legă pe mine şi pe al treilea tovarăş din «cordée». Ceilalţi doi tovarăşi ne urmau nelegaţi. Conducătorul dădu poruncă să nu ne mişcăm, pînă nu ne va chema, şi începu să se caţere, uşor şi dibaci, de strîmtul perete ce se ridică aproape perpendicular înaintea noastră între prăpăstiile de patru pînă la cinci sute m adîncime ale văii Morarului şi văii Bucşoiului. Pe lîngă bucuria gimnasticii simţeam şi plăcerea să ascult poruncile binechibzuite liniştite ale unui turist iscusit şi de bun gust. Cîteodată nu-l mai vedeam, cînd dispărea după vreun colţ, şi atunci auzeam numai, după un timp: «Înainte!». Iar unul din tovarăşi zise: „Cînd aud acel Înainte*, mi se pare că sînt iar la Cireşoaia – doar n-oi fi scăpat acolo cu viaţă ca să-mi las oasele pe Morar». Nu şi le-a lăsat, ci s-a deprins bine cu acrobaticele desfătări pe spatele uriaşului ictiozaur încremenit. Ele au ţinut cam un ceas şi jumătate, şi fură încoronate printr-o coborîre pe peretele apusean, nostimă mai ales pentru mine, deoarece, picioarele fiindu-mi prea scurte ca să ating unele din prises – ieşituri sau firide – îmi dădeam drumul încet, pe spate, ţinută de frînghie de către tovarăşii de deasupra mea. Cînd ajunserăm în iarba mătăsoasă dintre Dintele nostru – cel mare – şi vecinul său – numit Degetul Roşu, căci e mult mai subţire, doar un fel de căpăţînă de zahăr – primii felicitările tovarăşilor pentru că eram cea dintîi femeie care trecuse peste Dintele mare al Morarului, şi propunerea să i se dea numele de «Bucura Dumbravă»..."* (*Cartea munţilor*, ed. II, p. 93-94).

[1] Pare să fie vorba de „Brîna Mică", care apare în harta din 1927-28 pe clinul sudic al Morarului, răzbind în pîlnia Văii Bujorilor la altitudinea de aprox. 2180 m, şi nu de Brîul Acelor (inexistent pe faţa sudică, în aceeaşi schiţă).

mente în creştet printr-un scoc înierbat. Găsind probabil traversarea Acului prea riscantă, au coborît pe acelaşi drum.

Vor reveni în zonă în vara anului următor, urcînd de această dată sub celelalte ace. De aici „Degetul Roşu”[1] le-a părut că „se poate sui cu înlesnire”, nu însă şi Acul aflat imediat la apus, care „este inaccesibil, atît de aici (dinspre est, n.n.) cît şi din partea cealaltă” [2]. Pe flancul de apus al acestui ţanc au găsit scris cu vopsea (înălţime 50-60 cm) „Kronen Turm”, menţiune lăsată după toate aparenţele, imediat după război, de saşii din „Kronstadt” (Braşov).

Din strungile Acelor fraţii Ţiţeica au putut privi, pentru întîia oară din imediata apropiere, fascinantul perete nordic al Morarului[3]. Locurile le-au părut extrem de prăpăstioase, motiv pentru care înaintea sezonului estival 1926 cunoştinţele lor despre acest versant se limitau la observaţiile făcute din depărtare, îndeosebi de pe Ţimbal:

> *„Faţa de nord* [...] *străbatută de cîteva hornuri verticale, inaccesibile şi pe la mijloc de un brîu subţire, cred escaladabil... Morarul mai cuprinde*

---

[1] „*Numele de «Degetul Roşu» a fost dat din greşeală de către Bucura Dumbravă. Privit dinspre poteca Văii Cerbului, Degetul este mascat de o mică creastă de piatră, aşezată mai jos şi care, ea, este, într-adevăr, roşcată. Bucura Dumbravă a confundat probabil, cele două, de unde numele dat Degetului*” (*Memorii*, p. 22). Această optică apare prin 1927, întărită fiind de convorbirea de la Paris cu Alex. Ghika: „*Brîul de Mijloc* [...] *spre Valea Cerbului* [...] *se numeşte brîul roşu, căci trece pe sub colţul roşu, ştii creasta aia, nu Degetul cum a greşit baba* [Bucura Dumbravă!]”. Raţionamentul pare corect, întărit fiind de faptul că roşul nu pare a fi o însuşire coloristică a pomenitului ac. La o analiză mai atentă însă, posibilitatea de a confunda cele două ţancuri, privind din Valea Cerbului, este destul de redusă. Mai mult, toponimicul apare după ce scriitoarea ajunge practic la poalele Degetului Roşu. Prin urmare, este de bănuit că Bucura Dumbravă a optat pentru respectiva denumire datorită: *a)* porţiunii acoperită cu licheni de culoare sîngerie, de pe flancul estic (vizibil din creasta Acului Mare); *b)* unei viziuni poetice, mai puţin legată de înfăţişarea fizică a locului.

[2] Nu ştim dacă Radu Ţiţeica a suit vreo dată pe Acul Crucii, pe care îl găsea însă drept „*cel mai interesant. El poate fi urcat printr-o fisură de pe faţa vestică*” (amănunt relevat probabil de vecinul de cartier şi prietenul Alex. Beldie).

[3] „*Pe atunci citeam destul de multă literatură străină, mai ales franceză şi engleză, ceea ce m-a făcut să compar zona stîncoasă dintre Poiana cu Urzici* [...] *şi Acele Morarului cu faimoasa regiune «Aigulles de Chamonix». Bineînţeles că, în realitate, este o mare deosebire între ele...*” (*Memorii*, p. 35)

şi o portiţă, pe care nu am găsit-o încă... Simetric cu hornul prin care am venit (este vorba de ramificaţia şiştoacei sudice care iese între Acul Mare şi Degetul Roşu, n.n.)*, spre Valea Morarului se face un alt hornişor, care la început este practicabil. S-ar putea, poate, coborî pe el pînă în brîul* [...] [care] *taie peretele Morarului pe la jumătate."*

Privită din nou, în iulie 1926, regiunea pare mai blîndă, „brîul subţire" pomenit anterior devenind „bun". De pe Ţimbal se identifică „Portiţa", aflată imediat sub Brîul Mare de azi, de unde scapă însă privirii neavizatului. Tot atunci este descifrată o cale de suiş la creastă, pe coastele unui vîlcel aflat la vest de actuala Vale Adîncă, şi o alta, „la stînga de tot" (în preajma actualei văi a Poienii, n.n.), dar numai pînă în brîul de la jumătatea versantului. „Vîlcelele celelalte se pot probabil sui o bucată, dar în orice caz de la împreunarea lor (se referă la porţiunea inferioară a Rîpei Zăpezii, n.n.) [...] acest lucru nu mai este posibil. Deci suirea la colţi pe aici este exclusă."

Asalturile directe în abruptul nordic al Morarului debutează cu escalada *Vîlcelului Obuzului*[1], cum i-au zis descoperind în albia lui, aproximativ la jumătatea parcursului, un proiectil rămas din timpul războiului. Ajunşi pe „brîul ce taie acest clin al Morarului", şi-au permis o explorare către stînga, urmată de aprecierea „uşor umblabil". Suind apoi, fără mari probleme, restul firului, au ajuns într-o coamă separînd de un „vîlcel [...] mai important situat cum urci pe stînga (Valea Adîncă, n.n.)". Urmînd acea muchie, au ieşit în culmea Morarului, la vest de ceea ce numim azi Acul de Sus. Ascensiunea s-a desfăşurat pe ploaie (Bucşoiul avea cuşmă de zăpadă), care i-a însoţit pe alpinişti şi în drumul lor spre cel mai înalt punct al Bucegilor, unde aveau să asiste la inaugurarea casei T.C.R. Omul.

Observaţiile făcute în această ascensiune, coroborate cu cele văzute la coborîre de pe Ţimbalul Bucşoiului, au dus la concluzia că „cel mai interesant e brîul din Moraru... E probabil ca pînă la el să se poată sui prin cîteva puncte". Între aceste posibile itinerarii Radu Ţiţeica nota „vîlcelul [...] de sub Portiţa (Valea Poienii de mai tîrziu, n.n.). Suind întîi coaste ierboase din versantul drept (numite la scurtă vreme „Brîul Înflorit", n.n.) [...] apoi

[1] Acest fir nu este numit în prima hartă a abruptului, iar ulterior (începînd cu *Buletinul Alpin*, nr. 3/1933) i se spune Vîlcelul Morarului. În 1976 (*Trasee alpine în Carpaţi*) W. Kargel nu-l pomeneşte, dar indică în zonă „Vîlcelul cu Tunel".

cînd pe fund, cînd pe versant..." Cît priveşte depăşirea părţii superioare a acestei văi şi implicit a versantului, „de la brîu în sus însă e greu".

Această opinie se schimbă o dată cu parcurgerea, dinspre Valea Morarului, a rîvnitului brîu median. Observaţiile au fost mai mult decît încurajatoare: „pînă la el se poate ajunge aproape pe oriunde. De la brîu, uşor, se poate sui pe o vîlcea (Valea Adîncă, n.n.) [...] care dă în creasta înjnepenită pe care am suit la ace. Se mai poate sui probabil şi pe ultima, la est de acul mare (Valea Poienii, n.n.)". Tot în această deplasare se face o abatere la „Fereastra Morarului"[1], după care, identificînd nu tocmai exact văile Bujorilor şi Comorilor[2], au urmat brîul pînă în Valea Cerbului.

"Se iese f.f. bine între Acul Mare şi Degetul Roşu dinspre valea Morarului", se mai aprecia la scurtă vreme (excursie împreună cu profesorul Ţiţeica), din strungile Acelor. Calea încercării de a sui frontal cît şi complet versantul nordic al Morarului era astfel deschisă.

Tentativa are loc la 18 septembrie 1926, grupul exploratorilor fiind alcătuit din Nicolae Gherasi, Gheorghe Mironescu[3], Ion Cantuniari, Şerban Ţiţeica şi Radu Ţiţeica.

---

[1] Poate influenţat de ciobanul din gura Văii Priponului, iniţial R. Ţiţeica vorbeşte de „Portiţa". Călcînd cu pasul locurile, el s-a convins de adevărul scriselor lui N. Urechia (la nord-vest de spărtură *„îndată se face un perete drept, a cărui temelie nu se zăreşte"* şi a preluat forma din *Vraja Bucegilor*: „Fereastra". Tot atunci, R. Ţiţeica va fi sesizat că Fereastra Morarului străjuieşte din înălţime un fir mai puţin însemnat, şi nu valea numită ulterior a Poienii, cum crezuse anterior.

[2] După ce, la prima sa trecere spre Pichetul Roşu, R. Ţiţeica vorbeşte de *„vîlceaua Seacă a Morarului"*, peste trei ani el preferă (inclusiv celei de *„Vîlcelul Ursului"*, datorat Bucurei Dumbravă) denumirile din *Vraja Bucegilor*. Tînărul alpinist nu putea zări însă în cursul amintitei excursii adevărata vale a Comorilor (cu obîrşie mult sub Brîul Mare), aşa că atribuie denumirile ştiute celor două fire întîlnite pe faţa răsăriteană a brîului, care în realitate fac parte din bazinul Văii Bujorilor. Eroarea va fi corijată la 1928 (harta din al treilea *Anuar al Bucegilor*). La scurtă vreme, Alex. Ghika îi comunică lui Radu Ţiţeica: *„valea zisă a Ursului, a Bujorilor etc., e Valea Arinilor, nume pare-se cert. De la fereastra Morarului e o potecuţă care coboară foarte uşor şi direct în pădure, pe malul stîng al Văii Arinilor*". Era însă prea tîrziu, o altă formă primise consacrarea tiparului.

[3] Gherasi locuia la vila celui care avea să devină la 1931 prim-ministru al ţării, G.G. Mironescu. În această situaţie el l-a invitat în ascensiuni pe tînărul Gh. Miro-

„Din poiana Morarului, imediat ce am trecut de urzici[1]*, am suit spre stînga o coastă ierboasă în parte împădurită* [...] *Am ajuns pe un brîu puţin înjnepenit, care urmat la dreapta ne-a dus într-un vîlcel* (Valea Poienii, n.n.). *Suim pe malul drept al vîlcelului pînă ce dăm în brîul transversal al Morarului. De aici, cînd pe maluri, cînd pe fund* (ale Rîpei Mari, n.n.) *suim la trecătoarea dintre Acul Mare şi Degetul Roşu."*

În această descriere fugară, Radu Ţiţeica relevă în mică măsură împrejurările nu tocmai comode în care a avut loc escalada.

Este de menţionat din start, în acest sens, vremea nefavorabilă. Cum interesul pentru escalada programată pare să fi fost extrem de ridicat (vacanţa fiind pe sfîrşite, revenirea pe teren s-ar fi amînat cu un an), s-a decis ca ascensiunea să aibă loc chiar în aceste condiţii.

A fost urmat (pornind din poiana Morarului la ora 6,40) unul din itinerariile descifrate de pe Ţimbal, şi care urmează iniţial coasta împădurită marcată la capătul ei superior de Brîul Înflorit[2]. De-a lungul panglicii ascendente a acestui brîu cercetătorii au răzbit deasupra porţiunii inferioare a Văii Poienii, în care au coborît după depăşirea unui punct nesigur. Au suit de aici muchia înierbată din dreapta, iar în locul unde panta acesteia devine forte, au trecut în firul vecin (Vîlcelul Ţancurilor, cum i s-a spus peste decenii). Pe una din ramificaţiile finale ale acestui vîlcel au ieşit într-o şa, în imediata apropiere a „brîului transversal", pe muchia ce străjuieşte la est amfiteatrul Rîpei Zăpezii. Au numit locul, datorită circulaţiei atmosferice deosebite din acea zi, *Strunga Vîntului*.

Vitregia timpului nu a atenuat buna dispoziţie a unor oameni ce suiseră pînă acolo nu doar fără probleme, ci şi într-un timp record (două ore). În consecinţă, deşi cercetările anterioare indicau din acel loc posibilitatea ieşirii la creastă prin Valea Poienii, poate orgoliul de a sui direct la Ace i-a încurajat să atace „vîlcelul ce iese între cei doi dinţi" (Rîpa Ma-

---

nescu. Acesta, obişnuit cu plăceri mai puţin obositoare, a mers pe munte „de 2-3 ori" (I. Cantuniari) pe munte, iar în abrupt doar în excursia semnalată.

[1] „*Poiana Morarului, nume care a înlocuit pe acela de «Poiana cu Urzici»* (dat, după toate aparenţele, de Radu Ţiţeica, în prima hartă a abruptului, n.n.)*, în urma dispariţiei urzicilor*" (*Memorii*, p. 85). Unii autori au păstrat ambele denumiri, pentru porţiuni distincte ale locurilor (Poiana Morarului fiind plasată în aval).

[2] Această denumire apare în schiţa şi articolul din *al treilea Anuar al Bucegilor*. Ea apare după excursia în zonă din 1927 şi pare să aparţină lui R. Ţiţeica.

re), în condiţiile în care observaţiile precedente consideraseră că firele de sub Ace „se pot probabil sui o bucată").

Pătrunşi în vale, deasupra unei săritori (imediat în amonte de Brîul Mare), au putut avansa o bucată de drum fără probleme, evitînd obstacolele mai dificile pe feţele din dreapta. Dar „în curînd (pe la 2100 m alt.) [...] săritori fantastice cum nu am mai văzut nicăieri altundeva [...] ne ţintuiesc pe loc". Încercînd să iasă din fir, au avut de depăşit un pasaj delicat, cum de altfel s-au dovedit în continuare şi feţele din stînga văii (aici, „pe lîngă panta mare, terenul e nesigur").

Ca şi cum aceasta nu ar fi fost de ajuns, în cursul explorării din 18 septembrie 1926, după cîteva zile de ploaie, muntele se afla în stăpînirea poleiului, care în unele locuri făcea necesară dezgheţarea cu mîna a prizelor. Cu băgare de seamă grupul a înaintat pînă în locul unde talvegul se deschide, reducîndu-şi simţitor înclinaţia.

Exploratorii par să nu fi reperat la acest nivel „brîneagul cel mai de sus", al cărui balcon de stîncă i-ar fi condus uşor pe clinul sudic al Morarului, aşa că au continuat mersul în necunoscut. Şi, paradoxal, tocmai porţiunea vîlcelului care anterior, din strunga de obîrşie, păruse fezabilă, le-a dat cele mai mari bătăi de cap. Aici, ultimii doi din grup i-au ajutat pe ceilalţi să treacă un prag, pentru urcuşul celor rămaşi jos, în lipsa unei frînghii, fiind folosite mai multe centuri de pantalon prinse cap la cap. Una din catarame cedînd solicitării însă, Radu Ţiţeica a căzut „mai mult lunecînd, dar făcînd şi cîte un salt", pînă pe platforma situată din fericire nu departe. O rană sub ochi (devenită cicatrice pe viaţă) şi o gleznă scrîntită au fost îngrijite cum s-a putut, după care s-a pornit din nou la drum. I-au întîmpinat „săritori înalte" (deducem de aici că au suit ramura vestică a firului, care deasupra Brîului Acelor se desparte în două), dar practicabile. După trei ore şi jumătate de la baza abruptului (frigul şi emoţiile par să fi grăbit mersul grupului), ascensiunea versantului era încheiată. Coborîşul în Valea Cerbului şi apoi la Buşteni a fost „lung şi dureros. Acasă a trebuit să explic, bineînţeles modificînd expunerea, pentru a nu o speria pe mama. Tatălui meu [...] i-am povestit lucrurile cum s-au întîmplat".

Traseul „tot greu mi s-a părut" şi peste un an[1], pe vreme foarte bună. Pornind de la constatarea anterioară că „pînă la brîul transversal se

[1] Echipa Gogu Georgescu (vechi coleg din clasele inferioare de liceu cu Radu Ţiţeica), Olly Geresch, Costică Taflan, Repanovici şi Vasilescu (pe ultimii doi „*nu*

poate urca prin nenumărate locuri, vîlcele sau coaste ierboaso-înjnepenite", din Brîul Înflorit a fost suit talvegul Vîlcelului Ţancurilor (aici, „suim cam greu, căci fundul acestei viroage e plin de pietriş, care, dacă se umblă fără băgare de seamă, scapă de sub picioare"). În continuare au suit traseul din anul precedent, cu menţiunea că din Brîul Mare au mers numai pe faţa din stînga „vîlcelului [...] ce scapă [...] dintre Dintele Mare şi Deget", pînă la „brîneagul cel mai de sus". Poate ceva mai destinşi psihic, cu acest prilej au putut privi mai atent zona superioară a versantului, unde au identificat două brîuri. Finalmente a fost escaladat (pare-se pentru prima dată) Degetul Roşu, pe faţa sudică a acestuia: „suişul e interesant dar foarte greu, în special hornul final; nu prezintă însă nici un pericol".

Ulterior a fost parcursă şi „Valea Adîncă"[1], „lipsită de probleme în afara unei săritori mai înalte, deasupra Brîului Mare". S-a încercat şi escalada porţiunii inferioare a Rîpei Zăpezii, dar fără succes (adeverindu-se astfel bănuiala din iulie 1926: „suirea la colţi pe aici e exclusă").

> Cele două denumiri, în ciuda aparenţelor, nu sînt datorate aspectului locurilor. Într-o căciulă, probabil în iarna 1927-28, fraţii Ţiţeica au amestecat cîteva bileţele cu denumiri de văi de pe tot întinsul ţării, din care au extras apoi două. Astfel, firul cu obîrşia sub Ace a fost numit „Rîpa Zăpezii", toponimic reperat iniţial undeva în munţii Buzăului. Similar a apărut şi „Valea Adîncă".

Tot în 1927, s-a ieşit pe „Creasta Ascuţită", în aval de care, spre est, culmea Morarului lasă loc pîlniei Văii Bujorilor.

---

i-am mai întîlnit de atunci"). În lipsa poleiului, partea superioară a drumului s-a dovedit totuși mai ușoară, inclusiv pragul la care fuseseră probleme.
„*După această întâmplare, am adoptat primul în material tehnic în ascensiunile în abrupt: ori de cîte ori plecam, luam cu noi de acasă frînghia de uscat rufe. Așa cum era, și-a dovedit însă adesea utilitatea…"*

[1] În *Memoriile* sale, R. Ţiţeica spune că a urcat Valea Adîncă înainte de 18 septembrie 1926. Nu întîlnim însă această ascensiune în scrisele sale (jurnal, tabel excursii). Fără îndoială avea să o parcurgă însă la scurtă vreme.

Prima hartă a abruptului Bucegilor

Această reprezentare, ce avea să stimuleze în mod hotărîtor dezvoltarea alpinismului românesc, îşi are punctul de plecare într-un mărunt fapt divers. Pe poteca Sinaia–Piatra Arsă, tînărul Niki Andronescu, aflat în excursie cu tatăl său, a găsit un altimetru barometric şi o busolă Goulier. Prin intermediul lui Cantuniari altimetrul şi busola au ajuns în posesia lui Radu Ţiţeica, dînd „un nou scop hoinărelilor noastre prin abruptul Bucegilor": întocmirea unei schiţe a regiunii.

Prima ieşire de lucru are loc în august 1925, pe Valea Seacă a Caraimanului, unde s-a umblat aparent „fără rost" vreme de trei ore. De acum înainte însemnările lui Radu Ţiţeica pomenesc şi altitudinea[1] locurilor mai importante atinse, precum şi unghiurile de poziţie dintre ele.

Ca urmare, în septembrie 1926 este finalizată o „schiţă de hartă" a zonei de abrupt Caraiman-Coştila, care va apărea în al doilea *Anuar al Bucegilor*. Ulterior, R. Ţiţeica semnează în volumele tecerişti sinăieni şi o reprezentare a zonei Morarul-Bucşoiul.

> *"Evident, atît determinările poziţiilor, cît şi cele ale cotelor punctelor de pe teren, nu ar satisface pe un topograf pretenţios şi de aceea schiţa de hartă rezultată nu poate fi considerată altceva decît o schiţă, destul de exactă, este drept, dar totuşi fără pretenţii"* (p. 28).

---

[1] *„Altimetrul, fiind bazat pe determinări de presiune atmosferică şi de variaţie a acestei presiuni, era expus erorilor datorate modificării acesteia în cursul unei zile întregi de ascensiune. Reglam totdeauna înainte de plecare scara altitudinilor, astfel încît acasă la noi, în Buşteni, altimetrul să arate cota 900 m, determinată prin comparaţie cu cea de pe peronul gării, unde o placă indică 883 m. Ne aranjam, în plus, să terminăm ascensiunea într-un punct cu cota cunoscută, mai întîi din alte hărţi, apoi din propriile noastre determinări* [...] *Cu foarte puţine excepţii, cotele au fost măsurate de mai multe ori, în ascensiuni diferite, atît în acelaşi an cît şi în ani diferiţi, iar valoarea adoptată reprezintă media valorilor obţinute. În zonele care erau inaccesibile pentru noi, cu tehnica primitivă pe care o foloseam, cum ar fi de exemplu Peretele Văii Albe, am determinat – evident, încă mai puţin precis – unele cote* [...] *Astfel, în zilele cunoscute, cînd plafonul norilor era bine definit şi trecea prin două puncte cu aceeaşi altitudine, cunoscută, am admis că şi punctele unde acest plafon se proiecta pe abrupt au aceeaşi altitudine...*" (*op. cit*, p. 27)

Cercetările fraţilor Ţiţeica în abruptul Bucegilor (II)

Jepii Mici

Abruptul Jepilor Mici era la începutul secolului o zonă relativ circulată, deplasarea turiştilor nedepăşind însă panglica Brîului lui Răducu şi, mult mai rar, Valea Seacă. Se mergea şi pe Claia Mare (în al treilea deceniu exista deja aici o baliză metalică), urmînd muchia orizontală ce leagă acest vîrf de corpul muntelui. Pătrunderile fraţilor Ţiţeica în acest munte nu se abat iniţial de la drumurile înaintaşilor. Pe „brîul Jepilor", în 1924 ei observau existenţa unei „potecuţe, în unele locuri destul de bună, în altele aproape pierdută prin iarbă sau stînci". În lungul acestui brîu au întîlnit marcajul format din mici scîndurele bătute pe copaci, existent şi prin Caraiman, despre care aveau să afle că aparţine lui Nestor Urechia.

Pe partea brîului situată la sud de Claia Mare, în zona brăzdată de evantaiul de fire al Văii Comorilor, fraţii Ţiţeica au intuit o posibilă coborîre directă, „dar în orice caz este destul de greu". Peste un an, după o tentativă eşuată pe Valea Comorilor, are loc escalada Văii Seci a Jepilor, în cursul căreia o săritoare (alt. 1 340 m) este trecută după „multe sforţări [...] cu ajutorul unei buturugi puse în picioare". Din aceste ultime două trasee se fac observaţii asupra *Brîului Subţire*, despre care auziseră de la Nestor Urechia şi asupra căruia vor cere informaţii de la Butmăloi. Cabanierul de la Casa Peştera i-a asigurat că „e destul de bun. Într-un singur loc (probabil pe faţa estică a Clăii, n.n.) sînt cîţiva paşi mai periculoşi, dar care se pot parcurge".

Valea Comorilor va fi străbătută în 1928, pe firul dinspre Claia Mare[1], „cel mai interesant şi mai frumos". Ieşiţi apoi pe brîu pînă în Şaua Clăii, au identificat hornul despre care un florar sinăian[2] le spusese că face legătura directă între Şaua Clăii şi zona somitală a Jepilor Mici. Hornul le-a părut, chiar şi numai de la distanţă, drept „excelent". Îl vor parcurge

[1] Îndeobşte, dintre Comori se urcă firul *de Mijloc*. În ciuda celor afirmate în unele lucrări, *Comorile Clăii*, detaşate discret din *Comorile de Mijloc*, capătă deasupra Brîului lui Răducu o pantă greu abordabilă alpinistului de rînd.

[2] Florarul se numea Grohmann şi-l întîlniseră pe cînd umbla după *floare* (de colţi) pe Brîul Mare al Morarului, în dreptul Văii Bujorilor.

peste puţine săptămîni, urcînd iniţial o succesiune de prize destul de înclinată, care conduce într-un scoc ierbos larg. În locul unde această copaie bifurcă, au optat pentru ramura din stînga, ieşind finalmente în coama subţire şi orizontală pe care vîrful Jepii Mici o lasă către est. Traseului i s-a spus *Hornul cu Florile*[1].

Explorarea de amănunt a versantului nordic din Jepii Mici, „o lume de vîlcele şi coame", dar „nu foarte interesant, fiind acoperit cu iarbă şi copăcei", are loc începînd cu 1933. E cercetat atunci primul fir ("nu tocmai bine individualizat") intersectat de Brîul lui Răducu, cînd vii din Valea Jepilor.

> Peste unsprezece ani, Radu Ţiţeica urcă valea situată imediat la nord de obîrşia Secii, căreia iniţial nu îi dă vreun nume, iar după multe decenii îl acceptă pe acela de „Valea Lupului".
> Acest fir este numit în 1961 de către Nae Dimitriu şi Emilian Cristea „Vîlcelul Clăiţei"[2], dar ei preiau o denumire greşită („Clăiţa" în loc de Claia Mică)[3]. Corect prin urmare ar fi „Vîlcelul Clăii Mici".
> În ce priveşte „Valea Lupului", această toponimic provine de la Butmăloi, via... Radu Ţiţeica (discuţii prin 1925-28, la Casa Peştera), „*dar nu identificasem pe teren acea vale*"[4]. Ulterior, Radu Ţiţeica pare să o comunice lui Nae Dimitriu, care în ghidul din 1961 o atribuie unui fir aflat la vest de Creasta cu Zîmbri.
> În 1972[5], E. Cristea (coautor al lucrării *Bucegii turism-alpinism*) îşi schimbă optica, plasînd Valea Lupului în „zona Clăii Mici", deci la est de Creasta cu Zîmbri. Walter Kargel completează în 1976 aces-

[1] Deşi R. Ţiţeica nu precizează, denumirea de „Hornul cu Florile" se datorează probabil lui Grohmann. Nu întîlnim acest toponimic în notaţiile din 1928 ale lui Radu Ţiţeica, în al cărui vocabular alpin „Hornul cu Florile" este posibil să fi apărut peste ani, din dorinţa de a individualiza locul. Denumirea a fost preluată ulterior de Nae Dimitriu, care o menţionează în ghidul său din 1961. Independent, traseul în chestiune este cercetat în al patrulea deceniu şi de Alex. Beldie, care pomeneşte acea posibilitate de ieşire la culmea Jepilor Mici, în *Buletinul Alpin* nr. 3/1933, fără să-i dea însă vreun nume. În ultima parte a deceniului patru, Beldie a condus din Şaua Clăii către platou un grup, ai cărui componenţi au propus denumirea de *Hornul lui Beldie* (cf. *Ani de drumeţie*, de V. Borda şi N. Simion). Ea nu a „prins" însă.

[2] *Bucegii turism-alpinism*, cap. Jepii Mici.

[3] Vezi cap. *Mihai Haret,* pag. 71.

[4] *Memorii*, p. 85.

[5] *România Pitorească*, nr. 11-12/1972.

te informaţii, indicînd „Hornul din Valea Lupului" pe flancul Crestei cu Zîmbri aferent... "Vîlcelului Clăiţei".
Străine fiindu-i toate aceste tribulaţii, Radu Ţiţeica ia de bun ultimul amplasament al toponimicului[1] (altminteri lansat de el însuşi), mulţumit probabil că poate da un nume văii pe care o urcase în 1944. Nu a mai apucat să vadă însă, în 1988, „Vîlceaua Lupului" plasată de acelaşi autor *la vest* de Creasta cu Zîmbri[2]...

Apoi (1945), abordează „*Valea Închisă* [...] care în partea ei superioară este barată de un perete în care se găseşte numai o fisură, în dreptul firului văii", cît şi „*Valea Găvanelor*, situată mai aproape de Claia Mare decît precedenta"[3].

În toţi aceşti ani s-a avut în vedere şi ascensiunea unui vîlcel în bună parte lipsit de vegetaţie, situat lîngă Cascada Caraimanului, dar ca un făcut s-a intrat în el tîrziu şi din cauza ploii nu a fost parcurs pînă sus.

Radu Ţiţeica, după informaţii primite de la Alexandru Ghika, a cercetat, pornind de la „Mesele" potecii Schiel, văile Urlătoarea Mare şi Babei. Aici el a privit îndeaproape ce avea să fie numit Peretele Urlătorilor şi a identificat *Brîul Caprelor din Valea Babei*, despre care nu se aştepta „să fie atît de frumos şi să-mi facă atîta plăcere".

Bucşoiul

"Uriaşul de piatră răsunătoare", cum i-a spus Bucura Dumbravă Bucşoiului, cunoaşte paşii fraţilor Ţiţeica în vara anului 1923.

Suiseră Valea Morarului, cînd, sub vîrful Bucşoiului, au întîlnit pe potecă un drumeţ singuratic. Au schimbat impresii, fără a face cunoștință. Peste ani, din descrierile făcute de alţii precum şi dintr-o fotografie apărută în *Anuarul S.K.V.*, Radu Ţiţeica a identificat în acel tu-

[1] „*Identificarea cu «Valea Lupului» am făcut-o citind cartea lui Kargel* [...] *Trasee alpine în Carpaţi*."(Radu Țițeica, *op. cit*)
[2] W. Kargel, *Drumuri spre culmi*, p.131.
[3] Legat de acest fir, R. Ţiţeica oferă următorul reper: „*Aici, la dreapta cum priveşti în sus, se înalţă un ţanc în formă de corn, care se vede foarte bine din Buşteni, mai cu seamă acest versant al Jepilor este bătut de vînt, care mişcă norii, aceştia agăţîndu-se de ţancul respectiv*" (*Memorii,* p. 86-87).

rist pe Friedrich Deubel, cel care marcase cu o jumătate de veac în urmă *Westwandul* Pietrei Craiului şi culmea Bucşoiului Mare.

Au coborît în acea zi pe „panta ierboasă a Bucşoiului", o faţă cu înclinaţie neaşteptat de domoală, dar care scapă mai jos într-un jgheab abrupt. Această din urmă porţiune a fost evitată prin stînga, pe malul drept al unui afluent pendinte de Valea Rea, după care, ocolind pe la vest (cf. hărţii din 1928) Colţul Strîmb, s-a ieşit în poteca Take Ionescu. Pe această faţă, aproximativ la alt. 2 200 m, talvegul văii (Bucşoaia) intersectează o bandă stîncoasă, nu foarte înaltă şi avînd înclinaţia locurilor. Acest guler alb pare de departe (de la Diham, de pildă) un drum de căruţă, alcătuind împreună cu firul Bucşoaiei o uriaşă cruce, de aici venind denumirea „coasta cu cruce"[1] dată de fraţii Ţiţeica.

La prima ieşire pe Ţimbal, în 1924, s-a efectuat o abatere pe curbă de nivel pînă la o „portiţă" aflată în partea inferioară a muchiei numită azi Bucşoiul Mic. După toate probabilităţile aflaseră de ea de la ciobanii avîndu-şi bordeiele în Valea Morarului şi pe Ţimbal.

În septembrie 1926, fraţii Ţiţeica suie Valea Bucşoiului, avînd alături pe Grigore Cugler[2]. Datorită negurii persistente au fost nevoiţi să ţină matematic firul cu „săritori şi zăpadă + noroi", drumul pînă în culme necesitînd peste cinci ore:

> *"Suim* [...] *pe vale în sus. La început valea e mai largă, apoi din ce în ce mai strîmtă şi mai săritoroasă. Prin negură suim săritori şi apoi pante lungi şi înclinate de zăpadă. Din nou suim săritori şi numai pe la 2350 valea începe să se deschidă şi putem lua pe iarbă* [...]. *La 2470 sîntem în creasta ce leagă vf. Bucşoiului de Omul."*

Cu acest prilej, nelipsitele observaţii au relevat că „în partea de jos se pot lua brîne în multe puncte atît spre Morar cît şi spre coasta cu + (cruce, n.n.) a Bucşoiului". Valea va fi coborîtă peste doi ani, urmat fiind de această dată „cel mai apropiat vîlcel de vîrf" (nu-i exclus să fi fost folosită aici coarda ori se va fi traversat deasupra săritorilor din zonă în firul sudic), iar de la alt. 2 300 m. pintenul ce desparte acest fir de valea principală. De la unirea celor două braţe, au urmat direct talvegul.

---

[1] Vezi cap. *Mihai Haret* din prezenta lucrare, pagina....
[2] Foarte posibil, e vorba de diplomatul și literatul Grigore Cugler (1903-1972).

Firesc, atenţia le-a fost captată apoi de un alt clin al acestui munte, cel nordic, ridicat deasupra Văii Mălăieşti. Dorinţa le va fi fost fără îndoială sporită de informaţiile primite de la Alex. Ghika (care „ştie multe nume în faţa dinspre Mălăieşti a Bucşoiului").

Pătrunderea în acest versant se face în 1931. Este urcată atunci valea a cărei confluenţă cu Valea Mălăieşti se află chiar în dreptul casei turistice. Au numit-o, ţinînd probabil cont de toponimia deja existentă a locurilor („Gangul Căprăriei" – în partea inferioară a văii, „Brîul Caprelor"[1]), Valea Caprelor. „Nu am găsit pe nimeni să ne spună dacă această vale are alt nume, deşi – probabil – vînătorii rîşnoveni o cunoşteau". Imediat deasupra confluenţei, Valea Caprelor ia forma unui canion, pentru a se deschide apoi într-o pîlnie largă şi acoperită cu vegetaţie. Mai sus, deasupra Brîului Caprelor, valea devine mai aspră, fiind punctată de două săritori dificile.

Peste doi ani fraţii Ţiţeica au suit pe o vale învecinată, aflată imediat la vest de locul unde hăţaşul Brîului Caprelor coboară în fundul Văii Mălăieşti. Către obîrşie, această vale (a *Pietrelor*) se desface în trei braţe. Cel vestic, lipsit de accidente notabile, iese într-o şa din creasta Omul – Bucşoi. S-a urmat ramura din mijloc, ce conduce sub vîrful principal al Bucşoiului. Ascensiunea nu le-a fost tocmai uşoară, pe parcurs fiind întîlnite porţiuni de zăpadă întărită, în pantă accentuată, şi săritori dificile.

Versanţii Văii Albe

Într-una din cărţile sale, Nestor Urechia indică pe faţa Coştilei ridicată deasupra Văii Albe „nişte cline repezi ierbate, numite «Gălbinări», după culoarea roşcată-gălbuie a ierbii, spre toamnă".

Consultat de către fraţii Ţiţeica, Butmăloi a declarat că ştie de aceste locuri şi că ele pot fi atinse cu pasul. Prin urmare, în iulie 1928 Radu Ţiţeica şi prietenii săi explorează clinul sud-estic al Coştilei, descoperind că „pe la 1780 pleacă chiar de sub Gălbinări spre nord un brîu suficient de

[1] Denumirea de „Brîul Caprelor" pare să fie destul de veche şi aparţine probabil vînătorilor şi ciobanilor. I s-a mai spus şi „Puntea Caprelor" (N. Dimitriu, în *Buletinul O.N.E.F.*, apr. 1931). Pe la mijlocul deceniului patru, Brîul Caprelor era deja marcat, foarte probabil de către cei de la S.K.V.

bun, care ocoleşte coama la 1820 m. alt. şi trece spre pantele de deasupra poienii Munticelu (adică luminişul numit şi „La sfatul uriaşilor", n.n.)".

Cu acelaşi prilej a fost privit cu atenţie şi flancul nordic al Caraimanului, pe care îl ignoraseră complet în primii lor ani de umblet prin abrupt, iar mai apoi, prin 1926, îl considerau de neescaladat... „Doar sus [...] un brîu (al Văii Albe, n.n.) [...] duce în şaua mare a Caraimanului"; brîu de unde, mai constatau ei, coboară vertiginos vreo două şiştoace, ce mai jos se unesc. „Nu cred să fie imposibil de scoborît sau de urcat vreuna din ele. În orice caz încercarea promite o gimnastică interesantă" (nu ştim să le fi explorat însă vreodată şi cu pasul).

La 1928, aflînd de existenţa unui brîu din Valea Albă spre vîrful Picătura, Radu şi Şerban Ţiţeica explorează vizual, din Gălbinări, versantul opus. Concluziile nu sînt însă îmbucurătoare:

> *„La ace* (probabil e vorba aici de Picătura, Vîrful Strungii şi Turnul, n.n.) *nu se poate ieşi nici pe vîlcele, nici pe vreun brîu. Este un brîu, probabil bun, dar subţire, care pleacă de sub bolovanul cel mare şi ajunge pe treapta* [...] (de sub Faţa Hornurilor, n.n.) *Să fie în legătură cu cel din V. Seacă* (cercetat în 1925, n.n.) *?"*

Neplăcuta constatare este întărită la scurtă vreme de observaţia că „brîul spre vîrful Picătura e cam inexistent".

În iarna următoare Radu Ţiţeica află însă că Alex. Ghika „a suit sub bolovanul cel mare din Valea Albă spre stînga pe brîneag şi a putut, coborînd puţin, să dea între cei doi dinţi de sus (nu Picătura, ceilalţi doi)"[1].

Incitaţi de aceste informaţii şi după alte explorări vizuale, fraţii Ţiţeica, împreună cu Ion Cantuniari, întreprind „evenimentul principal al anului" 1929: suişul de la „Verdeaţă" în *areta Caraimanului* (Creasta Picăturii)[2].

---

[1] Fraţii Ţiţeica par să vizeze aici Vîrful Strungii Mari şi Turnul. Avînd însă în vedere configuraţia locurilor, se prea poate ca Ghika sa fi înţeles prin „cei doi colţi de sus" proeminenţele numite ulterior de către Nae Dimitriu „Gemenele", la care, din Brîul Hornurilor, se poate ieşi urmînd bazinul Albişoarei Crucii (segment elementar ca dificultate) şi apoi un brîu. Itinerarul va fi fost atractiv pentru vînători, de la Gemene ieşindu-se lesne în Şaua Mare.

[2] Aretă, derivată din *arrête* (fr.) – muchie. Pe schiţa din 1926, viitoarea Creastă a Picăturii apare cu menţiunea „creastă ascuţită". Căutîndu-i pesemne acesteia o replică, M. Haret indică, dincolo de firul Spălăturii, o „creastă spînzurată" (preluată probabil din Bucura Dumbravă), deşi în realitate e vorba o faţă, lipsită de relief.

În *Memorii*, Radu Țițeica spune că anterior drumul fusese parcurs („de unul singur, în primăvară") de fratele său. Or deplasarea, fie și în vreo lună mai, i-ar fi pus acestuia mari probleme, din cauza zăpezii încă existente, respectiv a mîzgăi din zonele descoperite.
E posibil să existe o confuzie cu explorările pe care Șerban le execută realmente (și solitar) în primăvara 1930, pe Albișoara numită mai tîrziu a Turnului. Totodată, în cele două cărți ale lui Valentin Borda unde se face trimitere la acest drum (și fără îndoială exclusiv pe baza informațiilor oferite de R.Ț.), este pomenit doar cel estival.

A fost urcată o pantă cu vegetaţie în preajma a ceea ce a fost numită ulterior Albişoara Gemenelor[1], iar – din locul unde, la jumătatea versantului, această vale se îngustează – lespezile înclinate din stînga firului. Depăşită această zonă, au dat de un brîu care, urmat la stînga, i-a scos în creastă, pe o prispă la 2010 m alt. În acest punct i-a întîmpinat una din cele mai impresionante privelişti din Bucegi: către sud, ansamblul de fire al Văii Seci (unghi cunoscut într-o oarecare măsură din încercarea de-a ieși din Valea Seacă la creastă, în 1925); către est, treapta despărţindu-i de „Picături", iar spre nord, dincolo de deschiderea Văii Albe, cel mai mare perete din ţară...

O fotografie luată acum şi publicată în 1931 de Nae Dimitriu în *Buletinul ONEF* a dat multă bătăie de cap alpiniştilor epocii, care nu ghiceau locul de unde fusese luată imaginea şi în căutarea căruia ieşeau din firul Văii Seci cît mai mult în dreapta. Nici unul nu s-a gîndit însă că omul poate atinge Creasta Picăturii...

Din locul atins, continuarea urcuşului pe creastă le-a părut imposibilă (din acest motiv nici nu au dat atenţie celor trei hornuri din zonă). Inabordabilă le-a fost finalmente şi o săritoare barînd imediat mai sus de brîu vîlcelul urmat iniţial (încercarea de a ocoli obstacolul, printr-un mic jgheab din stînga, a fost descurajată de ameninţarea ploii). Prin urmare s-a optat pentru coborîre, pe acelaşi drum. Aveau să întîmpine aici „multe greutăţi", pentru depăşirea lor fiind folosită frînghia[2].

[1] Ambele flancuri sînt acolo accesibile, cel din dreapta cu un ocol ceva mai pronunțat, ce pornește din dreapta vecinei [Albișoare a Crucii].
[2] Vezi scrisoarea reprodusă în text imediat mai jos. Şerban Ţiţeica nu indică amplasamentul „*săritorii pe care am coborît-o în rapel*", dar avînd în vedere terenul

În primăvara următoare (23 aprilie 1930), Şerban Ţiţeica întreprinde o explorare solitară în versantul Albişoarelor:

„Am fost să arunc un ochi în areta D. Ev. [?] *Intenţionam să ies la săritoarea pe care am coborît-o în rapel, de acolo să iau brîul pe care l-am ginit într-o fotografie (cred că ţii minte discuţiile noastre de astă toamnă din Bucureşti) şi să caut să ies în regiunea Picăturilor. Nu mi-am putut pune planul în aplicare din două motive: pe vîlcel curgeau pietre ca în Cervin, destul de rare dar teribil de ameninţătoare prin şuieratul lor. Acum văd pentru întîia oară ce obstacol serios e ăsta. Al doilea motiv e că ultima parte a brîului e absentă la apelul nominal* [...] *De la săritoarea în chestie se poate ajunge destul de bine (cel puţin cît arată ochiul) în firul văii care porneşte din creastă de unde am fotografiat vîlcelul Mortului* [...] *Din acest fir la muchia II* (creasta Hornurilor–Turnului, n.n.) [...] *pare să se poată ajunge, dar de aici înainte progresul e exclus cu excepţia poate dacă omul ar putea umbla ca musca pe perete.*

În schimb am făcut o descoperire care cred că e extrem de importantă. Cred că vîlcelul (Turnului, n.n.) *este suibil* [...] *Cînd te uiţi de vizavi la acest vîlcel dai de jos în sus peste următoarele regiuni:*

1) O mică creastă fără importanţă acoperită cu lilieci.

2) Prelungirea în pantă foarte repede a acestei creste.

3) O regiune care de vizavi pare o fisură absolut verticală; în situaţia în care era muntele ieri, această regiune se subîmparte într-o săritoare în surplomb şi o dîră de zăpadă f.f. înclinată.

4) O poiană lungă [...] *Poiana asta am remarcat-o de mult şi cred că o ştii şi tu pe dinafară. De aici valea se separă în 2.*

Ei bine, ieri am ajuns pînă în acea poiană, şi chiar destul de uşor la urcuş, ceva mai greu la coborîş [...] *Chiar admiţînd că panta de zăpadă ascunde realităţi triste, cred că ele se pot evita* [...] *Toate acestea se petrec pe un firişor de vale distanţat numai de cîţiva metri de valea mare; şi că surplombul se evită pe dîmbul median, care dîmb are pri-*

---

pe care se desfăşurase singura lor explorare în zonă de pînă atunci, acesta nu poate fi decît în canionul porţiunii de mijloc a Albişoarei Gemenelor. Acest nivel corespunde aproximativ, de altfel, celui al „Picăturilor”.

În context, deoarece nu găsim în notaţiile fraţilor Ţiţeica menţiuni despre utilizarea pitoanelor; este posibil ca ei să fi folosit în acest rapel colţuri de piatră, ferestre ori jnepeni căzuţi în talveg.

ze excelente. Vîlceaua astă mică porneşte chiar din poiana de mai sus. Cît priveşte partea de vale nefăcută, pot afirma că am urmărit cu ochii un itinerar care văzut de vizavi apare de o mie de ori mai uşor decît mică dîră de iarbă pe care am suit astă vară la creasta 2010, văzută dintr-o poziţie analoagă." (scrisoare către Radu Țițeica)

Nu ştim dacă Radu Ţiţeica a urcat apoi Albişoara Turnului (nu o menţionează în ascensiunile sale de pînă în 1930), dar fratele său, extrem de dezinvolt în explorări[1], nu-i exclus să o fi făcut. În schimb, „altădată am mai urcat acest versant al Caraimanului pe Albişoara Crucii[2]". De asemenea, într-o explorare ajutătoare, „pentru a uşura accesul la creastă, **am încercat** să urmăm brîul (Hornurilor n.n.) [...] din Valea Albă, de sub bolovanul cel mare (Săritoarea Cîrnului)".

Pentru a cerceta posibilităţile de acces prin albişoare la Şaua Mare, fraţii Ţiţeica împreună cu părintele lor au tatonat, în august 1930, o coborîre pe Creasta Picăturii, de la Cruce. Aici, s-a putut avansa fără dificultate pînă în Șaua ce avea să se numească a Gemenelor, considerînd ulterior (poate grăbit) că „am făcut legătura" cu drumul din anul precedent, respectiv cu explorarea pe Brîul Portiței din 1925.

Explorările grupului Ţiţeica: premiere?

Am arătat că în deceniul al treilea Mihai Haret lansase moda „premierelor", atribuindu-şi sie ori prietenilor săi întîia parcurgere a numeroase

[1] După cum am arătat în alt capitol, în vara anului 1930 Şerban Ţiţeica (considerat de tovărăşii săi drept cel mai bun căţărător al grupului) suia deja a şaptea oară pe Degetul Morarului. Ca performanţe de iarnă, în chiar ziua cercetărilor pe Albişoara Turnului, *„pentru a mă odihni* [...] *am împins o pointă pe Blidul Uriaşilor* [...] *Acest blid cu zăpadă ce o avea ieri (se înfunda la urcuş cît ţine gheata) era o folie dar* [...] *vara trebuie să aibă oarecari săritori. De pe blid de ceva mai sus, priveliştea asupra peretelui Caraimanic cu areta lui, cu avalanşuscurile şi pietrele ce cădeau era o folie. Am fost un bou că am lăsat aparatul la Bucureşti crezînd că o să fie vreme rea*".

[2] Pornind fără îndoială de la astfel de afirmaţii ale lui Radu Ţiţeica, W. Kargel (1976) îi atribuie acestuia premiera Albişoarei Gemenelor şi Albişoarei Crucii.

trasee. Contrar acestei optici, Radu Ţiţeica a susţinut (îndeosebi după 1932, cînd alpiniştii români folosesc pentru prima dată pitoanele) că drumurilor sale în abruptul Bucegilor li se poate atribui cel mult calitatea de premieră turistică.

> *"Dacă ar fi să atribui titlul de premieră vreunuia din traseele efectuate de noi în Bucegi, cred că explorările din* [...] *Peretele Albişoarelor ar avea şansa să fie premieră, căci şi locurile sînt mai izolate şi nici urme de capre, care ar putea tenta pe vînători, nu am întîlnit pe aici*[1]*, dar* [...] *faptul că nu am folosit, pentru parcurgerea acestei regiuni, mijloace tehnice, nu exclude posibilitatea ca ele să fi fost parcurse anterior de vînători"* (*Memorii*, p. 55)

Supoziţia este întărită de faptul că au găsit pe Brîul Acelor, în 1926-27, dulia unui cartuş, semn că vînătorii colindau locurile. Dintre ei, fraţii Ţiţeica l-au cunoscut la *Lespezile* Mălinului pe Alex. Ghika, reîntîlnit ulterior în circumstanţe mai mult decît neaşteptate.

> *„Eram cu Popovici la Seiescu* [...] *Bate cineva la uşă* [...] *şi intră un oarecare Călugăreanu* [...] *şi cu* [...] *Ghica* [...] *«Noi ne-am mai întîlnit o dată». Zice: «La vreun curs desigur». Zic: «Ba deloc, ia ghici unde». După ce mi-a spus că-şi dă limba pisicii, îi zic: «În poiana Mălin». A ridicat braţele spre cer şi şi-a adus aminte* [...] *Îmi spune: «Ştii că umblă mulţi turişti acum prin colţi». Zic: «Aş». Zice: «Ba da, că eram astă vară pe brîul cel mare la hotarul Mălinului, şi spre Gălbenele erau 4 inşi care zbierau la mine, şi i-am înjurat, că nu-mi place să zbiere pe munte* (pentru că, în principal, îi goneau caprele... n.n.)». *Zic eu: «Păi noi eram, iarăşi». Tot iarăşi a ridicat braţele spre cer* [...]
> *După masă seara ne-am întîlnit iarăşi din întîmplare şi am început să discutăm* [...] *de la Sorbona* [...] *ne-am dus cu perpedesul pînă la Étoile şi înapoi, cam 12 km de drum şi în fine mi-a spus o groază de lucruri* [...] *Zice că brîul de mijloc al Coştilei se face tot, însă chiar pe firul Văii Urzicii, suind niţel şi coborînd iară. Eu e drept, cînd am fost cu tata* (se pare că e vorba de excursia din 28 august 1928, cînd s-a mers şi pe

[1] Afirmaţia pare să fie justă, în condiţiile în care vînători buşteneni precum Jenică Rădulescu nu cunoşteau tunelul din Creasta Picăturii (vezi nota 1, la *Două articole din 1939*, cap. *Mihai Haret*). Astăzi pot fi întîlnite în versantul Albişoarelor capre negre, dar ele lipseau la vremea sălbaticului braconaj din deceniul trei (legea ocrotitoare a apărut abia în 1930).

Brîul de Sus al Coştilei, n.n.) *am văzut că la nivel nu merge, dar n-am avut timp să aprofundez chestia* [...]

A coborît blidul (Uriaşilor, n.n.) *de la brîul mare în Valea Albă. Cunoaşte Brîul Subţire al Clăii, căruia îi zice Brîul lui Răducu* [...] *şi pe cel superior pe care am fost noi şi căruia îi zice brîul Subţire* [...] *A făcut Vîlcelul Mortului, care nume îl bîrfeşte. S-a suit şi zice că foarte uşor în Gălbinări: unde pe Munticelu poteca o ia spre stînga ca să meargă la Verdeaţă, e o oagă pînă sus, care trece pe la ruinele casei lui Mack*[1] *şi suie piciorul cel f. frumos al Coştilei, de unde un brîneag pe stînga intră în Gălbinări.*

N-a făcut valea Coştilei, a făcut Gălbenelele [...] *Cunoaşte valea Ţapului şi brîul cu jnepeni din V. Ţapului pînă în fundul văii Urzicii (Toate numirile le are din harta din Anuarul T.C.R. pe care o consultă asiduu)* [...] *Cunoaşte brîul de sus al Dinţilor precum şi brîul de mijloc, dar numai spre Valea Cerbului.*[...] *Brîul de sus îl ştie complet pînă în Valea Adîncă, după cum cunoaşte obuzul.*

Pare-se că fundul, de sus, al văii Bucşoiului se numeşte «Cununa Bucşoiului» [...] *A făcut iarna, ianuarie şi februarie, Gaura, Brîul Mare al Morarului, care e mai bun pe dos, decît la fîntîniţă unde îngheaţă, brîul mare al Coştilei, despre care spune că e foarte uşor la sîrmă* (cablul lui Tunaru, n.n.), *căci e plin Mălinul şi greu uneori, alteori f. uşor, căci e plină valea, în V. Urzicii, a coborît Mălinul şi V. Albă iarna. Spune că este extrem de periculos prin aprilie în V. Cerbului, căci pe toată faţa Morarului cad avalanşe formidabile, o dată a trebuit să fugă în Pripon căci avalanşele acopereau valea cu 15-20 m. grosime zăpadă astupînd totul şi rupînd pomi şi bolovani.*

În rezumat se pricepe binişor, mai puţin totuşi ca noi, de ex., în V. Coştilelor, V. Seacă a Coştilei; V. Colţilor nu o ştie, pe a Urzicii foarte puţin. Prin Caraiman iarăşi nu e extrem de doctor. E tare în Bucşoiu şi Mălăieşti."[2]

Această optică apare în filele publicaţiilor la 1939[3], întărită fiind şi de alte materiale ale lui Radu Ţiţeica[1].

---

[1] Casa lui Mack își va fi primit denumirea de la un administrator al locurilor şi era amplasată în apropierea „Sfatului Uriaşilor", pe Munticelul.

[2] Scrisoare Radu Ţiţeica, 2 februarie 1929, Paris, unde era la studii. În context, nu trebuie ignorat aici că, dincolo de o vizibilă pasiune pentru străbaterea abruptului, Ghika va fi fost ajutat de știința localnicilor – tocmiți sau ba – ce-l însoțeau.

[3] *Buletinul C.A.R.*, nr. 1/1939.

La sfîrşit de carieră

După 1929, deşi vor continua să facă parte din elita alpinismului românesc, acţiunile fraţilor Ţiţeica încep să-şi piardă din strălucire, eclipsate fiind de realizările noii generaţii de căţărători. Intervine de asemenea influenţa vîrstei, dar şi a obligaţiilor profesionale.

Informativ, excursia cu numărul:

– 100: 4 august 1930;
– 200: 23 august 1938;
– 300: 10 sept 1953 („împreună cu Şerban, pe un fir al Văii Comorilor, altul decît cel urcat în 1928").

La Portiţa, în 1950, a 27-a şi ultima oară. La Omul, în total de 100 de ori, ultima dată în 1960.

Radu Ţiţeica a rămas însă un nume în alpinismul românesc. De la el a aşteptat cuvinte de încurajare autorul călăuzei *Bucegii şi Piatra Craiului* (1936), la el au apelat organizatorii primelor şcoli de alpinism ale Clubului Alpin Român (1938, 1939). Mai mult, după dispariţia sa din viaţă, pe terenul neutru al casei Ţiţeica au venit să negocieze taberele adverse din CAR (1991)[2]...

Tovărăşii de ascensiuni

"Primii paşi pe munte mi-au fost călăuziţi de părinţii mei [...] Le mulţumesc cu dragoste şi respect", ţinea să menţioneze, chiar la o vîrstă înaintată, Radu Ţiţeica.

---

[1] „Etapele cuceririi Bucegilor", în *Buletinul I.P.G.G*. nr. 8-9/1967, şi *Pe crestele Carpaţilor*, 1984.

2 "Radu Ţiţeica s-a căsătorit la 26 ianuarie 1956 cu filologa Alecsandrina Chiţaniuc, redactor la Editura Tehnică din Bucureşti" (Marian Rizea, *op. cit.*). Au avut un fiu, pe Ghoerghe (Gheorghiță) Țițeica.

Dintre părinţi, tatăl i-a însoţit şi în primii ani de excursii în abrupt, zonă care îi era altminteri şi lui străină. Au descoperit cu acest prilej Portiţa, Valea Albă, Valea Mălinului. Începînd din 1924, poate vîrsta, poate ocupaţiile profesionale îl fac pe matematician să-şi însoţească mai rar feciorii prin abrupt. Radu şi Şerban îl conduc însă nu o dată prin locurile de curînd explorate, cum ar fi Valea Seacă a Caraimanului şi Vîlcelul Mortului, pe faţa sudică a Morarului, Valea Seacă a Jepilor, Valea Bucşoiului (coborîre) şi altele. Împreună cercetează intrările spre „Gălbinările" Coştilei şi partea superioară a Crestei Picăturii, venind de la Cruce.

În 1938, cu numai un an înaintea morţii, Gheorghe Ţiţeica suie Valea Ţapului (probabil cu nelipsitu-i baston şi cu un corn în buzunar drept hrană, cum îi era obiceiul.)[1].

La 1952, în vîrstă de 70 de ani, soţia profesorului parcurge „poteca funicularului", pînă la Platou și înapoi.

Dintre cei care i-au întovărăşit pe fraţii Ţiţeica pe munte, cel mai apropiat le-a fost, vreme de zece ani, Ion (Nelu) Cantuniari (1907-1986, doctor chimist), coleg de liceu, facultate şi stagiu militar cu Şerban. Cantuniari locuia vara la Sinaia, fiind dus pentru prima dată pe munte de Niculae Gherasi. A luat parte la întîia inaugurare a Casei T.C.R. Peştera (septembrie 1923). El merge alături de fraţii Ţiţeica din 1924. Locuind vara la Sinaia, venea cu bicicleta la Buşteni în zilele stabilite pentru excursii. Turele erau programate îndeosebi în cursul săptămînii, duminica fiind probabil rezervată capilor de familie veniţi pentru o zi-două de la Bucureşti. „Excelent camarad de ascensiune, totdeauna bine dispus şi gata să încerce orice traseu nou", îl caracteriza peste ani Radu Ţiţeica.

În formaţie completă, grupul pleca la ora 6, întoarcerea fiind programată să aibă loc pînă la masa de seară. Echipament în ascensiuni: sandvişuri, cîte o manta de ploaie, uneori un aparat foto. Itinerariile erau stabilite de obicei de Radu. Şerban nu avea poate meticulozitatea fratelui sau, pe care îl întrecea însă în agilitatea căţărăturii pe stîncă.

În privinţa camarazilor de excursii, deşi de felu-i prevenitor şi sociabil, Radu Ţiţeica îşi alegea cu grijă însoţitorii, de unde impresia de „grup închis" lăsată contemporanilor.

[1] *E.T.R.*, 1946.

Din 1927, grupul Ţiţeica cooptează un nou membru de bază:

"În cursul unei şedinţe de laborator, la Şcoala Politehnică unde eram student, şedinţe în care făceam determinări de duritate a apei cu un dispozitiv portabil, colegul Nicolae Nicolescu spune colegului Emilian Bratu [...]*: «dacă ar fi să măsurăm duritatea tuturor apelor din Diham, n-am termina uşor». Atunci am aflat că cei doi erau amatori de munte. S-a întîmplat ca Nicolescu, sau Nicky cum îi spuneam noi, şi cu mine, să facem amîndoi practica de vară la fabrica de ciment Azuga. Era normal, deci, să-l chem şi pe Nicky la excursiile noastre. S-a dovedit un excelent camarad, rezistent, voios, plin de iniţiativă* [...] *Mi-aduc aminte că primul nostru drum, la 28 iulie 1927, a fost pe faţa de nord a culmii Acelor Morarului..."*

Peste doi ani, li s-a alăturat Costin Neniţescu[1], profesorul lui Ion Cantuniari de la facultate.

Alături de Radu şi Şerban Ţiţeica, în cele mai importante din explorările lor din abruptul Bucegilor:

1924: Faţa sudică a Morarului, la Acul Mare: Gh. Ţiţeica, I. Cantuniari, P. Vignali;

[1] Iată desfăşurarea unei excursii împreună cu noii prieteni: „*Mă, cu muntele a fost bine. Am plecat cu maşina din Bucureşti pe la vreo 2 după amiază şi am ajuns la Buşteni seara. Am plecat pe o vreme foarte bună via Poiana Coştilei, Brîul Mare, Mălin («Trecerea prin locul scabros din V. Urzicii s-a făcut în bune condiţii») unde s-a halit. Am tras vreo cîteva poze pe brîul mare pe care i le-am dat lui N... să le developeze* [...] *Ne-am suit apoi pe Mălin în Tibet* [platoul Bucegilor] [...] *Pe Tibet un vîntişor* [...] *sub mîngîierea căruia am galopat la Omul. Trasă de mine şi împinsă de Nelu, Neniţăreasa a realizat o performanţă extraordinară, că am ajuns într-un timp record la Omul. Doctorul a rămas mai de căruţă, dar mult mai puţin ca de obicei, ceea ce dovedeşte un progres.* [...] *Aici am băutără, am mîncatără, şi am dormit, fără să fim supăraţi de colonei imbecili, fiind singuri în casă. A doua zi, pe un vînt şi mai turbat, am luat spre* [Valea] *Bucşoiului, unde odată intraţi, vîntul ne-a mai iertat. Am coborît-o ca cu babacu. Pe dîmb, aproape sus de tot, d-na Neniţescu şi-a scăpat sacul, care a realizat o descindere impresionantă pînă în fir aproape la crăcană, Nelu s-a cam muncit să-l pescuiască. Află că aparatul fotografic n-a păţit nici pe dracu..."* (Scrisoare Şerban Ţiţeica, 7 decembrie 1932)

Valea Seacă a Caraimanului–Portiţa: P. Vignali;
Poiana Tîrlelor–Vîlcelul Mortului: P. Vignali, I. Cantuniari.
1925: Brîul Văii Albe: Gh. Ţiţeica;
Valea Seacă dintre Clăi: *idem*;
Valea Coştilei: I. Cantuniari.
1926: Valea Gălbenelelor (aprilie): I. Cantuniari;
Valea Colţilor: I. Cantuniari, N. Gherasi;
V. Bucşoiului: I. Cantuniari, Gr. Cugler.
1927: Tentativă Valea Urzicii: I. Cantuniari;
Valea Seacă a Coştilei: I. Cantuniari, N. Nicolescu.
1928: Valea Urzicii (sub Brîul Mare): I. Cantuniari.
1929: Din V. Albă, spre „areta Caraimanului": I. Cantuniari;
Valea Urzicii (porţiunea superioară): N. Nicolescu.
1931: Valea Caprelor (Bucşoiul): I. Cantuniari;
Valea Pietrelor: N. Nicolescu (fără R. Ţiţeica[1]).

[1] "Radu Țițeica a urmat cursurile Liceului „Spiru Haret" din București. Apoi, în anul 1921 s-a înscris la Facultatea de Științe a Universității din București, fiind declarat în anul 1925 diplomat universitar în fizică. Educația lui universitară continuă la Școala Politehnică, unde, în anul 1928 a obținut diploma de inginer. Între anii 1928 și 1931 este bursier al Școlii Normale Superioare din Paris, unde face studii [...] de fizică în domeniul spectroscopiei atomice și moleculare. Studiile lui au fost încheiate cu o teză de doctorat [...] în domeniul spectroscopiei optice [...] După ce a revenit acasă, pentru un timp a lucrat la Institutul Politehnic din Cluj, apoi la Institutul de Fizică din București, iar din anul 1955 va prelua de la profesorul Ion Agârbiceanu responsabilitatea învățământului fizicii în Institutul de Petrol, Gaze și Geologie (IPGG) din București, unde va rămâne până în anul 1975, când s-a pensionat." (Petru Suciu, *Familia Țițeica*)
„[Șerban Țițeica,] după absolvirea liceului Mihai Viteazul, a studiat la Facultatea de Ştiinţe a Universităţii din Bucureşti, obţinând în 1929 două licenţe: ştiinţe fizico-chimice şi ştiinţe matematice. Între anii 1930-1934 a studiat la Universitatea din Leipzig sub îndrumarea profesorului Werner Heisenberg, obţinând în 1935 titlul de Doktor der Philosophie [...] Îşi începe activitatea universitară ca asistent la Politehnica din Bucureşti (1935-1941) şi urcă treptat în carieră devenind profesor la Universitatea din Iaşi (1941-1948), profesor la Universitatea din Bucureşti (1949-1977) [...]
A fost şeful secţiei de fizică teoretică din Institutul de Fizică al Academiei (1951-1955); director adjunct ştiinţific al Institutului de Fizică Atomică (apoi al Institutului Central de Fizică) din Bucureşti/ Măgurele (1955-1976); membru, ca reprezentant permanent al României, în consiliul ştiinţific al Institutului Unificat de Cerce-

Precizare de final

L-am cunoscut pe Radu Țițeica în 1983 (în casa lui N. Baticu), ulterior dumnealui acceptînd să avem mai multe întrevederi (la domiciliul din strada Dionisie Lupu). După ce a încetat din viață, în martie 1987, m-am interesat de arhiva pe care știam că o posedase. Inițial, acele materiale păreau în grija unor cogeneri ai lui nea Radu, Barbu Nestorescu și Dorin Grigorescu. Acesta din urmă mi-a descurajat însă demersul. Am avut norocul de a întîlni la scurtă vreme pe fiul dispărutului, Gheorghiță, care și-a arătat întreaga disponibilitate, în a-mi permite consultul arhivei. Din cuprinsul ei amintesc *Memoriile,* cîteva caiete cu impresii proaspete din ascensiuni, respectiv scrisori primite din partea unor oameni de munte – toate, extrem de valoroase.

În capitolul de față (structurat în 1985-92), extrasele din *Memorii* sînt menționate în funcție de fila lor în acel manuscris – și care va fi tipărit peste un sfert de veac, la editura România Pitorească (2016).

---

tări Nucleare din Dubna (1956-1981) şi vicedirector al aceluiaşi institut (1962-1964)." (Marian Rizea, *Gheorghe Țițeica – Strămoşii, viaţa şi urmaşii*)

PĂTRUNDERI ÎN ABRUPTUL BUCEGILOR

(1927-1932)

I

Către sfîrşitul deceniului trei, cei mai buni dintre turişti nu se mai mulţumeau cu drumurile clasice pe munte.

> Spiritul de competiţie afectează acum cele mai neaşteptate domenii ale mişcării montane. Este organizată de pildă o excursie-întrecere, de la Orşova în Făgăraş, pe creasta Meridionalilor, la care primii sosesc, după 20 de zile, Eugen Stoian[1] şi Vasile Căpăţînă. Între participanţi, Mutzi Geresch, ajunsă pînă la Sibiu, în vreme ce unii bărbaţi au abandonat mult mai devreme.

Abruptul Bucegilor le-ar fi fost acestor îndrăzneţi un teren ideal de manifestare, dar lipsa unei minime îndrumări în această zonă dificilă făcea ca pînă şi curajul de excepţie să pălească. De aceea, schiţa lui Radu Ţiţeica a fost mai mult decît binevenită. Apoi, orgoliul pare să fi jucat un rol însemnat în dezvoltarea alpinismului: „Dacă *X*, pe care-l cunosc bine, nefiind cu nimic mai breaz că mine, a putut merge pe acolo, de ce nu aş izbuti şi eu?"

[1] Eugen Stoian a fost un adevărat polisportiv: internaţional de rugby, atlet (viteză, dar şi marş), alpinist apreciat pînă prin 1932, cînd, enumerînd eventualii componenţi ai unei grupări pur alpine, Nae Dimitriu nota: „*Stoian e neîndoios bun, însă acum fiind căsătorit, orice proiect al său rămîne neînfăptuit*" (scrisoare 27-28 ianuarie). Asemeni lui, Costel Stoenescu era şi bun patinator, Matei Dănăţoiu şi Paul Büchler cîştigau locuri fruntaşe în crosurile din Bucureşti, Virgil Ioan concura la mai multe discipline atletice.

Prin urmare, începînd cu 1927 se înregistrează o adevărată explozie de ture în abrupt. Situaţia este reflectată de un tabel al *Curselor grele* (găzduit de *Al trelea anuar al Bucegilor*) în care sînt menţionate 47 de persoane, dintre care 37 membri T.C.R. Se detaşa activitatea grupului Ţiţeica, cu ture pe Valea Seacă a Caraimanului, Valea Gălbenelelor, Valea Seacă a Coştilei, Valea Ţapului – în total 15 trasee pe văi şi brîuri). Le urmau Adrian şi Aurel Ghinescu (împreună cu invitaţi din Belgia şi S.U.A., pe Brîul Jepilor, Claia Mare, Seaca dintre Cläi, Brîul Portiţei), Romulus Goliger, Petre Juster. Mare parte a celor pomeniţi în tabel parcurseseră doar 1-3 drumuri de abrupt (mai ales Valea Albă, ajutaţi fără îndoială de marcajul stabilit pe această arteră cu un an în urmă), dar dintre aceşti debutanţi se vor ridica alpinişti de valoare: surorile Olly şi Mutzi Geresch, Gogu Georgescu, Petre Nistor, Eugen Stoian[1] ş.a.

> În aceeaşi vară a anului 1927, profesorul clujean Dan Rădulescu, avînd alături pe Butmăloi (70 de ani[2]!), îşi cercetează „*grădinile de Leontopodium* (floare de colţi, n.n.) *din brînele Ţapului, din brînele Doamnei şi din Brîna mică a Coştilei* (e vorba, probabil, de Brîul de Sus, n.n.)". Cu acest prilej, se iau „*primele măsuri pentru o însemnare provizorie a Brînei mari a Coştilei dela Valea Priponului la Gălbinări pentru a sluji drumeţilor surprinşi de ceaţă*". Parcurgerea brîului, între limitele amintite, a necesitat „mai puţin de cinci ore". Optimist, Dan Rădulescu îşi propunea ulterior însemnarea a „*toată brîna de la Omu la Vînturişu*", plan de care nu ştim să fi fost pus în practică[3].

[1]În epocă, pornindu-se de la descrierea publicată în *Al treilea anuar al Bucegilor*, s-a vorbit despre o ascensiune solitară a lui Mircea Chernbach pe Valea Seacă a Caraimanului. În legătură cu aceasta, vezi capitolul „Mihai Haret" al prezentei lucrări.

[2] Dacă despre Gelepeanu a scris pe larg Nestor Urechia, datele despre Butmăloi sînt mult mai sărace. În privinţa vîrstei, Dan Rădulescu îl apreciază, la 1927, drept „om trecut de 70 de ani", deci născut în 1857 sau înainte. Cifra pare credibilă, nu şi cea oferită de Vasile A. Marinescu (*Cotidianul*, 13 martie 1992): *46* (ca născut în 1881). De altfel, fotografia lui Butmăloi însoţind a sa *Călăuza mică* (1927) îl înfăţişează drept o persoană trecută de 60 de ani. În context, Radu Ţiţeica, care a stat de vorbă în mai multe rînduri cu Butmăloi, notează (într-un material nepublicat) doar că „s-a născut în Scheii Braşovului".

[3] Departe de noi dorinţa de a minimiza meritele acestui „*un turist pe nedrept uitat*" (Mircea Dumitrescu, în *Caiet Turing-Club)*, dar legat de activitatea lui Dan Rădulescu în abruptul Bucegilor facem următoarele remarci:

În iulie, Subcomisia de turism[1] organizează o excursie pe Valea Mălinului, la care participă Taflan, Stoenescu, C. Cristofor, Walter, Pandele Ionescu, Naftuli, Jack şi Eugen Stoian. Din nefericire, la sfîrşitul toamnei 1928 se înregistrează şi un accident, căruia îi cade victimă Nicolae (Niki) Alexandrescu.

Datele privind acest nefericit eveniment sînt destul de confuze. Alexandrescu pare să fi pornit cu doi tovarăşi, de care s-a despărţit (ceilalţi renunţînd la tură, probabil din cauza vremii nefavorabile) în Poiana Morarului.

Nu se cunoaşte:

a) ... de către persoanele consultate de noi şi care mergeau atunci pe munte (C. Dedula, Nini Parhon, Al. Beldie) identitatea celorlalţi doi alpinişti. Walter Kargel (*Almanahul Turistic* 1974) identifică pe Nicu

---

– îi este atribuit greşit profesorului clujean „*marcajul pe Brîul Mare al Coştilei din Valea Priponului şi pînă la hornul lui Gelepeanu, cu indicarea fiecarei văi traversate, efectuat cu albastru*" (N. Baticu, R. Ţiţeica, *op. cit*.), întrucît D. Rădulescu însuşi menţionează: „***cînd voi reveni** voi desăvîrşi această schiţă de însemnări indicînd răspîntiile de ieşire la vîrf şi voi întări sîrmele de la «pasul Butmăloiu» din scoaca Mălinilor*".

– ideea marcajului nu-i exclus să-i fi aparţinut lui Butmăloi, care efectuase lucrări similare (inclusiv în zonă) şi înainte de război (vezi cap. *Grupul Ţiţeica*);

– nu credem că D. Rădulescu a atins locurile din preajma Hornului lui Gelepeanu, caz în care s-ar fi convins că nu poţi străbate Brîul Mare pînă „la Gălbinări", întrucît acestea din urmă se află *cu mai multe sute de metri în aval* de brîu. Orice confuzie asupra locurilor este aici exclusă, Butmăloi fiind de altfel cel care a lansat (indirect) respectivul toponimic. Ca urmare, ne aflăm în faţa unei mistificări, datorate probabil specialistului genului, M. Haret, înşelat şi de această dată de harta Ţiţeica.

Alte observaţii privind întreprinderea profesorului clujean:

– după spusele lui C. Dedula, „grădini" de floare de colţi (va fi fost o modă) posedau în epocă, Mircea Badea ("în Caraiman"), Alex. Beldie ("*lîngă Cantonul Schiel, într-o împrejmuire*"), poate şi alţii;

– se prea poate ca Dan Rădulescu să fi pătruns iniţial pe „brîna mică" a Coştilei nu singur, ci îndrumat de Butmăloi (care, cf. R. Ţiţeica, a dus-o prin aceleaşi locuri, la 1923, şi pe Bucura Dumbravă).

[1] Comisia de Turism şi-a încetat existenţa la finele lui 1929, odată cu Federaţia Societăţilor de Sport, din care făcea parte („*În preajma desfiinţării actualei organizări sportive*", cf. *Gazeta Sporturilor*, nov. 1929).

Comănescu şi Nae Dimitriu, dar ştim că ultimul a debutat în abrupt abia un an mai tirziu.
b) ... pe unde a suit Alexandrescu în creasta Morarului, dar fără îndoială va fi abordat prin una din următoarele căi: 1) Valea Adîncă (cf. N. Baticu), 2) firul aflat imediat la vest de aceasta (numit de fraţii Ţiţeica, *al Obuzului*, iar de N. Dimitriu, al Morarului, 3) vîlcelul ce confluează cu Valea Morarului în căldarea inferioară a acesteia (cf. Alex. Beldie) – drumuri deloc simple pentru acele vremuri şi... vreme (atmosferică).
c) ... situaţia atmosferică din acel moment (inclusiv dacă firul urcat era căptuşit cu zăpadă). Este de presupus însă că nenorocosul alpinist a avut de înfruntat temperatura scăzută şi zăpada, plus un vînt puternic din faţă.
Mai notăm aici că, în urmă cu un an, Alexandrescu avea la activ doar Valea Albă, vara; între timp, pare să fi căpătat apoi oarecare experienţă sau măcar curaj, datorită cărora ia fatala decizie din toamna 1928 (hotărîre decurgînd poate şi din existenţa pe harta Moraru–Bucşoiu din *al treilea Anuar al Bucegilor* a două dintre cele trei fire amintite).

Ajuns în creastă, aproape de capătul marii trepte de sub vîrful Omul, Alexandrescu a fost răpus de epuizare.

„*Despre dispariţia lui Niki Alexandrescu am aflat seara, în gara Buşteni, de la Vasile Căpăţînă. Pe moment nu am dat importanţă problemei, căci se mai întîmpla ca unul din noi să întîrzie pe munte, şi să apară a doua zi. Curînd însă mi-a telefonat sora lui Niki, ingrijorată că acesta nu se întorsese acasă; i-am spus ceea ce ştiam şi eu de la Vasile. Ulterior, poliţia a luat în calcul şi posibilitatea unei crime*[1]*, lucru despre care am aflat cînd m-am trezit convocat, împre-*

[1] Cu obişnuita maliţie, Nae Dimitriu nota despre acest mod de a vedea lucrurile: „*La Crăciun* (1931, n.n.)*, un biet schior, Lucaci, reîntors din V*[îr]*ful Pietrei Arse din cauza întunericului, a murit în Val*[ea] *P*[iatra] *Arsă (în pădure)* [...] *Filică Pascu, însărcinat cu scoaterea lui din acel loc, îmi spunea că bietul Lucaci n-a căzut, l-a prins noaptea în pădure şi a renunţat de a mai înainta. A murit sprijinit de un brad. Părea, a două zi cînd a fost ridicat de echipa de schiori, că doarme. Nici o rană, nici un semn din care să rezulte... crima. După cum anunţase Universul; fiindcă o fatalitate paşte asupra tot ce este turistic – fantezia gazetarilor!* [...] *E o lecţie care m-a făcut să iau o hotărîre: ori de cite ori voi pleca la munte să las* [...] *un mic articolaş asupra*

ună cu Nicu Comănescu, pentru relaţii. Pe munte nu a fost descoperit vreun indiciu cu privire la dispărut, ninsoarea căzută în răstimp ştergînd orice urmă." (Nini Parhon)

Cadavrul dispărutului pare să fi fost descoperit, imediat după topirea zăpezilor, de către ciobani, care n-au vrut să se complice anunţînd autorităţile; mai mult, şi-au însuşit bocancii mortului... Abia la sfîrşitul lunii iunie 1929, l-au găsit şi turiştii[1].

La 17 august 1929 (cf. notaţilor de pe fotografiile luate cu acel prilej), Constantin „Cîrlig" Stoenescu, Vasile Ghica, sublocotenentul Pericle Ionescu şi Puiu Panaitescu au fixat, „*în amintirea unui prieten mort*", o mică cruce pe unul din Acele Morarului (al treilea de la est la vest)[2]. Peste trei ani, C. Stoenescu (care a reţinut fotografic ambele momente) participă şi la montarea unei cruci explicit în memoria lui Nicolae Alexandrescu[3], pe locul unde fusese descoperit accidentatul[4].

Finele lunii iunie 1929 aducea şi altfel de evenimente. Astfel, în cadrul unei adunări ţinute la casa Serghie Popescu (Padina) din Bucegi, un grup de foşti tecerişti intraţi în conflict cu Mihai Haret cît şi unii turişti care evitaseră înscrierea în T.C.R., au hotărît înfiinţarea unei noi grupări, Asociaţia Drumeţilor din Munţii Iubiţi ai României (ADMIR). La 14 iulie acelaşi an, în casa farmacistului Toma Ciumetti din Bucureşti, au fost adoptate actul constitutiv şi statutul ADMIR. Iniţiatorul acţiunii a fost

---

împrejurarilor morţii mele viitoare. Totul pus în plic, iar pe acesta menţiunea Bun de publicat după moartea mea*. Ar fi singurul mijloc să cruţ imaginaţia gazetarilor de atîtea eforturi."* (scrisoare 26-27 ian. 1932).Pe de alta parte, poliţiştii vor fi avut întemeiate motive să privească sub toate unghiurile o asemenea întîmplare.

[1]Ştim că la casa Omul, cu ocazia sărbătorii sfinţilor Petru şi Pavel (29 iunie) 1929au petrecut noaptea 50 de persoane. Fără îndoială unii dintre aceştia au dat o raită şi spre Acele Morarului, iar de la unul dintre ei ne-a rămas imaginea fotografică a macabrei descoperiri.

[2] Ascensiunea Degetului Prelungit era o performanţă pentru respectiva perioadă. De asemenea, este de presupus că unii dintre componenţii grupului C. Stoenescu nu o făceau prima oară în august 1929.

[3]*Gazeta Sporturilor*, 7 septembrie 1932.

[4] N. Baticu scrie (*Amintirile unui alpinist*) că trupul lui Alexandrescu a fost găsit *la ieşirea din Valea Adîncă* – deci la cîteva sute de metri spre est de locul unde se află crucea.

doctorul Gheorghe Dumitrescu, ales atunci preşedinte. În comitet mai figurau Mihail Florescu şi Toma Ciumetti (vicepreşedinţi), Ion Nistorescu (secretar general), Maria Gh. Dumitrescu (casier), Ana Gâtej, prof. Emil David[1], Serghie Popescu, arh. Mircea Chernbach, Costache Emanoil, C. Orăşanu, Gh. Mihăilescu, Gh. Murnu, Iorgu Arsenie şi A. Groza. Dintre ceilalţi fondatori, merită amintiţi cîmpulungenii Gabriel Dimitriu şi Ion Nicolaescu-Bugheanu.

ADMIR a fost concepută drept replică la Turing Club; spre deosebire de asociaţia lui M. Haret, de un caracter etnic eterogen, doctorul Dumitrescu şi ai săi au pus accentul pe naţionalism[2]. Tot pentru a concura Turingul[3], în speţă casa de la Peştera, s-a încheiat o convenţie cu Serghie Popescu, al cărui adăpost de la Padina a trecut sub egida ADMIR[4].

> Găsind atmosfera de la Casa Peştera excesiv de austeră, nu puţini turişti preferau să meargă la Serghie. Aici restaurantul nu închidea la ora 22, ca la vecini, şi în consecinţă petrecerile se puteau prelungi în

---

[1] Aprecierile postbelice potrivit cărora „*fondatorii ADMIR-ului nu au fost personalităţi de mîna întîi*" (cum fuseseră iniţiatorii Turing-Clubului) este pripită. Emil David, de pildă, era profesor universitar la Iaşi şi fruntaş al mişcării naţionaliste; Mişu Florescu era secretar general la Interne. Cu asociaţia a simpatizat şi profesorul C.I. Parhon.

[2] „*Principiul ideologic fundamental al asociaţiei este naţionalismul, urmărind prin turism exclusiv educarea şi promovarea elementului românesc autohton*", declara şi peste ani Ion Udrişte-Olt (*Din trecutul turismului românesc*, 1943). După 23 august 1944 este de bănuit că acest ţel a fost cosmetizat corespunzător.

[3] În statut, ADMIR prelua însă rigiditatea stipulaţiilor teceriste, admiriştii fiind şi ei „*obligaţi* [...] *să execute fără şovăiri însărcinările ce li se încredinţează, să respecte statutul şi regulamentele*", în condiţiile în care „*refuzul cererii de înscriere nu se motivează...*" – gen de menţiuni care lipseşte, de pildă, din statutul Clubului Alpin Român.

[4] Atît *Turismul*, mai 1930 (nesemnat: „*ADMIR* [...] *a construit la Padina, la 1 700 metri, o casă*"), cît şi *Gazeta Sporturilor* din 23 aprilie 1938 (Ion Udrişte-Olt: „*Conducerea ADMIR a convins pe proprietarul unui loc, Serghie Popescu să construiască în poiana Padina un adăpost...*") fac afirmaţii neconforme cu realitatea. Serghie Popescu şi-a construit casa de la Padina în 1928 (vezi N. Baticu şi R. Ţiţeica, *op. cit.*, pag.78), dată la care I. Udrişte-Olt nu prea umbla însă prin Bucegi (altfel nu ar fi notat că singurele adăposturi existente la acea vreme în masiv erau Schitul şi Casa Peştera).
Tutela ADMIR asupra acestei cabane a durat puţină vreme.

noapte. În ce priveşte vinul casei (deloc rău), preţul îi era pe jumătatea *Păcurii Haret*. Mai mult, în zilele de sărbătoare, atmosfera era completată de prezenţa a doi muzicanţi, care, din veranda casei, primeau cu *Marşul de întîmpinare* pe turiştii ce coborau dinspre şaua Cocora. Şi nu trebuia să fii un împătimit al chefurilor pentru a ceda unor astfel de tentaţii. Mai mult, Serghie Popescu era el însuşi un *joli* (formula lui favorită de adresare, cuvînt din franceză care s-a transformat cu timpul în poreclă)[1]. Prin urmare, cei de la Peştera i-au simţit din plin concurenţa:

„Ca să ajungi la Padina, din drumul Piatra Arsă-Peştera[2] se desfăcea într-un loc o potecuţă către Padina. În această răspîntie, un om de-al lui Serghie montase, pe un stîlp de marcaj al Turingului, o săgeată indicatoare: «Spre casa Padina»". La scurtă vreme, plăcuţa a dispărut, fiind înlocuită cu o alta: «Spre casa T.C.R. Peştera». A început astfel, spre amuzamentul turiştilor, un joc între oameni mari, de înlocuire a inscripţiei concurentului. Finalmente, i-am zărit într-o dimineaţă, la o masă de pe veranda casei Padina, pe Grigore Pescaru şi pe Serghie Popescu, într-o «discuţie de afaceri»: «Mai ridică şi dumneata preţurile, nene Serghie, că mă nenoroceşti!". Cum s-a încheiat întrevederea nu ştiu, cert este că preţurile au rămas aceleaşi la Padina. Serghie, proprietar de terenuri şi de oi, nu se omora după o rentabilitate ridicată, şi poate de aceea clienţii nu-l ocoleau.

În paralel, Mihai Haret clama din amvonul casei T.C.R.: «Aia nu e cabană – e cîrciumă![3]»" (Alex. Beldie).

---

[1] Mai mult, la Padina exista şi un sistem de creditare, de neconceput la Peştera. „Cînd se întîmpla că vreunul din clienţii statornici să rămînă în pană de bani pentru ceea ce ar fi vrut să comande în continuare, îl auzeam pe nea Serghie: «*Nu-i nimic frumosule, îmi aduci cînd mai vii pe aici». Unii abuzau de această înlesnire, dar cu foarte rare excepţii îşi plăteau cu prima ocazie datoria*." (Niculae Baticu)

[2] Drumul Piatra Arsă-Peştera (pe unde primul cabanier tecerist făcea legătura, via poteca Schiel, cu Buşteni) a primit în publicaţiile vremii, denumirea de „drumul lui Butmăloi". După război, această titulatură nu s-a păstrat, motiv pentru care diverşi autori (I.I. Dunăreanu, V.A. Marinescu s.a.) au ţinut să o repună în circulaţie, fără succes în marea masă a turiştilor însă.

[3] Contrar, N. Baticu şi R. Ţiţeica (*op. cit.*) afirmă că la Serghie Popescu exista „un serviciu ireproşabil", de unde „frumoasa reputaţie" a adăpostului.

Statutul ADMIR prevedea practicarea în cadrul asociaţiei a mai multor sporturi: „turism şi carpatism", înot, canotaj, călărie, skeleton, sporturi de iarnă. În „secţiuni de cultură generală" se urmărea de asemenea dezvoltarea gustului pentru cîntecele şi dansurile naţionale.

Se preconiza amenajarea unui lac artificial în zona Peşterii Ialomiţei şi a unor terenuri de tenis la Padina. Pentru ridicarea unui adăpost propriu în Bucegi, se obţinuse de la trei proprietari din Pietrosiţa (Grigore Grigorescu, Niculăiţă Popa şi Serghie Popescu) un teren de 10 009 metri pătraţi, în apropierea punctului „la altarul Babelor". Pentru obţinerea fondurilor necesare construcţiei, în 1930 se primise aprobarea Ministerului de Interne pentru organizarea unei loterii.

Practic, ADMIR a avut activitate doar în turismul de munte, mai exact a organizat deplasări de genul Buşteni-Omul-Valea Ialomiţei-Scropoasa (cu vizitarea şantierului viitorului lac de acumulare)–Strunga–Sfîntu Ilie–Fundăţica–Rucăr–Cîmpulung (iunie 1930). În contrast, cîmpulungenii, constituiţi în 1931 în prima secţie a ADMIR, s-au dovedit ceva mai energici. Între altele, Gabriel Dimitriu şi ceilalţi au refăcut (cu sprijinul celor din Bucureşti) adăpostul STR de la Grindul Pietrei Craiului[1]. Ignorată fiind experienţa trecutului (vechea casă, fără supraveghetor, fusese devastată curînd de la darea ei în folosinţă, la 1908) şi dorind să copieze cu orice preţ genul de refugiu existent în Alpi, noua casă ("Radu Negru", după numele legendarului domnitor) a fost echipată cu paturi, veselă etc., nu şi cu îngrijitor. Prin urmare, la scurt timp după inaugurarea din 25 septembrie 1932 (între participanţi: Gh. Dumitrescu, prof. C.I. Parhon, Ion Udrişte-Olt, Alex. Beldie), adăpostul a fost jefuit, tot ce nu a putut fi furat fiind făcut inutilizabil. În anul următor, adăpostul a fost refăcut şi încredinţat unui îngrijitor permanent.

---

[1] „*Turing-Clubul României, care era continuatorul vechii asociaţii Societatea Turiştilor Români (S.T.R.) nu a preluat, de la aceasta, realizările secţiei din Cîmpulung, unde activau entuziaşti ca farmacistul Gabriel Dimitriu, ca Nicolaescu-Bugheanu şi alţii, de exemplu resturile (uşor de refăcut) ale cabanei de la Vlăduşca* (Grind, n.n.). *De aceea, cîmpulungenii au aderat la una din noile asociaţii care s-au desprins din Turing-Club, la asociaţia ADMIR, care s-a ocupat şi a refăcut această cabană, botezată, mai tîrziu, «cabana Radu Negru»*." (R. Ţiţeica, *Memorii*, p. 59).

II

Părăsind potecile Bucegilor, tot mai mulţi turişti pătrund la sfîrşitul deceniului trei în abruptul prahovean al Bucegilor. În iunie 1929, de pildă, Mircea Chernbach, Gh. Mortzun, Ion Gesticone, Alex. şi Titu Evolceanu, Jean Dumitrescu şi Niculescu străbat Valea Mălinului.

Tot atunci, Eugen Stoian şi Cristache Ionescu izbutesc să urce, pe ploaie şi vînt rece, Valea Coştilei.

> Odată ascensiunea terminată, cei doi căţărători au ieşit în platou, îndreptîndu-se către Casa Omul, unde fusese stabilită o şedinţă extraordinară a comisiilor regionale de turism Muntenia şi Ţara Bîrsei. În convocarea acestei originale întruniri, se mizase pe faptul că în acele zile libere (sărbătoarea Sfinţilor Petru şi Pavel), majoritatea membrilor secţiilor se aflau pe munte. De faţă erau preşedinţii celor două secţii, Mişu Nicolescu şi, respectiv, Vasile Căpăţînă, cîţiva din cei care urcaseră Valea Mălinului, Nicolae Comănescu (care-l însoţise la urcuş pe Mişu Nicolescu, prin Valea Jepilor) şi alţii. Nu ştim ce s-a putut discuta în cabana adăpostind 50 de turişti, cu mult peste capacitatea ei, cert este că în ciuda temperaturii scăzute de afară (minus două grade), în casă a domnit buna dispoziţie.
>
> În dimineaţa următoare Vasile Căpăţînă, Eugen Stoian, Nicolae Comănescu, Ion Săvescu, Christache Ionescu şi Mişu Nicolescu au coborît Valea Morarului. Acesta din urmă, cîntărind 90 de kilograme şi puţin deprins cu turele alpine, a întîmpinat dificultăţi îndeosebi la depăşirea porţiunilor de zăpadă întărită. Ajutat de tovarăşi şi folosind din plin frînghia, preşedintele Comisiei de turism Muntenia a ajuns cu bine în poteca Pichetul Roşu-Poiana Coştilei, lecuit însă de alpinism.

În aceeaşi perioadă, organizează excursii pe potecile Bucegilor şi unele secţii de turism precum „Carmen” (conducător Hari Wexler) ori „Viforul Dacia” (îndrumători Ion Şincan şi Bruno Cristofor). În mod deosebit s-a remarcat secţia de turism a Stadiului Român, condusă de Eugen Stoian, V. Repanovici și Gogu Georgescu. Între altele, un grup condus de ultimul „suie la Acele Morarului”, unde, în toamnă (“cu multe peripeţii şi indispensabilul concurs al frînghiei”), ajunge şi un grup de patru persoane, între care Traian Belitoreanu.

Tot în 1929, Cristache Dedula organizează un nou „kammwanderung", proiectat să urmeze creasta munţilor între Orşova şi Ciucaş. Excursia, a patra şi ultima de acest fel efectuată de C. Dedula, reunea membri ai A.E.R., între care o femeie. S-a ajuns finalmente doar pînă în Bucegi, ceea ce constituia totuşi o performanţă. În primăvara aceluiaşi an, A.E.R. intenţionase să facă, alături de „grupul Ţuţ" (C. Stoenescu, Puiu Panaitescu, Şt. Dumitrescu şi Walter)[1], şi o excursie de patru zile în Bucegi, dar vremea nefavorabilă a dus la modificarea ambiţiosului plan: din platou, în loc să se meargă spre Omul, s-a coborît către Peştera şi Pietroşita.

Neobositul Nae Dimitriu (detaşat cu serviciul după 1924 la Cetatea Albă), îşi reia în vara aceluiaşi an excursiile în Bucegi[2]. Împreună cu Paul Nedelcovici, fostul animator turistic al „Sportului Studenţesc" plănuieşte la sfîrşitul lunii iunie o tură de acum banală pentru el, din Piatra Craiului în Bucegi. Alături de locotenentul Ulise Petrescu, Florin Porcescu şi acelaşi P. Nedelcovici, Dimitriu a organizat şi un camping pe malul Marii Negre, la Budachi-Basarabia, urmat de o tură de zece zile în masivul Făgăraş.

În acelaşi an, Nae Dimitriu face cunoştinţă cu abruptul Bucegilor, avînd că îndrumător pe Eugen Stoian. Prima lor ascensiune urma să aibă loc în septembrie, pe Valea Coştilei, dar debutul lui Dimitriu ca „grimpeur" se va produce la 6 decembrie 1929, pe Valea Gălbenelelor

---

[1] Există păreri diferite asupra componenţei şi, implicit, asupra valorii acestui grup; mai exact, unii îl văd ca animator pe Constantin ("Cirlig") Stoenescu, alţii pe fratele acestuia, Dem ("Taica"). Cum ultimul era mai slab că alpinist, Al. Beldie opinează că „Ţuţ" vine de la „ţuţuială" (a rămîne imobilizat într-o zonă de abrupt). Asemănător gîndea N. Dimitriu, nu şi Ana Iliescu (care între altele îi atribuie lui „Taica", eronat, poziţia de preşedinte al unei secţii teceriste). Elogios aude la 1929 vorbindu-se despre grupul Ţuţ (derivînd de la „merge ţuţ", adică nemaipomenit) şi Niculae Baticu, fără a-i şti însă vreodată componenţa. La rîndul său, Dinu Stoenescu vede în poziţia de animator al formaţiunii pe tatăl său, apreciatul căţărător Constantin ("Cîrlig") Stoenescu. Confuzia este mărită de faptul că Dem şi Constantin, cel puţin la cumpăna deceniilor trei şi patru, aveau echipe separate. Se poate bănui aici că alcătuiseră cîndva un grup „Ţuţ", care ulterior, probabil datorită mutării lui Costel cu serviciul la Cîmpina, s-a scindat, fiecare continuînd să poarte denumirea iniţială.

[2] Ghicim revenirea lui N. Dimitriu şi în nota nesemnată (*Gazeta Sporturilor*, Crăciun 1929), ce ironizează montarea crucii de pe Degetul Prelungit.

(de „o măreţie aproape neegalată de celelalte văi ale abruptului"). Împreună cu Stoian (care se pare că nu cunoştea nici el drumul), au pătruns în traseu dinspre Valea Coştilei, prin şaua aflată la aprox. 1750 m alt. De aici, „fără colţari, fără piolet şi, din păcate, fără mănuşi[1]...", a fost urcat „vîlcelul Gălbinelelor (Sf. Niculae)"[2], cum a numit Dimitriu pe moment firul secundar. După trecerea unui număr de patru săritori, au ieşit la obîrşia firului, dar cum se lăsase ceaţa, lipsa de repere i-a obligat să se întoarcă, pe acelaşi drum.

Întîiul contact cu zona de stîncă a Bucegilor a fost suficient pentru ca N. Dimitriu să devină un adevărat „fanatic al abruptului"[3].

La începutul anului 1930, prin intermediul lui Ion Săvescu, Asociația Excursioniștilor Români a făcut secţiei de turism (condusă de Neagu Boerescu) din Direcţia Culturii şi Propagandei o propunere, vizînd realizarea unui film despre munţi, primul de acest fel din ţară. Obţinut fiind avizul necesar (în speţă aparatul şi operatorul aferent), A.E.R. a delegat că scenarist şi regizor al viitorului film pe Nae Dimitriu, în excursia organizată atunci fiind prezenţi de asemenea I. Săvescu, Eugen Stoian, Gheorghe Radovici, I. Lăzărescu şi Cristache Dedula. La Buşteni li s-au alăturat două călăuze şi Şerban Ţiţeica.

> Pentru bunul mers al echipei, au fost împrumutaţi de la colonelul Grigoriu, comandantul vînătorilor de munte din Predeal colţari, pioleţi şi rachete. În prima zi, 23 aprilie 1930, s-a mers pînă la Mălăieşti, cu menţiunea că de la Pichetul Roşu nu s-a coborît la Glăjărie, ca altădată, ci s-a mers pe poteca Take Ionescu. Pe înserat, după ore de luptă cu zăpezile, au trecut pragul casei S.K.V., unde Gheor-

[1] Scrisoare către Radu Ţiţeica, 27-28 ianuarie 1932.

[2] *Buletinul ONEF*, nov. 1931. Nu cunosc motivul pentru care Dimitriu va grafia întotdeauna *Gălbinelelor* (cu *i*), asta chiar dacă a fost întreaga viață prieten cu Radu Țițeica, și de la care a acceptat sugestii gen Valea *Coștilei*, în loc de *Coștilelor*. Își va populariza punctul de vedere prin intermediul *Buletinului Alpin*, apoi al *Buletinului C.A.R.*, iar finalmente al monografiei *Bucegii turism-alpinism* (1961). Pe cînd forma susținută de Dimitriu ajunsese majoritară în vocabularul montaniarzilor, cea de *Gălbenelelor* a reapărut în materialele semnate de N. Baticu (1981 și ulterior) și se poate spune, la 2021, că au inversat balanța.

[3] Expresia îi aparţine lui Radu Ţiţeica.

ghe Stănilă[1] le-a oferit preparatele bucătăriei sale, iar pentru ambianţă a pus în funcţiune un patefon. Unul dintre participanţii a încercat recepţionarea unor posturi cu aparatul radio adus de el, dar – la concurenţă cu gălăgia din cabană – nu s-a putut înţelege nimic.

A doua zi s-a pornit prin căldare (unde schiau mai mulţi braşoveni), către Omul. În această zonă operatorul Lajos Illosvay a remediat o defecţiune a aparatului de filmat: din cauza teperaturii scăzute se încurcaseră în interiorul aparatului circa şase metri de film. A fost urcat în continuare unul din Hornuri – porţiune mai puţin redutabilă decît se aştepta. Pe o vreme minunată s-a făcut apoi o abatere pînă pe vîrful Scara, dar la revenire s-a iscat viscolul, ceea ce a grăbit mersul către Casa Omul. Aici, cabanierul şi ajutorul său au fost bucuroşi de oaspeţi, încîntaţi că au cu cine schimba o vorbă. În mica încăpere servind drept bucătărie s-a luat masa, încheiată, în funcţie de preferinţe, cu vin sau ceai. Apoi, Şerban Ţiţeica a coborît Valea Cerbului către Buşteni[2], în vreme ce o parte a grupului s-a îndreptat spre Peştera.

Cei rămaşi la Omul (cărora li se alăturaseră domnişoara Negulescu şi domnul Iovanovici) au încercat şi aici recepţionarea emisiunilor radio, operaţiune împiedicată de vîntul puternic care a rupt antenta întinsă lîngă cabană. Dimineaţa excursioniştii au avut surpriza să descopere că peste noapte căzuse zăpadă de jumătate de metru grosime, dar i-a întîmpinat şi o privelişte de excepţie, pînă la mari depărtări. Au ajuns devreme la Casa Peştera, ţinta din acea zi, aşa

---

[1] Este vorba de fiul lui Ion Stănilă-junior (cel mort pe front) şi al Paraschivei, frate totodată cu Ion, primul cabanier de la Casa T.C.R. Omul.

[2] „*În această vacanţă de Paşti voiam să mă duc cu Nelson* (?, n.n.) *în Negoiu. După vechile sale obiceiuri însă, acest mizerabil mi-a tras chiulul, pretextînd vremea rea; să ştii însă că de nu ştiu cîţi ani de cînd merg la munte de Paşti nu am pomenit vreme mai bună şi zăpadă mai excelentă de mers cu piciorul. Prima zi cînd eram aici m-am întîlnit cu tipii de la A.E.R.: Nae Dimitriu, Cristache Dedula, Săvescu, Stoian, Virgil Ioan etc (încă vreo 2 pe care nu cred să-i cunoşti), care se duceau să tragă primul film de propagandă al munţilor noştri. Mai cu sila, mai de voie bună m-au luat şi pe mine cu ei aşa că poate o să mă vezi pe ecran. Am urmat itinerariul Diham-Take Ionescu-Mălăieşti (popas de noapte), V. Mălăieşti (care cu zăpadă e cu adevărat frumoasă, vestitul Kamin e un căcat din punct de vedere al dificultăţii), Omul. Aici m-am despărţit de ei, că mergeau la Peştera şi prin Tibet* (platoul Bucegilor, n.n.) *şi mă pisa, şi am tulit pe Valea Cerbului care e şi ea bine*...” (scrisoare către Radu Ţiţeica, 24 aprilie 1930).

că unii din grup au profitat pentru a-şi vizita cunoscuţii de la Padina, reîntorcindu-se pe seară la adăpostul Turingului pentru a asista la concursul „Miss Peştera”[1].

Tot în luna aprilie a anului 1930, Constantin (Nini) Parhon şi de Niki Bălan, colegi de facultate, pornesc din Buşteni să urce Valea Albă, în condiţii de autentică iarnă.

Ninsese şi persista o vreme închisă. Drumul pînă la „Verdeaţă”, cu neaşteptate dificultăţi de orientare pe parcurs, a necesitat trei ore. Din poiană, priveliştea porţiunii de abrupt a văii – un culoar înclinat de zăpadă – nu i-a descurajat, pornind la drum după un scurt popas. S-a mers ore în şir prin zăpada afînată, pentru ca spre capătul superior al văii să apară porţiuni cu gheaţă. Dorind să iasă pe Brîul Văii Albe în Şaua Mare a Caraimanului, Parhon şi Bălan au intrat într-o albişoară, ce iniţial a părut uşoară dar mai sus şi-a mărit considerabil înclinaţia. Neştiind că în anotimpul rece zăpada nivelează în bună parte accidentele de teren, au depăşit brîul căutat, ajungînd să lupte cu o pantă de 60-70 de grade. Un ultim obstacol l-a constituit cornişa din marginea platoului, pe care săpînd un tunel au depăşit-o, o dată cu lăsarea completă a întunericului.
De pe vîrful Caraimanului, terenul spre Babele şi Peştera, atît de familiar pe vreme cu vizibilitate, le-a fost acum de nerecunoscut. După alte ore de mers, au izbutit să treacă spre Ialomiţa şi să dea de stîna din Cocora, unde, în miez de noapte, au făcut un popas. La 26 de ore de la plecare, cei doi alpinişti treceau pragul casei Peştera. Aici, lumea se pregătea de trasee, dar noii veniţi nu-şi doreau decît să doarmă. Cu toate acestea nu şi-au putut stăpîni zîmbetul cînd Aurica Pescaru, văzîndu-i, a strigat soţului ei: „*Ieşi Grigore, că iar au venit doi beţi de la Padina* !”

În aprilie-mai 1930 se constituie secţia de turism a asociaţiei CFR, avînd că preşedinte pe inginerul Gheorghe Frim, ajutat de Ştefan Vasiliu, Al. Bartolomeu, Guţă Popescu, Dimitrie Macri, Aurel Ştefănescu şi Virgil Ioan. O primă excursie a avut loc la 29 mai, pe ruta Buşteni-Piatra

[1] Casa Peştera era austeră doar în raport cu cea de la Padina: în 1929 exista aici un patefon (donat împreună cu un set de plăci de firma IPCAR). Graţie lui, după cină se încingea la Casa Peştera o oră de dans cu „vizitatori de tot felul” – între ei Traian Belitoreanu (adept al ideei că „*după o zi de mers pe munte dansul e un divertisment*”), dar şi „*fetiţe cu ciorapi de mătase*”.

Arsă-Sinaia. Printre proiectele acestei secţii figura şi un ciclu de ascensiuni gradate în abrupt.

În aceeaşi perioadă, ia fiinţa „Olimpic-Club", grupînd „nemulţumiţii unor cluburi bucureştene" şi în a cărui secţie de turism se remarcau numele lui Nae Dimitriu şi Ion Săvescu. Cum nemulţumiri vor fi existat şi între...nemulţumiţi, nu știm alte semne de viaţă ale acestei grupări.

> După un obicei existent în Alpi, elveţianul Paul Büchler şi Matei Dănăţoiu[1] instalează pe Degetul Roşu, în iunie 1930, un caiet de impresii. În anii imediat următori, găsim aici rînduri semnate de Şerban Ţiţeica, Sorin Tulea, Leova Stolear, Titi Rossignon şi alţii.

La 6 iulie 1930, un grup A.E.R. urcă Valea Seacă a Caraimanului, ieşind la Şaua Mare prin firul numit ulterior Hornurile. Ideea ascensiunii a aparţinut lui Eugen Stoian, căruia i s-au alăturat Cristache Dedula, Nae Dimitriu, Virgil Ioan şi Gogu Georgescu.

Plecarea din Buşteni a avut loc la ora 7 dimineaţa, pe vreme frumoasă. Obstacolele din canion au fost trecute direct sau evitate prin imediata apropiere a firului. La circa 100 de metri deasupra confluenţei cu Valea lui Zangur, o săritoare i-a obligat să iasă în dreapta (pe stînga li s-a părut periculos), suind în continuare prin jnepeniş, pînă în locul unde vegetaţia se răreşte, la capătul superior al deschiderii din această zonă (numită acum de Nae Dimitriu „Poiana Înclinată", iar peste doi ani, „Poiana Mare"). De aici, explorînd vizual porţiunea ce-i separa de culme, au descoperit pe feţele din stînga Vîlcelului Mortului (cum urci), nu mult deasupra, alţi doi alpinişti, Filică Pascu şi Albert Nacht[2]. Întrucît se cunoşteau[3], au fost schimbate salutări, după care, aflînd ce traseu îşi propuseseră bucureştenii, sinăienii au coborît să li se alăture.

Din Poiana Mare, „un hăţaş aproape imperceptibil" aflat pe dreapta Hornurilor (cum sui), i-a condus la nivelul Brîului Portiţei. De aici s-a in-

---

[1] Büchler şi Dănăţoiu fuseseră, la sfîrşitul lui iunie 1929, protagoniştii unei rătăciri pe munte care se putea încheia tragic (descrisă în amănunt de N. Baticu, *op. cit.*). M. Dănăţoiu ne-a confirmat întîmplarea.

2 „Nacht avea magazin vizavi de Hotelulul Palas, din Sinaia. Aveai nevoie de un papion, găseai la el" (Fl. Ștefănescu)

[3] „Filică avea pe atunci cam 35 de ani. Era un apreciat om de munte şi foarte bun camarad" (Cristache Dedula).

trat în fir, considerînd că feţele din stînga, deşi fezabile, prezintă „abise dedesubt". În acest loc, pentru a limita efectele unei posibile căderi a secunzilor, Filică Pascu a propus că asigurarea acestora cu frînghia[1] să se facă deasupra săritorii nu de către una, ci de două persoane, solicitînd bucureştenilor ajutor în acest sens. S-a oferit Dedula[2]. Nu mult mai sus, i-a întîmpinat o primă săritoare dificilă: înaltă de 8-9 metri, „pare absolut inaccesibilă, verticală şi lipsită de reliefuri". Cu ajutorul unei piramide, capul de coardă, „uşor şi robust", a izbutit să intre în ramonaj[3], depăşind finalmente obstacolul. Datorită sistemului imaginat de F. Pascu n-au existat incidente în desfăşurarea ascensiunii, pe al cărei parcurs au fost socotite în final şapte săritori la număr, cu o înălţime între 8 şi 25 metri. Dintre ele, mai dificile au părut un horn (numit mai tîrziu „Adînc", unde capul de coardă a suit graţie unui prag ascendent din dreapta, urmat pe diretissima de ceilalţi) şi „penultima săritoare" (probabil, cea Mare)[4].

În dreptul unui brîu larg, flancat de o excavaţie în stîncă, au abandonat talvegul, ieşind spre stînga. Cotind pe versantul sudic al muntelui, au urcat apoi pe pajişti pînă în Şaua Mare. „Cea mai dificilă ascensiune pe versantul prahovean" a necesitat opt ore, din care patru numai în

---

[1] Cu privire la acest auxiliar, am arătat că Radu Ţiţeica folosea într-o primă fază sfoara de rufe de acasă. A.E.R.-iştii au avut cu ei pe Valea Seacă o funie de legat lăzi ("Sibiaş"), iar N. Baticu frînghii de căruţă cumpărate din Obor. Cu echipament improvizat a început şi Al. Beldie, „*dar curînd mi-am agonisit coardă franţuzească specială, piolet şi colţari elveţieni care costau bani grei pe atunci, cîştigaţi de mine cu... trompeta, ca muzicant semiprofesionist, pe la matineuri şi serate dansante; şi asta numai de dragul munţilor, împotriva preferinţelor mele muzicale*..." (Al. Beldie, *op. cit.*). Prima coardă de alpinism a fost adusă prin 1935 de Leova Stolear, care studia pe atunci la Grenoble.

[2] Nae Dimitriu indică în *Gazeta Sporturilor* următoarea ordine în ascensiune a echipei sale: Dedula, Dimitriu, G. Georgescu, Stoian şi V. Ioan. Pe sinăieni, acelaşi îi enumeră în forma „*distinsul alpinist Albert Nacht şi neîntrecutul Teofil Pascu*" (amintînd oarecum de a lui M. Haret, care îl citează şi el pe comersantul Nacht înaintea omului din popor F. Pascu). Orgoliosul avocat îi recunoaşte calitatea de „*purtător al frînghiei*" lui F. Pascu doar într-o scrisoare către Radu Ţiţeica (5 iulie 1932). Vădita subiectivitate creează dubii şi asupra relatării că, în partea inferioară a văii, sinăienii „*au urmărit grupul" A.E.R.*" (în vreme ce C. Dedula susţine varianta pomenită în textul nostru).

[3] Foarte posibil să fie vorba de săritoarea Portiței (alias Brîului ori Spintecăturii).

[4] Lui Cr. Dedula cea mai dificilă săritoare i s-a părut aceea prezentînd „un plan înclinat", foarte probabil cea aflată imediat sub Streașină.

Hornuri (deloc exagerat, dacă avem în vedere numărul de participanţi, cu tot atîţia rucsaci de tracţionat peste săritori). Pe ploaie şi negură, coborîrea spre Buşteni s-a făcut prin Brîul Mare al Caraimanului şi Valea Jepilor.

Legat de această tură, cîteva nedumeriri:

1) Mai urcase Filică Pascu, pînă la acea dată, Hornurile ?
Argumente există în amîndouă sensurile.

Pro:

a) Cristache Dedula ne-a declarat că, deşi nu făcut vreo afirmaţie explicită, Filică Pascu părea – prin siguranţa de sine dovedită în cursul escaladei – să mai fi trecut prin Hornuri. De altfel, imediat ce a dat mîna cu Stoian şi ceilalţi, el s-a interesat dacă au coardă, pe care o găsea indispensabilă la trecerea săritorilor;
b) în acea zi, sinăienii au socotit Hornurile suficient de accesibile pentru a primi în viitor şi alţi turişti, în care scop au aplicat cel puţin un semn indicator cu vopsea (la nivelul micului brîu de la cota aprox. 2 100 m);
c) la prima lor trecere pe Rîpa Zăpezii, fraţii Ţiţeica nu reuşesc să identifice brîul (Acelor) care i-ar fi scutit de nedorita luptă cu partea finală a văii. Într-o situaţie asemănătoare, Nae Dimitriu nu doar că se angajează, *prin negură,* pe Brîul de sub Streaşină, dar nici măcar nu observă că ulucul văii **nu sfîrşeşte** la acel nivel – de unde concluzia existenţei unui ştiutor al locurilor în grup, care nu putea fi decît călăuza F. Pascu;
d) M. Haret atribuie premiera traseului echipei F. Pascu - A. Nacht, în 1928[1].

Contra:

a) Pascu renunţă la ascensiunea pe Vîlcelul Mortului şi se angajează în Hornuri doar la apariţia grupului A.E.R.;
M. Haret notează că Pascu şi Nacht au urcat de mai multe ori Hornurile (începînd cu 1928 chiar), dar nu oferă o descriere cît de cît utilizabilă a locurilor. De aici bănuiala că cei doi sinăieni au parcurs o singură dată traseul, emoţia împiedicîndu-i să reţină mai multe detalii asupra locurilor.

[1] Vezi cap. *Mihai Haret*, în acest volum.

b) cele pomenite mai sus cu privire la discreţia, la modestia lui Filică Pascu sînt contrazise indirect de Ion Manof. Acesta l-a întîlnit conducînd un grup pe o vale, unde, sub o săritoare, cu vorbe exagerate, ţinea să-şi impresioneze clienţii asupra dificultăţii terenului pe unde erau duşi.
Premieră sau ba[1], întreprinderea e cea dintîi, prin Hornuri, reflectată în presă.

2) Nae Dimitriu, mereu dornic (cel puţin pe munte) să fie primul, a avut cu acest prilej un rol minor. Cu toate acestea, spre deosebire de tovarăşii săi din acea zi, ascensiunea integrală a Văii Seci a Caraimanului va constitui pentru el doar un punct de plecare spre performanţe mult mai valoroase. Aceasta şi pentru că trecerea în al patrulea deceniu de viaţă nu a fost pentru Dimitriu un motiv de coborîre a ştachetei (ca în cazul majorităţii alpiniştilor), ci dimpotrivă.
De asemenea, dintre cei prezenţi în Valea Seacă a Caraimanului la 6 iulie 1930, doar Nae Dimitriu a publicat descrieri ale văii, înlesnind parcurgerea traseului şi de către alţi oameni. Datorită acestor îndrumări, de unde pînă în 1930-31 ascensiunea integrală a Văii Seci era *nec plus ultra* şi chiar „*Moarte de om, dom'le!*" etc., peste numai doi-trei ani traseul va constitui doar o tură de antrenament, parcursă vara cît şi iarna. De asemenea, rîndurile avocatului au impus un stil nou de descrieri, lipsit de „floricele", dar oferind amănuntele indispensabile parcurgerii cu minim de risc a itinerariului[2].

III

Ştirea escalării Văii Seci a Caraimanului a suscitat din plin interesul celor care colindau Bucegii.

---

[1] Vezi aici şi optica lui R. Ţiţeica, în capitolul dedicat acestuia, căreia subscriem.
[2] Picanterii, în acei ani, legate de Hornurile Văii Seci:
– propunere de pariu (făcută probabil la grădina Blanduzia, lîngă mai multe halbe cu bere...): „*Urc Valea Seacă în frac şi pantofi de lac*", provocare neacceptată;
– lipsit de o frînghie, un turist nu dintre cei mai slabi a fost nevoit să-şi abandoneze rucsacul sub una din săritori; avea cu el însă 6 (şase) periuţe de dinţi...;
– într-o mică grotă, se lăsau mesaje scrise pe hîrtie, între cunoscătorii jocului.

În săptămînile următoare, dornici să refacă traseul, au pornit spre Valea Seacă a Caraimanului alpinişti experimentaţi, dar şi profani excesiv de încrezători în forţele proprii. Nae Dimitriu a ținut totuși să pună în gardă asupra faptului că „bocanci bine ţintuiţi şi descrieri de văi" nu sînt de ajuns suficienţi pentru străbaterea unui traseu dificil. Asemeni lui, Ion Săvescu a ţinut să releve că pe văile grele sau necunoscute condiţia fizică specifică şi folosirea eficientă a echipamentului alpin (încălţăminte, frînghie) sînt absolut indispensabile. Cum Săvescu se dovedise însă un cătărător mediocru, rîndurile lui nu au trezit decît ironii ori au fost pur şi simplu ignorate, deşi au avut un nefast caracter premonitoriu.

La 8 septembrie 1930, doi alpinişti pornesc din Bucureşti să cucerească Valea Seacă, lor alăturîndu-li-se în trenul de noapte un adolescent care nu mai călcase prin abrupt. Au reuşit să ajungă în Hornuri, unde au considerat mai lesnicios ocolul pe feţe al săritorilor. Unul dintre cei doi bărbaţi a depăşit o porţiune delicată, după care, ţinînd coarda cu amîndouă mîinile, a purces la asigurarea celorlalţi. Pe cînd urca, adolescentul a scăpat de pe prize, şocul rezultat provocînd (în condiţiile unui filaj prea larg) o derulare rapidă a corzii, în urma căreia cel aflat mai sus, ars în palme, a cedat instinctului de conservare, dînd drumul frînghiei!

Lovit în tîmplă, moartea celui căzut a fost fulgerătoare. În urma lui, răsfirate pe pantă, au rămas un briceag, un bidon şi alte lucruri ieşite din rucsac. Acoperit cu o patură, corpul tînărului a rămas două zile pe munte, pînă cînd reprezentanţii autorităţilor (probabil îndrumaţi de Filică Pascu[1]) au reuşit să-l coboare în Buşteni. Asupra accidentatului nu s-a găsit vreun act, dar cercetări ulterioare au dovedit că este vorba de Gheorghe Rafail, elev în clasa a VI-a la liceul Spiru Haret. O cruce de metal (montată pesemne de acelaşi F. Pascu, foarte probabilla îndemnul altora) îi eternizează memoria, pe îngusta muchie dintre Hornuri şi firul vecin (numit ulterior Spintecătura Văii Seci).

Despre aceast accident, se ştie cu oarecare certitudine doar că a avut loc pe feţele din dreapta Hornurilor şi că s-a datorat asigurării defectuoase de către capul de coardă. În rest, informaţiile (altminteri puţine) sînt contradictorii.

[1] Vezi accidentul lui Lucaci, relatat anterior.

Referitor de pildă la însoţitorii lui Rafail, Alexandru Beldie vorbeşte de Vasile Ghica şi Naftuli, ceea ce este foarte posibil: la 23 august 1930, V. Ghica urcase pe Seacă, dar se pare că nepriceperea unora dintre însoţitori i-a obligat să iasă pe Vîlcelul Mortului şi încă după 12 ore. Rezultatul nu putea mulţumi un om care, între altele, suise pe Acul Crucii (cu echipa „Cîrlig" Stoenescu), motiv pentru a reveni cît mai curînd la asaltul Hornurilor.

Dacă Alex. Beldie susţine că Naftuli l-a scăpat pe Rafail, Cristache Dedula plasează în această dezonorantă postură pe Coşoveanu[1]. Varianta pare susţinută şi de notaţiile lui Nae Dimitriu: „*mi se spunea de către un dn. Coşoveanu — că toată lumea ştie că acea campanie dusă contra tovarăşilor decedatului Rafailă (V. Seacă) a pornit de la mine*...[2]"

În privinţa locului exact al accidentului, avînd în vedere amplasamentul crucii (care în astfel de cazuri punctează îndeobşte locul unde este găsit decedatul) purtînd numele lui Rafail, se poate deduce că el a avut loc în amonte de micul brîu ce intersectează Hornurile la cota aprox. 2100, probabil pe feţele care se prelungesc pînă în dreptul Hornului Adînc. În context, I. Săvescu spune că trupul acci-

---

[1] „*La* [terasa bucureșteană] *«Blanduzia», pe cînd căuta să se scuze de nenorocirea survenită, Coşoveanu era distrus. Noi nu l-am condamnat.*" (C. Dedula). Vinovat sau nu de moartea lui Rafail, peste doi ani Coşoveanu era considerat drept „*unul din cei mai buni grimpeuri*" (*Gazeta Sporturilor,* 5 mai 1932)

[2] Legat fără îndoială de accidentul lui Rafail, N. Dimitriu nota peste ani următoarele: „*Fără teama de a greşi, afirmăm că scoaterea unei găleţi dintr-o fîntînă este o adevărată artă, faţă de modul cum unii din aşa-zişii noştri alpinişti mînuiesc* [...] *frînghia* [...] *Cea mai uşoară alunecare a celui legat, exercită asupra tovarăşului care «asigură» (comic termen!) atracţia unui veritabil magnet. În cele mai multe cazuri, «liderul» găseşte aproape subit, printre vastele lui cunoştinţe tehnice, soluţia fericită de a se degaja de această neplăcută... chemare. Abandonează pur şi simplu frînghia! De ce s-ar recunoaşte că numai datorită acestui minunat detaliu tehnic el reuşeşte de cele mai multe ori să salveze cel puţin jumătate din numărul caravanei de... doi.*" (*Buletinul Alpin,* „Tehnica alpină la noi").

Asupra aceluiaşi eveniment s-a pronunţat, mai puţin fericit, şi I.I.-Dunăreanu: „*Atragem atenţia celor care ţin frînghia că sînt obligaţi să-şi lege capătul de sus de mijlocul lor pentru ca la o eventuală alunecare a frînghiei în jos (efect al unui şoc provocat de un imprudent), cel ce vine pe frînghie să nu cadă victima imprudenţei lui, ci să se poată opri din cădere. Cei care au urcat Valea Seacă a Caraimanului şi au fost impresionaţi de Crucea lui Rafael, să afle că aşa a murit acest nefericit alpinist"* (*Bucegii şi Piatra Craiului,* p.17).

dentatului a fost găsit la confluenţa cu Vîlcelul Mortului; în acel loc, aflat departe de Brîul lui Rafail, pot sfîrşi însă doar căderi din prima săritoare a Hornurilor (care, datorită dificultăţii ei, mai mult ca sigur nu i-a tentat pe Ghica şi ceilalţi) ori de pe faţa din dreapta acesteia[1].

Cum era de aşteptat, accidentul a produs o vie emoţie printre alpiniştii epocii. Critici vehemente l-au vizat pe cel care îl „asigurase" pe Rafail şi în general pe toţii nechemaţii aventurîndu-se în munte. Datorită lor, remarca I. Săvescu, pe văile Bucegilor se înregistraseră, numai în ultimii doi ani, „şase morţi şi două duzini de răniţi". Dîndu-şi seama că nu putea fi interzis oamenilor accesul în abrupt şi că de fapt marele duşman îl constituia lipsa de pregătire în domeniu, Nae Dimitriu a propus organizarea unor ascensiuni gradate, deschise oricărui amator. Tot Di-

[1] „*Cu ocazia unei ascensiuni întreprinse de un grup de turişti în masivul Bucegilor duminică 7 sept., s-a întîmplat un accident cu urmări fatale* [...] *Nepregătiţi atît fiziceşte cît şi moraliceşte, aceşti turişti au încercat să escaladeze una din cele mai grele văi ale abruptului prahovean, Valea Seacă a Caraimanului* [/] *Elevul de liceu Gheorghe Rafail din Bucureşti, fiind obosit şi nemaiputînd urma pe camarazii săi, s-a încrezut în ceilalţi care i-au promis că-l vor trage cu frînghia peste imensele prăpastii ale acestei văi.* [/] *Fatalitatea a voit că frînghia să scape la un moment dat şi cel care era susţinut a căzut cu capul în jos, peste 100 metri, sub confluenţa văii Zangurului cu Vîlcelul Mortului* (sic)[/] *Moartea i-a fost fulgerătoare; cu o rană adîncă în cap şi cu mîinile rupte fost găsit de un alt grup de turişti într-o băltoacă de sînge, iar echipamentul lui, bidon, sac, baston pălărie, aparat fotografic împrăştiate pe o rază de circa 20 de metri.* [/] *După trei zile a fost scos cu greu din această prăpastie şi transportat la primăria din Buşteni pentru facerea cercetărilor."* (*Universul*, 12 septembrie 1930)

În *Gazeta Sporturilor*, Ion Săvescu face afirmaţii trădînd sursa comună cu cele de mai sus, precizînd în plus că se afla în momentul tragediei la Crucea Caraiman. Zisele sale sînt însă grav compromise de pretenţia: „*Turişti care urcau V. Albă auzind ţipete în Val. Seacă au trecut creasta în grabă..."* (pentru care nu va scăpa de sarcasmul lui Nae Dimitriu nici peste şapte ani – *Buletinul Alpin*, nr. 1/1937).

Intuim însă în aceste relatări de presă şi ceva adevăr, care ne fac să credem la oarecare distanţă în aval se aflau realmente şi alţi turişti (erau două zile de sărbătoare, pe o vreme propice asaltului rutelor dificile); aceştia au găsit primii mortul şi au intrat apoi în contact sonor cu cei aflaţi la Cruce, furnizîndu-le prime detalii, completate ulterior cu informaţiile primite de la autorităţi. Tot aceştia şi nu tovarăşii lui Rafal – puţin tentaţi să coboare Hornurile – vor fi acoperit şi cadavrul cu o pătură.

mitriu, cunoscînd importanţa antrenamentului în căţărătură, invita alpiniştii bucureşteni, zilnic între orele 18 și 19,30, în zona dealului Mitropoliei, la „exerciţii pentru suflu”[1].

Pentru a atrage atenţia că nu orice om care a parcurs o vale poate fi şi un bun conducător de echipă, în stare să limiteze la minimum pericolele ivite în cursul unei deplasări în abrupt, Virgil Ioan publică în aceeaşi perioadă (sub pseudonimul „Vian”) un „clasament”. Într-o prima grupă, a alpiniştilor experimentaţi, erau enumeraţi, în ordinea autorului: Cristache Dedula, Nicolae Dimitriu, Eugen Stoian, Filică Pascu, Mircea Chernbach, Radu şi Serban Ţiţeica, Virgil Ioan, Gogu Georgescu, Horia Taflan, Const. Stoenescu, Alexandru şi Titu Evolceanu, Rigu Constantinescu, Mircea Badea, Nicolae Comănescu, Vasile Căpăţînă, I. Giuvelca, Ion Mircan, căpitan Ilie Radu, Ion Beju, Ion Cantuniari şi, dintre femei, Mutzi Geresch.

Un al doilea grup valoric reunea, în viziunea aceluiaşi Virgil Ioan, alpinişti care suiseră două-trei văi, uneori conduşi de călăuze: Dem Stoenescu, Walter Muston, Puiu Panaitescu, Const. Țico, I. Carabaşu, D. Ionescu-Crânguri, Paul Creţoiu, G. Naftali, Breazu, N. Bălan, Gh. Frim, Gh. Mortzun, Canella, Gh. Vasilescu, Ion Săvescu, Gh. Popescu-Cîmpina, Albert Nacht, B. Vespremeanu, Gh. Colfescu, Ilie Rosimil, Jean Jahrinay, iar dintre femei Olga Geresch, surorile Lory şi Grete Klein, prof. Fakler-Sighişoara, Didina Ioan şi Mimi Cristofor. Cum era de aşteptat, mulţi au contestat această ierarhie, motiv pentru care publicaţia gazdă s-a grăbit să precizeze că ea „pleacă de la simple impresii personale”, nefiind „desăvîrşit”. Cu toate acestea, „clasamentul” în chestiune nu era departe de realitatea momentului[2].

---

[1] Iniţiativa este de lăudat, dar sigur pe experienţa sa de montaniard, Dimitriu pare să fi uitat că avea în acel moment doar cîteva văi de abrupt la activ. Un nerealism similar îl împinge să considere în iarna 1930-31 că „*dacă mai vedem necesară aşezarea unor noi adăposturi în Bucegi, am da preferinţă punctului situat fie în apropierea stîncii lui Jilipeanu, de unde se desfăşoară cel mai impresionant peisaj din întregul ţinut, fie pe brîu, sub hornul Mare al Coştilelor şi în imediata apropiere a văilor cu caracter alpestru ale abruptului prahovean*” (*Educaţia Fizică*, ian.-mart. 1931). Aceasta deşi Nae Dimitriu pare să nu fi călcat pe atunci acele locuri.

[2] „...*Un clasament al lui Virgil Ioan – infinit mai senzaţional decît cel publicat anul trecut, care – după cum ştii – a stîrnit atîta scandal şi atîtea discuţii contradictorii.*

Prin 1927-28, din dorinţa de avea un sediu al grupului lor, Cristache Dedula şi prietenii săi de munte au luat legătură cu avocatul Cezar Pascu, organizatorul unui cămin cultural pe strada Rozelor din cartierul Izvor (mare parte a grupului locuia în zona Rahova-Uranus. Animatorul aşezământului le-a acordat găzduire, ba mai mult, le-a propus să iniţieze un ciclu de conferinţe publice despre turism. Este momentul în care acest grup de turişti găsește necesar să se constituie în „Asociaţia Excursioniştilor Români".

La îndemnul şi cu concursul aceluiaşi C. Pascu, este întocmit Actul constitutiv al A.E.R. (30 noiembrie 1928); tărăganîndu-se lucrurile, documentele ajung la tribunal peste doi ani, iar recunoaşterea judecătorească soseşte la 19 martie 1931.

> Între cei care s-au adresat publicului la clubul din strada Rozelor pot fi amintiţi Virgil Ioan (despre Valea Rinului, „cu proiecţiuni") şi Gh. Radovici (drumuri în Delta), în vreme ce Nae Dimitriu a conferenţiat despre „schimonosirile şi amputările limbii române", regretînd că numeroase locuri din Carpaţi poartă nume străine. Tot la sediu, s-a deschis în ianuarie 1930 o expoziţie de fotografii şi picturi cu subiect turistic, unde au expus Paul Arian, Nae Dimitriu, Cristache Dedula, Eugen Stoian, Ion Beju, Traian Belitoreanu şi alţii. În faţa unui public format în majoritate din liceeni, la cinematograful „Regal" a avut loc de

---

Acesta din urmă era să vadă lumina tiparului, dacă o întîmplare nu ar fi făcut sami cadă în mînă. Papagheorghe (unul din şefii de la Gazeta Sporturilor, n.n.) îl consulta tocmai la masa lui de lucru, cînd i-am făcut o vizită. Fără să mă las flatat de faptul că eram onorat la categoria I, împreună cu toţi partenerii mei de drum, i-am declarat categoric lui Papa că articolul este neserios, că gazeta nu poate decît să piardă din simpatii prin publicarea lui şi că mai presus de toate nu este posibil un atare clasament, fiindcă nu exista un criteriu de natură a conduce la concluziuni precise asupra valorii lui x sau y. Fără ezitări, Papa mi-a încredinţat articolul pe care-l păstrez în arhiva «raritătilor turistice» [...] *Dar trebuie să-ţi mărturisesc că ceea ce m-a făcut să reţin articolul pomenit a fost şi un motiv personal. S-a lansat de către anumiţi răuvoitori că tot ce se publică în rubrica „Turism" în gazetă este opera mea – sau, în tot cazul – este o materie sugerată de mine* [...] *A fi dat drumul clasamentului, care era produsul unei colaborări Stoian-Virgil, însemna a risca să-mi rupă oasele vreun grimpeur azvîrlit la categoria III fiindcă repet, toţi pleacă dela ideia că eu sugerez toate articolele din gazetă, deşi nenorocitul de mine, trec luni de zile şi nu dau gazetei un singur rînd*." (scrisoare Nae Dimitriu către Radu Ţiţeica, 27-28 ian. 1932)

asemenea o reprezentaţie pentru răspîndirea ideii de turism. În lipsa unei pelicule autohtone[1], s-au proiectat trei filme despre America de Sud. Pe acelaşi tarîm propagandistic, A.E.R. a editat în 1930 o broşură despre Valea Teleajenului (D. Ionescu-Crânguri) şi a marcat, în Piatra Craiului, drumul pe la „Lanţuri" şi apoi pînă în satul Peştera[2].

Pînă la jumătatea lunii iunie 1930 A.E.R. organizase excursii în Ciucaş, Bucegi, Piatra Mare şi Valea Doftanei, dar şi în locuri din apropierea Capitalei (Ţigăneşti, Căldăruşani, Pasărea şi Snagov). În aceeaşi vară, Ion Dumitrescu-Radu a condus în Piatra Craiului un grup format din Ion Şincan, Alex. Beldie, Olly Geresch, sublocot. Antoniu, Vivy Dedula (sora lui Cristache) şi alţii.

Frumuseţea Pietrei Craiului a condus la ideea amenajării unui adăpost al asociaţiei, la Vlăduşca. Pentru procurarea de fonduri a fost obţinută aprobarea Ministerului de Interne pentru vînzarea a cinci mii de vederi turistice. Asociaţia preconiza şi amenajarea barăcilor din Şaua Mare a Caraimanului[3], dar ambele proiecte au rămas fără rezultat.

Într-o asociaţie reunind un mare număr de personalităţi, exista, pe lîngă o merituoasă activitate pe teren, şi un revers al medaliei, care afecta unitatea grupării. În spiritul competivităţii cu orice preţ, au apărut şi aici disensiuni, pe care A.E.R. a reuşit o vreme să le surmonteze cu bine.Pătrunderea prin 1928 a unor membri A.E.R. în abruptul Bucegilor a inaugurat un nou teren de ciocnire a vanităţilor, situație din care alpinismul românesc a avut de cîştigat, dar nu şi coeziunea asociaţiei.

În mai 1930, Paul Arian, I. Salter, N. Alexandrescu, D. Ionescu-Crânguri, Paul Creţoiu şi alţii fondează „România Pitorească", asociaţie vizînd în principal turismul în munţii Ciucaş. Membrii ei fondatori au continuat să activeze şi în A.E.R.Mai închegată, nu fără să acuze şi ea cîteva convulsii[4], „România Pitorească" a fiinţat pînă la dizolvarea grupărilor turistice din 1948.

---

[1] Nu-i exclus ca această situaţie să fi dus la demersurile urmate de realizarea primei pelicule turistice româneşti.

[2] C. Dedula și prieteni de-ai săi (plus familiile) trăgeau în gazdă în satul Peștera

[3] Cf. *Gazetei Sporturilor*, 14 sept. 1932, unde aflăm şi despre eforturile asociaţiilor turistice C.F.R. şi Stadiul Român pe lîngă Eforia Spitalelor Civile, pentru dobîndirea unor locuri de construcţie în poienile Coştilei şi Cerbului.

[4] Vezi *Buletinul ATRP*, perioada 1940-41.

La începutul anului 1931, A.E.R. părea mai solidă că niciodată[1], stabilind un plan de ascensiuni estivale pe văi precum Alba, Gălbenele, Seaca din Caraiman şi Urzicii. Urma să continue şi ciclul de conferinţe turistice. După un drum pe Valea Albă (aprilie 1931) însă, fricţiunile dintre Dimitriu şi Dedula se acutizează[2].

Excursia trebuia să se desfăşoare pe ruta Valea Albă – Omul – Mălăieşti. În dimineaţa zilei de 11 aprilie, la locul convenit din Buşteni s-a adunat un numeros grup: Anton Socea, Tudor Constantinescu, Cristache Dedula, Ion Şincan, Alex. Beldie, Cécile Benkner[3], căpitan Raicu[4], Neagu Boerescu[5] Gh. Radovici, locot. Drăgoescu şi Petre Nistor. Mulţi dintre ei fusesera iarna pe munte, dar mai nimeni pe o vale de abrupt.

Stratul de zăpadă, gros încă din pădure, nu a afectat buna dispoziţie a participanţilor, fiecare glumind asupra modului în care-şi va petrece seara la cabană. Primele dificultăţi au apărut la traversarea spre „Verdeaţă". Dacă pe Munticel soarele mai răzbătea prin stratul de nori, în vale peisajul era dominat de un plafon plumburiu, ascunzînd în bună parte continuarea traseului. Aici, oamenii si-au montat colţarii, nu înainte ca Boerescu să propună cinci sticle de vin celui care-i va duce rucsacul pînă la Peştera. S-a ivit iute un amator.

În şir indian, a început ascensiunea văii. Zăpada, iniţial numai bună de urcat, a devenit mai sus cînd foarte tare, cînd acoperită de o pojghiţă de gheaţă sub care piciorul scăpa afund. Neobişnuiţi cu efortul, mare

---

[1] Adunarea generală A.E.R. din 29 ianuarie 1931 ales un nou comitet. Datorită obligaţiilor profesionale, Cristache Dedula a renunţat la postul de preşedinte, încredinţat avocatului Alexandru (Lică) Ionescu, în comitet mai figurînd Ion Carabaşu, Nae Dimitriu, Nicolae Alexandrescu, Iosif Salter şi C. Dedula. Întrunirea s-a încheiat cu o agapă în casa locotenentului Ticu Drăgoescu.

[2] O serioasă indispoziţie pare să-i fi produs lui Dimitriu faptul că Dedula a fost înaintea lui în escalada Hornurilor Văii Seci.

[3] Am respectat în cazul acestui nume grafia existentă în caietul de impresii de pe Degetul Roşu. Despre turele care au precedat moartea - de pneumonie - a Cécilei, scrie N. Baticu în *Amintirile unui alpinist.*

[4] Raicu era în acel moment campion de scrimă al României. În octombrie 1940 avea să conducă directoratul scrimă din Organizarea Sportului Românesc.

[5] Neagu Boerescu se ocupa de rubrica sport a ziarului *Universul*, iar prin 1930 era inspector general în Ministerul Muncii, Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale, serviciul Educaţiei Fizice şi Turismului.

parte din cei prezenţi au mers în ritm de melc. Spre obîrşie, panta a crescut, iar negurile au redus complet vizibilitatea, cu efecte asupra psihicului participanţilor. Aici, una din fete a leşinat; readusă în simţiri a continuat drumul, rucsacul ei fiind însă cărat de altcineva.

Ieşirea pe brîu către Cruce li s-a părut dificilă, calvarul urcuşului continuînd pe vale pînă la platou, unde s-a ajuns la orele 18. Din vîrful Caraimanului, Nae Dimitriu şi Olly Geresch, mai proaspeţi, au coborît pînă la barăcile din Şaua Mare, de unde au revenit cu vestea că acestea, pline cu zăpadă, sînt de nelocuit. Ca atare, prin ceaţă grupul a pornit spre Peştera. După o jumătate de oră de mers, a fost descoperit în zăpada un colţar, despre care se va dovedi curînd că fusese pierdut de un membru al grupului .

Se învîrtiseră în cerc[1]! A fost un moment greu. Unul din excursionişti a făcut o criză de nervi, ameninţînd cu pistolul pe cel considerat vinovat de prezenţa sa în acele locuri. În cele din urmă, graţie busolei oferită de unul dintre tineri, au putut răzbate pînă în şirul stîlpilor de marcaj de pe platou. Apoi, coborîrea spre Peştera a fost înlesnită de prietenii aflaţi la Peştera, care le semnalizau din depărtare direcţia cabanei, prin focuri aprinse şi descărcări de revolver.

După o masă bună (ciorbă caldă, vin fiert), unii din componenţii grupului s-au retras în paturile reţinute prin grija lui Dem Stoenescu, în vreme ce alţii au mai găsit puterea să treacă pe la Schit, Peştera şi cabana Padina, unde au petrecut alături de admiriştii lui Ion Gaiser. Poate şi din acest motiv, s-a renunţat în dimineaţa următoare la continuarea drumului către Omul şi Mălăieşti, coborîndu-se a treia zi pe drumul lui Butmăloi şi muchia Pietrei Arse.

După această excursie, în A.E.R. izbucnesc certuri, în urma cărora Dimitriu, Ion Săvescu, Dem Drăgoescu, Eugen Stoian, Al. Beldie şi Ion Şincan s-au retras din A.E.R., în vreme ce Olly Geresch, Petre Juster şi Gogu Georgescu şi-au retras cererile de înscriere[2].

---

[1] Alex. Beldie a ţinut să ne precizeze că piciorul stîng al omului este cu unu-doi milimetri mai scurt decît celălalt, motiv pentru care, la mers în teren fără repere, se deviază imperceptibil către stînga, ceea ce duce, pe distanţe mari, la un adevărat mers circular. În aceeaşi zonă, fenomenul fusese constatat (cu neplăcerea de rigoare) şi de către echipa Parhon-Bălan.

[2] *Gazeta Sporturilor*, 21 mai 1931.

În aceeaşi perioadă A.E.R. a mai primit cîteva lovituri:

1) În condiţiile crizei economice, Cesar Pascu nu s-a mai putut susţine sediul din strada Rozelor.
2) Mulţi dintre membrii de frunte ai grupului au atins vîrsta la care alpinistul, pe fondul unei oarecari scăderi a vitalităţii, îşi reduce ieşirile pe munte, dedicîndu-se în principal familiei şi obligaţiilor profesionale. Puţini surmontează acest obstacol.
3) Animatorul principal al grupului, Cristache Dedula, este nevoit să lipsească o mare parte a anului din ţară (avea să atingă în diplomație la rangul de consul).

A.E.R. a reuşit cu greu să depăşească aceste şocuri[1], din care a ieşit mult slăbită, contînd de acum doar pe apropiaţii lui C. Dedula. Chiar şi în atari condiţii, gruparea a continuat să viseze frumos, proiectînd transformarea barăcilor din Şaua Mare a Caraimanului într-o cabană. S-au ţinut în continuare şi taberele de vară în Piatra Craiului (iniţiate la 1929)[2].

Temîndu-ne de o oarecare exagerare (deloc rară în cercurile turistice), iniţial am tratat cu rezerve afirmaţia lui C. Dedula că a lucrat la o hartă a Pietrei Craiului, pe care nu a apucat să o isprăvească. Despre cercetările întreprinse de C. Dedula în Piatra Craiului amintește însă *Buletinul Alpin* (nr. 1/1933), cît şi unul dintre însoţitorii săi în excursii ("*căpitanul taberei* [...] *se opreşte din loc şi arătînd cu mî-*

[1] Contrar aşteptărilor, Dimitriu şi Dedula nu şi-au purtat multă vreme pică ("Unele din certurile noastre de atunci erau urmare şi a unui trai lipsit de griji", credea Alex. Beldie). În primul număr al *Buletinului Alpin,* Dedula semnează un articol, iar Nae Dimitriu inserează o notă despre activitatea A.E.R. în Piatra Craiului. În 1937, Dedula se înscrie în C.A.R. (membru fondator chiar, dar astfel de proclamări erau mai degrabă un mod de a obţine fonduri), iar peste un an figurează între conducătorii de colective al acestei asociaţii.

[2] Cartierul general al acestor tabere se afla în satul Peştera, într-o casă închiriată (aparţinînd localnicului Ion Moşu), unde rămîneau de obicei soţiile şi copii. Campingul propriu-zis era amplasat în Poiana Vlăduşca, unde se monta un cort de 20 de persoane, de tipul celor aduse în ţară la vremea primului război, grele (30 kg) dar complet impermeabile. Între participanţii la aceste tabere: Toni Socea, Tudor Constantinescu, fraţii Damian, Ion Carabaşu, D. Ionescu-Crânguri, Popovici şi fraţii Tincu.

na diverse locuri, pronunţă nume de tăpşanuri sau colţi pline de toată gingăşia"[1]).

Membri ai A.E.R. au reuşit şi cîteva ture notabile (între care Valea Seacă a Caraimanului, iarna), inferioare totuşi celor reuşite de grupul Nae Dimitriu.În 1934 întîlnim semnătura preşedintelui A.E.R. pe actul constitutiv al Federaţiei Societăţilor de Turism din România, dar după acest an asociaţia pare să fi avut o existenţă pur fictivă[2]

IV

Spre deosebire de alţii, părăsind şi înfiinţînd asociaţii doar a-şi satisface orgoliul unui post de conducere, Nae Dimitriu, plecat din A.E.R., nu s-a grăbit să înfiinţeze o nouă „ciupercă" (expresia aparţine unui contemporan). Membru al Turingului (chiar dacă restant uneori cu plata cotizaţiei), Dimitriu dorea să creeze sub auspiciile acestuia o secţie pur alpină. Cum Mihai Haret nu agrea o asemenea iniţiativă, avocatul, nu prea luat în seamă în T.C.R., a renunţat la proiect, dedicîndu-şi întreaga energie activităţii de teren.

Între altele, Nae Dimitriu îşi conduce în iunie 1931 prietenii (Alex. Beldie, Ion Şincan, Olly Geresch şi Petre Nistor) pe Valea Gălbenelelor. Faptul că Dimitriu mai fusese prin zonă i-a scutit pe participanţi de riscurile pătrunderii prea timpurii în fir (barat în porţiunea inferioară de obstacole incomode). Plecaţi la ora 5 în Buşteni, au intrat în vale prin şaua de la cota 1750, urmînd apoi firul secundar (2 ore). Pe aici, Nae Dimitriu voia să evite săritorile din valea principală, în care s-a pătruns ceva mai sus (probabil prin ceea ce e numit azi Hornul dintre fire), în dreptul unui balcon cu jnepeni. Şi acest grup îşi aţinteşte fascinat privirile asupra „peretelui de patru sute de metri" aflat

[1] *Gazeta Sporturilor*, 13 august 1931.

[2] În 1937 Cristache Dedula conduce secţia turistică din „A.C.T." (Asociația Creștină a Tinerilor / YMCA?), organizînd ascensiuni în abruptul Bucegilor (cf. *Gazeta Sporturilor*, 7 februarie 1938).

pe dreapta văii. Prin strunga Gălbenelelor s-a trecut apoi în Valea Scoruşilor, pe care au urcat la platou (aici Dimitriu a ţinut să atribuie celui mai tînăr însoţitor titlul de „admirabil mergător"). La orele 14, pe un vînt puternic, grupul trece pragul casei Omul.

Un important moment în cariera alpină a lui Nae Dimitriu a constituit-o reîntîlnirea, în vara anului 1931, cu Radu Ţiţeica. Cei doi se cunoscuseră cu ani înainte, în tribuna unui teren de rugby, pe cînd şeful turistic al „Sportului Studenţesc" arăta unor cunoscuţi fotografii făcute în timpul excursiilor pe creasta Meridionalilor. Deşi de atunci se văzuseră de mai multe ori (dovadă „itinerariile grele" Valea Rea şi „Faţa Bucşoiului", în *Buletinul ONEF,* ian.-martie 1931), pînă în 1931 nu întreprinseseră împreună vreun drum pe munte. În august acel an, reîntîlnindu-se, la Casa Peştera, au realizat că îi uneşte pasiunea comună pentru frumuseţile abruptului. Prin urmare, Radu Ţiţeica l-a condus pe Dimitriu (şi tovarăşul acestuia, Ion Şincan) într-o tură prin Poiana Mălinului–văile Seacă şi Ţapului–Brîul Mare. Încîntat, Dimitriu a revenit la scurtă vreme în zonă, străbătînd (în grup cu Şincan, Beldie ş.a.) Brîul Mare al Coştilei între Hornul Mare şi Valea Priponului, respectiv Valea Colţilor şi porţiunea superioară a „Firului Vertical al Gălbenelelor" (însoţit de Şincan şi Al. Beldie[1]).

> În decembrie 1929, aflat pe Valea Gălbenelelor, „nu am ajuns sub horn, ceaţa se lăsase pînă în marginea abisului, aşa că n-am avut posibilitatea, şi nici nu intenţionam dealtfel, să privesc acest fir".
> De „Firul propriu-zis al Gălbinelelor", Dimitriu nu pomeneşte nici în urma ascensiunii pe Gălbenele din 27 iunie 1931 (cînd a avut vizibilitate suficientă pentru a observa peretele văii), de unde concluzia că îl considera absolut inaccesibil. Această opinie şi-o schimbă însă curînd, pare-se la ştirea pătrunderii în aceste locuri a echipei Comănescu-Parhon. Încercînd să le calce pe urme, dar neavînd ştiinţă de lesnicioasa variantă prin Brîul Strungii, Dimitriu a evitat cu destulă

[1]Şincan şi Beldie încercaseră să urce cu cîteva săptămîni înainte Valea Colţilor, dar interpretînd greşit harta Ţiţeica nu au ieşit în şaua Poieniţei ci au continuat urcuşul Vîlcelului Poieniţei. Cu destule eforturi au ieşit în Şaua Măgarului, unde au realizat eroarea comisă. Pe Valea Colţilor nemaiavînd curaj să meargă, s-au întors cu emoţii pe unde urcaseră.

greutate, probabil prin preajma vîlcelului Fisurii Gălbenelelor, partea inferioară a Firului Vertical [1].

Stimulat de aceste reuşite, Nae Dimitriu îl solicită pe Eugen Stoian, în septembrie 1931, să meargă împreună pe Valea Coştilei. A fost urmat în mare itinerariul parcurs de Stoian cu doi ani înainte[2]. Imediat după tură, Nae Dimitriu declara (în glumă?) turiştilor prezenţi la Casa Omul: „Nu aş sfătui mamele să-şi lase copiii pe-acolo"[3].

---

[1] În mod neaşteptat, descrierea pe care N. Dimitriu o publică după această excursie este mai mult decît neclară: „*Înclinaţia ca şi săritorile* [...] *fac că ascensiunea continuă pe fir să fie imposibilă. Aşa fiind, de la punctul de confluenţă se vor urma circa 100 m. feţele stîncoase şi brînele din dreapta firului (cum urcăm) după care se poate intra pe ele* (sic)*. Marile săritori pot fi evitate ieşindu-se din fir, escalada urmînd faţa muntelui. După o oră şi jumătate de mers se ajunge la Brîul Mare*" (*Educaţia Fizică*, apr. 1932). Abia în iunie 1933 (*Buletinul Alpin*) va scrie Dimitriu clar că din firul principal al Gălbenelelor, la cota 2210, se poate traversa pe Brîul Strungii în Hornul Coamei.

[2] Radu Ţiţeica, Eugen Stoian şi ceilalţi fuseseră obligaţi la ocol aici de „marea săritoare situată în punctul unde valea are o uşoară orientare către sud-est (altitudine aproximativ 1700 mtr)" (*Educaţia Fizică*, nov. 1931), deci prima din cele două săritori mai dificile ale canionului. Cel dintîi despre care se ştie că a depăşit direct acest punct este Gheorghe Frim: „*încercarea este dificilă, dată fiind înălţimea acestui prim obstacol greu, lipsit aproape complet de prize*" (N. Dimitriu în *Buletinul Alpin*, nr. 1-2/1933). Nu ştim dacă Frim a trecut frontal şi a doua săritoare, marcată de o surplombă.

[3] Declarate nouă de C.C. Parhon.

În context, Alex. Beldie scrie: „*Într-o zi din toamna anului 1932, la cabana de pe vîrful Omu, atenţia mi-a fost atrasă de doi turişti mai vîrstnici decît mine, neobişnuiţi la port şi vorbire; aveau saci de spate mici, piolete şi o frînghie, şi tot sporoväiau despre ascensiunea făcută; am surprins termeni prea puţin familiari mie: săritoare... surplombă... horn... prize... ramonaj. Am înţeles pînă la urmă că escaladaseră Valea Coştilei* [...] *M-am apropiat sfios şi am intrat în vorbă. Aşa l-am cunoscut pe* [...] *Nae Dimitriu.*" Pasajul, de o poezie indiscutabilă, trădează scăpări de memorie însă: a) viitorul botanist îl știa pe Dimitriu cel puţin din aprilie 1931 (Valea Albă); b) o eventuală ascensiune Stoian-Dimitriu, pe Valea Coştilei, în intervalul decembrie 1929 (cînd avocatul pătrunde întîia oară în abrupt) – aprilie 1931 nu este consemnată în presă, cum este cazul celei din septembrie 1931.

Este posibil ca scena descrisă de Al. Beldie să fi avut realmente loc în urma unui eşec pe Valea Coştilei (septembrie 1929), raportat însă în culori ceva mai luminoase „mazetelor" (etichetă umană depreciativă, în epocă) de la casa Omul.

Pe Valea Coştilei[1] N. Dimitriu se încumetă să meargă şi iarna. Ascensiunea are loc la 27 decembrie 1931, în formaţia Dimitriu-Beldie-Belitoreanu-Şincan, cînd, datorită zăpezii abundente, s-au făcut cinci ore pînă la nivelul actualului refugiu, dar nici trei pe vale pînă la platou. Menţiune: s-a urcat Vîlcelul de sub Perete, ce „părea mai convenabil", iar apoi, prin traversare la stînga pe nişte brîuri înguste, s-a trecut în firul principal, apoi pe coama din dreapta acestuia.

Comportamentul tovarăşilor de tură:

"Şincan a fost excelent [...] *Beldie de asemeni foarte bun. Belitoreanu, deşi bun mergător, la zăpada însă merge mai greu; totuşi este un admirabil tovarăş de drum* [...] *Gogu n-a mers. Şi-a irosit energia într-un mod mai puţin turistic, din cîte ştiu, în compania unei silfide (sau* sifilide*, cum vrei)*".

Nu lipsite de interes sînt ecourile acestei excursii:

a) în sufletul unuia dintre participanţi:

„*Coştila ca şi Gălbinelele* [...] *sînt mult mai uşoare, ca ascensiune propriu-zisă, decît în timpul verii, dacă, evident, se face abstracţie de „micile suprize" ce le pot rezerva fie o alunecare, fie slaba rezistenţă a zăpezii, care nu în toate punctele prezintă aderenţă suficientă.*
Altfel mersul e admirabil. Simţi cum cîştigi, cu fiecare pas, în înălţime. [...] *E o nebunie să te hazardezi ore în şir pe Mălăieşti-Tache Ionescu, rută frumoasă, dar interminabilă, pe, ferească-mă sfîntul, V. Cerbului sau Urlători, cînd văile directe Coştila, Gălbenele, Mălin, cu excepţia eforturilor din pădure şi a pericolelor care cu un mers precaut pot fi evitate, oferă cea mai desăvîrşită rută pentru a atinge platoul* [...] *Secretul vitezei* [...] *Frigul nu-ţi dă posibilitatea să «ştăbuieşti» prea mult. Un avantaj. Tot el însă face dificultăţi mîinilor, fotografului mai ales, cînd acesta are un aparat greu de mînuit (iată de ce nu-ţi pot trimite fotografii şi regret mult fiindcă am avut peisaje ideale.*" (5 iulie 1932)

[1] Iniţial, Dimitriu grafiază „Coştilelor", la care va renunţa: „*...Coştilei (hai să-ţi fac plăcerea – Coştilei (deşi găseam mai muzicală denumirea „Coştilelor", „Gălbinelelor" decît Coştilei, Gălbinelului etc."* (scrisoare 26-27 ian. 1932). Nu ştim dacă R. Ţiţeica a intervenit pe lîngă Nae Dimitriu şi în privinţa corectării formei „Gălbinelelor", la care acesta, din motive ţinînd probabil de muzicalitatea pomenită mai sus, nu a renunţat niciodată, popularizînd-o ori de cîte ori a avut ocazia.

În consecinţă, un optimism fără limite caracterizează proiectele lui Nae Dimitriu din această epocă:

“Mă întrebi de firul vertical al Gălbinelelor [...] *Este, pe o zăpadă ceva mai consistentă, accesibil. Panta lui, după cîte ştiu, variază între 50-70 gr. aşa că cu o pereche de colţari buni şi cu ignorarea unei eventuale perfidii a zăpezii* [...] *cred că este chiar mai uşor că în timpul verii, mai ales că durata ascensiunii n-ar depăşi o jumatate de oră* [...] *Repet, e uluitoare viteza cu care treci peste o regiune în timpul iernii şi pe o zăpada bună*[...] *Poate – zic poate, fiindcă* [...] *totul depinde de ce bani voi avea în februarie – să fac V. Seacă...”* (scrisoare 27-28 ianuarie 1932)

b) în conştiinţa opiniei publice turistice:

“*Sistema o cunoşti. Înainte de a încerca ceva greu, încep pronosticurile binevoitorilor. «Îl ia dracu», «Îşi lasă oasele pe acolo» etc. După ce încercarea n-a dat rezultate tragice: «Vf. cu Dor e mai dificil», «Urlătorile, un infern», «Piatra Arsă, mortală» şi iar etc.”*
“La ora 6 ne făceam apariţia la Peştera. Am fost întîmpinat, mărturisesc, cu oarecare surprindere de către vîrforiştii în cipici, curioşi să ştie cum a ieşit încercarea noastră. Unii întrebaseră cîteva minute înaintea sosirii noastre «Dar ăia de pe Coştila ce s-or fi făcut?» «Mari caraghioşi!» Ajunşi intacţi şi dispuşi să bem un vin cald, am lăsat tuturor impresia (afirmaţia cîtorva dintre peştereni: „parcă veniţi de la Admir – din Padina”) că Coştila este... foarte uşoară. Şi atunci limbile s-au dezmorţit. Pînă atunci toţi afirmau, îţi dau cuvîntul meu, că între Vîrful cu Dor şi Coştila vor prefera oricum să urce pe Coştila.” (scrisori către R. Ţiţeica, 1932)

c)în presa vremii:

În *Gazeta Sporturilor* citim, înaintea Crăciunului 1931, că Nae Dimitriu, Belitoreanu, Beldie şi Şincan intenţionau să urce Gălbenelele (“*considerată grea vara, aproape imposibilă iarna*”). Ştirea, publicată şi de *Universul*, a fost luată de bună, iar faptul că echipa în cauză a suit finalmente Valea Coştilei nu i-a afectat credibilitatea, născînd doar bănuiala (lui R. Ţiţeica de pildă) că „*la schimbarea itinerariilor au avut loc discuţii multiple şi savuroase*”.
Or: „*La Gazeta Sporturilor, într-o dimineaţă, secretarul de redacţie aleraga disperat după materie. Apare Virgil Ioan, i se solicită cîteva rînduri.*

Generos, se aşează la masa de lucru şi începe. Auzise că făceam o vale, nu ştia care anume. După un moment de ezitare, se hotărî pentru Gălbinele. În articol se mai vorbea de diverşi cîmpineni şi braşoveni, pe care Virgil, cu fantezia să neîntrecută, îi plasase pe diverse văi şi poteci, aşa cum aranjezi nişte soldaţi de plumb. Şi aşa [...] *am aflat că Stoenescu [...] este la Casa Peştera (nenorocitul, se zbătea cu cîteva sute de cambii trimise la scontul B*[ăn]*cii Naţionale)* [...]
Neagu Boerescu, unicul redactor al cronicii turistice din „Universul", luînd de bune informaţiile din Gazetă, s-a grăbit să le insereze în acest ziar, cu o uşoară modificare a textului. Si de aci consecinţele. Toată lumea revoltată de inexactităţile strecurate în ambele cronici [...] *Ne-am propus de la început Coştila şi ceea ce ne-am propus am făcut...*" (5 iulie 1932)[1]

În 1930-32, ca urmare a succeselor sale în căţărătură, Nae Dimitriu începe să trateze turiştii obişnuiţi drept „mazete", „săpători de şanţuri alpine", „vîrforişti" etc. Ca şi cum aceasta nu era de ajuns pentru stîrnirea unor numeroase antipatii, Dimitriu îl priveşte altfel şi pe idolul teceriştilor.

„Cînd vine cineva de la Peştera, trebuie să-ţi aducă noutăţi care te dezgustă. Între altele, mi s-a spus că amicul Dem. Stoenescu [...] *mă înjură. În treacăt adaog, acest superb exemplar turistic a înregistrat o mare performanţă: a urcat pe zăpadă la Schill!! Cauza «simpatiei» ce-l leagă de mine constă în aceea că şeful suprem al turismului la noi, în speţă deliciosul «cîrciumar alpin», dl. M. Haret, nu prea-mi inspiră mare respect pentru ale sale cunoştinţe de geograf alpin (ce meserie o fi şi asta? Ştiu că un geograf abordează orice probleme* [:] *munte, mare, cîmpie etc. Altfel ar însemna că într-o bună zi să auzim de meserii şi mai dihaie... «Geograf de deal», «geograf de cîmp»,*

[1] Preveniţi asupra naturii informaţiilor apărute în *Gazeta Sporturilor* la sfîrşitul lunii decembrie 1931, dăm totuşi crezare scriselor aceluiaşi ziar din 5 ianuarie 1932, cînd între vizitatorii Casei Peştera, de Sărbători, erau amintiţi: domnişoarele Cristofor, Greta Klein, Focşăneanu, I. Nistor, I. Petrescu, Einhorn ("*Keinhorn, că nu a urcat în viaţa lui un horn!*" îşi permitea - în epocă - Nae Dimitriu jocuri de cuvinte pe seama acestuia) şi Walter (via Sinaia); Const. Iliescu, Toma Boerescu, A. Hertz şi Mircea Komarnicky (porniţi din Buşteni). Pe schiuri, au coborît atunci în Valea Ialomiţei Mutzi şi Olly Geresch (de la Vîrful cu Dor) şi un grup de braşoveni (prin Mălăieşti-Omul).

«geograf de baltă» [...]*) Şi cum poate să mă uluiască un om cu vastele sale cunoştinţe cînd:*
1. Ca turist propriu zis este o mazetă.
2. Ca geograf alpin, nepunînd măcar o curbă de nivel pe o oarecare hartă, îşi instalează în schimb cu îndrăzneală numele înaintea acelora care au lucrat realmente la realizarea lor (Ba are şi el o contribuţie toponimică, foarte preţioasă: Creasta Viilor Senzaţii*!!!).*
3. Şi apoi îndrăzneala cu care a emis acea inegalabilă prostie: «În aprilie zăpada pe munte este de culoare cenuşie» crezînd că debitează o părere într-adevăr savantă şi în repetate rînduri verificată (oare?) nu mi-a dat oare dreptul să-i răspund... «Da! Pînă la altitudinea unde cunoaşteţi dv. muntele în aprilie, zăpada este într-adevăr... gris!» Iată cauza pentru care numele «N. Dim.» a devenit odios oricărui touring-man, care se prosternează respectuos, la picioarele sphynxului alpin cu mustăţi de cîrnăţar" (scrisoare către R. Ţiţeica, 5 mai 1932).

Paradoxal, nu mai departe de primele luni ale anului 1931, Dimitriu scria elogios despre Turing-Club şi preşedintele acestuia[1]. Modificarea de apreciere pare să survină după tura montană din acelaşi an cu Radu Ţiţeica:

„*Un autentic descendent din Whymper a fost recent surprins în flagrant delict de... warappe, pe una din văile Bucegilor. Gurile rele spun că în această ipostază, nefericitul turist şi-a concretizat curajul de aşa manieră, încît a lăsat impresiunea fermă că este un pasionat consumator al unei ape de un efect foarte violent, care-i poartă şi numele*["Păcura Haret"]" [2]

Nici colaborarea, în aceeaşi vreme, a lui Nae Dimitriu cu alţi semeni nu este lipsită de asperităţi, de pildă în Buletinul ONEF, unde avocatul

[1] „*Excelenta lucrare a d-lui Mihai Haret În munţii Sinaei, Rucărului şi Branului care a constituit un prim şi desăvîrşit îndreptar pentru quasi-unanimitatea turiştilor din ultimii 15 ani*" (*Buletinul ONEF*, ian.-martie 1931); în aceeaşi revistă, cu un an înainte (iunie 1930), vorbea de asemeni despre „*cea mai puternică formaţie turistică din ţară, Turing Clubul României*". Ulterior, după o altă piruetă, N. Dimitriu expedia primului tecerist „*un sincer omagiu*" (*Buletinul Alpin*, „Touring-Clubul României în 1936").
[2] *Gazeta Sporturilor*. Sub influenţa lui Dimitriu fără îndoială, şi Virgil Ioan ajunge să întrebe: „D*e ce i-or fi zis aşa?*" (Crestei Viilor Senzaţii) (*Idem*, 8 august 1932).

semnează articolele: „Bucegii; aspecte, itinerarii, adăposturi” (ian.-martie 1931), „Văi alpestre în Bucegi” (văile Seacă din Caraiman şi Coştilei, noiembrie 1931) şi „Văi şi brîuri din Bucegi (Gălbenele, Scoruşi, Seacă a Coştilei, Ţapului şi Brîul Mare al Coştilei, aprilie 1932), cu schiţe care au la bază reprezentările lui Radu Ţiţeica[1].

> “*Sînt aşa de furios de* (Buletinul, n.n.) *ONEF... Am dat acum două luni la Onef Coştila şi Seaca. Secretarul de redacţie – un «om căpitan» oarecare, considerîndu-se şi literat, s-a apucat să-mi corecteze articolul. Iată o mostră* [...] *Respectasem acea «consecuţie a timpurilor» pe care «don căpitan» pare-se că o ignorează* [...] *Sînt consternat! Tot articolul mi l-a modificat conform exemplului de mai sus. Inutil să-l mai înjur, m-a distrus. Pentru* Buletin *am pregătit (şi-l voi da pentru publicare numai după ce don căpitan*[2] *mă va asigura c-o s-o lase mai moale cu ortografia română) Gălbinele, Seaca (Coştila) şi V.Ţapului – porţiunea parcursă şi Brîna Mare* [...] *Articolul Coştila-Seaca, deşi speram să cuprindă 5-6 pagini de revistă (a se înmulţi cu lei 300) a intrat în (leşin !!) 2 pagini şi jumătate, fiindcă acelaşi căpitan a găsit că un articol scris cu corp cît mai mic (corp 18 !!) este mai elegant. Elegant, dar minuscul! Ca şi onorariul, mama lui de cazon literat. 600 de lei un articol de peste două mii (2 000) de cuvinte reprezintă 14 000 de metri parcurşi şi aproape 3 000 m diferenţă de nivel. După cum vezi, 4 centime metrul liniar parcurs descris, 20 de centime metrul de activitate, 30 de centime cuvîntul! Monstruozitate! Păi să nu le fac o peltea* [...] *şi să le întind o frază pînă o capăta sunetul celei mai subţiri corzi de vioară?...”* (scrisoare către R. Ţiţeica, 27-28 ianuarie 1932)

Asemenea neînţelegeri îl fac pe Nae Dimitriu să-şi dorească „o publicaţie turistică lunară, la care ar rămîne să totalizeze toate datele cunoscute de noi asupra drumurilor grele [...] Şi după fiecare întreprindere, pu-

[1] „*Te vei supăra, bănuiesc, că am speculat un fragment din policopiata hartă a clinului Coştilei... Este prea bună şi mult prea necesară* [...] *ca să nu mă fi tentat reproducerea ei în parte.*” (scrisoare fără dată, probabil în iarna 1931-32).

[2] Se prea poate să fie vorba de Ioan Dimăncescu (animatorul asociației sportive „Peleș”, dar și al cercetășiei), numit în 1928 redactor-șef al publicației.

blicarea unei serii de articole, fără nume[1], fără ditirambe, ca articole tehnice pur şi simplu". Tot acum, Dimitriu visează şi la un *Alpin-Club*,

> „*...a cărui realizare n-o văd decît atunci cînd vom fi regrupaţi... Ideea înjghebării unei grupări de buni tovarăşi de drum – şi m-au obsedat întotdeauna calităţile sufleteşti ale componenţilor, cu mult mai importante (pînă la un punct) decît posibilităţile lor fizice – n-am abandonat-o... Dar cu cine s-o fac ?* [...] *Astăzi grupul s-ar reduce la 5-6 persoane*[2] *şi ar fi ridicol de mic.Din acesta n-ar putea să facă parte decît persoane care ar activa efectiv; micii intriganţi, oamenii cu veleităţi, indivizii care comentează ani de zile o întreprindere decîteva ore cred că n-au ce căuta într-o astfel de grupare.*
> *Şi apoi statutele, şedinţele, programele de activitate, alegerile etc. ar fi noţiuni inexistente în gruparea ce am proiectat. Totul s-ar reduce la o singura întrevedere a membrilor, săptămînal, iar în rest numai activitate pe teren."*

Paralel micului grup Dimitriu, se remarcă şi Nicolae Comănescu (n. 5 august 1907). La 18 ani, acesta făcuse deja cunoştinţă cu Bucegii, Piatra Craiului şi Făgăraşul, dar avea să apară mai rar în paginile publicaţiilor decît Nae Dimitriu[3]de pildă. Nu ştim, exceptînd Valea Morarului, ce tra-

---

[1]Această optică, reacţie la cultul lui M. Haret din T.C.R., a făcut ca în *Buletinul Alpin* enumerarea componenţilor unei echipe să se facă în ordine alfabetică, fără menţiunea capului de coardă, sistem care „*a dat loc* [...] *la incorectitudini*" (N. Baticu, *Amintirile unui alpinist*, p. 98).

[2] „*Dintre fraţi nu văd decît pe Gogu* (Georgescu, n.n.)*, Şincan, Beldie, Belitoreanu, care ar putea să figureze în grup. Stoian e neîndoios bun, însă acum fiind căsătorit, orice proiect al său rămîne nefăptuit. Ceilalţi n-ar activa*."

[3] Se pare că N. Comănescu nu stăpînea condeiul cu uşurinţa lui Nae Dimitriu. Acesta din urmă a refăcut materialul despre premiera de iarnă a Văii Seci a Caraimanului, fiindcă „*proza colegului Comănescu era, pot spune, nepublicabilă. O serie de termeni încă neîntîlniţi pînă astăzi, ca «înfrînghierea monomică alpină» sau «viroagă hornată» [...] ar fi făcut ca articolul, în forma ce i-o dăduse Comănescu, să dea naştere la comentarii răutacioase din partea căţeluşilor turişti [...] care abundă aci ca şi la munte. Evident N. Comăn. care n-are nici o pretenţie de a fi stilist, nu s-a supărat de masacrarea articolului său*". (scrisoare 21 martie 1932) Poate din acest motiv, Comănescu a scris destul de rar în presa turistică (iar cînd a făcut-o s-a datorat în mare masură îndemnului lui Nae Dimitriu), cu atît mai puţin nu a anunţat ce locuri *are de gînd să exploreze*.

see alpine realizase pînă la începutul deceniului al patrulea, cert este că prin realizările sale din 1931-35 a fost întotdeauna cu un pas înaintea celorlalţi căţărători.

> În 1931, de pildă, pe cînd Dimitriu abia călcase în strunga Gălbenelelor iar membrii A.E.R. aveau să mai aştepte un an pentru a face acest lucru, Comănescu urca partea superioară a „Firului Vertical". I-a avut alături pe fraţii Nini şi Florica Parhon, întîlniţi în acea zi pe locurile unde se află refugiul Coştila de azi şi care, ştiindu-l pe Nicu un bun căţărător, acceptaseră să-l însoţească. Intrarea în traseu s-a făcut pe Brîul Strungii, drumul vădindu-se finalmente mai uşor decît se anticipase: numai într-un loc sau două au desfăşurat frînghia. „*Ca să-l convingă pe Nae*[Dimitriu]" de reuşită, Comănescu l-a rugat pe Parhon să imortalizeze fotografic ascensiunea[1].

În iarna care a urmat, grupurile conduse de Dimitriu şi, respectiv, Comănescu depăşesc în dificultate tot ce se realizase pînă atunci în anotimpul rece. Dimitriu, cuprins de ceea numea o „mică isterie alpină", suie acum, după cum am arătat, Valea Coştilei, şi face nenumărate alte planuri. Un singur traseu părea să reziste însă ambiţiilor sale:

> „*Valea Seacă* [...] *este foarte uşoară pînă la Br. Portiţei* [...] *De la Brîna Portiţei însă, unde hornurile succesive şi săritorile marchează, în ipoteza că sînt nivelate cu zăpadă, peste 65 de grade iar în unele puncte se apropie de verticală, cred că ascensiunea Văii Seci este realmente periculoasă. Perspectiva avalanşelor cred că este pe această porţiune mai probabilă ca pe orice altă vale. Vara, cel puţin, dacă nu poti trece o săritoare, te întorci, sau o încerci încă o dată; în tot cazul ea nu binevoieşte să-ţi cadă în cap. Iarna această surpriză – la săritorile verticale, nu este exclusă. Şi oricît ar pasiona pe cineva alpinismul «hivernal» (vorba lui Kernbach) nu cred să fie vreunul care să-şi dorească o moarte sistem «frigidaire»*."

[1] Datorită lui Nini Parhon, a rămas o fotografie înfăţişînd depăşirea bolovanului aflat nu cu mult peste brîu. Ascensiunea s-a făcut prin exteriorul săritorii, de unde concluzia: a) fereastra prin care se depăşeşte comod acest obstacol nu exista ori era astupată pe atunci; b) Comănescu a ales intenţionat o variantă mai grea, ca antrenament pentru ture mai dificile.

Expeditorul n-a apucat să pună scrisoarea la poştă, cînd o veste a dat naștere următorului post scriptum:

> „*Aseară* [2 februarie] *m-am întîlnit cu Nicu Comănescu* [...] *A realizat o performanţă splendidă. Duminică 31 ianuarie a făcut V. Seacă pînă la Cruce pe firul propriu zis al văii.*"

Cu acest prilej, Comănescu a avut alături pe Aurel Teodorescu (călărăşean şi el), Sepe Zavazal ("ambii necunoscuţi") şi pe Ivana Popescu[1].

Deşi nu cunoaştem ce ture de iarnă în abrupt efectuase anterior, este de presupus că N. Comănescu poseda o experienţă care l-a îndreptăţit să atace dificilul traseu de sub crucea Caraiman. Chiar şi aşa, izbînda i-a surîs doar după cîteva tentative infructoase.

Cum prevăzuse şi Nae Dimitriu, pînă la bifurcaţia cu Vîlcelul Mortului escalada a decurs chiar mai uşor că vara, motiv pentru care popasul făcut aici a fost punctat cu glume. Probleme deosebite nu a pus nici suişul *feţelor* aflate imediat sub Brîul Portiţei, în dreptul căruia s-a intrat în firul Hornurilor ("cloul" /cheia întregii ascensiuni). De aici, panta a devenit forte, motiv pentru care echipierii s-au legat în frînghie. Deşi majoritatea săritorilor erau acoperite, mersul pe jgheabul suspendat la mare înălţime deasupra Poienii Mari nu a fost lipsit de griji. Mai ales Săritoarea Mare, în parte descoperită, a pus la grea încercare capul de coardă, silit să suporte contactul direct al mîinilor cu stînca rece şi gheaţa. Cele mai mari emoţii au fost prilejuite însă de pasajul socotit „al morţii" – la trecerea pe „Brîul de sub Tăietură (Streaşină, n.n.)".

Tot în această perioadă, Ion Şincan şi Alex. Beldie urcă Valea Colţilor, pe o zăpadă abundentă ce provoca dese avalanşe „pulver", din fericire inofensive. Şincan a suit, singur, şi Valea Gălbenelelor[2].

---

[1] Ivana Popescu era „*o f. bună turistă*", fiica reprezentantului în România al firmei „Remington" (motiv pentru care i se spunea „Englezoaica"). În 1934, între altele, a parcurs, legată în coardă (cu viitorul soţ, doctorul Veneriu Stroescu), muchia Colţului Gălbenelelor.

[2] „*A făcut Valea Gălbinele... pe fum. N-a văzut bietul băiat nimic, iar la strungă, neputînd vedea în fundul Scoruşilor, a făcut calea întoarsă. De văzut n-a văzut nimic; în schimb, de auzit, a auzit... urlete de lupi, în punctul unde se despart drumurile Văii Albe şi ale Poienii Coştilei* [...] *«D-le Dimitriu, cînd am auzit urletele*

Sub „îndemnul celor mai tineri decît mine să ies din birlog”[1], Nae Dimitriu parcurge, alături de Belitoreanu, Şincan, P. Nistor şi Beldie, Valea Bucşoiului.

“Buşteni-Dihamul (cu căruţa) [...] *Nicînd nu am întîlnit în Bucegi o zăpadă mai mare (la Omul, adăpostul nu se mai vedea, iar pînă la intrarea lui, trebuia să străbaţi un culoar de peste patru metri înălţime* [...]*).Am ieşit în Poiana Bucşoiului la ora 8,30. De aci, Valea Bucşoiului părea o cascadă albă, care se prăvălea aproape dreaptă* [...] *La 8,40 am început ascensiunea. Zece minute mai sus, am lăsat în stînga (cum urcam) un fir secundar al văii. Acesta ca şi celelalte fire ale Bucşoiului o spun cu preciziune sînt accesibile iarna. La un bloc ieşit în relief am lăsat în dreapta firul despre care mi-ai scris că e inaccesibil* [Vîlcelul de sub Vîrf, cum apare în ghidul *Bucegii turism-alpinism*] *şi am continuat drumul pe cel principal. Am verificat coama ce desparte aceste fire. Este într-adevăr foarte bună de urcat, şi aceasta chiar în timpul iernii.*

Prin stînga acesteia şi numai pe fir a cărui pantă se intensifică pe masură ce se apropie de partea finală, am continuat ascensiunea pe o zăpadă pe alocuri bună, pînă în punctul unde acest fir central se ramifică în două. Firul din dreapta despre care îmi scriai că este mai bun de urmat, se bagă între două ţancuri şi intră către dreapta, spre culme. Pe firul din stînga părea mai acceptabil şi era mai direct

---

care păreau a se apropia, nu-mi erau ochii decît la pomi; din cinci în cinci metri căutam cîte unul pe care m-aş fi putut căţăra mai uşor».”. (21 martie 1932)

[1] „*Îndemnul lui Beldie are două faţete. Unul, dorinţa de a merge împreună, cealaltă este însă de un caracter mai imperativ. Am ajuns un fel de... tutore alpin al acestui simpatic băiat şi aceasta din cauză că tatăl său*[Constantin Beldie, redactor la revista Ideea Europeană]*nu vrea sa-i dea, sub nici un motiv, drumul la munte decît cu mine. Are omul confienţă în mine şi basta. Ori acum o săptămînă Beldişor ţinea, cu orice risc, să ia puţin aer pe Gălbinele. Eu eram extrem de ocupat* [...] *aşa ca nu puteam merge. – Domnule Dimitriu, vă rog, o scrisoare pentru tata în care sa-l rugaţi să-mi dea drumul şi-n care să-i comunicaţi că mergeţi şi dvs. Vremea rea, incertitudinea pe care o ai asupra bunului rezultat al unei escapade în timpul iernii, pe o vale grea, m-au determinat să-l refuz* [...]*Îi scriu domnului Beldie numai dacă îmi dai cuvîntul de onoare ca vei face unul din drumurile următoare: Vîrful cu Dor, Urlători, Val. Cerbului, Val. Mălăieşti. Pentru alte drumuri nu-ţi pot da... autorizaţie* [...] *Mi-a declarat că-i fac şicane etc. şi a amînat pentru o dată cînd urmează să plecăm împreună.”* (scrisoare Nae Dimitriu către R. Ţiţeica, 21 martie 1932).

[...] *La orele 12,15 eram în şaua Omul–Bucşoiul. Ca să-ţi redau în cuvinte aspectul feeric al acestei regiuni acoperită de zăpada şi sub bătaia puternică a soarelui de amiază, e peste puterile mele. Eram covîrşit pur şi simplu de atîta frumuseţe* [...]

La Omul am stat în prima zi de Paşti, cînd am făcut mici explorări la Acele Morarului – cu piciorul – şi pe brînele Coştilei – cu binoclul [...]

A doua zi de Paşti am plecat de la Omul la ora 7 dim. Aveam rendez-vous cu Nicu Comănescu la ora 7,30 în gura Văii Urzicii.

[...] *Am fugit la vale cînd din grabă, cînd din frica ce ne dădeau avalanşele de zăpada şi pietre, care, mărturisesc, nu bănuiam să fie aşa de grozave.* [...] *La 7, 25 eram în gura Urzicii. Nicu Comănescu cu un elev politechnician, V. Nicolau, aşteptau. Sărutări, strîngeri de mîini, urări de bine pentru «prea sfintele etc.» şi la ora 8,20 luarăm valea în sus* [...]

După 10 minute de mers canionul sfîrşeşte într-o deschizatură largă a văii [...] De aci firul reintră în canion şi îşi măreşte extraordinar panta (cu mult mai mare ca a Bucşoiului). Aspectul Urzicii iarna, uluitor. În dreapta, cum urci, coastele repezi şi injnepenite; în stînga, aspectul văii, mai larg, sfîrşeşte în succesiune de ţancuri care fac adevărata frumuseţe a văii [...] *În dreptul Brîului Mare eram la ora 10,20* [...]

Aspectul firului principal al Urzicii, în dreptul surplombei de deasupra brîului. În timpul verii un bloc imens astupă valea, la o înălţime de 15-20 m deasupra brîului. De astădată, zăpada se depusese într-o cantitate atît de mare, încît am putut continua firul pînă la 3-4 m sub bloc; am încercat să spargem cascada de ghiaţă care-l acoperea, spre a continua pe fir (operaţie făcută cu piolete înfipte de Belitoreanu [...]*) dar n-am reuşit şi atunci am luat hotărîrea de a urma brîul către stînga. Lucrul nu era prea uşor din cauza marii înclinaţii spre abis a acestuia şi a zăpezii care nu mai ţinea deloc* [...] *Ajunşi la brîul dinspre Valea Mălinului* [...] *coborîrăm în fundul văii* [...] *Pe un derdeluş continuu urmarăm V. Mălinului... Prin vîlc. Poieniţei eram la ora 2 în Poiana Coştilei. La un foc mare, încins în poiană, ne uscarăm hainele, banii, ţigările – nu ştiu unde nu ne intrase zăpadă..."* (scrisoare către R. Ţiţeica, 5 mai 1932)

În aceeaşi primăvară, Alex. Beldie parcurge Brîul lui Răducu (pe unde fusese condus iniţial, vara, de către Costică Pascu), din drumul Schiel

pînă în Şaua Clăii. Vizitează cu acest prilej Claia Mare, după care coboară toboganul de zăpadă al Văii Seci.

Odată sezonul cald instalat, „cea mai cercetată" se dovedeşte a fi „o şiştoacă din Caraiman, anume Valea Seacă, poate cea mai abruptă prăpastie din Carpaţi"[1].

Cîteva explicaţii privind metamorfoza toponimică a ceea ce astăzi numim Hornurile Văii Seci.

Pe harta lui din 1924, M. Haret aplică (probabil absolut întîmplător) menţiunea „V. Seacă" firului văii avîndu-şi obîrşia la nord-est de Cruce. Fără să dea mare importanţa amănuntului (ambele fire aflate imediat sub Cruce îi erau inaccesibile), Radu Ţiţeica a preluat în schiţa sa această configuraţie a locurilor.

În iulie 1930, Nae Dimitriu anunţă că a urcat „Valea Seacă", inclusiv porţiunea cuprinsă „între Vîlcelul Mortului şi Crucea Caraiman". Curînd, poate în ton cu alpiniştii care începuseră să bată locurile, Dimitriu scrie de „Vîlcelul fără Nume" (cu echivalentul „Vîlcelul Nenumit", întîlnit în relatările lui C. Dedula). În vara anului 1932, se vorbeşte în acelaşi caz despre „firul Central", pentru ca la scurtă vreme Nae Dimitriu să publice următoarele:

> *„Denumirea ce i se* dă [firului aflat la N-E de Şaua Mare] *în hărţi şi anume «V. Seacă» o găsim oarecum improprie, deoarece are o poziţie excentrică faţă de axul central al ramificaţiilor Văii Seci, iar cursul său acuză prea puţin faţa muntelui. Credem că o denumire mai adecvată aspectului său general ar fi «Spălătura Văii Seci»; o propunem colegilor turişti, cu rugămintea de a o adopta* [...] *O a doua ramificaţie a Văii* Seci [...] *poartă curioasa denumire de «Vîlcelul Nenumit». Dată fiind situaţia sa centrală ca şi importanţa turistică ce prezintă, credem că cea mai proprie denumire a sa ar fi «Valea Seacă».*"[2]

Tot acum (după a doua lui trecere prin Hornuri), N. Dimitriu sugerează şi alte toponimice legate de Valea Seacă a Caraimanului: săritorile „lui Zangur", „Prelucie" (sau „Lucie")[3], „Portiţei", „Neagră", „Crucii" (lui

[1] *Gazeta Sporturilor*, decembrie 1932.

[2] *Educaţia Fizică*, sept. 1932.

[3] Iniţial (*idem*, sept. 1932), N. Dimitriu avea în vedere prin această denumire săritoarea aflată imediat ("după 100 de metri") în amonte de confluenţa cu Valea lui

Rafail), „Adîncă" (sau „Hornul Adînc"), „Mare" şi „de sub Brîu" (este vorba de brîul numit pe atunci şi „de sub Tăietură", „al Văii Seci" sau „de sub Streaşină"). De asemenea, Dimitriu semnalează existenţa unui afluent al Secii pe care l-a numit, împreună cu un ţanc din apropiere, al „Uriaşului" (influenţat de *Dent du Géant*?).
Peste un an, N. Comănescu (rămîne de văzut dacă paternitatea rîndurilor îi aparţine cu adevărat, şi nu lui N. Dimitriu, ca în cazul descrierii premierei de iarnă a Secii) face şi el paşi întru remodelarea toponimică a locurilor, scriind despre „Firul central al Văii Seci (*Hornurile*)", ultima denumire fiind folosită şi azi. Tot atunci, N. Dimitriu indică un „fir întrerupt" (semn că nu-l cercetase îndeaproape, el nefiind întrerupt decît aparent), situat între Hornuri şi Vîlcelul Mortului şi căruia peste decenii[1] îi va spune „Spintecătura Văii Seci".

Acum, Nae Dimitriu reuşeşte să suie de două ori Firul Nenumit. Prima dată la 3 iulie, alături de Al. Beldie, Ion Şincan şi Gogu Georgescu, cînd, deşi favorizaţi de vremea bună, au avut de luptat cu podurile nesigure de zăpadă întărită şi cu apa scurgîndu-se pe săritori. Ulterior, în august, Beldie şi Dimitriu conduc prin aceleaşi locuri pe Matei Dănăţoiu şi Petre Nistor.

În presa vremii[2] apare şi vestea că Emil Popescu din Cîmpina şi Chiripuş din Buşteni au coborît Valea Seacă, şi încă din „Brîul de Sus". Nu doar pentru că informaţia îi aparţine lui Virgil Ioan, îndrăznim să credem că e vorba de o mistificare, grăbit preluată pentru tipar.

Sfidînd vremea rea, în iulie acelaşi an Nae Dimitriu, Ion Şincan şi Petre Nistor parcurg Valea Colţilor.

"*Ceea ce m-a impresionat* [...] *îndeosebi a fost vederea ce am avut-o asupra zidului Coştilei şi a verticalei Gălbinelelor, din Strunga Colţi. Am rămas pur şi simplu uluit. Şi sînt convins, dacă din acest punct aş fi spus unui necunoscător că acea «zgîrietură» este accesibilă, aş fi primit cu siguranţă două perechi de palme. O clipă după admi-*

Zangur. Peste ani (*Bucegii turism-alpinism*), el plasează acest obstacol imediat în amonte de bifurcaţia Seacă-Uriaşului.

[1] N. Dimitriu, *op. cit.*, ed. 1961, p. 76 şi 200.

[2] *Gazeta Sporturilor*, august 1932.

rarea acestui tablou unic, s-a aşternut negura şi s-a pornit o grindină cum n-am mai văzut niciodată la m[un]te. Toate şiştoacele şi văile deveniseră adevărate cascade. În fundul Gălbinelelor trei grupe se luptau să continue ascensiunea. Curînd însă au renunţat. Dedula, care făcea pentru prima dată această vale, îşi dăduse întîlnire cu noi la Strungă [...] *La un moment dat auzim din fundul văii să nu-l mai aşteptăm, fiindcă din cauza şuvoaielor de apă nu mai poate răzbate. Am plecat prin Scoruşi pe Brîna Mare unde ne-a ieşit din negură Belitoreanu, venit dela Padina, că să facem împreună brîna. Dedula a ieşit totusi la strungă, către orele 4.*[1] *Eu cu Belitoreanu am făcut Brîna Mare pe aceeaşi vreme îngrozitoare* [...] *Am luat V. Albă şi am venit «pe rulmenţi» (stratul de grindină era de cel puţin 10 cm) la Buşteni, unde am ajuns la 4,30. Dou[ore am luat în braţe soba lui Oancea, ş-apoi m-am instalat pe trotuarul restaurantului. Să fi văzut* [...] *exodul turiştilor reîntorşi din munte, ai fi rîs cu lacrimi. Toţi scoşi ca din puţ."* (scrisoare 5 iulie 1932)

Prin august, Eugen Stoian şi Virgil Ioan efectuează o excursie pe văile Verde-Seacă-Ţapului-Urzicii, din Coștila.

Pe lîngă informaţiile trimise prin scrisori în 1931-32[2], Radu Ţiţeica i-a împrumutat lui Nae Dimitriu o schiţă a nordului Coştilei, executată la scara 1/5 000. La rîndul său, Dimitriu i-a dat-o lui Eugen Stoian, care a redesenat-o după metode folosite în cartografie. Multiplicată, harta avea să circule printre alpiniştii timpului.
Urmare a turei amintite mai sus, iritat că Brîul Mare coboară la vest de Valea Ţapului – deşi „*hărţile îl arată regulat*" –, E. Stoian a anunţat că „*Stadiul Român va face o hartă reală a masivului Coştilei*" (*Gazeta Sporturilor*, 8 august 1932)

Or:

[1] Însoţit de Anton Socea şi de Gheorghe Ioaniţescu, C. Dedula a încercat atunci, venind prin Brîul Strungii, să urce Firul vertical. Unul din echipieri a alunecat însă pe o lespede, imediat după intrarea în vîlcel, şi deşi urmările fizice au fost minime, prudenţa i-a făcut să renunţe.

[2] „*Dă-mi oarecari relaţii asupra văii Bucşoiului, firul care se urmează etc. Eventual o schiţă sau o hartă mi-ar prinde bine* [...] *Cum o vezi iarna?*" (27-28 ian. 1932) „*Ai avut gentileţea să-mi dai detalii atît de ample asupra Bucşoiului*"(21 martie 1932) etc.

a) nu ştim la ce hărţi face aluzie aici Stoian; dacă este vorba de cele două aparţinîndu-i lui Radu Ţiţeica, acestea reprezintă corect terenul; *b)* la vremea aceea, apreciatul polisportiv cunoştea destul de puţin muntele pentru a întocmi o hartă, lacună pe care (din motive obiective) nu pare să şi-o fi remediat ulterior.

Posedînd informaţii suficiente asupra traseului (surse: R. Ţiţeica, dar şi observaţiile făcute în tura de Paşti), în octombrie 1932 căţărători ai grupării lui N. Dimitriu[1] explorează partea inferioară a Văii Urzicii. Spre deosebire de Radu Ţiţeica, ei au găsit mai nimerit să iasă în Brîul Mare pe feţele stîncoase, mărginite de spălături, din stînga firului.

Au existat, ce-i drept, şi eşecuri. Dornic să nu rămînă în urmă, Dem Stoenescu şi-a propus să urce Valea Coştilei. Necunoscînd varianta ce ocolea în zona de pădure talvegul acesteia, a încercat să urce direct firul, unde a fost blocat de o săritoare dificilă. Prin urmare, ţinta acelei zile, vîrful Omul, a fost atinsă abia spre seară, darnu pe ruta vizată, ci de-a lungul potecii Văii Cerbului.

> Cum grupul pe care-l conducea sosise în Buşteni cu trenul de noapte, „Taica", obosit, a tras un pui de somn în chiar firul neîndurătoarei văi. La scenă (însoţită de apeluri între însoţitori: „*Linişte, doarme Taica!*") s-a nimerit să fie discret martor Alex. Beldie, aflat în afara zonei delicate. Ajuns ulterior la Peştera, Beldie pare să fi făcut cîteva afirmaţii puţin măgulitoare despre posibilităţile de alpinist ale lui Dem Stoenescu, indispunînd serios prietenii acestuia (de pildă, un domn Breazu). Între altele, la remarca „*grupul lui Dimitriu n-a trăit situaţii nenorocite ca ale dv.*", avocatul a fost „*înjurat în contumacie*".
> Cum avea şi alte motive să nu-l agreeze pe colegul său de la Banca Naţională, Dimitriu a relatat în gazetă despre „*Ascensiunea vizuală a Văii Coştilei*", mai exact despre parcurgerea traseului prin „*binecuvîntata variantă a... Văii Cerbului*"[2].

[1] Articolele despre Coştila din *Educaţia Fizică* şi *Buletinul Alpin* (nr. 1-2/1933) sînt aproape identice, cu menţiunea că în ultimul apar în plus descrierea Văii Colţilor şi a Urzicii (partea inferioară), cît şi un coautor: Al. Beldie.

[2] Colecţia *Gazetei Sporturilor* de la Biblioteca Academiei este văduvită de unele file: credem că aici se afla articolul *Ascensiunea vizuală*, despre care scrie (cu decupaje din ziar) N. Dimitriu lui R. Ţiţeica, respectiv pomenit nouă de Al. Beldie.

Întrucît articolaşul „*a revoltat enorm pe dnii Stoenescu etc.*", Dimitriu a ţinut să revină, în acelaşi registru: „*Individul care se ascunde sub transparentul pseudonim «Nicodim» va fi curînd tradus în faţa instanţelor penale. Într-adevăr acest om lipsit de scrupule a calomniat un binecunoscut grup, atribuindu-i ascensiunea «vizuală» a unei văi oarecare. Ce odioasă invenţiune, cînd grupul vizat nici n-a zărit măcar acea vale!!!*".

Şarjele de acest gen nu au fost singulare; drept rezultat „*nu există grup mai înjurat decît grupul Dimitriu-Beldie-Şincan-Belitoreanu, înjurat în mod laş, în «contumacie», fiindcă în prezenţa noastră toţi devin mieluşei, ne înconjoară cu atenţiuni etc.*"
Ca semn că nu i-a purtat ranchiună lui Dimitriu, peste un an îl întîlnim pe Dem Stoenescu între participanţii la o colectivă a acestuia (în cadrul „Grupării Alpine"), pe versantul nordic al Coştilei.

Alte excursii, în 1932

Ture A.T.R.P. pe Albă şi Morarului, la 8-9 iunie;
Al. Beldie, Toma Boerescu, Dumitrescu, Mircea Sterescu şi Jean Tatarski, în Westwandul Pietrei Craiului, la 30 iunie 1932;
Petre Bejan, Rosenblath, Alice Cristianu şi fratele acesteia, „pe Vîlcelul de sub Portiţă" (probabil poteca Poiana Tîrlelor-Portiţa), apoi pe brîu în Valea Jepilor şi de aici în platou;
Ghenţulescu şi Niţescu pe Valea Gălbenelelor;
Emil Rădulescu şi Stamate, pe Firul Vertical al Gălbenelelor[1].

[1] Din imediata apropiere a privit abruptul Bucegilor şi Alex. (Dudu) Frim, care a survolat masivul cu o avionetă „Havilland". Împreună cu un prieten-mecanic, venind de la Bucureşti, au trecut peste vîrfurile Surlele şi Dichiu, efectuînd apoi un viraj deasupra staţiei funicularului dela Bolboci. Urcînd pe firul Ialomiţei, au aruncat un bilet pentru un amic aflat la Padina, după care, în şapte minute, se aflau în dreptul Omului. Revenind ulterior de la Predeal, au privit de la mare înălţime Valea Cerbului, Coştila, Valea Albă, Crucea Caraiman. Drumul, necesitînd în total patru ore, a oferit, cum era de aşteptat, privelişti impresionante.

CĂŢĂRĂTURĂ ÎN BUCEGI (1932-1935)

La 1932 alpiniştii români epuizaseră traseele străbătute de înaintaşi, cît şi acele drumuri care, datorită dificultăţii lor scăzute, este posibil să mai fi fost călcate de om. Pe atunci „cea mai dificilă ascensiune din cîte se pot efectua în Bucegi" (şi, implicit, în Carpaţi) era Valea Seacă a Caraimanului, prin Hornuri, dar „aşii grempismului românesc" se simţeau capabili să abordeze şi rute mai grele. Conştienţi totuşi că parcurgerea unor astfel de drumuri reprezenta un mers la limita căderii, ei au apelat la frînghie (folosită pînă atunci la tragerea peste săritori a echipierilor mai puţin pricepuţi şi a rucsacilor) şi la pitoane, cu nelipsitele lor accesorii, ciocanul şi carabinierele.

> Materialele tehnice, pe lîngă curajul insuflat capului de coardă, permiteau o retragere rapidă şi lesnicioasă din punctul în care, din diverse motive, ascensiunea nu putea continua.
> Despre aceste ustensile şi căţărătura modernă se ştia din cărţi precum *Mont Cervin* (1905) de Guido Rey*, L'alpinisme* (1913) de George Casella, *Comment on devient alpiniste* (1926) de George Ingle Finch, poate şi din lucrarea căpitanului Ion Dumitrescu, *Viaţa în munţi. Recunoaşteri în munte* (1932).
> În ce priveşte procurarea lor, după spusele contemporanilor pitoanele erau confecţionate iniţial la Atelierele C.F.R. (unde inginer-şef era Gheorghe Frim), în vreme ce carabinierele se obţineau de la pompieri. Frînghiile se cumpărau din piaţă, de la Obor. Prima coardă din material sintetic a fost adusă în ţară prin 1935, de Leova Stolear[1], aflat la studii în Franţa.

[1] A trăit între 1911 (Tighina) și 2001 (Monaco).
Dintr-o scrisoare adresată în 1985 autorului acestei cărți: „În anul 1930 după ce terminasem studiile la liceul Mihai Viteazul, am plecat să fac studiile medicale în Franța la Grenoble. Era deja în această epocă un centru de turism, de alpinism și de ski. Paralel cu studiile, m-am înscris într-un club local de alpinism și în felul

Întîul alpinist român care, în Carpaţii noştri, foloseşte materialele tehnice pentru urcarea unui traseu (stabilind totodată o adevărată premieră), este Nicolae Comănescu.

> În 1912, germanii Ruppert Schmauz, F. Friedsmann şi Kravietzky parcurseseră cu ajutorul pitoanelor şi frînghiei Creasta Arpăşelului[1], pentru ca, după aproape două decenii, patru compatrioţi de-ai lor, invitaţi la festivităţile prilejuite de semicentenarul S.K.V., să anunţe escalada cîtorva trasee în peretele Negoiului[2].
> Dintre români, Teodor Rosetti-Solescu se căţărase înainte de război în Germania, inclusiv alături de celebrul Hans Dülfer[3] chiar, dar nu ştim ca el să fi bătut pitoane şi în Carpaţi[4]. Militarii epocii au fost

---

acesta am făcut cunoștință cu alpiniști locali și cu alpiniști germani. Grenoble era un fel de Heidelberg și foarte mulți studenți străini veneau în acest [...] centru universitar foarte cunoscut și apeciat, situat între munți […] Am învățat să fac ascensiuni, întrebuințînd espadrile, corzi, pitoane, mousquetons [carabiniere] etc. În prima vacanță de vară, venind acasă la București, în 33 [posibil ca L.S. să confunde aici cu 1935], am adus cu mine espadrile și modestele mele cunoștințe de alpinism.
Cum eram unul din membrii fondatori ai Grupului Alpin Brav, care s-a transformat apoi în Clubul Carpatin Român […], am cunoscut pe Beldie, ne-am împrietenit, organizam și conduceam colectivele clubului. Am făcut cîteva curse împreună, printre care creasta n[ordică] a Colțului Gălbinele. Făceam parte și din Clubul Alpin Român […] În felul acesta am cunoscut pe Comănescu, Conteș, Dan Popescu, Sorin Tulea, Toma Boerescu etc. Am făcut multe ascensiuni cu ei, Creasta Coștilei, Peretele Gălbinelelor, Creasta Picăturii etc. Am petrecut momente de neuitat […] Apoi m-am întors în Franța să continui studiile mele, făcînd în timpul vacanței, în masivul Mont Blanc, în Dolomiți, în Oisans. După asta au venit ani grei de război, de suferință. M-am angajat în armata franceză și, slavă Domnului, am terminat războiul teafăr și ca ofițer în armata franceză. Acum sînt la pensie și trăiesc din amintiri." (scrisoare, 24 decembrie 1985)

[1] *Pe crestele Carpaţilor*, de N. Baticu, R. Ţiţeica, p. 112.

[2] Walter Schaffer şi Toni Greindl au escaladat la 20 august 1930 peretele nordestic al Negoiului, traseu cotat ulterior „teilweise aussertschwierig". Descrierea traseelor deschise în Făgăraş cu acest prilej a apărut în revista *Der Bergsteiger*, 1931 (cf. *Buletinul C.A.R.*, nr. 1/1938).

[3] Cf. Bucura Dumbravă, *Cartea munţilor* (ed. II), şi N. Baticu, *Amintirile unui alpinist*, p. 204.

[4] În descrierea trecerii ei peste Acul Mare al Morarului, alături de Teodor Rosetti-Solescu, Bucura Dumbravă nu pomeneşte decît de frînghie, probabil ancorată la coborîre după un colţ de stîncă.

preocupaţi şi ei de alpinism, dar nu există vreun indiciu al trecerii lor pe verticala munţilor noştri[1].

În vara anului 1932, N. Comănescu îşi propune să urce (împreună cu Vasile Nicolau, student la Politehnică) „firul propriu-zis al Văii Seci [...] situat între firul central şi Cr. Picătura [despre care] nu ştim să fi fost escaladat pînă azi”[2].

Am vorbit într-un capitol precedent despre tribulaţiile toponimice care au condus la „Hornurile Văii Seci”. Asemănător, pînă la „Spălătura Văii Seci” s-a trecut prin „V. Seacă”, „firul propriu-zis” (sau „firul drept”) al Văii Seci, iar într-o ultimă fază „V. Spălăturii”[3].

---

[1] Potrivit lui Ioan Dimăncescu, în 1919, cu elevii schiori de la Vînătorii de munte „s-a făcut puţin alpinism”, sub comanda lui Teodor Rosetti-Solescu. La acelaşi corp s-ar fi ţinut în 1921 „primul curs de alpinism tehnic”, aplicat cu ofiţeri şi soldaţi (*Gazeta Sporturilor*, 16 martie 1926). Nu ştim însă ce înţelegea I. Dimăncescu prin „alpinism tehnic”, în condiţiile în care el indica drept cel mai de seamă alpinist antebelic, alături de Rosetti-Solescu şi căpitanul Vătămanu, pe Nestor Urechia. Este adevărat că primul manual românesc de căţărătură aparţine unui militar (*Viaţa în munţi. Recunoaşteri în munte*, 1932, de căpitan Ion Dumitrescu); organizîndu-se însă un curs de alpinism în preajma celui de-al doilea război mondial, Corpul Vînătorilor de Munte a apelat la căţărătorii Clubului Alpin Român, şi nu la cadrele proprii – excepţie, Ion Dumitrescu, ajuns maior (vezi N. Baticu, *op. cit.*).
Legat în parte de acelaşi subiect, s-a scris că Petre Juster urca, în 1924, „*la Sfînta Ana, ajutat doar de sfori, cuie şi bastoane*”. Va fi existînd un sîmbure de adevăr în aceste informaţii (V.A. Marinescu, *Oameni, locuri, întîmplări*, 1980, p. 20), dar, deşi ulterior făcut parte din Clubul Alpin Român, nu avem cunoştinţă ca Juster să fi întreprins ture „tehnice”.

[2] *Gazeta Sporturilor*, 1 iulie 1932, nesemnat (autor presupus N. Dimitriu, dar în nici un caz N. Comănescu).

[3] „*Genunea năpraznică a Văii Seci* [...] *primind pe dreapta* [...] *Vîlcelul Mortului şi Valea lui Zangur, pe cînd în stînga Văii Seci, într-un prislop mititel, cuprins între Caraiman* [sic] *şi Creasta Picăturii, se întinde Valea Zadelor, acele vestite zade cu port mîndru şi de un verde aprins* [sic]...” (Andrei Pandrea, *op. cit.*, p. 42). Tentaţia de a identifica aici o denumire ciobănească / vînătorească a Spălăturii Văii Seci este mare (mai ales că în partea inferioară a acestei văi vor fi existînd inevitabil zade), dar unele descrieri eronate din lucrarea în cauză ne fac să primim cu rezerve afirmaţia autorului.

În ce priveşte interesul căţărătorilor pentru acest vîlcel, în 1931 Nae Dimitriu aprecia – indiscutabil efect al observaţiilor de la mare distanţă – că el „*cade vertical peste spălături de sute de metri netolerînd nici o incursiune directă*". În urma unei ascensiuni a Hornurilor în septembrie acelaşi an[1], N. Comănescu pare să fi privit altfel lucrurile, motiv pentru care la debutul sezonului estival următor era gata, după cum am arătat, să atace Spălătura.

Valea Spălăturii are trei zone distincte. Cea situată între obîrşie şi cota 2100 prezintă asemănări cu învecinatele Hornuri. În aval, pe o porţiune de circa 100 metri, firul „se confundă cu însăşi peretele muntelui", pentru ca apoi pîlnia-i renăscută să se strîngă într-un mic canion. Acesta conduce la limita superioară a Poienii Mari, unde valea confluează cu firul rezultat din unirea, nu departe, a Hornurilor cu Vîlcelul Mortului.

La baza rupturii de pantă Comănescu pare să fi venit pe Brîul Portiţei (el nu pomeneşte nimic despre canionul de jos al văii). O primă tentativă se desfăşoară în vara lui 1932, cînd alpinistul descoperă că în locul respectiv „muntele refuză vreo fisură, prizele nu au continuitatea necesară unei ascensiuni, iar panta se apropie riguros de verticală". Ca urmare, îşi îndreaptă atenţia spre alte locuri din Bucegi (tatonînd de pildă, fără succes, muchia Picăturii aflată deasupra canionului Văii Seci). Finalmente, în toamna acelaşi an[2], Nicu Comănescu înregistrează, împreună cu Ion Şincan, prima lui „ascensiune nouă" (premieră): *Turnul Seciului*[3].

---

[1] În tabelul ascensiunilor efectuate de membrii Grupării Alpine (*Buletinul Alpin* nr. 1-2/ 1933) am întîlnit menţionată, fără numele protagoniştilor, şi „Valea Seacă a Caraimanului-Cruce" (formulă echivalentă ieşirii prin Hornuri), în septembrie 1931. În acel an Dimitriu nu a călcat pe Seacă, iar Beldie şi ceilalţi ciraci o vor face pentru prima dată abia în 1932. Am dedus de aici că ascensiunea a aparţinut grupului Comănescu, ipoteza întărită de o afirmaţie făcută nouă de C. Dedula: „Prin 1931, l-am auzit pe Comănescu vorbind despre *Vîlcelul Nenumit*, pe care-l suise cu puţin timp înainte".

[2] 25 septembrie, cf. tabelului de ascensiuni al Grupării Alpine din *Buletinul Alpin* nr. 1-2/1993, 23 octombrie cf. *Gazeta Sporturilor,* 4 noiembrie 1932).

[3] Acestă denumire, de care aminteşte M. Haret în *Peştera Ialomiţei şi Casa Peştera,* pare să derive din *Seciul Padinei*, amintit pe harta T.C.R. din 1934, care Padină provine la rîndu-i din *Padina Strungii* (existentă în pomenitul ghid).

Turiştii încercaseră să atingă acest vîrf încă din 1924[1]. O tentativă pe muchia nord-vestică a Turnului a întreprins, în vara anului 1932, şi doctorul Nini Parhon. Acesta a urcat o fisură pînă într-o mică şa, dincolo de care, lipsit de pitoane, nu a putut depăşi o zonă verticală. A coborît în rapel, dînd frînghia după un colţ de stîncă[2].
Itinerarul tatonat de Nini Parhon a fost urcat în întregime de Nicu Comănescu şi Ion Şincan.

Ascensiunea a fost precedată de „o amănunţită cercetare prealabilă a punctelor ce urmau a fi atinse în cursul ascensiunii", cu binoclul (similar, fără îndoială, se va fi procedat şi cazul altor investigaţii asemănătoare[3]). S-a ieşit pe vîrf după două ore, parcursul necesitînd folosirea a şase pitoane[4]. Ca semn al trecerii lor prin acele locuri, Comănescu şi Şincan au lăsat pe vîrf o cruce improvizată din două tuburi de fier, precum şi un piton de rapel (revenindu-se pe linia traseului).

Peste cîteva luni, la 2 ianuarie 1933, Nini Parhon, însoţit de Olly Geresch, a suit un alt traseu, pe faţa dinspre Bătrîna, folosind pentru înaintare pene de lemn. Au lăsat pe vîrf într-o cutie de conservă cărţile lor de vizită, după care au coborît graţie pitoanelor bătute de Nicu Comănescu.

După succesul în Turnul Seciului, N. Comănescu, avînd alături pe acelaşi Ion Şincan, s-a considerat suficient de puternic pentru un nou asalt al Văii Spălăturii. Este drept că nu s-au încumetat nici acum să atace ruptura de pantă, ocolind-o la mare distanţă prin stînga, pe o faţă expusă. În context, vor menţiona: „peretele dintre firul Central şi Spălătură este posi-

[1] I. Şincan, în descrierea premierei Turnului Seciului, *Buletinul Alpin* nr. 1-2/1933.
[2] „*Frînghia înţepenindu-se după acel colţ, nu am reuşit s-o recuperăm nici noi, nici Filică Pascu, care, aflat mai tîrziu cu treburi prin zonă, fusese rugat de mine să încerce şi el. A fost trofeul lui Nicu Comănescu, pe care, buni prieteni fiind, am ţinut să-l felicit pentru isprava lui.*" (Nini Parhon).
[3] Vezi de pildă observaţiile lui Nae Dimitriu, de pe Morar, asupra văilor nordice ale Coştilei (scrisoare Nae Dimitriu către R. Ţiţeica, 1 mai 1932).
[4] Creasta dintre Valea Seacă şi Vîlcelul Spălat a fost tatonată de Comănescu şi secunzii săi „încă din toamna trecută" (cf. *Buletinul Alpin* nr. 3/1933) – 1932 –, menţiune vagă care ne împiedică să aflăm dacă primele pitoane au fost bătute aici sau în Turnul Seciului.

bil să aibă şi zone mai accesibile. În graba efectuării traiectului urmat de noi în ziua de 23 octombrie[1] n-am avut însă posibilitatea alegerii altuia". Cînd au socotit ca depăşiseră în înălţime Spălătura[2], au început traversarea spre dreapta, peste o seninare, iniţial printr-o pendulare în coardă, iar ulterior depăşind un pasaj expus, cu prize mici şi nesigure. Apoi, s-au angajat pe un brîu, cu un punct expus la un moment dat, dar transformîndu-se nu departe într-o prispă largă, străjuită de cîţiva brazi, de unde au traversat fără mari probleme în firul vizat.

În amonte, pînă în Șaua Mare, doar două săritori le-au pus probleme: prima, de numai 5 metri, dar surplombată, a fost ocolită pe versantul aferent Crestei Picăturii; a doua, înaltă, cu pereţi spălaţi şi barată la capătul superior de un bolovan (numită în consecinţă „Săritoarea Bolovanului"), a fost escaladată direct, cu ieşire în partea finală, către dreapta, pe un prag îngust de piatră. Odată ascensiunea terminată, „rămînem cu impresia puternică a celor şapte ore (dintre care patru în teren necunoscut, n.n.) de mers dur, de traversări dificile şi a măreţiei peisajelor ce se desfăşoară cu risipă pe întregul traseu urmat"[3].

> Echipa Comănescu-Şincan avea în vedere, în vara anului 1932, şi alte posibile trasee, precum Ţancul Uriaşului, Picătura, Colţul Gălbenelelor, Colţul Strungii, Colţii Mălinului şi „Turnurile Ţapului"(?).

Seria ascensiunilor dificile de iarnă în abruptul Bucegilor a fost deschisă în sezonul 1932-33 de studenţii bucureşteni Alex. Beldie, Titi Alexandrescu şi Ionescu-Guy, care la 28 decembrie 1932 suie versantul nordic al Coştilei. Uşoară nu a fost depăşirea zonei subalpine, aflată sub mari zăpezi, şi nici a Văii Ţapului (unde au evitat ruptura din dreptul Brî-

[1] Acest text este cuprins în *Buletinul Alpin* nr. 1-2/1933, unde un tabel al ascensiunilor Grupării Alpine plasează premiera Spălăturii Văii Seci la 4 octombrie. Pentru amplificarea derutei, cu cîteva luni înainte (*Gazeta Sporturilor* din 4 noiembrie 1932, nesemnat), aceeaşi tură este datată 30 octombrie.

[2] N. Comănescu a apreciat corect nivelul atins ca fiind la înălţimea Brîului lui Rafail, după cum a intuit bine existenţa unor variante mai simple decît itinerarul său: azi, intrarea indirectă în Valea Spălăturii se face pornindu-se din Hornuri, din la nivelul crucii lui Rafail.

[3] Comănescu atribuie Săritorii Bolovanului o înălţime de „peste 30 de metri" (în realitate, 15 metri); eroarea este scuzabilă, nu şi gestul autorilor care au preluat fără verificare ulterior informaţia.

ului cu Jnepeni pe varianta de vară, prin dreapta). Nesfîrşită a părut de asemenea ascensioniştilor partea finală a Văii Mălinului. Ca şi cum acestea nu ar fi fost de ajuns, probleme a pus şi mersul pe platou către una din cabanele aflate în apropiere:

„După o luptă de zece ceasuri cu gheaţa şi stînca, în clipa victorioasă a atingerii marginii podului Coştilei, o dată cu lăsarea nopţii s-au lăsat şi negurile, iar pe deasupra s-a pornit şi pe viscolit. Cea mai mică greşeală de orientare ne-ar fi putut conduce prin beznă peste perfidele cornişe de zăpadă suspendate deasupra pereţilor stîncoşi. Îmi amintesc cu cîtă înfrigurare, pe sub hainele îngheţate tun şi la razele slabe ale unei lămpi electrice de buzunar, răsfoiam caietul cu însemnări, unghiuri de marş, repere, luate cu grijă de cu vara, şi priveam încordat acel ac de oţel tremurător care a îndreptat pe atîţia corăbieri la liman şi care ne-a îndreptat şi pe noi, sloiuri de gheaţă ambulante, în acea noapte de neuitat, pînă la uşa cabanei calde şi primitoare."[1]

În februarie 1933, N. Comănescu a refăcut traseul de iarnă al Văii Seci, avînd alături pe Tr. Belitoreanu, P. Bălăceanu, Nae Dimitriu, P. Nistor, I. Şincan şi I. Udrişte-Olt. Ultimul a relatat astfel desfăşurarea turei:

„*Vale Seacă, Valea Seacă, ai secat în mine dorul*
Să mai trec vreodată-n viaţă peste tine cu piciorul.
Te-am parcurs şi eu o dată şi-ai întins atît de mine
Că tot restul vieţii mele n-am să mă mai uit la tine.

Mincinoasă ca o fată, Vale Seacă şi şireată,
M-ai sedus c-un zîmbet dulce de sub crucea luminată
Şi-ai făcut să-mi crească tainic zi de zi un vis nebun
Să te cuceresc şi ninsă sub călcîi să te supun.

Îmbătat de tămîierea viilor entuziasme
Am pornit-o către tine ca un Făt-Frumos din basme
Şi-narmat ca Don Quijote minus numai Rosinanta,
Am ajuns în faptul zilei să-ţi măsor din poale panta.
.....

[1] Interviu în *Ani de drumeţie* de V. Borda şi N. Simion, p. 69.

Te priveam uimit și-n mine începuseră s-apună
Nebuneştile intenţii ce voiau să te supună
Şi simţeam cum mi se-nmoaie coardele de la picioare
Şi mă clătinam sub sacul săltăreţ de pe spinare.

În subita-nfiorare, valul de emoţiune
M-a făcut în gînd, pe fugă, să rostesc o rugăciune
Şi de nu mi-ar fi fost jenă, îţi cîntam şi trei litanii
Şi-aş fi frămîntat zăpada şi cu cîteva metanii.
.....
Subsemnatul – spirit practic – ca păstorul după turmă
Conduceam ascensiunea filozofic... de la urmă
Şi numai cînd arţăgoasă ne rînjea vreo săritoare
Eram primul pe frînghie agăţat cu disperare.
.....
Cînd pe burtă, cînd pe spate, cînd cu sfoara prinsă-n dinţi,
Cînd vîrîţi într-o fisură pomenind de Paşti şi sfinţi,
Te masam strîngîndu-ţi sînii voluptoşi în mîini şi buze
Şi făceam pe subchirurgii aplicîndu-ţi la ventuze.

Înşiraţi pe coarda lungă, susţinuţi de piolete,
Vînam prizele cu mîna, suspendaţi pe vre-un perete,
Scăpărau colţarii-n piatră şi de pulberea uşoară
Ne ţineam adesea trupul să n-o ia-napoi spre... gară.
.....
Nu ştiu ce intenţii sumbre au preocupat natura
Cînd te-a pus ca repezită să te înalţi de sub Zangura.
Dar de-acolo cine poate să se urce mai departe
N-o să se mai teamă în viaţă nici de dracul, nici de moarte.
.....
Cînd am traversat spre stînga, peste margini de abis,
Se părea că-n ziduri negre drumul nostru s-a închis
Dar pe-un tiv îngust de brînă nu mai larg decît o şchioapă
Am trecut cum trece-un flutur peste-un fir ascuns de apă.
.....
Te priveam de-acum supusă, ruşinoasă şi firavă
Cum atîrni de botul Crucii ca o viperă bolnavă,
Dar de-a două oară-n viaţă de mă-i prinde iar pe tine,
Vale Seacă, să mă judeci cum ţi-o conveni mai bine.

Niciodată, niciodată, ochiu-mi n-o să te mai vadă
Nici pe vară, nici pe iarnă, nici sub haina de zăpadă
Şi de voi mai face munte înspre alte văi m-oi duce
Că m-am săturat de tine şi ţi-am pus şi eu o cruce.

Itinerarul a fost parcurs, la 11 aprilie acelaşi an, şi de echipa Alex. Beldie, Alex. Florescu, Nicolae Tipei.

Interes a provocat elitei alpine din epocă şi Valea Adîncă, suită la jumătatea primăverii, pe o zăpadă abundentă, de către Alex. Beldie, Nicu Comănescu, Nae Dimitriu, Alex. Maidlinger, Ivana Popescu şi Popescu.

„Am ajuns extenuaţi în culmea Morarului, unde ne-a luat în primire vîntul, bătîndu-ne drept în faţă[1]. În aceste condiţii, porţiunea de pantă spre Omul a părut de-a dreptul interminabilă, făcînd ca grupul nostru să se înşire pe o mare distanţă. După un timp în care ni s-a părut că s-au scurs nu două ore ci ani, am ajuns, eu şi Nae Dimitriu, în pragul adăpostului. Stănilă, cabanierul, primea rar vizite pe aşa vreme, aşa că în prima fază a bătăilor noastre cu pioletul în uşă nu şi-a crezut urechilor[2]. Cînd ne-a deschis, a fost surprins, odată în plus, de platoşa de gheaţă care ne cuprinsese. Am vrut să-i spun «bună seara», dar am simţit că nu-mi pot descleşta fălcile. Gazda noastră, pricepînd cum stau lucrurile, ne-a făcut loc în antreu şi ne-a adus imediat nişte rachiu de genţiană; doar după ce am tras o duşcă am putut vorbi…
După o vreme, a sosit şi restul grupului. Lui Maidlinger, care nu se mai putea descălţa, a trebuit să-i tăiem bocancii şi a scăpat de degerături doar în urma unei energice fricţionări cu zăpadă executată de Stănilă. Într-un tîrziu ne-am aşezat apoi în jurul mesei, cu cîte un ceai

[1] Iniţial, se stabilise că vîntul dominant în Bucegi este cel dinspre sud-est. Eroarea se datora informaţiilor furnizate de cabanierul de la Omul, Stănilă. Acesta, însărcinat cu efectuarea unor măsurători pe cel mai înalt vîrf al Bucegilor, nu se depărta prea mult cu girometrul-anemometru de uşa cabanei, fiind înşelat din acest motiv de efectul turbionar creat de blocul de piatră din spatele casei. Printre primii care au sesizat greşeala s-a numărat dr. Şt. M. Stoenescu (autorul lucrării *Clima Bucegilor*, 1951), intrigat de poziţia către sud-est pe care o luau jnepenii, în încercarea lor de a evita impactul vîntului din direcţie opusă.

[2] Gheorghe Stănilă, cabanier între altele la „Poiana Izvoarelor" (pînă în 1982), povesteşte în *România Pitorească* că a petrecut în tinerețe o iarnă la cabana Omul, alături de unchiul său Ion Stănilă. În timpul viscolelor zgomotul era atît de puternic, încît odată nu au auzit bătăile a doi turişti, găsiţi morţi în prag a doua zi.

în faţă. Întrucît ceaiul meu părea să miroasă a gaz, cabanierul, ca să nu-şi strice reputaţia, mi-a adus imediat un altul. Cînd să beau, culmea, am simţit din nou neplăcutul iz. Pînă la urmă am descoperit vinovatul: din lampa cu gaz suspendată deasupra mesei cădea din cînd în cînd, discretă, cîte o picătură... Întîmplarea ne-a readus bună dispoziţie şi i-a permis lui Nae Dimitriu să plaseze o vorbă de duh despre «ceaiul lampant»..." (Alex. Beldie)

Gruparea Alpină

În primăvara anului 1933, Nae Dimitriu şi prietenii săi aderă la Asociaţia Drumeţilor din Munţii Iubiţi ai României.

Gestul conferea satisfacţie ambelor tabere.

La ADMIR, entuziasmul din urmă cu patru ani al fondatorilor se dovedise insuficient pentru bunul mers al grupării. De vină era în mare parte vîrsta înaintată a conducerii, a membrilor în general[1], lipsiţi de energia necesară marilor realizări şi de putinţa atragerii tinerilor turişti.

Sesizînd esenţa răului, în 1932 se procedase la o „transfuzie cu sînge tînăr", primiţi fiind în club, între alţii, Ion Udrişte-Olt şi Emilian Iliescu. Pus pe fapte mari, Ion Udrişte-Olt a gîndit să coopteze în ADMIR şi grupul animat de prietenul său Nae Dimitriu[2]. Gestul cădea pe un teren fertil: avocatul începuse să resimtă lipsa unui cadru organizatoric care să înlesnească răspîndirea alpinismului.

Datorită spiritului său de frondă, Dimitriu nu era un deloc un interlocutor comod. Sperînd să înhame totuşi acest cal nărăvaş la propria căruţă, doctorul Gh. Dumitrescu i-a propus o întrevedere, în cursul căreia avocatul şi-a precizat condiţiile: „gruparea alpină", constituită din echipa sa şi alţi eventuali aderenţi, să reprezinte o secţie separată în cadrul aso-

[1] Udrişte-Olt, preşedinte ADMIR după 1934, recunoaşte că la înfiinţare asociaţia avea „*70 de membri, majoritatea în vîrstă*" (*Din trecutul turismului românesc*, 1944).

[2] Căţărător cu posibilităţi modeste, Ion Udrişte-Olt era deseori tachinat de Nae Dimitriu. De pildă, la ieşirea dintr-o vale, avocatul i-ar fi replicat: „*...Să nu-mi mai spui Nae! Să-mi spui Jean, de la Jean Valjean, c-am tras de tine ca la galere!!*" (informaţie de la Alex. Beldie).

ciaţiei. Deşi eventualitatea unui stat în stat nu-l încînta, preşedintele ADMIR a acceptat, cu speranţa că timpul avea să îndrepte lucrurile pe făgaşul dorit de el. Tot atunci, Nae Dimitriu a primit funcţia de vicepreşedinte al ADMIR, demnitate acceptată – comportamentul său ulterior o demonstrează – nu atît din vanitate, cît din dorinţa de a conferi greutate proiectelor sale.

> Tot acum, ADMIR renunţă la prevederea din statut ce interzicea apartenenţa membrilor săi la alte asociaţii. În paralel, fără îndoială sub înrîurirea lui Nae Dimitriu, „*s-a insistat asupra criteriului de selecţionare al membrilor, care va rezida în cunoştinţele turistice şi aportul de muncă ce ar fi în măsură să-l aducă asociaţiei*"[1].

Punerea în practică a acestor proiecte nu a întîrziat, trecîndu-se la editarea unei publicaţii proprii, la organizarea de excursii colective şi ascensiuni noi.

Buletinul Alpin, vis împlinit al lui Nae Dimitriu, apare în iunie 1933. Nu ştim cum s-au procurat sumele necesare tipăririi lui, informaţiile din presa epocii fiind contradictorii[2], dar sacrificiile făcute pentru apariţia primei reviste româneşti de profil sînt incontestabile. Deşi ca director era menţionat doctorul Gh. Dumitrescu, la al cărui domiciliu se găsea şi redacţia, meritul principal în realizarea *Buletinului Alpin* aparţine membrilor „Grupării Alpine", care semnează cvasitotalitatea materialelor[3]. Îndeosebi lui Nae Dimitriu i se datorează şi ţinuta grafică de excepţie, folosite fiind hîrtie *cromo* şi cerneală „Illustration", ambele din import. Din grijă pentru calitatea revistei, avocatul petrecea totodată multe ore în tipografia „Oltenia", din strada Imperială, al cărei director mărturisea: „Aici doarme, aici mănîncă, aici se c...". Incomodul client impunea un mers cît mai încet al maşinii de imprimat, ştergînd personal valţul după tragerea unui număr de coli. Ca răsplată a unor asemenea eforturi, *Buletinul Alpin* s-a impus publicului în scurtă vreme. Revista oferea informaţii despre unele masive muntoase din ţară, date cu privire la premiere (aparţinînd în tota-

[1] *Buletinul Alpin* nr. 1-2/1933.
[2] Vezi capitolul *ADMIR*.
[3] Excepţie face aici poezia „Valea Seacă" de Ion Udrişte-Olt, apărută la finele primului număr.

litate componenţilor „Grupării Alpine”), descrieri de trasee în abrupt, o cronică a activităţii turistice în munţii noştri.

În ajutorul începătorilor au venit şi excursiile de iniţiere, conduse de Alex. Beldie: Valea Albă (17 iulie), Valea Gălbenelelor–Scoruşi–Omul (22 iulie) şi traversarea Mălinului–Seacă–Ţapului (27 iulie), la aceasta din urmă consemnîndu-se un număr record de participanţi: Frim, Vasiliu, Niţescu, Olly Geresch, Anny Kreutzer, Călin, Const. Ţico, Ivana Popescu, Schmiedinger, Simionescu, Solonca, Ghica, Dem Stoenescu, Brandel şi alţii.

Toate acestea au făcut ca numărul alpiniştilor să crească vertiginos, Dimitriu putînd conta la începutul anului 1934 pe circa 30 de ciraci.

> În Bucureşti, alături de ceilalţi admirişti, membrii Grupării Alpine se întîlneau săptămînal, în locuinţa doctorului Dumitrescu de pe strada Cîmpineanu. Cele mai eficiente întruniri se pare că rămîneau însă cele de pe terasa restaurantului Oancea din Buşteni, duminică seara, în aşteptarea acceleratului de Bucureşti. Se schimbau atunci primele impresii, se comentau noutăţile turistice, se făceau planuri de viitor. La o astfel de întîlnire, în vara anului 1933, Nae Dimitriu şi Ion Udrişte-Olt au informat despre intenţia lor de a urca integral Firul Vertical al Gălbenelelor, Comănescu şi Mircea Badea despre cercetările lor în Picătura, iar Alex. Beldie şi Ioan Manof despre stadiul investigaţiilor proprii în zona inferioară a Rîpei Zăpezii. Legat de aceste înştiinţări, este de spus că fiinţa o înţelegere tacită, evitîndu-se pătrunderea în terenul de încercări al altora.

S-au înregistrat şi un număr fără precedent de „ascensiuni noi” (premiere). Prima, la sfîrşitul lunii iulie, cînd Alex. Beldie şi Nicolae Tipei au suit treapta Colţului Gălbenelelor ridicată deasupra Strungii Colţilor, anterior considerată de către confraţi drept inaccesibilă. În continuare a fost parcursă muchia aeriană care conduce în vîrful Colţului Gălbenele. Revenirea în Strunga Colţilor s-a făcut prin rapel cu ajutorul unui piton.

Peste cîteva zile, pe cînd urcau Valea Colţilor, Tipei a suferit un accident la mînă şi nu s-a mai putut căţăra. Prin urmare, Beldie a pornit singur la asaltul versantului lăsat de Claia Mare către Buşteni. Aici, în iulie, a încercat să urce prin apropierea muchiei sud-estice a colţului, tentativă nereuşită. La 7 august, Beldie a ales o altă cale, aproximativ pe mijlocul flancului. Deşi lipsit de dificultăţi tehnice şi punctat cu brazi,

traseul are o înclinaţie pronunţată şi străbaterea lui a necesitat deosebită atenţie. Cu ajutorul unui piolet, indispensabil într-o asemenea întreprindere, solitarul alpinist a depăşit între altele două pîlnii ierboase, suspendate la mare înălţime, sosind după patru ore la jumătatea versantului, pe Brîul Subţire. De aici în sus, drumul, aflat în preajma muchiei nord-estice, îşi pierde din dificultate, dar cîştigă în frumuseţe, conducînd finalmente lîngă baliza ce marchează creştetul Clăii Mari, unde Beldie a ajuns după alte două ore.

> Mai puţin norocos a fost Alex. Beldie în ziua de 11 august acelaşi an, cînd, secundat de Ion Manof, a încercat să escaladeze flancul vestic al Acului Crucii. Pe cînd vroia să se asigure în cel mai de jos dintre pitoanele aflate pe acea faţă, tînărul student a făcut un pas mai mare, moment în care priza de picior i-a cedat. În cădere, glezna alpinistului a fost serios afectată. Cu mare greutate, servindu-se de doi pioleţi, accidentatul a coborît pînă în Brîul Mare al Morarului şi de aici în Valea Cerbului. În imposibilitate de a mai merge, Beldie a rămas la bordeiul ciobănesc de deasupra gurii Văii Priponului, în vreme ce Manof s-a dus la Sinaia, de unde a revenit a doua zi, peste platou, cu un cal. Într-o stare de neinvidiat, Beldie a mai petrecut o noapte la hotelul Stroescu, abia la ora 4 a celei de-a treia zi izbutind să ia un accelerat spre Bucureşti.
>
> După 24 de ore de somn neîntrerupt, Manof şi-a regăsit prietenul, la spitalul Polizu, într-o stare psihică mulţumitoare: primise vizita autoritarului său tată, care se mulţumise să-i spună: „*Bine că nu ţi-ai rupt capul*”[1]. În schimb Nae Dimitriu, care, păşind neatent în plin centrul Bucureştiului, suferise cîndva aceeaşi fractură *Dupuytren*, era revoltat: „*Bine, domnule, dar barim ai căzut de pe Colţii Morarului, nu ca mine, în Piaţa Senatului*[2]!”...

---

[1] Constantin Beldie (1887-1953), publicist și traducător. Secretar de redacție la *Noua revistă română* și *Ideea Europeană*. Și-a publicat memoriile sub titlul *Caleidoscopul unei jumătăți de veac în București (1900-1950)*.
„*Un prieten de-al casei ii spunea tatei: «Nu-l mai lăsa, dom'le să se caţere pe munţi; e riscant!». «Ce să-i faci?» i-a răspuns tata. «Riscurile meseriei. Băiatul meu e alpinist şi riscă să-şi rupă picioarele, iar d-ta, ca funcţionar sedentar de birou, rişti să faci trînji* [hemoroizi]*»*.” (*Ani de drumeţie*).

[2] E vorba de actuala Piață a Națiunilor Unite.

Pînă la acea dată Beldie[1] şi prietenii săi întreprinseseră cercetări în Jepi, Coştila şi Moraru, rezultatul lor – text şi hărţi – fiind popularizat în *Buletinul Alpin*[2]. Legat de aceste explorări, dacă rutele din Jepii Mici (cu excepţia Feţei Estice a Clăii Mari) şi chiar din Coştila priveau locuri călcate anterior de către om, traseele din nordul Morarului erau cvasinecunoscute turiştilor. Morarului, precum şi Acele. În acest din urmă munte, echipa lui Beldie a parcurs Rîpa Zăpezii, Valea Adîncă, Vîlcelul Morarului, precum şi Acele.

Pe Rîpa Zăpezii, imediat deasupra confluenţei cu Valea Adîncă, Beldie şi Manof nu au putut depăşi o săritoare cu bolovan. Peste cîteva zile, într-o ascensiune solitară, Alex. Beldie a izbutit să ocolească redutabilul obstacol prin stînga, pe nişte feţe aflate la mare înălţime. Reintrat în fir, alpinistul a fost întîmpinat de o săritoare înaltă şi spălată. Nu a avut curaj să o atace singur, dar o va face într-o escaladă ulterioară, alături de I. Manof. Mai sus, unde valea se desface, cei doi exploratori au urmat pînă în Brîul Mare un fir aflat în extremitatea stîngă (estică) a evantaiului.

Explorarea firelor superioare ale văii s-a făcut în cursul altor excursii din vara aceluiaşi an. E de notat aici că, în ceea ce a numit *Firul Degetului Prelungit*[3], Beldie a apreciat săritoarea aflată imediat deasupra Brîului Acelor ca greu accesibilă şi a ocolit-o, iniţial pe firul aferent strungii Degetul Roşu-Acul Crucii[4], din care a traversat, pe un parcurs delicat în ultima porţiune, în scocul vizat.

---

[1] „În perioada 1929-1933, din totalul de 150 excursii în Bucegi, 80 de zile reprezentau tot atîta ascensiuni în zonele abrupte." (Alex. Beldie, *op. cit.*).

[2] „Văi şi brîuri în Jepi" (cu prima hartă a acestui munte), „În Coştila" (coautor Nae Dimitriu, pe osatura articolului său din *Educaţia Fizică*, 1932), ambele în nr. 1/1933; „Văi şi brîuri în Moraru" – în nr. 3/1933. Inerent unor lucrări de început, şi aceste materiale prezintă scăpări, preluate fără verificări de alţi autori.

[3] În descrierea din *Buletinul Alpin*, Beldie indică o a doua ramură superioară a văii drept „Firul Degetului Roșu". Odată cu înmulțirea ascensiunilor pe Rîpa Zăpezii, se va fi preferat, în limbajul curent, o formă mai scurtă, luînd naștere „Rîpa Mică" (în relatarea lui Nae Dimitriu privind Peretele de Nord al Acului de Sus, *Buletinul Alpin* nr. 3/1936), „Rîpa Crucii" (*op. cit.*, la *Cronica*) sau „Rîpa Mare" – ultimele două luîndu-și numele după Acul sub care își au obîrșia – în detrimentul termenilor la care se apelase în 1933.

[4] În 1937 în publicația C.A.R. e pomenit drept Hornul sau Fisura dintre Ace, pentru ca peste doi ani să i se spună *Hornul Degetului Roșu*.

Cel puţin pînă în 1934 Beldie nu cercetează Brîul de Mijloc („trece pe faţa de nord, după care se pierde") şi Brîul Acelor („îl putem urma un timp, traversînd firele Rîpei Zăpezii, după care dispare..."), or amîndouă continuă pînă în Valea Morarului.

Peste un an, Ion Manof urcă Valea Poienii, din Moraru[1].

Buletinul Alpin nr. 3/1933 conferă premiera Văii Poienii lui Alex. Steopoe[2] (toamna 1933). În aceeaşi perioadă (poate chiar vara) urcă valea şi Ion Manof, care în plus o descrie în revista *Voiaj*, nr. 3/1934.

Am menţionat că, în toamna anului 1932, N. Comănescu a întreprins primele tatonări spre vîrful Picătura, pe muchia sud-estică a acestuia. Coama respectivă se transformă deasupra limitei pădurii într-o creastă subţire şi aeriană, pentru depăşirea căreia s-au folosit patru „picheţi" (ter-

[1] Toţi autorii de schiţe şi descrieri privind această vale, înşelaţi de perspectivă sau cercetînd superficial terenul cu pasul, nu au sesizat că aici este vorba de două fire distincte. Unul, care vine din marginea estică a Acului Mare, este barat în dreptul Brîului Înflorit de un dîmb neînsemnat, făcînd brusc la stînga şi, dincolo de o spălătură înaltă, unindu-se cu Vîlcelul Ţancurilor. În aval de menţionatul dîmb, ia naştere un al doilea fir, la început domol, care scapă apoi într-un gang îngust, cu două săritori extrem de dificile, debuşînd în Poiana Morarului.
Reprezentarea din 1926 este mai apropiată de realitate, ea unind (fără a le numi), imediat sub Brîul Înflorit, firul Poienii cu acela al Ţancurilor, dar omiţînd gangul cu săritori pomenit mai sus.

În ce priveşte Vîlcelul Ţancurilor:
– denumirea apare în *Bucegii turism-alpinism* şi aparţine probabil unuia dintre coautori (Emilian Cristea), a cărui echipă stabilise de curînd în zonă mai multe trasee – între care „Colţul Moşului", pe malul stîng al firului. Acest vîrf, precum şi un altul învecinat (Ţancul Retezat, existent în *Buletinul Alpin* nr. 3/1936) par să fie la originea toponimicului;
– dacă partea superioară a Vîlcelului Ţancurilor nu prezintă dificultăţi, în aval de Brîul Înflorit firul este punctat de cîteva săritori grele. Cruţîndu-şi probabil forţele pentru asaltul verticalelor, E. Cristea va fi pătruns în zonă pe urmele lui R. Ţiţeica, prin Brîul Înflorit. Spre deosebire de înaintaşul său, animatorul Armatei improvizează (în ghidul Bucegilor) o descriere a văii neconformă cu realitatea.

[2] Doctorul chimist Alexandru Steopoe, asistent la Facultatea de Chimie Industrială, „era un om reţinut, vorbea puţin şi nu se întovărăşea cu oricine. Cînd te cunoştea şi vedea că eşti om serios, era de o căldură sufletească deosebită" (N. Baticu, în *Amintirile unui alpinist*).

men la care se va renunţa curînd, în favoarea celui de *pitoane*), ieşindu-se după două lungimi de coardă pe mica platformă numită „primul vîrf al Picăturii". Din acest loc, suspendat la mare înălţime, au putut observa în amănunt colţul principal, inclusiv o interesantă fisură cu fereastră aflată imediat sub vîrf. Continuarea drumului părea posibilă, dar echipa s-a retras din punctul atins şi nu a revenit vreodată pentru continuarea tentativei.

Încercările lui Comănescu de a atinge vîrful Picătura au continuat în următorul an. Din start, bănuindu-i-se dificultăţi insurmontabile, s-a „considerat inutilă" cercetarea „firelor care se termină în marele V". Vizînd apoi fisura aflată imediat sub vîrf (pe partea estică a acestuia), se încearcă escalada muchiei dintre „albişoara ce intră în «marele V»" şi „Vîlcelul Spînzurat". Cum aici era necesară o „muncă titanică, fiecare metru de înălţime fiind cîştigat cu mari eforturi", s-a căutat o cale mai lesnicioasă.

Vîlcelul Spînzurat, care conduce în imediata apropiere a rîvnitei fisuri finale, nu putea fi un asemenea drum, întrucît ocolirea spălăturii ce-i conferă numele părea foarte incomodă. De asemenea, înaintarea pe muchia dintre acest fir şi „Vîlcelul Spălat" li s-a înfăţişat (probabil prin binoclu) ca barată de două ţancuri, „cu puţin înainte de a atinge baza piramidei finale". În acest stadiu deloc încurajator, N. Comănescu obţine de la un confrate detalii asupra zonei[1]. Graţie lor suie Vîlcelul Spălat (ocolind două săritori) pînă în apropierea obîrşiei, de unde ia în dreapta un brîu ascendent (Brîul Suspendat). În locul unde acesta se întrerupe, lîngă o grotă, au traversat cu grijă la stînga („singura parte dificilă [...] de pe întregul parcurs") pînă într-un „horn cu zade". Urmîndu-l, au ieşit în brîul de sus al Picăturii, care i-a condus, spre dreapta[2] pînă sub fisura finală[1].

---

[1] „Parte din informaţii au fost furnizate de d-l R. Ţiţeica, un bun cunoscător al regiunii, care a cercetat cu mult înainte, intrările spre Picătura" (N. Comănescu, în *Buletinul Alpin*, nr. 3/1933). După cele spuse nouă, Radu Ţiţeica a urcat pînă „la Grotă". Peste cîţiva ani, prin intermediul fratelui său Şerban (student şi el la Chimie Industrială), i-a comunicat lui Comănescu că, din locul unde poteca de apropiere sfîrşeşte în Valea Seacă, se continuă drumul circa 300 de metri, pînă într-un vîlcel „spălat" – în sensul de puţin adîncit, la acel nivel. Comănescu chiar astfel a numit firul, „Spălat", în articolele sale despre Picătura. După moartea lui Comănescu, Nae Dimitriu a găsit nepotrivită această denumire, fără a propune pe moment o alta; o va face în 1961 (*„Bucegii turism-alpinism")*: „Vîlcelul Picăturii". În 1981, Niculae Baticu a readus în circulaţie denumirea iniţială, azi fiind folosite amîndouă.

[2] Aici şi la ocolul săritorilor din vîlcel au fost făcute cu vopsea mai multe săgeţi.

În mod neaşteptat, dar probabil motivat (mersul prin teren alpin necunoscut i-a consumat nervos cît şi fizic, după cum retragerea din Brîul de Sus nu se anunţa foarte simplă), Comănescu nu a mai urcat în acea zi pînă pe vîrf[2]. O va face la 29 august 1934, împreună cu Ion Şincan şi Bubi Schefler[3], cînd escalada fisurii a fost uşurată de utilizarea unui piolet. Trecînd apoi prin fereastră, pe prispe de iarbă au ieşit curînd pe platforma somitală a Picăturii. De aici, strădaniile a trei sezoane de explorări au fost cu prisosinţă răsplătite: „Peisajul este tot ce poate înfăţişa clinul răsăritean al Bucegilor mai impresionant. La ansamblul ce-l desfăşoară asupra firelor finale ale Văii Seci, a Văii Albe şi asupra Gălbinărilor Coştilei, se adaugă minunata înfăţişare a Buştenilor ce pare o miniatură azvîrlită în fundul văii, la 1 000 metri sub noi." Şi aici, ca semn al trecerii sale, Comănescu a improvizat din două ramuri de jnepeni o cruce.

Coborîrea s-a făcut pe drumul urmat la urcuş[4].

---

[1] Cu excepţia denumirii haretine din 1926 şi poate a celei de „Marele V" (care nu-i exclus să fi aparţinut unui simplu turist ajuns în Poiana Mare ori la Verdeaţă), celelalte toponimice din zona colţului apar pentru prima dată în articolul „Ascensiunea Picăturii", de N. Comănescu (*Buletinul Alpin*, nr. 3/1933).

[2] În cercetările sale din 1932-33, Comănescu notează a-i fi avut alături pe I. Șincan, V. Nicolau și M. Badea, în vreme ce o parte dintre informații „*au fost furnizate de dl. Radu Țițeica, un bun cunoscător al regiunii, care a cercetat cu mult înainte intrările spre Picătura*" (*Buletinul Alpin,* nr. 3/1933).

[3] Trecerea lui B. (foarte probabil un diminutiv) Schefler prin alpinismul românesc este fugară, dar poate merită reținute următoarele. Era soțul cumnatei (născută Wiessernigg) lui Fl. Ștefănescu, pare-se și nepot al lui Carol Schefler, care ia în 1939 în arendă restaurantul Căminului Alpin din Bușteni. Bubi se va implica mai mult decît e cazul alături de legionari, la *Rebeliunea* din 1941, ulterior fiind trimis pe frontul de răsărit. După război este dus în Uniunea Sovietică împreună cu alți etnici germani, unde lucrează ca artificier în mină. E promovat în conducerea respectivului lagăr de muncă, poziție în care își va atrage antipatia conaționalilor, și de care se va feri întrucîtva, odată revenit în Brașovul de reședință.

[4] În *Amintirile unui alpinist* (p. 65), N. Baticu, bazat pe date furnizate de Erwin Csallner, atribuie acestuia din urmă, între altele, premiera Picăturii (1932), alături de Otto Wilk. Ulterior, N. Baticu nu mai acordă însă credit acestor afirmaţii (mi-a reprodus afirmația lui C. Lehmann: „N-ai știut că Csallner minte [de felul lui]?"). Este greu de dat un verdict în această situaţie, mai ales că E. Csallner a murit în 1985. Trebuie spus însă că nu se pomeneşte nimic de această reuşită în ziarele vremii, două periodice (*Kronstadter Zeitung* şi *Kronstadter Anzeiger*) făcînd în schimb mare caz de ascensiunea unei echipe săseşti, la 22 septembrie 1935. La

Porţiunea inferioară a Firului Vertical al Gălbenelelor este urcată pentru prima dată la 28 august 1933, de către Nae Dimitriu, Gh. Frim, Ştefan Vasiliu şi Ion Şincan. Acest horn aproape continuu, pe care observaţiile de la distanţă îl decretaseră ca foarte redutabil, s-a dovedit pe teren mai puţin fioros; dincolo de apreciabila înclinaţie, doar două pasaje, în apropierea Brîului Strungii, au pus oarecari probleme. După depăşirea lor, echipa a traversat în Strunga Gălbenelelor.

Cum traseul nu se dovedise nici pe departe „vertical", Nae Dimitriu a considerat vechea denumire drept „improprie" şi a înlocuit-o cu cea de *Hornul Coamei* (derivînd fără îndoială din „Coama de Piatră" – despărţind, conform hărţii Ţiţeica, văile Coştilei şi Gălbenele).

Parcurgerea integrală a Hornului Coamei, de la confluenţa cu Valea Gălbenelelor pînă în Brîul Mare al Coştilei, a fost efectuată la 15 octombrie 1933, de către Petre Bălăceanu, Traian Belitoreanu, Nae Dimitriu, Gh. Frim şi Alexandru Steopoe. În aceeaşi zi Nicu Comănescu şi Ion Şincan au pornit spre Colţul Gălbenelelor, drept cale de acces fiind aleasă muchia ridicată deasupra obîrşiei Vîlcelului Secundar. Au folosit în regrupările de aici doi „picheţi", după care, pe coama principală a Colţului, au atins cel dintîi vîrf. S-a coborît apoi în şaua separînd de un al doilea vîrf, cu frînghia dată după un ţanc; cu ajutorul ei s-a făcut şi revenirea, întrucît fisura din acele locuri le-a părut „imposibil de urcat". Finalmente, graţie unui piton, au atins Şaua Colţilor.

> Comănescu a contestat pretenţia lui Beldie de a fi atins înaintea lui Colţul Gălbenelelor, tăgăduind în principal putinţa cuiva de a sui treapta colţului ridicată din Strunga Colţilor. În acest sens, el a minimalizat contraargumentul fotografic oferit de Tipei („*Toţi pereţii arată la fel*"). Cum spiritele se încinseseră („*Cum, dumneata pui la îndoială veridicitatea fotografiei făcute de mine?!*"), „procurorul" Nae

---

acea dată ar fi avut loc premiera „peretelui nordic" (în „peretele sudic", recunoscut ca urcat de români, se pretindea că au murit zece căţărători), vertical pe sute de metri, executată de **nouă** alpinişti. Este însă aici un exemplu, specific epocii, de glorificare a virtuţilor rasei ariene: în ziua menţionată, N. Baticu şi I. Trandafir au întîlnit imediat sub Picătura, pe drumul Comănescu (avînd orientare estică), **patru** braşoveni, a căror ieşire ulterioară pe vîrf a fost primită cu entuziaste aplauze de un grup aflat la „Verdeaţă". Coborîrea grupului ardelean s-a făcut pe ruta urmată la urcuş.

Dimitriu a propus o deplasare în grup la „locul crimei". Cu acel prilej Beldie şi-a susţinut prin fapte afirmaţiile, inclusiv pitonul de rapel bătut de el. Premiera a fost rămas atribuită însă lui Comănescu, pe motivul că acesta, spre deosebire de preopinentul său, a atins şi cel de-al doilea vîrf.

Poate cea mai valoroasă premieră din acel an este cea a Colţului Mălinului, în Coștila.

La 19 noiembrie 1933, Nicu Comănescu, Nae Dimitriu, Gh. Frim şi Ion Şincan au părăsit pe întuneric satul Buşteni, zorii luminîndu-i în Poiana Coştilei. Prin Vîlcelul Poieniţei, Poiana Mălinului şi Valea Seacă au atins către orele 11 baza Colţului Mălinului. Aici a avut loc „o cercetare amănunţită" a ţinutului, în urmă căreia cele două hornuri din versantul nordic al ţancului au fost considerate inabordabile, între altele datorită prezenţei gheţii şi a zăpezii. Din acest motiv s-a traversat la stînga pînă în creasta dintre văile Seacă și Mălinului, pe a cărei faţă sudică o succesiune de perniţe purta mai puţin urmele iernii, oferind astfel o posibilitate de ascensiune.

Legaţi în coardă (se poate bănui că au urcat cap schimbat Comănescu şi Dimitriu), alpiniştii au atins iniţial un mic amfiteatru, depăşit prin ocol pe dreapta. Un hornuleţ cu prize suficiente urmat de un altul i-au scos apoi pe muchia colţului, în acel loc orizontală, dar foarte îngustă și avînd la capăt o platformă cu jnepeni. E locul unde grupul, în căutarea unor posibilităţi de avans, trece pe flancul Văii Seci. Aici o faţă destul de înclinată şi apoi un brîu de piatră i-au condus în „fisura centrală" (*Hornul Central*, cum i se va spune curînd). Cum această spintecătură nici din apropiere nu părea mai uşoară, căţărătorii au abordat din micul brîu un prag îngust, suind către dreapta. Cu multe precauţii şi ajutorul a trei pitoane căţărătorii au putut străbate 20 de metri, pentru ca – din punctul unde drumul părea să se închidă iremediabil – capul de coardă să răzbată printr-o piramidă deasupra zonei dificile.

Totul s-a desfăşurat în competiţie nu doar cu asprimea unui teren necunoscut (nu există indicii că fusese privit anterior cu binoclul, ca în alte cazuri), cu gheaţa, dar şi cu ziua-lumină extrem de scurtă.

Nu departe au atins din nou creasta, aici acoperită în bună măsură de iarbă. Depăşit fiind şi un ultim pasaj înclinat, au atins finalemente vîrful Colţului Mălinului, la patru ore de la prima desfăşurare a corzii.

Fără vreun repaus, a început apoi retragerea. Cu precauţii datorate expunerii locurilor au ajuns pe coama ce leagă vîrful de Brîul Mare al Coştilei. De aici s-a coborît în rapel *Hornul Ascuns*, „acoperit de gheaţă şi pulbere de zăpadă". Ajunşi în punctul numit ulterior „La Bolovan", au apreciat că treimea inferioară a hornului este prea lungă pentru frînghiile grupului, preferată fiind o traversare dirijată către o strungă („neagră" în acel amurg) de pe muchia Seacă-Ţapului. Prin ulucul înzăpezit aflat sub acea mică şa, „cu atenţiunea" datorată lipsei pioleţilor şi a colţarilor, au sosit la baza Colţului[1].

Emoţiile sfîrşiseră, dar se lăsase întunericul. Revenirea în Buşteni nemaifiind posibilă, alpiniştii s-au pregătit să înfrunte lunga şi friguroasa noapte de noiembrie în jnepenii Crestei Frumoase, unde au aprins un foc. În nesfîrşitele ore pînă la răsăritul soarelui, tovarăşi le-au fost luminiţa casei de la Omul şi impunătorul dom pe care izbutiseră să-l escaladeze şi spre care privirile li se vor fi îndreptat deseori. Cînd bolta cerului a început să se aprindă deasupra munţilor Baiului, cei patru au început coborîrea prin Valea Seacă, Poiana Mălinului şi, în cele din urmă, pe „nesfîrşita pîrtie de zăpadă" a Vîlcelului Poieniţei.

[1] În descrierea acestei premiere ne-am folosit de materialele existente în *Buletinul Alpin*. Poate datorită grabei ori emoţiilor drumului, impresiile protagoniştilor sînt nu o dată insuficiente sau chiar contestabile. Se spune de pildă că „*n-am ales la urcare acest itinerar, Hornul* [Ascuns], *fiind acoperit de zăpadă şi gheaţă, iar singurii auxiliari ce aveam asupra noastră se reduceau la o frînghie şi cîteva pitoane (lipsindu-ne pioletele şi colţarii)".* Opinăm însă că reţinerea s-a datorat neputinţei de a descifra caracteristicile acestui traseu, în bună parte ascuns (spre deosebire de Hornul Central) – de aici îi va fi decurs denumirea – şi aparent barat de un imens bolovan. Supoziţia ne este întărită de faptul că Nae Dimitriu, în vara următoare, evită iniţial să atace Hornul Ascuns. S-a mai scris că au evitat ieşirea la Brîul Mare, pe lîngă Dintele dintre Colţi, nu datorită vreunor dificultăţi ale terenului, ci pentru că mai aveau „decît o oră şi jumătate de mers" pe lumină. Or chiar admiţînd că în Brîul Mare se aflau în imposibilitate de atinge în aceeaşi zi aşezările omeneşti, varianta aleasă, pe Hornul Ascuns, îi ducea prin teren absolut necunoscut, încercarea fiind grevată în plus de puţinătatea pitoanelor.

Înfiinţarea Clubului Alpin Român

Curînd după fuziunea Grupării Alpine cu ADMIR, între Nae Dimitriu şi ceilalţi membri ai comitetului au izbucnit fricţiuni. Doctorul Dumitrescu aprecia activitatea energicului avocat, dar ca preşedinte dorea să şi-o subordoneze, limitîndu-i totodată influenţa. În replică, Nae Dimitriu, deşi vicepreşedinte, găsea că nu are suficientă mînă liberă, aşa cum i se promisese iniţial. Totodată, el reproşa întîrzierea stabilirii de relaţii cu formaţiunile alpine din străinătate.

Pe acest fond, performanţe montane de genul celor amintite anterior, precum şi impactul în masa turiştilor al *Buletinului Alpin* au făcut ca spre sfîrşitul anului 1933 haina ADMIR-ului să devină prea strîmtă pentru cei din Gruparea Alpină. Prin urmare, în februarie 1934 Nae Dimitriu trece la materializarea vechiului său deziderat, un club al căţărătorilor.

La 18 martie 1934, în sala Asociației sportive a funcționarilor comunali (ASFC) din strada Vasile Boerescu are loc constituirea Clubului Alpin Român. Au participat Virgil Antonescu, Petre Bălăceanu, Mircea Badea, Alex. Beldie, Traian Belitoreanu, Nicolae Comănescu, Nicolae Dimitriu, Gheorghe Frim, Petre Juster, Alex. Maidlinger, Gh. Murgeanu, Vasile Nicolau, Emil Simionescu, Radu Sturdza, Ion Şincan, Alex. Steopoe, Nicolae Tipei, Dumitru Teodoru, Ion Udrişte-Olt, Ştefan Vasiliu şi George Velescu. La propunerea lui Nae Dimitriu a fost ales cu acest prilej un comitet de conducere format din: Gh. Frim (preşedinte), Ion Udrişte-Olt (secretar general), Alex. Steopoe şi Petre Bălăceanu (cenzori). Ca membri de onoare, adunarea a proclamat pe Nicolae Caranfil[1], dr. Gh. Dumitrescu, dr. Alceu Urechia[2] şi Mihai Haret (preşedintele Turing-Clubului pare să fi refuzat, în loc fiind numit Em. Bucuţa).

[1] Nicolae Caranfil era, în al patrulea deceniu, conducător al Uzinelor Comunale Bucureşti, cît şi al Societăţii de Gaz şi Electricitate. A sprijinit mişcarea turistică, motiv pentru care grupări ca ADMIR, C.A.R., iar mai tîrziu „Hai la Drum" s-au străduit să-i cîştige bunăvoinţa.

[2] Alceu Urechia pare să fi fost singurul membru de onoare al C.A.R. ales pentru reuşitele sale pur montane. Totodată, simpatia pentru acest om dificil dar corect, inteligent şi muncitor este emblematică pentru asociaţia lui Nae Dimitriu.

Doctorul Gh. Dumitrescu s-a împotrivit separării de ADMIR a celor ce urmau să înfiinţeze Clubul Alpin. După 18 martie 1934, sugerînd lui Dimitriu şi celorlalţi să revină în asociaţia sa, le-a oferit în schimb chiar postul de preşedinte, gest de la care se abţinuse pînă atunci. Dintre membrii C.A.R., Ion Udrişte-Olt nu a rezistat tentaţiei: „între un post de secretar general şi unul de preşedinte, îl prefer pe acela de preşedinte", ar fi spus el. În consecinţă, adunarea generală ADMIR din 29 aprilie 1934 l-a proclamat pe Udrişte-Olt ca preşedinte activ, doctorul Dumitrescu devenind preşedinte de onoare.

> La scurt timp, a fost publicat următorul anunţ: „În darea de seamă asupra Adunării Generale ADMIR **publicată recent într-un ziar de dimineaţă**[1], s-a anunţat că *Buletinul Alpin* îşi încetează apariţia. În realitate lucrurile stau cu totul altfel. Buletinul va continua să apară ca revistă a Clubului Alpin Român."[2].

Noul lider admirist, sperînd probabil într-o contopire, nu a demisionat din conducerea Clubului Alpin[3], nici cînd a fost îndemnat făţiş. În consecinţă şi pentru a evita în viitor situaţii asemănătoare, adunarea generală extraordinară a C.A.R. din 26 iunie 1934 a adus următoarea modificare de statut: „Membrii care fac parte din comitetul de conducere al Clubului nu pot figura în comitetele de conducere ale altor cluburi cu scop similar". În baza acestui articol Ion Udrişte-Olt a fost obligat să-şi dea demisia, înlocuit fiind cu doctorul Alex. Steopoe.

> Deşi cei mai buni căţărători aderaseră în acei ani la Clubul Alpin, în abruptul Bucegilor au activat la începutul deceniului patru şi alţi îndrăzneţi. Astfel, un grup format în jurul Olgăi Geresch (Franz Bauschke, Ticu Manolelis, Alfredo Pugi, Alex. Speck ş.a.) a parcurs de pildă trasee în Bucegi, între care (din întîmplare, ce-i drept) vîlcelul din Coştila pe care l-au numit al *Policandrului*. Tot pe atunci, încercînd să parcurgă Valea Albă, Antonio Palma s-a accidentat mortal.

---

[1] Într-o cercetare sumară, nu am depistat despre ce publicaţie este vorba (foarte posibil să fie „Dimineaţa").

[2] *Gazeta Sporturilor*, 4 mai 1934.

[3] Spre deosebire de Udrişte-Olt, Nae Dimitriu s-a retras din calitatea de vicepreşedinte ADMIR încă din februarie 1934.

1934

Palmaresul performanţelor Clubului Alpin este completat acum de ascensiunea Rîpei Zăpezii, la 8 aprilie 1934, de către echipa Nae Dimitriu, Radu Sturdza şi Petre Bălăceanu.

„...Pătrundem în vastul amfiteatru al Poienii cu Urzici, după un drum istovitor de două ore...
O tăcere fără hotar stăpîneşte întreg cuprinsul: din înălţimea imenselor coloane ale Acelor Morarului, care sprijină parcă albastra catapeteasmă a cerului, şi pînă în fundurile pline de negură ce se întinde peste fruntea pădurilor, ca o mare de leşie...
Întregul ansamblu al Rîpei pare un trident uriaş care-şi strecoară printre Ace braţele de argint, le împleteşte într-un singur mănunchi către mijlocul muntelui şi se rostogoleşte vertiginos la capătul de sus al Poienii cu Urzici...
Cele dintîi săritori sînt complet acoperite; le bănuim sub noi după înclinaţia care depăşeşte în acest ţinut cincizeci de grade.
Crusta formată la suprafaţă e destul de tare şi pe luciul ei colţarii prind de minune. Înaintăm cu uşurinţă.
În urmă, ca o eşarfă desfăşurată în gol, firul văii se lasă tot mai afund, sfîrşind în poiana pe care abia o mai putem zări printre pereţii canionului.
Fundurile sînt liniştite; la creastă însă vîntul bate puternic; îi bănuim asprimea după rotocoalele uriaşe ale zăpezilor, purtate de la un capăt la altul al ei. Cîteva momente mai tîrziu, pulberea răscolită începe să curgă pe toate jgheaburile muntelui. Înaintarea devine tot mai grea. Sîntem nevoiţi să ne oprim într-o grotă sub bolta unei săritori mari (după toate aparenţele, al doilea obstacol mare întîlnit vara pe fir, n.n.), *pînă ce zăpezile care curg în arcuri largi peste buza săritorii îşi vor înceta prăvălirea; cel puţin răstimpul cît ne trebuie pentru a încerca trecerea prin hornul rămas neînzăpezit.*
Aproape îngheţaţi, reluăm după o jumătate de oră de aşteptare înfrigurată ascensiunea. Facem o piramidă în doi continuată de fixarea unuia dintre piolete cît mai sus. Capul acestuia ţine la un moment dat loc de priză, pe crusta de gheaţă a peretelui şi primii metri sînt escaladaţi. De aci, pe faţa unei spălături acoperită cu un strat mişcător de zăpadă, unul dintre tovarăşi rămîne să se tîrască sin-

gur, în căutarea unui loc mai prielnic. Îl găseşte cîţiva metri mai sus, fixează pioletul adînc în zăpadă, ancorează frînghia în jurul tîrnăcopului şi ceilalţi tovarăşi trec cu greu acest punct greu.
Din ţinutul în care se despletesc firele finale ale văii, continuăm ascensiunea pe firul dintre Acul Mare şi Degetul Roşu. Nu facem însă nici cincizeci de paşi, cînd dinspre coamă un zgomot neobişnuit ne face să cercetăm atenţi faţa muntelui.
Pe firul nostru, o nouă masă de zăpadă alunecă, desprinsă de sub strunga Acului Mare [„din cauza căldurii neobişnuite", avea să explice autorul în altă parte]. *Ne ferim, dîndu-ne în grabă cît mai aproape de peretele văii.*
Unul dintre tovarăşi întîrzie. Cîteva secunde în urmă îl vedem alunecînd la vale, într-o alură cam «grăbită".
Treizeci de metri mai jos, crispînd mîinile pe piolet, face un efort disperat, loveşte adînc şi parvine în cele din urmă să se oprească [...]
De aici în sus, prăvălirile se ţin lanţ. Sîntem nevoiţi să părăsim valea la mai puţin de 200 metri în amonte de confluenţa firelor finale şi să continuăm ascensiunea pe feţele care cad în trepte succesive de sub spinarea Acului Mare. Ajungem curînd la Brîul Mic al Morarului pe care-l găsim aproape troienit. Îl urmăm spre răsărit, prin zăpezi înalte şi din punctul unde se răsfiră pierzîndu-se în coastele repezi ale muntelui, intrăm într-o zonă de stînci, acoperită pe toată întinderea de un strat continuu şi foarte friabil de gheaţă, care se sfărîmă cu uşurinţă la trecerea noastră.
Legaţi în coardă, traversăm cu atenţie această porţiune şi curînd ajungem deasupra Văii Poienii [...] *Coborîm în fir ajutîndu-ne de cupele unui pîlc de jnepeni căţărat pe coasta abruptă a văii, trecem pe malul opus, iar o jumătate de oră mai tîrziu, după un adevărat înot prin zăpezile de sub Creasta Ascuţită, ieşim în Coama Morarului..."*[1]

Prin Brîul de Sus (după toate aparenţele lipsit de zăpadă pe partea-i sudică) şi Coama Morarului, finalmente sub ninsoare, grupul a atins cabana Omul, după nouă ore de mers din Poiana cu Urzici.

Pentru sezonul de vară 1934, comitetul C.A.R. plănuia următoarele premiere: Hornul Ascuns, vîrful Picătura şi Ţancul Uriaşului, Colţul Bălăceni (Făgăraş), precum şi unele cercetări în Bucşoiul.

[1] *Buletinul Alpin,* nr. 1/1934.

Prima escaladă a Ţancului Uriaşului[1] are loc la 29 iunie 1934. În acea zi mai mulţi alpinişti din club au urcat pînă deasupra Săritorii Prelucii din Valea Seacă a Caraimanului, de unde Gill Antonescu, Petre Bălăceanu, soţii Lupescu, Petre Şuţeanu, Veneriu Stroescu şi Dem Teodoru au continuat parcurgerea văii, în vreme ce Nae Dimitriu, Ion Şincan şi încă un echipier s-au angajat pe „Vîlcelul Mic", care i-a condus în scurtă vreme în strunga aflată imediat la est de Ţanc. Pe faţa Văii lui Zangur, evitînd rupturile de pantă, s-a cîştigat în înălţime, deschise fiindu-le apoi două posibile căi de acces la vîrf. A fost aleasă varianta în aparenţă mai simplă, pe creasta ce leagă vîrful de restul muntelui. Accesul grupului pe respectiva muchie a fost însă barat de o surplombă, de unde şi numele de „Înfundată" dat strungii din apropiere. Accesibil s-a dovedit însă hornul (înalt de 15 metri) ce scoate în creastă imediat la vest de colţ. Întreprinderea s-a desfăşurat pe ploaie: de aceea, „numai pentru o clipă şi datorită vîntului puternic care a răscolit negurile de pe funduri, am putut admira minunea spectacolului ce dezvăluie asupra întregului ţinut Ţancul Uriaşului".

În aceeaşi vară, Alex. Beldie şi I. Manof cercetează Colţul Strungii, ce străjuieşte dinspre nord obîrşia Văii Gălbenelelor. Acest vîrf poate fi atins cu uşurinţă (o lungime de coardă) din strunga Gălbenelelor. O a doua cale, de forma unei fisuri, urmează flancul dinspre valea Hornului. Aici, după depăşirea a două puncte mai delicate, se iese într-o muchie, la cîţiva paşi de vîrful ocupat în parte de doi bolovani şi dominat din înălţime de Umărul Gălbenelelor.

Anterior, Beldie şi Nicolae Tipei parcurseseră Valea Hornului[2], fără a avea pretenţia stabilirii unei premiere („itinerar rar frecventat"). Pe acest

[1] Denumirea de „Ţancul Uriaşului" apare pentru prima dată sub pana lui Nae Dimitriu în *Buletinul ONEF*, sept. 1932. Peste un an, în *Buletinul Alpin* nr. 1-2, acelaşi autor indică şi „V. (sau „şiştoaca") Uriaşului", pe care nu o parcursese însă (o trasează, inexact, ca atingînd Brîul Portiţei).
Dificultatea traseului Dimitriu din Ţancul Uriaşului: 1 B.

[2] „Valea Hornului" apare pentru prima dată pe o schiţă a lui Nae Dimitriu (*Educaţia Fizică*, apr. 1932). Întîia descriere a traseului aparţine lui Alex. Beldie (*Buletinul Alpin*, nr. 2/1934, ieşit în iunie, de unde concluzia că a străbătut locurile în anul precedent). Nu s-a oferit vreo motivaţie a acestei denumiri, datorată se pare aspectului părţii inferioare a văii, văzută din canionul Mălinului, şi nu hornului din treimea mijlocie amintit de Alex. Beldie.

traseu demne de remarcat au fost două săritori, aflate imediat deasupra poienii Lespezilor şi dintre care probleme a pus doar ultima. Odată depăşite, s-a suit pe feţele din dreapta pînă în şaua de origine a văii.

Paşii membrilor C.A.R. nu au ocolit în acest sezon Colţul Mălinului.

> „*Deşi în cursul ascensiunii din 19 noiembrie 1933 n-am ales (la urcare) acest itinerar* […] *credem totuşi că în timpul verii Hornul* [cel Ascuns, n.n.] *conduce la vîrf în condiţii mai uşoare decît parcursul urmat de noi*..."

Pornind de la aceste constatări, la 12 august 1934 a poposit sub Hornul Ascuns o echipă formată din Nae Dimitriu, Gh. Frim, Ion Şincan, precum şi un debutant în ale escaladei, Niculae Baticu.

> Nae Dimitriu menţionează (în *Gazeta Sporturilor*) că, împreună cu „Batic" şi ceilalţi, a suit la 12 august „Faţa Ţapului"[1] (muchia Seacă-Ţapului), iar la 19 august (alături de P. Bălăceanu, soţii Lupescu, Alex. Steopoe, P. Şuţeanu şi I. Georgescu), Hornul Ascuns. N. Baticu scrie însă că la 12 august s-a urcat din Strunga Neagră sub *Bolovan* şi apoi Hornul[2]. Îi acordăm credit, fie şi pentru faptul că, fiind vorba de întîiul său traseu de căţărătură, evenimentul i se va fi imprimat foarte bine în minte. Nu-l blamăm însă nici pe N. Dimitriu, care nu putea raporta premiere făcute pe bucăţi.

Finalmente, fără a se atinge vîrful colţului, grupul a traversat lespedea expusă din dreapta Dintelui (se pare prima trecere de acest fel), ieşindu-se în Brîul Mare.

Cel mai dificil traseu de pe flancul nordic al Colţului Mălinului avea să se dovedească însă „Hornul Central". Conform tradiţiei, şi ascensiunea pe acest drum fusese catalogată cu puţine luni înainte drept „aproape

---

[1] Prima lungime a acestui traseu, care porneşte din Strunga Neagră, se desfăşoară la cîţiva metri în stînga muchiei Seacă-Ţapului. Apoi, lăsînd în stînga o posibilitate de traversare în Hornul Ascuns, itinerarul trece pe flancul aferent Văii Ţapului, unde depăşeşte o fisură şi sfîrşeşte aproape de capătul superior al Hornului Ascuns. Cum în realitate nu este vorba de o „faţă", N. Dimitriu vorbeşte după război (*Bucegii turism-alpinism*) de „Muchia de Sus din Creasta Frumoasă".

[2] Comunicate nouă verbal, în vreme ce *Amintirile*... relatează despre „o variantă la intrarea în Hornul Ascuns" (p. 46).

imposibilă" („ia sfîrşit [...] printr-o cornişă imensă, ceea ce ne face să credem că accesul la vîrf pe acest traiect este aproape imposibil, chiar dacă am presupune că Hornul Central permite escalada pînă sub cornişa de care am vorbit"), verdict rămas nemodificat la începutul verii următoare (traseul nu figurează între posibilele trasee vizate atunci).

Hornul Central a fost atacat (după cît se pare în luna septembrie a aceluiaşi an[1]) de către N. Comănescu şi Ion Şincan. Aveau la ei cinci pitoane, carabiniere şi două corzi (necesare în cazul unei retrageri forţate – eventualitate pe care cei doi alpinişti nu au pierdut-o un moment din calcul). În prima lungime de coardă a fost parcurs mai întîi un horn de 7-8 metri, urmat de o faţă moderat înclinată.

În a doua lungime căţărătorii au abordat nu departe o porţiune îngustă, dificultatea escaladei fiind accentuată aici de convexitatea pereţilor hornului. Asigurat într-un piton nesigur, Comănescu a depăşit cu mare atenţie locul, căutînd în permanenţă să opună stîncii o cît mai mare suprafaţă de contact, pentru a frîna o eventuală cădere. La cîţiva metri deasupra a urmat un punct asemănător, cu surplombă pronunţată, apreciat ulterior drept cel mai dificil pasaj al traseului. Aici, cu mîna stîngă înţepenită în fundul hornului, printr-un pas foarte larg căţărătorul a prins o priză situată foarte sus, într-o zonă suspendată deasupra regrupării. Două pasaje verticale au fost depăşite apoi ceva mai lesne, ieşindu-se pe cea de-a doua platformă a peretelui (cunoscută din prima ascensiune a Colţului Mălinului).

Beneficiind de stîncă uscată, noua tentativă s-a dovedit mai uşoară decît se aştepta. La circa 15 metri deasupra regrupării, căţărătorii au descoperit aici că hornul taie aparenta streaşină printr-un pasaj destul de convenabil ramonajului. La mică distanţă, locurile s-a deschis şi o pantă moderată i-a condus pe alpinişti, după trei ore de eforturi, în vîrful colţului.

Alte acţiuni C.A.R. în 1934:

Vizita alpiniştilor cehoslovaci. În vara 1934, Direcţia Presei din Ministerul Afacerilor Străine a solicitat C.A.R. însoţitori pe munte

[1] Lucrările consultate nu oferă explicit data premierei Hornului Central. Într-un tabel al premierelor C.A.R. ea este plasată însă imediat după ascensiunea Picăturii de către echipa Dimitriu-Beldie (4 septembrie).

pentru un grup de alpinişti cehi, membri ai Societăţii academice cehoslovace de turism. Turele au avut loc în Bucegi, în Făgăraş şi pe Valea Cernei. În Bucegi, Mira Baron, Jaroslav Dlubal, Bohus Kurecka, Franto Krasl, Jiri Holy şi Karel Schulz au escaladat (sub conducerea lui Alex. Beldie) Valea Seacă a Coştilei, Valea Ţapului şi finala Urzicii[1]. Peste două zile, Nae Dimitriu i-a călăuzit pe cehi în Valea Seacă a Caraimanului, iar apoi pe Colţul Gălbenelelor.
În seara celei de-a două excursii, Clubul Alpin Român a oferit oaspeţilor, la restaurantul Oancea din Buşteni, o masă colegială. În semn de mulţumire, Mira Baron şi ceilalţi au înmînat lui Nae Dimitriu un album fotografic, cu însemnele Clubului Alpin Cehoslovac.

Excursii colective. S-a înregistrat un număr mare de amatori, care în cazul turelor mai dificile a făcut necesară împărţirea lor în mai multe grupuri (circa zece persoane fiecare). Record, Alex. Beldie a condus 26 de oameni pe Valea Albă şi Brîul Mare al Coştilei (august)[2].

Primele **lucrări de marcaj**, parte a unui ansamblu de lucrări necesitînd mai mulţi ani, au fost efectuate între 21 şi 30 august 1934,

---

[1]Alex. Beldie: „*Unul dintre cehi fiind berar de meserie, după tură am făcut cu toţii o vizită la fabrica de bere din Azuga. După un schimb de experienţă cu gazdele, ni s-a oferit spre consum un butoiaş de 50 de litri, ca atare întoarcerea, pe jos, la Buşteni, a fost cu cîntec la propriu*".

[2] Peste un an, Alex. Beldie a condus 22 de oameni prin Hornul Ascuns. „*După terminarea ascensiunii, pe drumul de coborîre, ne-a apucat noaptea* [...] *pe Brîna Mare a Coştilei şi la tot grupul aveam două lanterne electrice, şi alea chioare. Şi am reuşit, cu grupul înşirat strict în monom, să coborîm cu bine în poteca Văii Cerbului, pe încîlcitul traseu de pe coastele Văii Priponului, pe care poţi eşua chiar în plină zi senină, fie în jnepenişuri de nepătruns, fie deasupra pragurilor înalte stîncoase, aşa cum păţiseră cîţiva colegi de-ai mei, altădată*...".
Al. Beldie a organizat excursii în abrupt pentru începători şi după ce a trecut la Clubul Carpatin Român, unde (în 1935-1938) a condus 24 de grupuri, cu un total de 210 participanţi. „*Odată, în Colţul Mălinului, la o îngustă traversare pe stîncă golaşă, un coechipier, asigurat de mine în frînghie, şi-a pierdut cumpătul şi reazemul, pendulînd deasupra unui perete de vreo 300 de metri. N-am reuşit să împiedic alunecarea bruscă, neaşteptată, decît după ce frînghia mi-a alunecat şi ea dintre degete vreo 20 de centimetri, ieşind înroşită de sînge din strînsoarea palmei"* (Alex. Beldie, *op. cit.*). *Existau ce-i drept şi satisfacţii, între care notaţia lăsată în caietul de impresii de un participant la o tură pe Rîpa Zăpezii: «Cu Dumnezeu şi Beldie»*"

cînd N. Comănescu, Alex. Beldie, N. Dimitriu, I. Şincan şi Bubi Schefler au însemnat ruta Buşteni–Munticel–Poiana Coştilei, cu săgeţi indicatoare pe parcurs către Valea Albă; văile Coştila şi Gălbenelelor; Valea Mălinului (prin Vîlcelul Poieniţei).

Simţindu-se nevoia unor **adăposturi** în ţinuturile alpine, în condiţiile în care pînă şi cazarea în Buşteni constituia vara pentru alpinişti o problemă, C.A.R. a însărcinat pe arh. Gill Antonescu şi pe ing. Nicolae Comănescu cu studierea şi întocmirea unui proiect de refugiu alpin. Asemenea adăposturi, cu două încăperi, urmau să fie ridicate în „zonele grele" ale Bucegilor.

Tot acum, saltul calitativ al alpinismului românsec a făcut necesar întocmirea unui (nou) **tabel de dificultate al traseelor.** Astfel, Nae Dimitriu şi Nicu Comănescu plasau într-o primă grupă potecile marcate împreună, alături de văile Albă şi Morarului. „Trasee medii" erau considerate brîurile, majoritatea văilor de abrupt şi Hornul Ascuns, iar drept „trasee grele" Colţul Mălinului (trei itinerarii), Picătura, Ţancul Uriaşului, Valea Seacă a Caraimanului, Rîpa Zăpezii şi Degetul Prelungit.

Ascensiuni de iarnă 1934-35: Valea Bucşoiului (10 participanţi); Valea Urzicii (6); Rîpa Zăpezii (6, respectiv 12 persoane[1]); Valea Coştilei.

Anul „Furcilor"

În 1935, membrii Clubului Alpin Român au stabilit un număr record de premiere (depăşit abia după război).

La jumătatea verii, Ion Trandafir şi Petre Şuţeanu suie pe Picătura urmînd „creasta dintre Vîlcelul Spălat şi Vîlcelul Spînzurat, iar finalmente, partea superioară a Vîlcelului Spînzurat"[2].

[1] O *colectivă* condusă de Alex. Beldie și I. Manof urcă acum pentru prima dată – în iarna 1934-35 - firul superior al Rîpei Zăpezii numit Rîpa Crucii.

[2] Deşi nota din *Buletinul Alpin* pare foarte clară, este greu de crezut că cei doi au luptat din greu cu partea inferioară a crestei, părăsind-o exact în locul unde ea

"Rezolvarea problemei Picăturii", mai exact parcurgerea crestei ce leagă vîrful de Crucea Caraiman, are loc în primele zile ale lui Gustar.

> *„Într-o bună zi hotărîm să încercăm un atac pe două fronturi ale crestei. O echipă va urca Valea Seacă și din aceasta va încerca să ajungă în Strunga Mare, despicătura în formă de V (Marele V) care separă vîrful Picăturii de Turnul Strungii Mari*[1]*. Odată ajunși în strungă, va trebui să aștepte cealaltă echipă care urcînd pe drumul clasic vîrful Picătura, va căuta să coboare peretele abrupt pe care îl are acest vîrf deasupra Strungii. Împreună echipele vor încerca apoi să escaladeze Turnul Strungii și să parcurgă restul Crestei Picăturii pînă la crucea de pe Caraiman.*
> *În zorii zilei de 4 august 1935, rolurile se distribuiau în firul Văii Seci. Echipa compusă din N. Dimitriu, I. Șincan și C. Țicu va ataca dinspre Valea Seacă, iar echipa N. Comănescu și V. Steopoe, căreia în ultimul moment i s-a adăugat și o camaradă veche de ascensiuni, dra Cécile Benkner, va trece peste vîrful Picătura* [...]
> *Camarazii noștri, plecați din Valea Seacă spre a ajunge în Strunga Mare, nu se văd* [...] *Deodată toți trei ciulim urechile. Dinspre Turnul Strungii, ajung pînă la noi zgomote distincte. Sînt lovituri repetate de ciocan bătînd un piton în piatră* [...] *Pe Turnul Strungii își face apariția camaradul nostru N. Dimtriu, înhămat la capătul unei frînghii*[2]*.*

---

devine de-a dreptul încîntătoare. Mai degrabă vor fi suit pe ruta clasică pînă sub Brîul Suspendat/Lung, de unde au traversat pînă în creasta Spălat-Spînzurat, pe care au urcat-o pînă în locul unde aceasta sfîrşeşte. De aici se urcă ultimii metri ai Vîlcelului Spînzurat şi se iese, printre zade, în Brîul de Sus.

[1] În epocă, a mai fost numit și *Vîrful central al Picăturii*, pentru a se opta finalmente pentru forma *Vîrful Strungii* (Mari).
Cronologic, primele informaţii despre muchia ce leagă Picătura de Șaua Mare a Caraimanului apar în două articole din *Buletinul Alpin* nr. 3-4/ 1935 („Traversarea Crestei Picătura peste Vîrful Central", respectiv „Creasta Picăturii"), avînd menţionaţi ca autori pe Ion Şincan, respectiv P. Bălăceanu şi P. Juster, dar foarte probabil emanînd de la N. Dimitriu.

[2] În prealabil, angajaţi nu foarte inspirat (din dreptul confluenţei cu Valea lui Zangur) într-o zonă cu vegetaţie complet necunoscută, Dimitriu şi ceilalţi au răzbit cu greu la creastă, dar nu unde voiau, ci între „Turnul Albişoarelor" (aflat imediat la vest de Vîrful Strungii) şi prima mare ruptură de pantă a Crestei Picăturii, „Faţa Înaltă". De aici, au escaladat „uşor, urmînd linia de creastă", Turnul, coborînd printr-un rapel de 15 metri, în partea opusă. Apoi, prin două două fisuri succesive, expuse dar cu prize solide, au ieşit pe Vîrful Strungii.

Mă uit la Comănescu [...] *și văd după fața-i întunecată că asemenea desfășurare a evenimentelor nu-i place deloc. Oare nu ne-am înțeles cu prietenii noștri să neîntîlnim în Strunga Mare ca pe urmă, împreună, să urcăm Turnul Strungii?* [...] *Se încinge un duel de străgăte și întrebări însoțite de gesturi, de la un vîrf la altul, de credeai că a înviat muntele* [...] *Comănescu tace și fierbe. La un moment dat izbucnește și-mi spune că echipa lui Dimitriu, escaladînd vîrful Strungii Mari, a făcut o premieră frumoasă pe care ar fi trebuit să o facem toți împreună, după ce ne-am fi adunat în fundul Marelui V..."*[1]

După o vreme, grupul Dimitriu s-a reîntors (cu ajutorul frînghiei) în şaua de sub vîrf, coborînd apoi „Albişoara Turnului" către Valea Albă.

Deşi frînghia avea doar 26 de metri, cei trei de pe Picătura (după spusa lui V. Steopoe, din dorința de a stabili și ei o premieră) au început rapelurile către Marele V. Mai întîi a fost coborîtă, pe un singur fir, Cécile; de pe platforma atinsă, aceasta a explorat vizual porţiunea următoare, apreciind că frînghia este suficient de lungă pentru a o depăşi, iar o ultimă etapă se anunţă simplă. Pentru economie, pitonul de rapel a fost bătut cît mai aproape de următoarea platformă. Manevra s-a repetat apoi, cu menţiunea că Nicu, incomodat de bocancii lui cu „măsele", a coborît în ciorapi. Un mic incident a survenit la al treilea rapel, altminteri simplu, cînd frînghia s-a blocat la recuperare, Comănescu fiind nevoit să urce „pompiereşte" pentru a desface nodul rebel.

În continuare s-a optat pentru coborîrea spre Valea Albă, poate și din dorința de a bifa încă o premieră, pe vîlcelul aflat imediat sub strungă. Alegerea a părut iniţial inspirată, dar mai jos firul stîncos şi-a mărit înclinaţia, într-o cascadă de săritori. Aici Comănescu şi-a amintit de ruptura de pantă din aval, observată anterior de la Verdeaţă şi ce părea să depăşească lungimea corzii sale. Prin urmare, au vizat o ieșire din vale, spre vecina pe unde echipa Dimitriu, cu cîteva ceasuri înainte, nu păruse să aibă probleme. O variantă în acest sens părea să fie un horn pămîntos ce atingea creasta din stînga. Datorită friabilității acestuia însă, le-a luat un ceas, pentru a-l depăși.

[1] Am tratat oarecum *in extenso* acele momente întrucît e foarte posibil ca ele să fi contribuit decisiv la plecarea lui Comănescu din Clubul Alpin Român, iar ulterior la stabilirea – sub egida noii sale formațiuni (CFR) – unui ciclu de ascensiuni hivernale dintre care una îi va aduce moartea.

„Și acum mă gîndesc cu groază la hornul acesta. Curgeau pietrele și pămîntul de sus de nu se mai isprăveau." (V. Steopoe)

Din creastă, au coborît în Albișoara Turnului, care i-a scos fără probleme deosebite la Verdeață[1].

Temîndu-se poate ca N. Comănescu, drept represalii, să nu i-o ia înainte, peste două zile N. Dimitriu (împreună cu Petre Bălăceanu şi Leova Stolear) a refăcut drumul din Valea Seacă pînă sub Faţa Înaltă, de această dată pe un brîu ce porneşte din capătul superior al Poienii Mari.

De aici, au depăşit – „pe trepte şi mici platforme de piatră" – prima ruptură de pantă a crestei, ieşind pe o prispă largă la baza Feţei Hornurilor (numită aşa datorită celor trei spintecături ce o traversează). A fost ales apoi pentru avans hornul dinspre Valea Albă, cu ocolirea prin stînga a unei surplombe. A urmat ieşirea în ţinutul „Geminelor" – nume derivînd din „coamele de o formă aproape simetrică" aflate imediat mai sus şi pe unde s-a evitat porţiunea aferentă de creastă. După patru ore de mers din Şaua Turnului, s-a ajuns la Cruce. Impresii: „traseul crestei, în contrast cu înfăţişarea tristă şi de un orizont atît de limitat a gangurilor Văii Seci, oferă [...] un peisaj larg şi luminos". Relativa accesibilitate a drumului năştea totodată gîndul că el „va deveni în curînd itinerarul ideal la Crucea Eroilor".

Traseul a fost refăcut la 11 august același an, de echipa N. Dimitriu, Gill Antonescu, Petre Juster, Mircea Casasovici, Const. Ţicu, Sorin Tulea. De această dată depăşirea Feţei Înalte s-a făcut, după cît se pare,

[1] Asemenea încurcături în zona Picăturii nu au fost singulare. Nae Dimitriu, la o săptămînă de la premieră, a rămas în fisura de sub fereastră „în chip de zmeu" (cel al copiilor, ridicat cu aţă spre cer), după ce, din greşeală, scosese cu piciorul singura carabinieră de pe frînghia cu care-l asigura Alex. Beldie. Cu ceva mai puţin noroc, Ilie Papadache (director la Telefoane) şi, solitar, Fl. Ştefănescu s-au „dat la polizor", oprindu-se totuşi în pitonul de asigurare. Altădată (1935-36), pe cînd făceau rapel spre Marele V, Fl. Ştefănescu şi Gh. Ioaniţescu au înnodat bretele, şireturi şi altele pentru a-şi transmite coarda scăpată din neatenţie pe platforma următoare. Ultimii doi au fost surprinşi apoi succesiv de dificultatea săritorilor, de o ploaie rece (după o zi superbă de vară) şi de noapte. Au ieşit a doua zi (pe hornul parcurs anterior de Comănescu), în vreme ce la Buşteni o echipă de salvatori (F. Pascu şi C. Conteş) pornise să-i caute.

prin „fisura aproape complet lipsită de prize, care lasă în stînga adîncul abis al Văii Seci" (numită ulterior „Sprînceana Văii Seci").

> Am arătat că termenul de „Albişoarele Văii Albe" (privind *un singur fir*) este datorat lui M. Haret, în prima hartă a abruptului. La 1933, alpiniştii au extins denumirea şi asupra altor afluenţi pe dreapta ai Văii Albe, N. Comănescu vorbind de pildă despre „albişoara ce intră în Marele V" (dar şi despre „Vîlcelul Spînzurat"). Peste doi ani, cînd este parcursă pentru întîia oară Creasta Picăturii, apar, funcţie de zona lor de obîrşie, denumirile de *Albişoara Strungii*, a *Turnului*[1], a *Hornurilor*, a *Geminelor* (ulterior *Gemenelor*) şi a *Crucii*. Ele par să fie datorate lui N. Dimitriu, şi nu neapărat celor sub pana cărora văd pentru prima dată lumina tiparului (I. Şincan, respectiv P. Bălăceanu şi P. Juster, în *Buletinul Alpin* nr. 3-4/1935).
>
> Membrilor C.A.R. le vor fi aparţinut de asemenea toponimicele *Albişoara Brîului* / *Brînei* şi *Albişoara Răsucită*[2], lansate în călăuza *Bucegii şi Piatra Craiului*, nu şi „Albişoara Crestei", care este fără dubiu o invenţie a lui Ion Ionescu-Dunăreanu[3] (la capătul superior al acesteia se află platoul somital al Caraimanului, şi nu vreo creastă).

Tot la 11 august, după un bivuac de noapte la „Verdeaţă", Nicu Comănescu şi Leova Stolear pornesc să urce „Creasta Văii Albe".

Au preferat intrarea din Valea Albă, deoarece pătrunderea „fie prin Valea Coştilei, fie pe un vîlcel care porneşte din *Poiana Munticel* (luminişul aflat în preajma izvorului de sub refugiul Coştila de astăzi, n.n.)[4] [...]

---

[1] În Creasta Picăturii există, după opinia noastră, un singur *Turn*. Într-adevăr, de la refugiul Coştila se văd imediat sub Faţa Înaltă două ţancuri, numai că la faţa locului al doilea se dovedeşte insignifiant – ca dovadă N. Dimitriu sau alţi autori nu-l menţionează, cu atît mai puţin nu descriu escalada lui. Pornind însă de la bîlbîiala toponimică a vicepreşedintelui C.A.R. (Albişoara „Turnului", „dintre Turnuri", „Turnurilor"), încă din 1935-36 a fost preferată, ca sunînd mai frumos poate, această din urmă formă.

[2] Denumirea a fost dată prin cercetarea (doar) de la distanţă a zonei, întrucît e vorba de două fire, asemănătoare ca dispunere în teren cu Valea Poienii din Moraru.

[3] *Bucegii şi Piatra Craiului*, 1936.

[4] Să fie vorba de vîlcelul numit ulterior *Stîncos*, ce duce în zona punctului La Pîndă?

deşi uşoare, sînt lipsite atît de perspectivă cît şi de elementul alpin ce ar putea să ofere probleme de escaladă mai interesante".

Urcînd de la Verdeaţă, au prins imediat mai sus şi către dreapta un brîu. Dealungul acestuia au atins după circa 300 metri porţiunea inferioară a crestei, iar apoi, în suiş, o coamă. După 150 metri, panta s-a mărit, condiţii în care au mai urcat aproximativ 500 metri, pînă într-un jnepeniş, „din care ţîşneşte impunătoare, creasta propriu-zisă". Aici i-a întîmpinat porţiunea cea mai dificilă a întregului traseu. Iniţial, s-a înaintat printr-un horn marcat după 20 metri de un pasaj surplombat, unde au fost bătute trei pitoane. Ultimul, cu un ochi de frînghie, servind drept priză de picior, a permis ieşirea în dreapta, pînă într-un horn paralel. Şi aici au fost bătute cîteva pitoane, servind „atît la asigurare cît mai ales ca prize consecutive de mînă şi de picior". A urmat o altă zonă delicată, cu posibilităţi de asigurare derizorii, dar finalmente s-a ieşit în locuri mai paşnice.

Pe un brîu comod s-a traversat apoi într-un vîlcel (foarte posibil al Polincandrului, de azi), pe muchia dintre acest şi un fir din stînga fiind atinsă o „frumoasă brînă, complet suspendată deasupra unui gol de sute de metri"[1]. Au parcurs-o cu teama că s-ar putea întrerupe, dar norocul le-a surîs răzbind în creastă, pe faţa Văii Coştilei. De aici, avînd în stînga hăul de şase sute de metri sfîrşind în firul Văii Albe, au urcat fără probleme pînă în Brîul Mare.

Nu ştim dacă acest itinerar destul de încîlcit[2] a fost reluat vreodată integral. În 1939, după ce a identificat drumul cel mai scurt între

[1] Nu ştim cine a lansat, în cazul acestor locuri, denumirea de „Brîul Aerian" (cf. N. Baticu) sau „Brîna Aeriană".

[2] Creasta separînd văile Albă şi Coştilei se transformă la cca. 2200 m alt. într-un perete, încadrat de două muchii. În preajma acestei „bifurcaţii" se desfăşoară uluitorul Brîu Aerian. Muchia sud-estică (prin apropierea căreia a suit Comănescu în amintita explorare) este mai puţin pronunţată, fiind despărţită de peretele propriu-zis prin Vîlcelul Policandrului, cu obîrşie nu departe de vîrful triunghiului. Creasta orientată spre nord-est este stîncoasă, fiind flancată de Vîlcelul Hornului Negru / Stîncos.
Peretele a fost numit iniţial al Policandrului, devenind *al Vulturilor* în monografia *Bucegii*... La acelaşi nume (derivînd de la Hornul omonim aflat deasupra Brîului Aerian şi deschis pentru căţărătură de E. Cristea) s-a optat finalmente şi în cazul crestei nord-estice.

refugiul Coştila şi Circurile Văii Albe, Niculae Baticu a stabilit şi varianta Refugiu – „La Pîndă" – Brîul Aerian, folosită astăzi.

La 25 august, „o echipă condusă de N. Comănescu" suie pentru prima dată din Valea Seacă în Strunga Mare a Picăturii. De sub aceasta din urmă cade spre Seacă un scoc înclinat, în a cărui parte superioară cățărătorii au intrat grație unui brîu subțire care face legătura cu așa-numita Poiană Mare. Din strungă, echipa a traversat în Albişoara Turnului, coborînd apoi la „Verdeaţă".

În aceeaşi zi, seria de trasee din „fundul Văii Seci a Coştilei" este completată de „Creasta Mălinului". Aceasta, după scrisele lui N. Dimitriu (însoţit în acea tură de Const. Ţico şi fraţii Mircea și Adina Casassovici), urmează iniţial „continuu marginea crestei, deasupra adîncului abis al Văii Mălinului"[1]. După folosirea a 2-3 pitoane, s-a ajuns pe muchia cunoscută din 1933, la baza celui de-a doilea umăr a muchiei. Alpiniştii au mers de aici pe faţa Văii Mălinului, iniţial printr-o fisură verticală de 10 metri (li se păruse prea dificilă sau n-o văzuseră, la 19 noiembrie 1933?). Prin locuri mai darnice în vegetaţie au dat curînd de „un balcon suspendat deasupra abisului [unde] ni se prezintă unul dintre cele mai covîrşitoare peisaje alpine din Bucegi". După trecerea unui diedru înalt de 3-4 metri s-a ieşit apoi pe vîrful colţului.

Tot în 1935, la 8 septembrie, Ion Trandafir și Stelian Stănicel (poate și Titi Toboc) încearcă „o escaladare a unei fisuri în Picătura spre Valea Seacă [foarte probabil ulteriorul Vîlcel al Marelui V], dar scapă cu viață printr-o întîmplare miraculoasă"[2]. Trandafir expune plastic momentul: „*am făcut tumba în peretele Picăturii*".
În urma întîmplării (care nu descurajează pe Trandafir în mersul lui pe munte), Nae Dimitriu a produs următoarele versuri: „*Trandafir* [Ion], *în astă vară / Încercînd o nouă rută / Nu-şi mai ia cu el frînghia / Ci o mică paraşută*".

[1] Pe faţa Secii, N. Dimitriu a reperat şi indicat drept variantă un horn de 10-12 metri, conducînd şi el între umerii crestei.
[2] Articol în *Buletinul C.A.R.*, nr. 2-3-4/1940, de S. Stănicel și C. Toboc.

Ulterior[1] cade în coardă și Constantin Conteş, mai exact în ceea ce va fi numită Fisura sudică din Colțul Mălinului:

"La zonă înclinată cu grohotiş, unde nu se putea bate nici un piton, am ratat o priză de iarbă şi am căzut. Mă filau Edy Aerkeder şi Toma Boerescu. Sub şoc, Edy a luat-o în sus; alcătuiam un fel de lift: eu coboram, el urca!" (momentul e relatat și de T. Boerescu, în memoriile lui pe suport sonor).

În prima zi de toamnă a aceluiaş an, sub conducerea lui Nae Dimitriu, un grup format îndeosebi din tineri învăţăcei ai căţărăturii (C. Ţico[2], N. Baticu, fraţii Dan şi Rodica Popescu, Radu Sturdza, Sorin Tulea) a pornit să urce flancul nordic al Acului Mare.

Aici, imediat deasupra Brîului Acelor, după 60-70 de metri parcurşi pe o faţă nu foarte sigură, dar care evita cîteva surplombe, i-a întîmpinat o platformă îngustă, sub o streaşină. Delicatul punct a fost depăşit prin piramidă, urmat fiind de un pasaj înclinat, pentru surmontarea căruia au fost folosite trei pitoane. Terenul, ridicat la sute de metri deasupra Poienii Morarului, i-a silit să mai depăşească o streaşină, o fisură verticală şi o spinare îngustă de piatră, ieşindu-se în cele din urmă la extremitatea estică a muchiei Acului Mare. Sălbăticia peretelui nu i-a împiedicat pe tinerii grupului să-și facă glume dintre cele mai neaşteptate.

În aceeaşi perioadă, Alex. Beldie îşi continuă cercetările pe versantul estic al Colţului Gălbenelelor. Anterior (8 septembrie 1934), Beldie şi Manof ieşiseră din Valea Colţilor pe un brîu (ducînd spre Strunga Măgarului), din care au suit „Vîlcelul Colţului" pînă în apropierea mării de jnepeniş de sub flancul estic al Colţului Gălbenelelor. Îi separa aici de vîrful colţului un prăvăliş de circa 70 metri. Tentativa de a depăşi acest obstacol, întreprinsă în octombrie 1934, a eşuat după o lungime de coardă, „la baza unei porţiuni absolut verticale şi lipsită de prize"[3].

---

[1] Nu mai devreme de mai 1936, cînd Toma Boerescu vede pentru prima dată materiale alpine (la N. Baticu), dar nici mai tîrziu de ianuarie 1939, cînd rigorile dictaturii regale îl privează pe C. Conteş de libertate.

[2] C. Țico a fost un polisportiv, între care jucător de hochei (1926-45) la nivel de echipă națională, iar apoi reputat antrenor. În tura de mai sus, pare să fi fost cel mai experimentat dintre însoțitorii lui Dimitriu, întrucît acesta din urmă și-l alege drept coautor la articolul din *Buletinul Alpin*, ce descrie tura.

[3] Locul a fost urcat în 1942 de Ion Coman şi Mircea Ismail.

La 8 august 1935, avînd alături de această dată pe Leova Stolear, Alex. Beldie a pornit să atace muchia nord-estică a colţului, care părea să ofere mai multe şanse de reuşită. Cum însă două tentative desfăşurate pe flancul dinspre răsărit al muchiei au eşuat, s-a pătruns în flancul suspendat la mare înălţime deasupra Văii Colţilor.

După o traversare pe un brîu îngust de piatră, a fost escaladată aici o lespede, o zonă mai puţin redutabilă conducîndu-i apoi la baza unei fisuri. Cu eforturi („în lipsa altor prize am strîns aici cu nădejde între genunchi un colţ de stîncă", declara ulterior Beldie) au depăşit această spintecătură, întîmpinaţi fiind apoi de un odihnitor brîu cu jnepeni. Graţie acestuia au putut traversa în creasta nordică, unde au suit, în condiţiile aceleaşi „roci perfide", o porţiune înclinată de 15 metri. În continuare panta s-a domolit şi descoperind de această dată „prize de elefant", au ieşit după alţi 40 de metri în vîrful Colţului Gălbenele.

Aici, o neplăcută surpriză: dispăruse frînghia lăsată în prealabil pentru o lesnicioasă depăşire a fisurii conducînd pe coama colţului. Prin urmare, porţiunea a fost depăşită doar după serioase eforturi.

> La data premierei, doar L. Stolear mai era membru C.A.R., Beldie trecînd cu puţin timp în urmă la Grupul Alpin „Brav", devenit în 1937 Clubul Carpatin Român[1].

În aceeaşi vară, N. Comănescu atacă peretele Gălbenelelor. Dorind să-l străbată în întregime[2], cel mai bun căţărător român al epocii şi-a ales drept punct de plecare un brîu ce pleacă din Valea Gălbenelelor la circa 2 000 m alt.

---

[1] La finalul unei şedinţe cu membrii a Clubului, cînd urma întîlnirea restrînsă a Comitetului, Nae Dimitriu i-a poftit pe celalţi să iasă afară. Pe Alex. Beldie – cirac vechi, dar fără funcţie în Club – l-a indispus invitaţia. „*De nervi, m-am mai jucat într-o sală alăturată cu nişte aparate pentru exerciţii fizice, apoi am plecat şi nu am mai revenit niciodată în C.A.R.*".
Locul se afla la etajul 7, într-o clădire a Băncii Naționale, aflată între strada E. Carada și Calea Victoriei. Acolo se vor ține ședințele CAR și în 1946.

[2] Am dedus aceasta şi din reproşul autorilor traseului „Furcile", prin intermediul lui Dan Popescu (la începutul lui martie 1936, în cabana vînătorilor de munte de la Piatra Arsă): „Ce-aţi făcut voi, mă, e doar jumătate de perete!".

„În vara anului 1935[1] am urcat cu un prieten, Marinescu-Slatina, Valea Gălbenelelor. Pe un brîu de piatră prelungindu-se în inima peretelui l-am recunoscut pe Comănescu. Era însoţit de prietena lui, Cécile Benkner, şi de Ion Marinescu, un alpinist de la Asociaţia CFR. Ne-am salutat şi Nicu, după ce mi-a spus că are de gînd să atace peretele, m-a rugat să vin cu ei, să le fac cîteva fotografii. Am acceptat. Marinescu-Slatina a rămas să mă aştepte în firul văii, urmărindune cu privirea, dar după o vreme s-a plictisit şi a coborît cu un grup condus de Bubi Schefler, ce venea dintre Strunga Gălbenelelor.
După ce am luat cîteva imagini, Nicu, cu ciorapi groşi de lînă în loc de espadrile, a început să urce. Aveam să ghicesc că nu era prima tentativă, rugat fiind la un moment dat să recuperez, prin pendulare, o carabinieră aflată într-o fisură paralelă, la cîţiva metri distanţă. Înserarea ne-a apucat cam la mijlocul peretelui şi ne-am retras, în rapel[2]." (Nini Parhon)

Premiera Peretelui Gălbenelelor va aparţine însă noii generaţii de cătărători, pătrunşi în abrupt de cel mult un an. Cu toţii fuseseră îndrumaţi de Nae Dimitriu, care i-a luat în calitate de participanţi la mai multe premiere. În toamna anului 1935, după un asiduu antrenament pe văi încununat între altele prin parcurgerea integrală a Crestei Picăturii (N. Baticu), escalada Hornului Central în numai două ore (același plus S. Tulea) şi încercarea de a stabili pe cont propriu trasee noi (Ion Trandafir), patru dintre aceşti alpinişti (cei trei menţionaţi plus Dan Popescu) decid să parcurgă Fisura Gălbenelelor.

Din Brîul Strungii, o primă lungime de coardă a fost urcată fără probleme. Apoi, panta accentuîndu-se, capul de coardă (N. Baticu) şi-a scos bocancii cu *cuie*, suind în continuare numai în ciorapi. Aproape de capătul fisurii s-a ieşit pe o faţă verticală din dreapta, care i-a condus după cîţiva metri într-o strungă cu bolovan. De aici, în rapeluri, s-a coborît în Valea Scoruşilor.

---

[1] „Din Elveţia i-am adus lui Comănescu o carte, *Technik des Bergsteigers*, căci pe la noi încă nu se cunoşteau unele subtilităţi alpine. În 1935 am făcut şi un curs de alpinism în Trift-Horner, cu Clubul Alpin Elveţian. Dar n-am profitat de cele învăţate, căci m-am transformat treptat în «plăian» [colindător al plaiurilor]" (Nini Parhon).

[2] Ca şi la coborîrea de pe Picătura în Strunga Mare din vara aceluiaşi an, Cici a fost lăsată „pachet".

La puţine zile, Ion Trandafir le-a propus lui N. Baticu şi Dan Popescu să încerce escalada Peretelui Gălbenelelor.

" – *O să se supere Comănescu* [...]
– *Nu-i nimic, aranjez eu asta...*"

În vederea ascensiunii au fost cumpărate „de la Obor două frînghii a cîte 25 de metri [...] din acelea folosite de căruţaşi. Habar n-aveam noi, la vremea aceea, de rezistenţa pe care trebuie s-o aibă o frînghie la cădere. Ş-apoi, noi mergem să urcăm, nu să cădem...". În lipsa unor espadrile s-au procurat pantofi cu talpa de sfoară. Materialul alpin mai cuprindea şase pitoane, plus unul găsit pe Valea Gălbenelelor (pare-se pierdut de echipa Comănescu).

Duminica următoare, beneficiind de o zi uscată şi blîndă de toamnă, cei patru au urcat Valea Gălbenelelor pînă aproape de confluenţa cu Hornul Coamei. De aici s-au abătut în stînga, urcînd spre fisura care taie distinct partea dreaptă a peretelui.

„După o diferenţă de nivel de 50-60 m. apare o platformă lată de 1-2 m; o urmăm spre stînga pînă în punctul unde se întrerupe. De aci coborîm printr-o balustradă de coardă, pe care o efectuăm tot spre stînga, şi după trecerea unui prim punct dificil, intrăm în fisura ce brăzdează faţa peretelui Gălbenelelor, pe toată înălţimea ei [...]
Primul obiectiv al escaladei – intrarea în fisură – este atins într-un timp relativ scurt şi fără a fi întîmpinat prea mari dificultăţi..."

În prealabil, pe cînd depăşea o zonă mai delicată, a ieşit în Strunga Colţilor sinăianul Florin Ştefănescu, care a reacţionat prompt: „*Măăă, nu pe acolo-i drumul! Dă-te jos*!" Cînd a aflat identitatea celui din perete şi cu ce rost se afla el acolo, noul venit s-a mai liniştit. La scurtă vreme în aceeaşi strungă şi-a făcut apariţia un alt cunoscut, Nini Parhon. Nici din partea acestuia nu a venit iniţial o încurajare: „*Hei, ăla e peretele lui Comănescu!*" (urmat de replica „*Eu credeam că-i al Eforiei*[1]!"), dar apoi Baticu, oarecum rătăcit, a fost ghidat de Parhon spre fisura căutată.

[1] Coştila cel puţin, pînă în şoseaua de astăzi a Valea Cerbului, aparţinea atunci Eforiei Spitalelor Civile.

„După o escaladă de 6-8 m prin fundul fisurii, sîntem opriţi de primul obstacol, constînd dintr-o surplombă pe care o evităm pe dreapta – printr-o zonă extrem de grea – după care reintrăm în fir.
Imediat după trecerea acestui punct fisura se îngustează brusc, acuzînd foarte puţin faţa muntelui. Locul se prezintă foarte dificil, din cauza lipsei aproape complete a prizelor, iar înclinaţia care depăşeşte în acest punct 70 grade, face ca trecerea lui să ne răpească aproape o oră. Cîţiva metri mai sus fisura este […] *întreruptă de o a doua surplombă, sub care o platformă îngustă oferă singura posibilitate de odihnă, în condiţii nu prea comode* [...]
Din ţinutul în care ne-am oprit pentru cîteva momente, după un mers de aproape trei ore, ieşim din fisură la stînga, direct pe perete, trecem o porţiune complet lipsită de prize după care reintrăm pe fir [...] *Trecută şi a doua surplombă, fisura, pînă aici îngustă şi puţin adîncă, împrumută aspectul unui horn de o lăţime ce variază între 80 cm – 1,20 m pe care-l urcăm în ramonaj.*
Pe măsură ce cîştigăm în înălţime, hornul se îngustează tot mai mult, iar la un moment dat dispare complet de pe faţa peretelui, care marchează în acest punct un al treilea mare obstacol, format şi de astă dată tot dintr-o surplombă. Sîntem obligaţi din această cauză să ieşim din nou pe o faţă foarte expusă, pe care continuăm escalada din ce în ce mai periculoasă, pînă în punctul unde o nouă boltă de piatră situată pe fir pare a ne opri, de asta dată fără putinţa de a găsi vreo soluţie, orice posibilitate de continuare a ascensiunii. Sîntem însă salvaţi de o fereastră puţin vizibilă, ce sfredeleşte baza acestei bolţi uriaşe.
Trecem prin ea şi, deodată, apare în dreapta şi în stînga ferestrei o platformă largă şi ospitalieră, care ne oferă – după atîta tensiune nervoasă – posibilitatea de a ne regrupa şi odihni în condiţii de perfectă siguranţă. Din acest punct reluăm mersul, tîrîndu-ne mai întîi pe platforma care se continuă orizontal în stînga fisurii. O părăsim în locul unde devine mai largă, angajîndu-ne direct pe perete. O piramidă formată din trei ne dă putinţa să depăşim o faţă înaltă de circa 5-6 m, care fiind lipsită de prize, necesită utilizarea a 4 pitoane. Din acest punct reintrăm la dreapta în fisură, urmînd mai întîi orizontal, faţa extrem de înclinată a peretelui.
Dar ca şi pînă aici, fisura [...] *se închide complet şi ne obligă să ieşim din nou pe faţa muntelui, de această dată într-un punct de ma-*

xímă dificultate. În sfîrşit, după cîteva tatonări grele[1] *şi după ce primul căţărător rămîne la un moment dat suspendat numai într-o priză de cîţiva centimetri, deasupra uriaşului perete ce se lasă către fundul Gălbinelelor o adîncime ameţitoare, un piton foarte slab asigurat serveşte ca ultim punct de sprijin al piciorului, şi fisura, de astă dată mai adîncă, este recîştigată.*

Cîteva zeci de metri mai sus, pe firul aproape vertical al ei, atingem în sfîrşit culmea ce ne separă de adîncile hăuri ale Văii Coştila... Sîntem covîrşiţi; şi de oboseala atîtor ceasuri de efort continuu şi de necuvîntata mulţumire ce ne strecoară în suflet acest sfîrşit de drum greu şi periculos. Vreme îndelungată, privim în vag, fără a schimba între noi nici un cuvînt..."[2]

Cum, de la nivelul crestei atins, I. Trandafir explorase cu un alt prilej locurile din amonte, ieşirea chiar pe întuneric în Brîul Mare al Coştilei s-a făcut fără mari emoţii. În brîu, după ce doi dintre tovarăşi au coborît pe Scoruşi pentru a recupera rucsacii lăsaţi la baza peretelui, s-a mers pe platou pînă la cantonul Jepi şi de aici la Buşteni.

În Bucureşti, Nae Dimitriu şi apropiaţii săi au primit cu entuziasm vestea reuşitei, sărbătorită la restaurantul Mercur din Pasajul Victoriei.

„Realizînd traseul Furcile, nu mi-am dat seama curînd că satisfăcusem ambiţiile şi orgoliul unora; dacă în luptă dreaptă aceştia nu se mai puteau măsura cu Nicu Comănescu, au pus pe alţii să-l împiedice să realizeze ceva mai mult decît ei." (N. Baticu)[3].

Această din urmă afirmaţie priveşte rivalitatea din epocă dintre Nae Dimitriu şi Nicu Comănescu.

---

[1] Cenzura epocii comuniste îi refuză lui N. Baticu (în *Amintirile unui alpinist*, 1981) un amănunt legat de acest loc, care va fi tipărit doar în ediția din 2012 a cărții: *„La un moment dat, îl aud pe Dan spunîndu-i lui Ion să vină sub mine să mă ajute. A urmat un schimb de replici în care cei doi se invitau reciproc, fiecare ferindu-se de o eventuală cădere a capului de coardă peste cel care trebuia să-l ajute. Deși situația era critică dialogul m-a amuzat și nu l-am uitat*".

[2] În *Amintiri...* (p. 71-77), N. Baticu oferă o descriere indiscutabil mai vie decît cea de mai sus (extrasă din *Buletinul Alpin*), pe care am preferat-o întrucît redă impresii neafectate de trecerea vremii.

[3] N. Baticu, *op. cit.*, p. 79.

O competiţie pare să fi existat dintotdeauna între aceste două personalităţi ale muntelui românesc, a căror statură de excepţie se profilează în 1931-32. Este perioada în care Comănescu ţine să aibă, *pentru a-l convinge pe N. Dimitriu*, dovezi fotografice ale trecerii pe Hornul Coamei (informație de la Nini Parhon). Apoi, reuşita hivernală pe Valea Seacă l-a ridicat mult pe călărăşean în ochii lui Dimitriu, care plănuieşte şi pune în practică o tură pe Valea Urzicii alături de „excelentul trio Şincan-Beldie-Comănescu":

> "*Ce frumoase sînt întîlnirile ce-ţi dai la munte cu un tovarăş bun şi trebuie să adaug, N Comăn*[escu] *este unul din aceştia*", notează Nae Dimitriu cu acelaşi prilej.

Evenimentul rămîne însă multă vreme singular. În vara 1932 de pildă, Dimitriu este împreună cu „înjuratul grup" Beldie-Şincan-Belitoreanu, în vreme ce Comănescu alcătuieşte cu Mircea Badea şi Vasile Nicolau un „trio" devenit clasic pentru contemporani. Vor parcurge împreună în anul următor Valea Seacă a Caraimanului (iarna) şi Colţul Mălinului, după care Comănescu se caţără din nou pe cont propriu. Între altele el urcă Hornul Central din Colţul Mălinului, în vreme ce Nae Dimitriu suie învecinatul Horn Ascuns.

> Va fi activat aici acel „partaj" al muntelui între cei corifei, despre care vorbesc Alex. Beldie (în culori neutre) şi Niculae Baticu:
> „*Am asistat odată în* [...] *1935 la o* [...] *dispută în care s-a făcut o împărţire a muntelui între ei doi. Nae Dimitriu şi-a adjudecat dreptul asupra Peretelui Văii Albe, Comănescu asupra Peretelui Gălbenele, şi altele. Această dispută îşi avea originea în orgoliul de a se stabili care este cel mai bun căţărător* [..] *Ei mai voiau ca niciunul din ei să nu se amestece şi să intre în traseul încercat de una din părţi.*"
>
> În ton, Alex. Beldie ne-a relatat că, la a doua ascensiune a vîrfului Picătura (la o săptămînă după premieră), Dimitriu – sub pretextul nevoii de a se încălzi – a dat foc crucii alcătuite din două ramuri de jneapăn, pe care o lăsase acolo echipa Comănescu, drept semn al trecerii ei.

Un eveniment aparent neînsemnat, în iarna 1934-35, a precipitat conflictul: solicitarea inginerului Ion Nicolau, şeful secţiei alpine din cadrul aso-

ciaţiei cultural-sportive a C.F.R., ca oamenii lui să fie îndrumaţi pe munte de persoane competente din cadrul C.A.R. S-a convenit atunci ca o parte dintre ceferişti să se înscrie în Clubul Alpin, iar unii dintre colegii lui Nae Dimitriu să intre în asociaţia C.F.R., beneficiind astfel și de permise gratuite pe calea ferată. Colaborarea a fost însă de scurtă durată:

> „*Între cei care conduceau colectivele alpine ale C.F.R.-ului mă număram şi eu. M-am simţit bine între ceferişti. După un timp Nicolau mi-a cerut să întocmesc însă după fiecare tură un fel de raport, ca o justificare pentru asociaţie, zicea el. Asta nu era un capăt de ţară, dar ulterior mi-a făcut propunerea să părăsesc Clubul Alpin şi să rămîn la C.F.R. Acest lucru m-a deranjat, i-am spus lui Nicolau că nu sînt de vînzare, după care m-am dus şeful pe linie de serviciu al acestuia, ing. Gh Frim: «Dumneata l-ai adus pe omul ăsta în club; uite ce vrea să facă...». A avut loc o discuţie între cei doi şi s-a produs o ruptură între cele două grupări*[1]." (N. Baticu).

Pus și el în fața unei alegeri asemănătoare, Comănescu a optat pentru C.F.R., gest favorizat fără îndoială de ture nefericite precum cea de pe Vîrful Strungii (4 august 1935)

> N. Baticu afirmă că mențiunea din statutul CAR (cel din 1936), conform căreia femeile nu erau admise în Club, pornea din opinia lui Nae Dimitriu, că Nicu Comănescu plecase la CFR datorită Cécilei. Amintitul autor nu oferă alte detalii, însă e foarte posibil prezența Cécilei în tura amintită mai sus să fi accentuat orgoliul rănit al lui Comănescu, iar totodată *neparolismul* lui Dimitriu să-i fi lăsat acesteia o proastă impresie, materializată inclusiv prin acordul ca prietenul ei să treacă definitiv la CFR.
> În context, e foarte posibil ca Nicu să își fi adus prietena în acea tură fără să-l fi prevenit pe Dimitriu („în ultimul moment", indică voalat V. Steopoe)[2] –

[1] În aprilie 1935, la casa Grind (echipa C.A.R. se pregătea pentru parcurgerea crestei sudice) a avut loc un schimb nu tocmai amabil de cuvinte – la oarece alcool – între Dimitriu şi Nicolau, la care e martor nu chiar încîntat N. Baticu. Nu știm dacă nu se produsese deja ruptura, dar oricum nici nu era departe.

[2] Chiar dacă pătrundem într-o felie de realitate insuficient documentată, este de spus că Dimitriu avea zîmbre pentru Cécile – pe atunci prietena căpitanului Raiciu – încă din tura pe Valea Albă (aprilie 1931), însă ori nu a insistat, ori a fost refuzat. Cert este că ea îi reapare peste ani în peisaj, de această dată în poziția de parteneră a celui care concura alături de el, la gloria alpină.

de felu-i doritor să controleze grupurile pe care le păstorea, iar în același timp probînd multe sensibilități inclusiv față de femei.

Ca urmare, intrarea traseului explorat de talentatul căţărător în Peretele Gălbenelelor a fost marcată cu iniţialele noii sale asociaţii[1].

Dincolo de toate trebuie spus că întrecerea va fi fost în bună parte pur sportivă, lipsită de invectivele care au animat de pildă disputa C.A.R.–ADMIR. Mai mult, Comănescu a semnat în *Buletinul Alpin* (împreună cu secundul său, Leova Stolear, membru C.A.R.) descrierea traseului Crestei Văii Albe[2].

Rivalitatea s-a curmat la 15 martie 1936...

„*Nu apucăm să ne regrupăm lîngă cornişă şi simt că a plecat zăpada cu mine. Am strigat: înfigeţi pioleţii. Ei au înfipt pioleţii, dar zăpada tot aluneca. Încerc retragerea la stîncă. Nu reuşesc. Se dislocă mase mari de zăpadă, căpătăm viteză mare la prăbuşire. Se aud ţipetele echipei. Încerc să fac frînă cu pioletul. În cădere primesc o lovitură. Mi se rupe coada pioletului şi acum mă simt complet dezarmat. Rămîne să încerc să fac frînă cu mîinile. În acest timp vine nu nou val de zăpadă, mă loveşte în faţă, mă răstoarnă. Simt că mă sufoc, şi la mijloc am dureri mari din cauza frînghiei (toate acestea s-au petrecut de la stînca lui Jilipeanu pînă la brîna mare* […]*). La un moment dat iar prind aer. Respir, dau dopuri de zăpadă afară din nas şi din gură şi în acelaşi timp zburăm prin aer. Iar aud ţipete. Nu văd nimic. Aşteptăm lovitura de graţie. Pe nesimţite iau contact cu zăpada. Alunecam şi cu puteam să văd nimic. Prăbuşirea continuă. La un moment dat simt din nou că mă sufoc. Nu mai alunecam şi mă acoperă zăpada. Îmi dau seama că trebuie să ies din zăpadă. Fac sforţări. Iar am aer. Respir din plin şi reuşesc să ies din zăpadă.*”

Ca tip uman, și moștenind poate obiceiuri sud-balcanice, Dimitriu nu s-a afișat la munte cu vreo femeie (precum Comănescu, Baticu, Boerescu, V. Steopoe etc.), și nici prin viață, C. Dedula – altminteri machidon și el – aflînd abia la moartea lui Dimitriu (1966) că acesta avusese o nevastă.

[1] O inscripție similară (cu vopsea roșie) subzistă și azi, pe Brîul de sub Streașină, în preajma Hornurilor Văii Seci. Potrrivit spuselor lui N. Baticu, I. Trandafir a fost deranjat de asemenea mențiuni , „considerând că muntele nu trebuie transformat în locuri de reclame [...] «Nu au ce căuta aici»”..

[2] Similar, Alex. Beldie semnează (împreună cu Leova Stolear) în revista C.A.R. descrierea Crestei nordice a Colţului Gălbenelelor.

În mod miraculos, autorul relatării (I. Marinescu) s-a oprit la numai un metru de peretele Văii Coştilei, în locul unde aceasta face un cot către est (cota aprox. 1800). Nicu Comănescu s-a izbit însă din plin de acel zid stîncos şi a murit pe loc. Şi-au mai pierdut viaţa atunci studentul arhitect Petre Catzian, Gh. Botez şi Ion Iliescu.

După şase săptămîni, a fost descoperit aparatul de fotografiat al lui Iliescu, cu o singură imagine, luată la popasul din Brîul Mare.

Oarecum neașteptat, Cici Benkner nu pare să fi fost afectată de dispariția prietenului ei, cît să-și întrerupă măcar o vreme drumurile la munte. În aprilie același an, o prinde însă noaptea alături de Ivana Popescu, în Valea Scorușilor (venind din Gălbenele), tremurînd de frig pînă la venirea salvatorilor – alertați de însoțitorul lor, Radu Sturdza. Era al doilea incident de acest fel, după un altul al celor două fete, pe poteca Piatra Arsă – Peștera. La scurtă vreme, Cecile s-a îmbolnăvit de inimă și, deși spitalizată, avea să moară în toamnă.

ASOCIAŢIA DRUMEŢILOR DIN MUNŢII ROMÂNIEI[1]
(ACTIVITATEA ÎN 1934-1941)

Spiritul ADMIR (I)

Odată preluate frîiele ADMIR, în 1934, echipa lui Ion Udrişte-Olt a acţionat cu multă energie pentru punerea în practică a ţelurilor asociaţiei. Noul preşedinte nu a disperat excesiv de retragerea echipei lui Nae Dimitriu. Pierderea valorică era incontestabilă, dar cum oricine poate fi înlocuit, şi celor care au format Clubul Alpin Român s-a găsit cine să le ia locul.

Ion Udrişte-Olt, un om deosebit de ambiţios, poseda, pornind la întrecere cu celelalte grupări turistice, un atu: baza materială a asociaţiei „Metropola".

> Prin 1933 Ion Udrişte-Olt era, şi datorită pasiunii sale pentru munte, conducătorul secţiei de turism a asociaţiei cultural-sportive „Metropola", a salariaţilor din Uzinele Comunale Bucureşti şi Societatea de Gaz şi Electricitate. Aceasta fusese înfiinţată, iar apoi sprijinită din plin de inginerul Nicolae Caranfil[2], directorul celor două instituţii.
> Dintotdeauna, numeroşi inşi au aderat la o asociaţie de turism (şi) pentru avantaje de tipul reducerii la cazare, transport etc. ADMIR-ul făcuse paşi înainte pe această direcţie: membrii asociaţiei aveau acces la echipamentul „Metropolei". Mai mult, unii din subalternii lui Udrişte-Olt dobîndeau cîte o primă dacă duceau oameni pe munte, dacă în general puneau umărul la bunul mers al grupării. Prin urmare,

[1] În *Buletinul Alpin*, inițialele ADMIR sînt explicate precum în titlul de mai sus. Publicul a tradus misteriosul *I* cînd *înalți*, cînd *iubiți*.

[2] În publicațiile interbelice consultate am întîlnit forma Caranfil, cu *n*, și nu cu *m*, cum apare în denumirea atribuită după 1990 unei artere bucureștene.

beneficiind din start de un nucleu uman devotat cît şi de înlesniri materiale, rezultatele muncii lui I. Udrişte-Olt nu au întîrziat să apară.

Apar acum mai multe secţii noi: Ploieşti (1934, preşedinte Emil Colceag), Bucureşti (1935, Emilian Iliescu), Piteşti (1936, Alexandrina Mircea), Făgăraş (1937, Gheorghe Şerban). Sînt refăcute de asemenea cîteva adăposturi montane şi începe ridicarea din temelii a impozantei Case Babele. Au loc şi primele marcaje, executate de braşoveanul Carol Lehmann[1].

„...*Pe Westwand. am rămas f. mulţumit de modul cum este aşezat cablul. Ai făcut o lucrare minunată pentru care ţi se cuvine toată lauda şi mulţumirea.*
Am lăsat la Bomches 200 de lei pentru Dta şi-ţi voi mai trimite încă 300, însă vreau să ştiu cît ai plătit acolo căci, după cîte am aflat, nu ţi-au ajuns banii.
Te rog să-mi trimiţi un cont amănunţit, căci nu vreau să dai nici un leu din punga dumitale […]
Am vorbit în comitetul Asoc. ADMIR că toate marcajele să le faci dumneata [...] *Să-mi comunici imediat cîţi bani să-ţi trimit că să începi cît mai curînd lucrul.*
Aş vrea ca în toamna asta, dacă timpul se menţine bun, să se facă marcajul de la casa ADMIR pe la Cerdacul Stanciului. În tot cazul te rog să-mi trimiţi un plan şi să-mi spui care marcaj vrei să-l începi acum."

Pînă în 1940, reţeaua potecilor marcate de ADMIR măsura 337 kilometri – în Făgăraşi, Piatra Craiului şi Iezer-Păpuşa).

Evitînd greşelile altora, I. Udrişte-Olt a acordat o deosebită atenţie membrilor din provincie ai asociaţiei. De pildă, cabanele despre care am amintit fuseseră amenajate în mare parte pe teritoriile secţiilor. Preşedintele ADMIR s-a îngrijit de asemenea ca, începînd cu 1937, adunarea generală a asociaţiei să se ţină şi în reşedintele filialelor, succesiv la Cîmpulung, Piteşti, Făgăraş (am arătat în capitolul *T.C.R*. ce impact aveau asemenea atenţii).

Cum pentru toate acestea erau necesari şi bani, Udrişte şi apropiaţii săi au obţinut subvenţii, iar cînd asemenea izvor a riscat să sece, au

[1] Ion Udrişte-Olt, scrisoare către Carol Lehmann, 29 oct. 1934.

fost organizate la sala Dalles concerte în ciclul „Muzica şi drumeţia", cu execuţii din Haydn, Beethoven, Mozart, probabil şi alţii. În context, veniturile asociaţiei au indicat 31 117 lei (1934), 52 146 lei (1935), 336 483 lei (1936), 748 489 lei (1937), 251 901 lei (1938)[1].

În tot acest timp, Udrişte-Olt vizează primul loc – în cît mai multe domenii turistice – pentru asociaţia sa. Astfel, militează ca ADMIR-ului să îi revină „prima hartă turistică a Pietrei Craiului", şi apoi cea dintîi a versantului sudic făgărăşean. Nu face economie de mijloace pentru a recupera întîia revistă alpină românească şi pentru ca unei echipe admiriste să-i revină primul traseu de perete din Piatra Craiului.

Cabane

Refăcut în anul 1933[2], refugiul de la Grindul Pietrei Craiului a reintrat în circuitul turistic al masivului, la bună desfăşurare a activităţii de aici fiind desemnat un îngrijitor permanent[3].

Apoi, vreme de mai mulţi ani, la cabană s-au făcut îmbunătăţiri, „dar fără efect vizibil, deoarece majoritatea banilor se canalizau în buzunarele cabanierilor şi meşterilor care lucrau fără control şi fără spor"[4]. Pentru curmarea acestei stări de lucruri, în toamna anului 1936 debutează sub conducerea lui I.I.-Dunăreanu o campanie de extindere şi de modernizare a cabanei. Lucrările, necesitînd 250 000 lei, s-au încheiat în anul următor, cînd prin presă s-a anunţat despre noul etaj, despre sporirea capacităţii de cazare la 120 de locuri[5].

---

[1] *Buletinul Alpin*, nr. 2-3-4/1939.

[2] Cheltuielile din 1932-34 pentru refacerea casei „Radu Negru" au fost suportate de dr. Gh. Dumitrescu (Ion Udrişte-Olt, *Din trecutul turismului românesc*, 1944).

[3] Cel dintîi cabanier la Grind a fost Richard Hertz, la care, după cum am arătat, s-a renunţat în urma unui diferend cu I. Udrişte-Olt. Au urmat Pflander, „dispărut" la un moment dat din funcţia încredinţată, şi un oarecare Tissu. Prin 1937 este adus Ion Burlacu, cabanier pînă în 1953, cînd casa a fost distrusă de o avalanşă.

[4] Ion Udrişte-Olt, *op. cit.*.

[5] *Buletinul Alpin*, nr. 2-3-4/1939.

Prin donaţie, respectiv închiriere au fost obţinute două construcţii în care au fost amenajate adăposturile „Voina" şi „Zănoaga".

Încă din 1930, ADMIR gîndise la o cabană în Bucegi, stabilind deja viitorul amplasament: punctul *La Altarul Babelor*. A existat chiar şi un proiect, aparţinînd arhitectului Mircea Chernbach („care are meritul în plus de a fi activat pentru realizarea casei..."[1]). Din lipsa mijloacelor financiare, lucrările de construcţie au demarat abia peste şase ani, cînd în mesajul aşezat la temelie se menţiona:

> „*Astăzi 20 septembrie 1936* [...] *preşedinte de onoare fiind dr. Gh. Dumitrescu, preşedinte activ Ion Udrişte-Olt şi secretar general Emilian Iliescu, s-a pus piatra fundamentală a casei de adăpost «dr. Gh. Dumitrescu», clădită de Asociaţia drumeţilor din Munţii României pentru folosinţa turismului românesc*."
> Semnau acest act, redactat şi scris la faţa locului, pe genunchi, 13 persoane, între care, alături de cei amintiţi mai sus, dr. Petre Georgescu, Lelia Georgescu, Nicu Christu, Filipescu, Ştefania Ionescu, P. Ionescu şi părintele Gherasim de la Peştera.

Pentru a obține fondurile necesare, conducerea ADMIR a făcut nu mai puţin de 340 de apeluri către publicul şi instituţiile româneşti. Cu banii obţinuţi lucrările au putut demara în aceeaşi toamnă, în baza planului conceput de Emilian Iliescu, *Schmidingher*[2], P. Lolescu şi Iulian Stănescu, supervizat de Octav Doicescu.

Gerul afectînd însă fundaţiile executate cu un an înainte, în 1937 a fost adoptat un al treilea proiect, întocmit de această dată numai de Octav Doicescu. Acesta a renunţat la cadrele de lemn în favoarea pietrei. Cu supravegherea nemijlocită a lucrărilor au fost însărcinaţi Ion Udrişte-Olt şi Emilian Iliescu[3]. Treizeci de salahori, căruţaşi şi alţi muncitori au

---

[1] *Idem*.

[2] În alt număr al Buletinului Alpin (ADMIR) e grafiat *I. Schmidinger*. Pare să fie vorba de August Schmiedigen, arhitect la Primăria București în anii '30 și apropiat o vreme asociației ADMIR. A colaborat cu oficialitățile epocii (Fîntîna Zodiac, la intrarea parcului bucureștean Carol, pavilionul României la Expoziția universală, ediția New York 1939 ș.a.), iar în particular cu arh. Octav Doicescu. A emigrat apoi în Mexic și ulterior Haiti.

[3] Această activitate nu a fost lipsită de emoţii: Em. Iliescu transporta (uneori noaptea), cu teama de rigoare, plata muncitorilor, în vreme ce Udrişte-Olt s-a ales în

lucrat zi-lumină, reuşindu-se ca în noiembrie acelaşi an *Casa ADMIR Babele* să fie pusă la dispoziţia publicului[1].

Se cheltuiseră 2 077 378 lei. Datorită acestui efort financiar de excepţie, precum şi anilor grei pentru întreaga ţară ce aveau să vină, înzestrarea completă a adăpostului va întîrzia. Oricum, fruntaşii admirişti erau convinşi că faptele lor „vor ocupa în trecutul istoric al alpinismului românesc locul de frunte atunci cînd nici animatorii, nici intriganţii de azi nu vor mai fi”[2].

Excursii

ADMIR a organizat un mare număr de excursii colective (poate un record în materie), desfăşurate în munţii Bucegi, Piatra Craiului, Iezer-Păpuşa, Făgăraşului. Iată un tabel al acestor acţiuni:

an	nr. excursii	dintre care în abrupt Bucegi	participanţi total
1937	28	15	225
1938	62	23	517
1939	39	18	305

---

cursul deplasărilor hivernale către şantier cu o fractură la picior (vezi *Buletinul Hai la Drum*, sept. 1939, şi *Buletinul Alpin* nr. 2-3-4/1939).

[1] Colaborarea dintre asociaţie şi cabanierii de la Babele s-a încheiat nu o dată în sălile tribunalului. După Gh. Berceanu şi Toma Boerescu, de pildă, a fost adus un îngrijitor pe nume Domnescu. S-a spus la instalarea acestuia: "*Pînă acum am mîncat boiereşte, acum o vom face domneşte!*". Unii de la coada mesei au murmurat sceptici însă: „*Pe cînd un proces... domnesc?”* Au avut gura aurită. Un altul, Cotinghiu pe nume, era de fel din Pietroşiţa, unde tatăl lui ţinea un hotel. Între altele, acest cabanier sustrăgea din cearceafuri, pe care le tăia în jumătate, motivînd finalmente că nu fusese specificată în procesul-verbal de primire lăţimea lor. A urmat o ceartă de pomină, cu vorbe nu dintre cele mai blînde, motiv pentru un nou proces. Cum incidentul, petrecut în preajma cabanei, avusese loc la cîteva zeci de metri spre Prahova de cumpăna apelor, acţiunea juridică s-a desfăşurat la Ploieşti, şi nu la Pietroşiţa, unde Cotinghiu se avea bine cu oamenii legii.” (informaţii de la Alex. Beldie).

[2] *Buletinul Alpin*, nr. 1/1938.

Ascensiunile de acest gen erau grupate după trei grade de dificultate: poteci, văi, pereţi.

Marea majoritate a turelor în abrupt au fost conduse de Const. (Titi) V. Ionescu, cele mai dificile desfăşurîndu-se în Hornul Central-Comănescu, Creasta Mălinului, vîrful Picătura, Creasta Picăturii, Albişoara Hornurilor. În zonă au mai îndrumat excursii I. Popa, Gh. Bucur, I. Vasilescu, Alex. Bibescu şi alţii.

O excepţională activitate de cercetare şi popularizare, sub impulsul decisiv al lui Ion Ionescu-Dunăreanu, au depus echipele ADMIR în Piatra Craiului. Avînd cap de coardă pe Titi Ionescu[1], au fost stabilite aici mai multe importante premiere[2].

Publicaţii

Începînd cu luna februarie 1938, secţia ADMIR din Bucureşti editează sub îngrijirea lui Ion Ionescu-Dunăreanu un buletin informativ. Multiplicat prin procedeul Gestedner, acesta avea o circulație restrînsă, doar între conducerea asociaţiei şi membrii de rînd.

Peste un an, în aprilie 1938, ADMIR a pus la dispoziţia tuturor iubitorilor de munte o publicaţie de ţinută: Buletinul Alpin. Cum o revistă omonimă, cu copertă aproape identică, fusese editată anterior de Clubul Alpin Român, admiriștii s-au simţit datori cu o *Lămurire*:

> „Buletinul Alpin*, ca idee şi ca primă realizare, s-a născut în 1933, din nevoia asociaţiei noastre de a deschide orizonturi noi dezvoltării turismului alpin printr-o publicaţie de specialitate. După un an de apariţie regulată, au început a se ivi pentru noi probleme de ordin mai ales constructiv decît contemplativ. Se simţea nevoia unor imediate realizări de ordin practic – pe teren – şi conducerea asociaţiei Admir nu se putea angaja pe mai multe căi, fără că una din ele să fie deviată de împrejurări. Optînd pentru o perioadă de imediat constructivism, ră-*

[1] Poate neașteptat, din cîte ne-a spus soţia lui, Titi Ionescu era îndrăgostit cu precădere de Bucegi.

[2] Despre această campanie, vezi şi cap. *Un autor şi realizările sale*.

mînea în joc însăşi soarta acestui Buletin Alpin; nu am şovăit astfel nici o clipă de a da problemei o soluţie practică, trecînd temporar redactarea revistei unui grup de alpinişti pînă cînd noi condiţii favorabile se vor fi ivit [...].

Revenim cu încredere şi hotărîre la publicarea Buletinului Alpin. Am fost obligaţi să luăm această măsură şi de împrejurarea că în ultima vreme soarta însăşi a revistei era în joc [...].

Buletinul Alpin apărea în condiţii care puteau îndepărta interesul turiştilor de la ideea unei reviste de specialitate. Început ca o publicaţie trimestrială, el apărea în ultimii ani cu mare întîrziere, iar în 1937 apare în numai două numere. Buletinul Alpin*, deşi conceput ca o revistă de alpinism integral, se îndepărtase prea mult în ultimul timp către tehnica alpină; această orientare unilaterală ar fi dus la o specializare extremă, contrară ideei de la care pornisem şi dăunătoare publicaţiei, ameninţată să-şi restrîngă materialul şi sfera de cititori.*

Faptele erau în măsură să slăbească legătura dintre Buletinul Alpin şi cititorii lui şi să acrediteze ideea că munţii noştri nu merită o revistă a lor. Nu cercetăm cauzele stărilor de fapt mai sus arătate. Nu punem la îndoială bună credinţă şi rîvna celor ce aveau răspunderea ducerii mai departe a revistei ce le încredinţasem. Dar nu puteam lăsa să dispară ideea iniţială fără ca prin aceasta să dezertăm de la datoria noastră [...].

Făgăduim cititorilor ca în schimbul sacrificiilor ce le cerem să apărem cu regularitate matematică de patru ori pe an, să orientăm din nou publicaţia pe drumul ei firesc [...].

Aşa să ne ajute Dumnezeu!"

Revista avea să apară într-un total de şapte numere (1, 2, 3, 4/1938, 1, 2-3-4/ 1939) şi o „fascicolă anexă" (1/1940). În paginile ei se făceau referiri la activitatea asociaţiei, la planurile ei, împreună cu ştiri din lumea turistică românească cît şi străină. Autori erau între alții Emanoil Bucuţa, Dan Rădulescu, Luis Trenker. Alături de ei, Titi Ionescu sau Ilie Vasilescu îşi împărtaşeau impresiile din timpul unor ture de iarnă pe văile Coştilei, respectiv Adîncă. Tot în revista ADMIR-ului şi-a publicat I.I.-Dunăreanu rezultatele primilor săi ani de cercetări în Piatra Craiului.

Majoritatea reproducerilor fotografice din revistă, de un ridicat nivel, era datorată lui Ion Udrişte-Olt. Preşedintelui asociaţiei îi aparţineau şi poeziile încheind fiecare număr. Grafic, *Buletinul Alpin* (ADMIR) păs-

tra ţinuta ce-l impusese cititorilor în anii precedenţi. La apariţia sa a vegheat un comitet de redacţie compus din I. Udrişte-Olt, Nerva Stoica, Emilian Iliescu (în 1938) şi I.I.-Dunăreanu.

Pentru a-şi asigura veniturile necesare editării revistei (şi a-şi onora astfel promisiunea a patru numere anual), conducerea ADMIR a inclus costul unui abonament în cotizaţia membrilor. Cu toate acestea, în 1939 au ieşit doar două numere, iar după acest an doar unul.

Hărţi

În condiţiile în care Bucegii constituiau principala atracţie pentru asociaţiile turistice ale vremii, ADMIR şi-a îndreptat atenţia spre zone montane mai puţin cunoscute: Piatra Craiului, Iezer-Păpuşa sau versantul sudic al Făgăraşilor. Dintre acestea, un deosebit interes a fost arătat Pietrei Craiului, ai cărei iubitori aveau la dispoziţie marcajele executate de S.K.V.[1], cît şi trei hărţi (realizate de fostul stat major austriac, de Institutul Geografic al Armatei şi de S.K.V.). Considerînd aceste reprezentări drept insuficiente, Turing-Clubul României a trecut la întocmirea unei noi hărţi. În consecinţă, a solicitat şi obţinut avizul Marelui Stat Major (nr. 2793/4 decembrie 1933)[2]. În continuare M. Haret şi ai săi au prelungit însă, neaşteptat, tipărirea lucrării.

Peste aproape doi ani, o aprobare similară era eliberată şi ADMIR. Prin intermediul lui Carol Lehmann, cel care avea să pună în acord *ambele schiţe* cu marcajele de pe teren, admiriştii erau la curent cu planul Turingului. Făcînd risipă de energie, I.I.-Dunăreanu şi ceilalţi au reuşit să-şi adjudece pentru harta lor, în ianuarie 1936, titlul de „prima hartă a masivului”[3].

---

[1] Pînă prin 1925 în Piatra Craiului exista un singur marcaj, drumul lui Deubel. Ulterior, Lehmann a marcat mai multe poteci (revista *România* contabilizează 17, în 1937 – atribuite de *Buletinul C.A.R.* S.K.V.-ului), care le-a și întreţinut.

[2] Procedeul era uzitat în epocă (şi nu numai): hărţii militare, copiate la scara convenabilă, i se adăugau amenajările turistice şi, dacă era cazul, rezultatul cercetărilor proprii).

[3] I.I.-Dunăreanu, *Bucegii şi Piatra Craiului*, 1936, p.140. Prioritatea se voia întărită prin datarea hărţii la 1935, deşi chiar autorul ei îi indică (*op. cit.*) *„ian. 1936”*,

Grabnici în consultul muncii altora (harta Marelui Stat Major), admiriştii erau reticenţi în a furniza, la rîndu-le, informaţii. Ion Udrişte-Olt îi scria de pildă lui Carol Lehmann (14 februarie 1936): „Te rog ca pe harta «Unirii» (a T.C.R., executată la Institutul „Unirea" din Braşov, n.n.) să nu treci marcajul (ADMIR, n.n.) în proiect, pentru că nu-i dau voie să aibă acest marcaj pe harta ce vrea să scoată [...] «Unirea" nu are voie să copieze nimic din harta mea".
În ce priveşte conţinutul *Buletinului* propriu, I.I.-Dunăreanu şi ceilalţi erau mai concilianţi, reclamînd doar menţionarea sursei (pretenţie inexistentă în revista lui N. Dimitriu sau pe hărţile lui R. Ţiţeica).

Erau mai multe diferenţe între cele două lucrări. A Turingului reda o zonă mai mare, pînă în masivii învecinaţi. În harta ADMIR, „elementele alpine au fost protejate [...] prin eliminarea elementelor pur-cartografice (inutile aici), prin restrîngerea la minimum posibil a zonelor din afara marcajelor şi extinderea zonei cu caracter alpin la maximum...".

O „mare biruinţă şi inovaţie" era considerată şi redarea în hartă a (viitoarelor) marcaje admiriste, pe fond roşu. Mai puţin lăudabil (şi părintele lucrării îşi recunoaşte ulterior lipsa) era plasamentul *rozei vînturilor*[1]. Pe aceeaşi reprezentare, alături de numele unui desenator („N. Popescu"), se menţiona: „întocmit: I. Ionescu-Dunăreanu". E foarte posibil ca această precizare (într-o vreme cînd Udrişte-Olt vorbea, după cum am arătat, despre „harta mea"[2]) să fi contribuit şi ea întîia excludere din ADMIR a lui I.I. Dunăreanu (incident asupra căruia vom reveni).

Peste doi ani, I.I.-Dunăreanu mai întocmeşte, sub egida ADMIR şi cu sprijin financiar al O.N.T., două hărţi. Una dintre ele trata despre Bucegi. Insuficienta cunoaştere a terenului a făcut însă din autor o victimă a ironiei lui Nae Dimitriu:

---

drept moment al apariţiei. Chiar şi aşa, S.K.V. lansase cu ani înainte o hartă a Pietrei Craiului, despre care aminteşte Cr. Dedula în *Buletinul Alpin*, nr. 1/1933.

[1] „*Posesorii hărţii sînt rugaţi să corecteze* [...]*; în loc de N = NE ; S = SV ; V = NV şi E = SE...*" (*Bucegii şi Piatra Craiului*, p. 132).

[2] Eforturile lui Udrişte-Olt în elaborarea acestei hărţi nu sînt de neglijat: *„Îţi trimit un exemplar de probă şi te rog comunică-mi urgent cîte crezi că poţi vinde în Braşov* [...]. *Nu ţi-am trimis un exemplar din hartă pentru studiu, întrucît am examinat eu pe cel cercetat împreună şi l-am găsit bun* [...] *Să nu fie confuzie cu roşu orizontal. Crucile alea şi izvorul nu le-am putut marca, deoarece cînd am venit eu în Bucureşti plăcile erau făcute*." (scrisoare către C. Lehmann, nedatată).

„*Ne amintim, sînt cîţiva ani de atunci, în vitrina librăriilor apăruse harta celui mai cercetat ţinut de munte de la noi, Bucegii*[1]. *Trimisă pentru a fi tipărită la un institut de arte grafice din provincie, originalul cade – fără ştirea autorilor – pe mîna unei pretinse competenţe (Corneanu la nume*[2]*), care se bucura în ochii neofiţilor în ale alpinismului de un mare prestigiu, datorate performanţelor deadreptul uluitoare pe care pretindea că le realizase în cursul neîntrecutei lui cariere de schior; între altele* [...] *coborîrea pe schi a Văii Seci* (din Caraiman, n.n.)*!!* [...]
Doctul alpinist, «revizuind» harta, avu – între altele – impresia [...] *că Uzina Rîşnov este – după spusele lui – «aşezată prea jos"... În consecinţă fixă pe hartă o nouă uzină, aproximativ în punctul în care bănuia că se situează aceea pe care o văzuse cîndva pe teren; circumspect, nu se atinse de cea preeexistentă în schiţă. Harta a apărut, consfiinţind* [...] *existenţa a două uzine pe Valea Glăjăriei.*
Doi ani mai tîrziu [...] *o lucrare*[3] [...] *semnalizează şi ea existenţa pe Valea Glăjăriei a două uzine electrice. Eroarea s-a împămîntenit şi – se pare – nu va mai putea fi reparată [...] decît de un veritabil Mecena al alpinismului care ar face gestul de a construi, în locul unde fantezia topografului improvizat şi notoriul spirit de maimuţăreală al literatului alpin au situat – din senin – celebra uzina fantomă.*
Lucrurile nu se opresc aici. Într-o schiţă a traseelor de schi apărută recent[4] *– ca şi într-o hartă de dată şi mai recentă*[5] [...] *întîlnim din nou* [...] *două uzine, pe aceeaşi industrializată vale a Glăjăriei*."[6]

Solicitat de O.N.T. să opineze asupra hărţii Bucegilor (ed. ADMIR), acelaşi Nae Dimitriu a identificat numai în abrupt un număr de 48 de erori[7]. În urma unor astfel de aprecieri, O.N.T. nu a mai scos pe piaţă exemplarele proprii[8].

---

[1] *Harta Bucegilor* T.C.R., 1934.

[2] Fl. Ştefănescu ne-a spus că era vorba de un oarecare Cornillon, care înfiinţase la mijlocul deceniului patru, în Buşteni, „Clubul Alpin Coştila".

[3] *Bucegii şi Piatra Craiului*, 1936.

[4] *România*, nr. 11/1937.

[5] *Harta Bucegilor*, ADMIR, 1937.

[6] N. Dimitriu, „Pe marginea alpinismului", *Buletinul Alpin*, nr. 3/1937.

[7] Este aici un exces de zel. De pildă, i se reproşa lui I.I.-Dunăreanu trasarea continuă a Vîlcelului Strungii Mari (bazinul Văii Seci a Caraimanului), eroare existentă în harta Ţiţeica şi chiar în schiţele lui Nae Dimitriu din *Educaţia Fizică*.

[8] Odată ieşite de sub teascurile tipografiei, hărţile urmau să fie difuzate de O.N.T., cît şi de către ADMIR. În mai 1938 cota O.N.T.-ului avea deja un stadiu în depozit

A doua lucrare (versantul sudic al munţilor Făgăraşului) a fost primită asemănător[1]:

> „*Valea Buda, situată la circa 5 km. spre est de Vînătoarea, este evacuată de aceleaşi «competenţe" pripite ale alpinisticii noastre şi situată matematic sub coastele sudice ale acestui munte (e drept eroarea fiinţează şi într-o hartă oficială, însă cercetarea terenului vădeşte imediat această scăpare)* [...]
> *Concilierea terenului cu datele ce ne servesc autorii* [...] *ar comporta schimbarea cursului superior al Văii Buda, prin săparea unui canal de circa trei km. în pieptul masiv al muntelui Rîiosu.*"[2]

În ciuda criticilor, această hartă cît şi ghidul *Bucegii şi Piatra Craiului* au fost „recomandate începătorilor" şi în anii următori[3].

Spiritul ADMIR (II)

De planuri ambiţioase nu pare să fi dus I. Udrişte-Olt lipsă nici înainte de 1935. După cooptarea în echipă a lui I.I.-Dunăreanu conducerea asociaţiei vădeşte însă o conştiinţă de sine de-a dreptul exagerată, permiţîndu-şi de pildă să ignore sugestia unor M. Haret, Fr. Kepp (preşedintele S.K.V.) sau Nae Dimitriu (cei trei susţineau că „locul ales va dăuna peisajului de lîngă monumentul natural"[4]), de a nu-şi plasa viitoarea cabană de pe Platoul Bucegilor în imediata apropiere a Babelor.

---

de şapte luni (cf. *Gazeta Sporturilor*, 14 mai 1938), care s-a prelungit pînă în 1941, cînd 1511 bucăţi sînt expediate la reformă (cf. Arhivele Statului, fond A.C. Corbu).

[1] N. Dimitriu, *op. cit.*

[2] O schiţă admiristă a acestui ţinut însoţeşte iniţial un articol al cuplului Nerva Stoica-Emilian Iliescu (*România,* nov. 1937, material publicat la scurtă vreme în broşură). În paralel, e tiparită harta ADMIR amintită mai sus (autor I.I.-Dunăreanu), reluată, cu îmbunătăţiri, în *Buletinul Alpin* (nr. 2/1938), cu menţiunea că este „*lucrată de dl. Ion Ionescu-Dunăreanu, cu utilizarea datelor culese de pe teren de dl. Nerva Stoica"* şi că remediază „*unele erori constatate pe hărţile oficiale*".

[3] La 1943 de pildă (*Din trecutul turismului românesc*), Ion Udrişte-Olt considera hărţile admiriste ale Bucegilor şi Pietrei Craiului "*de mare importanţă turistică*".

[4] Cf. Vasile A. Marinescu, *Oameni, locuri, întîmplări*, 1980, p.107.

Un mijloc de individualizare a ADMIR-ului în concertul asociaţiilor turistice româneşti era şi sublinierea, de cîte ori se oferea prilejul, a caracterului ei naţionalist. Analizînd fenomenul, se poate spune că naţionalismul grupării cuprindea două curente: unul moderat, pe linia doctorului Gh. Dumitrescu și a lui Udrişte-Olt, altul radical, dirijat după toate aparenţele de I.I.-Dunăreanu şi care folosea un limbaj apropiat celui legionar. Cum Garda de Fier se afla pe atunci la apogeul popularităţii, această din urmă tendinţă pare să fi fost predominantă în ADMIR-ul anului 1937. Atunci, cu ocazia „sărbătorii de românism şi solidaritate turistică" oferită de adunarea generală, s-a păstrat un moment de reculegere pentru „turistul desăvîrşit" Vasile Marin, membru al asociaţiei, „mort creştineşte, ca un viteaz, pe frontul naţionalist" din Spania[1].

În aceeaşi lumină porneau apeluri de genul:

"*Vizitaţi numai case de adăpost româneşti, încurajaţi numai acţiuni idealiste, demascaţi pe cei care vă speculează bună credinţă, transformînd cabanele în case de speculă. Noi vrem că turismul românesc să devină românesc, idealist şi amator*"[2].

În paralel (poate decurgînd din același autohtonism), conducerea ADMIR se considera ţintă a unui adevărat complot:

"O adevărată mafie lucrează din umbră împotriva scopurilor idealiste ale noastre. Piedici de tot felul, intrigi, calomnii, un adevărat arsenal francmasonic a fost conectat împotriva noastră de cei ale căror combinaţii de interese personale au fost deranjate de activitatea noastră dîrză şi românească."[3]

Instaurarea dictaturii lui Carol II a dus la abandonarea limbajului pe moment compromis, dar nu şi a ambiţiilor de mărire turistică. La rampă apar acum moderaţii lui Udrişte-Olt, dar obiceiurile par aceleaşi.

---

[1] *Buletinul informativ* al secţiei ADMIR Bucureşti, mai 1937.

[2] *Idem*.

[3] *Idem*. Erau foarte probabil exerciţii vizînd în principal obţinerea de capital politic, dar obsesia persecuţiei o vom întîlni şi la Udrişte-Olt: „*Asociaţia a avut de dus* [...] *o luptă permanentă, impusă* [...] *de mentalitatea unor oameni care cu sentimente duşmănoase, antiromâneşti, au căutat s-o lovească şi s-o distrugă. Avem satisfacţia astăzi că încercările acestea nu au reuşit, iar noi ne-am menţinut neclintiţi pe poziţia cucerită cu preţul multor jertfe*." (*Buletinul Alpin*, numărul din 1941)

Pentru a capta sau recompensa bunăvoinţa mărimilor, se proclamă şi acum numeroşi membri de onoare, ajunşi la un total de 35; între ei, Marele Voievod Mihai, prim-ministrul Armand Călinescu, Vintilă Paraschivescu (preşedintele Oficiului Naţional de Turism), generalul Gh. Băgulescu (director ONEF), colonelul Cameniţă (prefect de Argeş), S. Feodorovici (şeful Casei Autonome a Pădurilor Statului, filiala Curtea de Argeş), Alfred Paximade (din Siguranţa Statului), Emanoil Bucuţa, Alex. Borza. Sigur pe relaţiile sale, ADMIR îşi permite începînd cu aprilie 1938 să acţioneze în justiţie F.S.T.R. şi să dobîndească (tot prin proces) o revistă la a cărei apariţie anterioară nu avusese vreun merit.

Tonul discursurilor a rămas şi el pe măsură:

„Nimic nu se poate înfăptui fără muncă şi directive. Dumnezeu l-a făcut pe om cu cap ca să judece şi să deosibească binele de rău... Cel ce urmează în mod cinstit o lume creatoare şi munceşte, nu se poate să nu înfăptuiască un lucru bun pentru ţară." (dr. Gh. Dumitrescu)

„Sufletul curat nu poate fi învins de nici o piedică." (I. Udrişte-Olt)

„Munca linişitită, cu multă sîrguinţă, este aceea care duce la înfăptuiri trainice." (Ioan Nistorescu)[1]

Relaţiile dintre ADMIR şi F.S.T.R.

ADMIR a aderat la Federaţia Societăţilor de Turism din România în aprilie 1935, reprezentată fiind în acest for de I. Udrişte-Olt. La 27 iunie 1937 însă, „comitetul Federaţiei de Turism a exclus din sînul său pe d-l Ion Udrişte-Olt, casier central [...] pentru informaţii tendenţioase şi neadevărate furnizate O.N.T. Aceste informaţii au cauzat prejudicii atît Federaţiei, cît şi societăţilor afiliate"[2]. Considerînd că îndepărtarea reprezentantului său a fost făcută „prin procedee neconforme cu statutele F.S.T.R.", ADMIR se retrage în august 1937 din federaţie[3], „fapt adus la

[1] *Buletinul Alpin*, nr. 2-3-4/1939.
[2] *Buletinul A.T.R.P.*, sept. 1937.
[3] *Buletinul Alpin*, nr. 2-3-4/1939.

cunoştinţa acesteia şi a forurilor noastre tutelare [?] încă din toamna anului 1937”[1].

Pentru ca decizia, datorită imperfecţiunii statutului, să nu fie lovită de nulitate, următoarea adunare generală F.S.T.R (ianuarie 1938; desfăşurată, în lipsa lui M. Haret, sub conducerea lui Nicolae Ioan), „printr-un vot ulterior şi unanim, a dat vot de blam d-lui I. Udrişte-Olt”[2]. La scurtă vreme, ADMIR apreciind că „şi ratificarea hotărîrii Comitetului F.S.T.R. de către Adunarea Generală Extraordinară din ian. 1938 s-a făcut tot cu nerespectarea regulilor statutare, Consiliul de avocaţi ai Asociaţiei ADMIR a hotărît acţionarea în judecată a Federaţiei...”[3]. Delegaţi în acest sens au fost Nerva Stoica şi Eduard Mărculescu. Nu ştim cum a fost soluţionat diferendul, al cărui prim termen de judecată fusese fixat pentru 5 aprilie 1938. Ion Udrişte-Olt revine însă, la sfîrşitul aceluiaşi an, în comitetul F.S.T.R.[4]

Căutînd o explicaţie a gestului Federaţiei din vara 1937, am consultat procesele ei verbale, dar şi aici învinuirile aduse liderului ADMIR sînt extrem de vagi. În consecinţă, ne permitem cîteva supoziţii.

Oficiul Naţional de Turism, spre care se îndreptaseră „informaţiile tendenţioase şi neadevărate” atribuite lui Udrişte-Olt, nu putea fi privit cu ochi buni de către Mihai Haret. Şi avea toate motivele. Cu numai doi ani înaintea naşterii O.N.T., liderul tecerist, în calitate de preşedinte al F.S.T.R., ajunsese „coordonator al întregii activităţi turistice” din ţară”. Prin urmare, nu i-a fost uşor să accepte „ca O.N.T. [...] să vină la masa gata pusă şi să se înfrupte din bucăţile cele mai bune"[5]. Haret a fost nevoit să lase totuşi frîiele O.N.T., şi implicit ale mişcării turistice, unor profani în domeniu – clienţi însă ai mărimilor politice. Între aceştia din urmă, detaşat de la Ministerul de Interne în funcţia de subdirector, se afla un prieten al lui Ion Udrişte-Olt, chestorul Alfred Paximade („o tînără

[1] *Idem*, nr. 1/1938.

[2] *Buletinul A.T.R.P.*, febr. 1938.

[3] *Buletinul Alpin*, nr.1/1938

[4] La 10 decembrie 1938 a avut loc o adunare generală extraordinară a F.S.T.R., pentru modificarea statutului în conformitate cu noua lege a *Străjii ţării* (organizaţie de tineret, fruct la rîndul ei a dictaturii instituite de Carol II). În locul demisionatului M. Haret a fost ales ca preşedinte al Federaţiei consilierul Nicolae Şerbănescu, de la gruparea „Amicii Predealului”.

[5] Vasile A. Marinescu, în *Oameni, locuri, întîmplări*, p.103 şi 105.

energie care face cinste turismului românesc”[1]). În același timp, I.I.-Dunăreanu conta şi el în epocă pe „prietenii mei din O.N.T.”[2] – gen de legături ce înlesneau acordarea unor generoase subvenţii, vitale pentru publicaţiile şi construcţiile admiriste.

Naţionalismul ostentativ, ca şi modul ADMIR de a privi rostul cabanelor pe munte nu puteau decît spori antipatia lui M. Haret şi a unora dintre colaboratorii săi pentru această grupare. De aceea, intuim că furnizarea unor informaţii cît se poate de comune a constituit pretextul vizînd sancţionarea exemplară a unui subaltern neascultător.

În ce priveşte revenirea lui Ion Udrişte-Olt în Federaţie, ea coincide cu demisia din funcţia de preşedinte a lui Mihai Haret...

Disputa Clubul Alpin Român – ADMIR

În *Buletinul informativ* al secţiei ADMIR Bucureşti se făcea şi următoarea menţiune, aparent neînsemnată: „Primul număr al anului viitor [dorim] să nu ne mai afle în această haină ...”.

Promisiunea avea să fie respectată, I.I.-Dunăreanu şi colegii săi dobîndind o haină publicistică nouă, dintre cele cu faimă chiar: *Buletinul Alpin,* apărut în anii precedenţi sub egida C.A.R.

Cîteva aprecieri la acest gest se impun... În primul rînd, liderii mai vechi ai ADMIR-ului par să fi nutrit mai mult sau mai puţin conştient convingerea că *Buletinul Alpin* a fost creaţie a asociaţiei lor, că preluarea acestuia (în 1934) de către C.A.R. s-a făcut în condiţiile dezorganizării cauzate de plecarea foştilor componenţi ai Grupării Alpine.

Acestui sentiment i s-a adăugat antipatia vădită de doi dintre corifeii ADMIR-ului, faţă de unii din membrii Clubului Alpin. În cazul lui Udrişte-Olt atitudinea pare sa fi decurs dintr-un simţământ de inferioritate montană, dar şi intelectuală, dobîndit de încă din vremea cînd era tras peste săritori de hipercriticul Nae Dimitriu. O trăire asemănătoare, amplificată

[1] *Buletinul Alpin*, nr. 2-3-4/1939.
[2] Scrisoare către Carol Lehmann, martie 1937.

de primirea făcută de căţărători ghidului *Bucegii şi Piatra Craiului*[1], pare să fi nutrit şi I.I.-Dunăreanu.

În aparenţă, relaţiile dintre C.A.R. şi ADMIR rămăseseră cel puţin corecte la mijlocul deceniului trei: un grup condus de Nae Dimitriu a participat la inaugurarea casei „Anton Negulici" (Voina), în vreme ce *Buletinul Alpin* publica regulat rubrica „De la asociaţia ADMIR", gesturi cărora li se răspundea probabil pe măsură.

Dincolo de această mască relaţiile dintre cele două grupări s-au răcit, pe fondul exacerbării mîndriei admiriste, cît şi al trecerii lui I.I.-Dunăreanu din asociaţia lui Gogu Frim în cea a lui Udrişte-Olt. Tendinţa se va fi acutizat în urma excluderii unanime (deci şi prin votul reprezentantului C.A.R.) a preşedintelui ADMIR din F.S.T.R., respectiv a recenziei lui N. Dimitriu asupra hărţii Bucegilor scoasă de admiriști.

În acelaşi an 1937, foarte probabil din motive financiare, C.A.R. nu izbutise să scoată decît două numere din *Buletinul Alpin*. Apariţia celui de-al treilea s-a prelungit pînă în luna februarie a anului următor, cînd evenimentele politice au îngreuiat încă o dată tipărirea. Liderii ADMIR a interpretat această tărăgănare drept neputinţă de a mai scoate revista şi au hotărît să preia ei ştafeta.

Acţiunea, ce se dorea infailibilă, presupunea oarecari subtilităţi avocăţeşti, în care Nerva Stoica şi ceilalţi s-au dovedit experţi. Astfel, profitînd de faptul că Nae Dimitriu nu găsise necesar să întocmească formele de proprietate asupra *Buletinului*, admiriştii au purces ei la îndeplinirea acestei formalităţi. Operaţia a fost înlesnită de Ion Gaiser, funcţionar la Camera de Comerţ, care a „uitat" să solicite şi alte numere ale publicaţiei decît cele din 1933[2], cînd într-adevăr *Buletinul Alpin* purtase egida ADMIR.

Din acel moment ADMIR s-a considerat proprietara revistei, trecînd la pregătirea primului număr „revenit" sub sigla sa. În paralel a interzis Clubului Alpin să mai scoată buletinul cu acelaşi nume.

Lesne de aşteptat, acţiunea a provocat stupoare în rîndul membrilor C.A.R., care au decis să continue tipărirea publicaţiei. Apariţia la începutul lunii aprilie 1938 (cînd s-a primit necesara aprobare a cenzurii) a

[1] „*Avem astăzi o întreagă falangă de aşa-zise competenţe, care servesc cele mai hilare detalii asupra unor ţinuturi studiate amplu însă – circumspect – prin prismele binoclului*", scria N. Dimitriu, fără să dea nume, în *Buletinul Alpin*, nr. 1/1937.
[2] Informație de la N. Baticu, care nu o putea avea decît de la fruntașii C.A.R.

revistei admiriste a obligat conducerea C.A.R. să dea un anunţ despre situaţia creată, infirmînd totodată zvonurile că buletinul său şi-ar fi încetat apariţia. În această situaţie ADMIR a făcut din nou apel la justiţie, obţinînd sechestrarea clişeelor copertei şi a tuturor exemplarelor considerate pirat. Cu aplicarea hotărîrii, afectînd unele librării şi domiciliile unor lideri ai C.A.R., a fost însărcinat I.I.-Dunăreanu, însoţit de portărei[1]. A urmat un nou demers juridic, de dată aceasta al grupării doctorului Steopoe, care a izbutit ridicarea sechestrului, nu şi redobîndirea dreptului de a mai edita *Buletinul Alpin*.

Considerîndu-se deposedaţi de un bun legitim, unii dintre membrii C.A.R. au pornit o virulentă campanie de presă împotriva adversarilor lor. Atacurile, duse în special de Nae Dimitriu, aveau ca ţintă predilectă pe I.I.-Dunăreanu, considerat împreună cu I. Udrişte-Olt drept principali autori ai „rapt"-ului, ai „furtului" *Buletinului Alpin*. Prin realizările sale turistice (hărţi, descrieri de drumuri, performanţe în căţărătură etc.) Dunăreanu s-a dovedit extrem de vulnerabil în faţa adversarului său, care într-o primă fază a publicat articolele „Pe marginea alpinismului" şi „O nouă hartă a Bucegilor"[2]:

„Vom înfăţişa mai jos numai o mică parte din modificările care ar trebui aduse cîtorva ţinuturi de munte, spre a fi puse astfel în acord cu năzbîtiile descriptive şi topografice cu care a fost binecuvîntată lumea noastră turistică de la o vreme [...]
3) Hornul Central este imperios să debuşeze din Brîul cu Jnepeni (după cum ne învaţă cartografii... binoclişti), iar nu de pe platforma finală a Văii Seci, după cum atît de stupid se prezintă astăzi pe teren.
4) Înclinaţia hornului pe care Mama Natură în suprema ei absurditate a făcut-o de circa 80 grade, parcă înadins ca să nu poate fi escaladată nici chiar de cei care o aştern pe hărţi, să fie diminuată, dîndu-i-se o pantă mai conformă cu aptitudinile autorului.
5) Valea Seacă a Caraimanului va suporta prefaceri fundamentale pentru a putea fi pusă în acord cu faimoasa descriere făcută recent [...]

[1] Amănunte în *Buletinul C.A.R.,* nr. 1/1938.
[2] Sub titlul "Hărţi turistice", unul dintre aceste articole apare şi în *Gazeta Sporturilor* (4-6 mai 1938).

a) De Săritoarea lui Zangur nu ne vom ocupa, fiindcă deşi cunoscutul op ne previne că formează «primul problem", în realitate prezintă o fereastră comodă prin care autorul ar putea trece însoţit de întregul tiraj al monumentalei sale opere.
b) La Săritoarea Crucii ca şi-n Poiana Mare a Văii Seci (denumite altfel de fecundul autor), două plăci vor menţiona: «nici noi nu mai ştim cum ne cheamă».
c) Sub Săritoarea Adîncă se va săpa o prăpastie afundă (fiindcă aşa pretinde acelaşi autor) iar în flancul săritorii se va săpa... o grotă. Totodată platforma din dreapta, astăzi de circa un metru, va fi redusă la «dimensiuni centimetrice» [...]
d) La Săritoarea Mare lucrurile se complică. Aceasta va fi betonată, lăsîndu-se numai o fisură în care să putem «introduce succesiv numai mîna şi piciorul" (capul nu este necesar, cum n-a fost nici autorului cu ocazia descrierii făcute) [...]

Acolo însă unde trăim convingerea fermă că acest hîtru bun de glume nu are rival, este în rîndurile în care precizează că privind pe parcursul Strunga Colţilor–Strunga Gălbinelelor la dreapta, vom vedea... Peretele Gălbinele!!! Nu! Nu! Nu! Pe oricine şi orice putem vedea: Arca lui Noe pe Valea Scoruşilor; un tanc petrolier pe Mălin; chiar pe autor escaladînd Hornul Central leader, numai Peretele Gălbinelelor nu! Cine i-a jucat însă această farsă? Cine a indus în eroare pe acest autentic Nostradamus al alpinisticii noastre? Hotărît lucru, invidioşii!"[1]

În paralel Udrişte-Olt a fost calificat drept „unul din cel mai abili «regizori», cunoscut în lumea alpină pentru bîlbîielile proprii şi figurative care îl caracterizează, cuprins în ultima vreme de un adevărat delir de grandomanie, dublat de o predispoziţie procesivă de-a dreptul hilară". Vice-

[1] În *Buletinul Alpin*, nr. /1937, Nae Dimitriu redă un dialog între "Tehnician" şi R. Ţ.(iţeica)": *„– Am urcat Valea Adîncă* [...] *Pe firul ei am ieşit direct la Omul. / – Stimate domn, Valea Adîncă nu ia sfîrşit sub stîncile Omului, ci la vest de Acul de Sus al Morarului. – Mă faci să zîmbesc... tinere! Eu sînt autor! Este de la sine înţeles că mi-e greu să stau de vorbă cu dumneata* [...] *– Sînt întru totul de acord cu Domnia-voastră. Îmi permit însă a vă da un mic detaliu: Valea Adîncă – din întîmplare – a fost urcată pentru prima dată de mine şi – tot din întîmplare – eu am fost acela care am şi ...botezat-o*." Fără îndoială există aici ceva exagerare, dar şi un sîmbure de adevăr. "R.Ţ." ne-a spus că dialogul este "o invenţie de-a lui Nae", dar cum avocatul nu s-a dovedit vreodată atras de mistificări, credem că mai degrabă Radu Ţiţeica n-a voit să stîrnească praful de pe o întîmplare veche...

preşedintele C.A.R. a insistat de asemenea asupra paternităţii revistei disputate: „ADMIR a renunţat pur şi simplu (în 1934, n.n.) la *Buletinul Alpin* într-o şedinţă prezidată de însuşi doctorul Dumitrescu, pe a cărui memorie şi bună credinţă fundăm convingerea că nu va contesta nici un moment acest adevăr categoric”[1]. Fondatorul ADMIR s-a ferit să abordeze însă delicatul subiect.

Nevoită să ia atitudine, ADMIR a declarat iniţial că „nu se va lăsa antrenată de această polemică, întrucît preocupările sale sînt de altă natură” şi preferînd să se adreseze publicului „numai prin realizări concrete, îndeajuns de cunoscute şi apreciate"[2]. În ciuda acestor afirmaţii, între preocupările conducerii ADMIR s-a aflat excluderea din asociaţie (la adunarea generală din 8 mai 1938) a doctorului Vasile Steopoe şi a lui Nae Dimitriu[3].

În ciuda unei noi declaraţii de abţinere de la polemică, redactorul proaspătului *Buletin Alpin*[4] a căutat să respingă acuzele ce i se aduceau. Între altele, el a spus că ideea revistei a aparţinut lui Udrişte-Olt şi lui Schmidinger, „singura contribuţie a d-lui N. Dimitriu la realizarea acestei iniţiative constituind-o subscrierea unei sume de 500 de lei rămasă nedepusă pînă azi”[5].

Cum conflictul se anunţa dur, ambele tabere şi-au căutat susţinători. La acţiunea de minimalizare a meritelor ADMIR-ului a contribuit de pildă şi doctorul Alexandru Rudeanu[6], care într-o serie de articole despre

---

[1] *Gazeta Sporturilor*, 30 aprilie 1938.

[2] *Buletinul Alpin*, nr. 2/1938.

[3] Cf. *România*, mai 1938. N. Baticu afirmă însă că măsura era lipsită de fundament, întrucît V. Steopoe nu figurase niciodată în asociaţia lui Udrişte-Olt, iar Dimitriu se retrăsese de cîţiva ani. Este însă de presupus că a fost exploatată aici vreo mai veche cooptare a preşedintelui C.A.R. între numeroşii membri de onoare admirişti sau faptul că Nae Dimitriu nu făcuse vreo cerere de retragere...

[4] Majoritatea rîndurilor cu caracter polemic din revista ADMIR sunt nesemnate.

[5] *Buletinul Alpin*, nr. 3/1938. În 1943, I. Udrişte-Olt îşi atribuie sieşi doar *iniţiativa* editării *Buletinului Alpin* (se prea poate ca Schmidinger să fi fost evreu, și implicit paria în epocă), socotită totodată drept „*realizarea de căpetenie*” din 1933-34, în urma eforturilor „*asociaţiei şi redactorului ei*” (indicat în persoana lui N. Dimitriu).

[6] Paradoxal, prin 1933, Alex. Rudeanu şi admiristul Nini Parhon, buni prieteni, au marcat Hornul Grindului, legînd cabana Radu Negru de creasta Pietrei Craiului. Comportamentul ulterior al doctorului Rudeanu naşte presupunerea că între timp un conflict serios afectase relaţiile acestuia cu liderii ADMIR.

munţii Făgăraşului[1] a făcut aprecieri deloc măgulitoare la adresa marcajelor, hărţilor şi cabanelor grupării adverse. Rudeanu, deşi cunoscător al munţilor[2], a lăsat să-i scape însă o serie de inexactităţi, prompt speculate de către adversari[3].

Într-o dispută afectîndu-i serios imaginea, conducerea ADMIR a ţinut să-şi refacă prestigiul mijlocind intervenţia unor persoane cu firmă. Profesorul Dan Rădulescu, un apreciat om de munte (întîmplător și naționalist), ţinea să sublinieze „rolul ADMIR în evoluţia turismului românesc", răspunzînd astfel „criticilor nedrepte citite şi auzite împotriva acestei asociaţii". În respectiva optică, erorile relevate de adversarii lui Udrişte-Olt erau doar „mici şi inevitabile lipse de detaliu". Similar, Dem Lascarov-Moldoveanu, din conducerea Clubului Carpatin Român, găsea că „exprim o dorinţă unanimă cerînd cu tărie să dispară dintre noi – aceştia puţini care cutreierăm munţii – invidia şi critica neîntemeiată".

În ajutorul ADMIR-ului a venit şi o neaşteptată notaţie din registrul de impresii al Casei Babele: „În al 40-lea an de alpinism neîntrerupt, eu nu m-am lăsat şi am venit aici să vizitez casa «Dr. Gh. Dumitrescu» [...] Eu nefiind nici rancuner, nici gelos, mă bucur întotdeauna de sforţările pe care le face tineretul. Felicit deci pe d-l Udrişte-Olt pentru opera de la Babele. *Au bon entendeur salut*. Mihai Haret, geograf alpin, membru a societăţii Geografice din Paris etc."[4]. Pentru admiriști, însemnarea prezenta „o excepţională semnificaţie în tulburarea pe care unii vor să o aducă atmosferei turistice româneşti". De menţionat însă că în acel moment M. Haret nu mai controla destinele cele mai mari asociaţii româneşti de turism, iar peste puţine luni avea să se retragă şi de la conducerea F.S.T.R...

Vizita în România, în vara anului 1938, a italienilor de la clubul Universitar Fascist Milano a fost privită şi ea în mod diferit. Oaspeţii, cuprinzînd şi căţărători, au fost conduşi pe munte de reprezentanţii mai

[1] *Buletinul C.A.R.,* 1938-40.

[2] Această calitate a lui Alex. Rudeanu ne-a fost confirmată de C. Lehmann, B. Nestorescu, R. Ţiţeica, cît şi de Ilie Fratu, autorul unor ghiduri despre Făgăraşi.

[3] Erori se puteau culege şi din materialele lui Nae Dimitriu, dar I.I.-Dunăreanu nu a posedat abilitatea de a le depista.

[4] *Buletinul Alpin*, nr. 3/1938.

multor grupări. Astfel, membri ai Clubului Carpatin Român au propus o tură pe Valea Seacă a Caraimanului, în vreme ce admiriştii au iniţiat o ascensiune în Hornul Central din Colţul Mălinului, stopată însă din cauza vremii neprielnice. Ploaia a împiedicat şi escalada italienilor alături de componenţi ai C.A.R. pe traseul Furcilor[1]. Dacă după vizită revista ADMIR reproducea aprecierile elogioase la adresa-i făcute de Renato Camussi şi Franco Barbieri, *Buletinul C.A.R*. relua din Gazzetta dello Sport opiniile diametral opuse ale lui Antonio Garobbio.

Cum viii se dovedeau insuficienţi, fruntaşii admirişti au căutat sprijin şi dincolo de Styx. „Îl comemorăm (pe Nicu Comănescu, n.n.) ca şi pe un frate iubit, ca pe un membru devotat al asociaţiei[2], ca pe un as al alpinismului românesc, atît de lipsit de adevărate caractere, iar absenţa lui o simţim nu numai noi, care l-am iubit şi i-am apreciat cuceririle, ci mai ales cei care i-au tulburat ultima parte a vieţii, transformîndu-i-o în infern". Tot acum, tura admiristă[3] de iarnă pe Valea Coştilei devine un omagiu adus memoriei lui N. Comănescu (inexistent însă în notaţiile imediate ale participanţilor), iar un refugiu în Iezer-Păpuşa a primit în această perioadă numele lui Petre Catzian (o altă victimă a accidentului din 1936), urmînd că un viitor adăpost al ADMIR-ului să capete numele lui Comănescu[4].

---

[1] „*Am plecat în ziua de 17 iulie, în peretele Gălbenelelor, pe traseul Furcile* [...] *Cînd* [...] *am ajuns la baza diedrului, dintr-un nor, au început să cadă cîteva picături de ploaie. Ele s-au transformat îndată într-o grindină cu boabe mari cît aluna turcească. Fiind grupaţi* [...] *pe linia Furcilor, totul se scurgea în capul nostru. Jos, la picioare, pe platformă, stratul de grindină trecea de gleznă. Unul dintre italieni, Toni Citerio, din Como, ţipa: Baticu, io more!*
Cînd grindina s-a oprit, italienii au refuzat să mai urce. Erau uzi şi vineţi de frig [...] *Ne-am întors pe brîul de piatră şi am făcut rapel în Hornul Coamei...*" (N. Baticu, *Amintirile unui alpinist*, p. 133). Momentul apare, de un dramatism aparte, şi în memoriile înregistrate sonor ale lui Toma Boerescu.

[2] N. Baticu susţine că, la data dispariţiei sale, Comănescu nu era membru al ADMIR, nici chiar al C.A.R., din care plecase la *C.F.R.* Va fi fost exploatată şi aici lipsa unei retrageri formale din asociaţie.

[3] În martie 1937, secţia alpină a C.F.R. a organizat o ascensiune pe Valea Coştilei în memoria celor dispăruţi cu un an în urmă. S-au raliat acestei iniţiative C.A.R. şi Clubul Carpatin Român, nu şi vreun membru ADMIR.

[4] Promisiune neonorată, întrucît următorul adăpost deschis de ADMIR, după război, a primit numele lui Baştea.

Clubul Alpin nu s-a lăsat mai prejos, relatînd, sub semnătura preşedintelui său, despre „prima traversare a Picăturii" (4 august 1935, echipa Comănescu–Benkner–V. Steopoe). În aceeaşi perioadă, s-a propus ca refugiul Coştila să poarte numele aceluiaşi Comănescu[1].

Reprimirea preşedintelui ADMIR în Federaţia de Turism, în decembrie 1938, a dat naştere unui nou loc de dispută între Udrişte-Olt şi reprezentantul C.A.R.:

> „*Între cei doi s-au purtat, cîteva şedinţe* (ale F.S.T.R., n.n.), *adevărate dueluri oratorice, fiecare aducînd argumente pro şi contra. Avocatul Nae Dimitriu îşi pleda cauza ca un adevărat profesionist, riscînd adesea «înţepături» la adresa adversarului său. Udrişte-Olt, bun orator şi el, se enerva însă repede, îşi pierdea cumpătul şi începea să se bîlbîie, spre deliciul asistenţei*..."[2]

Diferendul afectînd atmosfera de lucru din cadrul întrunirilor şi constituind totodată un nedorit precedent, noul preşedinte al F.S.T.R., Nicolae Şerbănescu, a semnat următoarea circulară:

> „*În conformitate cu noile statute ale F.S.T.R., în scopul de a preveni disensiunile ce s-ar putea ivi între asociaţiile membre şi pentru curmarea celor existente, urmează a se supune Federaţiei orice litigiu..."*

Această măsură a marcat doar *tonul* polemicii C.A.R – ADMIR. La inaugurarea Căminului Alpin din Buşteni, de pildă, doctorul Vasile Steopoe şi

---

[1] Cf. Fr. Severin, *Calendarul de Turism* 1939. Iniţiativa aparţine, după propriile-i spuse, lui N. Baticu. Nu ştim însă cine a încercat să numească Picătura drept „Piscul Comănescu" (amintit de I.I.-Dunăreanu, *Bucegi*, 1948).

[2] Vasile A. Marinescu (*op. cit*., p.107) mai notează: "*Din acest moment, spre a nu transforma sedinţa într-un cîmp de luptă inegal, interveneau în discuţii Mihai Haret, Emanoil Bucuţa şi E. Iliescu, care-şi asumau rolul de mediatori* [...] *Problema paternităţii Buletinului Alpin a ajuns în final în faţa justiţiei*". Or, este cazul a semnala aici unele inexactităţi: Discuţii aprinse între N. Dimitriu şi I. Udrişte-Olt nu puteau avea loc în prezenţa lui Mihai Haret şi Emilian Iliescu, ei neaflîndu-se niciodată împreună în comitetul F.S.T.R. după izbucnirea conflictului C.A.R.-ADMIR. După revenirea ADMIR, E. Iliescu iar nu a putut participa la dispută, întrucît la cumpăna anilor 1938-39 neînţelegerile sale cu foştii tovarăşi erau în toi, iar asociaţia formată de el ulterior va evita să facă parte din „hibrida F.S.T.R" (*Buletinul Hai la Drum*).

tovarăşii săi se declarau „mîndri că am înfiinţat prima publicaţie românească de alpinism, astăzi în al şaptelea an de apariţie regulată” [1]. Afirmaţia a provocat dezaprobarea redactorului admirist, în legătură cu „revendicări cu care nu ne putem împăca în nici un caz [...] prin care sînt privite unele *fapte definitiv intrate în istoria alpinismului românesc”*[2]**.**

> După cum se observă (vezi şi convingerea aceloraşi că faptele lor „vor ocupa în trecutul istoric al alpinismului românesc locul de frunte...”) nu se poate spune că admiriştii au fost lipsiţi de viziune istorică asupra acţiunilor proprii, că au ignorat judecata posterităţii.

Frămîntările ce au avut loc în ADMIR în 1940-41, evenimentele grave prin care trecea atunci ţara au dus la încetarea polemicii dintre cele două asociaţii, fără a se reveni vreodată la relaţiile existente înainte de 1938.

Retragerea lui Emilian Iliescu

Iniţial, relaţiile dintre Ion-Udrişte Olt şi Emilian Iliescu au fost excelente, conducînd chiar la stabilirea unor legături de rudenie[3]. De aceea nu trebuie să mire numirea celui din urmă, în 1934, ca secretar general al asociaţiei, funcţie pe care E. Iliescu a continuat să o deţină şi după ce a fost ales preşedinte al secţiei ADMIR Bucureşti.

> I.I.-Dunăreanu avea să afirme (*Ani de drumeţie,* pag. 116) că în ADMIR „*am venit* […] *în anul 1936* […] *Am preluat sarcina de secretar general al ADMIR-ului din momentul aderării*…”, pe care a deţinut-o pînă în 1940.
>
> **Or:**

[1] *Buletinul C.A.R.*, nr. 4/1939. La această festivitate ADMIR nu a luat parte – a trimis un mesaj, nu ştim dacă oficial sau nu, Nerva Stoica. Anterior, la aniversarea de la Babele (un deceniu de existenţă ADMIR), a participat un grup de membri C.A.R. condus de dr. Vasile Steopoe (cf. *Buletinul Alpin*, nr. 2-3-4/1939).
[2] *Buletinul Alpin*, nr. 2-3-4/1939.
[3] Natalia şi Ion Udrişte-Olt au fost naşi de cununie cuplului Ana şi Emilian Iliescu.

a) în 1935, el lucrează la harta admiristă a Pietrei Craiului. Este greu de crezut că nu era în acel moment membru al asociaţiei;
b) în septembrie 1936 (cf. actului de fundaţie al Casei Babele) secretar general este Emilian Iliescu. Ulterior nu ştim ca vreo adunare generală a grupării să fi avut loc mai devreme de martie 1937, cînd I.I.-Dunăreanu începe să-şi atribuie în *Buletinul Informativ* al secţiei Bucureşti, cît şi în scrisori (către C. Lehmann, de pildă), calitatea de secretar general ADMIR;
c) În perioada 8 mai 1938 – 13 ianuarie 1939, postul de secretar general este deţinut de Nerva Stoica; după aceasta „*a trecut din nou asupra d-lui I.I.-Dunăreanu*" (cf. *Buletinul Alpin*).

Îndrăznim aici să credem că, fără a fi numit explicit, I.I.-Dunăreanu va fi depus în 1936-38 munca de secretar general ADMIR. Iniţial îl va fi suplinit pe Emilian Iliescu pe cînd acesta era reţinut pe teren de construcţia casei Babele. Apoi, desfiinţarea secţiei Bucureşti neavînd cum să pice din senin, tensiunile existente între Udrişte-Olt şi E. Iliescu au făcut ca neimplicarea ultimului în ale secretariatului general (cel puţin) să se prelungească.

În mai 1938, în cadrul adunării generale de la Piteşti, secţia Bucureşti este trecută, „din motive administrative", sub directa autoritate a Centralei. La scurtă vreme, comitetul a fost completat cu cîţiva membri ai secţiei Bucureşti, de unde bănuiala că astfel, în urma unor reacţii negative la desfiinţarea filialei, s-a încercat domolirea nemulţumirilor. Era însă prea tîrziu: „într-o zi de vară, la restaurantul «Fierea» de pe Şoseaua Iancului", Emilian Iliescu şi alţi foşti admirişti decid formarea unei noi grupări: „Hai la drum".

Întreaga acţiune se va fi desfăşurat discret. Poate din acest motiv, conştient totodată că întinsese prea tare coarda, preşedintele ADMIR nu a tăiat punţile pentru o eventuală reconciliere cu un vechi şi preţios colaborator (şi fin pe deasupra): între altele, la secretariatul general este menţinut un interimat, iar numele lui E. Iliescu continuă să apară în septembrie acelaşi an printre redactorii *Buletinului Alpin.* Ulterior inginerul este radiat din această calitate, schimbare de atitudine legată pesemne de iminenta recunoaştere juridică a noii formaţiuni turistice (admisă de tribunal la 15 februarie 1939) ori de vreo acutizare a disputei dintre părţi.

În acest ultim sens, s-a scris că diferendul „a cauzat frămîntări şi chiar conflicte care s-au sfîrşit cu reclamaţii la Poliţie şi acuzaţii destul de grave [...] Cei plecaţi au înţeles să facă o cît mai întinsă propagandă pentru a atrage alţi membri de la asociaţia-matcă”[1]. La „Hai la drum”, E. Iliescu pare însă atras exclusiv de prosperarea grupării (se zbate pentru cumpărarea unui autocar, organizează excursii etc.). El nu-şi descarcă mînia, potrivit obiceiului locurilor, în gazete, pomenind numai, după mai mult de un an de la incident, despre „invidia celor ce trîndăveau – dar vorbeau[2] – [care] m-a făcut să stric prietenia ce mă lega de preşedintele asociaţiei şi să plec din mijlocul celor care nu-mi mai erau prieteni”[3].

Cînd s-a ivit însă ocazia debarcării lui Udrişte-Olt din fruntea ADMIR (decembrie 1940), Emilian Iliescu n-a ezitat să pună umărul[4].

> Neînţelegerile ADMIR –"Hai la Drum” nu par să fi decurs însă din diferenţe de principii. Naţionalismul era far călăuzitor şi asociaţiei lui E. Iliescu, în care nu erau primiţi (conform statutului) decît „*cetăţeni români* [...] *şi de religie creştină*”.

Spiritul ADMIR (III)

Gruparea lui Udrişte-Olt ţinea să releve şi realizările căţărătorilor săi. Cum pînă în vara 1939 performanţele lipseau, s-a purces la exagerarea importanţei celor existente. De pildă, ascensiunea Văii Coştilei la vreme de iarnă a ridicat entuziasmul admirist pe asemenea culmi, încît lui I. Udrişte-Olt nu i-au părut deplasate aprecieri de genul: „Anul acesta, ADMIR-ul a avut binecuvîntarea cerului şi a izbutit cea mai grea performanţă din munţii noştri”, zice-se prima de la „catastrofa cea mare din

[1] Arhivele Statului, fond A.C. Corbu.

[2] „*Desfiinţarea secţiei din Bucureşti a asociaţiei ADMIR era rezultatul unei decizii cu motivaţia în... gelozie: secţia aceasta* [...] *se remarca prin dinamism şi punea într-o lumină mai puţin favorabilă activitatea centralei*” (Valentin Borda, *Călătorie prin vreme*, p.188). Nu ştim cît vor fi contat aici „intrigile ţesute în sînul comitetului” de un alt fruntaş admirist.

[3] *Buletinul Hai la Drum*, iulie 1939.

[4] Vezi cap. *Un autor şi realizările cu care se mîndreşte*.

1936"[1]. Modestia nu-i răsfăţa nici pe participanţii la ascensiune, autocaracterizaţi în registrul Casei Babele drept „şapte lei ca nişte zmei [care] au suit Coştila"[2]. În acelaşi spirit, Virgil Costescu (absent din respectivul grup…), a ţinut să dăruiască semenilor următoarele stihuri:

„Nici om, nici fiară n-a lăsat vreo urmă,
*Pe valea troienită de năme*ţ*i*
Pe unde doar vîrtejurile scurmă
*Şi avalanşe curg de pe pere*ţ*i.*

Îngheţ de moarte... linişte de gheaţă
Ce schimbă avîntu-n sloi şi în fiori
Şi totuşi ceata suie îndrăzneaţă,
Într-un şirag, ca şirul de cocori.

În capul caravanei e nădejdea
Nădejdea celor şapte temerari,
El[3] *cel dintîi se luptă cu primejdia*
Şi simte-adesea moartea sub colţari."[4] etc.

Pe Valea Adîncă, în februarie 1939, o echipa ADMIR a avut nevoie de 17 ore pentru a atinge (din Buşteni) vîrful Omul, pe parcurs patru dintre componenţi suferind degerături. Graţie alchimiei dunăreaniste, întreprinderea a devenit însă „o frumoasă victorie pentru asociaţia noastră şi alpinismul românesc". Similar, o tură *în luna mai* pe Valea lui Zangur a fost plasată în rîndul hivernalelor, iar Creasta Mălinului şi Urzica Superioară, *vara,* între rutele „de o deosebită dificultate".

[1] Între altele, Nae Dimitriu a ţinut să precizeze, legat de „catastrofa din 1936" că „*autorul articolului nu cunoaşte probabil apariţia în acelaşi an fatal a unui ghid al Bucegilor*". Dincolo de glumă, vicepreşedintele C.A.R. a ţinut să precizeze că în 1936-38 Valea Coştilei mai fusese urcată de două grupuri, unul alcătuit chiar din 11 persoane (*Gazeta Sporturilor*, 30 aprilie 1938).
[2] *Gazeta Sporturilor*, 8 aprilie 1938.
[3] Este vorba de Titi Ionescu.
[4] Poezia număra nouă strofe şi am obţinut-o prin bunăvoinţa doamnei Lala Titi Ionescu.

O nefericită înţelegere a noţiunii de competiţie i-a impins pe admirişti să-şi exagereze şi valoarea premierelor alpine sau a traseelor considerate astfel.

> *„După părerea însoţitorilor noştri, cunoscători ai traseelor cele mai dificile din Bucegi*[1]*, canionul* [Ciorînga Mare] *este cea mai grea încercare din cîte au avut de întîmpinat* [...] *O excepţională cucerire a alpinismului românesc..."*[2]

În lista de aur figurau şi rute mai puţin dificile (Acul Crăpăturii, Hornul Mare din Padina Închisă, Muchia Ţimbalului Mic, Muchia dintre Ţimbale, Umerii Pietrei Craiului), pe unde este foarte posibil ca omul să mai fi trecut, dar despre care admiriştii au scris primii. Aceștia din urmă îşi trec însă în cont de asemenea Hornul Adînc (Călineţ), varianta Creasta sudică-Poiana Închisă şi Peretele Marelui Grohotiş, deşi era vorba de trasee departe de a fi terminate, respectiv fuseseră coborîte de respectivii în rapel.

> Va fi avut cunoştinţă doctorul Gh. Dumitrescu de atari amănunte la 1939, cînd declara: „Munca noastră a fost românească, şi am arătat cu aceasta că şi Românul este capabil de înfăptuiri Româneşti"[3]?

Conflictul Ion Udrişte-Olt – I.I.-Dunăreanu

În 1941, un nou conflict a zguduit ADMIR. Cu privire la acest incident, redăm trei documente, însoţite de opinia unui contemporan:

> „*În cursul lunii decembrie* (1940, n.n.) [...] *fostul secretar general al ADMIR, dl. Ionescu-Dunăreanu, căpătînd o nuanţă naţional-legionară a început o acţiune de înlăturare a comitetului, căutînd să întroneze un comitet legionar cu d-sa în frunte.*

[1] Nu am întîlnit semnale ale trecerii admiriştilor prin trasee de calibrul Furcilor ori Surplomba Mare, cu atît mai puţin o descriere a acestora în publicaţia lor.
[2] *Buletinul Alpin*, nr. 2-3- 4/1939.
[3] *Idem*.

Un concurs, după informaţiile noastre de atunci, urmă să-l aibă şi de la asociaţia «Hai la drum», care revenea la matcă. Nu s-au produs acele schimbări, iar dl. Ion Ionescu-Dunăreanu a demisionat."[1]

„***O excludere***

Conducerea ADMIR a fost silită să excludă din cadrele ei pe domnul I. Ionescu-Dunăreanu [...] *pentru următoarele motive:*
1) Ofense aduse în scris comitetului central.
2) Acţiunea de destrămare a asociaţiei, prin lovitura de răsturnare a comitetului, încercată în decembrie 1940 cu complicitatea preşedintelui asoc. Hai la drum şi pe care d. Dunăreanu a fost nevoit să le recunoască în faţa comitetului, sub presiunea zdrobitoare a dovezilor ce-l acuzau.
3) Defăimarea conducerii asociaţiei, prin acuzaţii false lansate în public.
4) Refuzul de a se prezenta la două şedinţe speciale pentru limpezirea gestiunii pe 1940, numitul fiind unul din gestionarii principali şi singurul care avea de justificat plăţi în valoare de 55 000 lei, refuzînd chiar semnarea ultimei convocări.
5) Numitul – recidivist în materie – mai are în plus şi vina intrigilor ţesute în sînul comitetului timp de 4 ani. Reamintim că pentru fapte care atingeau morala turistică, d-sa a mai fost exclus din ADMIR în anul 1936. Reprimirea în sînul asociaţiei a fost o greşeală, dovedindu-se că «lupul îşi schimbă părul, dar năravul, ba». Această greşeală nu se va mai repeta."[2]

„*În* Gazeta Sporturilor *din 18.02 a.c. a apărut o informaţie emanată de la conducerea asociaţiei ADMIR, cu privire la desărcinarea şi înlocuirea subsemnatului din funcţia de secretar general* [...] *şi de redactor al revistei Buletinul Alpin.*
Pentru restabilirea adevărului de care nu am a mă teme şi pentru corecta informare a membrilor ADMIR, vă rog să-mi îngăduiţi a preciza că nu am fost numai desărcinat şi înlocuit dintr-o funcţie pe care o părăsisem prin demisie încă de la 1 ianuarie a.c., ci pur şi simplu am fost exclus din cadrele asociaţiei pentru o pretinsă acţiune de destrămare a acestei asociaţii la a cărei ridicare şi prosperitate am con-

[1] Arhivele Statului, *op. cit*.
[2] *Buletinul Alpin*, numărul apărut în 1941 (numit și fascicola-anexă).

tribuit decisiv în ultimii cinci ani. Precizez că aceeaşi persoană care a dictat astăzi excluderea mea, determinată de patimi omeneşti, a fost eliminată odinioară din conducerea Federaţiei de Turism pentru fapte infamante bine stabilite."[1] (I.I. Dunăreanu)

„*Cumetria cu Udrişte şi ADMIR-ul a durat pînă în toamna 1940, cînd venind legionarii la guvern, Ion Ionescu-Dunăreanu încearcă să se lanseze şi să ocupe o treaptă mai sus, prin denunţ. Un astfel de denunţ a venit şi la Federaţia de Turism-Alpinism unde preşedinte era dr. Al. Rudeanu. Denunţul era îndreptat împotriva lui Ion Udrişte-Olt, a cumnatei acestuia,* [Guntza] *Petrovanu, şi a comitetului ADMIR. Acuzaţiile erau: nereguli şi în principal duşmănia acestora împotriva legionarilor* [...] *După rebeliune, Ion Udrişte-Olt, venind la conducerea Federaţiei de Turism Alpinism, a găsit acolo în arhiva denunţul în original...*"[2]

I.I.-Dunăreanu, exceptînd luarea de poziţie amintită, a evitat subiectul în lucrările sale. Discreţi au fost, de asemenea, Ana Iliescu şi Valentin Borda[3]. Prin urmare vom încerca unele consideraţii pe baza documentelor existente.

Interesant este aici faptul că, vinovat sau ba, I.I.-Dunăreanu demisionează în ianuarie (textul său nu este suficient de clar, dar putem înţelege că s-a retras din **ambele** funcţii). Pleacă de la cîrma unei asociaţii unde, după propriile-i spuse, muncise ani, obţinînd succese de nimeni contestate. Nu se pune problema unei retrageri legate de o mobilizare pentru front, de sănătate sau lipsă de timp – el devine imediat un element deosebit de activ în „Hai la drum" (unde ţine, între altele, „o serie de conferinţe cu subiect turistic"[4]).

---

[1] *Buletinul Hai la drum*, ian-febr. 1941.

[2] Biografie I.I.-Dunăreanu, manuscris de N. Baticu. Acesta din urmă a făcut parte din conducerea Organizației Sportului Românesc (ce înlocuise în toamna 1940 anterioara Federație a sporturilor), fiind în acelaşi timp prieten cu Alex. Rudeanu, şeful Directoratului Munte din acea instituţie. Cînd a primit denunţul, în decembrie 1940, Rudeanu s-a amuzat de încăierarea foştilor săi adversari şi nu a grăbit cercetarea reclamaţiei. Va fi ghicit în ea (nici nu e greu) un pretext arivist.

[3] I.I.-Dunăreanu, în 1941 „plecat şi el din ADMIR" (Ana Iliescu, *Întîlniri pe creste*, p. 49); „a îndeplinit funcţia de secretar general al ADMIR, într-o vreme cînd [...] războiul îşi înfipsese adînc gheara în trupul ţării" ; „preşedinte activ (în „Hai la Drum", n.n.) din clipa mobilizării lui Emilian Iliescu" (*Călătorie prin vreme,* p.164 și 189).

[4] Arhivele Statului, *op. cit*.

Că va fi existat acel denunţ nu putem şti cu siguranţă, dar avîndu-i în vedere antecedentele politice, este foarte posibil ca în ultimele luni ale lui 1940 într-adevăr I.I.-Dunăreanu să fi „căpătat o nuanţă naţional-legionară".

Mai e de remarcat că în ciuda nedreptăţii care pretindea că i se face, peste numai doi-trei ani cel ajuns preşedinte al „Hai la Drum" găsea cuvenit să aducă „mulţumirile mele d-lui I. Udrişte-Olt, preşedintele asociaţiei turistice ADMIR, în cadrul căreia, timp de cinci ani, neîntrerupţi ca secretar general şi redactor al Buletinului Alpin am putut strînge majoritatea materialului" cărţii „Piatra Craiului".

> Foarte posibil această din urmă reverenţă nu a fost deloc întîmplătoare, Udrişte-Olt găsindu-se atunci (și) în fruntea Federaţiei de Turism-Alpinism. Preşedintele ADMIR a rămas însă pe poziţii.[1]

[1] Într-o conferinţa publică din 1943 (*Din trecutul turismului românesc,* publicată peste un an), I. Udrişte-Olt minimalizează meritele lui I.I.-Dunăreanu la realizarea premierelor admiriste din 1939 (între care menţinea însă cele două „trasee" din Peretele Marelui Grohotiş şi ieşirea în urcuş din Poiana Închisă).

UN AUTOR ŞI REALIZĂRILE SALE

Asemenea lui Mihai Haret, I.I.-Dunăreanu (1905-1991) îşi fixează şi el un moment al debutului pe munte (ce rămîne însă constant: *1924*). Asemănări cu fondatorul T.C.R. mai decurg din pomenirea, în numeroase ocazii, a experienţei montane proprii:

„*Cei peste zece ani de cînd urc pe munte*”[1];
„*Peste 20 de ani de drumeţie*”[2];
„*Cele cinci decenii de cînd m-am înfrăţit cu muntele*”[3];
„*Opt decenii de viaţă* şi [...] *peste şase decenii de drumeţie montană*”[4] etc.

Numele lui I.I.-Dunăreanu este însă de negăsit în publicaţiile (cel puţin turistice) de pînă în 1935, după cum nimeni nu şi-l aminteşte să fi apărut pe munte înainte de jumătatea deceniului patru. I.I.-Dunăreanu însuşi nu oferă detalii despre activitatea sa montană în acest interval. Mai mult, există dovezi ce combat aserţiunile de genul „în 1924 [...] am pus piciorul pe o potecă de munte”. De exemplu, dacă ar fi vizitat cu adevărat Sinaia în acel an, I.I.-Dunăreanu ar fi ştiut că majoritatea excursiilor pornind atunci din oraş nu sfîrşeau în Poiana Stînei sau la Cota 1400 (aşa cum afirmă). Ar fi ezitat și să spună că o tură pînă la Mălăieşti reclama în aceleaşi vremuri „calităţi deosebite şi [...] curaj”[5]. Îndoielnică este şi pretenţia aceluiaşi de a fi pătruns în primul său an de munte în Peştera Ialomiţei, caz în care s-ar fi convins de existenţa în apropiere a cabanei Hanului Drumeţilor şi nu i-ar mai fi datat apariţia la 1925[6] (reticenţele ne

[1] *Bucegii şi Piatra Craiului*, p. 5.
[2] *Drumuri de munte*, p. 10.
[3] *Cartea drumeţiei*, 1975.
[4] *Piatra Craiului*, 1986, p. .
[5] *Cartea drumeţiei*, 1975, p. 32.
[6] *Călător prin munţi*, p. 153 („construită [...] în anii 1924-26”) şi *Cartea drumeţiei,* p. 30 („dat în folosinţă [...] în anul 1925”).

sînt susţinute aici şi de pretenţia că a vizitat amintitul gol subpămîntean, în anul debutului montan, ba de două ori, ba o dată)[1].

Cîteva aspecte legate de formaţia profesională a lui I.I.-Dunăreanu părăsesc doar aparent cadrul lucrării de faţă. Către jumătatea secolului el se recomanda în scris „profesor", titlu ce îi va fi recunoscut în ultimii ani ai vieții de numeroase persoane, atît verbal, cît şi pe hîrtia publicaţiilor. Un gir cvasi-oficial în acest sens aduce Valentin Borda, care îi atribuie lui I.I.-Dunăreanu calitatea de „licenţiat al secţiei de istorie-geografie a Facultăţii de litere şi filozofie din Bucureşti (1932)", după ce în prealabil ar fi întreprins ca bursier călătorii de studii în Franţa şi Elveţia[2].

E însă de notat că I.I.-Dunăreanu nu s-a prezentat vreodată drept licenţiat *şi marelui public* (nici chiar prin intermediul revistei căreia i-a fost secretar de redacţie şi unde astfel de calităţi erau respectate), ci doar în materiale cu circulaţie restrînsă (scrisori, cărţi de vizită[3]). Pe de altă parte, subiectul nostru nu pare să fi beneficiat vreodată de onorantele diplome: prin 1940, el lucra la contabilitatea Ministerului Justiţiei[4], unde-l întîlnim şi la începutul deceniului şase[5].

În 1937, probabil prin bunăvoinţa celor pe care îi numea „prietenii mei din O.N.T.", I.I.-Dunăreanu figurează ca şef de serviciu în scriptele primului organism turistic de stat. Faptul că la scurtă vreme este „şters" din acea schemă[6] poate fi explicat şi prin lipsa studiilor superioare absolut necesare ocupării acelei trepte ierarhice.

După 1955, datorită unor împrejurări speciale[7], este şi mai greu de crezut că I.I.-Dunăreanu a activat în învăţămînt.

---

[1] „Am pătruns în Peştera Ialomiţei **de două ori**, în anul 1924" (*Călător prin munţi*, p. 101): mai intrasem **o singură dată**, în urmă cu 18 ani" – raportat la 1943, deci 1925 (*In memoriam Emilian Cristea*, p. 25).

[2] *România Pitorească*, nr.5/1978. I.I.-Dunăreanu mai este menţionat ca profesor în *Ani de drumeţie* (p. 313); *Caiet al Comisiei municipale Bucuresti de turism, alpinism și orientare* (nr. 2/1978); *România Pitorească* (11/1985, art. C. Bugeag); *Informaţia Bucureştiului* (2 iulie 1986), probabil şi în altele.

[3] Scrisori către C. Lehmann, respectiv carte de vizită lăsată lui R. Ţiţeica, 1936.

[4] Scrisoare către C. Lehmann, nedatată (aparent din 1940).

[5] Informaţie de la N. Baticu.

[6] Arhivele Statului, dosar A.C. Corbu.

[7]

În 1952-54 I.I.-Dunăreanu a suferit o privare de libertate (despre care ne-au vorbit N. Baticu şi Ana Iliescu, fiecare atribuind motivaţii diferite condamnării). În fişa penitenciară e scris: „deținere de publicații interzise”.

De asemenea, la 1936 cel puţin, condeiul lui I.I.-Dunăreanu nu pare să fi aparţinut cîtuşi de puţin unui absolvent de învăţămînt superior.

Asemănător stau lucrurile în privinţa călătoriilor peste graniţă ale lui I.I.-Dunăreanu. În Franţa cel puţin, el a fost, şi încă la Chamonix[1] (de aici probabil *poza* omului care a bătut cu pasul cei mai înalţi munţi ai Europei).

Pe segmentul Turn-Curmătura, de pildă, el întîlneşte „frînturi de peisaj care mi-au amintit de cîteva locuri din Alpi”, cu menţiunea că acolo „punctele mai dificile nu sînt prevăzute cu scări de lemn”[2]. De asemenea, coborînd primăvara Vîlcelul Caprelor-Călineţ, I.I.-Dunăreanu spune că „a fost în Alpi pe gheţari şi dacă nu s-a înfricoşat acolo, n-o să-l sperie acum o limbă de zăpadă îngheţată”[3] (bravada a dus la o alunecare cauzînd protagonistului fracturi).

I.I.-Dunăreanu nu descrie însă vreo astfel de rută. Mai mult, Carpaţii îi inspiră aprecieri de genul: „înfricoşătoarea Piatră a Craiului”, „horn de uriaşe proporţii”, „imensul masiv al Bucegilor”[4].

Membru în ADMIR şi Clubul Alpin Român

După opinia noastră I.I.-Dunăreanu a mers pe munte, aşa cum pretinde, la 1924. A făcut-o însă doar în locuri de genul Sinaiei, unde va fi revenit la intervale rare. Este o perioadă în care aspiraţia mersului per-

[1] Prin 1933, aflat la cursurile organizate de Clubul Alpin Francez pentru începători, la Chamonix, Ion Manof a aflat că fusese de curînd acolo şi un alt român, Ion Ionescu-Dunăreanu.
[2] *Buletinul Alpin*, nr. 1-2/1936. Asemenea menţiuni întîlnim şi în alte lucrări.
[3] Ana Iliescu, *Drumeţind pe creste*, p. 34.
[4] *Piatra Craiului*, p. 149, 156.

severent pe munte pare să îi fi lipsit viitorului autor, încă necopt pentru ceea ce avea să devină marea dragoste a vieţii lui. Interesul pentru munte se va fi dezvoltat latent la I.I.-Dunăreanu, după toate aparenţele stimulat de ghidul Gold (poate şi de *Buletinul Alpin*), care i-au trezit dorinţa irepresibilă de a se produce cu o lucrare asemănătoare.

Dacă I.I.-Dunăreanu nu figurează într-o grupare turistică pînă la jumătatea deceniului patru, aceasta pare să se datoreze unei însuşiri pe întîlnite şi la alţi oameni de munte – aceea de a nu accepta decît poziţii fruntaşe într-o asociaţie (traiectoria ulterioară a eroului nostru oferă credibilitate acestei ipoteze). Un lucru este însă clar: I.I.-Dunăreanu nu cunoştea pe atunci cîtuşi de puţin muntele, dar poseda o deosebită conştiinţă de sine, dublată de o îndrăzneală pe măsură. Graţie lor, cît şi unui condei (pe moment numai) sprinţar, prin 1934-35 el bate la porţile C.A.R.

> În această ascensiune, **de ce a fost interesat de anumite asociaţii şi nu de altele**? Pentru că, dincolo de admiraţia pentru liderul formaţiei, în marele Turing ierarhiile păreau definitiv stabilite; mai lesne părea de răzbătut la ADMIR[1] şi în Clubul Alpin Român, formaţiuni fără număr ridicat de membri, dar cu sîngele în clocot. Îl vor fi atras în asociaţia lui Udrişte-Olt şi concepţiile politice promovate acolo.

Pe atunci, formaţiunea căţărătorilor beneficia deja de un „nume". Acolo, chiar simpla calitate de membru nu putea decît să-i onoreze lui I.I.-Dunăreanu semnătura, după cum foarte utile îi puteau fi informaţiile previzibil de obţinut într-o asemenea companie. Cum nu cunoştea pe nimeni în conducerea C.A.R., aspirantul a expediat acesteia o lungă scrisoare, în care şi-a expus activitatea montană, planurile de viitor şi modul în care putea contribui la bunul mers al asociaţiei. Avînd în vedere firea emitentului, tonul misivei nu pare să fi fost excesiv de umil. Epistola a fost citită în cadrul uneia dintre şedinţele clubului, dar cum nimeni din cei prezenţi nu auzise de expeditor, Nae Dimitriu a aruncat-o la coş[2].

Insuccesul nu l-a descurajat pe I.I.-Dunăreanu. La scurtă vreme, cunoscîndu-se printr-un amic comun, N. Dimitriu l-a recomandat clubului

[1] Despre activitatea lui I.I.-Dunăreanu în ADMIR, vezi capitolul dedicat acestei asociaţii.

[2] N. Baticu, *op. cit*, p. 51.

pentru primirea ca membru. Relaţiile dintre părţi nu au urmat însă cursul sperat iniţial, poate şi pentru că fiecare dorea cu precădere să profite de pe urma celuilalt.

Activitatea pe teren sub culorile C.A.R. a constat în cazul lui I.I.-Dunăreanu din cîteva excursii, cea mai dificilă („imprudenţă de neiertat”[1]) fiind Valea Seacă a Coştilei, la 15 martie 1936. În ce-i priveşte activitatea publicistică, a colaborat la *Buletinul Alpin* cu un singur articol („Piatra Craiului”), editîndu-şi pe cont propriu ghidul de debut[2]. Apariţia acestuia din urmă nu a consolidat relaţiile cu ceilalţi membri ai clubului, dimpotrivă.

Fără să se ajungă la un conflict declarat, I.I.-Dunăreanu s-a retras dintre ciracii lui Nae Dimitriu în cursul anului 1937. Fire extrem de orgolioasă, cel devenit fruntaş al ADMIR-ului a digerat extrem de greu dispreţul foştilor săi colegi, explicate fiindu-i astfel unele acţiuni întreprinse ulterior alături de Ion Udrişte-Olt.

Debutul lui I.I.-Dunăreanu în literatura turistică

Cînd, în iarna 1934-35, îl considera pe I.I.-Dunăreanu un nimeni în turismul românesc, Nae Dimitriu nu se înşela cîtuşi de puţin.

Pînă atunci I.I.-Dunăreanu va fi călcat sporadic prin Bucegi, iar în Piatra Craiului păşeşte întîia oară în vara anului următor. Aceasta nu l-a împiedicat să publice, în ianuarie 1936, o hartă a Pietrei Craiului.

Apoi, poate pentru că i s-a părut mai atrăgător ecusonul asociaţiei lui N. Dimitriu, poate pentru că nu îl putea afişa pe cel al ADMIR-ului (este perioada primei certe cu I. Udrişte-Olt), I.I.-Dunăreanu semnează în *Ziarul ştiinţelor şi al călătoriilor* cîteva articole ca „membru al Clubului Alpin”, care deschid calea ghidului *Bucegii şi Piatra Craiului.*

---

[1] *Cartea drumeţiei*, p. 43-44.

[2] Deşi găsea onorant blazonul Clubului Alpin, I.I.-Dunăreanu îşi publică lucrarea în „Biblioteca Turistică” a prietenului admirist Emilian Iliescu. Hotărîtoare vor fi fost aici interesele materiale, statutul C.A.R. prevăzînd că beneficiile rezultate din acţiunile efectuate sub egida clubului să-i revină în întregime acestuia.

Iniţiativa era mai mult decît lăudabilă: în ce priveşte Bucegii, o lucrare similară apăruse în urmă cu peste un sfert de veac, iar Piatra Craiului se afla complet lipsită de un asemenea îndrumar. Din nefericire însă, I.I.-Dunăreanu a preluat de la M. Haret şi o altă ştafetă, aceea a descrierii de locuri pe unde autorul nu trecuse decît cu gîndul...

– Poteca Piatra Arsă–Peştera trece „peste vîrfurile Cocorei";
– Drumul de pe platou se desfăşoară „pe la începuturile văilor Urlătoarea Mare, Urlătoarea Mică şi Comorilor";
– Şaua Mare este o „îngustă platformă" sub „pragul" vîrfului Caraiman;
– Buşteni–Poiana Kalinderu: „excursie dificilă din cauza pantei şi potecii neîngrijite";
– De pe Brîul Caprelor (Bucşoiul) se zăreşte Ciucaşul.
Etc.

Deşi, după cum se vede, pînă şi platoul Bucegilor îi era străin, I.I.-Dunăreanu găsea nimerit să trateze şi despre rutele de abrupt. Aici autorul îşi recunoştea consultul *Buletinului Alpin*[1], dar chiar pornind de la un material în mare parte exact, nepriceperea, neatenţia şi dorinţa de originalitate au condus la descrieri absolut inutilizabile.

Portiţa e prezentată ca făcînd legătura între versantul **nordic** şi cel **sudic** al Caraimanului; de pe Valea Albă este vizibilă Crucea Caraiman; urcînd Valea Gălbenelelor, ai peretele omonim **pe dreapta**; prin „Portiţa" Morarului „se trece de pe faţa Văii Cerbului (desfiinţat fiind şi aici un întreg evantai de fire, n.n.) direct pe cea dinspre V. Morarului; pragul de la ieşirea Mălinului din abrupt este confundat cu cel al Văii Verzi.
Etc.

Sub aceeaşi stea erau abordate:

[1] „Pentru descrierea unora (cvasitotalitatea, n.n.) dintre traseele tehnice ne-am folosit de elemente publicate în [...] *Buletinul Alpin* [...] Toate schiţele de itinerarii sînt prelucrate după acelea apărute în *Buletinul Alpin* [...] Binevoitoare şi preţioase informaţii am primit [...] de la domnii N. Dimitriu [...] şi Al. Beldie..." (p. 8 şi 169). Cînd abordează noutăţile alpine ulterioare apariţiei hărţilor Dimitriu-Beldie, I.I.-Dunăreanu reprezintă, eronat, Fisura Scoruşilor cu obîrşia peste Brîul Mare al Coştilei, iar jumătatea inferioară a Hornului Central şi a Hornului Ascuns desfăşurîndu-se prin Brîul cu Jnepeni.

Toponimia:

– „Poiana Frumoasă", „Săritoarea lui Rafail", „Brîul Crucii" (lui Rafail, legînd Hornurile de Spălătură), „Brîul Hornurilor Albişoarei", „Alb. Crestei" (în Caraiman);
– „Hornurile (la plural!) lui Jilipeanu", „Peretele Nordic al Gălbenelelor", „Hornul Mare şi Hornul Mic de la Scară" (în realitate, Hornul Pămîntos şi Hornul de la Scară), „Brîul Mălinului" (între „Lespezi" şi Valea Colţilor), „Colţii (la plural) Strungii" (în Coştila);
– „Şiştoaca de sub Cruce", „Creasta Ascuţită", „Turnurile Morarului" (pe faţa sudică, sub Acul de Sus) (Moraru);
– „Creasta Sudică a Bucşoiului" (Bucşoiul Mic), „Strunga Bucşoiului" (la obîrşia văii omonime), „Valea Bucşiata" (Bucşoiul).

Necesitatea unor noi marcaje:

– Valea Morarului;
– Brîul Mare al Caraimanului;
– Valea Albă (amenajată încă din 1926!);
– Valea Seacă a Jepilor;
– Valea Bujorilor-pe sub Ace (sud)-Omul, precum şi alte cinci poteci.

Cotarea traseelor alpine:

– „Eforturi maxime" (Picătura, „itinerarul clasic");
– „Mari eforturi" (Hornul Ascuns);
– „Rezervat aşilor" (Urzica Superioară);
– „Foarte dificilă" (Rîpa Crucii, deasupra Brîului Acelor);
– „Extrem de dificilă" (Claia Mare, pe ruta Beldie);
– „Extreme eforturi" (Spălătura Văii Seci, pe traseul Comănescu).

Atribuirea de nume („în afara oricăror discuţiuni") **unor poteci turistice**:

Eforiei (Sinaia–Vîrful cu Dor);
Mihai Haret (Sinaia–Piatra Arsă–Omul);
Carmen Sylva (şoseaua Sinaia–Stîna Regală);
Murgoci (Buşteni–Valea Jepilor-Babele);
De Martonne (Buşteni–Valea Cerbului–Omul);
Nestor Ureche (Buşteni–Valea Cerbului–Pichetul Roşu);
Bucura Dumbravă (Cheile Zănoagei–Valea Ialomiţei–Omul)[1].

[1] Apelul menţionat pornise de la denumirile deja existente (*Take Ionescu*, *Schiel*, zice-se şi *Butmăloi*), dar nu a avut vreun efect. Prin urmare I.I.-Dunăreanu reia

Tehnica escaladei (în opinia autorului, „sfaturile tehnice" – oferite începătorilor – le „vor servi atît de bine, încît îi sfătuim să le treacă chiar şi alpiniştilor").

„*Atragem atenţia celor ce ţin frînghia că sînt obligaţi să-şi lege capătul de sus de mijlocul lor pentru ca la o eventuală alunecare a frînghiei în jos (efect al unui şoc provocat de un imprudent) cel ce vine pe frînghie să nu cadă victimă imprudenţei lui, ci să se poată opri din cădere.*"

„Urmăriţi mişcările conducătorului [...] *cum se lipeşte de stîncă, parcă ar fi dintr-o bucată cu muntele* [...]"

... **Limba română:**

– „muntele Piatra Arsă **merge**...";
– „**izvoarele** Văii (seacă, precum toate văile de abrupt, n.n.) Gălbenelelor;
– „se **întîlneşte** cîteva săritori...";
– „ţinutul foarte bogat în **încercări**";
– „Hornul Coamei [...] accesibil numai celor tari [...] brăzdează peretele Coştilei [...] **în linie aproape perpendiculară**";
– „Peretele **vestic** al cărui abrupt **apusean**...";
– „Al cărui abrupt merge **cam pînă la 1919 m**" ş.a.

În lipsa datelor decurgînd din străbaterea nemijlocită a terenului, lucrarea exploata diverse surse de informaţie, între care imaginea oferită de binoclu.

În focul polemicii ulterioare cu Clubul Alpin, I.I.-Dunăreanu a executat cîteva replieri, între altele declarînd că lucrarea „*Bucegii şi Piatra Craiului*" nu viza vreun „titlu de originalitate"[1].

Încă din manuscrisul lucrării autorul se declara foarte mulţumit de a sa „călăuză şi tovarăş sufletesc în singurătatea văilor sau în imensitatea crestelor nebătute", care „trebuie să se afle în sacul fiecărui turist". Apoi,

---

ulterior iniţiativa, cînd menţine *M. Haret, B. Dumbravă* şi *N. Urechia*, cărora le adaugă *Urlătorilor, Munticelului, Mălăieştilor, Grănicerilor*. Campania beneficiază apoi de forţe sporite, în cîmpul editorial: A. Pandrea (*op. cit.*, p. 78), I.I.-Dunăreanu (*Cartea drumeţiei*, p. 37 şi, în parte, *Călător prin munţi*, p. 153), V. A. Marinescu (*Oameni, locuri, întîmplări*, p. 132). Efectul în marea masă a turiştilor a fost însă nul.

[1] *Buletinul Alpin*, nr. 3/1938.

încrezător de necesitatea reeditării cărţii şi considerîndu-se intrat în lumea scriitorilor de turism, a expediat cîte un exemplar confraţilor, însoţit de un mesaj pe o carte de vizită.

Frunzărind cartea, R. Ţiţeica a identificat un număr suficient de erori pentru nu da curs invitaţiei de cooperare. În schimb, contactat fără îndoială în mod similar, Mihai Haret a sugerat modificări de genul „drumul Urlătorilor" în loc de „Schiel", propunere acceptată[1].

N. Dimitriu a tratat în alt stil ghidul. Înainte de apariţie, fără să fi citit manuscrisul, a vorbit (în *Buletinul Alpin*) despre golul pe care urma să-l umple în literatura turistică şi promiţînd să revină cu o amplă recenzie. După şocul lecturii, nu şi-a mai onorat însă angajamentul. Alte publicaţii (asemeni revistelor A.T.R.P. ori „Hai la Drum") nu s-au jenat însă, în ultimii ani ai deceniului patru, să prezinte elogios *Bucegii şi Piatra Craiului*[2].

Activitatea lui I.I.-Dunăreanu în Piatra Craiului (I)

După cum indică şi titlul, lucrarea de debut a lui I.I.-Dunăreanu cuprindea şi o parte dedicată Pietrei Craiului – similară ca tentă restului cărții.

> *"Casa Diana–Valea Padina Închisă* (Brîul Caprelor, n.n.)*–Creasta Pietrei Craiului. Timp necesar:* ***5-6*** *ore, la care se va adăuga 3 ore: Zărneşti-Diana şi minimum 4-5 ore pentru coborîre* [...] *Casa Diana-V. Padina Popii–Creasta Pietrei Craiului. Timp necesar:* ***4-5 ore****, la care se adaugă aceleaşi ore ca şi la traseul precedent...* [...] *Creasta sudică a Pietrei Craiului (La Om-Pietricica). Timp necesar:* ***6-8*** *ore, la care* [...] *trebuie să adăugăm accesul la vîrf şi coborîrea..."*
>
> De la Zaplaz, pe drumul lui Deubel, turistul are de urcat *„un perete vertical de aprox. 700 m. înălţime*".

[1] Scrisoare datată 23 iulie 1936 (cf. *Bucegi*, p. 56).

[2] Lucrarea *Bucegii şi Piatra Craiului* deschidea seria de patru titluri a Bibliotecii Turistice (1936-47, semnate – cîte două – de I.I.-Dunăreanu, respectiv E. Iliescu), despre care ultimul va preciza: „Doream să lansăm titluri de interes major, în măsură să facă **o bună propagandă drumeţiei**, un program de la care, în calitate de fondator şi director, **nu m-am abătut niciodată**" (*Ani de drumeţie*, p. 135).

Plaiul Foii-Poteca grănicerilor-Funduri: autorul scrie de priveliştea Cerdacului, de „impozantul abrupt al Grindului", dar nimic despre marea de grohotiş[1].

Şi aici, pornindu-se de la cele consemnate în *Buletinul Alpin*, sînt indicate cîteva „itinerarii tehnice":

„*1. Marele Grohotiş, pe Westwandul Grindului* [Se vine pe Tămăşel, pînă în dreptul Umerilor, apoi] *mergînd la stînga, la începuturile V. Bîrsa Tămaşului. De aci, în sus, se iese cu enorme dificultăţi în creastă, în regiunea Colţilor Grindului de unde, pe creastă, se poate ieşi la Om. Locuri complet necercetate.* ***Nu garantăm asupra accesului la creastă*** [...] *2. Peretele vestic al Grindului,* ***ar putea fi cercetat*** *dealungul firelor uscate şi pline de grohotiş ale văilor care, scăpînd din abrupt, intră în deasa pădure a Tămaşului. Sugerăm văile: Dragoslăvenilor, Piscul rece, Piscul cu brazi, Valea lui Ivan, Urzicii şi V. cu Apă.* ***Locuri complet necercetate; nu garantăm succesul ascensiunii*** [...][2] 3) *Peretele vestic al Pietrei Craiului Mari, ar putea fi cercetat dealungul mulţimii de fire care scapă din abrupt sub forma unor mari rîuri de grohotiş şi se afundă în pădurea a cărei străbatere constituie o problemă. Peretele acesta* ***asupra căruia nu posedăm pînă azi nici o relaţiune*** *în afară de* [...] *poteca Deubel, este un mare capitol de alpinism deschis amatorilor de fapte excepţionale.* ***Accesul la creastă este dubios*** [...] 4) *Hornul Mare al Grindului, în peretele Colţilor Grindului, în prelungirea unuia din firele Văii Cheia de sub Grind* [...] ***Ascensiune extrem de dificilă****...*"

Comentarii:

1. În literatura noastră turistică se întîlnesc numeroase descrieri de trasee pe unde autorul n-a călcat; „*Bucegii şi Piatra Craiului*" este singura lucrare însă care prezintă itinerarii „complet necercetate", pe unde „accesul [...] este dubios" şi asupra cărora nu există „nici o relaţiune".

[1] Ulterior, I.I.-Dunăreanu a scris că la data întocmirii primului său ghid cunoştinţele despre Piatra Craiului îi „erau tot atît de aproximative [...] ca şi ale celorlalţi drumeţi" (*Piatra Craiului*, 1944, p. 17). Din extrasele de mai sus rezultă însă clar că el nu cunoştea locurile nici cît turistul de rînd.

[2] Denumirile fuseseră extrase fără îndoială din hărţile de stat major ale epocii. Sub influenţa lor, I.I.-Dunăreanu scrie că drumul grănicerilor „trece [...] pe la izvoarele văii lui Ivan" (p.156).

2. Traseele 1 şi 3 erau inspirate de rîndurile lui Cristache Dedula din *Buletinul Alpin*[1] (precizarea lipseşte).
3. Se face în schimb trimitere la aceasta publicaţie cînd nu trebuie (nu e singura dată): traseul 4, drum altminteri extrem de simplu şi chiar marcat de o echipă admiristă prin 1933-34.
4. Invitaţia de a cerceta fiecare fir aflat pe hartă la baza abruptului era un transplant forţat al tehnicii uzitate în Bucegi, ignorîndu-se că în Piatra Craiului multe văi prezintă în partea inferioară rupturi de zeci de metri.
Virulenţa criticilor de pînă acum nu poate eclipsa însă un adevăr: marii turişti şi alpinişti ai epocii nu găsit de cuviinţă să alcătuiască ei un ghid al zonelor montane cunoscute, cu atît mai puţin să cerceteze locurile (cu adevărat sălbatice) ale abruptului Pietrei Craiului...

În vara 1936, alături de Dumitru Teodoru (membru al Clubului Alpin Român, unde probabil se vor fi cunoscut), I.I.-Dunăreanu părăseşte reţeaua potecilor marcate. Cu previzibilă prudenţă, nu s-au îndepărtat prea mult de zonele cunoscute, alegînd iniţial pentru cercetări (valea) Padina Închisă, pe care I.I.-Dunăreanu o apreciase pînă atunci drept „perete vertical".

Locurile s-au dovedit însă mai paşnice. Aproximativ la jumătatea parcursului văii, cei doi au ales firul secundar pentru continuarea ascensiu-

[1] *„1. Din Tămaşul venind în Marele Grohotiş, trecînd printr-o serie de ganguri şi mici brîne, la vîrful Grindului, iar de aici urmînd creasta spre vîrful la Om. 2. O variantă a drumului «La Lanţuri» care începe chiar din locul unde se afla scris cu roşu pe stîncă «fals». Este un itinerar mai lung, pe un teren mai slab, acoperit cu grohotiş şi piatră friabilă. 3. Din drumul ce duce din Plaiul Foii spre Tămaş, străbătînd porţiunea de pădure ce se găseşte între vale şi zidul Pietrei, sau luînd-o pe la jnepenişul de sub Zaplaz spre nord, se poate urma unul din nenumăratele fire ce duc la creastă. Dintre acestea 5-6 prezintă un interes deosebit, ele urcînd pînă la culme. Nici unul dintre firele peretelui vestic nu poartă vreo denumire, ele nefiind cercetate de turişti din cauza dificultăţii ce prezintă atît parcurgerea zonei de pădure cît şi ascensiunea începutului firelor care se caracterizează prin săritori foarte mari şi grele. Prin aceste şiştoace sau vîlcele o escaladă în formaţie mai mare de 2-3 persoane este periculoasă din cauza bolovanilor ce se prăbuşesc cu uşurinţă."* (*Buletinul Alpin*, nr.1-2/1933). Fără îndoială că C. Dedula nu a urcat cele 5-6 vîlcele de care pomeneşte; va fi aflat despre ele de la alţii. Este clar însă că el a cercetat zona de la baza pădurii şi a mers pe drumurile *1* şi *2*, despre primul vorbind şi autorului acestor rînduri.

nii, urcuşul fiindu-le curînd oprit de o săritoare dificilă. În căutarea unei variante de ocol au pătruns aici într-un horn lateral „ce pare mai ospitalier”, și pe unde au răzbit către obîrşia firului secundar după trei ore de eforturi.

Au numit locul „Hornul Mare din Padina Închisă”.

În dificila acţiune pe care și-o asumase, ajutorul celor care cunoşteau cît de cît abruptul masivului se impunea. De existenţa acestor îndrăzneţi I.I.-Dunăreanu trebuie să fi auzit încă din 1935. Iniţiaţii păstrau însă un „zid al tăcerii” asupra zonei, poate şi de teama pătrunderii excesive a turiştilor, care le-ar fi putut alunga caprele negre (în cazul vînătorilor) sau liniştea, farmecul locurilor (în cazul turiştilor).

Preşedintele ADMIR-ului, Ion Udrişte-Olt, cunoştea la Braşov un asemenea iubitor al Pietrei Craiului. Acesta, Carol Lehmann pe nume, îl conducea pe munte, ţinea legătura cu îngrijitorul de la Grind[1] şi, între altele, completase harta din 1935 cu marcajele existente pe teren.

Udrişte-Olt era la curent cu drumurile lui Lehmann în afara reţelei de poteci, dar nu era tentat de atari întreprinderi. Interesat de ele s-a dovedit însă I.I.-Dunăreanu, care i-a scris braşoveanului: „Aş dori să te consult în o chestie privind peretele cel mare din Padina Închisă, unde eu am reuşit să găsesc ceva şi aş vrea să am confirmarea d-tale că am descoperit ceva nou”. În răspunsul său Lehmann a acceptat să-i însoţească pe bucureşteni la locul menţionat, ba chiar s-a oferit să-i cazeze, „fără să aduceţi pătura”, la refugiul de vînătoare Diana.

Presupunînd că nimic nu a dus la contramandarea întîlnirii fixate, I.I.-Dunăreanu l-a cunoscut pe Lehmann la 23 aprilie 1937, dimineaţa, înaintea plecării trenului Braşov-Zărneşti. Din cauza vremii ascensiunea nu a putut avea loc, motiv pentru care, la începutul lui iulie acelaşi an, bucureşteanul repeta invitaţia:

---

[1] *„Vineri dimineaţă urc Westwand. Vino Gara Braşov ora 5 dimineaţa. Vreau să mergi cu mine”* (25 oct. 1934). Solicitat în prealabil prin astfel de telegrame, Lehmann a condus vreme de mai mulţi ani prin Piatra Craiului grupurile lui Udrişte-Olt. De asemenea: *„Te rog dacă ai posibilitatea anunţă-l pe [cabanierul] Pflander că sîmbată seara (20 crt.) vine în P. Craiului un grup de 20 de bucureşteni. Să fie bine aprovizionat cu mîncare şi băutura şi să prepare locuri bune de dormit*” (15 aprilie 1935).

„Azi am sosit în Zărneşti pentru o lună de zile şi mă grăbesc să te anunţ cu gîndul că vei veni cît mai curînd să mergem să-ţi arăt atît acele puncte interesante pe care spuneam că le-am găsit atît în Padina Închisă[1] *cît şi* ***sub Ţimbal şi în Plaiul lui Ivan*** [...] *Mă găseşti la Ignaţiu Covacs, învăţător, drumul Branului...*"

De data aceasta turele preconizate au avut loc, motiv pentru care, în iunie anul următor, fruntaşul admirist scria: „*Te rog să vii să ne mai vedem şi* ***să mai colindăm pe sus*** *căci* ***doresc să cunosc şi ceea ce nu cunosc încă***"[2].

Şi în 1939[3], de altfel, I.I.-Dunăreanu îi aştepta „să stea de vorbă" pe Lehmann şi pe „amicul Tonsch" (coleg de munte al braşoveanului).

Cele subliniate de noi în citatul precedent nu trebuie să inducă în eroare. La debutul celui de-al patrulea său an de explorări în masiv I.I.-Dunăreanu pătrunsese întrucîtva în abrupt, dar nu se abătuse cu un pas de la ceea ce predecesorii săi cunoşteau în amănunt. Ca dovadă articolele sale (din *Buletinul Alpin*) despre Piatra Craiului tratează în acest stadiu doar poteci (plus Hornul Mare din Padina Închisă).

Peste un an, I.I.-Dunăreanu (avîndu-i alături pe D. Teodoru[4] şi pe Franz Bauschke[5]) trage pe durata concediului la Plaiul Foii, unde Iosif Albu deschisese de curînd, „prin puterile lui şi [cu] o energie cu adevărat românească", o cabană[6]. Cu „concursul preţios al lui Iosif Albu [...] după ale cărui îndrumări prieteneşti am pus piciorul în abruptul apusean",

[1] Lehmann se pare că nu ştia de „Hornul Mare", motiv pentru care Dunăreanu şi l-a atribuit drept premieră. În aceeaşi zonă, acesta din urmă a reperat în deceniul patru şi o altă spintecătură, „Hornul Negru" (denumirea exista): „unii localnici susţin că îl cunosc, deşi mă îndoiesc, căci în acest caz ar fi trebuit să cunoască şi Hornul Mare" (*Piatra Craiului*, 1958, p. 84).

[2] Scrisoare 21 iunie 1938.

[3] *Idem*, 4 iulie 1939, Plaiul Foii.

[4] Presupunînd că este vorba de Dumitru *Theodoru*, care dă numele său unui vîlcel din Coștila (și moare într-un accident montan în 1957, amintit de W. Kargel), am preferat forma indicată de I.I.-Dunăreanu: *Teodoru*.

[5] Franz Bauschke avea experienţă de alpinist consolidată pe văile Bucegilor, alături de grupul lui Olly Geresh. Deşi nu posedăm vreo dovadă în acest sens, este posibil ca Bauschke, prin mijlocirea conaţionalilor săi, să fi cunoscut în oarecare măsură abruptul Pietrei Craiului ori măcar să fi deţinut informaţii utile.

[6] De la nota precedentă, am citat din *Piatra Craiului*, ed. 1944, p. 122 şi ed. 1958, p. 114, 191, 205.

echipa a putut descifra în bună parte *Westwandul*. Au găsit Brîul Ciorînga Mare[1], cît şi, prin Scara de Fier, firul superior al Padinei lui Călineţ[2]. Nu şi adăpostul vînătoresc despre care li se vorbise, întrucît iniţial grupul Dunăreanu urca spre Ciorînga prin stînga micului bazin pentru captarea apei. L-au reperat abia „pe cînd nici nu bănuiam, după cercetări repetate"[3], de unde şi numele atribuit („Cabana Ascunsă").

Au fost explorate de asemenea Valea Podurilor şi Vîlcelul Caprelor. Despre îndrumătorii săi, I.I.-Dunăreanu nota:

> „*Numai vînătorii de capre negre cunoşteau secretele acestei minunate regiuni, pe care totuşi am străbătut-o sub conducerea unora dintre cei mai iscusiţi dintre ei, folosind pentru prima dată Brîul de Mijloc «La Ulcior».*
> *De altfel, concursul acestor oameni atît de binevoitori a fost în unele cazuri esenţial, întrucît numai datorită lor am putut pătrunde în cele mai interesante zone de abrupt, asupra cărora cunoscătorii «de la oraş» au păstrat şi păstrează încă misterul cel mai desăvîrşit.*"
> Chiar şi aşa, admiriştii au fost „obligaţi de multe ori să rezolve singuri, neajutaţi nici chiar de localnici, complicatele probleme de orientare într-un abrupt încă necunoscut..."[4].

În 1938, neobositul cercetător a pătruns şi în locuri necălcate de om. Ca şi în cazul Hornului Mare din Padina Închisă, se pare că a făcut-o fără să vrea. „Într-o simplă ascensiune de prezentare a Călineţului", avînd doar o frînghie, echipa sa a pătruns într-un afluent abrupt, coborînd din stînga[5].

---

[1] „*Vînătorii de capre negre străbăteau regiunea în toate direcţiile, pînă mai ieri, iar Brîul Ciorînga mare avea pentru ei deosebită însemnătate. De cînd însă doborîrea frumosului vînat a intrat sub legi mai aspre, ţinutul nu mai este atît de umblat.*" (*Buletinul Alpin*, nr. 3/1938)

[2] I.I.-Dunăreanu va fi aflat nu cu mult înainte de această vale, întrucît după întîiul sezon în masiv vorbea de „o serie de viroage care cad repede din peretele vestic al Pietrei Craiului Mare (creasta nordică), transformîndu-se în rîuri de grohotiş şi **pînă în prezent nenumite**" (*Bucegii şi Piatra Craiului,* p. 138).

[3] *Piatra Craiului*, 1944.

[4] *Idem*.

[5] Nu-i exclus ca această abatere să se fi datorat informaţiilor despre *Vîlcelul secundar al Călineţului* („conduce mult mai uşor lîngă Vîrful Ţimbalului Mare") primite de la vînători, acestora din urmă „ascensiunea firului principal fiindu-le aproape necunoscută" (*Buletinul Alpin*, nr. 3/1938).

Aici, după depăşirea cîtorva săritori, avansul a fost oprit de surplombantul „Horn Adînc", care avea să dea şi numele traseului. Dezamăgirea eşecului a fost sporită la scurtă vreme de constatarea – de la distanţă – că, deasupra ultimului obstacol, îi aştepta „o splendidă poiană şi apoi un fir îngust care ar fi făcut posibilă ieşirea pe Muchia Ţimbalului".

Prin urmare s-a pus la cale reluarea tentativei. Cum căţărători de mare valoare lipseau ADMIR-ului, I.I.-Dunăreanu a lansat apelul: „*Stăm la dispoziţia amatorilor de a duce la bun sfîrşit încercarea noastră* [...] *le oferim orice lămurire sau chiar să-i conducem în regiunea vizată, scopul nostru nefiind o glorie trecătoare, ci stabilirea unui nou şi vast cîmp de activitate pentru alpinismul nostru*". Ca prime puncte de interes erau indicate regiunea Călineţului, Peretele Ţimbalului Mare, Colţii Gemeni, Muchia Ţimbalului Mic, săritorile Văii Podurilor (probabil cele aflate imediat deasupra Brîului de mijloc), Hornul Adînc.

Chemarea apare la începutul toamnei 1938[1], fără ca somităţile epocii să îi dea curs. Îşi oferă serviciile însă Titi Ionescu[2], cel mai bun alpinist al ADMIR-ului. Împreună cu I.I.-Dunăreanu, acesta soseşte la baza Hornului Adînc în 8 noiembrie acelaşi an. Fără îndoială aveau cu ei echipamentul adecvat, dar iarna deja sosită în acele locuri le-a dejucat planurile (au suit în acea zi Padina lui Călineţ, ascensiune nu lipsită de peripeţii şi care a fost trecută ulterior între premierele asociaţiei).

Titi Ionescu a fost cucerit de frumuseţea locurilor, „făgăduind să dedic multe din zilele mele libere explorării amănunţite a regiunii a regiunilor încă neumblate, ce sînt în număr atît de mare în această parte a Pietrei Craiului. Patrimoniul asociaţiei ADMIR trebuie să se îmbogăţească şi pe acest tărîm al cercetărilor alpine şi contribuţia mea [...] sper că va fi destul de importantă".

Întrucît priviseră „cu nesaţ" partea inferioară a Hornului Adînc, este greu de crezut că în vara următoare admirişţii au uitat complet de el, în

---

[1] *Buletinul Alpin*, nr. 3/1938.

[2] Titi Ionescu, fără a fi de o modestie absolută, era o persoană agreabilă. Spre deosebire de vulcanicul secretar general admirist nu era grăbit a stabili premiere (de asemenea, în ciuda impresiei generale, a rămas un îndrăgostit de Bucegi). Prezenţa lui Titi Ionescu „a fost esenţială şi a condiţionat reuşita încercărilor noastre" din 1939. Mai trebuie precizat aici că Titi Ionescu învăţase tehnica frînghiei de la Baticu, fiind colegi în asociația „Metropola" (vezi N. Baticu, *op. cit*., p. 184-185).

favoarea Canionului Ciorînga Mare şi a celorlalte reuşite din 1939. De aici concluzia că au înregistrat în Hornul Adînc un nou eşec, pe care redactorul *Buletinului Alpin* a refuzat să şi-l asume, menţinînd traseul (departe de a fi terminat) între premierele asociaţiei. Îşi va recunoaşte înfrîngerea abia peste cinci ani, dar şi atunci va încerca să o poleiască[1].

În vara anului 1937 I.I.-Dunăreanu cunoaşte şi poteca Marelui Grohotiş[2], de unde admiră „Carugele cu colţul lor de o formă atît de ispititoare, Marele Perete al Grindului[3] [...] Poiana Închisă, o minune spînzurată la 2000 m altitudine...".

Peste un an, acelaşi condei găsea că în zonă, „cu excepţia cîtorva investigaţii ale saşilor în căutarea legendarei Moara Dracului, nimeni nu a pătruns pînă azi sistematic în regiunea superioară a abruptului". Îmbătat probabil de reuşitele din regiunea Călineţului, I.I.-Dunăreanu identifica aici „nenumărate spărturi şi hornuleţe care înseamnă tot atîtea ieşiri la creastă pentru alpinişti". Este însă o exagerare, venită din partea unui om ce nu părăsise în acele locuri poteca turistică.

În prima parte a lui 1939 redactorul *Buletinului Alpin* informa că va publica, în numărul viitor al revistei, descrierea unor trasee „din care nu vor lipsi Umerii Pietrei Craiului, V. Tămăşelului, Padina Lăncii, Brîul de Sus şi V. Urzicii". Nu trebuie înţeles de aici însă că le şi parcursese...:

a) Umerii Pietrei Craiului

În zona acestora urcase Titi Ionescu: „Odată, în vara anului 1937, un grup de trei, desfăcîndu-ne de o colectivă a ADMIR-ului, am escaladat ceea ce noi am fi vrut să fie Moara Dracului, deşi în realitate era

[1] „Retragerea strategică la care am fost obligaţi [...] în prima ascensiune a Hornului Adînc, **din cauza lipsei materialului tehnic necesar**." De remarcat aici şi manevra: „Întregul parcurs ar avea o diferenţă de nivel de cel puţin 400 metri, ceea ce l-ar aşeza alături de cele mai grele ascensiuni din munţii noştri (*Piatra Craiului*, 1944, p. 128). Sistemul se practica însă şi la case mai mari (vezi includerea „extremelor" Peretelui Gălbenelelor – tentative în viitoarele trasee *Surplomba Mare* și *Trei Surplombe* – între premierele Clubului Alpin Român).

[2] În vara lui 1937, I.I.-Dunăreanu (probabil împreună cu alţii) a reînnoit marcajul cruce roşie „în Plaiul lui Ivan [...] marcaje cu adevărat occidentale şi sistematice" (scrisoare către C. Lehmann, 1 iulie 1937).

[3] Este vorba de *Peretele Marelui Grohotiş*, denumire lansată în 1939 de membrii C.A.R. şi acceptată la scurtă vreme de admirişti.

vorba de regiunea de abrupt numită Umerii Pietrei Craiului. A fost o ascensiune dificilă pe care o voi descrie după ce o voi repeta, pentru a-mi fixa mai bine punctele principale”[1] (să fie acesta „punctul interesant” în preajma Plaiului lui Ivan despre care Ionescu-Dunăreanu îi vorbea, în aceeaşi perioadă, lui C. Lehmann?).
Reputatul căţărător nu pare să fi regăsit vreodată acest drum, legat de care îngrijitorul *Buletinului Alpin* avea să menţioneze că Titi Ionescu „a mai încercat să efectueze acest traseu (al Umerilor, deschis în 1939 de ADMIR, n.n.), dar a ieşit în creastă fără a găsi traiectul direct, fiind obligat de lipsa de cunoştinţe asupra terenului să devieze mult spre sud”[2].

b) Ulterior pomenitului anunţ, I.I.-Dunăreanu nu scrie să fi parcurs **Valea Tămăşelului**, cu atît mai puţin nu o prezintă în amănunt. Foarte vagi (şi în parte inexacte) îi vor fi şi remarcile privind Brîul de Sus.

c) Întîile prezentări de trasee în zona Marelui Grohotiş apar în toamna lui 1939. Or este greu de crezut că animatorul admirist, care populariza pe atunci chiar şi jumătăţile de premieră, a amînat pînă atunci să publice descrierea **Padinei Lăncii** şi a poienii care „închide” această vale (de care era entuziasmat, după cum am arătat, văzînd-o fie și numai de la distanţă).

d) Alăturarea **Văii Urzicii** (străbătută de o potecă turistică) la traseele alpine de mai sus naşte bănuiala că autorul nu cunoscuse nici măcar această arteră.

Legat de aceeaşi listă este presupus că ea are la bază informaţii primite de la Albu sau alţi vînători, ori de la ciobanii alături de care I.I.-Dunăreanu spune că şi-a petrecut „multe nopţi, la foc”.

---

[1] *Idem*, nr. 3/1938.

[2] *Idem*, nr. 2-3-4/1939. În lipsa unei descrieri cît de fugare, pretenţia nu pare de luat în serios. De altfel I.I.-Dunăreanu ignoră în cărţile sale acest drum. Walter Kargel (*Trasee alpine în Carpaţi*, p. 97) vorbeşte însă de o variantă „*care se desfăşoară în întregime în dreapta Umerilor Pietrei Craiului (versantul sudic), iar escalada nu necesită nici un moment folosirea corzii* [...] *Se urcă pe feţele înierbate trecînd Brîul de Mijloc şi Brîul de Sus pînă în Creasta Sudică*”. Ideea este întărită de Walter Gutt (*Munţii Carpaţi*, nr.1, 1997), care indică existenţa unui drum pe Valea Tămăşelului, descris între războaie de cabanierul, alpinistul şi speologul Richard Hertz. Întîia descriere a unei asemenea rute în zonă (*Vîlcelul cabanierului*) îi va aparține lui Mugurel Ilie, în 2012, pe siteul *www.carpati.org.*

Activitatea în Piatra Craiului (continuare)

La începutul lunii iulie 1939, I.I.-Dunăreanu se afla la Plaiul Foii, împreună cu Titi Ionescu şi Franz Bauschke (le-au fost alături totodată doamna Dunăreanu şi Elena Haberman). Avînd şansa unui timp minunat şi beneficiind, se pare, de îndrumările lui C. Lehmann[1], grupul admirist a trecut neîntîrziat la acţiune.

2 iulie : Umerii Pietrei Craiului

Impresionanta coamă, parte a cumpenei de ape Muntenia-Transilvania, se afla în fruntea ambiţiosului program de premiere stabilit pentru vara anului 1939.

> *"Această denumire nu-mi aparţine; am găsit-o pe o fotografie luată de pionierul drumeţiei muscelene Gabriel Dimitriu din Cîmpulung, din ale cărui albume de fotografii, datînd de acum 45-50 de ani* (1908-1913, n.n.), *am reţinut şi interesanta denumire de Colţul Carugelor, dată vîrfului Lancia*" [2]
>
> Lui I.I.-Dunăreanu i se datorează segmentarea topografică a coamei respective. Iniţial (1939), pornind de la aprecierea că în dreptul fostei linii de graniţă Brîul de sus prezintă trei ramuri, el menţiona că „***între** fiecare din aceste braţe, Umerii de piatră se ridică semeţi, fără a fi ameninţători*". Mai apoi (*Piatra Craiului*, 1958) va indica Umărul de Jos ca pornind de la Pridvor[3], cel de Mijloc din brîul omonim (plasat la 1920 m. alt.) ş.a.m.d.

Abordarea Umerilor s-a făcut frontal, urcîndu-se un horn situat deasupra Şeii Tămăşelului. După o evitare pe faţa Văii Tămăşelului, s-a trecut apoi într-un vîlcel pendinte de Bîrsa Tămaşului, pe care l-au urmat pînă în locul unde acesta „se înfundă [...] într-un perete vertical". Aici se găseşte, pe muchia dinspre nord, *Pridvorul* (unde „surplombele apasă greu peste micul promontoriu").

---

[1] Vezi scrisoare 4 iulie 1939. Nu ştim dacă Lehmann a dat curs invitaţiei, dar peste patru ani se bucura din partea lui I.I.-Dunăreanu de aceeaşi deosebită consideraţie.
[2] *Piatra Craiului,* 1958, p. 225.
[3] Azi se consideră îndeobşte că Umărul de Jos saltă chiar din Şaua Tămăşelului.

„*Consider drumul peste Umeri drept unul din cele mai plăcute trasee de stîncă din Piatra Craiului; nu am pierdut nici un prilej ca aproape în fiecare an să petrec cîteva clipe pline de farmec pe frumosul «belvedere» de la* [...] *«Pridvor», pînă cînd această deosebită plăcere a devenit irealizabilă.*"

Nemaiputînd avansa pe vîlcel, Titi Ionescu şi ceilalţi s-au angajat pe un horn aflat imediat deasupra „Pridvorului". Nu departe s-a ieşit într-un prim brîu, un scoc aflat în stînga liniei de creastă scoţîndu-i apoi în zona superioară a abruptului, mai puţin sălbatică. Din Brîul de Sus, ocolind Umărul de la acel nivel, au suit în stînga un afluent al Bîrsei Tămaşului, ieşind finalmente în creasta sudică[1].

Din 1958[2], I.I.-Dunăreanu atribuie acestui traseu propriul său nume[3].

---

[1] Relatarea de mai sus are la bază notaţiile lui I.I.-Dunăreanu. Or descrierile Umerilor Pietrei Craiului datorate acestuia conţin cîteva erori imposibil de neglijat.
a) *„Vîlcelul se înfundă în pereţii Umerilor* [...] *Este punctul pe care l-am numit «La Pridvor»* [...] *Continuarea ascensiunii nu este posibilă decît* [...] *pătrunzînd prin hornul ce se deschide pe latura nordică a Umărului..."* Or Vîlcelul din Umărul de Jos nu sfîrşeşte în dreptul Pridvorului, ci continuă pînă într-o ramură inferioară a Brîului de Mijloc. Nu se aici problema unei modificări radicale a reliefului regiunii din 1939 şi pînă astăzi;
b) Imediat după premiera admiristă I.I.-Dunăreanu menţionează şi faptul că „*la 1820 m. altitudine* (în dreptul Pridvorului, n.n.) [...] *sîntem pe Brîul de Mijloc*". Ulterior va corecta doar parţial această greşeală, plasînd brîul (altminteri bine localizat, în dreptul unei „*interesante lespezi* [...] *ca un acoperiş de colibă*") **sub** „*hornul larg cu vegetaţie şi cu trepte foarte bune*" din treimea mediană a traseului (aflat, în realitate, **deasupra**).
Erorile monografiei dunăreaniste (care nu se rezumă la cele de mai sus) vor fi preluate şi de alţi autori. Aceştia nu par să fi parcurs locurile, impresie întărită în cazul unuia din ei de afirmaţia că (şi) jumătatea superioară a traseului Umerilor are gradul „II+" (în realitate, I / 1 A).

[2] *Piatra Craiului,* p. 222.

[3] Potrivit obiceiului existent nu numai la noi, numele unui traseu desemnează capul de coardă de la premieră sau, mai rar, un om cu merite deosebite indicat de acesta. Or, în cazul ascensiunii din 1939, ordinea urcuşului fusese „Titi Ionescu, Fr. Bauschke, I.I.-Dunăreanu". De aici mirarea noastră, căreia I.I.-Dunăreanu a ţinut să-i precizeze: „*Ne-am perindat la postul de cap de coardă* ***toţi cei trei bărbaţi*** [...] ***şi s-a căzut de acord*** *ca traseul să poarte numele celui mai în vîrstă, care întîmplător era şi* ***cel mai vechi în masiv****, precum şi* ***proiectantul traseului***".

S-a mers apoi pe creastă spre sud, cu intenţia de a găsi o coborîre spre Poiana Închisă. Prin locurile aflate imediat la nord de aceasta, efectuîndu-se în total două balustrade şi un rapel de 40 de metri, s-a ajuns într-un vîlcel şi apoi în poiană, „pe latura ei inferioară". De aici au urmat firul principal al Padinei Lăncii („locuri cunoscute", la acea dată, de unde supoziţia că o exploraseră cu cîteva zile înainte şi că, implicit, mai fuseseră în Poiana Închisă).

Deşi avea să revină în zonă, I.I.-Dunăreanu nu a reuşit să identifice ieşiri *în urcuş* la creastă[1]. O asemenea cale a găsit Ion Coman.

> Prima posibilitate de ieșire din Poiana Închisă (pe latura sudică a acesteia mai exact) este atribuită în vocabularul curent, aparent de cînd lumea, lui Emilian Cristea (*ieșirea Cristea*). Situația își are originea în informațiile oferite de a doua ediție a monografiei lui I.I.-Dunăreanu, care vorbește de „*soluționarea* […] *găsită de cunoscutul alpinist Emilian Cristea, în vara anului* ***1945***".
> La doi ani după apariția acestei cărți, Ion Coman scrie[2] că, **în 1944** (cînd parcurge în zonă inclusiv Peretele lui Ivan), din Creasta Sudi-

---

Explicaţia nu convinge însă.
a) Cap de coardă cu acel prilej, pe porţiunile pe care se va fi găsit necesar întinderea frînghiei, va fi fost Titi Ionescu (a cărei prezenţă era „strict necesară", cf. *Piatra Craiului*, 1958, p. 190).
b) „Mai vechi în masiv" erau Titi Ionescu şi F. Bauschke, I.I.-Dunăreanu cunoscînd Piatra Craiului, după propriile-i spuse, abia la 1935.
c) Îndoielnică este şi posibilitatea de a identifica, de la baza abruptului, un traseu, într-un labirint de calcar unde chiar I.I.-Dunăreanu recunoştea că „puternicul efect de perspectivă" joacă ochiului feste serioase. Totodată nu ştim de ce toponimicul în cauză vede lumina tiparului abia la două decenii de la premieră, deşi anterior I.I.-Dunăreanu avusese toată libertatea în ale scriselor turistice.
Pe același subiect, N. Baticu notează: „Am ales [pentru școala C.A.R din 1939] această regiune fiindcă, în parte, o cunoşteam şi ştiam că Umerii Pietrei Craiului se pretează la o şcoală. De aici, din Umeri, deseori am ieşit în creastă, pe un drum umblat ce abia acum are un nume (!?). Aici, pe acest drum, l-am întîlnit şi l-am cunoscut pe Karl Lehmann, cu care mai apoi m-am împrietenit…" (*Amintirile unui alpinist,* 1981*,* p. 187).

[1] În *Buletinul Alpin*, nr. 2-3-4/1939, I.I.-Dunăreanu susține că a „refăcut traseul, în urcuş", menţiune ce dispare însă din scrierile lui ulterioare, unde este prezentată tot varianta coborîtă în rapel la 2 iulie 1939.

[2] *Am îndrăgit munții*, 1961, p. 114.

că „*am coborît **jgheabul ierbos care** face legătura cu Poiana Închisă **peste o creastă stîncoasă**”*.
Se pare că este vorba de ieșirea nordică.
Preponderența în vocabularul montan a *variantei Cristea* (și implicit necunoașterea faptului că Ion Coman trecuse anterior pe acolo) se datorează circulației mult mai largi a ghidului Dunăreanu. Dar și lecturii poate neatente, de către liderii de opinie, a rîndurilor lui Coman.
Nu ştim dacă I. Coman descoperise „tainicul coborîş în Poiana Închisă” de unul singur, ori îl informaseră alţii – de pildă Carol Lehmann, alături de care Coman apare împreună într-o fotografie din cartea „Am îndrăgit munții”, în preajma unui original refugiu, sub *Pata galbenă* a Călineţului. În același timp, pornind de la faptul că I. Coman și E. Cristea sînt prieteni în 1944 și chiar pun la cale ture comune, este foarte posibil ca ultimul să fi aflat de la primul despre acea posibilitate de ieșire din Poiană. Abia în 1945 Cristea își calcă promisiunea de a cerceta împreună Muchia Roșie, incident care duce la răcirea relațiilor dintre ei (vezi cap. *Prin Fisura Albastră, în căutarea strălucirii soarelui*)[1].
Legat de aceste două itinerarii[2] (segment al celei mai lesnicioase coborîri a versantului, între drumul Deubel şi Valea Urzicii), este interesant de meditat cînd le va fi călcat omul prima oară. Informaţii scrise în acest sens nu există, dar se ştie la începutul secolului XIX vînătorii de capre parcurgeau relativ dezinvolt itinerarii în abruptul nord-vestic al Pietrei Craiului.

6 iulie: Hornul Închis

Fir ce taie extremitatea nordică a peretelui aflat deasupra Brîului Ciorînga Mare. Aici, după trecerea a şase săritori, un obstacol dificil a făcut necesară instalarea unei balustrade către un vîlcel învecinat, pentru a se reveni mai sus în firul inițial. În continuare, pînă la creastă nu au mai întîlnit dificultăţi notabile. Traseu omologat ulterior 2 A.

---

[1] Pe același subiect, e de spus că N. Baticu pomenește în 1939 de Poiana Închisă, dar echipa C.A.R. (D. Popescu-Fr. Severin) ce suie în vara același an Peretele Marelui Grohotiș nu pare să aibă idee de retragerea din creasta sudică prin ea. Prin urmare, după ascensiune preferă (sub amenințarea serii) să meargă la Casa Grind, pentru a reveni abia a doua zi la corturile din Șaua Tămășelului.
[2] Există și o a treia ieșire, la ceea ce s-ar numi *ora 9* (după un sistem propus de Dinu Mititeanu și socotind Poiana Închisă asemenea unui ceas), care urcă un flanc aferent Peretelui Padinei Lăncii. După spusele lui Adi Costache, acea *oră 9* marchează și punctul unde Brîul de Sus pătrunde în poiană.

14 iulie: Colţii Gemeni şi Muchia Ţimbalului Mic

Prin Valea Podurilor, s-a ieşit în şaua dintre Colţii Gemeni şi Muchia Ţimbalului Mic. Pe un horn prezentînd un punct dificil, au suit pe creştetul celui mai înalt dintre vîrfuri. Traseu omologat 2 A.

Reveniţi în şa, au urcat creasta dintre Valea Podurilor și Ciorînguţa.

18 iulie: Canionul (iniţial, *Hornul*) Ciorînga Mare.

Acest fir „ne atrăsese atenţia prin aspectul lui impresionant, văzut atît de pe Valea Bîrsei, cît şi de la intrarea lui pe Brîul Ciorînga Mare", „lăsînd să se prevadă oarecari dificultăţi de ascensiune la capătul superior". Aici, după trecerea a trei săritori, i-a întîmpinat „Săritoarea cu Grotă". Ocolirea ei pe o fisură din stînga s-a dovedit foarte dificilă; la o prima tentativă, „după patru ore de munca titanică numai în acest loc", capul de coardă avansase 15 metri, dar, sub ameninţarea serii şi a oboselii, echipa a fost nevoită să coboare. S-a revenit peste două zile. Din punctul atins, Titi Ionescu[1] a efectuat o traversare Dülfer către porţiunea de deasupra grotei. Folosind pitoanele inclusiv ca prize de picior, primul căţărător a răzbit, cu mîinile însîngerate, deasupra săritorii.

> *„Am constatat cu bucurie că stînca s-a supus tuturor încercărilor la care a fost obligată* [...] *prejudecata friabilităţii stîncii din Piatra Craiului era pe jumătate infirmată. Ea va fi definitiv infirmată cu ocazia ascensiunii Peretelui din Piscul Rece."*[2]

Dificultăţile traseului erau departe de a se fi încheiat. Pînă în creastă au luptat cu alte opt săritori. Traseu omologat 3 A.

23 iulie: Muchia dintre Ţimbale

Această coamă, situată între Padina lui Călineţ şi valea Podurilor, „ne atrăsese de mult atenţia". Angajarea s-a făcut din şaua de obîrşie a Vîlcelului Caprelor. Protagoniştilor, cea mai dificilă porţiune le-a fost cea dintre strungile a treia şi a patra, ocolită cu precauţiile de rigoare pe faţa Văii Podurilor.

---

[1] „*Prezenţa strict necesară a unor cunoscuţi alpinişti ca Titi Ionescu* [...] *şi alţii, a fost esenţială şi a condiţionat reuşita încercărilor noastre de a forţa misterioasele porţi ale abruptului Pietrei Craiului"* (*Piatra Craiului*, 1958, p. 190).

[2] *Piatra Craiului,* 1944.

25 iulie: Acul Crăpăturii

I.I.-Dunăreanu remarcase încă din 1935 (inclusiv jneapănul de pe vîrf) acest colţ ce străjuieşte malul drept al Văii Crăpăturii.

Vizînd fisura ce brăzdează flancul sudic al Acului, Titi Ionescu şi Franz Bauschke au ocolit prin dreapta prima porţiune a acesteia. Depăşind apoi cîteva puncte verticale, s-a ieşit într-o mică şa de sub vîrf. Ca și în cazul escaladei pe Colţii Gemeni, a fost lăsat „un mesaj pentru cei care vor urca". Traseu omologat 3 A.

27-28 iulie: Peretele Marelui Grohotiş

În planul de premiere din acel an figura şi „*cea mai grea încercare din Piatra Craiului şi chiar din* [...] *munţii noştri, Peretele Grindului*[1]".

După primele succese ale taberei, într-un moment de euforie, se anunţă în presă că „ciclul va fi încheiat cu escaladarea marelui perete al Grindului[2]". O atare izbîndă ar fi retezat fără îndoială din aerele lui Dimitriu et co. Din nefericire pentru I.I.-Dunăreanu, în ultima parte a campaniei lor vremea s-a înrăutăţit, motiv pentru care pătrunderile în Peretele Marelui Grohotiş s-au soldat cu eşecuri.

Interesată ca întotdeauna de obţinerea priorităţilor, conducerea ADMIR nu se putea lipsi însă de cea dintîi escaladă de perete în Piatra Craiului. Prin urmare două „trasee" au sporit lista premierelor admiriste din 1939, succint dar prompt reprodusă în gazete.

După nici două săptămîni de la amintitele abandonuri, rivalii de la Clubul Alpin au efectuat un traseu în Peretele Marelui Grohotiş (iar în prealabil un altul, în zona Padinei Lăncii). Parcă pentru a nu lăsa vreun dubiu, autorii performanţei au publicat descrierea, cu text şi fotografi, a drumului[3]. Era însă prea tîrziu pentru ca admiriştii să mai dea înapoi.

„Am executat un prim traseu la 27 iulie, pe partea stîngă a peretelui; din fundul incintei ce se formează la picioarele lui, ieşirea se face în

[1] În epocă, ADMIR și C.A.R. ajung rareori în acord asupra denumirilor de aplicat în zonă. Dacă prima asociație, de pildă, vede acolo un *Perete al Grindului*, a doua preferă noțiunea mai puțin pretențioasă de abrupt (al aceluiași Grind). Ulterior, terenul va fi segmentat în porțiuni gen Peretele Marelui Grohotiș sau al Piscului Rece (*Grindul* privind exclusiv porțiuni răsăritene ale masivului), respectiv abruptul sud-vestic al Pietrei Craiului.

[2] *Universul-Sport*, 30 iulie 1939.

[3] *Buletinul C.A.R.,* nr. 3/1939.

jurul cotei 2054 [...] *Traseul al doilea – început pe partea dreaptă a incintei a eşuat la jumătate din cauza timpului nefavorabil...*"

Pretenţia era dublată de reproşul adus echipei adverse, în al cărei articol „probabil dintr-o regretabilă omisiune nu s-a vorbit şi despre cei ce mai trecuseră pe acolo cu cîteva zile înainte".

O explicaţie a gestului de mai sus:: I.I.-Dunăreanu plănuia să revină cît mai curînd în zonă şi să urce rîvnitul perete. În această eventualitate, posedînd şi o descriere a drumului, pretenţia că a stabilit cel dintîi traseu în perete i-ar fi fost greu de contestat. După 1940 el nu pomeneşte nimic însă despre o nouă tentativă în Peretele Marelui Grohotiş, situaţie în care şi-a redus pretenţiile, precizînd că echipa sa, *„împiedicată de o vreme excepţional de rea* [...] *a fost obligată să abandoneze la jumătate încercarea de escaladare întreprinsă pe latura nordică a peretelui*" şi mulţumindu-se cu „mîndria de a fi pus totuşi cei dintîi piciorul pe acest perete"[1].

Cum am mai spus, bilanţul taberei de vară ADMIR din Piatra Craiului, în 1939, a fost remarcabil. Au urmat însă „doi ani de întrerupere a activităţii noastre, impusă de împrejurările prin care a trecut Ţara"[2], după care I.I.-Dunăreanu revine în masiv. Şi de aceasta dată el s-a îngrijit să aibă alături căţărători iscusiţi – Emilian Cristea şi Mircea Gheorghiu –, cărora le-a subliniat cu prisosinţă meritele.

Bază a cercetărilor din 1942 a fost campamentul amplasat în Şaua Tămăşelului (casa Albu va fi fost, asemeni Căminului Alpin din Buşteni, rechiziţionată). În legătură cu această tabără (desfăşurată sub egida asociaţiei „Hai la drum"), animatorul ei a relevat ulterior că dificultăţi au fost înregistrate nu doar pe linie alpină, ci şi în privinţa aprovizionării cu mîncare (în trasee au consumat nu o dată sandvişuri de mămăligă cu marmeladă[3]), cît şi a timpului redus avut la dispoziţie. Au urcat totuşi Umerii, Muchia Padinei Lăncii (la aceste ascensiuni a participat şi I.I.-Dunăreanu), pătrunzîndu-se totodată în Peretele Piscului Rece[4].

Ca o încununare a cercetărilor sale în masiv, I.I.-Dunăreanu publică în februarie 1944 monografia „Piatra Craiului", Dincolo de scăpările ei,

[1] *Piatra Craiului,* 1944, p. 150-151.
[2] *Piatra Craiului*, 1944, p. 129.
[3] *In memoriam*...
[4] Vezi capitolul consacrat lui E. Cristea.

avem de a face cu o lucrare de căpătîi, care a servit drept călăuză multor generaţii de turişti şi alpinişti, aflîndu-se totodată la baza unei întregi serii de ghiduri.

Indexul toponimic de la finele lucrării menţiona drept denumiri introduse de autor, între altele: Acul Crăpăturii, Brîul de sub Grind, Brîul de sub Clăi, Cabana Ascunsă, Canionul Ciorînga Mare, Colţii Gemeni, Degetul lui Călineţ, Hornul Mare-Padina Închisă, Hornul Închis-Ciorînga Mare, Muchia Padinei Lăncii, Muchia Roşie, Peretele Padinei Lăncii, Peretele Central-Marele Grohotiş, Peretele din Piscul Rece, Peretele de la Ceardac, Vîlcelul Caprelor, Vîrful dintre Ţimbale.

„Alte denumiri noi": Abruptul Marelui Grohotiş, Hornul de la Ceardac, Muchia lui Ivan, Peretele lui Ivan, Vîlcelul cu fereastră, Vîlcelul Spălat, Hornul Richiţii etc.

„Denumiri vechi": Brîul Roşu, Colţul Carugelor (Vf. Lancia), Hornul Negru, Horjul Mare, Poiana Închisă, Umerii Pietrei Craiului (dar şi Brîul Richiţii, Padina lui Călineţ, Valea Podurilor, Padina Lăncii).

Emilian Cristea a revenit în 1945 în abruptul sud-vestic al Pietrei Craiului. Nu întîlnim printre însoţitorii săi pe I.I.-Dunăreanu. Acesta reapare în masiv peste un an, cînd suferă, pe Vîlcelul Caprelor (Călineţ), accidentul despre care am mai vorbit. Nu ştim dacă tot acum are loc şi episodul de „pe gheţuşurile şi omătul din căldările Mălăieştilor", în urma căruia I.I.-Dunăreanu a fost nevoit să renunţe la schi şi la „plăcerile subtile ale turelor alpine"[1]. Oricum, după zisele sale, campania de explorări în Piatra Craiului şi-o încheiase în 1942[2].

Prioritatea lui I.I.-Dunăreanu în abruptul Pietrei Craiului

Spre sfîrşitul vieţii sale, I.I.-Dunăreanu a susţinut că „în Piatra Craiului **am umblat pe propriile mele urme**, am deschis drumuri noi, am descoperit noi peisaje, am contribuit la dezvoltarea alpinismului"[3].

[1] *In memoriam*..., p. 26.

[2] „1935-1942" (*Ani de drumeţie*, p.119). În 1944-48 I.I.-Dunăreanu strînge material pentru „monografia geografico-turistică a Retezatului".

[3] *Ani de drumeţie*, p. 119.

Titlul de „părinte al Pietrei Craiului", răsărit pe dorinţa generală a lui I.I.-Dunăreanu de a se impune semenilor, îl va fi tentat pe acesta încă de la primii paşi în masiv. Prin urmare, de foarte timpuriu el şi-a apărat fief-ul[1] cu rară vehemenţă. De pildă, pe vremea cînd cunoştinţele asupra abruptului Pietrei Craiului îi erau neînsemnate (înaintea sezonului de vară 1938), redactorul *Buletinului Alpin* declara: „*Saşii trec drept cei mai buni cunoscători ai Pietrei Craiului* [...] *Elementele culese de noi în ultimii trei ani ne îndreptăţesc să contestăm saşilor titlul de mai sus şi să sperăm că această legenda nu va dăinui în defavoarea românilor...*"[2]. Afirmaţia era întărită, în aceeaşi perioadă, de pretenţia că „minoritarii" nu cunosc în versantul nord-vestic decît văile Turnului, drumul pe „la Lanţuri" şi poteca traversînd Marele Grohotiş[3].

După toate aparenţele, fulgerele adresate saşilor se datorează:

a) naţionalismului acelor ani, căruia I.I.-Dunăreanu îi era fervent adept;
b) iritării decurgînd din amintitele pretenţii ale **unor** saşi (generalizarea nu e binevenită aici);
c) nemulţumirii produse de faptul că în munca sa nu a fost ajutat deloc de „cunoscătorii «de la oraş»" (a se citi saşii braşoveni).

Ironie a sorţiii, unui sas (C. Lehmann) i se adresa I.I.-Dunăreanu în vara anului 1938, cu următoarele: „Te rog să vii să ne mai vedem şi să mai colindăm pe sus căci doresc să cunosc şi ceea ce nu cunosc încă". Mai apoi, pe cînd lucra la monografia masivului, I.I.-Dunăreanu îi comunica aceluiaşi: „Pentru că eşti mai vechi decît mine în acest munte, aş dori să nu tipăresc cartea înainte de a mă consulta cu d-ta asupra unor informaţii şi locuri necunoscute"[4].

Am amintit anterior pretenţia lui I.I.Dunăreanu: „**în Piatra Craiului** am umblat doar pe propriile mele urme". Deşi contestabilă (se înţelege **în tot masivul**, deşi chiar în traseele de căţărătură el i-a avut pe alţii din echipă înainte), am fi luat-o ca pe o figură de stil. Dar în monografia din 1944, C. Lehmann este amintit (numai) în calitate

[1] *România Pitorească*, replică adresată lui Florian Frazzei.
[2] *Buletinul Alpin*, nr. 2/1938.
[3] *Buletinul A.T.R.P.*, iunie-iulie 1940.
[4] Scrisoare, 5 mai 1943.

de „iscusit amator fotograf" şi „unul din puţinii peregrini **ai Pietrei Craiului**". Aparent elogioasă, ultima menţiune nu-l indică pe braşovean drept cunoscător al **abruptului** Pietrei Craiului, cu atît mai puţin nu aminteşte contribuţia acestuia (relevată în scrisori) la reuşitele admiriste.

Să fi fost C. Lehmann o excepţie confirmînd regula că ai săi conaţionali nu păşiseră în abrupt? Legat de aceasta, o anchetă se impune. Într-adevăr, marea masă a colindătorilor Pietrei Craiului evitau abruptul. O făceau din mai multe motive. Unul ar fi fost dificultatea mersului în sine, dar şi greutatea orientării atît în zona de abrupt propriu-zisă şi în locurile de la baza acesteia. Chiar aceste obstacole învinse, accesul turiştilor era limitat pînă în 1930 de existenţa în acele locuri a unei zone cinegetice, iar după aceea de instituirea unei rezervaţii naturale, ferită de orice amenajare turistică.

Cei dornici să lupte cu dificultăţile nu puteau fi opriţi de așa piedici. În cei priveşte pe români însă, mult mai la îndemînă le erau zidurile Bucegilor. Fără îndoială inși precum Nae Dimitriu vor fi sesizat la începutul deceniului patru mulţimea de văi, hornuri şi fisuri din *Westwand*, dar mai incitante s-au dovedit Colţul Gălbenelelor, Hornul Central şi celelalte. În plus exista, cel puţin printre alpiniştii de la sud de Carpaţi, o aversiune datorată caracterului îndeobşte friabil a calcarului.

Românii din Braşov, care abia băteau la porţile alpinismului, au urmat exemplul celor din Capitală, eventualele veleităţi în abruptul Pietrei Craiului fiind descurajate de lipsa unor hărţi. Altfel stăteau lucrurile în cazul saşilor braşoveni. La curent cu realizările celor din Germania, care ajunşi în Carpaţi au stabilit nu o dată itinerarii de stîncă, unii membri S.K.V. le-au urmat pilda[1]. În acţiunile lor ei erau priviţi cu îngăduinţă de paznicii locurilor, putînd chiar să tragă la adăposturile vînătoreşti din regiune (Ascunsă[2], Diana, probabil şi casa din gura Văii Vlăduşca)[1].

[1] Vezi turele în Creasta Arpăşelului şi în Peretele Nordic al Negoiului, amintite în cap. *Căţărătură 1932-1935*. De altfel, un sas, Anton Kurz, vorbeşte încă din 1843 de posibilitatea folosirii pe munte a pitoanelor (şi, implicit, a frînghiilor).

[2] În discuţii cu autorul de față, Carol Lehmann a afirmat că denumirea de *Cabana Ascunsă*, lansată de regățenii sosiți la finalul deceniului patru, a oferit motiv de suspiciune suplimentar oamenilor Securității comuniste.

Aceşti iubitori de munte, din dorinţa de a prezerva liniştea, farmecul locurilor, aveau „tendinţa de a menţine un anumit mister asupra celor mai frumoase şi mai spectaculoase locuri din abruptul Pietrei Craiului". Acest zid al tăcerii (despre care I.I.-Dunăreanu spune că mai exista la 1958) se va fi datorat şi felului de a fi al alpiniştilor ardeleni; neafectaţi de competiţia, de setea de notorietate a confraţilor regăţeni, aceştia nu au ţinut să-şi facă publice isprăvile. Într-adevăr, se va scrie ditirambic despre urcuşul unei echipe de saşi pe Picătura, dar această exagerare naţional-socialistă pare să fi constituit o excepţie.

Concret, cine erau aceşti iubitori ai zidurilor de stîncă albă? Unul era Carol Lehmann. Acesta nu folosea de obicei frînghia, cu atît mai puţin pitoanele, la care apelau însă alţi conaţionali, dintre care Erwin Csallner[2] şi Waldemar Goldschmidt au suit primul traseu de gradul 4 din munţii noştri: Piatra Altarului. Alături de ei pot fi amintiţi Prox, Samhammer, Streitfert, Wilk, Tontsch şi alţii (care, între altele, au marcat în jurul anului 1930 Brîul de Mijloc).

Toţi erau braşoveni. Unde să-şi fi făcut ei turele de inimă, dar şi de antrenament, decît în Piatra Craiului?

Aceştia ori alţii se află la originea contestării, încă din deceniul patru, a premierelor lui I.I.-Dunăreanu în Piatra Craiului, situaţie pe care cel în cauză a încercat s-o clarifice în felul următor:

> „*Problema premierelor în Piatra Craiului o vom dezbate în numărul viitor al Buletinului Alpin, cînd vom căuta să precizăm ce se poate înţelege sub această denumire în masivul atît de mult străbătut de vînători, dar ale cărui colţuri pur alpine au fost descoperite totuşi în vremea din urmă."*[3]

---

[1] Ion Manof, care a pătruns în abruptul Pietrei Craiului la începutul deceniului patru, împreună cu unchiul său Martin Tontsch, ne spunea că legitimaţia de membru S.K.V. conferea trecere la pădurarii care supravegheau zona.

[2] Ion Coman declara că Erwin Csallner, întîlnit prin 1939 în preajma refugiului Diana, a fost primul căţărător cu frînghie şi pitoane pe care l-a zărit (*Ani de drumeţie*, p. 214).

[3] *Buletinul Alpin*, nr. 2-3-4/1939.

Condiţii independente de voinţa proprie au făcut ca I.I.-Dunăreanu să revină asupra subiectului abia peste patru ani:

> *"Controversa asupra noţiunii de «premieră alpină» nefiind încă definitiv clarificată, ne menţinem pe linia adoptată de majoritatea alpiniştilor moderni, care consideră «premieră» o ascensiune nouă numai din momentul în care devine ea publică, pe calea tiparului şi apoi prin controlarea ei pe teren, indiferent dacă acelaşi traseu ar mai fi fost parcurs de persoane izolate sau grupuri restrînse, dar care nu pot produce dovada publică a premierei; de altfel acceptarea acestui din urmă punct de vedere ar duce la rezultate dezastruoase, nemaiputînd să existe premiere decît acolo unde vînătorii nu au putut pătrunde în decursul timpului, adică în foarte rare cazuri greu de controlat".*

Dincolo de toate, este incontestabil primatul lui I.I.-Dunăreanu în două domenii:

– al popularizării abruptului Pietrei Craiului;

– secretarul general admirist este întîiul alpinist român care a pătruns sistematic în zonă.

Suporterii şi, respectiv, detractorii lui I.I.-Dunăreanu a ignorat însă atari subtilităţi. Primii l-au proslăvit pe „redescoperitorul Pietrei Craiului" şi i-au fixat plăci omagiale pe munte[1]. Ceilalţi (dispreţuind nuanţările de genul „vînătorii şi pădurarii [erau] singurii care cunoşteau secretele acestui masiv", cu atît mai puţin pe aceea – în contradicţie cu precedenta! – că unii orăşeni „au păstrat şi păstrează încă misterul cel mai desăvîrşit" asupra zonei) au clamat că I.I.-Dunăreanu a fost dus pe potecile şi văile abruptului de Lehmann şi Albu, iar în trasee de Titi Ionescu.

---

[1] „*Salvamont Cîmpulung* (*/*) *2-07-1939* (*/*) ***Traseul Dunăreanu*** (*/) Cu prilejul împlinirii vîrstei de 75 de ani de către cel care* ***a redescoperit frumuseţile*** *acestui încîntator masiv* (*/) 19-08-1980* (*/*) *Clubul de drumeţie Plaiuri Muscelene*."
Ideea acestei plăci nu-i exclus să-i aparţină chiar lui I.I.-Dunăreanu, în ale cărui texte reîntîlnim sintagma „a(m) redescoperit frumuseţile" Pietrei Craiului (vezi *Ani de drumeţie*, respectiv *Călător prin munţi*). Această placă, deşi prinsă în pitoane de expansiune, a dispărut în toamna anului 1984. Cu puţin timp înainte, I.I.-Dunăreanu îl rugase pe cabanierul Nicolae Bălan de la „Garofiţa" să o fixeze mai bine (ca răsplată urmînd să fie trecut în viitorul ghid al maestrului).

Activitatea editorială după 1944

Considerîndu-se deja „vechi propagandist al ideii turistice", cu un trecut de peste două decenii pe munte, imediat după război I.I.-Dunăreanu pune în mişcare o adevărat[avalanşă editorială: *Drumuri de munte* (1946)*, Piatra Craiului* (1946) şi *Bucegi* (1948).

În esenţă, întreaga acţiune reprezenta o reeditare a lucrării de debut a autorului, cu unele completări. „Drumuri de munte", de pildă, relua capitolul de îndrumări generale, însoţit de referiri fugare la Bucegi, Piatra Craiului şi alte patru masive.

> Legat de zona Bucegilor, autorul recunoştea că lucrarea din 1936 „a avut suficiente lipsuri şi destule erori", asigurînd că de această dată „am cernut cu mai multă seriozitate materialul..."[1]. Necunoaşterea terenului rămînea însă evidentă, multora dintre vechile erori fiindu-le adăugate altele:
> – pe Valea Jepilor: „Brîul mare (al Caraimanului, n.n.) [...] leagă V. Jepilor (Casa Brav) de Portiţa" (*Drumuri...*, p. 16-17);
> – de la Omul, peste Platou şi pe Valea Jepilor, s-ar face pînă în Buşteni **două** ore;
> – drumul Munticelului „trece peste toate văile de abrupt mai cunoscute din Coştila **şi Moraru**"
> – la refugiul Coştila: „**În horn** (al lui „Jilipeanu", n.n.) placă comemorativă a accidentului din 15 martie 1936";
> – „Alb. Hornurilor şi Alb. Turnului, confluenţa mai sus şi respectiv în faţa poienii [la Verdeaţă]..." (în realitate în dreptul, respectiv mai jos de poiană) (*Bucegi*) etc.

Dacă vechii critici ai lui I.I.-Dunăreanu nu par să fi dat atenţie lucrării „Bucegi", altă atitudine au avut noii stăpîni politici ai ţării:

> „*Lucrare* [...] *dăunătoare drumului nou de democratizare a turismului* [...] *prin conţinutul se situează împotriva intereselor dezvoltării Turismului*

[1] Pasajul complet: „am cernut cu mai multă seriozitate materialul privitor la Bucegi, ca urmare a unei **înţelegeri cu conducătorii alpinismului tehnic**, cărora le revine sarcina întocmirii mult aşteptatului «Ghid al Bucegilor»". (*Bucegi*, p. 5). Nu ştim însă ce înţelegere mai putea exista între oameni precum Nae Dimitriu, pe de o parte, şi I.I.-Dunăreanu.

Popular în ţara noastră [...] *Păcătuieşte* [...] *printr-o alcătuire haotică, nesistematică, şi provocatoare de confuzii, dar şi prin tendinţa de a reînvia şi păstra în viaţă, cu orice preţ, vechile asociaţii de turism desfiinţate, prin încercarea de a ignora noile realităţi.*" (*Turismul Popular*, nr. 3 şi 4/1948)

Această furtună ideologică pare să fi fost provocată de pasajul:

"*În vremea cînd această lucrare se găsea sub tipar, asociaţiile de turism şi alpinism au fost dizolvate printr-un Jurnal al Consiliului de Miniştri* [...] *Neputînd anticipa asupra viitoarei înfăţişări a mişcării turistice, vom indica în dreptul cabanelor denumirea actuală a asociaţiei sau clubului cărora aparţin în prezent* (!) *aceste cabane.*" (*Bucegi*, p. 20)

I.I.-Dunăreanu a izbutit să pareze aceste reproşuri (*Turismul Popular* îi solicită, după cîteva luni, opiniile în probleme de munte), dar, legat sau nu de pomenitul incident, reuşeşte să mai publice o carte („În munţii Retezatului") abia în 1957. Se va ridica atunci un alt nemulţumit:

„Inspirat din lucrări străine, autorul citează ca plante din Retezat o serie de specii care nu trăiesc la noi în ţară, ci numai în Alpi şi Pirinei, ca Viola calcarata, Rhododendron ferugineum, Pulsatila vernalis, Primul hirsuta*. Apoi în planşa intitulată «Cîteva flori din Retezat», din cele 14 desene de plante diferite, 12 sînt reproduse aidoma din lucrarea* «Que trouve-t-on en montagne» *de A. Kosch (Paris, 1939) fără ca sursa să fie măcar menţionată. Dar ceea ce este mai grav, un număr de 7 specii băştinaşe din Alpi şi Pirinei, şi care nu cresc la noi, sînt prezentate cu numele schimbat, dîndu-se drept plante din flora noastră. Astfel, pentru a da numai două exemple, figura 5, reprodusă după figura de la pag. 57 din cartea lui Kosch, reprezintă* Centaures montana*, pe care însă Ionescu-Dunăreanu ne-o prezintă sub numele* Centaurea retezatensis*. Apoi la figura 7, cu explicaţia* Primula farinosa*, este reprodusă după planşa III din aceeaşi lucrare, dar reprezintă o cu totul altă specie şi anume* Primula intergrifela*, ce creşte numai în Alpi, aşa cum sună şi explicaţia desenului original. Planşa intitulată «Fluturi şi insecte» (ca şi cum fluturii nu ar fi insecte!) este compusă prin reproducerea a două planşe din cartea lui Kosch, păstrîndu-se explicaţiile respective. Dintre cele 14 specii figurate nu este nici măcar una caracteristică pentru munţii Retezatu-*

lui, iar 5 dintre acestea nici nu fac parte din fauna ţării noastre. Vorbind despre fluturii din Retezat, autorul indică printre lucrările consultate, pentru a părea documentat în materie, şi «Fauna R.P.R.», *deşi partea referitoare la fluturii menţionaţi nu a apărut încă în fascicolele editate pînă în prezent...*" (Alex. Beldie)[1]

Consultată, Academia a oferit prin pana profesorului Constantin C. Georgescu următoarele:

„Analizînd capitolul «Plante şi animale» din lucrarea sus menţionată se constată greşeli condamnabile, precum şi grave abateri de la probitatea ştiinţifică.
În concluzie: autorul citează din Retezat specii care nu există în flora noastră, ceea ce denotă ignoranţă şi lipsă de documentare.
*Autorul reproduce după cărţi străine desene reprezentînd specii de plante care nu cresc la noi şi – **cu bună ştiinţă** (subl. text) – substituie numele ştiinţific al acestora încercînd să le prezinte drept specii din fauna noastră, specifice Retezatului.*
Aceste fapte vorbesc de la sine şi descalifică pe autor."[2]

I.I.-Dunăreanu nu a rămas nici el dator (pentru a cita o expresie dintr-o discuție cu subsemnatul[3], nu a fost un *filotim*). Conform unui apropiat al lui Alex. Beldie, a întocmit „note informative [sic], trimise editurilor și Institutului de Cercetări Silvice" (unde lucra botanistul), dar și Editurii Științifice, acuzîndu-l că a folosit „figuri reproduse din alte cărți", pe care le-a publicat în două cărți ale sale[4].

Deşi în aceeaşi perioadă vede lumina tiparului ediţia secundă a monografiei „Piatra Craiului", intervenţia botanistului nu pare să fi rămas fără urmări pentru I.I.-Dunăreanu; acesta revine abia peste un deceniu în librării, întîi cu scrieri despre zona subcarpatică a Olteniei şi despre Litoral şi doar în 1971 cu un ghid al Pietrei Craiului (colecţia „Munţii noştri").

---

[1] *Contemporanul,* nr. 20/1958.
[2] Consultată de noi, în arhiva Alex. Beldie.
Atitudine a luat, în particular, şi Nae Dimitriu: *„Atîtea bărbi ai pus în viaţă / Încît era de aşteptat / Ca pîn-la urmă să le poarte / Şi vulturii din Retezat"* (auzită de N. Baticu de la Emilian Iliescu, la un revelion comun după 1964).
[3] August 1985, la cabana Garofița Pietrei Craiului.
[4] Nicolae P. Leonăchescu, „Constantin Beldie văzut din alt secol", p. 141.

Atitudinea faţă de alţi oameni de munte

În faza acută a conflictului lor, Nae Dimitriu îl declara pe I.I.-Dunăreanu „mic cameleon alpin care-şi schimbă culoarea feţei şi îndrăzneala după înclinaţia locului (la şes şi pe platou este impertinent şi rumen; apropierea de verticală îi insuflă o timiditate soră cu moartea...)”[1].

Nu ştim cît de adevărate sînt cele de mai sus, dar culoarea convingerilor este cert că I.I.-Dunăreanu şi-a schimbat-o cu multă uşurinţă. Harta lui de debut (Piatra Craiului, 1935-36) răpise prioritatea primei realizări de acest gen Turing Clubului[2], dar la puţine luni harnicul autor se dezvăluia emul convins al lui Mihai Haret. Ghidul acestuia din 1910 („pînă azi unica [...] călăuză turistică românească”) i-ar fi fost nelipsit din rucsac în cei peste zece ani de umblet montan; numele şefului tecerist îi era demn de alăturat uneia unei circulate poteci din Bucegi, iar naşterea toponimicului „Creasta Viilor Senzaţii” decurgea din „motive binecuvîntate”[3].

Peste doi ani însă, ajuns la cîrma unei reviste cu impact, I.I.-Dunăreanu arunca primele săgeţi fostului său idol:

> *„Făcusem în numărul pe martie 1936 al* Buletinului Alpin *o primă prezentare a masivului, stăruind nu asupra fadelor şi derutantelor denumiri topografice sau înşirări de cote şi vîrfuri...”*[4]
> „*Denumirile de* Piatra lui Craiu *sau* Piatra Craiu*, ce observăm că încep să prindă teren în literatura noastră turistică, nu corespund toponimiei locale, ci sînt deformări profesionale pornite fie dintr-o dorinţă de originalitate, fie de nevoia unei nefireşti prescurtări.”*[5]

[1] *Buletinul Alpin*, nr. 3/1937. N. Dimitriu mai foloseşte aici „mare autor şi mic infractor (sau viceversa)”, „Jules Verne, Nostradamus al alpinisticii noastre”.

[2] Deşi teceriştii păreau mai temperaţi, este posibil că şi ei ar fi făcut caz de o asemenea întîietate (avem aici precedentul schiţei Bucegilor: „Va fi cred prima hartă turistică publicată în România”, cf. M. Haret).

[3] *Bucegii şi Piatra Craiului,* p. 4, 56-57 şi 100. Pentru a nu-l indispune pe Nae Dimitriu, I.I.-Dunăreanu folosea atunci şi forma „Creasta Frumoasă”.

[4] *Buletinul Alpin*, nr. 1/1938.

[5] *Idem*, nr. 2/1938.

„Am fi fost extrem de satisfăcuţi dacă d. Mihai Haret şi-ar fi amintit că şi Piatra Craiului [...] *merită să fie prezentat, ca şi ceilalţi masivi, în aceste* Calendare Turistice.*”*[1]

La moartea lui M. Haret, I.I.-Dunăreanu nu semnează vreun necrolog (iar participanţii la înmormîntare nu şi-l pomenesc alături), iar ulterior adoptă o atitudine mai degrabă critică[2], culminînd cu notele la cartea *Călător prin munţi*, 1976.

În această din urmă antologie de texte haretine, I.I.-Dunăreanu face memoriei respectivului atît servicii, cît şi deservicii. Pe linia favorabilă, un portret al primului preşedinte T.C.R. cumula vechi şi noi superlative. Orientarea amabilă era continuată şi în comentariile la articolele reproduse, unde recenzentul acorda gir multor inexactităţi. Existau însă şi o serie de observaţii critice, despre care se poate spune că:

a) multe sînt justificate în sine, dar nu se poate face abstracţie că, în scrisele lui I.I.-Dunăreanu, descoperim **acelaşi gen de erori**:

– „M. Haret se arată mult prea exigent în aprecierea lucrărilor lui...”

„Autorul foloseşte forma masculină (scheleţi) a cuvîntului...” „mai corect: calcaroase (şi nu calcare, n.n.)”; „ortografiază «Văei», deşi mai departe adoptă forma corectă: Văii...”

“Remarcăm şi la acest articol [...] graba cu care M. Haret şi-a redactat articolul, trădată de anumite aspecte ale stilului, dar mai ales de frecventele prescurtări de cuvinte (dist., nec., aprox., lung.).”

ÎN LUCRĂRI ALE LUI I.I.-DUNĂREANU:

---

[1] *Idem*, nr.2-3-4/1939.

[2] „Concluzia greşită [...] a lui M. Haret care susţinea că Strunga, Omul şi Morarul fac un singur corp” (*Bucegi*, p. 26);”Este deadreptul copilăresc obiceiul de a calcula distanţa în kilometri, fie ca urcăm pe văi de abrupt sau pe poteci lucrate” (peste 32 de ani, în *Piatra Craiului,* 1986, acelaşi autor atribuie, între altele, 30 de kilometri rutei Plaiul Foii-Lanţuri-La Om-Peştera-Zărneşti) (*Drumuri de munte*, p. 16); ”Studios metodic deşi lipsit de imaginaţie” (*Piatra Craiului,* 1944, p.10. După numai patru pagini însă, I.I.-Dunăreanu scrie: „Superlativele date celebrului Westwand (în ghidul Gold, n.n.) nu fac decît să sperie [...] Vei constata, pînă la urmă, ca totul nu a fost decît **imaginaţia fierbinte** a unor binevoitori”).

„*De la ramificaţie* [...] *se lasă şoseaua* ***C. Sylva*** *la dreapta* [...] *şi se urmează şoseaua la stînga, peste* ***V. Sfta*** *Ana, prin locuri pline de farmec, pînă la Noul Hotel* ***Vf. cu dor*** *(alt. 1375 m.)*..."
(*Bucegii şi Piatra Craiului*)

– „M. Haret ortografiază: «chaotică» şi «canyon»."

I.I.-Dunăreanu folosea şi el curent în deceniile patru şi cinci franţuzisme, de genul „vertige", „în raccourci", „skyeuri", „faţa escarpată a V. Babei".

– „Ortografiere greşită a numelui lui Nestor Urechia"

„*Drumul Nestor* ***Ureche****, începe din fundul V. Cerbului, urcă pe Dihamul şi coboară la Pichetul Roşu"* (*op. cit*.)

– „«Prăpăstiile înfiorătoare» din stînga nu sînt o ramură inferioară a Văii Morarului, ci a Văii Bucşoiului..."

„*Buşteni-Poiana Coştilei-Omul* [...] *Timp necesar 7-8 ore* [...] *Se lasă în stînga V. Verde cu interesantul ei prag chiar în gura văii* (confuzie cu Valea Mălinului, n.n.) [...] *trecînd pe malul Coştilei la punctul Piatra Pîrlită* (trecerea are loc în dreptul Văii Ţapului, în vreme ce Piatra Pîrlită este la gura Văii Caprelor, n.n.)..." (*op. cit*.).

– „M. Haret, naturalist, iar nu geograf [...] Această specialitate nu se întîlneşte în geografia românească (aşa cum exista, de pildă, în geografia franceză dedicată Alpilor), iar termenul a fost folosit exclusiv de către M. Haret."

"*I.I.-Dunăreanu, profesor*..."

– „Uneori [...] M. Haret exagerează, folosind termeni că fantasmagoric, extrem de primejdios, înfiorător, diabolic, infernal, scabros etc., pentru a-i impresiona cît mai mult pe cei care nu ştiu că ne aflăm într-un cadru alpin obişnuit, moderat..."

„... Se intră în pitoreasca Poiană a Bucşoiului (1628 m.), unde se deschide, **prăpăstioasă**, Valea Bucşoiului, cu **enormele** blocuri de piatră care se prăvălesc mereu la gura ei şi cu **fantasticul** decor la Colţilor Bucşoiului." (*op. cit.*, p. 82)

De asemenea, în numai cinci pagini (68-72) ale aceleiaşi lucrări, I.I.-Dunăreanu foloseşte de şase ori „mare” (plasat înaintea substantivului determinat), de cinci ori „enorm”, de patru ori „interesant”, de două ori „fantastic” şi „uriaş”, cîte o dată „excepţional”, „asurzitor”, „ameţitor”, „impresionant”, „superb” şi „covîrşitor”.

b) pun la punct textul de referinţă, dar sînt ele însele în contradicţie cu realitatea...:

– „«Casa Omul» [...] a stăruit pe vîrful Omul numai de la 1908 [nu «1905», cum indică M. Haret] pînă la 1913...” (p. 188)

Corect, 1900-1911.

– „Bucura nu trebuie să fi fost departe, în vremea aceea, de 60 de ani”. Aici, I.I.-Dunăreanu corectează: „era în vîrstă de 52 de ani” (p.154).

Bucura Dumbravă s-a născut în 1868, deci avea
la sfîrşitul primului război 50 de ani.

– „Friederich Deubel [...] – M. Haret ortografiază: Frideric...”

În 1936, probabil din neştiinţă, I.I.-Dunăreanu nu îi pomeneşte deloc prenumele, pe care îl grafiază apoi **Frederic** (*Piatra Craiului*, 1946, p. 22), **Friedrich** (*Piatra Craiului*, 1958, p. 118), optînd finalmente pentru **Friederich** (vezi şi *Piatra Craiulu*i, 1986, p. 52). Radu Ţiţeica, un bun cunoscător al literaturii turistice germane, foloseşte Friedrich[1].

Principiul flatării celui puternic şi al dispreţuirii celui (ajuns) slab reiese şi din alte aprecieri ale personajului nostru.

Cu I. Udrişte-Olt, de pildă, iniţial s-a înţeles bine, de unde operativitatea cu care a fost scoasă harta admiristă a Pietrei Craiului. Se pare însă că dorinţa de a profita de celălalt a făcut şi aici victime, conducînd la o excludere „pentru fapte care atingeau morala turistică”. Păstrînd apoi distanţa cuvenită, colaborarea le-a decurs ca unsă. Echilibrul s-a stricat în momentul în care lui I.I.-Dunăreanu i s-a oferit prima posibilitate serioasă de a-şi detrona şeful. Urmărit de ghinion,

[1] *Pe crestele Carpaţilor*, p. 117 ş.a.

simpatizantul legionar a fost învins însă. După un schimb dur de replici, I.I.-Dunăreanu a adoptat o poziţie conciliantă, relevînd meritele lui Udrişte-Olt la întocmirea monografiei sale despre Piatra Craiului. Atitudinea nu i se datora vreunei reveniri la sentimente mai nobile, cît funcţiei de preşedinte al Federaţiei de Turism Alpinism pe care preşedintele ADMIR-ului o deţinea în acel moment. Mai tîrziu, pentru că activitatea în „Hai la Drum" îi fusese mai săracă în satisfacţii decît preconizase, nostalgiile lui I.I.-Dunăreanu s-au îndreptat spre asociaţia căreia îi fusese secretar general. El zugrăvește acum imaginea unei grupări puternice, cu un preşedinte pe măsură; prin urmare, I. Udrişte-Olt a fost introdus între „figurile proeminente ale mişcării turistice din perioada dintre cele două războaie mondiale"[1].

În mod asemănător a tratat optica dunăreanistă doi dintre membrii de frunte ai Clubului Alpin Român.

Aprecieri de excepţie înconjurau în 1936 figura lui Nae Dimitriu, iar rînduri prompte-i relevau hotărîtoarea contribuţie la elaborarea *Buletinului Alpin.* A urmat însă ucigătoarea polemică din 1938-39, de care I.I.-Dunăreanu pare să uite însă complet peste cîţiva ani, cînd îl trece pe avocatul Băncii Naţionale între „spiritele întreprinzătoare ale alpinismului românesc"[2]. O zînă bună îi ocrotea, se vede, pe cei ajunşi în fotoliul dintîi al Federaţiei de Turism[3]... Peste decenii, eroul nostru sare chiar peste cal, trecînd în contul lui Dimitriu merite exagerate sau de-a dreptul inexistente.

> *„A pus efectiv bazele alpinismului modern, tehnic, din ţara noastră, întemeietorul primei şcoli româneşti de alpinism, realizatorul primei promoţii de căţărători din cadrul Clubului Alpin Român..."*
> *„Lui N. Dimitriu îi mai datorăm şi apariţia refugiului alpin Coştila* [...] *apoi realizarea impozantei construcţii a Căminului Alpin din Buşteni..."*[4]

---

[1] *Caiet CMBTAO*, nr. 2/1978.

[2] *Bucegi,* p. 39.

[3] Dimitriu fusese (re?)ales, în noiembrie 1946, preşedinte al FRTA (*România*, nr.1/1947).

[4] *Cartea drumeţiei*, p.46. Legat de această din urmă afirmaţie: „*Este greşit ce fac astăzi unii «prieteni» din afara clubului, atribuind unei singure persoane toate meritele*" (N. Baticu, *op. cit*., p. 138). În paralel, Dunăreanu afirmă: „... *să evoc o în-*

Ultima atitudine pare legată de antipatia pe care, postbelic, I.I.-Dunăreanu ajunsese să o nutrească faţă de Niculae Baticu. Acesta din urmă, lăudat nu o dată în lucrările dunăreaniste de dinainte de 1948, devine după aceea nu doar obiectul unei amnezii totale, dar se vede şi deposedat de unele performanţe.

Schimbări de atitudine caracterizează și relația cu Alexandru Beldie,. După ce lui I.I.-Dunăreanu îşi face „o datorie de a sublinia [...] importanţa descoperirii" coloniei de *Pinus Cembra* din Jepi și-l plasează pe studentul botanist între „emeriţii cunoscători ai abruptului Bucegilor", în particular îl consideră „slab de înger"[1]. Avînd în vedere „procedeele neştiinţifice" de care l-a acuzat Beldie în 1957, respectiv contraatacul dunăreanist, este de bănuit natura relaţiilor lor de mai tîrziu.

Fluctuaţia opiniei marchează şi comportamentul politic al lui Ion Ionescu-Dunăreanu. Nu-i simplă întîmplare că multe dintre înscrisurile interbelice care-i poartă semnătura folosesc *cerneală verde*: simpatiile legionare îi erau de netăgăduit. Tot pe atunci, autorul de ghiduri atribuia unei „înalte iniţiative" (regale) construcţia Crucii Caraiman, iar unei poteci din Bucegi (Sinaia-Stîna Regală) propunea să i se spună Carmen Sylva[2]. Este o atitudine conjuncturală, deceniile ulterioare înfăţişîndu-l pe I.I.-Dunăreanu în postura de virulent antimonarhic, înfierînd tarele vechii orînduiri[3].

Pînă la această schimbare, flerul politic i-a jucat însă la 1948 (*Bucegi*) festa de care am amintit.

---

treagă istorie a drumeţiei româneşti. Ar fi o treabă foarte delicată, poate că nu aş reuşi să evit unele aprecieri subiective, mai puţin favorabile unor oameni sau asociaţii" (*Ani de drumeţie*, p.118).

[1] *Ziarul Ştiinţelor şi al călătoriilor*, nr. 34/1936; *Bucegii şi Piatra Craiului,* p. 169; carte de vizită aflată în arhiva familiei Ţiţeica.

[2] *Bucegii şi Piatra Craiului*, p. 57.

[3] *„Am reprodus acest paragraf, spre a se putea vedea cine erau cei care construiau vile la Sinaia* [...]: *membrii protipendadei societăţii româneşti* [...]*, oameni politici care constituiau camarila regelui Carol I, mari industriaşi etc.* [...] *„Avem aici un exemplu referitor la politica de acaparare de avuţii (în special funciare) pe care o practica regele Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen"* (*Călător prin munţi*, p. 56-57).

Amiciţia cu Emilian Cristea

Identificăm însă la I.I.-Dunăreanu şi alt gen de relaţii, deloc furtunoase, cum este cazul amiciţiei cu Emilian Cristea.

Cei doi s-au fi cunoscut, după propriile afirmaţii, în cursul unei excursii organizate de ADMIR, în vara anului 1938.

> Asupra itinerariului, subiecţii nu izbutesc să cadă de acord: Cristea adaugă urcuşului pe Urzica Superioară şi escalada Hornului Central din Colţul Mălinului[1].

În ciuda legăturii puternice ce s-ar fi născut atunci, vulcanizatorul nu a participat însă la cercetările admiriste şi nici nu s-a alăturat asociaţiei căreia prietenul său îi era secretar general.

Piatra Craiului i-a prilejuit însă lui Emilian Cristea, peste puţini ani, o fulminantă pătrundere între aşii alpinismului românesc. Deşi nu s-a căţărat în Peretele Piscului Rece, „bunul nenea Iancu" s-a făcut totuşi părtaş la ispravă, în calitate de „asistent"[2]. În paralel, pentru a spori valoarea itinerariului, I.I.-Dunăreanu l-a decretat ca surmontînd „cea mai mare formaţiune alpină din ţara noastră" şi demn de a fi plasat înaintea a tot ce realizaseră alpiniştii români pînă atunci[3].

Nici în calitate de preşedinte al grupării „Hai la Drum", sub egida căreia s-a desfăşurat campamentul soldat cu performanţa de mai sus, Dunăreanu nu a reuşit să-l coopteze pe E. Cristea ca membru: mai mult, proletarul devenit patron a preferat imediat după război să se alăture unui mănunchi uman nu chiar agreat de amicul său: Clubul Alpin Român.

Relaţia lor a rezistat apoi „furtunilor acelei epoci frămîntate" (deceniul şase); mai mult, dînd dovada „nu doar [...] de prietenie şi respect, dar şi de curaj", Cristea a insistat să i se încredinţeze lui I.I.-Dunăreanu o cuvîntare despre „stadiul de dezvoltare a turismului în mase"[4]. Gestul an-

---

[1] Vezi capitolul dedicat lui E. Cristea.

[2] „Asistent" a fost I.I.-Dunăreanu şi în cazul primului suiş pe Acul Crăpăturii (*Piatra Craiului,* 1958, p. 199), pentru ca peste ani să devină „consultant" al unui grup condus de Hedda Cristea (registrul cabanei „Garofiţa", 11 august 1983).

[3] *Piatra Craiului*, 1944, p.164-165.

[4] *In memoriam*..., p. 27.

trenorului militar (încă de atunci om cu un cuvînt greu în mişcarea turistic-alpină oficială), căruia tovarăşul său i-a dat prompt curs, nu pare să fie străin de apariţia la scurtă vreme a două ghiduri semnate I.I.-Dunăreanu. În 1972, E. Cristea i-a favorizat acestuia din urmă şi pătrunderea în graţiile revistei *România Pitorească*[1].

Prietenia dintre cei doi avea să găsească un nou teren de afirmare odată cu ivirea, în deceniul opt, a lucrărilor tratînd despre istoria mersului pe munte la noi. Absorbit de munca la diferite foruri de turism-alpinism şi beneficiind oricum de prestaţiile unui cor larg de admiratori, Cristea nu s-a putut menţine în permanenţă la nivelul rîvnit de amic. A scris el despre „marele montaniard", despre „autorul primelor lucrări turistice referitoare la Piatra Craiului", l-a poftit pe acesta în primul rînd la şedinţele cercului „Floarea de Colţ", dar nu mai mult. Ca atare, I.I.-Dunăreanu a găsit de cuviinţă să îşi asigure singur serviciile dorite:

> „*Vechiul meu tovarăş întru drumeţia de munte, maestrul emerit al sportului şi antrenor emerit de alpinism* [...] *a scris pe prima pagină a lucrării sale despre Munţii Făgăraşului: «Cînd am contractat această modestă lucrare, am regretat că editura nu a repartizat-o mai vîrstnicului meu prieten, cunoscător necontestat al munţilor Făgăraş»...*"[2]

Procedeul, dînd probabil satisfacţie, avea să fie reluat:

> *"O lucrare modestă oferită lui Ion Ionescu-Dunăreanu, primul alpinist care s-a încumetat să facă ordine în Piatra Craiului, din partea ucenicului său întru drumeţie..."* (dedicaţie pe un exemplar al monografiei Piatra Craiului, de E. Cristea şi E. Nedelcu, 1971)

Am extras pasajul de mai sus despre Făgăraşi din broşura memorială dedicată lui Emilian Cristea, lucrare în care I.I.-Dunăreanu nu face economie de vorbe mari la adresa dispărutului[3], dar în egală măsură se elogiază şi pe sine. Această din urmă acţiune cuprindea:

---

[1] *Idem*, p. 28.

[2] *Popasuri pe culmi*, 1980, încheiere.

[3] „As al alpinismului românesc"; „umilă modestie"; „în aceşti ani (1945-46, n.n.), Emilian Cristea îşi consolida poziţia de viitor lider al alpinismului românesc"; „excelase în alpinismul de performanţă, strălucea printre speologi, ca şi printre salva-

a) scrise...

„*O regiune nouă* (Piatra Craiului, n.n.), *în care maestrul nostru a făcut ordine..* [...] „*Marele montaniard* [...] *„Primul care în lucrările sale descria şi trasee alpine...”*[1]

b) ... sau **spuse** de E. Cristea în legătură cu I.I.-Dunăreanu:

„Una din cele mai pregnante trăsături de caracter ale lui Emilian Cristea, nu prea des întîlnită la oamenii noştri alături de o infinită modestie: recunoaşterea sinceră a meritelor celui sau celor care i-au călăuzit primii paşi în activitatea sa multilaterală.”[2]

„Veteran al drumeţiei româneşti”, „părinte al Pietrei Craiului”, „maestrul literaturii turistice româneşti”

Insigna „Alpinist” prinsă la rever de animatorul „Florii de Colţ”[3]

c) informaţii directe despre propria persoană:

„*Eu nu am fost niciodată un alpinist prin vocaţie, ci doar un simplu cercetător care s-a servit de alpinism...*”

„*Cele două monografii dedicate de mine Pietrei Craiului.*”

Sînt amintite în acelaşi material explorările în Piatra Craiului, accidentul lui I.I.-Dunăreanu în căldarea Mălăieşti şi altele – petrecute sub semnul jumătăţii de veac şi ceva dedicată de acesta „zeului atotputernic care este Muntele”[4].

---

montişti [?]”. Tot aici, pentru a da satisfacţie pretenţiilor de ultim moment ale amicului său, I.I.-Dunăreanu execută o retragere strategică: de unde altădată cotase Peretele Piscului Rece-traseul Cristea în spiritul epocii (cu 4 B), la jumătatea necrologului vorbeşte de un (hibrid*)* 4B-5A, optînd finalmente pentru un 5 A curat.

[1] Extrase din *Ani de drumeţie.*

[2] În realitate, E. Cristea nu dă numele celor care l-au condus pentru prima dată în abrupt ori ale celor care l-au scăpat de necazuri în Hornul Coamei, cînd căzuse sub un pod de zăpadă (vezi capitolul dedicat acestuia).

[3] *In memoriam*…, p. 28.

[4] Remarcăm acest mod de a privi lucrurile şi în alte ocazii. Făcînd de pildă prezentarea articolului „Piatra Craiului” de M. Haret, I.I.-Dunăreanu informează mai degrabă de activitatea proprie (*Călător prin munţi*, p. 161), iar într-o scrisoare publicată înşiră: *„Abia ieri mi-a căzut în mînă ultimul* [...] *număr al revistei la care am colaborat şi eu încă dela nr. 1, din ianuarie 1972 şi unde m-am văzut în chip de vedetă* [...] *Cel care, în urmă cu 83 de ani, făcea primii paşi în viaţă pe undeva*

Odată cu elogiile, „nenea Iancu” scăpa însă şi cîteva săgeţi bine ţintite. Spre finalul unei epoci în care monumentul lui E. Cristea fusese poleit cu multă grijă, I.I.-Dunăreanu îl zgîrie adînc: aflam astfel, *oficial*, că magistrului „i s-au contestat şi alte performanţe (în afară de Peretele Piscului Rece, n.n.), mai exact „«Fisura Albastră» din Bucegi *a cărei poveste o ştim cu toţii*”. Ideea revine în articol: „Fisura Albastră *şi complicata ei poveste*...”. Similar, I.I.-Dunăreanu informa despre „un accident stupid, singurul accident de munte din viaţa de alpinist a lui Emilian Cristea, întîmplat în abruptul apusean de la Marele Grohotiş [şi care] l-a făcut indisponibil pentru cîteva luni”.

Nu ştim să fi fost negate pînă în 1984, în publicaţii, pretenţiile lui Cristea asupra Fisurii Albastre. Cu atît mai puţin n-au circulat contestări la adresa traseului din Peretele Piscului Rece. În ce priveşte ultimul extras de mai sus, el contrazice afirmaţia lui E. Cristea (via D. Solojan): „În 50 de ani (de alpinism, n.n.) nu am căzut nici măcar o dată”.

La apusul vieţii

Deceniul opt şi, în mai mică măsură, cel următor reprezintă apogeul carierei publicistice a lui Ion Ionescu-Dunăreanu. Este perioada în care iscălitura sa pe o cerere de înscriere în Turing-Club „onorează” această asociaţie[1], cînd Pop Simion îl consacră în *România Pitorească* drept „venerabil profesor în ale călătoriei”, „între fiii exemplari al Cetăţii”, „coloană de moralitate şi caracter” etc. În paralel, I.I.-Dunăreanu a călăuzit la cunoştinţa marelui public şi alte calificative asemănătoare.

---

prin păpurişurile bălţilor Brăilei, iar acum face primii paşi în cel de-al 84-lea an, fiind deci numai cu zece ani mai tînăr decît «moşul Lehmann»... Vă sînt deosebit de recunoscător că vă mai amintiţi din cînd în cînd de bătrînul «nenea Iancu Dunăreanu» care şi-a cam încheiat ciclul activităţii după ce a dat literaturii turistice româneşti nu mai puţin de 20 de titluri de carte...” (*România Pitorească*, nr.11/1988).

[1] *Comentar*, aprilie-mai 1972.

Astfel, s-a scris că un grup de turişti reîntîlnind la Plaiul Foii pe cel care le „**re**descoperise frumuseţile masivului" Piatra Craiului, i-ar fi făcut nu doar o demonstraţie verbală de simpatie, dar au desfăcut chiar o sticlă de şampanie[1].

Totodată:

„*Noi aveam o conduită exemplară din momentul facerii rucsacului şi pînă în cel al desfacerii lui* [...]
De la oameni ***ca el*** (Alceu Urechia, n.n.) *am învăţat noi să iubim şi să respectăm muntele şi podoabele lui rare* [...][2]
ADMIR se deosebea oarecum de celelalte asociaţii de turism considerate «mari» [...] *printr-o masivă doză de energie, de entuziasm, care îi caracterizau pe preşedintele ei şi pe unii membri din conducere* [...]
În Piatra Craiului am umblat pe propriile mele urme, am deschis drumuri noi, am descoperit noi peisaje, am contribuit la dezvoltarea alpinismului."[3]

Ne alăturăm acestui efort, informînd că personalitatea lui I.I.-Dunăreanu a fost privită cu deosebită consideraţie de conducători a numeroase foruri şi cercuri de turism: Editura Sport-Turism, revista „România Pitorească", Federaţia Română de Turism-Alpinism, Consiliul Naţional al Organizaţiei Pionierilor, Cercul „Terra 2000", „Turing Club", „Modern Club" etc.

Pe ce îşi fondau toţi aceştia admiraţia lor fără margini pentru Ion Ionescu-Dunăreanu? Se aprecia, de pildă, numărul ridicat de publicaţii purtîndu-i semnătura:

– „17 cărţi [...] 20 de hărţi turistice"[4]; „17 titluri [...] şi peste 30 de hărţi" (V. Borda[5]);
– „Peste 20 de **monografii** despre munţii noştri (atribuite „omului celebru în lumea Carpaţilor" de către „prietenul Ion Preda"[6]).

---

[1] *Ani de drumeţie*, p. 120.
[2] Dincolo de vorbele frumoase de mai sus, I.I.-Dunăreanu nu dezvăluie vreodată identitatea îndrumătorilor săi. Este o caracteristică a acestui tip uman.
[3] *Op. cit.*, p. 121.
[4] *Op. cit*, prefaţă la interviul luat lui I.I.-Dunăreanu.
[5] *România Pitorească*, nr. 5/1978.
[6] *Idem*, nr.8 /1988.

Practic există însă:

– o monografie *Piatra Craiului* (reeditată că atare, în 1958, cît şi în forma de ghiduri (1946, 1975, 1980, 1986);
– lucrările de calibrul *Bucegilor şi Pietrei Craiului* (*Drumuri de munte*, 1946, 1947, reeditată cu îmbunătăţiri în 1971; *Bucegi*);
– monografia „În munţii Retezatului";
– *Ghidul marcajelor turistice* (pentru un maestru dovedit al compilaţiei, colaborînd îndeaproape cu Consiliul Naţional al Pionierilor, o asemenea lucrare va fi necesitat minime deplăsari pe teren...)
– ghid turistic Iezer-Păpuşa;
– *Cartea drumeţiei*;
– Note la *Călător prin munţi*.

Acestora li se adaugă:

– *Litoralul românesc al Mării Negre* (cu alţi trei coautori). Împreună cu unul dintre aceştia, I.I.-Dunăreanu reeditează o parte a lucrării (*Neptun, Jupiter, Venus, Saturn, Mangalia*, 1973 şi *Eforie Nord, Eforie Sud, Techirghiol*, 1974). Cele trei cărţi au apărut în patru limbi – în total deci 12.
– *Prin Oltenia subcarpticǎ*, împreună cu Mihai Cristescu, 1969 (reeditat[1] sub forma *Itinerarii în nordul Olteniei*, 1978)

De opera lui I.I.-Dunăreanu, mai exact de „articolele şi călăuzele şi hărţile despre munţi şi despre turism", de „referirile istorice privitoare la pionierii şi [...] eroii deschizători de drumuri" ale lui I.I.-Dunăreanu şi-a legat plăcute sentimente şi Dumitru Almaş[2]. Era un domeniu pentru care fecundul autor turistic manifestase dintotdeauna interes, într-o „sinteză a observaţiilor, a gîndurilor şi a sentimentelor culese într-o jumătate de veac de peregrinări" (*Cartea drumeţiei*) consemnînd următoarele:

– cabane: la Omul ar fi avut loc **patru** „încercări" de construcţie: 1888, **1908** („a durat pînă în 1913"), **1926-27** şi **1937.** Inexactă era datată şi apariţia caselor Caraiman (a sinăienilor): **1907**), Peştera T.C.R. („dat în folosinţă [...] în **1925**"), Mălăieşti („refăcută [...] în **1925-26**") sau Vîrful cu Dor („**după 1936-37**").

[1] În epocă, drepturile de autor erau mai mici în cazul reeditărilor recunoscute ca atare.
[2] D. Almaş, prefaţă la *Cartea drumeţiei*.

– ocupaţii umane: „**Dr**. Nicolae Bogdan” (nici chiar apropiaţii colaboratori ai lui Moş Nălucă nu îi atribuie această calitate);
– nume de persoane: „**Neculai Butmăloiu**”, „**Jilipeanu**”;
– drumuri montane: Valea Jepilor, amenajată în anii **1895-1904**; „prima potecă turistică de pe Valea Cerbului a fost amenajată de **S.T.R.**”;
– asociaţii turistice: „Societatea Carpatină din Sinaia [...] întemeiată în anul **1895**”; S.T.R., „întemeiată [...] de [...] **Bucura Dumbravă**, **dr.** Nicolae Bogdan”

Remarci asemănătoare privesc şi unele trimiteri istorice din epocă:

Drumul lui Deubel: „Este vorba, *după cum bine se ştie*, despre traseul turistic montan care urcă **de la Buşteni (sau de la Gura Dihamului)** – prin poiana Pichetul Roşu şi Prepeleag, spre Omul, pe creasta (?) principală a Bucşoiului şi pe «Faţa» (?) acestuia, dinspre sud”[1].

Acelaşi Dumitru Almaş dorea să evidenţieze că idolul său turistic „drumeţeşte de prin adolescenţă”. Se poate, dar pe drumurile clasice ale Bucegilor I.I.-Dunăreanu pare să nu fi călcat nici pînă la senectute:

– Poteca Buşteni-Cantonul Jepi „urca [...] pe lîngă «Claia» cea mare [şi] ocolea pe nesimţite imensul hău al Văii Seci” (pe teren, se trece întîi prin paşnica deschidere a Văii Seci, și apoi se calcă pantele Clăii);
– „Creasta cu Zîmbri **dintre** Clăile Jepilor”;
– La Omul există o „platformă îngustă”, cu un „pisc central” dominat de un monolit înalt de 9,99 metri[2].

În aceeaşi perioadă, I.I.-Dunăreanu nu corectează afirmaţiile lui M. Haret privind vizibilitatea Morarului din Poiana Bucşoiului (pasajul în chestiune fiind omis doar ca „prezentînd locuri îndeobşte...”[3] Neamendată rămînea aici şi pretenţia că, de la Prepeleag, „poteca «Take Ionescu» [...] urmează **Brîul Mare al Bucşoiului** şi coboară la Casa Mălăieşti...”

[1] *Călător prin munţi,* p. 207.
[2] *Cartea drumeţiei*, capitolul dedicat Bucegilor.
[3] *Călător prin munţi* , p. 207.

"În lucrările sale, (I.I.-Dunăreanu) *vehiculează informaţia corectă, cu rare excepţii în unele hărţi mai ales, erori care au fost semnalate."*[1]

"Prietenii mai tineri vă caută prietenia bucuroşi să vă ştie aproape."

„*«Nenea Iancu Dunăreanu»* [...] *buchiseşte la o scurtă istorie a turismului românesc «în date» (1870-1980)*[2]".

"Cu nimic nu mă mîndresc mai mult decît cu «descoperirea» Pietrei Craiului (1935-1942) şi cu cărţile publicate pînă azi [...]"

„Cînd privesc în urmă [...] *mă cuprinde nostalgia. Sînt încă fericit că am cunoscut atîţia oameni minunaţi, care mi-au deschis ochii spre atîtea frumuseţi, ce m-au făcut să trăiesc atîtea bucurii.* ***Şi tare mi-ar plăcea s-o iau de la început****."*[3]

[1] Valentin Borda, în *România Pitorească,* nr. 5/1978.

[2] *România Pitorească*, nr. 8/1988. Cu acelaşi prilej I.I.-Dunăreanu mai informa că lucrează la un „memorial de drumeţie pe ultimii 60 de ani". Niciunul dintre aceste proiecte nu a văzut lumina tiparului, mai mult, memoriile par să se fi pierdut (informaţie de la Cornel Stăncescu). Prin urmare, ca şi în cazul lui Emilian Cristea, interviul din *Ani de drumeţie* constituie singura confesiune autobiografică a „părintelui Pietrei Craiului".
Legat de ideea unei istorii montane *în date*, Niculae Baticu prezentase prin 1984 Editurii Sport-Turism o propunere în acest sens (i-am văzut manuscrisul!), dar propunerea i-a fost respinsă. Motivul nu tocmai voalat a fost să lase și pe alții *mai tineri* să scrie. Interesant este însă că editura plasează apoi ideea unui vîrstnic, nu întîmplător adversar de idei cu Baticu! Ca și în cazul prelungitelor gestații din epocă ale altor condeieri, nu a apărut nimic și nici nu sînt semne de existență a unor manuscrise.

[3] *Ani de drumeție.*

PRIN FISURA ALBASTRĂ, ÎN CĂUTAREA STRĂLUCIRII SOARELUI...

De la un interviu la altul

Din motive nu îndeajuns de clare, Emilian Cristea a pregetat să-şi aştearnă pe hîrtie memoriile, deşi invitaţii în acest sens nu au lipsit. În 1963, de pildă, ni se relata că...

„...Iubitorii muntelui aşteaptă [...] *ca veşnic tînărul maestru să ducă la capăt şi activitatea începută pe tărîmul scrisului* [...] *Cărţii dedicată Bucegilor să-i urmeze şi altele. Şi nu numai cu descrieri de masive, cu prezentări de trasee, dar şi cu amintirile premierelor, ale turelor sale depănate pe îndelete, pe multe pagini, ca nişte poveşti spuse la gura sobei*[1].

Nici atunci, nici mai tîrziu E. Cristea nu a onorat astfel de îndemnuri. Mai mult, în 1981 el s-a opus întocmirii de către alţii, cu ocazia împlinirii vîrstei de 65 de ani, a unui profil biografic[2].

În mod neaşteptat, după dispariţia lui E. Cristea, speologul Ștefan Negrea a ţinut să publice următoarele:

„*Meşterul ne povestea cu mult umor întîmplări din viaţa sa de montaniard, din care răzbătea o dragoste profundă faţă de om şi de natură*[3].
– *Nea Cristea* [...] *de ce nu pui toate acestea pe hîrtie? Cu vremea vei*

[1] Sebastian Bonifaciu, în *Almanahul Turistic 1965*, p.135 (“Figuri de mari alpinişti”).
[2] Solicitării unui cititor, redactorii revistei *România Pitoreşti* îi răspundeau (nr. 3/1980, p. 22): „*Profilul tov. E. Cristea nu-l putem realiza, persoana în cauză refuzînd aceasta*”.
[3] Dinu Solojan îi atribuie lui E. Cristea următoarea afirmaţie: „*Oamenii sînt răi. Şi ca să mă feresc de răutatea lor mi-am luat căsuţa asta, unde nimeni nu se împiedică de mine şi nici eu de alţii*” (*In memoriam Emilian Cristea,* 1983, p.48)

putea scrie chiar o istorie a alpinismului românesc, iar la pensie chiar memoriile.

– Ce bine ar fi să pot scrie precum mi-e vorba... Cuvintele îmi vin anevoie, se leagă greu şi umplu coşul cu ghemotoace. Numai eu ştiu cît de mult am muncit pentru ghidul Bucegilor, ***o lucrare pur-turistică*** *scrisă anul trecut în colaborare cu Nicolae Dimitriu. Dar a povesti întîmplări cu oameni şi locuri înseamnă să încalc domeniul literaturii şi e prea mult pentru mine, mi-a spus el cu modestie* [...]

În toamna lui 1982 *mi-a mărturisit că începuse să-şi scrie memoriile (ne-am bucurat şi l-am îndemnat să persevereze* [...] *pentru că mărturiile lui vor deveni documente ale unei viitoare istorii a alpinismului şi turismului românesc)* [...] *Poate Hedda (soţia lui E. Cristea, n.n.)* [...] *va izbuti* ***să ne dea ceva apropiat*** *de ce trebuia să fie memoriile semnate «Emilian Cristea».”* [1]

Contrar celor de mai sus, E. Cristea a scris mult şi cu destulă uşurinţă, dovadă mulţimea materialelor sale publicate – tratînd atît despre oameni, cît şi despre locuri. Aportul la monografia *Bucegii turism-alpinism* este de asemenea discutabil[2], dar mai mult ca sigur „maestrul cu creştet nins” nu şi-a considerat vreodată această realizare ca „pur-turistică” (dacă i-ar fi privit măcar coperta, speologul s-ar fi putut convinge ca e

[1] În context, Dinu Mititeanu: „Dupa pensionare, începuse să-și scrie memoriile. Mi-a mărturisit ca «începutul a fost greu, dar acum, am ajuns la pagina 50». Dacă ar fi trăit, le-am fi citit si comparat cu alte memorii.”. Nu am vreun semnal însă, ulterior dispariției lui Cristea, al existenței celor 50 pagini.

[2] În vorbirea curentă, ghidul *Bucegii turism-alpinism* (de E. Cristea şi Nicolae Dimitriu, 1961) este atribuit celui dintîi (“*am citit în «Cristea».*” etc.). Paternitatea acestei lucrări este însă mai mult decît împărţită. Chiar E. Cristea menţionează că „*«Bucegii turism-alpinism» cuprindea şi materialele puse la dispoziţie de* [...] *Al. Beldie, pentru turism, şi traseele descrise de mine, pentru capitolul alpinism*”.

Or: a) cea mai mare parte a traseelor de gradul I-III sînt reproduse după *Buletinul Alpin* (autori N. Dimitriu şi colegii săi de club); b) descrierile traseelor de dificultate IV-VI sînt vădit inspirate din rapoartele de escaladă înaintate Federaţiei de profil – tentă pe care o păstrează de altfel şi alte ghiduri ale lui E. Cristea. Ca atare, este discutabilă afirmaţia „*întocmirea unui ghid cere precizie în descrierea traseelor şi aceasta nu s-a putut face de la birou; munca de teren* [...] *a durat şase ani*” (E. Cristea, *Ani de drumeţie*). Astfel de amănunte scapă însă unora ca Şt. Negrea ori Simon Béla (“*«Bucegii turism-alpinism” scrisă prin anii şaizeci de marele drumeţ Emilian Cristea*”, în *România Pitorească*, nr. 6/1988)

vorba de un ghid de turism-alpinism). În ce priveşte speranţa ca Hedda Cristea ca purceadă la finalizarea unor memorii începute la vreme pentru a proba bunăvoinţă, dar prea tîrziu pentru a fi terminate, nu avem cunoştinţă pînă astăzi de vreun semn editorial în temă.

Prin urmare, în lipsa unui material autobiografic, am refăcut firul vieţii şi activităţii alpine a lui Emilian Cristea cu ajutorul izvoarelor existente (în marea majoritate favorabile lui). Dintre acestea, ca lucrare de referinţă, am reţinut *Ani de drumeţie* (1976)[1] .

Copilăria

Emilian Cristea s-a născut la 7 februarie 1915. Natura nu i-a fost zgîrcită cu darurile, minus unul, capital: părinţii, viitorul alpinist petrecîndu-şi copilăria la un orfelinat.

> Dinu Solojan[2] spune că E. Cristea a moştenit de la tatăl său un caiet, avînd pe prima filă notaţia: „*Fiul meu, aş vrea ca acest caiet să stea pe un birou*". E. Cristea nu pomeneşte însă nicăieri de vreo rudă a sa, iar Hedda Cristea avea să declare în noiembrie 1982 că „*soţul meu nu a avut familie*".[3]

Potrivit afirmaţiilor sale, a făcut cunoştinţă cu muntele „într-o sîmbătă", cînd a fost dus împreună cu colegii la Sinaia. A descoperit acolo

---

[1] În lipsa altui material autobiografic, dar fără îndoială şi ca semn de apreciere, interviul acordat de Emilian Cristea autorilor cărţii *Ani de drumeţie,* Valentin Borda şi Nicolae Simion, a fost reluat (cu erori de tipar cu tot) în broşura memorială din 1983. Acestei lucrări îi aparţin şi citatele fără trimitere din capitolul de faţă.

[2] Scrisele lui Dinu Solojan din acest capitol sînt extrase din *In memoriam*, p.47.

[3] Legat de copilăria lui E. Cristea, N. Baticu scrie: „*Nu a fost un copil prost, dimpotrivă, beneficia de o inteligenţă nativă. Dacă ar fi învăţat carte ar fi ajuns un element folositor societăţii. Dar, crescînd în mijlocul vulgului, a învăţat ce era mai uşor* [...] *Îmi vine să cred că Emilian Cristea* [în copilărie, n.n.] *nu a avut familie, fiind crescut la Leagănul Sfînta Ecaterina, de unde, după împlinirea vîrstei de trei ani, copiii erau trimişi într-o colonie din comuna Nedelea-Prahova. De aici, unii copii erau înfiaţi de diverse familii, alţii învăţau o meserie. Dintre aceştia din urmă se pare că a fost Emilian Cristea* [...] *Toată viaţa a vrut să fie cineva...*" (*Măşti care cad,* manuscris):

„paradisul unei lumi necunoscute, plină de mister farmec şi încîntare". Apoi, după ce doi ani şi-ar fi hrănit interesul pentru munte doar cu scrisele Bucurei Dumbravă, E. Cristea (acum „ucenic vulcanizator" dar lipsit în continuare de bani şi de echipament turistic) revede, la „un început de iunie", înălţimile...

„Mi-am modificat singurele haine după fasonul celor văzute la turişti. Pantalonilor le-am introdus un elastic în manşetă pentru a se numi, cînd îi ridicam sub genunchi, pantaloni de golf. Salopetei, prevăzută cu şiret jos, i-am aplicat două bucăţi de piele pe umeri, ca să aibă înfăţişarea vindiacului. Cu bocancii a fost mai greu. Pantofii mei, cărora le-am bătut ţinte în talpă, au refuzat cu încăpăţînare să se transforme în bocanci. Am încercat sa-i port cu ghetre, dar [...] *le-am abandonat. Problema am rezolvat-o împrumutînd ghetele de ring ale unui boxer* [...] *Pentru a le proteja, mi-am propus să le port în galoşi."*

Curînd, rezolvînd se pare spinoasa problemă a banilor, E. Cristea revine des pe munte, unde doreşte să abordeze şi trasee mai dificile.

Primii paşi în căţărătură

„După un salut şi o rugăminte, un grup de cîmpineni şi ploieşteni m-au acceptat să particip, într-o dimineaţă de iulie a anului **1935**, la escalada Văii Mălinului din Bucegi. Nu-mi închipuiam că evenimentul acela, de o tulburătoare fascinaţie, îmi va fixa, definitiv şi ireversibil, pasiunea pentru alpinism". La numai o săptămînă, vulcanizatorul (împreună cu prietenul său Nicu Ştefan) nu mai simte nevoia unui ghid. Siguranţa de sine i-ar fi fost însă temperată de întîlnirea pe munte cu Toma Boerescu, al cărui material alpin i-a electrizat realmente făptura.

Ca urmare, cei doi novici purced la confecţionarea, din capete de pilă, a unor pitoane, agăţate de cureaua rucsacului cu proxima ocazie: „ele sunau, iar noi blazaţi parcă, ne tîram ghetele [...] făcînd să iasă scîntei din tălpile ţintuite". Ustensilele cu pricina aveau să se spargă însă la primul contact cu stînca.

În consecinţă, cei doi tineri au înţeles că „singura soluţie era să ne apropiem de alpiniştii cu experienţă. Din fericire pentru noi, activau în acest domeniu, de ani buni, inginerul Nicolae Comănescu (mort în martie 1936, n.n.) [...] Gheorghe Frimu [...] Nicolae Dimitriu [...] Alexandru Beldie [...] Constantin Ionescu (Titi) [...] E greu de exprimat în cuvinte cîtă înţelegere aveau aceşti oameni [...] Cu cîtă bunătate m-au primit şi m-au educat în marea lor familie..."

> Dacă în 1935 „*băiatul tăcut şi cuviincios, îmbrăcat jumătate turist, jumătate militar în termen*" s-ar fi lăsat într-adevăr „*docil legat şi asigurat în frînghie*" (Al. Beldie); dacă tot pe atunci ar fi fost realmente educat în „marea familie" animată de Frim şi ceilalţi; dacă o „*influenţă pozitivă*" ar fi avut şi Nae Dimitriu, E. Cristea n-ar mai fi scris că abia la 21 august 1938, „*pe Hornul Central şi de-a lungul porţiunii superioare a Văii Urzica*[1] *am văzut la Titi* [Ionescu]*, pentru prima dată în viaţă, cum se întrebuinţează şi se asigură corect cu frînghia. Tot de la el am învăţat tehnica folosirii pitoanelor".*

Iniţiat sau ba de alpiniştii vremii, un lucru este sigur: „primele succese [...] m-au făcut să uit pericolele, respectul şi disciplina muntelui. Înfu-

[1] *Buletinul Alpin*, nr. 1/1939 pomeneşte despre o tură ADMIR pe Valea Ţapului – Finala Urzicii (la 21 august 1938), dar nici una pe Hornul Central *şi* Valea Urzicii). Nici măcar prietenul I.I.-Dunăreanu, prezent în acea zi alături de E. Cristea, nu-i susţine afirmaţia („ne-am întîlnit prima dată în vara anului 1938, într-o tură alpină din Bucegi (Urzica Superioară)..." , *In memoriam*, p.23).
De asemenea:
E. Cristea îşi atribuie suişul în cap de coardă al Hornului Central, la numai o săptămînă după parcurgerea acestui traseu alături de Titi Ionescu.
D. Solojan însă, indubitabil nu din dorinţa de a-şi discredita magistrul, afirmă că, în chiar ziua cînd s-au cunoscut, Dimitriu şi E. Cristea au efectuat o tură împreună. Încîntat de prestaţia (nu se spune în ce traseu) noului său amic, avocatul l-ar fi desemnat să conducă (deşi nemembru al C.A.R.), peste două săptămîni, o colectivă în Hornul Central. Oricum ar fi, oglinda activităţii acestei asociaţii (*Buletinul C.A.R.*) nu pomeneşte vreodată numele lui Cristea.
În context, N. Baticu scrie: *„L-am întîlnit întîia oară pe E. Cristea prin 1938-39, pe o potecă din preajma refugiului Coştila. Era cu nişte prieteni şi voia să facă o vale. Simţindu-i profani, i-am întrebat dacă au mai fost în abrupt. Mi-a răspuns cel mai guraliv dintre ei (Cristea), că ştie bine locurile, că a fost în trasee dificile, făcînd coardă inclusiv cu Toma Boerescu. Nu-l cunoştea însă, dovadă că nu-l identificase între însoţitorii mei de atunci*."

murat, aveam credinţa că el, pentru mine, nu mai poate avea secrete". Lecţia nu a întîrziat să vină. La un „sfîrşit de mai", Cristea şi N. Ştefan au urcat, legaţi în coardă dar fără pioleţi şi colţari, „feţele acoperite de gheaţă şi zăpadă, cuibărite pe Valea Gălbinele şi pe jgheabul **vertical** al Hornului Coamei". Cu această ocazie, au descoperit că un horn, chiar înclinat, păstrează la sfîrşitul primăverii poduri de zăpadă; mai mult, au căzut sub unul. „Numai cu ajutorul unor alpinişti aflaţi prin partea locului [...] am [...] putut rezolva necazul".

Explicaţiile unor ezitări

Raportat la debutul său pe munte, Emilian Cristea nu aderă decît foarte tîrziu la vreo grupare de profil. Atitudinea intrigă, avînd în vedere primirea cordială pe care i-ar fi făcut-o „marea familie" a alpiniştilor epocii (Nae Dimitriu, de pildă, i s-ar adresat „pe cel mai politicos ton: «Mă rog, cu cine am onoarea?»"[1]). Motivaţia: „Doream să fiu membru al acestor asociaţii. Dar în ciuda faptului că taxa de înscriere şi cotizaţia erau mici, modestele mele posibilităţi de cîştig nu-mi permiteau".

> O altă scuză: „*Multă vreme mi-a fost ruşine să mă apropii de ei* (de Comănescu, Titi Ionescu şi ceilalţi, n.n.), *socotind că nu fac parte din lumea mea!*"

Tînărul asistă însă la întîlnirile cu public ale acestor formaţiuni, în vederea cărora „mă îmbrăcam curat, îmi aranjam atent părul [...] iar ghetele ţintuite, pe care le purtam în ascensiuni, le lustruiam îndelung. Ferchеş şi cu inima gata să îmi sară din piept", Cristea ar fi participat întîia oară la o astfel de întrunire către finele anului 1935, la ADMIR. „După cîţiva ani" (după februarie 1939 adică), s-a dus şi la adunările asociaţiei

[1] D. Solojan completează acest episod, localizîndu-l în Poiana Văii Cerbului şi consemnînd răspunsul tînărului: „*Cristea, ucenic*". În context, Ion Manof ne-a declarat însă că E. Cristea i s-a prezentat, înaintea unei colective în abrupt conduse de Alex. Beldie, drept „*elev de liceu în particular*" şi fiu de patron vulcanizator.

„Hai la drum”[1], invitat fiind de Mircea Gheorghiu, pe care îl cunoscuse la Omul, „într-o toamnă viforoasă”. Deşi menţionează că prima întîlnire cu Nae Dimitriu l-a marcat în mod benefic, E. Cristea nu pare să fi asistat şi la şedinţele Clubului Alpin.

> În aceeaşi perioadă Cristea găsea resurse, între altele, pentru achiziţionarea de numere din „Buletinul alpin român” (trei exemplare ale revistei C.A.R. echivalau cu taxa de înscriere plus cotizaţia anuală ca aderent, în această asociaţie).
> Dincolo de toate aceste explicaţii îndrăznim să credem că, asemeni altor *mituri alpine* româneşti, E. Cristea nu a acceptat, nici măcar la debutul carierei, o poziţie subalternă între oamenii de munte. Tendinţa era amplificată de diferenţa de origine socială şi de cultură, prezenţa alături de avocatul Nae Dimitriu, de doctorul V. Steopoe şi de cei ca ei riscînd să amplifice complexele de inferioritate ale vulcanizatorului. Abia în 1945, cînd *originea sănătoasă* devine un criteriu de promovare, E. Cristea părăseşte această rezervă, aderînd însă nu la ADMIR sau „Hai la drum”, ci la Clubul Alpin Român. Ca atare, prin 1936, E. Cristea se simte bine alături de un om care evita şi el canoanele mişcării turistice organizate – Pincu Weintraub[2].

„Mai tîrziu”, P. Weintraub şi E. Cristea efectuează „o serie de escalade dificile”, între care prima ascensiune a Furcilor, şi respectiv a Surplombei Mari de către alpinişti din afara C.A.R.[3]

Stagiul militar îl află pe Emilian Cristea la o bază aeriană de lîngă Braşov, unde provoacă în rîndul camarazilor o veritabilă febră alpină: „Săp-

---

[1] Oameni sub vremuri, Emilian Iliescu (*Ani de drumeţie*, p. 128) şi Val. Borda (*Călătorie prin vreme*, p.189) îl plasează pe Cristea între fondatorii grupării Hai la drum, deşi acesta lipseşte din actul constitutiv şi chiar din revista asociaţiei (prim-redactor: ... Em. Iliescu!)

[2] Nu ştim în ce calitate neafiliatul P. Weintraub, la jumătatea deceniului patru, „*săptămînal, conducea în abruptul prahovean începători, recrutaţi dimineaţa în faţa statuii sergentului Muşat”*. Cum însă pe atunci exista deja o acerbă concurenţă în domeniu între C.A.R. şi Grupul „Brav”, bănuim aici o încercare a lui E. Cristea de a înfrumuseţa biografia alpină a prietenului său.

[3] La a două escaladă a Furcilor, în septembrie 1937, a participat şi Edy Aerkeder, care l-a condus ulterior în traseu (şi) pe Pincu Weintraub. Acesta din urmă a fost însoţit ulterior de Emilian Cristea (vezi N. Baticu, *Amintirile unui alpinist,* p. 130).

tămînal, îmbrăcaţi în uniforma noastră gri-bleu, porneam prin munţi: Hornul Central, Creasta Coştila-Gălbinele, Creasta Picăturii din Bucegi ori *peretele de vest din Piatra Craiului*[1] erau trasee cunoscute. Mai tîrziu, războiul mi-a întrerupt activitatea. Mergeam la munte şi la şedinţele diferitelor asociaţii doar cînd aveam o permisie şi în concedii[2]. Cu ocazia unui astfel de concediu, în vara anului 1942, E. Cristea a participat la tabăra în Piatra Craiului organizată de I.I.-Dunăreanu.

În acest campament, „cu Mircea Gheorghiu, secund, şi cu Nea Iancu la mijloc", E. Cristea întreprinde cercetări în abruptul Marelui Grohotiş, soldate cu parcurgerea în premieră a două trasee: Muchia din Padina Lăncii şi peretele Piscului Rece.

O revendicare

Odată realizat traseul din Peretele Piscului Rece, Emilian Cristea spune că nu a îndrăznit, „din modestie şi respect pentru membrii Clubului Alpin Român", să afirme că „el era, de fapt, cel mai greu [...] din ţară".

Comentarii:

a) „*Diferenţa de nivel de 330 m de la bază pînă în creastă echivalează cu aceea a peretelui din V. Gălbenelelor (Bucegi) considerată drept cel mai dificil din munţii noştri* [...]*;* ***membrii echipei noastre, care cunosc bine ambii pereţi, afirmă cu tărie că dificultăţile de***

[1] Nu ştim despre care trasee este vorba aici. Oricum, potrivit lui I.I.-Dunăreanu, Mircea Gheorghiu şi E. Cristea „*au făcut cunoştinţă cu acest prilej* [tabăra „Hai la drum" din 1942] *cu abruptul Pietrei Craiului*" (*Piatra Craiului*, 1944, p. 157).

[2] Întreprinderile alpine ale lui E. Cristea la vremea satisfacerii stagiului militar generează la unii dintre admiratorii săi optici divergente. Ovidiu Bojor (căruia niciodată „*nu i-a fost teamă de adevăr*") arată de pildă că „*primele lecţii de alpinism le-am luat* [...] *în anii 1941-1944, în atelierul de vulcanizare al lui «Milică" de pe strada Tudor Arghezi*" (*România Pitorească*, nr. 1/1986). La polul opus, D. Solojan deplînge frontul pe care ar fi fost dus Emilian Cristea, în general cei „opt ani de întrerupere a activităţii alpine" (oferă în acest sens şi dialogul: „*«Nu v-a fost greu, opt ani de zile?»* [...] *«De ce, eu nu aveam pe nimeni»*").

escaladă sînt incomparabil mai mari în Piscul Rece (s.n.)*."*[1]*. Deci şi la vremea respectivă E. Cristea a pretins public, fie şi prin intermediar, că traseul său este cel mai greu din ţară*.

b) Aceeaşi monografie oferă o descriere oarecum de amănunt a itinerariului; însă nici aceasta, nici afirmaţiile protagoniştilor nu reprezintă o dovadă incontestabilă a stabilirii traseului, întrucît:

– I.I.-Dunăreanu mai popularizase rute incomplete ori de-a dreptul imaginare, morb de care se va dovedi atins şi Emilian Cristea (raportînd de exemplu Fisura Albastră ca terminată într-o vreme cînd nu depăşise în căţărare nici *varianta* marii spintecături);

– doritor să intre în C.A.R, E. Cristea a raportat în 1945 realizarea mai multor trasee. Între ele nu întîlnim itinerarul de gradul „6 superior"[2], ci altele, mult inferioare ca dificultate;

– dacă în 1942 E. Cristea a fost capabil să urce un traseu de gradul V, într-o singură zi chiar (doar prima lungime fusese cercetată anterior), cum se explică performanţele-i de duzină din anii 1945-46, faptul că în Fisura Albastră, pentru depăşirea unor pasaje de grad similar i-au trebuit ani de zile ş.a.m.d.?

– au existat persoane care i-au contestat lui E. Cristea traseul din Peretele Piscului Rece[3].

După trei decenii şi jumătate, E. Cristea revendică public (este drept, „cu destulă strîngere de inimă") nu doar paternitatea celei mai dificile rute alpine de pînă în 1942, ci şi a întîiului traseu de gradul V de la noi[4]**.**

În prima clasificare alpină postbelică (1953), Peretele Piscului Rece (traseul central) figurează între rutele de gradul VA, coborîte în bloc, prin 1960, la nivelul IV B. Măsura nu poate fi interpretată ca abuzivă, E. Cristea făcînd parte în acea vreme din conducerea mişcării alpine oficiale. Nostalgia decurgînd din ierarhizarea iniţială par să fi condus ulterior la pomenita revendicare. Manevra va fi fost cu atît mai ispititoare cu cît E. Cristea, pe această cale, putea pretinde şi **realizarea** primului traseu de gradul V B (Trei Surplombe)[5]. De remarcat

[1] *Piatra Craiului*, 1944, p.160.
[2] *Piatra Craiului*, 1944, p. 160.
[3] Vezi capitolul *Un autor şi realizările sale*.
[4] *Ani de drumeţie*, p.239.
[5] E. Cristea nu face explicit o asemenea revendicare, dar:

însă aici că în situaţii reclamînd minimalizarea traseelor *concurenţei*, Emilian Cristea a folosit acelaşi clasificare *în sens invers* (cazul traseului Fisura Artei, din Cheile Bicazului).

Departe de a fi amendat, demersul a produs chiar aprecieri măgulitoare la adresa modestiei lui E. Cristea[1].

Începînd cu 1944, soarele norocului luminează din plin existenţa lui Emilian Cristea. Profesional, el devine proprietarul unui atelier de vulcanizare în centrul capitalei, pe strada Nicolae Filipescu.

Nici E. Cristea şi nici apropiaţii săi, pomenind acest moment, nu explică modul în care fostul ucenic a intrat în posesia bunului respectiv[2]. O fac alţii: „*Imediat după război, inginerul Gore Golescu s-a gîndit la rentabilizarea unui atelier de vulcanizare. Cunoscîndu-l de la munte pe Emilian Cristea, i-a propus acestuia o tovărăşie, în care el să vină cu banii, iar Cristea cu meseria. S-a căzut de acord. Golescu a închiriat un local, a cumpărat maşini şi instalaţii, a angajat lucrători şi odată pus atelierul în funcţiune l-a numit pe Cristea şef. Întrucît aşa cerea legea, formele juridice au fost făcute pe numele celui cu calificarea. După un timp, venind să vadă cum merg lucrurile, Golescu a fost întrebat scurt ce caută acolo. «Cum ce caut, nu sîntem asociaţi?» «Ce asociaţi* [...] *eu sînt patron, firma e pe numele meu. Dacă te mai prind*

– un om care nu acţiona, fără îndoială, de capul său (Şerban Dragomirescu, postfaţă la *Piatra Craiului*, 1984) scrie: „*a făcut parte din prima echipă care, în România, a parcurs trasee alpine de gradele 5A, 5B, 6A, 6B*" (nu ştim ce rută viza autorul, în acest ultim caz).

– despre eforturile lui E. Cristea de a-şi atribui sieşi rolul hotărîtor în realizarea traseului celor Trei Surplombe, vezi ultima parte a acestui capitol.

[1] „*O precizare foarte necesară* [...] *spusă cu* ***umila modestie*** *ce l-a caracterizat şi abia după 35 de ani de la desfăşurarea evenimentului*".

În context, D. Solojan, *op. cit*., scrie că (tot) modestia l-a împiedicat pe idolul său să ceară mai mult de 6 A pentru „Fisura Albastră"). În acelaşi timp Cristea nu găsea deplasat să informeze că „*primii alpinişti cărora li s-a decernat titlul de maestru al sportului au fost Emilian Cristea şi Aurel Irimia, în anul 1952* (corect, 1955, n.n.)" (*Sportul Popular*, 5 februarie 1965), în paralel însoţindu-şi mai întotdeauna semnătura din publicaţii cu menţiunea „maestru al sportului" etc.

[2] „*Acasă va deveni proprietarul unui mic atelier de vulcanizare*..." (D. Solojan, *op. cit*.). S. Bonifaciu trece sub tăcere această etapă din viaţa lui E. Cristea, preferînd imaginea acestuia cu „*nările* [...] *îmbîcsite de mirosul cauciucului ars*".

pe aici, te denunţ că vrei să mă exploatezi!». Între bani şi libertate, Golescu a ales libertatea."[1]

Oricum ar fi, întreprinderea pare să-i fi adus lui Cristea beneficii apreciabile, graţie cărora *Patronul* (cum nu fără plăcere se lăsa numit chiar şi peste decenii) a dobîndit casa „*pe care şi-a dorit-o atît*" (D. Solojan).

Pe linie alpină, la 1945 E. Cristea nu mai era un novice dînd tîrcoale refugiului Coştila. Incontestabilele progrese în căţărătură, alături de noua poziţie în societate i-au redus[2] complexele faţă de căţărătorii fruntaşi. S-a apropiat îndeosebi de Nae Dimitriu şi de Toma Boerescu, fără a-i însoţi se pare de multe ori în ascensiuni. Devine membru acum în Clubul Alpin Român, executînd în acest scop mai multe trasee: „Fisura sudică din Colţul Mălinului[3], creasta dintre Valea Ţapului şi Valea Urzicii, Colţul Brînei[4] şi altele[5]".

Traseul celor Trei Surplombe

Imediat după război E. Cristea avea în vedere două posibile trasee. Primul era *Fisura Mare* din Peretele Văii Albe; al doilea, a cărui escaladă îi fusese sugerată de Mircea Steresсu, se afla în Peretele Gălbenelelor.

---

[1] N. Baticu, *Măşti care cad*.

[2] Între altele folosea formula „domnul Dimitriu" şi nu avea nici curajul să răspundă zeflemelor lui I. Coman, care îi contesta calitatea de adevărat alpinist (informaţii de la N. Baticu).

[3] Întîia descriere a Fisurii Sudice din Colţul Mălinului aparţine unei echipe conduse de Horen Bedrosian (*România*, sept. 1949), care pretinde şi premiera, cu menţiunea că anterior drumul „a mai fost încercat şi s-a soldat cu numeroase căderi, ceea ce a determinat o rezolvare a lui printr-o deviere laterală". Chiar dacă era în acel moment secretar al filiale bucureştene a „Turismului Popular", Cristea nu a contestat pretenţia armenilor.

[4] Deşi E. Cristea scrie (*Ani de drumeţie*) că şi-a făcut din „*toponimia de amănunt a Bucegilor* [...] *o preocupare majoră*", este de spus că muchia Ţapului-Urzicii şi Colţul Brînei reprezintă unul şi acelaşi lucru (vezi în acest sens *Bucegii*, de N. Dimitriu şi... E. Cristea, p.321).

[5] În 1945 Cristea a mai suit Fisura Sudică (sau Vestică, cf. revistei *România*) din Peretele Coştilei-Bucegi şi Muchia Roşie din Peretele Marelui Grohotiş, Piatra Craiului.

Despre acest din urmă drum, punctat la capătul superior de trei mari proeminenţe, Nae Dimitriu ar fi spus: „Omul care va reuşi să-l urce trebuie să aibă nervi de oţel". Este un prag pe care E. Cristea, în ciuda eforturilor, nu reuşise să-l atingă în anul de sfîrşit al războiului: după patru încercări, „ne aflam sub limita treimii inferioare a peretelui". Prin urmare, la 9 septembrie 1945 eroul nostru hotărăşte *să coboare* peretele. Deşi cuprindea „alpinişti de renume" (Toma Boerescu şi Gh. Roşculeţ), blocarea la recuperare a frînghiilor de rapel a obligat echipa să petreacă o noapte la sînul verticalei. Neplăcuta întîmplare nu a alterat optimismul unuia dintre protagonişti: „Fizic realizasem foarte puţin; tehnic ceva mai mult: cunoşteam toate obstacolele traseului şi confecţionasem, pentru depăşirea lor, un număr însemnat de pitoane tubulare, pe care [...] le-am transportat la baza de jos a celor trei surplombe."

În sezonul estival următor, Emilian Cristea se caţără împreună cu Niculae Baticu. Intraţi în traseu, s-a mers iniţial cap schimbat, pentru ca apoi, la propunerea însoţitorului său, Baticu să-i lase întîietatea şi în lungimile pe care ar fi trebuit să le urce el primul. S-a ajuns astfel, după două încercări, la baza surplombelor, unde E. Cristea nu a mai putut avansa.

Asaltul decisiv s-a dat la 20 iulie 1946, sub privirile mai multor prieteni aflați la „Hotel Gălbenele". S-a intrat în traseu (prin traversare) la nivelul brîului care conduce în Furci, în formula de echipă Baticu, Gicu Nicolescu, E. Cristea şi Sorin Tulea, ordine păstrată pînă la ieşirea în creastă[1].

Fisura Pintenului Văii Albe

În 1945, E. Cristea încalcă înţelegerea cu Ion Coman de a realiza împreună premiera Muchiei Roşii[2]. În replică, ultimul a început să ia în zeflemea calităţile de căţărator ale *Patronului*, afirmînd între altele că se va lăsa de alpinism dacă acesta va reuşi să atingă al patrusprezecelea pi-

[1] Desfăşurarea ascensiunii este relatată în *Amintirile unui alpinist,* de N. Baticu.

[2] În cartea lui Ion Coman, *Am îndrăgit munţii*, p.115, acest episod transpare, voalat: „*Am văzut doi oameni cu frînghie grăbindu-se pe sub abrupt, către Tămăşel. Îndată am înţeles de unde veneau şi că noi sosisem o zi prea tîrziu pentru Muchia Roşie*".

ton fixat de el în Fisura Pintenului Văii Albe[1]. Cristea nu-si făcea iluzii că ar putea răspunde provocării, dar în aceeaşi perioadă Coman nu şi-a respectat nici el o promisiune asemănătoare, legată de Creasta Uriaşului[2] și făcută lui N. Baticu. În aceste condiţii, ultimul a acceptat să intre împreună cu E. Cristea în Fisura Pintenului. Îndrumat de coechipierul său, vulcanizatorul a atins pitonul 14, apoi, pe teren virgin, a trecut o surplombă, dincolo de care lipsa pitoanelor, plantate în exces pe drum, a obligat la retragere.

În situaţia existentă, pînă la o nouă intrare în traseu discreţia era obligatorie. În cursul săptămînii ce a urmat, Cristea nu şi-a putut însă reprima satisfacţia de a-i relata întreprinderea unuia dintre apropiaţii lui Coman, Dan Finţescu. Gafa fiind făcută, rapiditatea urma să decidă învingătorul în această cursă în care fiecare nega meritele adversarului. Primele raze de soare ale următoarei duminici, 4 august 1946, i-au găsit pe Baticu şi Cristea (după o noapte petrecută într-o grotă din zonă), la baza Pintenului. Ei se aflau deja în traseu cînd grupul Coman (ce înnoptase la Refugiu) s-a ivit pe muchia dinspre est a Circurilor. Acesta din urmă se va mulţumi în acea zi să atingă vîrful Pintenului, suind şiştoaca aflată la vest de acesta[3]. În strunga degetului va ieşi, la scurtă vreme, şi cealaltă echipă, avîndu-l drept cap de coardă în acea zi pe Baticu.

„*Nu este pentru cine se pregăteşte, ci pentru cine se nimereşte*", va comenta I. Coman întîmplarea. În această optică, el însuşi poate fi blamat însă pentru premiera, în octombrie 1940, a Fisurilor Centrale (Peretele Văii Albe), traseu încercat anterior de mai multe echipe.

Tot în 1946 Cristea şi Baticu şi-au propus să urce pereţi în Cheile Bicazului, dar din motive independente de voinţa lor tentativele nu au avut loc.

---

[1] Itinerarul fusese tatonat în patru rînduri (1943-45) de I. Coman, care găsea că „*după [...] dificultatea celor aproape două treimi din înălţime* [...] *nimeni nu ne va contesta dreptul de a termina această premieră*" (*op.cit.*, p.71).

[2] I s-a mai spus Creasta Hornului Negru, a Policandrului si, finalmente, a Vulturilor (N. Dimitriu, E. Cristea, *op. cit*). Această muchie coboară din Creasta Văii Albe şi este încadrată de Peretele Policandrului, respectiv de Vîlcelul Hornului Negru.

[3] W. Kargel (*op.cit.*, p. 28) atribuie premiera acestei căi unei echipe conduse de I. Şincan. Informaţia i-a fost furnizată de N. Baticu, căruia, tatonînd înainte de război intrarea spre Fisura Mare*, i s-a părut* că aude prin ceaţă, dinspre vîrful Pintenului, vocea lui Şincan. Acesta din urmă nu pomeneşte însă de o asemenea întreprindere.

Spre cele mai înalte demnităţi ale mişcării alpine

Deşi patron, E. Cristea devine în 1948 (se pare „prin Pincu Weintraub, negustor de mobile pe Calea Victoriei, ajuns mare la O.N.T. de atunci”[1]), secretar al secţiei Bucureşti din asociaţia „Turismul Popular”. Aici contribuie la „munca de educare revoluţionară” prin intermediul turismului. Mai apoi, accede în conducerea secţiei de turism a Confederației Generale a Muncii, for ce guverna mișcarea sindicală din acei ani.

La 1950, asociaţia „Turismul Popular” este desfiinţată. Cu cîteva luni înainte E. Cristea înaintase diriguitorilor C.G.M. un memoriu, în care invoca „importanţa alpinismului şi necesitatea înfiinţării unor secţii pe lîngă asociaţiile sportive”. În paralel, alături de alţi opt alpinişti el prezintă o cerere asemănătoare cluburilor Dinamo şi Casa Centrală a Armatei. Gruparea din urmă avea să răspundă pozitiv solicitării[2].

Anii cincizeci...

La C.C.A., E. Cristea (care a rămas pînă la pensie *personal muncitor civil*) avea trei subordonaţi[3]. Între aceştia figurează iniţial Moise Pompiliu şi Vlad Costinescu, alături de care suie în 1949 Hornul Vulturilor din Coştila. Peste doi ani, antrenorul „Armatei” îşi asigură concursul tinerilor soldaţi Aurel Irimia şi Radu Constantin, remarcaţi anterior la şcoala de cătărătură organizată de C.G.M.

---

[1] N. Baticu, *Măşti care cad*.

[2] Cum e de aşteptat, prieteni şi adversari văd diferit momentul: „*În pragul deceniului cinci, înţelegînd că alpinismul este adevărată sa chemare, va deveni primul antrenor de alpinism din ţară...*” (D. Solojan, care trece sub tăcere faptul că independenţa micilor meşteşugari era în acel moment pe cale de dispariţie, în plus atelierul lui E. Cristea aflîndu-se pe locurile unde la scurtă vreme s-a ridicat actuala clădire a Facultăţii de Farmacie); „*Cînd secţia de turism a Confederaţiei Generale a Muncii a pus problema verificării sportivilor* […] *prin Dondi Galin, industriaş şi inspector la O.N.T., a ajuns la clubul C.C.A.*” (N. Baticu, *op. cit.*)

[3] *Sportul Popular*, 10 febr. 1955.

Secţia alpină C.C.A., pentru a justifica fondurile primite, trebuia să depună o activitate corespunzătoare. Prin urmare, în primii ani s-a vizat executarea de premiere în stîncă, cît şi întreprinderi de iarnă, de felul parcurgerii culmii Făgăraşilor, iar mai tîrziu a Carpaţilor Meridionali. Începînd cu 1953, concursurile de alpinism au constituit şi ele un teren de afirmare pentru alpiniştii militari.

Pe „traseul" social în care se angajase, fostul muncitor a ştiut să urce cu o tenacitate remarcabilă[1]. S-a folosit de amiciţia unora ca Dondi Galin şi Pincu Weintraub, iar cînd steaua acestora a pălit[2], E. Cristea s-a priceput să cîştige aprecierea noilor săi şefi de la C.C.A. De aici, a avut porţi deschise la diverse publicaţii, unde si-a expus pe larg acţiunile alpine (închinate, în spiritul epocii, cui trebuia), dobîndind astfel notorietate[3]. A avut însă parte şi de contestări:

> „... *Secţia de alpinism a C.C.A., al cărei antrenament se face «în secret»* [...] *Dacă, de pildă, putem spune că antrenorul Gheorghe Roşculeţ (Dinamo) constituie un model* [...] *în schimb antrenorul C.C.A., cunoscutul alpinist Emilian Cristea, face în mod sistematic din orice problemă a alpinismului «o problemă de club», pentru ca mai tîrziu să o transforme chiar intr-o problemă personală* [...] *Emilian Cristea socoteşte unele performanţe ale sale şi uneori ale altora drept redute inexpugnabile, frînînd sau stingherind astfel elanul tineresc al altor sportivi de frunte."* (Const. Messinger, preşedintele Comisiei Centrale de Alpinism)[4]

---

[1] E. Cristea, tocmai pentru că fusese lipsit de ele în copilărie, şi-a dorit cu ardoare o casă, o familie. Casa a cumpărat-o în 1948, dar fiind plecat mare parte a timpului pe munte, găsirea unei soţii nu a fost tocmai simplă. Se va căsători, în 1955, cu Hedda, „*campioană de schi*" (D. Solojan) „*o fată pe care a găsit-o în crestele Carpaţilor şi pe schiuri, o fată care l-a ajutat zi de zi să devină mai bun, mai maestru şi mai vestit*" (Iosif Viehmann). Rolul de dinamizator al Heddei Cristea pe lîngă soţul ei a fost în repetate rînduri subliniat: „*maestrul emerit al sportului Emilian Cristea, asistat şi sprijinit* [...] *neîntrerupt de soţia sa, ea însăşi pasionată turistă şi alpinistă*" (V. Mihăilescu, prefaţă la *Piatra Craiului*, 1971); „*Hedda* [...] *care l-a ajutat să-şi valorifice însemnările"* (Şt. Negrea, *In memoriam*, 1983, p.40).

[2] Nu întîlnim numele acestora în publicaţiile de după 1950, de unde bănuiala că plecaseră cu primul val de emigranţi către Israel.

[3] Dacă Fisura Albastră depăşeşte astăzi faima unor trasee mult mai dificile, această se datorează şi popularizării intense din presa anilor '50.

[4] „*Sportul Popular*", 21 febr. 1956.

Dincolo de toate, E. Cristea a ştiut să-şi consolideze însă poziţia atinsă. În acest scop a făcut, la zece ani de la naţionalizare, o „retrospectivă a alpinismului în noua sa structură”[1], dar mai ales a desfăşurat, alături de echipa sa, o remarcabilă activitate pe munte[2]. Aceste rezultatele nu par să-l fi mulţumit, motiv pentru care a recurs la exagerări şi nu numai:

> „*Peretele sudic al Clăii Mari* [...] *are o* ***diferenţă de nivel de peste 600 de metri****. Cu pante foarte înclinate şi lipsit de posibilităţi de înaintare obişnuite, acest perete a fost ocolit multă vreme de către cercetători. Istoria alpină citează de-a lungul anilor doar cîteva echipe de alpinişti care au pătruns în aceste locuri şi care la întoarcere povesteau lucruri de necrezut.*
> *Pentru a face lumină în această problemă, echipa de alpinism a C.C.A.* [...] *a pornit la o cercetare mai amănunţită cu scopul de a valorifica din punct de vedere alpin acest ţinut sălbatic şi neumblat* [...]
> *Reuşesc să ajungă la baza peretelui după* ***zece ore de drum****. Înnoptează pe o muchie ascuţită ce lasă în părţi prăvălişuri de sute de metri. Peste noapte, bivuacul lor fu avariat de o cădere de pietre care a provocat echipei pagube însemnate* [...]
> *În a doua zi de escaladă, umbrele înserării surprind alpiniştii în plin perete* [...] ***O ploaie amestecată cu lapoviţă a contribuit la înrăutăţirea situaţiei.***
> *Peripeţiile militarilor s-au ţinut lanţ şi în cea de-a treia zi de escaladă, dar ele nu au frînt cu nimic hotărîrea militarilor, care pînă la urmă au ieşit în creastă.*
> *Peretele sudic al Clăii Mari a fost escaladat! Traseul este gata şi* ***stă la dispoziţia tuturor alpiniştilor*** *dornici sa-l parcurgă.*
> *Este o performanţă frumoasă, cu atît mai mult cu cît traseul are* ***grad maxim de dificultate: VI B****.”*[3] (sublinierile ne aparţin)

---

[1] I.I.-Dunăreanu, *In memoriam*, p. 27.

[2] Între altele, E. Cristea îmbină de acum ocupaţia sa favorită cu speologia, oferind de pildă sprijin specialiştilor care explorau Cetăţile Ponorului. Este perioada în care îşi asigură admiraţia pe viaţă a clujeanului Iosif Viehmann.

[3] Comentarii: a) Traseul 23 August (căci despre el e vorba) măsoară circa 200 metri diferenţă de nivel; b) Drumul din Buşteni pînă la baza Peretelui Clăii necesită circa două ore şi jumătate, pe un parcurs care nu depăşeşte gradul 1A; c) În zonă, Gh. Roşculeţ urcase în 1946 Fisura Clăii (gradul III); d) În lipsa oricăror detalii despre traseu, invitaţia din final rămîne vorbă goală; e) F.R.T.A. a acordat gradul VI traseului 23 August, dar şi-a contrazis astfel propriile reglementări, ce impuneau

Asemenea performanţe au fost înlesnite de faptul că alpinismul constituia o meserie pentru E. Cristea, căruia îi asigura nu doar un salariu, dar şi materiale alpine, deplasări, hrană etc. gratuite. De aici reproşul şi nu odată dispreţul vădit de căţărătorii „de duminică", dar nu trebuie pierdut din vedere că au existat şi alţi alpinişti profesionişti, cu rezultate inferioare animatorului „Armatei".

Fisura Albastră

În primii ani de existenţă, echipele alpine ale C.C.A. au stabilit mai multe premiere, între care Santinela Văii Verzi şi Peretele Priponului. Tot atunci este parcursă, la vreme de iarnă, creasta Făgăraşilor de la Olt la Zărneşti.

Din acest bilanţ lipsea o nestemată, putînd eclipsa tot ce se realizase pînă atunci în munţii noştri: *Fisura Albastră*.

„ – Atacasem Fisura Mare...
– Fisura Albastră, cum i-aţi spus...
– Acest traseu [...] *datorită culorii peretelui avea să se numească Fisura Albastră."*[1]

---

unui traseu de asemenea dificultate o diferenţă de nivel de minimum 300 metri; f) în componenţa echipei care a cercetat zona E. Cristea se trece şi pe sine (cum apare şi în W. Kargel, *Trasee alpine în Carpaţi,* 1976), dar descrierea îl trădează drept necunoscător al locurilor; g) de remarcat exagerările privind acţiunea factorilor naturali, gen pe care îl vom reîntîlni în scrisele respectivului.

[1] Ani de drumeţie, p. 242. Pretenţia nu era nouă: „Traseul alpin numit «Fisura Albastră» este o crăpătură în masivul Coştilei, care din cauza apei ce se scurge pe pereţi are o culoare albastră" (Sportul Popular, 17 august 1950);

V. Ludu (*op. cit*.) vedea lucrurile şi mai poetic: „*Din tren, din gara Buşteni, Fisura Albastră pare un jgheab negru în stînca nu întotdeauna scăldată de soare.* [...] *Fisura Albastră a fost învinsă şi omul* [E. Cristea] *a urcat biruitor prin ea, pînă pe creasta muntelui Coştila, la cerul albastru, care din cînd în cînd se zărea în popasuri şi care, ţel şi speranţă, a dat numele acestei încercări de ani de zile: Fisura Albastră".* Ultimului autor îi aparţine şi afirmaţia: „*traseul a fost* descoperit *de*

Denumirea îi aparţine însă farmacistului Dan Popescu, care, aflat la 1939 cu un prieten în Circuri, i-a temperat acestuia entuziasmul: „*Ce, mă, te uiţi la ea? Nu vezi că e* albastră (în sensul greu de cucerit, n.n.)?”[1] .

Primele tentative în Fisura Albastră au loc în 1945; iată-le în relatarea celui avea să-şi facă din escaladarea vestitei spintecături „opera de căpetenie”:

„Acest traseu a fost încercat pentru prima dată de o coardă de trei alpinişti[2]*, în ziua de 8 septembrie 1945. Ninsoarea şi vremea rea de atunci nu au permis acestei echipe să urce prea mult în perete, fiind nevoită să coboare după ce cîştigase o diferenţă de nivel de circa 480 de metri.*
Au trecut [...] *ani şi în această regiune nu s-au mai făcut decît trei încercări, toate neîncununate de succes. Este adevărat ca «Fisura Albastră» este unul din cele mai temerare trasee din Masivul Coştila.* ***Escalada începe de la cota 1750, punctul «La Verdeaţă»*** *în Valea Albă şi se continuă pe pereţii de iarbă ce urcă vertical pînă la cota 1950* [3]*. De aci drumul continuă peste perete, pe brîuri de iarbă*

---

ochiul încercat şi neobosit al celui mai vîrstnic dintre alpiniştii noştri [...] *în vara anului 1945*”.
Dan Vasilescu subscrie și el acestui punct de vedere, opticii lui Cristea în general: „Acest traseu de legendă este opera maestrului emerit al sportului Emilian Cristea, cel care împreună cu alt eminent alpinist, Aurel Irimia, au deschis în anul 1953 varianta inițială a Fisurii Albastre, traseu cotat la gradul 6A. Se spune că în anumite ore ale zilei fisura capătă nuanțe albăstrii, cauzate probabil de reflexia cerului senin pe stânca Peretelui Văii Albe. Eforturile de finalizare a premierei traseului direct al acestei fisuri surplombate, eșalonate în anii 1954 şi 1955, au aparținut echipei formată din maestrul emerit al sportului Alexandru Floricioiu, Rolland Welkens şi Norbert Hiemesch, performanță care a dus dificultatea **acestui traseu** la gradul 6B şi, cu atât mai mult, i-a întărit renumele”.

[1] N. Baticu, *op.cit.*, p. 216. Întîmplarea ne-a fost confirmată de Dan Popescu (1985), care a aprecia în epocă realizările lui E. Cristea

[2] Este vorba de Toma Boerescu şi Gheorghe Roşculeţ, pe care autorul articolului nu îi pomeneşte însă, probabil întrucît nu făceau parte din C.C.A. Similar, din echipa asaltînd Fisura Albastră în august 1950 va fi omis Dan Popescu (*Sportul Popular,* 17 august 1950), poate şi datorită originii „burgheze” a farmacistului.

[3] Ruta în chestiune nu porneşte de la „Verdeaţă”, ci din capătul superior al Circului I, unde se ajunge pe mai multe căi elementare. La descifrarea drumurilor de apro-

sau hornuri cu o înclinaţie care depăşeşte uneori verticala.Se ajunge astfel pe un brîuleţ care la partea superioară a lui este caracterizat cu o serie de grote (cota 2 050). Acesta este punctul maxim atins la 8 septembrie 1945.

În zilele de 15 şi 16 iulie 1947, peretele este încercat din nou. De data aceasta la punctul maxim atins [...] *o echipă face bivuac. Din cauza timpului nefavorabil, această coardă, după ce mai cîştigă circa 50 de metri diferenţă de nivel, renunţă la tentativă. Tot în aceeaşi zi, o altă echipă urcă pe un alt traseu, ajungînd la aceeaşi grotă unde lasă circa 60 buc. pitoane, efectuînd întoarcerea pe acelaşi drum.*

A trecut de atunci un an şi mai bine, dar Fisura Albastră a rămas tot necucerită. În sfîrşit la 21 octombrie 1948, o echipă a A.T.P., profitînd de timpul frumos, îşi încearcă norocul pe acest traseu. Deşi sînt scutiţi de a căra cele 60 de pitoane ce se găseau depozitate cu un an în urmă [...] *ei nu pot urca mai sus decît echipa precedentă. Totuşi s-a făcut un pas înainte, întrucît această echipă a lăsat pe traseu toate pitoanele, uşurînd astfel escalada la o tentativă viitoare* [...]

Rămîne de văzut dacă cei 200 de metri care au mai rămas de escaladat vor putea fi parcurşi de alpinişti ce îi avem sau va trebui să aşteptăm cîţiva ani pînă ce se va ivi un tînăr cu calităţi de muscă pentru a trece obstacolul «Fisura Albastră» [...] *Ţinînd* [...] *seama de dificultatea traseului şi de înclinaţia lui, putem considera acest avans ca o mare victorie alpină."* [1]

Ultima apreciere continuă în literatura noastră montană tradiţia substituirilor de înfrîngeri nu tocmai onorabile cu victorii de prestigiu. În atare optică, nu doar elementele naturii se opuneau avansului omului în teribilul traseu:

„În 1948 întîmplarea a făcut să fiu în posesia unei frumoase sume de bani. Puteam să-mi cumpăr o casă[2]*. Am preferat să merg la un*

---

piere către Circuri contribuise, în 1937, şi Toma Boerescu. Experienţa dar şi ambiţia acestuia ne fac să credem învingătorul Surplombei Mari a fost şi animatorul principal al încercării din toamna anului 1945.

[1] *Turismul Popular*, nov. 1948.

[2] E. Cristea şi-a cumpărat realmente o casă în această perioadă (mai 1948), pe strada Delea Veche, de la avocatul arădean Ion Moţ. Sursă a acestei achiziţii par să fi fost veniturile din funcţionarea atelierului, care: „*îi aducea de trei ori mai mult decît salariul de «antrenor de sport, alpinist»*" (D. Solojan); „*i-a adus venituri mari*

magazin de materiale sportive să-mi cumpăr o frînghie Fussner de 80 m. Am botezat-o «Liza». Cu ea am început să asediem mai cu spor traseul Fisurii Albastre."

Lăsată de la o tentativă la alta într-o firidă a muntelui, la discreţia rozătoarelor, nepreţuita „Liza" a devenit curînd inutilizabilă. Poate şi din acest motiv, sporul preconizat a fost minim. Peste doi ani, trecînd la C.C.A., eroul nostru abandonase „botoşeii cu talpa de anvelopă şi frînghiile indigene", putea sta nelimitat pe munte, dar rezultatele au rămas aceleaşi. O încredere neştirbită a continuat să îl anime însă pe Emilian Cristea:

*„Acest traseu are o **diferenţă de nivel de 800 de metri**, iar mai bine de 50 la sută din lungimea lui are o înclinaţie care trece de verticală. Tentativa care începe astăzi este **a optsprezecea** ce s-a făcut pînă acum, totalizează 257 ore de lucru, iar materialul transportat trece de 150 kg."*[1]

Veto-ul naturii s-a făcut simţit însă din nou:

„*Joi 9 august a început escalada dar în după amiaza aceleiaşi zile s-a dezlănţuit o furtună care i-a surprins pe alpinişti la 300 m deasupra prăpastiei* (în Circuri, n.n.)*, adică după ce au parcurs 2/3 din drum*[2] [...] *Au fost nevoiţi să înopteze pe o brînă de iarbă foarte mică. După 21 de ore de aşteptare in bătaia furtunii şi a grindinei, echipa Casei Centrale a Armatei formată din Cristea şi Crăciunescu a continuat escalada. Dar apa care se prelingea pe stîncă şi avalanşele de pietre, care ameninţau în fiecare moment pe alpinişti, le-au făcut înaintarea imposibilă* [...] *Pentru a obţine totuşi o performanţă, alpinişti de la Casa Centrală a Armatei au pornit la realizarea premierei alpine pe **Albişoara Caraimanului**. După o **muncă de 10 ore**, luptînd cu **un traseu care nu a mai fost niciodată parcurs**, echipa a ajuns pe vîrful Caraiman, realizînd astfel o deosebit de valoroasă performanţă alpină."* [3]

[...] *La stabilizarea din 1947 avea peste un milion de lei stabilizaţi în aur şi dolari*" (N. Baticu, *op. cit.*).

[1] *Sportul Popular*, 9 august 1950 (cu titlul „*Echipa de alpinişti a Casei Centrale a Armatei face azi o tentativă de escaladă a «Fisurii Albastre»*").

[2] Sîntem obligaţi să remarcăm aici că, în viziunea lui E. Cristea, Fisura Albastră are cînd 730 (480+50+200), cînd 800, cînd 450 (2/3=300) metri.

[3] *Idem*, 17 august 1950 (nota este nesemnată, dar emană fără îndoială de la protagoniştii ascensiunii). În privinţa toponimicului în cauză (care nu apare în alte lu-

Pînă la noul sezon de încercări în peretele Văii Albe (1951), Emilian Cristea şi-a continuat antrenamentele, atît pe munte, cît şi în publicistică. Astfel, aceeaşi Albişoară a Caraimanului a găzduit şi o „premieră de iarnă", cu suportul literar de rigoare:

> *„Încă de la primele lungimi de coardă, vremea, care la început a fost destul de bună, s-a înrăutăţit iar ninsoarea care a început să cadă din abundenţă a făcut înaintarea să devină din ce în ce mai grea. Rafale de vînt puternic au biciuit pereţii, declanşînd nenumărate avalanşe de zăpadă. Pentru fiecare metru de parcurs a fost necesară multă muncă şi o atenţie încordată. Pitoanele, pioletul şi colţarii au fost întrebuinţaţi cu prisosinţă. Abia după 12 ore de ascensiune continuă* [...] *au ajuns sus pe coama Caraimanului..."* [1]
>
> În spiritul epocii, reuşita era dedicată celei de-a 33-a aniversari a Armatei Sovietice; tehnica şi materialele folosite erau şi ele inspirate de activitatea celor mai buni căţărători de la Răsărit, fraţii Abalakov. Lăudat era şi comandantul batalionului de Instrucţie şi Sport al C.C.A., care ar fi supravegheat în persoană preparativele alpiniştilor din subordine. Mai puţin atent se dovedea însă E. Cristea cu muntele, izbutind să vadă, din preajma Căminului Alpin, Albişoara Crucii, iar din gara Buşteni „vîrfurile Morarului".

Epopeea destinată maselor largi de cititori nu s-a încheiat aici:

> *„M-au secundat mai mulţi colegi de asociaţie sau prieteni alpinişti*[2]*, dar cei mai mulţi veneau o singură dată, apoi renunţau. Dădeau*

---

crări), precizăm că este vorba de Albişoara *Crucii* (gradul FRTA 2A), parcursă de om cel puţin din vremea fraţilor Ţiţeica.

[1] *"Sportul Popular"*, 1 şi 6 martie 1951. La o săptămînă, traseul a fost urcat de **18** componenţi ai clubului Metalul. În aceeaşi perioadă (*op.cit*., 29 martie 1951), s-a publicat vestea ascensiunii hivernale a Furcilor, de către o echipă a C.C.A. alcătuită din Bebe Petrescu, Dima Codreanu, Pompiliu Moise şi Mircea Crăciunescu. În realitate, s-a renunţat după o lungime de coardă (informaţie confirmată de M. Crăciunescu, în 1991).

[2] Virgil Ludu vorbeşte în *Cartea munţilor* despre 15 astfel de secunzi, fără a da nume. Alături de cei pomeniţi deja, pot fi însă identificaţi Bebe Petrescu, Paul Borănescu, V. Atanasiu, Pompiliu Moise, Dima Codreanu.

crezare, probabil, vorbelor care începuseră să circule printre alpinişti: «Fisura Albastră nu va fi cucerită fără jertfe supreme» [...]
Eram convins că Fisura Albastră se va apăra, că vom fi obligaţi să coborîm, izgoniţi de ploi sau de furtuni de zăpadă. Aşteptam însă răbdători şi speram să intervină ceva, care să ne determine, pe mine şi pe tovarăşii mei să ne asumăm tot riscul."

Providenţa i-a dat ascultare, bravul căţărător fiind convocat la scurtă vreme în faţa şefului Casei Armatei:

„Ascultă tovarăşe Cristea, ce ai de gînd cu Fisura Albastră? [...] *Aştepţi să-ţi crească barbă albă ca s-o termini?* [...] *Cît timp îţi mai trebuie?"*

Zvelta spintecătură nefiind supusă disciplinei militare, eşecul i-a însoţit pe asediatori şi în vara anului 1951; cum el trebuia justificat, iar E. Cristea pare să-şi fi pierdut credibilitatea, s-a apelat la o pană aparent neutră:

„*De 27 de ori a fost încercat pînă astăzi acest traseu şi încă nu a putut fi învins. Alpiniştii de la C.C.A. care au lucrat anul acesta în Fisura Albastră şi-au ales luna august ca perioadă principală de activitate* [...] *Materialul constînd în 320 metri de frînghie, cîntărind în total peste 180 kg. a fost urcat în perete* [...]
Primele două zile [...] *(2-3 august) sînt destul de uşoare faţă de celelalte, permiţindu-le alpiniştilor să cîştige cîţiva metri. În noaptea de 3-4 august sînt surprinşi de o ploaie torenţială care îi obligă să coboare* [...] *La 7-8 august peretele este iar atacat, dar de data aceasta alpiniştii sînt înarmaţi cu tendoare*[1] *care îi vor ajută să treacă pes-*

[1] Dispozitive în formă de ţeavă şi prevăzute cu şuruburi la capete, care se fixau în fisurile prea largi pentru pitoane (Ion Şincan le-a popularizat în 1939, în *Buletinul C.A.R.*).
Legat de acest pasaj al traseului, E. Cristea mărturisea: „*Pînă la Fisura Albastră m-am căţărat instinctiv. Cînd am ajuns la tendor nu ştiam cum se escaladează o fisură; ca să nu cad, mi-am înţepenit capul înăuntru*" (cf. D. Solojan). Dar:
– aceasta afirmaţie loveşte de nulitate pretenţia aceluiaşi (*Ani de drumeţie*) că în 1945, sub îndrumarea lui Mircea Steresc, îşi „*desăvîrşise metodele tehnice de escaladă*";
– locul „La Tendor" nu a putut fi depăşit, după cum îi arată şi numele, decît cu ajutorul tendoarelor, de unde concluzia că nici atunci Cristea nu aflase cum se escaladează o fisură…

te un obstacol mai dificil. Se ajunge la un asemenea obstacol, dar nu poate fi depăşit din pricina unei furtuni cu descărcări electrice [...] *Uzi şi îngheţaţi, alpiniştii coboară pe frînghii care se manevrează greu din cauza apei. Efortul slăbise echipa, care ia 8 zile de odihnă. La 17 august se reia ascensiunea şi* ***după 16 ore de căţărătură*** *capul de coardă constată ca mai are nevoie de 5 tendoare. Se coboară şi tendoanele sînt aduse* ***în aceeaşi zi*** *din Bucureşti. A două zi ascensiunea reîncepe* [...] *dar ploaia şi grindina imobilizează echipa pentru 9 ore la baza peretelui. Vremea nu se îmbunătaţeşte şi alpiniştii sînt obligaţi să se întoarcă la refugiu unde au aşteptat 4 zile îmbunătăţirea vremii. În ajunul zilei de 23 august alpiniştii pleacă iar în perete. De la un punct, traseul nu mai permite regrupări. Se hotărăşte ca escalada să continue numai cu doi oameni.* [...] *Se ajunge în dreptul unei platforme unde s-ar fi putut dormi* (posibil să fie vorba de trecerea spre Bivuacul II, n.n)*, dar traversarea este prea anevoioasă şi întunericul nu mai permite efectuarea ei. Se coboară cu 60 m. mai jos şi* [...] *începe odihna. Cea de-a treia zi este şi mai grea. Capul de coardă dă semne de oboseală, secundului îi cade o piatră pe mînă* [...] *Traseul este surplombat. După o regrupare, se pare că obstacolul următor este de netrecut. Cu multă muncă, capul de coardă găseşte o fisură care îi duce la 2 metri de capătul obstacolului. dar aceşti 2 metri nu pot fi parcurşi şi escalada este continuată în ziua următoare* [...] *Încercările capului de coardă de a trece şi cei doi metri nu dau rezultate şi echipa coboară, de dată aceasta pentru un interval mai lung, urmînd să revină pentru a termina traseul."* (A. Horoveanu)[1]

[1] A. Horoveanu, *în Sportul Popular*, 23 octombrie 1951. Nu este singurul interpus la care apelează E. Cristea în această perioadă. Mircea Bogdan, membru în Comisia Centrală de Alpinism, informa de Mărtişorul anului 1952 (*Sportul Popular*) că „în fruntea traseelor care **au fost efectuate** în 1951 stă Fisura Albastră".
În *Ani de drumeţie*, E. Cristea oferă şi o altă versiune a eforturilor sale din 1951. După întrevederea cu şeful Casei Armatei „am instalat bivuacul la baza peretelui. Am aşteptat trei săptămîni, fără putinţă de a întreprinde ceva. Un potop de ploaie transformase muntele în infern. Cascade enorme curgeau peste perete, vuiau, răgeau, rostogolind bolovani peste hăurile Vaii Albe. Am trimis băieţii la Căminul alpin din Buşteni. Eu m-am încăpăţînat şi am rămas singur sub uriaşul perete, scrutîndu-i cu privirea înseninările, cînd negurile se mai împrăştiau".

În compensaţie, este escaladată acum „Creasta Ascuţită” (între văile Urzicii şi Caprelor, deasupra Brîului Mare al Coștilei), traseu nu departe de categoria valorică a „Albişoarei Caraimanului”[1].

Încleştarea se reia în vara 1952. După obişnuitele săptămîni de confruntare cu elementele dezlănţuite ale naturii, vremea mai blîndă favorizează „lucrul” în perete. Tot acum, mobilizatoare, intervine şi apropiata sărbătoare naţională:

„Emil Cristea, antrenorul şi capul de coardă, spuse privind peretele ***întunecat*** *al fisurii: «Am credinţa că anul acesta se va îndeplini dorinţa atîtor ani: în cinstea lui 23 August, escalada Fisurii Albastre. Trebuie să reuşim! Alţi tovarăşi de-ai noştri înalţă fabrici... Unii scriu cărţi... alţii învaţă... Cu toţii cinstesc 23 August, pe toţi îi însufleţeşte dragostea şi recunoştinţa faţă de partid».”* [2]

Asaltul care s-a vrut hotărîtor a debutat la începutul lunii august. După două zile, căţărătorii se aflau sub punctul maxim atins cu un an în urmă. Nu ştim dacă în prealabil sau acum Cristea realizează că Fisura îi interzice orice avans direct, motiv pentru care porneşte să caute o altă ieşire la creastă. O va găsi prin dreapta, dar şi aici îi dă mult de furcă un pasaj vertical („Faţa Muştelor”).

„Cînd comandantul clubului m-a întrebat, după escaladă, ce-mi doresc, i-am solicitat trei zile de repaus la Buşteni, pentru a privi Fisura Albastră. O uram, dar doream să fiu în apropierea ei.”

Ca răsplată pentru reuşitele lor în alpinism, Emilian Cristea şi Aurel Irimia au devenit, la 1 martie 1955, primii căţărători români maeştri ai sportului.

Legat de realizarea acestui traseu pot fi făcute unele observaţii.

---

[1] În *Ani de drumeţie*, E. Cristea afirmă că „**în 1951**, am realizat în premieră [...] traseul Santinela (Văii Verzi, n.n.), Peretele Priponului, traseu Soldat erou Eftimie Croitoru, Fisura Suspendată”. Nici unul din aceste drumuri nu apare însă în presa acelui an, foarte atentă în schimb cu escaladarea crestei Urzicii-Caprelor. Despre traseul Eftimie Croitoru se scrie abia la 12 iulie 1952 (*Sportul Popular* : „Escalada a necesitat 67 de ore de lucru, iar în perete s-a stat 33 de ore”), iar în *Trasee alpine în Carpaţi* se dă ca dată a premierei 1 iulie 1952.

[2] Tudor Vornicu, *Sportul Popular*, 21 august 1952.

În ciuda tenacităţii de excepţie a animatorului ei (şapte ani de eforturi!), a impresionantului material alpin folosit, echipa Armatei nu a parcurs şi partea superioară a marii spintecături (marcată la capăt de un redutabil tavan). Această porţiune a fost deschisă în 1955-56 de un grup de braşoveni conduşi de Alex. Floricioiu, care ulterior au găsit normal să-şi atribuie premiera Fisurii Albastre.

La prima vedere, avem de o face cu o situaţie des întîlnită în viaţă: un grup oarecare s-a dovedit mai bun decît altul. În cazul de faţă însă, pentru învinşi miza era uriaşă. Noii veniţi ridiculizaseră, în cîteva zile, nu doar munca de ani propriu-zisă a militarilor, ci şi edificiul propagandistic care făcuse din Fisura Albastră o întreprindere umană de legendă şi din E. Cristea un erou al muntelui. Mai grav, antrenorului Armatei vîrsta proprie, dar şi concurenţa îi refuzau orice altă performanţă de excepţie. Prin urmare, reacţia fostului ucenic ajuns în preajma fotoliului de onoare al alpinismului românesc nu trebuie să mire:

> *„Fisura Albastră a fost escaladată în premieră de echipa C.C.A. condusă de maestrul sportului Emilian Cristea, care a lăsat nefăcută o porţiune de circa 40 de metri.”.*

Poate surprinzător, dar indiscutabil în ton cu nevoile sufletești ale lui Cristea, iar totodată cu tenacitatea de a le urmări pînă în pînzele albe, se află faptul că în 1957, la unu-doi ani după reușita lui Floricioiu, el își susținea în continuare punctul de vedere, fie și prin intermediul categoriei profesionale de care a știut întotdeauna să se lipească, și anume ziariștii:

> *„Escalada continuă* […] *Urmează alte nopți, alte pendulări în aer, în care fiecare clipă echivalează cu o victorie. Iar după patru zile de peripeții indescriptibile de-a lungul unui perete de 500 de metri* [sic] *alpinistul nostru cucerește invincibila, fantastica «Fisură Albastră» din «Paradisul alpiniștilor». Au căzut cu fața la pământ, apoi au ridicat-o în bătaia soarelui* […] *Cinste cuceritorilor!”* […] *Peripețiile lui Emilian Cristea și ale prietenului său Iremia Aurel…*” [1]

Mai apoi, cedînd numai parţial evidenţei, coautorul primului ghid de turism-alpinism al Bucegilor a impus în domeniu denumiri ca „Fisura Al-

[1] George Ricus, în ziarul „Munca”, 6 iulie 1957.

bastră-traseul I" şi „Fisura Albastră-traseul II"[1]. Este un recul minor, întrucît E. Cristea a continuat să afirme fără echivoc că „a urcat Fisura Albastră".

> „Premiera Fisurii Albastre (recte a traseului C.C.A., n.n.)" (*Bucegii turism alpinism*, ed. II-a, p. 244)
>
> „ – Care a fost cea mai grea escaladă? – Fisura Albastră din munţii Bucegi" (*Sportul Popular*, 13 febr. 1965)
>
> „A urcat Fisura Albastră" (*Ani de drumeţie*, lucrare unde nu se pomeneşte de ocolul părţii superioare a Fisurii, cu atît mai puţin de faptul că aceasta a fost cucerită de alţii).

Traseul Armatei din Fisura Albastră comportă şi alte nedumeriri.

1) în legătură cu porţiunea de 40 de metri neterminată la care se face referire în 1955, bănuim ca E. Cristea avea în vedere fisura în sine, nu traseul propriu. Or tocmai itinerariul Armatei a rămas o vreme neterminat:

> *„În 1952, cei doi căţărători* [E. Cristea şi A. Irimia] *au ajuns la optzeci de metri sub creastă, de unde nu au mai putut avansa. Încercările ulterioare, cu şederi de trei patru zile în traseu, nu le-au adus nici un avans* [...] *Nu se inventase pe atunci sistemul de sfredelire a stîncii şi nici pitoanele de expansiune. Epuizaţi de această şedere prelungită, au cerut celui de-al treilea membru din echipă Radu Constantin, ce se afla în circurile Văii Albe, să vină în creastă cu frînghii pentru a-i scoate din acel loc. Acesta* [...] *după ce a legat la capătul celor două corzi o ţeavă, le-a lăsat în jos. În timpul parcurgerii celor optzeci de metri cu tracţiune de sus, cei doi au mai bătut cîteva pitoane în fisurile apărute în cale. În anul următor, 1953, coborînd din creastă, ei au pitonat de sus în jos cei optzeci de metri, montînd şi un cablu de sîrmă. Traseul a fost urcat apoi în cinstea zilei de 2 octombrie* [Ziua Forțelor Armate ale Republicii Populare *Romîne*]*"*[2]

2) În ce priveşte ordinea alpiniştilor în cursul ultimului asalt spre creastă, E. Cristea apare oficial drept cap de coardă. N. Baticu contrazi-

[1] Amintind de piruetele dunăreaniste asupra Peretelui Piscului Rece, Virgil Ludu scrie că „*a fost învinsă pentru a doua oară, în iulie 1955, Fisura Albastră*" (*op. cit.,* p. 145-147).

[2] N. Baticu, R. Ţiţeica, *op. cit*., p. 271-272. În prefaţa acestei lucrări autorii aduc mulţumiri pentru ajutorul acordat şi lui Constantin Radu.

ce aceste pretenţii, argumentînd nu tocmai fondat cu pasaje din articolul lui T. Vornicu[1]. Există însă alte lucruri care pun în dubiu calitatea atît de dragă lui E. Cristea, de pildă faptul că abia după aducerea lui A. Irimia[2] echipa Armatei izbuteşte să depăşească partea inferioară a Fisurii Albastre, stabilind de asemenea trasee de gradul V (Fisura Suspendată din peretele Policandrului, Soldat Erou Eftimie Croitoru[3]).

Presupunînd că aportul lui Irimia a fost hotărîtor în realizarea variantei Fisurii Albastre, de ce nu a contestat el revendicarea colegului său? Explicaţii există:

a) E. Cristea îi era tînărului ostaş şef, şi nu unul oarecare, ci posedînd relaţii înalte, motiv pentru care era de preferat să îi fii prieten, nu duşman;
b) la Armata şi nu numai, E. Cristea a ştiut să răsplătească devotamentul apropiaţilor. Ca atare, A. Irimia nu-l putea lipsi de o uriaşă satisfacţie pe cel care îl scosese dintr-o unitate de instrucţie iar ulterior îi va netezi drumul spre tresele ofiţereşti. În replică, nu este exclus ca lui Irimia să-i fi fost atribuite trasee urcate prin efortul întregii echipe.
c) este cunoscută prejudecata potrivit căreia, la noi, un traseu început devine un fel de proprietate a celui care a bătut primele pitoane[4].

---

[1] Influenţat de N. Baticu, V. Borda publică (în *Călătorie prin vreme*, p. 244) următorul fragment din articolul „Oameni care au învins muntele!": „*Eu nu mai pot, spune Cristea. Încerci tu Irimie? / – Încerc!*". Citatul este scos însă din context, nefiind vorba de întregul traseu, ci de un pasaj din partea finală a acestuia, iar în opinia noastră nu contestă calitatea de cap de coardă în acel itinerar a lui E. Cristea, ci subliniază întrajutorarea celor cei doi alpinişti.

[2] Vezi *Ani de drumeţie*, dar şi *Trasee alpine în Carpaţi*.

[3] Potrivit propagandei timpului, Eftimie Croitoru s-ar fi jertfit izbind din apropiere o mină şi salvînd astfel un pod important. Povestea pare să fie confecţionată însă după modelul Aleksandr Matrosov, cel care ar fi acoperit cu pieptul său gura unei cazemate inamice.

[4] Regăsim această optică în întreprinderile speologice ale lui E. Cristea: „*Prin **1951-1952**, Emilian Cristea ne-a îndemnat să începem asaltul asupra Cetăţilor Ponorului, oferindu-ne ajutorul său* [...] *El ne-a dat acest start furtunos. Am mers în Cetăţile Ponorului a doua, a treia oară. La un moment dat, îndrumătorul nostru a aflat că Institutul de speologie din Bucureşti a aprobat unei organizaţii franceze* [...] *să lucreze în Cetăţile Ponorului, în vederea cuceririi lor. Era în anul **1973**. Ne-a dat imediat telefon, spunîndu-ne: «Fraţilor, noi am fost primii acolo, am lucrat iarna, vara, ne-au prins apele, am trudit din greu, e meritul nostru...*" (s.n.)

Susţinătorii

Dintotdeauna, Emilian Cristea a ținut ca oamenii să-l înconjoare cu cele mai alese sentimente.

Dorinţa de consideraţie îl împinge pe E. Cristea la modificări din cele mai neaşteptate în propria biografie.
Legat de tura alături de colegii din orfelinat la Sinaia[1], el brodează o întreagă aventură, cu evadare din grup la Poiana Stînei şi urcuş solitar pînă pe Platou, urmat de o întoarcere la Bucureşti în cabina locomotivei Orient-Expresului (unde el ar fi dobîndit „admiraţia mecanicului şi a fochistului pentru interesul arătat locomotivei, aparaturii ei", şi nu invers).

Poetic este prezentat şi stagiul militar, la debutul căruia mai marii comisiei de încorporare i-ar fi luat în seamă dorinţa de a fi cît mai aproape de munţi (şi mai puţin că arma aerului avea nevoie de vulcanizatori...).
De asemenea, s-a prezentat drept conducător al primului curs românesc de alpinism, iar apoi ca prim instructor de alpinism al vînătorilor de munte (*Ani de drumeţie,* p.227).
S-a pus în relaţie forţată cu personalităţi ale muntelui precum Bucura Dumbravă[2], Calistrat Hogaş[3], Toma Boerescu, căţărătorii deceniului patru[4], ba chiar cu învingătorii Mont-Blancului[1].

---

[1] Într-un articol (S. Bonifaciu, *op. cit.)* cu date fără îndoială furnizate de cel în cauză, se afirmă că E. Cristea „*la 19 ani face cunoştinţă cu muntele*", mai exact în vremea uceniciei în vulcanizare.

[2] „*Galoşii mei făceau minuni. Mă obligau însă pîrdalnicii să evit întîlnirea cu drumeţii* [...] *Ce strategie! Cîtă mustrare de conştiinţă! Cîtă ignoranţă faţă de cartea Bucurei Dumbravă!*"

[3] „*Ca drumeţ, am mers mai mult decît Hogaş, dar aceasta nu-mi dă dreptul să mă compar cu el* [...] *Eu nu am încălecat niciodată un cal în excursie. Cele trebuincioase le-am dus în rucsac, fără să accept vreodată ajutorul celorlalţi."*

[4] Cuprins şi el de beţia cuvintelor, V. Borda ridică nu o dată mingi intervievatului său din *Ani de drumeţie*: „*Aţi cunoscut şi aţi văzut la lucru* [...] *«garnitura de aur" a drumeţiei româneşti: Mihai Haret, Valeriu Puşcariu, fraţii Radu şi Şerban Ţiţeica, Gheorghe Morţun, Ion Udrişte-Olt, Ion Ionescu-Dunăreanu..."* Prin răspunsul său, E. Cristea lasă impresia că într-adevăr i-a cunoscut pe cei menţionaţi: „*Numai cu Ion Ionescu-Dunăreanu am întreprins escalade şi ascensiuni*".

Şi-a atribuit totodată contribuţii, altminteri inexistente, la realizarea unor rute alpine: participant la traseul „23 August" din Claia Mare, cap de coardă în Fisura Surducului Mare-Cheile Bicazului etc.

Unii semeni, deloc puţini, au acceptat acest joc. În 1963, prin bunăvoinţa lui Sebastian Bonifaciu, E. Cristea era alăturat deja marilor alpinişti ai lumii[2], drept unul care, „de la Peretele Piscului Rece [...] pînă la Fisura Albastră [...] a scris un vast capitol în istoria alpinismului nostru"[3].

De atunci, la carul laudelor pentru E. Cristea s-au înhămat şi alţi oameni.

"Cea mai grea şi cea mai frumoasă izbîndă asupra muntelui, la noi, rămîne pentru totdeauna, Fisura Albastră [...] *Traseul a fost descoperit de ochiul încercat al celui mai vîrstnic dintre alpiniştii noştri* [...] *44 de escalade, 100 de zile din care 23 de nopţi în perete, 300 de pitoane*[4] *şi 300 metri de coardă* [...] *Sfătosul Emilian Cristea şi tinerii lui însoţitori intră astfel* [...] *în literatura şi istoria muntelui."*[5]

"Locurile cele mai ascunse ale masivului [Bucegi], *abruptele cele mai ameţitoare au fost cercetate şi învinse de Emilian Cristea (Nea Milică, cum îl alintam noi), maestru emerit al sportului.*

Puţini sînt aceia care au scris atît despre munţii patriei noastre, în legătură cu traseele turistice şi alpine ca Emilian Cristea [...] *Documentarea ştiinţifică – făcută la faţa locului – agăţat în coardă, învingînd greutăţile din pereţii hornurilor, surplombelor şi ţancurilor cele mai înalte, au făcut ca multele volume scrise de el să se bucure de o unanimă apreciere în rîndul iubitorilor de munte, totul fiind descris cu o minuţiozitate rar întîlnită..."*[6]

---

[1] „*Cucerirea ei* (a variantei Fisurii Albastre, n.n.) *s-a petrecut în ziua de 6 august 1952 La 8 august, se împlineau 166 de ani de cînd elveţianul Benedict de Saussure,* ***Belmat*** *şi* ***Picard*** [s.n.] *se urcau pe Mont-Blanc, marcînd astfel, începutul alpinismului"*. De precizat aici că Mont-Blancul a fost atins prima dată (doar) de către Michel Paccard şi Jacques Balmat.

[2] „*Gîndiţi-vă la un Vitali Abalakov, la un Hermann Buhl ori la un Lionel Terray* [...] *Dar parcă Emilian Cristea, maestrul nostru al sportului, e altfel?"*

[3] *Almanah turistic* 1963.

[4] Tot pe atunci (*Sportul Popular,* 2 decembrie 1954), E. Cristea protesta împotriva baterii exagerate de pitoane.

[5] V. Ludu, *op.cit.*

[6] A. Stavros, *Munţii judeţului Braşov*, pag. 105.

La ultima afirmaţie comentariile sînt obligatorii:

a) **ghiduri**

– am arătat că la întocmirea lucrării *Bucegii turism-alpinism* E. Cristea a avut o contribuţie nu chiar majoră. Sistemul inspiraţiei din raportele de premieră îl reîntîlnim de altfel în *Piatra Craiului*[1]. Aportul său va fi fost mai mare la *Hăghimaşul şi Lacul Roşu*, 1965, în care ştiutori ai locurilor (precum Francisc Wild) au identificat însă numeroase erori.

– *Piatra Craiului* apare în 1971 cu autori E. Cristea şi E. Nedelcu. Peste 13 ani, o lucrare aproape identică (care nu menţionează ediţia iniţială) nu pomeneşte de E. Nedelcu. Asemănător s-au petrecut lucrurile cu *Munţii Făgăraşului*, 1975, de V. Bălăceanu, M. Cicotti şi E. Cristea.

b) **descrieri în diferite periodice**

În 1979 Ilie Fratu[2], cu trimitere la o descriere a Muchiei Moşului din Făgăraş semnată E. Cristea, arăta că drumeţii, în special cei tineri, „trăiesc o deziluzie cînd constată că ceea ce ştiu ei nu se potriveşte cu realitatea". Tot pe atunci, braşoveanul Vasile Tarţa găsea că „articolele din «Biblioteca Montaniardului» (rubrică din *România Pitorească* avîndu-l ca responsabil pe E. Cristea, n.n.) ar trebui să fie mai puţin pline de poezie şi mai bogate în informaţii", reproş adus şi de subsemnatul, cu privire la o descriere a Bucşoiului Mic datorată lui E. Cristea. N. Baticu critica şi el un articol despre Valea lui Zangur, exemplele putînd continua.

După trecerea dintre vii a maestrului, fenomenul s-a amplificat. Revista *România Pitorească* a ţinut de pildă să-şi redenumească o rubrică „Biblioteca Emilian Cristea", în vreme ce speologii de la cercul „Emil Racoviţă" s-au produs cu o broşură *in memoriam* din paginile căreia spicuim:

"Decanul[3] şi primul alpinist al României […] Dacă în prezent speologia românească se bate pe umeri cu francezii sau americanii, aceasta o datorăm lui Cristea, întemeietorul mişcării Speosport" (Iosif Viehmann)

[1] În cazul Surplombelor din Padina Închisă (6 A, dar neomologat, deci lipsind raportul de escaladă), autorul *Pietrei Craiului* a oferit datele puse la dispoziţie de „*neobositul alpinist Garner Valentin*".

[2] *România Pitorească*, nr. 5/1979.

[3] C. Lehmann, C. Dedula, Radu şi Şerban Ţiţeica, N. Baticu, Alex. Beldie şi alţii în viaţă la 1983 au venit pe lume înaintea lui E. Cristea.

„Activul Federaţiei Române de Turism-Alpinism discuta cu el absolut toate problemele care se puneau în legătură cu muntele [...] Redacţia Editurii Sport-Turism îl solicita ori de cîte ori vreun ghid, hartă sau monografie dădea loc la discuţii." (Florea Neagoe)

"Aproape nu putem concepe ce ar fi realizat fără oameni ca el, în aceste decenii ale celei de-a două jumătăţi a secolului nostru, alpinismul şi turismul de munte din România." (Marcian Bleahu)

"Un adevărat om între oameni […] A dovedit calităţi psiho-spirituale şi fizice excepţionale, corelate perfect cu principiile etice, civice şi patriotice ale societăţii noastre socialiste. A fost un exemplu permanent al datoriei neprecupeţite puse în slujba colectivităţii". (Ion Nicolau)

"Cînd scria, avea o permanentă grijă de a da informaţii cît mai exacte..." (Rodica Niculescu)[1]

În osanale s-a cufundat şi unii dintre realizatorii Almanahului Turistic 1984. Prim tenor se dovedea aici cel care prin 1951-52 se uita la E. Cristea „ca la un Roald Amunsen": Iosif Viehmann.

"*A fost un erou al muntelui, un deschizător de drumuri, un îndrumător şi un prieten al celor tineri. Meritele lui nu sînt, din păcate, cunoscute îndeajuns. Noi, cei care i-am stat mereu prin preajmă, nu vom rămîne cu braţele încrucişate. Dorim să lăsăm tinerilor pagini adevărate, emoţionate, despre locul pe care îl ocupă Emilian Cristea în istoria turismului românesc, despre ceea ce au ei de învăţat dintr-o viaţă de om dăruită cu pasiune muntelui* [...] *Copiii* [...] *îşi aleg modele dintre personalităţi pe care doresc să le imite. Avem un*

[1] R. Niculescu nu avea fără îndoială aici în vedere scrise de genul: „*Primele cabane turistice în masivul Bucegi au fost construite la sfîrşitul secolului trecut. Este vorba de cabana Omu şi de Hanul Drumeţilor* [...] *În 1923, profesorul Rosetti Solescu a efectuat prima ascensiune alpină în Carpaţii noştri*..." (*Sportul Popular*, 5 februarie 1965).
Ce-i drept, se putea şi mai rău: „*Forma modernă de practicare a alpinismului în ţara noastră îşi are începutul în anul 1912, cînd pentru prima dată s-au escaladat peretele nordic al Văii Gălbenelelor, fisura centrală din Bucegi, umerii Pietrei Craiului şi traseul clasic Piatra Altarului din Ceahlău*" (colonel Gh. Suman, maior Gh. Babadag, *Alpinismul – şcoală a cutezanţei*, 1987)

Racoviţă, avem un Cristea, avem asemenea oameni care pot deveni exemple luminoase pentru formarea caracterelor la tinerii noştri. Avem, mai presus de toate, o datorie de îndeplinit!"

Campaniei i-a fost asociat, post mortem, Alexandru Brăduţ Şerban. În numele acestuia (inexistent anterior în publicaţii), vedea lumina tiparului descrierea unei ture de iarnă **pe traseul Floricioiu** din peretele Văii Albe, dedicată însă „celui care a urcat pentru prima dată Fisura Albastră, celui care a fost pentru nenumăraţi ani doica alpinismului în România".

Poate ca răsplată, o pagină întreagă trata – fapt fără precedent în publicaţiile *România Pitorească* – şi despre alt alpinist decît E. Cristea, acţiunea cuprinzînd totodată un mesaj postum (mesager, Dinu Mititeanu): „*Dacă în deceniul următor s-ar organiza, în sfîrşit, o expediţie românească în Himalaia, în mod sigur acest băiat* (A.B. Şerban, n.n.) *va face parte din ea*"[1].

În aceeaşi lumină, V. Borda l-a considerat pe E. Cristea drept singurul alpinist demn să figureze între călătorii şi exploratorii români din antologia sa. Nu ştim însă ca învingătorul Fisurii Albastre să fi trecut graniţele ţării; dacă a făcut-o, realizările alpine i-au fost oricum minime.

Printre meritele îndreptăţind plasarea valorică, în 1963, a lui E. Cristea lîngă Terray şi Buhl, era faptul că „î*n Cehoslovacia* [...] *a parcurs cei 900 de metri ai peretelui de la Kesmarski (cel mai mare din Carpaţi), iar în Bulgaria a urcat pe vîrfurile Rilei şi Pirinului*"[2]. Cînd alţi alpinişti români au escaladat masive de renume din străinătate (recordul nostru de altitudine a aparţinut, decenii întregi, lui Alexandru Floricioiu, 7495 m.), adepţii lui E. Cristea şi-au redus din pretenţii, motivîndu-i în fel aparte lipsa performanţelor alpine externe:

„Aflat pe peronul gării Sinaia, pe cînd aşteptau trenul care să îi ducă în Bulgaria, la balcaniadă, «nea Milică»" s-ar fi gîndit să dea un telefon „să văd dacă au ieşit paşapoartele". Nu ieşiseră...

[1] *Almanahul Turistic*, 1984, p. 136-141.
[2] S. Bonifaciu, *op. cit*. E singurul ce pomenește ture ale lui E.Cristea peste hotare.

Peste ani, mai exact în „*seara ultimei zile de antrenament dinaintea plecării spre Kici Galai* [...] *nea Milică stătea la baza peretelui şi făcea ultimele ajustări tehnice:*
– Ce zici doctore, mîine pe vremea asta...
În acelaşi moment se auzi o trosnitură seacă şi doctorul se prăbuşi la pământ. De undeva de sus, din partea finală a traseului, se desprinse-se o piatră care îl lovise în creştet cu o forţă năprasnică. Omul se zvîrcolea, gemînd de durere. Alături, pe jumătate înfiptă în pământ, era piatra aceea înroşită de sînge..."

La spital, nu pe doctor îl descoperim însă în rolul victimei:

„ *– Te uiţi cu jind afară, nea Emiliane?*
– Mă uit, că asta mi-a fost ultima şansă.
– Lasă dom'le, că la anul s-o mai organiza vreo expediţie.
– Doctore, ştii dumneata cîţi ani am eu?
– Vreo 50...
– [...] *Să ştii că la anul ies la pensie* [...]
– Acum cîteva luni [la peste 60 de ani] *te-ai căţărat prin Fisura Artei din Cheile Bicazului, pe traseul acela de gradul 6B. Crezi că noi nu ştim?"*[1]

Recordul epitetelor excepţionale pe fila editorială îi aparţine însă lui Şerban Dragomirescu, de la Institutul bucureştean de geografie:

„*Neobositul animator al drumeţiei şi al alpinismului românesc* [...] *Scrupulozitate şi grijă plină de rigoare* [...] *vibrantă ardoare şi nestinsă pasiune* [...] *abnegaţie totală, dezinteresată, mereu entuziast* [...] *Mii de turişti l-au însoţit pe poteci tainice de munte numai de el ştiute* [...] *Calităţile tehnice şi morale cu care a cutezat să învingă în premieră cele mai dificile trasee alpine din ţara noastră" etc.* [2]

În imediata apropiere a acestei ştachete se află entuziastele scrieri ale lui I. Ruş, ale Marinei Predoviciu şi ale altora ca ei:

[1] *Pamir '77*, 1984. Autorul (Mircea Noaghiu) a ajuns în respectivul masiv asiatic prin bunăvoinţa „Armatei".
[2] Postfaţă la *Piatra Craiului*, 1984.

„Pe dumneata, nea Emile, te ştie fiecare piatră din cărare [...] *Cît eşti dumneata de cunoscător al Bucegilor* [...] *Ce mai, jos pălăria, muntele te respectă* [...] *Ai fost de multe ori în situaţia de a primi mulţumiri şi ştiu că totdeauna te-ai arătat stînjenit..."*[1]

„În dimineaţa zilei de 16 iulie [...] *la refugiul Coştila au sosit doi* ***drumeţi.*** *Veneau din Baia Mare şi aduceau cu ei două flori de munte presate ca să le aşeze lîngă urna alpinistului Emilian Cristea* [...] *Au fost puse la locul cuvenit împreună cu un bucheţel de flori proaspete."*[2]

Prin intermediul doctorului Ovidiu Bojor, şi „turta" Himalaya a fost trasă pe „spuza" maestrului. Acesta, prezentînd întîia expediţie românească în cei mai înalţi munţi ai lumii (1985), ţinea să menţioneze că pentru deprinderile sale de căţărător „rămîn recunoscător regretatului Emilian Cristea, a cărui memorie o voi păstra întotdeauna vie"[3].

Toate aceste luări de poziţie trădează un centru spiritual, iar uneori chiar literar comun ("lasă un iz amar", „s-a bucurat de un mare prestigiu în rîndul tuturor generaţiilor de montaniarzi", „a preîntîmpina apariţia unor asemenea texte" etc.).

Nu o dată mîini misterioase intervin în textele altora... În numele lui Laurenţiu Popovici, de exemplu, apărea scris:
"Am pornit să escaladăm Umerii Pietrei Craiului. Traseu alpin de gradul 2 B. Ne orientam după ghidul lui Emilian Cristea [...] *Nenumăratele întîmplări relatate în «România Pitorească», şi cele din cartea lui Ion Preda, «Omul şi Muntele»* [...] *mi-au relevat riscul escaladelor solitare* [...] *Hotărîsem să urc pe creastă pe «traseul Dunăreanu»*[4] *..."*
Comentarii: a) în scrieri ulterioare, L. Popovici s-a dovedit mult mai reţinut în fraze de paradă; b) trimiterea la *Omul şi Muntele* (chiar dacă am accepta-o ca lucrare utilă) este nejustificată, întrucît autorul a suferit ul-

[1] *Almanah Turistic* 1979, p. 119.
[2] *România Pitorească*, nr. 11/1988. La aceste rînduri redactorul-şef adjunct al revistei, Justin Moraru, se grăbea să adauge: „*Un gest simplu, impresionant. Oameni necunoscuţi, care ţin să rămînă anonimi – dintr-o sinceră pornire a inimilor lor – depun flori la urna alpinistului Emilian Cristea, în peretele Văii Albe. Emilian Cristea trăieşte, după cum se vede, prin lumina caldă a amintirii ce rodeşte în sufletele celor care l-au cunoscut cu adevărat*."
[3] *România Pitorească*, nr. 1/1986.
[4] *Idem*, nr. 1/1987.

terior un accident – ceea ce nici nu trebuie să mire întrucît ghidul Cristea menţionează: „*După ce escaladăm* ***unul din hornurile de la intrare****...”* (neştiind care din ele, te poţi angaja, precum L. Popovici, în zone deloc paşnice)....”

Iniţial, această sursă era maestrul însuşi: doar el putea furniza, de pildă unui „îndrăgostit doar romantic de munte” (Virgil Ludu), cifre privind amploarea tentativelor în Fisura Albastră. După 1982, hăţurile operaţiei au trecut în mîinile Heddei Cristea[1]; sînt anii în care se produc (alături de colaboratorii broşurii *In memoriam*) Cornel Bugeag[2] și Ioan Dobrescu[3].

După plecarea din ţară a Heddei Cristea, operaţiunea va fi mers prin inerţie, prin efortul unor dr. Victor Popa, Gh. Pînzaru, Şt. Negrea şi alţii, beneficiind cu toţii de bunele oficii ale revistei *România Pitorească*.

Amabilităţilor de genul celor relevate mai sus E. Cristea le răspundea cu incontestabilă mărinimie. Cum era tratat de pildă I. Ionescu-Dunăreanu am arătat. Asemănător, eram informaţi că „maestrul al sportului Dumitru Chivu şi maestrul emerit al sportului Matei Schenn au stabilit un redutabil traseu alpin” (Surplomba Hornului), în a cărui porţiune „superioară escalada cere căţărătorilor o tehnică de înaltă clasă”. Similar, Petre Cristina şi Aurel Irimia erau trecuți între cei care „au plătit cu viaţa pasiunea şi dragostea lor pentru munte”[4], iar pe Mircea Mihăilescu (întîmplător ocupînd funcţia de secretar general F.R.T.A.) între „desţelenitorii de trasee”[5].

---

[1] Pe cînd căutau intrarea din Marele Grohotiş în Poiana Închisă, un grup condus de Hedda Cristea a avut în 1983 un schimb de replici nu tocmai amabile cu Vlad Petruşca, întîlnit în acele locuri. Scoasă din fire, văduva lui E. Cristea i-a spus opinentului: „*Ar trebui să-i pupaţi tălpile, la cîte a făcut pentru muntele românesc!*”.

[2] *România Pitorească*, nr. 11/1985. Legat de material, C. Bugeag a răspuns curiozităţii noastre (cîndva, în personalul 3003): „*L-am întocmit la sugestia doamnei Hedda, cu materiale furnizate de Titi Ruse* [apropiat al familiei Cristea]”.

[3] Speolog cîmpulungean (1923-2011. După cum el însuşi afirma, I. Dobrescu îl ştia pe E. Cristea de numai 15 ani (scrisoare 1 octombrie 1985), iar în ale alpinismului abia în 1982 a aflat unde se găsesc Valea Albă şi Fisura Albastră

[4] W. Kargel, în *Almanah turistic* 1974, atribuie moartea lui P. Cristina consumului de alcool, motiv din care a murit se pare şi A. Irimia (1970, la cabana Pietrele din munții Retezat).

[5] M. Mihăilescu se va fi revanşat pentru aceste amabilităţi, cum a făcut-o în relaţia cu autorii cărţii *Alpinismul – şcoală a cutezanţei*: Gh. Suman şi Gh. Babadag l-au

În cazul redactorilor de la *România Pitorească*, „Nea Milică [...] ne aducea sau trimitea felicitări de Anul Noul Nou cu fotografii alb-negru făcute de el, fiecăruia alta, ştiindu-ne gustul, iubirile sau pasiunile”[1].

Iar turiştilor de rînd, s-o recunoaştem, le oferea proiecţii de diapozitive, descrieri de trasee, mărturisiri din bogata activitate montană. Pe mulţi i-a condus pe munte, nu puţini a iniţiat în arta căţărăturii. De asemenea, s-a dorit accesibil celor veniţi să-l vadă, şi de cele mai multe ori a izbutit.

Complimentele de genul celor enumerate mai sus s-au păstrat și după 1989. La trei decenii chiar după acel moment de cotitură, Lucian Clinciu ținea să spună, sub umbrela spirituală R.P.–D. Mititeanu:
„Indiferent de timp, vremuri sau locuri, personalitate sau ambiții personale, noi cu toții facem parte din familia alpinismului românesc. Dificultăți și controverse au mai fost și vor mai fi, doar de noi depinde dacă reușim să ne «ridicăm pe creste»[2]. Mi-ar fi plăcut să-l întîlnesc pe «nea» Milică, fie și numai pentru simplul fapt că sunt parte din aceeași mare și valoroasă echipă a alpiniștilor de la «Armata»: C.C.A., A.S.A Brașov sau C.S.A.M. Bucegi-Predeal sunt numele sub care secția de alpinism al cărei antrenor a fost Emilian Cristea a scris file de istorie. Mi-ar fi plăcut să-l întîlnesc, pe omul devotat muntelui, naturii și explorării acestui infinit paradis [...] Da, mi-ar fi plăcut să-l cunosc pe „nea” Milică…*”*

„Prietenii”

Am menţionat în debutul subcapitolului precedent că mulţi au răspuns dorinţei (exprimată mai mult ori mai puţin făţiş) lui E. Cristea, de a fi gratulat cu vorbe cît mai mari. Cîţiva n-au dat curs însă acestei dorinţe. În

---

trecut aici în fruntea listei celor care „*au escaladat de mai multe ori vîrful Lenin*”, apreciaţi fiind în schimb drept „*pildă de dragoste şi muncă, urcînd, coborînd şi iar urcînd toate povîrnişurile Carpaţilor româneşti*...”, „*patrioţi sinceri*” ş.a.m.d.

[1] V. Hossu-Longin, în *România Pitorească,* nr. 12/1982.

[2] Oratorie indiscutabil aparte, în rîndurile lui L. Clinciu... Care pe de o parte nu mai poate ignora informațiile despre Cristea apărute post-comunism, dar în același timp nici nu dorește să facă pași înapoi, în cultivarea acelui mit... SURSA!

cazul unuia dintre ei, Ion Coman, fiind vorba de un om cu realizări alpine şi verticalitate morală incontestabile, E. Cristea s-a mulţumit să nu şi-i ştie împotrivă, motiv pentru care a scris despre ei în termeni favorabili.

Altfel l-a tratat însă pe Ovidiu Maniţiu:

> *„Socotim că Editura Tineretului a procedat cu superficialitate cînd a pus sub tipar lucrarea* [„Spre culmile Carpaţilor"] *în forma în care a apărut şi nu a dat-o spre consultare unor cunoscători ai muntelui şi problemelor alpine, care ar fi putut înlătura greşelile ce abundă în ea."* [1]

Prin replica celui considerîndu-se lezat[2], incidentul părea închis. După mai mult de două decenii însă, O. Maniţiu avea să simtă din nou „dragostea de oameni" a lui E. Cristea:

> *„Comisia Centrala Tehnică de Alpinism a fost sesizată de alpinişti ei fruntaşi asupra unor inexactităţi descrise de tov. Ovidiu Maniţiu în lucrarea sa intitulată «Pe înălţimile Carpaţilor», apărută la Editura Sport Turism.*
> *Luînd act de cele de mai sus, s-a constituit un colectiv compus din cei mai competenţi alpinişti ai ţării, spre a analiza din punct de vedere tehnic lucrarea în cauză* [...]
> *Noi, ca alpinişti, condamnăm îndrăzneala tov. Ovidiu Maniţiu de a se fi erijat în mare alpinist şi în mare specialist al zăpezilor şi ne ridicăm împotriva acestor practici* [...]
> *Cerem insistent ca autorul să nu mai publice în viitor asemenea lucrări care compromit alpinismul românesc şi fac un deserviciu mişcării turistice montane. Dorim ca autorii lucrărilor să respecte alpinismul românesc, care* ***prin tradiţie a fost practicat totdeauna de oameni cărora niciodată nu li s-a putut aduce acuzarea ca au exagerat cînd au scris şi publicat diferitele lor ascensiuni*** (s.n.). *Pentru prestigiul alpinismului românesc, dorinţa noastră este ca în viitor să păstrăm această tradiţie, pentru ca adevăraţii alpinişti au sufletul modelat şi călit după natură în cel mai curat templu al său – muntele. Alpiniştii nu au nevoie de poveşti adevărate*[3]*."*

---

[1] *Sportul Popular*, 26 aprilie 1955.
[2] *Idem*, 26 iulie 1955.
[3] Oarecum culmea ironiei, exact Cristea emitea povești cu pretenții de realitate!

Dacă în 1955 Emilian Cristea şi-i asociase în filipica sa pe Aurel Irimia şi Gh. Epuran, de această dată s-a amestecat (penultimul pe listă, căci „modest, s-a retras întotdeauna în spatele echipei”[1]) între Matei Schenn, Vasilescu Dan, Bogoiu Petre, Boteanu Mircea, Csallner Erwin, Fozocoş Paul, Colan Dionisie şi Călin Nicolae. Şi de această dată O. Maniţiu a răspuns acuzelor, dezvăluind în plus dedesubturile întregii acţiuni:

> *„În 1971, Emilian Cristea îmi dăruia admirativ lucrarea Piatra Craiului* [...] *adăugîndu-i această dedicaţie: «D-lui Ovidiu Maniţiu, alpinist şi turist încercat, ca semn de admiraţie pentru pasiunea ce ne este comună...» Explicaţia încercării de acum, de a mă defăima în faţa onor Editurii Sport Turism, este refuzul meu constant de a-i acorda admiraţie personală şi de a participa la activitatea lui, ca unul care-i cunoşteam antecedentele negative şi reprobabile...”* [2]

Nu mult diferit a fost tratat Alexandru Floricioiu. Se găsesc puţine referiri în lucrările lui Emilian Cristea despre realizările acestui mare căţărător, ele fiind din categoria celor de care învingătorul Lespezilor Lirei s-ar lipsi bucuros:

> *„Santinela de la Gîtul Iadului este numele atribuit celui mai greu dintre traseele stabilite în Masivul Hăghimaş. Obstacolele, extrem de dificile, depăşesc pe cele ale Fisurii Artei, al cărei grad de dificultate – 6B – i-a fost dat anterior Noului Regulament de clasificare a turelor alpine, elaborat de către Comisia Centrală de Alpinism* […] *Denumirea* [traseului Fisura Artei] *nu se referă, după cum se pare la prima vedere, la «Arta în R.S.R.», ci la faptul că efectuarea lui a constituit tehnic o adevărată artă; în tot cazul denumirea este cu totul inadecvată şi unică în nomenclatura alpină universală.”* [3]

Pe atunci, o informare precum cea de mai sus, trădînd oarece antrenament în domeniu[4], nu constituia pentru cel vizat o joacă... Genul de

---

[1] Cf. D. Solojan.

[2] În arhiva N. Baticu.

[3] *Hăghimaşul şi Lacul Roşu*, 1965, p. 192.

[4] „*Pe Costică Georgescu, fost antrenor la secţia de alpinism a clubului Metalul, l-a terorizat tot timpul cît a deţinut această funcţie că-l denunţă «că a fost prieten cu Baticu*» [...] *Pe Ion Chiciorea, fost şi el la aceeaşi secţie după C. Geor-*

tratament nu este singular, ulterior numele lui Al. Floricioiu lipsind din monografia *Piatra Craiului*, iar premiera Fisurii Artei fiind plasată la 1960 (în loc de 1958)[1].

Şi mai puţini au fost adversarii făţişi ai lui Emilian Cristea, dintre care s-a detaşat Niculae Baticu. Cîndva, fuseseră colegi de coardă, dar cum o singură teacă nu poate adăposti două săbii, încă din 1947 între ei au apărut fricţiuni.

Au rămas cît de cît prieteni, dar la scurtă vreme după revenirea din închisoare a lui N. Baticu relaţiile dintre ei s-au răcit. Nu cunoaştem motivele exacte. Va fi fost grija celui ajuns personaj important de a nu se compromite alături de un ostracizat politic, deşi nu trebuie uitat că într-o situaţie similară E. Cristea s-a purtat mai mult decît prevenitor cu I.I.-Dunăreanu. Poate fi bănuit aici şi un efect al invidiei faţă de vulcanizatorul ajuns în fruntea bucatelor alpine, combinată cu orgoliul celui privit tot ca un căţărător neîndemînatic, promovat datorită compromisurilor cu puterea comunistă. De aici o adversitate fără menajamente.

Ca orice pom cu roade, E. Cristea mai primise pietre şi de la alţii. Nemulţumirile acestora au răzbit însă rareori în presă, poate şi datorită reticenţei de a înfrunta un om nu doar cu relaţii înalte, dar şi extrem de vindicativ. N. Baticu însă, datorită unor trăsături pe care un deceniu şi jumătate de recluziune nu a făcut decît să le accentueze, a lansat în lumea muntelui – cu maximă vehemență chiar – amănunte deloc onorante din viaţa antrenorului de la Armata. Venind din partea unui căţărător cu valoare şi moralitate recunoscute, asemenea opinii au dovedit un impact deosebit.

---

gescu, l-a denunţat calomnios..." (Niculae Baticu, *Măşti care cad*). Const. Georgescu ne-a confirmat, la o şedinţă a Clubului Alpin Român din 1990 (în strada Oltarului), întîmplarea relatată mai sus.

[1] *Almanahul Turistic* 1968. Asemănător, anul premierei Pietrei Altarului devine 1936 (în loc de 1934), iar al Santinelei de la Gîtul Iadului, realizat de clubul Voinţa, 1963 în loc de 1961. Cînd era vorba de realizările proprii, autorul proceda diametral opus: Fisura Surducului Mare, 1961 în loc de 1963; traseul Armata, 1964, în loc de 1968, sau își devansa primirea titlului de maestru al sportului la 1952, în loc de 1955 (ultimul exemplu în *Sportul Popular,* 5 februarie 1965).

Obligat la defensivă, E. Cristea s-a străduit să limiteze terenul de acţiune al adversarului, între altele denunţîndu-i printre montaniarzi culoarea convingerilor şi barîndu-i calea spre alpinismul oficial.

„Vă facem cunoscut că în conformitate cu normativele în vigoare, secţiile de alpinism afiliate la F.R.T.A. nu pot fi conduse din punct de vedere tehnic decit de antrenori calificaţi.
Întrucît în ziarul Informaţia Bucureştiului a fost publicată ştirea cu privire la iniţierea unei şcoli de alpinism a asociaţiei dv. al cărei instructor este Baticu Nicolae, vă facem cunoscut că colegiul de antrenori declină competenţa acestuia. Baticu Niculae nu a putut fi folosit nici ca ghid O.N.T. din cauza antecedentelor.

Secretar
Mircea Mihăilescu[1]

Colegiul de antrenori,
Matei Schenn”[2]

De tratament asemănător a avut parte Niculae Baticu şi din partea revistei *România Pitorească*, unde găsea de cuviinţă să reclame erorile din materiale semnate E. Cristea.

[1] Petru Suciu pomenește („Noi, cei de la Știința”, 2018, p. 209) despre o iritare a „tovarășului M., persoană importantă la Federația de Turism-Alpinism”, cînd l-a văzut pe N. Baticu la ședința acelei secții de alpinism: „Ce caută ăsta aici? […] Să nu-l mai prind pe aici!”. Foarte posibil e vorba de Mircea Mihăilescu.

[2] După ce iniţial gruparea „Sănătatea” a tărăgănat, sub presiunea Federaţiei, primirea lui Baticu în asociaţie, acesta a reuşit să pătrundă la „Metalul”. Acceptat ulterior la „Sănătatea”, fostul conducător de colective CAR a iniţiat un ciclu de excursii pentru începători, activitate despre care un ziarist întîmplător cunoscut în tren a inserat o scurtă notă. La scurtă vreme, Federaţia a expediat asociaţiei „Sănătatea” adresa (nr. 33 468) redată mai sus, avînd ca efect retragerea din alpinismul oficial nu numai a împricinatului, cît şi a instructorului „Sănătăţii”, Radu Slăvoacă, împreună cu sportivii Nicolae Dini şi Simion Codreanu. Dorind să continue tradiţia, noua conducere a „Sănătăţii” (preşedinte al secţiei, lt.col. farm. E. Boteanu) a propus apoi „*ture* [...] *conduse de specialişti* [...] *chiar dacă aceştia activează sau sînt antrenori în alte asociaţii sau cluburi. Este vorba de maestrul emerit al sportului Emilian Cristea, maeştrii sportului Petre Bogoiu, Dumitru Chivu, Paul Fozocoş, Nicolae Naghi, Matei Schenn s.a.*” (*Sportul*, 16 mai 1973). Iniţiativa (altminteri bizară, anterior „Sănătatea” concurînd „Armata” Braşov la titlul de campioană la alpinism) a sucombat curînd, din lipsă de amatori.

„La scrisoarea dvs [...] *am fost nevoiţi să răspundem cu întîrziere, pentru că afirmaţiile făcute au necesitat cercetări deosebite.*

1. Valea lui Zangur este, aşa cum afirmaţi şi dvs., al treilea afluent pe dreapta. A fost o scăpare a autorului. Cît priveşte celelalte «puncte de acuzare» formulate, ni se par nejustificate. Iată-le:

2. Spuneţi că un antrenor emerit nu cunoaşte regula «celor trei puncte». Cînd vorbeşte despre puncte fixe [această expresie – „regula celor trei puncte *fixe*" – o criticase N. Baticu în scrisoarea sa, n.n.), *nu se referă la căţărător, pentru că nu se poate. El face aluzie la prizele fixe, găsite pe desfăşurarea unui obstacol şi folosite după caz prin tracţiune, aderenţă, sprijin sau apucare. După cîte ştim,* ***aţi urmat*** *ca elev cursurile de iniţiere alpină ale tov. Emilian Cristea în anii 1979-1980 la clubul Floarea de Colţ. Acolo vi s-a explicat, chiar de către cel pe care-l învinuiţi, că cele trei puncte sînt nu numai de sprijin, ci* [...] *şi de apucare, de tracţiune şi de aderenţă. Din relatarea dvs. se pare ca nu aţi înţeles lecţia predată de tov. Cristea. Este o lipsă a lectorului pentru care îşi cere scuze că elevul nu a putut-o intui.*

3. Vîrful Picătura şi Creasta Picăturii au o istorie mai lungă. Autorul nu şi-a propus în materialul despre Valea lui Zangur să trateze această problemă[1]*. El, făcînd un tur de orizont asupra Crestei Picătura, a evocat numele primilor alpinişti care prin cercetare, escaladă, fotografiere, schiţe şi scrieri au pus în evidenţă cucerirea..."*[2]

În disputa sa cu N. Baticu, E. Cristea a optat pentru ştergerea urmelor colaborării (de trei ani) cu fostul legionar. În acest scop, el se leapădă pînă şi de premiera Fisurii din Pintenul Văii Albe[3]. Cele Trei Surplombe constituind însă o miză prea mare (le considera, după cum am arătat, prima rută de V B), E. Cristea a înţeles să le pomenească doar după un sever retuş:

---

[1] Dar chiar o tratase în text, cu nume şi ani! Întorsăturile din condei, învăluirile în evitarea adevărului – ale unor condeieri de munte - merită fără îndoială un studiu…

[2] Cum cele de mai sus purtau semnătura unui nepriceput în ale muntelui (Ion Preda, convins între altele că „*poteca cea mai uzitată de turiştii pedeştri* [e] *cea de pe Valea* ***Seacă*** *a Caraimanului*", în *România Pitorească*, febr. 1988) este foarte posibil ca altcineva să fi stat în spatele rîndurilor sale.

[3] *"La 4 august acelaşi an, Ionel Coman şi echipa lui ajungeau pe vîrful Pintenului din Valea Albă*" (fără a menţiona reuşita echipei proprii).

„Autorii escaladei din seara zilei de 20 iulie 1946 erau Sorin Tulea, Gheorghe Niculescu, eu şi Niculae Baticu, care ***a avut şansa să escaladeze ultima şi cea mai dificilă porţiune a traseului.***[1]*"* (s.n.)

În acelaşi tom, E. Cristea recunoştea „excelentele învăţăminte" primite de membrii C.A.R. în Italia şi Germania, dar evita nominalizarea respectivilor (între ei, Niculae Baticu)[2].

Ultimele afirmaţii au apărut în lucrarea *Ani de drumeţie*. Sub impactul informaţiilor puse la dispoziţie de N. Baticu, Valentin Borda şi-a schimbat ulterior punctul de vedere şi a scris[3], pentru prima dată în publicistică noastră, despre „varianta Fisurii Albastre". Sensibil la această mutare, Emilian Cristea a ţinut să relateze cu proxima ocazie despre stabilirea respectivului traseu[4].

Cum nenorocirile nu vin singure, în 1981 N. Baticu a reuşit să-şi publice *Amintirile unui alpinist*, cu remarci deloc onorante despre fostul său coleg. De această dată, E. Cristea a ales tăcerea. Similar au procedat şi emulii săi, a căror răbdare avea să cedeze însă odată cu apariţia lucrării *Pe crestele Carpaţilor* (1984):

„Vă semnalez, în numele a numeroşi iubitori ai muntelui din oraşul Cîmpulung, gustul amar pe care ni l-a lăsat o parte din cartea «Pe crestele Carpaţilor» de Nicolae Baticu şi Radu Ţiţeica, apărută recent în editura

---

[1] Atitudinea *Patronului*, bazată pe convingerea că depusese de-a lungul timpului eforturile cele mai mari pentru stabilirea traseului, nu era deloc nouă: *„Prin 1947, Nae Dimitriu ţinea morţiş să mute refugiul Coştila ceva mai la vale. Eu m-am opus, arătînd că se puteau face cu acei bani lucruri mai utile. În focul disputei noastre, în lipsă de argumente, Nae mi-a zis: «Ce te lauzi că ai făcut Trei Surplombe, Cristea le-a făcut!» Cum Emil se nimerise şi el pe acolo, i-am cerut părerea. Mi-a răspuns: «Dacă aşa zice domnul Dimitriu...»"* (N. Baticu)

[2] În aceeaşi lucrare Radu Ţiţeica, Alex. Beldie şi Ion Coman nu se sfiesc să amintească de realizatorul Furcilor.
Minimalizarea realizărilor lui N. Baticu se făcuse simţită şi în 1971 (*Piatra Craiului*), cînd E. Cristea aprecia traseele din Peretele Padinei Lăncii – deschise de fostul său prieten, acum complet ignorat – ca „mai puţin dificile, parcurse foarte rar de cătărători" (nu aceleaşi epitete priveau a sa Muchie din Padina Lăncii însă, descrisă pe larg).

[3] *Călătorie prin vreme*, 1979, p. 240.

[4] Şedinţa cercului „Floarea de Colţ" din 18 octombrie 1979.

Sport Turism, instituţie care, din cîte ştiu, nu promovează şi nu încurajează atacurile la persoană[1]*. Iată, însă, că în cartea amintită am constatat cu stupoare că memoria celui care a fost Emilian Cristea este grosolan întinată, contestîndu-i-se viaţa şi activitatea exemplară de om simplu, modest, pasionat şi entuziast* [...]

În toamna lui 1982 l-am văzut pentru ultima oară la Căminul Alpin din Buşteni [...] *Ne arăta unde este Valea Albă şi Fisura Albastră. Îmi amintesc întocmai cuvintele lui: «Uitaţi, măi copii, acolo este Fisura Albastră, care mi-a dat mult de furcă şi pe care, sub cele trei surplombe, am ocolit-o pe o variantă laterală. Surplombele au fost făcute de Floricioiu». Nu s-a lăudat ca a făcut singur traseul acesta dificil, aşa cum pretinde N. Baticu. Acelaşi «binevoitor» îl acuză ca a plafonat alpinismul românesc, ca a monopolizat muntele, interzicînd altora să se afirme. Cum poţi să scrii asemenea lucruri fără să-ţi tremure mîna?* [...]

I se mai reproşează că la C.C.A. îl preocupa mai mult participarea la concursuri. După opinia celor doi autori, cine ar fi trebuit să fie iniţiatorii concursurilor de alpinism, novicii sau oamenii cu experienţă? [...]

L-am zărit de cîteva ori pe Nicolae Baticu, de altfel anonim în mişcarea turistică de azi, sosit pe la «Ştafeta munţilor» nu pentru a da o mînă de ajutor la buna desfăşurare a concursurilor, ci pentru a arunca în stînga şi în dreapta vorbe veninoase la adresa lui Emilian Cristea. Ajungeau şi la urechea lui Nea Milică. Nu se supăra şi nu replica niciodată. Ne spunea: «Ce să fac măi copii, aşa este Baticu: individualist, ranchiunos, invidios pe succesele altora, altfel e un om capabil şi bun alpinist, dar numai pentru el, fiindcă rar accepta un coechipier» [...][2]

Apelez la spiritul de echitate al revistei «România Pitorească» pentru a lua atitudine şi a preîntîmpina apariţia unor asemenea texte care nu pot contribui la educarea tineretului, la instituirea unui climat favorabil propăşirii turismului românesc."[3]

---

[1] Se poate înţelege de aici că editura nu răspunsese unui semnal asemănător.

[2] În lucrarea încriminată întîlnim doar: „*Ca antrenor, a fost preocupat, în principal, **să cîştige** concursuri* [...] *Din cele arătate mai sus reiese ca activitatea destul de bogată a lui Emilian Cristea îl situează pe o treaptă fruntaşă. Din păcate, el a avut **un anumit rol, alături de alţi factori**, în plafonarea mişcării alpine româneşti din ultimele decenii...*" (p. 358) (s.n.).

[3] I. Dobrescu, în *România Pitorească*. nr. 6/1985. Bineînţeles, se poate lua în calcul și cît au scris alţii în numele musceleanului (după 1989, general al armatei române)

Citatul de mai sus poartă semnătura unui septuagenar, dar genul său de atitudine este împărtăşit şi de suporteri tineri ai lui Emilian Cristea:

> *„Din păcate* [cartea „Pe crestele Carpaţilor*"*] *lasă un iz amar, deoarece N. Baticu încearcă (ca şi în precedenta carte) să rezolve vechile sale răfuieli. Tînărul cititor este pus să arbitreze într-un ring pe care nu-l cunoaşte de ajuns, cu atît mai mult cu cît «jucătorii» şi evenimentele sînt pierdute în negura vremurilor*[1]*. Împătimirea autorului este cu atît mai nepotrivită, cu cît Emilian Cristea s-a bucurat de un mare prestigiu în rîndul tuturor generaţiilor de montaniarzi...*" [2]

În ciuda loviturii numită *Pe crestele Carpaţilor*, unii din suporterii lui E. Cristea au rămas pe poziţie, ducînd mai departe, după interimatul lui Aristide Stavros, ştafeta pornită de V. Ludu[3]. Se miza probabil pe şansele reduse ca N. Baticu să mai acceadă la tipar, pe efectul scurgerii timpului asupra oricărui incident, şi în mod sigur pe naivitatea auditoriului preferat.

---

[1] Firește, cînd tînărului i se livrează convenabile autorilor materialului, nu se mai pune problema că acea tipsie istorică îi este necunoscută...

[2] Un grup de patru persoane, dintre care pentru notorietatea amiciţiei cu E. Cristea îl citäm pe Vasile Giurgiu, în *Speotelex*, nr. 8/1985, p. 19. Derutant, V. Giurgiu preciza, la cîteva file distanţă (p. 10): „*Fiecare acţiune are părţile sale bune şi rele. Neam obişnuit, şi pe undeva este de înţeles, să prezentăm doar aspectele pozitive ale acestora, «uitînd" adeseori prea uşor de cele negative sau mai puţin la locul lor. Cu toate că, aş zice, singura modalitate de a ne îmbunătăţi activitatea este tocmai discutarea deschisă a acestor aspecte «mai delicate»"*.

[3] Considerînd că „*nu aş reuşi să fac o prezentare mai bună*", Aristide Stavros a preluat în lucrarea *Munţii judeţului Braşov* (1979) pasajul de istorie alpină din *Cartea munţilor*, a lui V. Ludu.

„*Fiecare munte şi-a avut piscurile sale, care s-au lăsat cu greu cucerite, dar cea mai frumoasă izbîndă rămîne Fisura Albastră din Peretele Coştilei* [nici nu se cunoştea amplasamentul exact al traseului mult lăudat!]. *Puţini ştiu că Fisura Albastră a fost descoperită în 1945 şi ca să fie cucerită au trebuit şapte ani de încercări şi speranţe, 100 de zile în 44 de escalade, 23 de nopţi în perete şi 300 m de coardă...*" (Victor Raicu, în *România Pitorească*, nr. 7/1987)

„*În august 1952* [...] *Fisura Albastră este cucerită prin escaladă directă* [...] *În anul următor, acelaşi traseu, dar pe o directissima mult mai dificilă, a fost parcurs de Alexandru Floricioiu*" (*Alpinismul – sport al cutezanţei*, 1987, de colonel Gheorghe Suman şi maior Gheorghe Babadag).

„*Am însoţit cu privirea echipa lui Emilian Cristea dînd bătălia Fisurii Albastre cu dificilele sale surplombe*" (Victor Bănciulescu, *Orele astrale ale sportului*,1988)

Chiar lipsite de suport mediatic, opiniile lui N. Baticu au răzbit la urechea multor adulatori ai lui E. Cristea.
Dintre aceştia, unii au reacţionat precum membrii unui cerc turistic timişorean, care, invitaţi la realism într-o vreme cînd realizările alpine pe plan mondial lăsau cu mult în urmă performanţele de profil româneşti, au declarat: „*«România Pitorească» este MAMA (subl. text) noastră spirituală a tuturor turiştilor, şi pentru noi este sfîntă ca şi o mamă* [...] *Nu ne interesează «Le Alpi»* [publicaţia Clubului Alpin Elveţian, în al cărei număr 2/1986 s-a scris că pe Gurja Himal a ajuns un singur român, şi nu trei cum susţinuse O. Bojor]. *Noi credem* [...] *ce ne-au spus prietenii noştri*".
Alţii, precum I. Dobrescu, s-au cufundat însă „*în cea mai dificilă dilemă; mi-am făurit un «idol» dar care, după cele aflate, se pare că nu a fost din aur pur şi a avut şi suficientă zgură* [...] *Nu ştiu cum să spun, un paradox să fi fost unul cu două feţe, pozînd faţă de noi într-un fel de om, iar în realitate să fi fost tocmai contrariu*"[1]. Între cei care şi-au „*dat seama că oamenii muntelui sînt uneori departe de ceea ce se spune prin cărţi*" s-a aflat şi L. Popovici[2] .

De o situaţie originală, raportată la cele două tabere, a avut parte Nelu Balaş. Iniţial, acest muncitor din Nădrag a dat numele lui E. Cristea unui refugiu construit de el pe locul unde vestitul alpinist a zăbovit pentru a face „fotografii şi diapozitive". „A*şa am simţit sufleteşte că trebuie: să fac ceva cu mîna mea care să amintească, peste vreme, de plaiurile bănăţene, de Emilian Cristea, omul care a iubit atît de mult Carpaţii şi pe toţi care i-a cunoscut.*"[3]
Echipa lui Pop Simion a tratat elogios gestul (publicînd între altele misiva unui elev de clasă a III-a încîntat de lucrarea lui „nenea Nelu Balaş"). Peste un an, armonia s-a risipit brusc însă:

---

[1] Scrisoare Ion Dobrescu, „*eminentului veteran al alpinismului românesc Baticu Nicolae*", cuprinzînd între altele: „*Că E.C. a plafonat alpinismul* [...] *nu pot să judec eu, sînt prea necunoscător în materie* [...] *Nu mai reţineţi că noi am discutat la Buşteni* [la „Ştafeta munţilor"]*, că v-am prezentat cu mult respect şi că a fost o mare cinste pentru mine să vă cunoască prietenii mei* [...] *şi împreună ne-am întreţinut foarte mult, ne-aţi spus cîte ceva din bogata dv. viaţă*..." În aceeaşi epistolă, I. Dobrescu propunea „*să-i lăsăm pe morţi în pace*", dar o acţiune a asociaţiei sale va deveni, din „Memorial Emilian Cristea", „Festivalul Munţilor".
[2] Scrisoare către autorul acestor rînduri, 12 februarie 1987.
[3] *România Pitorească*, nr. 10/1984, p.2.

„Ne anunţaţi că refugiul respectiv a devenit între timp doar o parte din «complexul turistic Nelu Balaş» pe care-l declaraţi cu modestie «a 8-a minune a lumii». Numele lui Emilian Cristea este înlocuit, deci, cu cel al constructorului care, iniţial, cu veneraţie (publicitară?) i-l dedicase [...] *1. De ce de unul singur? N-aţi găsit nici un coleg de muncă* [...]*? 2. În ce fel aţi colaborat cu Ocolul Silvic care are în grijă zona în care aţi amplasat «complexul»? 3. Ce aprobări şi mai ales ce sprijin aţi primit din partea forurilor locale* [...]*?*[1] .

[1] *Op. cit.*, nr. 9/1987.

Cuprins vol. I

Sus la munte, la izvor

În loc de introducere	7
1919-1926	11
Turing-Clubul României	24
Mihai Haret	67
Grupul Țițeica	136
Pătrunderi în abruptul Bucegilor (1927-1932)	188
Căţărătură în Bucegi (1932-1935)	232
Asociaţia Drumeţilor din Munţii României (activitatea în 1934-1941)	277
Un autor şi realizările sale	307
Prin Fisura Albastră, în căutarea strălucirii soarelui...	353

Ion Stănilă sr., cabanier la vechea casă SKV Mălăiești

Ion Stănilă jr., cabanier la casa Turing-Clubului, de la Omul

Refugiul cercetășesc amenajat într-o grotă a Văii Caprelor, Bucegi
- un adăpost viețuind doar în cartea „Robinsonii Bucegilor”

Casa reală din Bușteni, a lui Nestor Urechia

Cabana ADMIR „Radu Negru”
(Grind, Piatra Craiului)

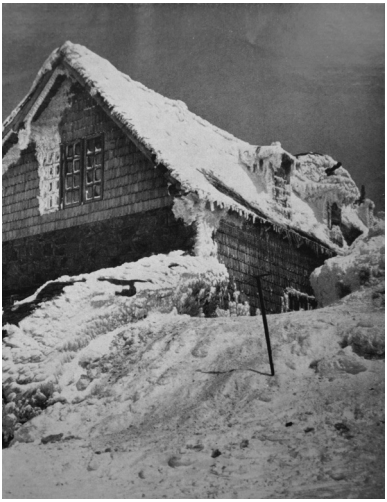

Omul (T.C.R.)

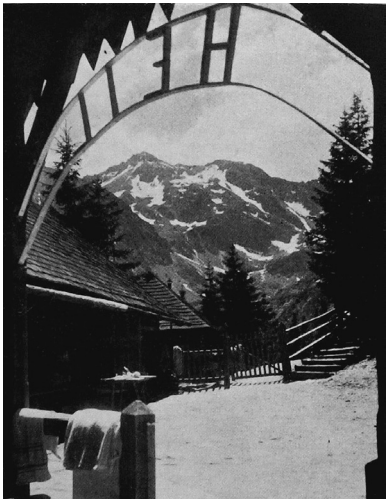

Negoiul (S.K.V.)

Plaiul Mircii (Bucegi)

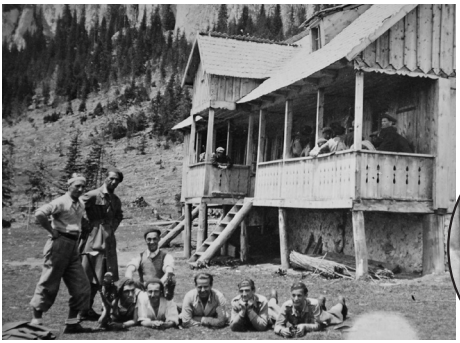

Adăpost turistic
în zona Padina
(Bucegi)

Căsătorii religioase la Casa Peștera (sus), respectiv Schitul Nou din zonă.

Veselie la poalele Ciucașului

Casa Alex Vlahuță (asoc. România Pitorească)

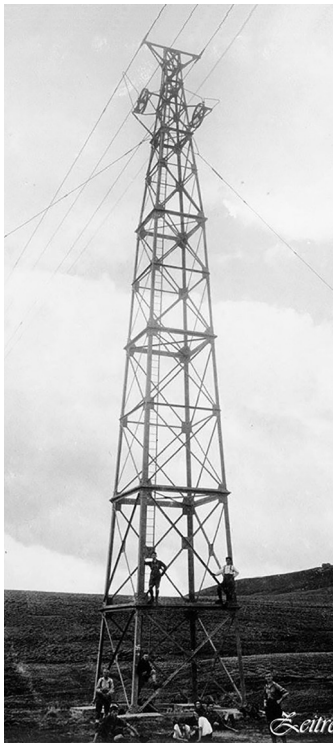

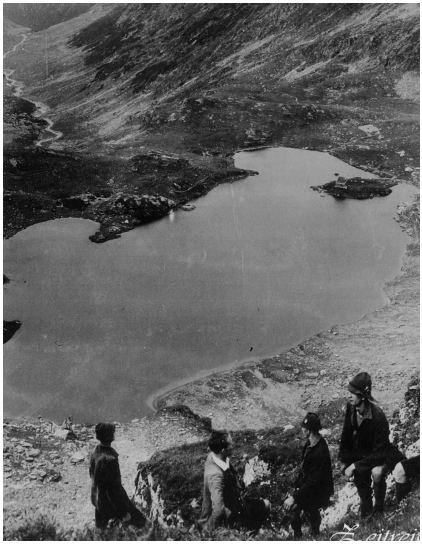

Imagini din colecția Josef Habicher și înfățișînd drumeții din 1925, între care parcurgerea creastei Făgărașilor, între Porcești-Olt și Zărnești. Conducător a fost Carol Lehmann (1894-1990).

www.facebook.com/zeitreise.hermannstadt.sibiu.nagyszeben

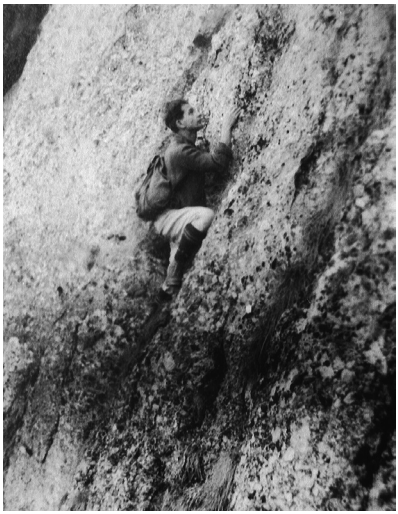

Șerban Țițeica

Ion Cantuniari și Ana Nenițescu

La Casa Peștera, 1926:
I. Cantuniari, Radu Țițeica, N. Butmăloi,
Viorica și Vasile Steopoe

Radu Țițeica

Costin Nenițescu, alături de grupa lui de studenți, respectiv împreună cu unul dintre ei (Ion Cantuniari), pe munte

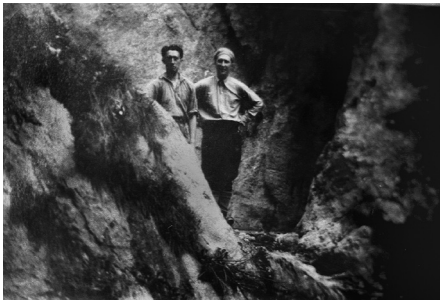

Soții Nenițescu, în Cheile Tătarului

Șerban Țițeica

La Casa Omul

Responsabilii cu buna dispoziție

Un bordei ciobănesc în prima căldare a Văii Morarului

La schi

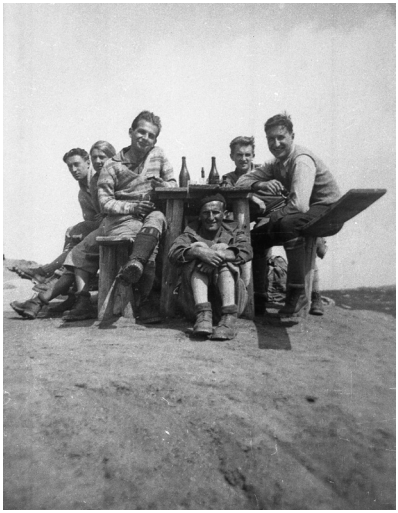

Grupul Țițeica, la Casa Omul.

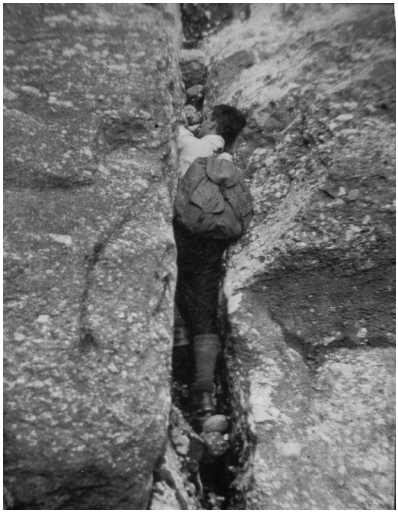

Radu Țițeica, pe Valea Gălbenelelor

Cu soții Nenițescu

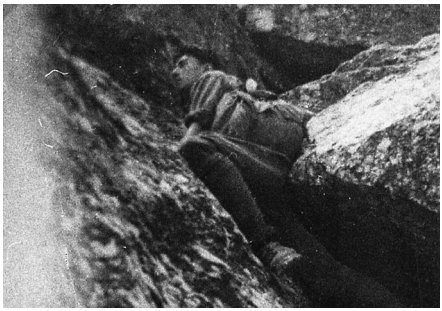

Ion Cantuniari, pe Valea Albă

Salutul tibetan, la ieșirea dintr-o vale de abrupt pe Platoul Bucegilor (”Tibet”).

Casa Bîlea, în anul în care R. Țițeica a vizitat-o prima dată (1927)

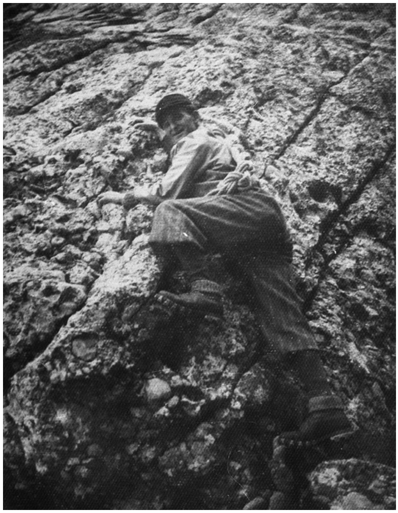

Soții Ana și Emilian Iliescu, încadrați de nașii Udriște-Olt

Titi Ionescu

Grupul Olgăi Geresh

Nicolae Butmăloi, în anii ‘20
(în picioare, al doilea din stînga)

Scrisoare a lui N. Dimitriu către R. Țițeica, cu extrase turistice din *Gazeta Sporturilor*

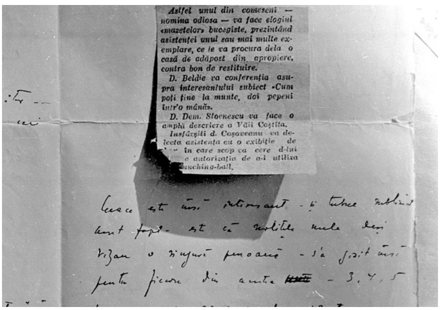

Astfel unul din comeseni — nomina odiosa — va face elogiul «mazetelor» bucegiste, prezintând asistenței unul sau mai multe exemplare, ce le va procura dela o casă de adăpost din apropiere, contra bon de restituire.

D. Beldie va conferenția asupra interesantului subiect «Cum poți ține la munte, doi pepeni într'o mână».

D. Dem. Stoenescu va face o amplă descriere a Văii Coștila.

Insfârșiți d. Coșoveanu va delecta asistența cu o exibiție de ... în care scop va cere d-lui ... autorizația de a-l utiliza ...unching-ball.

Verso-ul unei cărți de vizită a lui I.I.-Dunăreanu, lăsată lui R.Țițeica

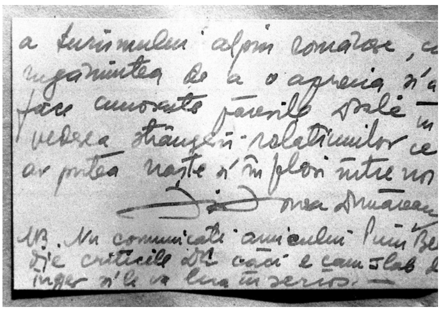

a turismului alpin românesc, cu rugămintea de a o aprecia și a face cunoscute părerile d-stră în vederea strângerii relațiunilor ce ar putea naște și înflori între noi

NB. Nu comunicați amicului

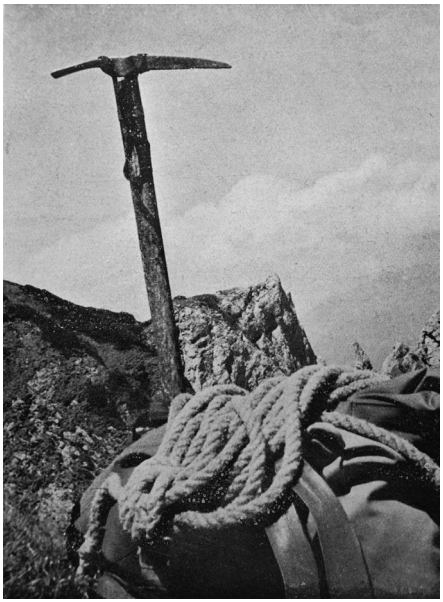

Stînga: dotările alpine ale lui Alex. Beldie, înaintea unui drum cantonul Jepi - Brîul Răducu - Claia Mare (1932)

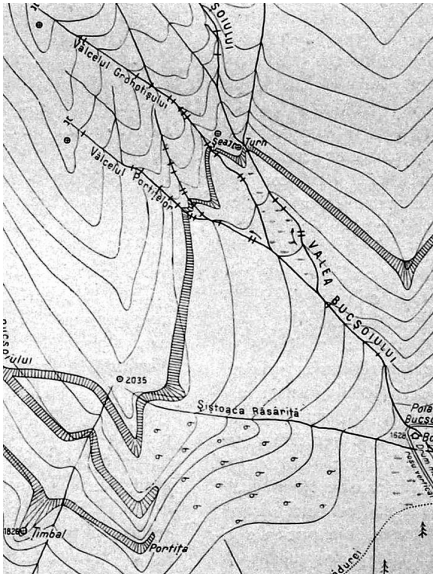

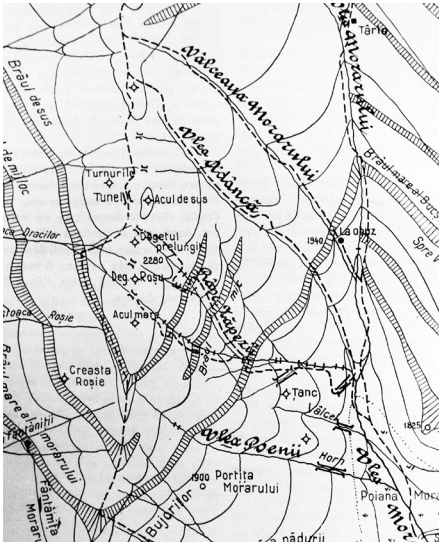

Două dintre schițele însoțind articole descriptive ale lui Beldie, publicate în *Buletinul Alpin* (1933-34)

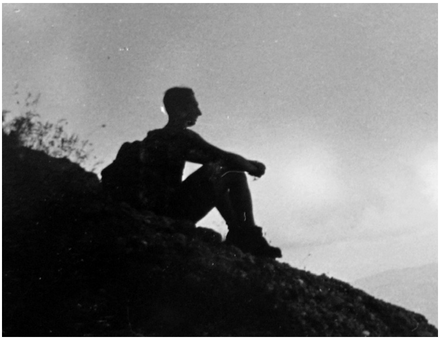

Bușteni-Valea Albă-Albișoara Crucii-
Caraiman-Omul-Colții Morarului-
Valea Râpa Zăpezii-Brâna Mare a Morarului-
Valea Bujorilor-Diham-Bușteni.
cu Costy Țico, Mircea și Adena Casassovici
Ghiță Harting.

(16) 15 Octombrie 1934
Bușteni-Diham-Valea Râpa Zăpezii-
Ceaștoaca Dracilor-Bușteni
cu Tudor Nemțescu

(17) 22 Octombrie 1934
Bușteni-Valea Gălbinelelor-Scorușii-
Coștila-Valea Priporului-Valea Cerbului-
Bușteni - cu Tudor Nemțescu, Jean Boisnard
Bébé Borel, Fane Mihălcescu - Timp bun

(18) 29 Decembrie-6 Ian. 1935
Sinaia-Stâna Regală-Predeal-V. cu Dor-
Mihălcescu și Nina Avon. La Schiell, îl
cunosc prima dată pe Toma Boerescu!

(19) 2-3 Februarie 1935
Brașov,-Postăvar-Cabana T.C.R.-Brașov cu
Tudor Nemțescu, Aldea Cerkez, Dicu Maxim,
Puiu Bortnovsky, Dina Balș, Irina Berindei.
timp f. bun! Tură de sky!

(20) 24-25 Martie 1935
(Premieră de iarnă)
Bușteni-Valea Râpa Zăpezii-Omul-Valea
Cerbului-Bușteni cu Al. Beldie,
Mircea Sterescu, Ionescu Ghy, Ionescu Mircea,
Victor Knapp, Popa Veres, Manoff..
Timp bun, zăpadă multă! Piolet și colțari!
În V. Cerbului întâlnire cu Costy Țico! și T.C.R

(21) 7 Iulie 1935 Intru în C.A.R

Acțiune de marcaj spre Valea Seacă a Caraimanului cu Nae Dimitriu și Dan Popescu.
A plouat ușor.!

Andrei Done

Sorin Tulea. Și viața lui.

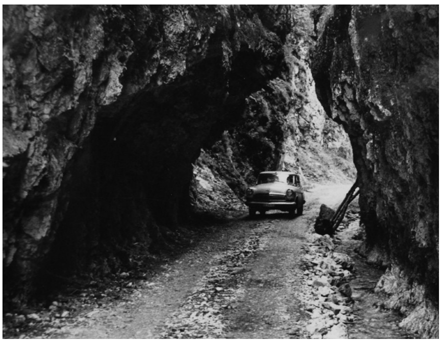

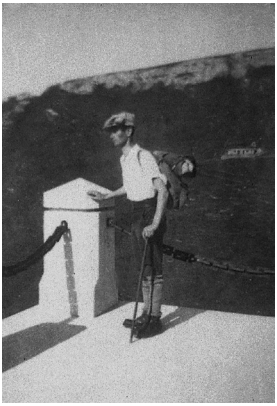

Niculae Baticu, pentru prima dată pe Caraiman (1931)

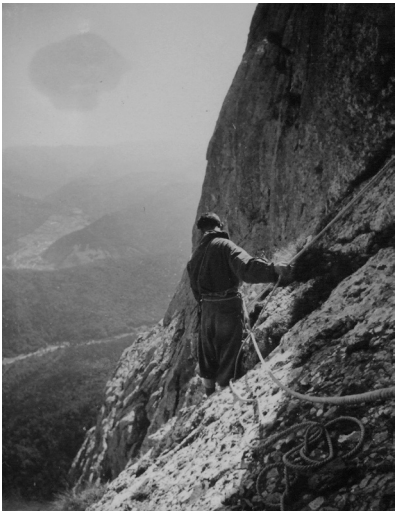

La întîia parcurgere a traseului Celor Trei Surplombe (Coștila, Bucegi)

La școala de alpinism de la Refugiul Coștila, 1938

Cu prietenii, 1946

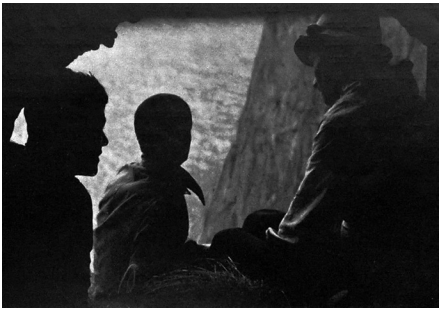

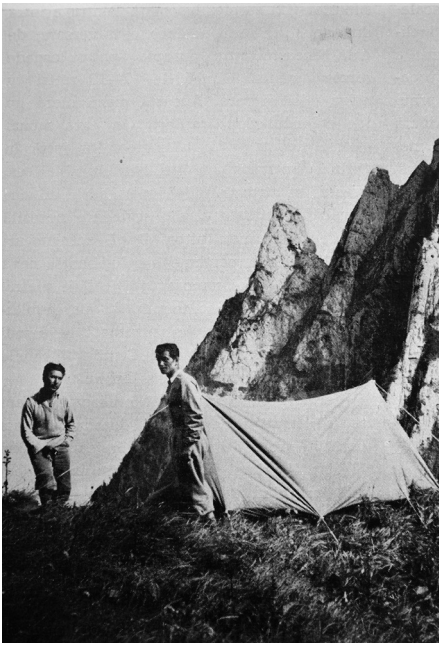

Stînga:

În circurile Văii Albe, cu I. Șincan și N. Dimitriu, 1937

În Piața Universității, 1992

Cu soții cabanieri Borda, la Poiana Izvoarelor

Dreapta:

În Circuri, alături de Gh. Creangă, 1939

Ședință a Clubului Alpin Român, 1993

Aniversare personală, 1985, alături de Walter Kargel ș.a.

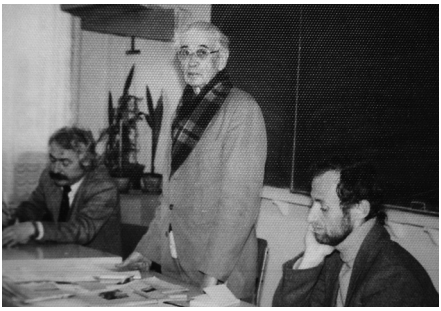

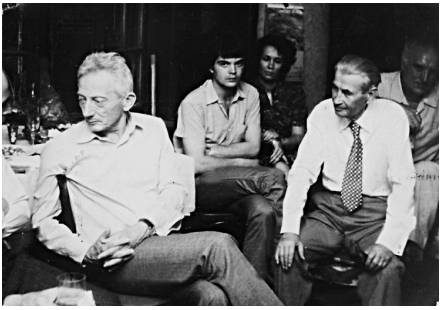

Imagini din colecția Roland Welkens (mulțumiri și lui Radu Ștefan!) înfățișînd momente de la premiera Fisurii Albastre

Alexandru Floricioiu, capul de coardă